Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
12
17 G
17

14-3.I.2

Digitized by Google

XXVII 964

Digitized by Google

48.B.10

Digitized by Google

SEXTI EMPIRICI VIRI LONGE DOCTISSIMI ADVERSVS MATHEMATICOS,

Hoc est, aduersus eos qui profitentur disciplinas,

OPVS eruditissimum, complectens vniuersam Pyrrhoniorum acutissimorum Philosophorum disputandi de quibuslibet disciplinis & artibus rationem, Græcè nunquam, Latinè nunc primùm editum,

GENTIANO HERVETO AVRELIO INTERPRETE.

EIVSDEM SEXTI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN LIBRI TRES:

QVIBVS in tres Philosophiæ partes seueriſsimè inquiritur.

LIBRI *magno ingenij acumine scripti, variáque doctrina referti: Græcè nunquam, Latinè nunc primùm editi, Interprete Henrico Stephano.*

Accessit & Pyrrhonis vita, ex Diogene Laërtio: ex vulgata interpretatione, sed multis in locis castigata.

Item, Claudij Galeni Pergameni contra Academicos & Pyrrhonios, D. Erasmo Roterodamo interprete.

PARISIIS,
Apud Martinum Iuuenem, via S. Ioannis Lateranensis, ad insigne Serpentis.
M. D. LXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PAR GRACE & priuilege du Roy eſt permis à Martin le Ieune, libraire & imprimeur en l'vniuerſité de Paris, de pouuoir imprimer ou faire imprimer vn liure intitulé, *Sexti Empirici aduerſus Mathematicos, hoc eſt, aduerſus eos qui profitentur diſciplinas, & cæt.* Et eſt defendu à tous libraires, imprimeurs ou autres, de quelque eſtat ou condition qu'ils ſoient, de n'imprimer ou faire imprimer, vendre ne diſtribuer, autres que ceux que ledict le Ieune aura imprimé ou faict imprimer, ſur peine de confiſcation des liures qui ſe trouueroint autrement imprimez, & d'amende arbitraire. Et ce iuſques au temps & terme de ſept ans finis & accomplis, à commẽcer du iour & date, que la premiere impreſſion ſera paracheuee d'imprimer. Ainſi que plus aplein eſt contenu audict priuilege, ſur ce donné à Sainct Germain en Laye le dernier iour de Iuin mil cinq cens ſoixante ſept.

Par le Roy à voſtre relation

Deuabres.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO ET IN PRIMIS REVERENDO CAROLO CARDINALI LOTHARINGO GENTIANVS HERVETus in Christo plurimam precatur salutem.

CVM POST *multos à me susceptos & longo tempore exantlatos labores, partim in vertendis veterum in sacras literas commentariis, partim in confutandis prodigiosis sacramẽtariorum erroribus, itineris amœnum aliquod quærerẽ diuerticulum, vt me parumper reficerem, ac animum recrearem, in tua bibliotheca, quæ tua benignitate mihi semper patuit, occurrit* Sexti Empirici opus aduersus Mathematicos, id est, aduersus eos qui profitentur disciplinas. *Quod cùm non sine incredibili voluptate perlegissem, operæpretium me facturum esse duxi si id Latinè verterem. Mihi enim persuasi hunc vel maximum ex eo fructum esse capiendum, quòd cùm apertè ostendat nullam esse apud homines adeò rectè constitutam disciplinam, quæ non labefactari, nullam adeò certam scientiam, quæ constare possit, si rationum & argumentorum oppugnetur machinis, futurum sit vt humanas leuiter præteruecti scientias quæ inflant non ædificant, nos ad Christianorum propriam conferamus disciplinam ac scientiam, nempe vt fidem habentes à Christo nobis factæ reuelationi, & promissorum bonorum spe nitentes, Deique præceptis parentes, charitatem semper teneamus & amplexemur. Hæc est optima disciplina & scientia longè præstãtissima, per quam & fide Deus apprehenditur, & Dei regnum acquiritur. Quem quidem scopum si nobis proposuerimus, & in primæ & summæ rerum omnium causæ contemplatione assiduè versati fuerimus, facilè intelligemus verum esse quod dicit Psalmographus, mirabilẽ esse Dei scientiam, nõ ex nobis (vt vulgata habet versio, sed vt Hebraïca habet veritas) præ nobis, id est, si cum nostra cõferatur scientia, quæ cum eius scientia collata planè nulla est: Imò verò est eiusmodi etiam per se considerata, vt ne quidem dicenda sit scientia. Hoc cùm ad gentiles & externos philosophos confutandos nobis sit adiumenti plurimum allaturum, non paruam quoque suppeditabit copiam argumentorum aduersus nostri temporis hæreticos, qui*

quæ sunt supra naturam naturalibus metientes rationibus, quæ sola fide percipi & apprehendi possunt, nō intelligunt, quia non credunt. Nam cum quæ sunt merè naturalia, adeò sint ad percipiendū difficilia, vt quæcunque de eis dixeris aut cogitaris, facilè euertantur: quid mirū si quæ sunt supernaturalia, ingenij humani captum superant? Hoc certè si nihil aliud Caluinistis nostris deberet persuadere, vt simplici verbo Dei credētes, quomodo quod ab eo dicitur fieri possit, Capharnaïtarum instar minimè inuestigarent. Quod si facerent, non se præcipites darent in tantum impietatis barathrum, vt cū ipso Christo temerè pugnarent, dum eius verbis suam derogant dignitatem & efficaciam. Quanto vsui autem esse possit Sexti Empirici commentarius ad tuenda Christianæ religionis dogmata aduersus externos Philosophos, pulchrè docet Franciscus Picus Mirandulanus in eo libro quo Christianam tuetur philosophiam aduersus dogmata externorū Philosophorum. Quo magis miror esse nostris temporibus exortos nouos quosdam Academicos, qui gloriæ sibi fore ducunt, si veteri & vera Christi spreta religione, nouæ & adulterinæ hæresis sint sectatores. Neque verò solùm ad tuenda Christianæ religionis dogmata vsui esse poterit hic Sexti Empirici commētarius, sed etiam ad ipsam quæ nunc in scholis prælegitur melius discēdam ac tenendam philosophiam, & orbem illum quem vocant disciplinarum. Nihil enim melius discitur, quàm quod vltro citróque habita disputatione agitatur. In his certè commētariis sua dogmata ita confirmant Dogmatici, vt ipsi eorum auctores non melius ac fortius ea possint defendere. Sceptici verò ita oppugnant, vt Dogmaticis vix quidquam relinquant quod pro se possint dicere. Hæc cùm fiant, necesse est vt hæc exercitatio magnam vim habeat ad excitanda & acuenda adolescentum ingenia, qui tum demum poterunt verum discernere, cùm quæ sunt probabilia & verisimilia, ab iis quæ secus sunt, diiudicauerint, & ex multis probabilibus ac verisimilibus latens verum tandē eruerint. Quòd si vtrinque sint, vt cōtingit, adeò paria rationum momenta, vt nihil possit certi de re controuersa constitui, hoc humanæ tribuendum est imbecillitati, quæ efficit vt homines vel in media luce sæpe caligent, non autem vel Dogmaticorū vel Scepticorum doctrinæ, quæ pro se quod potest adducit. Sed in hoc magis videtur probanda illa Scepticorum ἐποχὴ quam vocant, quòd dum suam sustinent assensionem, non tam temere nec tam facilè in errores prolabuntur. Quæ tamen hactenus est probanda, vt quæ de vera Christi doctrina, virtutéque ei conuenienter agenda, sunt constituta, ab iis ne latum quidē vnguem discedatur. Quod si fiat, non poterit in cæteris hic commentarius non esse longè vtilissimus. Hæc me mouerunt, vt dum ad maiora aggredienda meas vires prope deficientes reparo, hunc Sextum Empiricum

piricum in linguam Latinam verterem. Qui nunc in lucem exiens, nõ alium se sperat inuenturum qui eum lubentius sit excepturus, quàm te, Illustrissime Princeps, quem non ignorat semper fauisse literis & literatis: nec dubitat quin, si per tuas grauiores liceat occupationes, sis eum aliquando palàm Latinè loquentem auditurus, qui Græcè scriptus & in capsam inclusus prius obmutescebat. Quod si feceris, & tua seria sactarum literarum studia aliquantulum animi causa intermiseris, spero fore vt in eo legendo aliquot horas collocasse te minimè pœniteat. Vale. Lutetiæ, 16. Calend. Martij, Anno M. D. LXVII.

AD LECTOREM.

SITNE Sextus Empiricus, quẽ nos Latinè vertimus, idem qui Sextus Cheroneus Plutarchi sororis filius, qui vixit tempore Marci Antonini, non ausim affirmare. Est tamen verisimile hunc nõ esse alium, cùm is fuerit discipulus Herodoti Philadelphei sectæ Pyrrhoniæ. Quidquid sit, cõstat eum virum fuisse doctissimum, & in omni disciplinarum & scientiarum genere longè exercitatissimum. Perspicuum autẽ est ex his libris quos vertimus, eum fuisse professione Medicum, & in rebus naturalibus pulcherrimè fuisse versatum. Cùm sit autem eius scopus & institutum in hoc opere afferre quæcunq; dici possunt aduersus disciplinas & scientias, antè tamen quàm ad eas confutandas accedat, ita probat ac cõfirmat cuiusuis disciplinæ & scientiæ dogmata, vt nemo possit dubitare eum in omnibus excelluisse. Est itaque hic Sextus Empiricus omnibus legendus, qui disciplinarum omniũ & scientiarum sibi parare velint cognitionem. Ab iis autem maximè, qui de re qualibet in vtramque partem velint disserere, est perpetuò legendus & memoriter, si fieri possit, tenendus. Fac itaque, ô Lector, vt eum diligenter legas, & tibi persuadeas, quod re ipsa experieris, te maximum fructum ex eo percepturum. Vale.

INDEX EORVM QVAE IN OPERE ADVERSVS Mathematicos complectuntur.

An sit disciplina. Cap.1.pag.2.
De eo quod docetur. cap.2.pag.3.
De corpore. cap.3.pag.4.
De eo qui docet, & eo qui discit. cap. 4. pagina 6.
Aduersus Grammaticos. cap.5.p.8.
Quot modis dicitur Grãmatica. cap. 6. pagina eadem.
Quid est Grammatica. cap.7.pa.11.
Quæ sint partes Grammaticæ. ca.8. pag.16.
Quòd nullam certam viam, rationẽ ac methodum habeat, neque possit consistere artificiosa pars Grammaticæ. cap.9.p.17.
De syllaba. c.10.p.22.
De nomine. c.11.p.26.
De partitione. c.12.p.28.
De orthographia. c.13 p.30.
An sit ars de Hellenismo. c.14.p.31.
De etymologia. c.15.p.40.
An consistere possit pars historica. c.16.p.42.
Quòd pars Grãmaticæ, quæ versatur in poëtis & scriptoribus, non possit consistere. c.17.p.45.
De Rhetorica seu arte dicendi. c.18. pagina 55.
Aduersus Geometras. c.19.p.72.
Aduersus Arithmeticos. c.20.p.89.
Aduersus Astrologos. c.21.p.93.
Aduersus Musicos. c.22.p.107.
Definitio vocis. pag.112.
Definitio soni qui dicitur φθόγγος. ibidem.
Sexti Empirici ex duobus De philosophia liber primus, Aduersus Logicos. pag.116.
An sit aliquid quo iudicetur veritas. p.119.
De vero. De signo. De incertis & non euidentibus. De demonstratione. Ex qua materia sit demonstratio. Quid sit demonstratio. pag.184.
De demonstratione. p.228.
Ex qua materia sit demõstratio. pag. 231.
An sit demonstratio. p.234.
Sexti Empirici commentariorum liber octauus. De principiis naturalibus. De causa & patiente. De Diis. De toto & parte. De corpore. p.256.
An sint Dij. p.263.
De causa efficiẽte & de eo quod patitur. p.284.
De numero & additione & ablatione. p.300.
De toto & parte. p.301.
De partibus orationis. p.303.
An sit aliquod corpus. p.304.
Quot modis vnumquodque intelligitur. p.308.
Sexti Empirici liber nonus, In quo tractat De loco. De motu. De tempore. De numero. De ortu & interitu. p.315.
De loco. p.316.
An sit motus. p.320.
An sit tempus. p.339.
De numero. p.349.
De ortu & interitu. p.357.

Digitized by Google

Sexti Empir. liber decimus. p.363.
Quænam ſit ſumma rerum vitæ differentia. ibidem.
Quid ſit bonum, malum, & indifferens. p.366.
An poſitis natura bonis & malis contingit beatè & fœliciter viuere. pag. 378.
An is qui de natura bonorum & malorum ſuſtinet aſſenſionem, ſit omnino beatus. p.383.
An vitæ agẽdæ ſit ars aliqua. p.383.
An degendæ vitæ ars poßit doceri. pagina 393.

Quæ complectitur liber primus Pyrrhon. hypot. Sexti.

De tribus generaliſſimis philoſophãdi rationibus. Capite 1. pag. 405.
De duplici ſceptica tractatione. c. 2. pagina eadem.
Quibus nominibus Sceptica inſtitutio vocetur. c. 3. p. 406.
Quid ſit Scepſis. c. 4. ibidem.
De Sceptico. c. 5. p. 407.
De principiis Scepticæ. c. 6. p. ead.
An Scepticus aliqua dogmata ſtatuat. c. 7. ibidem.
An ſectã habeat Scepticus. c. 8. p. 408
An phyſiologiam tractet Scepticus. c. 9. pag. eadem.
An Sceptici phænomena tollant. ca. 10. p. eadem.
De criterio Scepticæ. c. 11. p. 409.
Quis finis ſit Scepticæ. c. 12. p. 410.
De modis vniverſalibus ſcepſeos. c. 13. p. 411.
De modis decem epoches. c. 14. ibid.
De quinque modis. c. 15. p. 431.
De duobus aliis modis 16. 433.
Qui ſint modi quibus euertantur ætiologici. 17. ibid.
De Scepticorum vocibus. 18. 434.
De voce Non magis. 19. ibidem.
De aphaſia. 20. 435.
De vocibus, fortaſſe, licet, fieri poteſt. cap. 21. pagina 436.
De voce ἐπέχω, & ἀδιάφορον ὁρίζω. 22. ibid.
De voce ἀδιάφορον ὁρίζω. 23. ibid.
De eo quod dicunt, Omnia ſunt ἀόριστα. 24. ibid.
De eo quod dicunt, Omnia ſunt incomprehenſibilia. 25. 437.
De vocibus ἀκαταλήπτῳ & ἀκαταλαμβάνω. i. nõ comprehẽdo. 26. ibid.
De eo quod dicunt, παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται. i. Omni orationi oratio æqualis opponitur (vel, oppoſita eſt.) 27. ibid.
Appendix ad tractationẽ de Scepticis vocibus. 28. 438.
Differre Scepticã inſtitutionem ab Heracliti philoſophia. 29. 439.
In quo differat Sceptica diſciplina à Democriti diſciplina. 30. ibid.
Quo differat ſcepſis à Cyrenaica inſtitutione. 31. 440.
Quo differat ſcepſis à Protagoræ inſtitutione. 32. ibid.
Quo differat ab Academica philoſophia ſcepſis. 33. 441.
An medica experientia eadem ſit cum ſcepſi. cap. 34. p. 444.

Quæ complectitur liber ſecundus.

An poßit Scepticus aliquid inquirere in ea quæ dicuntur à dogmaticis. Cap. 1. pag. 445.

Vnde incipere debeat inquisitio aduersus dogmaticos. Cap. 2. p. 447.
De criterio. i. instrumẽto ad iudicandum. 3. ibidem.
An sit aliquod veritatis criterium. 4. 448.
De criterio A quo. 5. 449.
De criterio Per quod. 6. 453.
De criterio Secundum quod. 7. 457.
De vero & veritate. 8. 459.
An aliquid sit natura verũ. 9. 460.
De signo. 10. 462.
An sit aliquod signum iudicatorium. cap. 11. pag. 463.
De demonstratione. 12. 468.
An sit demonstratio. 13. 469.
De syllogismis. 14. 478.
De epagoge. i. inductione. 15. 480.
De definitionibus. 16. 481.
De diuisione. 17. 482.
De nominis in significata diuisione, 18. pag. eadem.
De toto & parte. 19. 483.
De generibus & speciebus. 20. ibid.
De communibus accidentibus. cap. 21. pag. 485.
De sophismatibus. 22. 486.
De amphiboliis, id est, ambiguitatibus. 23. 491.

Quæ complectitur liber tertius.

De Deo. Cap. 1. pag. 492.
De causa. 2. 494.
An sit aliquid alicuius causa. 3. 495.
De materialibus principiis. 4. 497.
An comprehensibilia sint corpora. cap. 5. pag. 498.
De crasi. i. temperatione. 6. 503.
De motu. 7. 504.
De transitorio motu. 8. ibid.
De augmento & imminutione. cap. 9. 508.
De ablatione & additione. 10. ibid.
De transpositione. 11. 510.
De toto & parte. 12. ibid.
De naturali mutatione. 13. 511.
De generatione & corruptione. 14. 512.
De mansione. 15. 513.
De loco. 16. 514.
De tempore. 17. 517.
De numero. 18. 519.
De ethica parte philosophiæ. 19. 522.
De bonis & malis & indifferentibus. 20. ibidem.
Bonum trifariam dici. 21. 523.
De indifferente. 22. 524.
An sit aliquid natura bonũ & malum & indifferens. 23. ibid.
Quæ sit ea quæ dicitur ars circa vitam. 24. 526.
An sit ars circa vitam. 25. 535.
An hominibus indatur ars quæ circa naturam. 26. 537.
An doceri possit ars quæ circum naturam. 27. ibid.
An sit aliquid quod doceatur. cap. 28. ibidem.
An sit docens aut discens. 29. 538.
An sit discendi modus. 30. 540.
An ars quæ circa vitam, eam habẽti sit vtilis. 31. 541.
Quare Scepticus interdum ratiocinationes quantum ad probabilitatem attinet debiles de industria proponat. cap. 32. pag. 542.

FINIS PRIMI INDICIS.

SEXTI EMPIRICI ADVERSVS MATHEMATICOS.

GENTIANO HERVETO AVRELIO INTERPRETE.

IN CONTRADICENDO iis qui profitentur disciplinas, idem videtur esse animus Epicureorum & Pyrrhoneorũ, non est autem eadem affectio. Nam Epicurei quidẽ contradicunt, vtpote quòd ad perfectionem sapientiæ nihil conferant disciplinæ: vel vt nonnulli coniiciunt, quòd hunc existiment esse prætextum suæ insciticæ. In multis enim Epicurus arguitur indoctus, & nec in cõmuni quidem sermone purus. Fortasse autem etiam propterea quòd malè vellet Platoni & Aristoteli, & similibus qui multarum disciplinarum erãt cognitione pręditi. Est etiam satis verisimile, quòd id fecerit propter inimicitias quæ ei intercedebant cum Nausiphane Pyrrhonis auditore. Multos enim apud se habebat adolescentes, & disciplinarum valde erat studiosus, maximè autem Rhetoricæ. Cùm ergo Epicurus eius fuisset discipulus, vt videretur esse non ab alio quàm à seipso edoctus, suóque ingenio & industria extitisse Philosophus, omnino ibat inficias, eiúsque famam & existimationẽ delere contendebat, & in reprehendẽdis in sectandísque disciplinis, in quibus ille gloriabatur, multùm versabatur. Dicit quidem certè in epistola quam scripsit ad Philosophos qui erant Mitylenæ: Existimo autem gemebundos illos opinaturos me esse Pulmonis discipulum, qui eum audierim cum quibusdam crapula laborantibus & temulentis adolescentibus, pulmonem nunc vocans Nausiphanem, vt qui nullo sit sensu prædítus. Et rursus progressus, cùm

Epicurus indoctus.

Nausiphani cum Epicuro intercedebant inimicitiæ.

Nausiphanes cur pulmo dictus.

cùm multa in eum dixisset, subindicat eius profectum in disciplinis, dicens: Erat enim vir improbus, multúmque studij & operæ posuerat in iis ex quibus fieri non potest vt perueniatur ad sapientiam, disciplinas inuens. Sed Epicurus quidem, vt sequendo coniecturas dici potest, his impulsus depugnandum esse sibi censuit aduersus disciplinas. Pyrrhonei autẽ, neque propterea quòd eas existiment nihil conferre ad sapientiam, sunt enim quæ dicuntur dogmatica: neque propterea quòd essent ineruditi. Nam cùm sint eruditi, & quàm cæteri Philosophi longè maiorem habeant experientiã, de iis quoque est apud vulgus excellens opinio. Sed neque propter maleuolentiam eorum in aliquos (ab eorum enim lenitate longè abest hoc vitium) sed eadem eorum fuit affectio in disciplinis, quæ in tota philosophia. Quomodo enim ad eam accesserunt desiderio assequendæ veritatis, cùm eis autem occurrisset par pugnæ rerum inçqualitas, sustinuerunt assensionem: ita etiam in disciplinis, cùm ad eas susciendas essent incitati, hic quoque verum quærentes quod discerent, pares autem inuenientes dubitationes, eas minimè celauerunt. Quamobrem nos quoque eandem viam & rationem sequentes, conabimur ea, quæ apud ipsos re ipsa dicũtur selecta, exponere. Atque docere quidem cur orbis dicatur disciplinarum, & quot sint numero, superuacaneum existimo, cùm ex ea, quã accepimus, doctrina, de eis sufficientem habuerimus institutionem. Quod autem est in præsentia necessariũ id est indicandum. Nempe quòd ex iis quæ dicuntur aduersus disciplinas, alia quidem vniuersè dicuntur aduersus omnes disciplinas: alia autem aduersus singula. Et magis quidem vniuersè & in genere, quòd nulla sit disciplina: magis autem propriè, vt exempli gratia, aduersus Grammaticos de elementis dictionis. Aduersus Geometras autem, quòd non oporteat accipere principia ex hypothesi. Aduersus Musicos autem, quòd nihil sit vox nec tempus. Videamus autem primùm ordine eam, quę est in genere & magis vniuersè, contradictionem.

Pyrrhonei cur cõtradicãt aduersus disciplinas.

An sit Disciplina. Cap. 1.

ATQVE quæ apud Philosophos quidem fuit dissensionem de eo quod est discere, cùm magna sit & varia, non est præsentis temporis diiudicare. Satis est autem statuere, quòd si sit vlla disciplina, & fieri possit vt homo discat, oportet priùs quatuor confiteri, nempe rem quæ docetur: eum qui docet: eum qui discit: modum discendi. Non est au-

est autem quod docetur: neque qui docet: neque qui discit: neque modus discendi, sicut ostendemus. Non est ergo vlla disciplina.

De eo quod docetur. Cap. 2.

ATQVE de primo quidem loquentes, primum dicimus. Si quid docetur, aut id quod est eo quòd sit docetur: aut id quod non est, eo quòd nõ sit. Sed neque id quod est, eo quòd sit docetur: neque quod non est, eo quòd non sit, vt ostendemus. Non ergo docetur aliquid. Atque quod non est quidẽ, eo quòd nõ sit, doceri nõ potest. Si enim docetur, est eiusmodi vt possit doceri. Cùm sit autem eiusmodi, erit ex iis quæ sunt, & propterea erit & quod nõ est & quod est. Fieri autem non potest vt idem sit & quod est & quod non est. Non ergo docetur id quod non est, eo quòd non sit. Et ei quod non est nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidet vt doceatur. Ex iis enim quæ accidunt vnum est doceri. Hac ergo ratione neque doceri potest quod non est. Quinetiam quod docetur, mouens phantasiam, eo deducitur vt à nobis discatur. Quod autẽ non est, cùm non possit mouere phantasiam, nec eiusmodi est vt possit doceri. Præterea autem neque vt verum est id quod non est. Neque enim ex iis quę non sunt est verum: neque vllum verum, vt quod non sit est eiusmodi vt doceri possit. Quòd si nullum verum, vt quod non sit, est eiusmodi vt possit doceri: ex iis enim quæ sunt est verum: non doceri ergo potest quod non est. Si autem nullum verum docetur: quidquid docetur est falsum. quod quidem est à ratione alieniſsimũ. Non ergo docetur id quod non est. Aut enim quod docetur est verum aut falsum. Sed quòd sit quidem falsum est à ratione alieniſsimum. Verum autem erat id quod est. Non est ergo id quod non est eiusmodi vt possit doceri. Porrò autem nec id quod est, eo quòd sit, est eiusmodi vt possit doceri, quãdoquidem cùm quæ sunt, ex ęquo omnibus appareãt, omnia erunt eiusmodi vt non possint doceri. Cui erit consequens vt nihil sit eiusmodi vt doceri possit. Oportet enim aliquid subiici eiusmodi vt non possit doceri: vt ex eo quod cognoscitur exiſtat vt id discatur. Ergo neque id quod est, eo quòd sit docetur. Similis modus dubitationis erit etiã aduersus eos qui dicunt quod nihil aut aliquid doceatur. Si enim nihil doceatur, erit quatenus docetur aliquid: & propter hoc ipsum, contraria erunt, nempe nihil & aliquid, quod quidem est ex iis quæ non possunt fieri. Nihilo autem nihil accidit: quamobrem neque vt doceatur. Nam hoc

Doceri non posse aliquid.

quoque est ex iis quæ accidunt. Nihil ergo non docetur. Eadem rationis conuenientia aliquid quoque erit ex iis quæ non possunt doceri. Si enim est eiusmodi vt doceri possit propterea quòd est, nihil erit quod non possit doceri. Cui erit consequens vt nihil sit eiusmodi vt possit doceri. Quinetiam si docetur aliquid, aut docebitur per ea quæ nulla sunt, aut per ea quæ sunt aliqua. Atqui fieri non potest vt doceatur per ea quæ nulla sunt, ea enim cogitatione minimè possunt consistere vt volunt Stoici. Restat ergo vt discatur per aliqua, quod quidem rursus habet dubitationem. Quomodo enim ipsum quod docetur, eo ipso docetur quatenus est aliquid: ita quandoquidem ea etiã ex quibus existit vt discatur sunt aliqua, erunt eiusmodi vt possint doceri. Et ea ratione cùm nihil sit quod possit doceri, discere quoque tollitur. Et alioqui cum ex aliquibus alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea, oportebit ea quæ docentur cùm sint aliqua, aut esse corporea, aut incorporea. Non possunt autem esse corporea nec incorporea, vt ostendemus. Non sunt ergo ea quæ docentur.

De corpore. Cap. 3.

Corpus non potest doceri. ATQVE corpus quidẽ, maximè ex sententia Stoicorum, esse non potest ex iis quæ doceri possunt. Oportet enim ea quæ discuntur eiusmodi esse vt dici possint. Corpora autem non sunt eiusmodi. Quamobrem nec discuntur. Siquidem autem corpora nec sub sensum cadunt nec sub intelligentiam, perspicuum est quòd nec erunt eiusmodi vt doceri possint. Atque non sunt quidem sensilia, vt patet ex eorum notione. Nam si corpus est ex congerie magnitudinis & figuræ & resistentiæ, vt dicit Epicurus: aut quod trium interuallorum suscipit dimẽsionem, nempe longitudinis & latitudinis & profunditatis, vt dicunt Mathematici: aut quod trium interuallorum disiungitur dimensione cum resistentia, vt rursus dicit Epicurus, vt eo distinguat inane: aut resistens magnitudo, vt alij. Quomodocunque autem se habeat, cùm intelligatur ex congregatione multarum proprietatum: multorum autem compositio, non sit munus & effectus alicuius simplicis & ratione carentis sensus, sed ratione præditę cogitationis. Si est autem ratione præditæ cogitationis corpus, non erit ex iis quæ cadunt sub sensum. Quòd si id rursus posuerimus sensile, erit rursus eiusmodi vt doceri non possit. Rursus enim sensile, quatenus est sensile, non docetur. Nemo enim discit videre album:

Corpus non est sensile.

Corpus quid sit.

Compositio non est sensus, sed rationalis cogitationis.

Sensile non docetur.

neque

neque guſtare dulce: neque tangere calidum: nec odorari odoriferum ac bene olens. ſed ea ſunt ex iis quæ doceri non poſſunt & nobis adſunt naturaliter. Reſtat ergo vt dicamus corpus cadere ſub intelligentiam, & ea ratione eſſe eiuſmodi vt poſsit doceri. Quemadmodum autẽ hoc ſit verum conſideremus. Si enim neque ſeorſum longitudo, neque latitudo aut profunditas eſt corpus, ex omnibus autem intelligitur: neceſſe eſt cùm omnia ſint incorporea, id etiam quod ex eis conſtat eſſe incorporeum, non corpus. Propterea autem doceri quoque non poteſt, quòd qui intelligit corpus quod ex his conſtat, debet prius ea ipſa intelligere, vt illa quoque poſsint intelligi. Aut enim ea intelliget per incurſionem: aut per tranſitum ab incurſione. Sed neque per incurſionem: ſunt enim incorporea. Incorporea enim non apprehendimus per incurſionem, cùm contactu ſemper fiat quæ in ſenſu fit apprehenſio. Porrò autem nec per tranſitum ab incurſione, cùm nihil habeant ſenſile à quo tranſeundo ea poſsint intelligi. Cùm ergo nec ea ex quibus conſtat corpus, poſsimus intelligere, planè nec id poterimus docere. Sed de corporis quidem intelligentia & ſubſtantia, accuratius meminimus in Scepticis. Nunc autem relictis his argumentis, illud dicamus. Corporum in ſupremo genere duplex eſt differentia. Ex iis enim alia quidem ſunt ſenſilia: alia verò cadunt ſub intelligentiam. Et ſi id quod docetur eſt corpus, omnino vel intelligẽtia percipi poteſt, vel eſt ſenſile. Sed neque poteſt eſſe ſenſile propterea quòd ex æquo omnibus debeat apparere & eſſe euidens. Neque percipi poteſt intelligentia, propterea quòd ſit obſcurum & incertum, & de eo ipſo, re nondum diiudicata, apud omnes Philoſophos ſit non leuis controuerſia: aliis quidem dicentibus id eſſe indiuiduum, aliis verò diuiduum. & ex iis quidem qui dicunt eſſe diuiduũ, aliis quidem cenſentibus id diuidi in infinitum: nonnullis autem in minimum & quod nullas habet partes. Non eſt ergo corpus eiuſmodi vt doceri poſsit. Sed nec incorporeum. Quodcunque enim incorporeũ dicas doceri, ſiue id eam Platonicã, ſiue quod apud Stoicos dicitur λεκτόν, ſiue locum aut inane, aut tempus, aut aliquid eiuſmodi (ne temerè aliquid dicamus de eorum ſubſtantia, nec in aliis alias in tranſitu perſequamur conſiderationes oſtendentes vnumquodque non poſſe conſiſtere) id quod apertè quidem inquiritur, & donec lympha fluet, procera arborque vireſcet, inquiretur apud Dogmaticos: aliis quidem ea eſſe aſſerentibus: aliis verò non eſſe: aliis autem ſuſtinentibus aſſenſionem, &

Corpus non eſſe intelligibile.

De Scepticis ſcripſit librum Sextus Empiricus.

Corporum alia ſenſilia, alia intelligibilia.

Incorporeũ non poteſt doceri.

quæ ſunt adhuc controuerſa & in magnis verſantur dubitationibus, dicere ea doceri tanquam certa & quę ſint extra omnem controuerſiam, eſt abſurdum. Si ergo ex iis quæ ſunt, alia quidem ſunt corporea: alia verò incorporea: oſtenſum eſt autem neutra eorum doceri. Nihil docetur. Sic eſt etiam argumentandum. Si docetur aliquid, eſt verum aut falſum. Non eſt autem falſum eiuſmodi vt poſsit doceri, vtpote de quo eo ipſo conſentiatur. Neque verum. Verum enim eſt dubium, vt oſtenſum eſt in Commentariis ſcepticis. Dubia autem diſci non poſſunt. Non eſt ergo aliquid quod docetur. Vt ſummatim autem dicam. Si aliquid docetur, aut eſt artificioſum, aut caret arte. Et ſi arte quidem caret, non poteſt doceri. Sin autem ſit artificioſum, eo ipſo quòd apparet, ne artificioſum quidem eſt, nec poteſt doceri. Quod ſi ſit obſcurũ & non appareat, rurſus propter obſcuritatem & quòd non ſit euidens, non poteſt doceri. Cum quo etiam ſimul tollitur is qui docet, propterea quòd non habet quod ſit docturus: & is qui diſcit, propterea quòd non habeat quod diſcat. Et tamen de vtroque eorum ſeorſum tractantes dubitabimus.

Falſum non docetur.

Verum non docetur.

De eo qui docet, & eo qui diſcit. Cap. 4.

NAM ſi eſt aliquis eorum, aut arte carens, ſimiliter docebit eum qui caret arte: aut artifex eum qui eſt ſimiliter artifex: aut contrà. Sed neque qui arte caret docere poteſt eum qui caret arte, vt neque cæcus poteſt cæcum ducere: neque artifex ſimiliter eum qui eſt artifex. neuter enim eorum opus habet vt diſcat. Nec hic magis illo, quàm hoc ille opus habet ad diſcendum, cùm ſint pares vtriuſque facultates. Neque is qui arte caret artificem. Perinde enim eſſet ac ſi quis diceret videntem duci ab orbo. Nam qui arte caret, ad artificioſas orbus contemplationes, non poſſet ea docere quæ planè non nouit, & artifex perſpiciens in artificioſis contemplationibus, & earum habens cognitionem, non opus habebit eo qui ſit docturus. Reſtat ergo vt artifex dicatur doctor eius qui caret arte, quod quidem eſt abſurdius prioribus. Nam & in Sceptico in Contemplationibus artis à nobis dubitatum eſt de artifice: & qui caret arte, neque quando eſt arte carẽs, poteſt fieri artifex: neque quando eſt artifex, adhuc fit artifex, ſed eſt. Nam cùm eſt quidem arte carens, ſimilis eſt ei qui eſt ab ortu cæcus aut ſurdus. & quomodo iſte à natura non habet ingeneratum, vt ad colorum aut vocis vnquam veniat cogitationem: ita neque qui caret arte, quatenus eſt arte carens, occæcatus & obſur-

Qui docet, nullus eſt, neq; qui diſcat.

Arte carẽs nõ docet arte carentem.

Artifex neque arte carẽtem docet, nec artificem.

deſcens

deſcens ad artificioſas contemplationes, earum aliquam poteſt videre aut audire. Et cùm effectus fuerit artifex, non amplius docetur, ſed eſt doctus. Traducendæ autem ſunt dubitationes ex iis quæ ſumus argumentati de Mutatione & Affectione, & Ortu & Interitu in contradictionibus aduerſus Phyſicos. Nunc autem cùm conceſſerimus iis qui diſciplinas profitentur, eſſe rem aliquam quæ docetur, & eſſe aliquem qui docet: ſimiliter autem & eum qui diſcit, poſtea exigamus viam ac modũ diſcendi. Exiſtit enim doctrina aut operatione aut oratione. Sed ex his, operatio quidem eſt ex iis quę oſtendi poſſunt: quod autem oſtendi poteſt, apparet. Quod autem apparet, quatenus apparet, vt quod communiter poſsit ab omnibus apprehẽdi, eſt eiuſmodi vt doceri non poſsit. Non enim quod re ipſa poteſt oſtendi, eſt eiuſmodi vt poſsit doceri. Quod ergo operatione ac re ipſa oſtendi poteſt, non poteſt doceri. Oratio autem aut ſignificat, aut non ſignificat. Et nihil quidem ſignificans, ne alicuius quidem eſt magiſtra ac docens aliquem. Significans autem, aut naturâ ſignificat aliquid, aut ex inſtituto ac impoſitione. Et natura quidem non ſignificat, propterea quòd non omnes Græci omnes audiant barbaros, & barbari Græcos, aut Græci Græcos, aut barbari barbaros. Ex inſtituto autem & impoſitione ſi ſignificat, eſt perſpicuum, quòd iis quidem qui anticiparunt ea quibus impoſitæ fuerunt dictiones, ea etiam apprehendent, non ex eis docti id quod ignorabatur, ſed id quod ſciebant renouantes. Non itidem autem ij qui opus habent vt diſcant ea quæ ignorantur. Si ergo neque eſt quod docetur, neque qui docet, neque qui diſcit, neque modus diſcendi: eſt perſpicuum quòd neque eſt diſciplina, neque qui præſit diſciplinæ. Sed quoniam non ſolùm vniuersè & in genere polliciti ſumus nos eſſe dicturos aduerſus omnes qui profitentur diſciplinas: ſed etiam priuatim ac ſeparatim aduerſus vnumquenque ponentes: eſſe aliquam diſciplinam, & poſſe fieri vt diſcatur, conſideremus an vniuſcuiuſque diſciplinæ poſsit eſſe profeſsio: ad refellendum ſumentes non omnia quæ dicuntur apud eos qui refelluntur. hoc enim cum eo quod eſt aſperum ac moleſtum, non certa etiam procedit via ac ratione, quandoquidem fortaſſe etiam fieri non poteſt. Neque quælibet ex omnibus (hoc enim fortè nec ad eas pertingit) ſed ea quæ cùm tollantur, ſimul omnia tolluntur: & quomodo qui oppidum conantur capere, in eo ſtudium & operam ponunt vt iis potiantur, quibus captis oppidum quoque captum ſit, vt qui muros diruant, aut claſſem incen-

Docẽdi nullus eſt modus nec diſcendi.

Doctrina exiſtit aut operatione aut oratione.

Quod oſtenditur non docetur.

Oratio aut ſignificat, aut non ſignificat.

παρολισθήσις

incendant, aut commeatus intercludant. Ita nos quoque aduerſus eos depugnantes qui profitentur diſciplinas, idem tentemus aduerſus ea ex quibus eis ſalua ſunt omnia, nempe vel principia, vel vniuerſas methodos quæ deducuntur ex principiis, vel fines. In his enim vel ex his conſtat omnis diſciplina.

Aduerſus Grammaticos. Cap. 5.

STATIM autem nobis incipiat inquiſitio aduerſus Grammaticos. Primùm quidem, quoniam propemodum ab infantia & ab ipſis incunabulis tradimur Grammaticæ. Ea eſt autem velut quidã carceres quibus emittimur ad alias diſcendas. Deinde quòd ſupra omnes glorietur ſcientias, idem ferè promittens quod Sirenes. Nam illæ quidem ſcientes hominem eſſe ſciſcitandi & audiendi cupidum, & magnum veritatis deſiderium eſſe illius pectori inſitum, non ſolùm diuinis verſibus ſe pręternauigantes eſſe delinituras pollicentur, ſed ipſos ea quoque quæ ſunt docturas. Dicunt enim,

Grammatica gloriatur ſupra omnes ſcientias.

Grammatica idem promittit quod Sirenes.

Odyſſ. 12.

Huc age percelebris Græcorum gloria Vlyſſes,
Siſte ratem, vox noſtra tuas pertingat vt aures.
Hàc prius haud vlli tranſgreſſa eſt cerula puppis,
Oris quàm audierit dulciſſima carmina noſtri.
Is lætus verò & diſcens permulta receſſit,
Scimus enim Troûm & Danaûm quoſcunque labores,
Quos magna in Troia nutu ſubiere Deorum,
Atque alma in terra ſcimus quæcunque geruntur.

Grammatica autem cum eo quòd diſtinguit fabulas ab hiſtoriis, in hoc quoque glorians quòd dialectos diſcernat, & artem orationis & varietatem lectionum, auditoribus ſui magnum affert deſideriũ. Sed ne metam videamur prætergredi, oſtendendum eſt quot ſint Grammaticæ, & de quanam ex iis ſit nobis propoſitum quærere.

Quot modis dicitur Grammatica. Cap. 6.

GRAMMATICA ergo dicitur per homonymiam, & communiter & propriè. Et communiter quidem, cognitio cuiuſmodicunque literarum, ſeu Græcarum, ſeu barbararum, quam ſolemus appellare Grammaticam. Propriè autem ea quæ eſt perfecta & abſoluta, & quæ fuit elaborata ſtudio ac diligentia Cratetis Mallotæ, & Ariſtophanis & Ariſtarchi. Videtur autem vtraque ex quadam etymologia eodem nomine eſſe appellata. Prima enim à literis quibus ſignamus

Grammatica dicitur multis modis.

mus voces articulatas. Secunda autem fortasse quidem, vt nonnulli censuerunt, ordinatius à prima est enim pars eius. Et quomodo medendi ars olim quidem fuit appellata ἰατρικὴ à venenosis succis, qui ἰοὶ dicuntur, eximendis. Dicitur autem nunc quoque de propulsatione aliorum morborum & affectione, cùm sit longè artificiosior. Et quomodo Geometria ab initio quidem suam attraxit appellationem ex dimensione terræ, ponitur autem in præsentia etiam in cõtemplatione rerum magis naturalium. Ita etiam perfecta Grammatica à literarum cognitione in initio nominata, extensa est ad cognitionem quæ versatur in variis & magis artificiosis earum contẽplationibus. Fortasse autem, vt dicit Asclepiades, ipsa quoque nominata est à literis, sed non ab iisdem à quibus Grammatistica seu ars literatoria. Sed illa quidem, vt dixi, dicitur ab elementis: hæc verò à scriptis in quibus versatur. Nam ea quoque appellantur literæ, quomodo etiã publicas vocamus literas: & multarum literarum dicimus esse peritum, hoc est, non elementorum, sed scriptorum. Et Callimachus aliquando quidem poëma vocans γράμμα, hoc est literam seu scriptum, aliquando autem quod scriptum est soluta oratione, dicit,

Medicina cur Græcè dicatur ἰατρικὴ.

Geometria vnde sic appellata.

Grammatica vnde sic dicta.

Literæ quænam dicãtur.

Creophili cecini quo pulchro carmine cursum
En opus, & canto quæ Eurytus ille tulit.
Et flauam Iolaën, & Homerica litera dicor.
Creophili magnum ô Iupiter hoc opus est.

Callimachus in hymnis.

Et rursus dicens,

Nitide Phœbe vale, Cleombrotus Ambraciotes
E muro ad Ditis desiliisse domum
Est ausus, dignum cùm haud finem morte videret.
Litera sed de anima lecta Platonis erat.

Sed cùm sit duplex Grammatica, alia quidem quæ profitetur se docturam esse elementa & eorum connexiones, & vt paucis dicam, est ars quædam legendi & scribendi: alia autem præter hanc facultas profundior, quæ non sita est in nuda literarum cognitione, sed etiam in examinanda earum inuentione & natura, & præterea in orationis partibus quæ ex iis constant, & si quid eius generis consideratur: propositum nunc est non dicere contra priorẽ: in hoc enim conueniunt omnes quòd sit vtilis: inter quos est etiam annumerandus Epicurus, etiam si videatur esse inimicus eorum qui profitentur disciplinas. In libro quidem certè De donis & gratia, conatur docere, quòd necesse sit sapiẽtibus docere literas. Et alioqui nos dixerimus, quòd

Grammatica duplex.

Grammatica quæ docet cõnectere elementa est vtilis.

Epicurus inimicus disciplinarum.

Epicurus probat Grammaticam docentẽ connectere elementa.

non ſolùm ſapiẽtibus,ſed etiam omnibus hominibus. Eſt enim perſpicuum quòd omnis artis finis eſt vitæ vtilis. Ex artibus autem, aliæ quidem in primis acceſſerunt pro declinandis ac depellendis iis quæ ſunt moleſta:aliæ autem pro inueniendis iis quæ ſunt vtilia. Et ex primo quidem genere eſt ars medicinæ, vt quæ ſit ars remedium afferens & dolores ſoluens: ex ſecundo autem ars gubernandi.eo enim vſu qui ex aliis gentibus percipitur maximè opus habent omnes homines. Quoniam ergo Grammatica per literarum excogitationem otioſiſsimè quidem medetur affectioni, nempe obliuioni: continet autem operationem maximè neceſſariam, nempe memoriam, omnia ferè in ea ſita ſunt. & neque ea quæ ſunt maximè neceſſaria abſque ea alios licet docere, & nec ſine ea aliquid vtile ab alio diſci poteſt. Eſt ergo Grammatica longè vtiliſsima. Eam quidem certè ne ſi voluerimus quidem, poterimus tollere vt non euertamur. Si enim vtiles ſunt argumentationes quæ Grammaticam docent inutilem,neque verò memoriæ mandari,neque rurſus tradi abſque ea poſſunt, vtilis eſt Grammatica. Atqui nonnullis videri poſſet in contraria eſſe opinione, eorum quæ à Pyrrhone dicuntur, Vates Timon, cùm dicit,

Artes cur inuentæ.

πρόφασις εὕρεσις.

Grammaticæ vtilitas.

Timon non diſſẽtit à Pyrrhonis de Grammatica.

Grammaticæ ratio minimè & reſpectus habetur,
Illi qui Cadmi Phœnicia ſigna docetur.

Quòd autem non ita ſe habeat,eſt manifeſtum.Nam quod ab eo dicitur, non eſt aduerſus ipſam Grammatiſticam ſeu literatoriam,qua Cadmi Phœnicia ſigna docentur,nempe illud Ratio & reſpectus habetur. Quomodo enim ſi quis eam docetur, eius nullam rationem habuit nec eam curauit? Sed potius hoc dicit,Qui Cadmi Phœnicia ſigna doctus eſt,eum præterea nullam aliam curare Grammaticam. Quod quidem eò redit, non vt ſit inutilis hæc quæ conſideratur in elementis, & in ſcriptione & lectione quæ per ipſa efficitur, ſed ea quæ perperam diſcitur eſtque curioſa ac ſuperuacanea. Nam vſus quidem elementorum confert ad vitam traducendam: ſed non eſſe contentum traditione quæ exiſtit ex obſeruatione, præter ea autem oſtendere, quòd alia quidem ſunt natura vocalia, alia autem conſonantia:& ex vocalibus alia quidem ſunt natura breuia, alia verò longa,alia autem ancipitia & cõmunia,quod ad productionem attinet & correptionem, & alia de quibus docent faſtu inflati Grammatici. Quamobrem Grammatiſticam quidem & literatoriam non ſolùm non accuſamus,ſed etiam ſummas ei habemus gratias. Ad eã autem

quæ

quæ reſtat refellendum adhibemus argumenta. Recténe autem an non,ſciemus cùm cuiuſmodi ea ſit,explicauerimus.

Quid eſt Grammatica. Cap. 7.

QVANDOQVIDEM, ex ſapientis Epicuri ſentẽtia,neque quærere neque dubitare licet abſque anticipata notione,bene erit ſi ante omnia conſideremus quid ſit Grammatica,& an ex notione quę traditur à Grammaticis, poſsit intelligi diſciplina aliqua quę conſtet & exiſtat. Atque Dionyſius quidẽ Thrax in præceptis dicit,Grammatica eſt experientia maxima ex parte,eorum quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores,ſcriptores vocans,vt eſt perſpicuum ex eo quòd eos opponit ex aduerſo poëtis, non alios quàm qui ſcripſerunt ſoluta oratione. Quæ ſunt autem apud poëtas & ſcriptores videtur interpretari Grammaticus, vtpote apud Homerum & Heſiodum & Pindarum & Euripidem & Menandrum: eorumque quæ ſunt apud ſcriptores, vtpote Herodotum & Thucydidẽ & Platonem interpretationem, tanquam proprio munere fungens, aggreditur. Quamobrem qui ſunt ex eis inſignes & elegantes, de multis tractarunt ſcriptoribus, tum hiſtoricis, tum oratoribus,atque adeò etiam philoſophis. quærentes quænam rectè ab eis dicta ſunt & conſentaneè linguæ proprietati: & quænam prauè ac corruptè. Quídnam ſignificet, verbi gratia apud Thucydidem ξάνθου & τορνεύοντας: & apud Demoſthenem: Clamabant tanquam ex plauſtro: aut quomodo legenda ſit apud Platonem dictio ἦλθες, an tenuiter proferatur prima ſyllaba an aſpiratè: an prima quidem tenuiter,ſecunda autem aſpiratè: an ambæ tenuiter,an contrà. Propterea enim dicta eſt Grammatica experientia eorum quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores. Atque hic quidem ſic dicit. eum autem reprehendit Ptolemæus Peripateticus, dicens quòd non oportebat eum dicere experientiam eſſe Grammaticam. Ipſa enim experientia eſt diuturnus quidem vſus & operans abſque arte & ratione, poſitus in ſola obſeruatione & exercitatione. Grammatica autem eſt ars, non conſiderans quòd hoc nomen ponitur etiam in arte, vt docuimus in Commẽtariis Empiricis, cùm vita indiſcriminatim eoſdem vocet peritos & artifices. Ex qua quidem notione dixit etiam Metrodorus,nullam aliam rerum experientiam conſiderare ſuum finem quàm philoſophiam, hoc eſt, nullam artem. Ponitur autem per excellentiam pro cognitione multarum & variarum rerum. quomodo etiã ſenes,qui multa quidem viderunt,

Abſq; notione nec quærere nec dubitare licet, vt vult Epicurus.

Dionyſius Thrax.

Grammatica quid ſit, an experientia.

Scriptores qui ſint.

Grammatica non eſt experientia.

Ptolomæus Peripatetic⁹.

Experientia quid ſit.

Periti & artifices iidem.

multa autem audierũt, dicimus habere magnam vitæ experientiam. vt etiam ſcribit Euripides,

Euripides.

Non omnia ô fili ſenectuti mala
O Theocleos adſunt: nanque experientia
Quàm iuuenes loqui poteſt ſapientius.

Ad quod quidem Thrax ille fortaſſe tendens ſignificatum, quandoquidem vult Grammaticum eum eſſe qui multa nouit & didicit, dixit Grammaticam eſſe experientiam eorum quę dicuntur apud poëtas & ſcriptores. Quamobrem hoc quidem eſt ſatis leue: Illud autem forte quiſpiam paulò magis grammaticæ hærens quæſtioni, dicet illi. Aut enim eorum quæ apud poëtas & ſcriptores dicuntur, ſolùm experientiam accidit eſſe Grammaticam: aut eorum quæ nec ſunt apud poëtas neque apud ſcriptores. Sed non dixerint eorum ſolùm quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores eſſe experientiam, propterea quòd ea aliquando adducat ſermones qui ſunt in manu plebeiorum eorumque qui ſunt planè rudes & ignari, arguitq; & oſtendit quódnam ſit barbarum & Græcũ, & quod ſit Soloecum, & quod non ſit eiuſmodi. Si autem eſt experientia etiam eorum quæ non dicuntur ſolùm apud poëtas, neque ſcriptores, non oportebat dicere eam eſſe quod ex parte eam habere accidit. Sed mittentes de his ſubtiliter diſſerere, conſideremus, vt polliciti ſumus, an, quod ad hãc attinet notionem, Grammatica poſsit finem ſuſtinere. Quando ergo dicunt eam eſſe maxima ex parte experientiam eorum quæ dicũtur apud poëtas & ſcriptores, omnium dicunt aut aliquorum. Et ſi omnium, primum quidem nõ vtique maxima ex parte, ſed omnium. Et ſi omnium, etiam infinitorum, ea enim ſunt infinita. Infinitorum autem non eſt experientia. Quamobrem nec erit quidẽ vlla Grammatica. Sin autem aliquorum, quandoquidem etiam plebeij ſcientes quædam ex iis quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores, non habent grammaticam experientiam, nec ea dicenda eſt Grammatica. Niſi forte dicãt propterea dictum eſſe maxima ex parte, vt & ad eam quę eſt omnium alicubi dubitationem, & ad eam quæ eſt apud plebeios & ignaros ponatur differentia. Nam à plebeio quidẽ differt Grammaticus, quòd non paucorum vt ille, ſed plurimorum quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores ſit peritus: ſeparatus eſt autem à cognitione omnium quæ vtique minimè eſſe poteſt: quandoquidem non omnia, ſed ex ipſis plurima ſe noſſe profitetur. Hæc autem non ſunt eius qui reſpondet ac ſe defendit, ſed eius qui malis addit mala, &

Grammatica non eſt experientia.

Infinitorum non eſt experientia.

Grammaticus in quo differt à plebeio.

qui

qui non modicas, ſed maximas & ineuitabiles attrahit dubitationes. Primum quidem ſicut multa, minimè ſunt definita ac terminata, & Soriticam ſeu acerualem generant dubitationem: ita etiam plurima. Quamobrē aut ipſa nobis circunſcribant, oſtendentes ad quàm multas vſque cognitiones eorum quæ apud poëtas aut ſcriptores dicuntur dicendum ſit: aut ſi in interminata manent promiſsione, dicentes ſe noſſe plurima, admittant eam, quæ ex minimo fit, interrogationem. Nam plurimo definito numero, qui eſt vno minor iam eſt plurimus. eſt enim planè abſurdum, vnitatis additione illum quidem dicere plurimum, hunc verò minimè. Quamobrē ſemper vnitate creſcens qui ex eorum ſententia eſt plurimus numerus, eò omnino redibit vt non ſit amplius plurimus numerus, & ideo nec Grāmatica. quod quidem erat cōcluſio Soriticæ dubitationis. Quemadmodum autem non eſt grammaticæ planè craſsitudinis, in multitudinè infinita dicere plurima. Quomodo enim paucius refertur ad aliquid, & conſideratur ac intelligitur ex ea quæ eſt tanquam ad plurimum habitudine: ita etiam plurimum conſiderabitur ex ea quæ eſt ad paucum habitudine. Si ergo plurimorum quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores experientiam habent Grammatici, paucorum quæ ſunt reliqua non habent. Si autem & quod ſumptum eſt eſt plurimū, & quod relictum eſt eſt minus, non eſt vtique amplius vniuerſum infinitum. Et tamen, vt nihil de his exactius & accuratius tractemus, falſum eſt quòd Grāmaticus plurima nouit ex iis quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores. Sunt enim pauciſsima, cùm reſtent multis partibus plura quæ non nouit, vt oſtendā quæſtione procedente. Nunc autem conſideranda eſt alia definitio. Aſclepiades ergo reprehendit Dionyſium Thracem, qui dicit Grammaticam eſſe experiētiam, & propter eam cauſam quam dixit Ptolemæus. Reprehendit autem etiam propterea quòd eam pronunciet maxima ex parte experientiam. Nam hoc quidem eſt artium coniecturalium & quæ ſub artem non cadunt, vt eſt ars gubernandi & ars medendi. Grammatica autem non eſt coniecturalis, ſed ſimilis muſicæ & philoſophiæ. Niſi forte, inquit, vitæ timuit breuitatem, vt quæ non ſufficiat ad omnia comprehendēda. quod quidem eſt abſurdum, ſi Grammatici & non Grammaticę faciat definitionem. quandoquidem ipſe fortaſſe non erit ſciens eorum omnium quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores, cùm ſit animal breuis vitę: Grammatica autem eſt omnium cognitio. Huius itaque definitionis parte mutata, parte ablata, ſic Gram-

Interrogatio ex minimo.

Numerus plurimus & minimus.

Plurimus & paucus ſunt relatiua.

Aſclepiades.

Grammatica nō eſt ars coniecturalis.

maticæ definit notionem: Grammatica eſt ars eorum quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores. Ille autem minimè ſuſtulit dubitationes, ſed auxit: & in quibus vult augere Grammaticam, in iis eam ſuſtulit. Sit enim cognitio omnium quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores. Ergo quoniam nihil eſt cognitio præter eum qui nouit: Nec Grammatica eſt pręter Grammaticum qui nouit, vt neque deambulatio præter eum qui deambulat, & ſtatus præter eum qui ſtat, & accubitus pręter eum qui accumbit. Concedit autem Grammaticam non habere omnium cognitionem. Non eſt ergo vtique cognitio omnium quę dicuntur apud poëtas & ſcriptores: & propterea nec Grámatica. Et alioqui ſi ars eſt Grammatica, cùm ſit cognitio omnium quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores: ars autem eſt conſiſtens collectio ex comprehenſione eorum quę ſunt in Grammatico: neceſſariò cùm nemo habeat comprehenſionẽ omnium quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores, conſiſtere & eſſe non poteſt Grãmatica. Chares autem in primo De Grammatica, perfectam Grammaticam dicit eſſe habitum ex arte, habentem vim diſcernendi exactiſsimè ea quæ apud Græcos & dici poſſunt & cadunt ſub intelligentiam, præter ea quę ſunt ſub aliis artibus, id poſtremum adiiciens, non leuiter nec ſuperfluè. Nam quoniam eorum quæ apud Gręcos dici poſſunt & quę veniunt ſub intelligentiam, alia quidem ſubiecta ſunt artibus, alia autem minimè: eorum quidem quę ſubiecta ſunt artibus nõ exiſtimat eſſe artem & habitum Grammaticam. vt in Muſica quidem, concentus diateſſaron & mutationis ſyſtematum: in Mathematica autem, defectus aut poſiturę circulorum. Eadem ſunt autem intelligenda etiam in aliis artibus. Nullius enim eorum quę ſunt illis ſubiecta cognitio eſt Grammatica: ſed eſt quędam via, ratio ac methodus aliorum quę præter eas & dici poſſunt & veniunt ſub intelligẽtiam. Eorum quidem quæ veniunt ſub intelligentiã, quòd πίσυρες ſunt quatuor: & quod βῆτα & ἄλφα ſunt loca ſita infernè. Eorum autem quæ dici poſſunt, nempe eorum quæ verſantur in proprietate ac diuerſitate ſermonis. vt quod hoc quidem dictum eſt Doricè: hoc autem AEolicè. & non vt Stoici, quòd ſignificatum contra ſit quod ſignificat. Nam quod venit ſub intelligentiam, accipitur in eo ſolo quod ſignificatur. Videtur autem etiam mouere aliquid quod dictum eſt à Cratete. Ille enim dicebat Criticum differre à Grammatico. & Criticum quidem dicit oportere eſſe peritum omnis ſcientiæ Logicæ: Grammaticum autem eſſe tantùm interpretem linguarũ, & tradere accentus,

Grammaticæ definitio quã tradit Aſclepiades.

Ars quid ſit.

Grammaticæ perfectæ definitio quã tradit Chares.

Artibus non ſunt ſubiecta quæcunque dici poſſunt.

Grammatica nõ eſt ars eorum quæ ſubiecta ſunt artibus.

Significatum quod ſignificat, & quod ſignificatur.

Criticus differt à Grammatico.

accentus, & ea ſcire quæ ſunt his ſimilia. & ideo illum quidem eſſe ſimilem Architecto, Grammaticum autem miniſtro. Sed eiuſmodi quidem eſt illius definitio, partim quidem minus mala quàm ſint abſurda quæ dicit Dionyſius: partim autem peior. Nam quòd à ſoritica quidem dubitatione ſoluerit Grammaticam, & ab alienis ſeparauerit contemplationibus Muſicæ & Mathematicæ, vt quæ ei non conueniant, per ſe eſt euidens: ſed eã non liberauit ab eo quod non conſtat. imo verò laborauit & opẽ tulit ad hoc vt ea ſit eiuſmodi. Nam Dionyſius quidem in aliquo definiit terminum ac limitem Grammaticæ, ſtatuens eã in ſolis poëtis & ſcriptoribus: iſte verò vult eam verſari in omni voce Græca & in omni ſignificato. quod quidem, ſi fas eſt dicere, ne Deus quidem præſtare poteſt. Nam vt prius dicebamus, nulla certa via ac methodus conſiſtit in aliquo infinito: imo verò ipſa hoc finit ac terminat. eorum enim quæ ſunt non definita & interminata vinculum eſt ſcientia. Res autem quæ ſignificant & ſignificantur ſunt infinitæ. Non eſt ergo Grammatica ars quæ verſatur in iis quæ ſignificant & quæ ſignificantur. Quinetiã ſunt omne genus vocum mutationes: fueruntque antea, & rurſus erunt: mutatione enim delectatur ſeculum, non ſolùm in arboribus ac plantis & animantibus, ſed etiam in verbis. Conſtantẽ autem infinitatem, nedum eam quæ mutatur, fieri non poteſt vt humana inueniat cognitio. Nec hac ergo ratione conſtabit Grammatica. Alioqui aut artificioſum exiſtimat eſſe habitum, aut artis expertẽ. Et ſi artificioſum, quomodo non eum quoque dixit eſſe artem: quin etiam id ex quo eſt. Sin autem artis expertem: quoniã fieri non poteſt vt per id, quod caret arte, cernatur id quod eſt artificioſum: non conſiſtet vllus grãmaticus habitus, artificiosè diſcernens ea, quæ apud Græcos ſignificant & ſignificantur. Demetrius autem cognomine Chlorus, & quidam alij Grammatici ita definierunt: Grammatica ars eſt cognitio dictionum quæ ſunt apud poëtas, & quæ ſunt in communi conſuetudine. Manent autẽ his quoque eędem dubitationes. Neque enim omnium quę dicuntur apud poëtas poteſt eſſe ars Grãmatica, neque aliquorum. Et vt ſit quidem omnium, eo ipſo fieri non poteſt: ſiquidem & de Diis, & de virtute, & de anima dicitur apud poëtas, quorũ Grammatici nullam habent experientiam. Aliquorum autem, propterea quòd id non in ſolos cadit Grãmaticos, ſed etiam in aliquos alios, vtpote Philoſophos & Muſicos & Medicos. Nã illi quoque quædam conſpexerunt ex iis quæ ſunt apud Poëtas. Et rurſus dum

Infiniti nulla eſt methodus.

Scientia vinculum nõ definitorum & interminatorum.

Mutatione delectatur ſeculum.

Grammaticæ definitio Demetrij Chlori.

dicunt

dicunt Grammaticam esse cognitionẽ dictionum quæ sunt in communi vsu & cõsuetudine: si quidem vniuersè sumant & in genere, quòd si quæ sunt dictiones in communi consuetudine, illarum cognitio est Grammatica, errant. Sunt enim infinitæ dictiones in communi consuetudine: infinitorum autem non est cognitio. Sin autem tendunt ad id quod est singulare, quod perinde est ac si dicas, Sunt quædam dictiones in communi consuetudine, quarum cognitio est Grammatica, ne sic quidem facient Grãmaticam. Athenienſis enim habet cognitionem dictionum quæ sunt in vsu in Attica: & Dorienſis earum quæ sunt in vsu in regione Dorica: & orator earũ quæ sunt in vsu in arte oratoria: & medicus earum quæ in arte Medicinæ. Si autẽ dicant omnium quæ sunt in communi vsu ac consuetudine cognitionem, non tanquam singularium & omnium quæ sunt sigillatim (hoc enim re vera non potest fieri) sed omnium quæ vniuersè & in genere supremo sunt in dialectis & linguarum proprietatibus, vt quòd sit quidem Dorienſium vti tali tono: Ionum autem alio, dicent quidem fortasse aliquid probabile, non tamen verum. Neque enim est vnus mos in vnaquaque lingua. sunt enim multæ Doricæ & Atticæ: neque regulæ, quas videntur tradere, extenduntur ad omnem dictionem: sed procedunt quidem vsque ad quantitates & ad tonorum similitudines, vtpote quòd sint oxytonæ vel barytonæ: vt autẽ omnes comprehendant minimè fieri potest. Atque hæc quidem dicta sint exempli gratia, ad hoc quòd Grãmatica sit eiusmodi vt non consistat, quod attinet ad eius notionẽ quæ est apud Grammaticos. Consequenter autem aggrediamur & examinemus eas contemplationes, quæ sunt in ea principales, & ex quibus maximè accipit substantiam.

Mos non est vnus in vnaquaque lingua.

Quæ sint partes Grammaticæ. Cap. 8.

Grammaticæ quot sint partes.

Cvm magna sit & inutilis apud Grammaticos dissensio de partibus Grammaticæ, ne id quod in transitu & propter aliud adducitur, videatur tenere locum principis incepti ac instituti, neque alienam & in præsentia inutilem ingredientes materiã, deseramus contradictionem magis necessariam, sufficiet dicere citra calumniam, quòd Grammaticę alia quidem pars est historica: alia verò artificiosa: alia autem magis propria, per quam certa via ac ratione tractantur quæ sunt apud poëtas & scriptores. Ex quibus artificiosa quidẽ est illa, in qua statuunt de elementis & partibus orationis, & orthographia,

graphia, & linguæ Græcæ proprietate, & iis quæ consequuntur. Historica autem vbi docent de personis, vtpote diuinis & humanis & heroicis: aut narrant de locis, vt de montibus vel fluuiis: aut tradunt de figmentis & fabulis, aut si quid est eiusmodi. Magis propria autẽ est, qua considerant quæ sunt in poëtis & scriptoribus, quatenus exponunt ea quæ dicuntur obscurè, & iudicant quæ sunt bona & quæ secus, & distingunt germana ac sincera ab adulterinis. Eæ autem, vt eas rudi ac crassa Minerua complectar, sunt partes Grãmaticæ. Sunt verò cogitandæ ac intelligendæ, non purè ac sincerè: neque vt si dicas, partes hominis sunt anima & corpus. Nam hæc quidem cogitantur ac intelliguntur, vt quæ sint à se inuicem diuersa. Artificiosa autem, & historica, & quæ in poësi & in scriptionibus versatur, partes Grammaticę, magnã habent cum reliquis connexionem & coniunctionem. Poëtarum enim examinatio non fit absque parte artificiosa & historica. & vtraque earum non consistit absque connexione aliarum. Quomodo ergo qui dicunt artis medendi partes esse victus rationem, chirurgiam, medicamentorum exhibitionem, sic dicunt, vt quòd in contemplationibus eæ valde inter se cohęreant. Victus enim ratio non venit absque medicamentorum exhibitione & chirurgia. Et rursus medicamentorum exhibitio continetur etiam à virtute aliarum: Ita etiam in præsentia, nõ est seiuncta. vnaquæque pars, neque pura ac sincera à commistione aliarum. Hoc autem prius explicauimus non abs re neque leuiter ac per trãsitum, sed vt sciamus, quòd si ostensum fuerit ex iis aliquam non posse consistere, vi ac potestate reliquæ quoquè sunt sublatæ, quarum vtraque consistit non absque ea, quæ est sublata. Et tamen non hoc faciemus, quamuis hæc sit via compendiaria: sed tentabimus dicere aduersus vnamquãque, perinde ac si non egeret aliarum præsentia. Ordine autem incipiendum est à prima.

Partes Grammaticæ non sunt inter se omnino diuersæ. ἀνάγκαιον.

Partes medicinæ non sunt inter se diuersæ, & quænã sint.

Quòd nullam certam viam, rationem ac methodum habeat, neque possit consistere artificiosa pars Grammaticæ. Cap. 9.

PROPTER multa quidẽ alia est diligenter examinandum Grammaticæ artificium: maximè autem quòd de eo sibi placeant & se magnificè iactent Grammatici, eos autem semper insectantur qui sunt aliis ornati disciplinis, vt qui ne Græcorum quidem communem vsum sciant ac consuetudinem: & etiam propterea quòd si quando premantur in quæstione, sæpe non inueniant aliam euadendi rationem

Grãmaticorum iactãtia.

nem ad eos abſtrahendos, qui cum eis diſputant, quàm quòd ſit barbarum & Soloecum quod ab eis dictum eſt. Ad nos autem ad id hortandum non parum etiam debet habere momenti, cùm videamus Grãmaticos qui ne duo quidem ferè verba dextrè poſſunt contexere, velle vnumquenque ex antiquis, qui dicendi facultate & Græci ſermonis proprietate plurimùm valuerunt, vt Thucydidem, Platonem, Demoſthenem, tanquam barbarum arguere. Vna enim pro omnibus erit ſui aduerſus eos vlciſcendi ratio, ſi falsò appellatam eorum artem inertem, artis, inquam expertem oſtenderimus. Ordine autem nobis dicendum eſt primùm de elementis, ex quibus omnia apud eos cõſtant, & quibus ſublatis neceſſe eſt Grãmaticos eſſe agrammatos, hoc eſt, illiteratos. Cùm autem tribus modis dicatur elementum, nempe character & figura quæ ſcribitur, & vis eius, & præterea nomẽ, de vi maximè nunc procedat quæſtio. ea enim apud ipſos propriè appellata eſt elementum. Cùm ergo vocis quæ mandatur literis, ſint viginti quatuor elementa, earum duplicem in ſummo ponunt naturam. eorum enim alia appellant vocales, alia conſonantes. Et vocales quidem ſeptem α.ε.η.ι.ο.υ.ω. conſonantes autem reliqua. Vocalium autem tres dicunt differentias. Earum enim duas dicunt eſſe longas, nempe η. & ω. totidem autẽ breues, nempe ε. & ο. tres autem communes, quod ad lõgitudinem attinet & breuitatem, quas etiam vocant δίχρονα, id eſt duorum temporum, & ὑγρὰ, id eſt liquidas, & ancipites, & mutabiles. Eſt enim vnicuique earum à natura inſitum, vt aliquando quidem producatur, aliquando verò corripiatur: vt α. quidem in hoc verſu,

Elementum tribus modis dicitur.

Elemẽtorum ſeu literarum diuiſio.

Ἄρες Ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα id eſt,

Mars, Mars ſæue, hominum exitium, qui mœnia quaſſas.

ι. autem,

Ἴλιον εἰς ἱερὴν, τῇ δ' ἄντιος ἤρτυτ' Ἀπόλλων, id eſt,

Ilion ad ſacram, illi verò occurrit Apollo.

υ. autem,

Θεσπέσιον νεφέων ἐκ Διὸς ὗεν ὕδωρ, id eſt,

Diuina ex nimbis à Ioue limpha pluit.

Conſonantium autem alię quidem ſunt, vt ipſi volunt, ſemiuocales, aliæ autem mutæ. Et ſemiuocales quidem, quibus eſt à natura inſitum vt per ſe in prolatione efficiant ῥοῖζον, id eſt r literæ ſonum, vel σιγμὸν, id eſt ſonum literæ ſ, vel μυγμὸν, id eſt ſonum literæ m, vel aliquem alium ſonum, vt ζ.θ.λ.μ.γ.ξ.ρ.σ.φ.χ.ψ. vel vt volunt nonnulli, prẽter θ,φ,χ. reliquæ octo. Mutæ autem ſunt, quę per ſe poſſunt ſyllabas efficere,

efficere,neque ſonorum proprietates, ſed ſolũmodo ſimul cum aliis prolatæ,vt β.γ.δ.κ.π.τ. vel vt nonnulli,etiam θ.φ.χ. Porrò autem rurſus communiter ex conſonantibus alias quidem dicunt eſſe aſperas, alias autem tenues. Et aſperas quidem ϑ.φ.χ. Tenues autem κ.π.τ. Solum autem ρ. dicunt ſuſcipere aſperitatem & tenuitatem. Dicunt autem ex conſonãtibus quaſdam eſſe duplices,nempe ζ.ξ.ψ. Dicunt enim conſtare quidem ζ. ex σ. & δ. ξ.autem ex κ. & σ. ψ. autem ex π. & σ. His autem priùs dictis veluti quibuſdam elementis,dico primum quidem ab eis abſurdè dici, quòd ex elementis quædam ſint duplicia. Nam quod eſt duplex,conſtat ex duobus. Elementum autem non conſtat ex aliquibus. debet enim eſſe ſimplex & non conſtitui ex aliquibus. Non eſt ergo duplex elementum. Alioqui ſi quę duplex conſtituunt elementum, ſunt elementa: Duplex quod conſtat ex elementis, non erit elementum. Atqui quæ conſtituunt duplex ſunt elementa. Non eſt ergo duplex elementum. Porrò autem vt literæ tolluntur, ita etiam ancipites, quæ communẽ cenſentur habere naturam longitudinis & breuitatis. Nam ſi ſunt huiuſmodi,ipſa ſeorſum litera,& ſolus character literarum α.ι.υ. oſtendit naturam ancipitis, & nunc quidem corripi, nunc autem produci poſſe accentu. Sed character quidem ſeorſum non indicat natura commune elementum. Neque enim oſtendit quòd producitur: neque quòd corripitur: Nec vtrunque ſimul,nempe quòd producitur, & corripitur. ſed quomodo quæ per ipſum conficitur ſyllaba, vt dictum eſt in dictione ἄνθρωπος, præterquam ſi addatur accentus, ſítne longa an breuis minimè cognoſcitur: Ita etiam α.ι.υ. ſi ſeorſum ſumantur, non erunt communia vtriuſque facultatis, ſed neutrius. Reſtat ergo vt cum accentu ipſa dicatur eſſe cõmunis. quod rurſus nullo modo poteſt fieri. Eum enim aſſumens, aut fit longa, quando eſt longa: aut breuis, quando eſt breuis:nunquam autem communis. Non ſunt ergo elementa natura ancipitia duorúmue temporum. Si enim dicant ea eſſe communia natura,ex eo quòd apta ſint ad vtrunque ſuſcipiendum, imprudentes propemodum in eandem deuoluentur dubitationem. Quod enim eſt aptum ad aliquid ſuſcipiendũ, non erit illud ad quod ſuſcipiendum eſt aptum. Quomodo enim æs aptum quidem eſt ſuſcipere vt ſit ſtatua, non eſt autem ſtatua,quatenus aptum eſt ad eam ſuſcipiendam. Et quomodo ligna quidem aptam habent naturam vt fiant nauis,nondum autem ſunt nauis: Ita etiam huiuſmodi elementa apta quidem ſunt ad ſuſcipiendam longitudinem & breuitatem:

Duplices non ſunt literæ.

Ancipites non ſunt vocales.

Susceptiuum nõ eſt id quod ſuſcipitur.

non sunt autem longa & breuia & neutrum, priusquam ab accentu accipiant qualitatem. Ad hæc quæ dicta sunt accedit, quòd sint repugnantia productio & correptio, & non possint simul consistere. Nã per ablationem breuitatis consistit productio: & si tollatur longa, fit breuis: & si perimatur breuis, fit longa. Quamobrẽ fieri non potest, vt quæ est circunflexa sit breuis; propterea quòd cum circunflexione necessariò simul cõsistit productio. Quamobrem si est natura aliquod elementum anceps, aut simul in eodem consistet vis breuitatis & productionis: aut in parte. Sed vt simul consistat in eodẽ fieri non potest. In eadem enim prolatione simul non constiterint facultates quæ se inuicem perimunt. Restat ergo vt in parte. quod rursus non est credibile. Quando enim non est longum, tunc non est commune elementum in breuitate & longitudine, sed tantùm breue. Idem autem modus argumentandi sit etiam in iis literis, quæ sunt natura tenues aut asperæ, aut communes in vtroque. Nobis autem satis est ostendere genus argumẽtationis. Quinetiam quoniam sublata sunt communia: & ostensum est ea solùm produci aut corripi, sequetur etiam quòd vnunquodque sit duplex, illud quidem natura longum, hoc verò natura breue. Cùm ergo sit duplex α. & ι. & υ. non erunt septem solùm elementa seu literæ vocales, quarum duæ quidem longæ, nempe η. & ω. duæ autem breues, nempe ε. & ο. tres autem ancipites, nempe α. & ι. & υ. sed vniuersæ simul decẽ: & earum quinque quidem longæ η. & ω. & longum α. & ι. & υ. & totidem breues ο. & ε. & α. breue, & ι. & υ. Sed quoniam Grammatici non existimãt tantùm duos esse accentus, nempe lõgum & breuem, sed etiam acutum, grauem, circunflexum, asperum, lenem: vnaquæque ex iis quæ ostensæ sunt vocalibus, habens seorsum aliquem ex his accentibus, fiet elementum. & qua ratione nullum erat elementum commune in longitudine & breuitate: sed vel longum tantùm, quando habebat longum: vel breue, quando habebat breuem: eadem ratione nullum erit commune in acuto & graui: sed vel acutum tantùm, quando assumpserit acutum: vel graue, quando grauem. Et si in aliis circiter quinque accipit accentus, breuẽ, acutum, grauem, asperum, tenuem. Longa autem rursus cùm duo sint, si ex abundanti accipiant etiam accentum circunflexum. ea enim producuntur & acuuntur & grauãtur, & à natura etiã peculiarius habent vt circunflectantur, fient duodecim. Communia autem cùm sint tria, in vnoquoque suscipiunt septem accentus. fiúntque ea viginti & vnum: adeò vt ea omnia sint quadra-

Repugnãtia nõ possunt simul cõsistere.

In accẽtibus quàm sint quædam absurda.

quadraginta tria. Quibus si septemdecim addantur consonantes, fiunt sexaginta elementa, non autem viginti quatuor. Est autem alia quoque ratio, per quam contrà rursus censetur vocales esse pauciores iis septem quæ iactantur apud Grammaticos. Si enim, vt ipsi volunt, α. producatur & corripiatur, non est aliud elementũ, sed vnum commune. Similiter autem & ι. & υ. sequetur vt etiam ε. & η. vnum sint elementum eadem facultate commune. Si enim vis eadem ac facultas amborum, & correptum η. fit ε. productum autem ε. fit η. eodem modo autem ο. & ω. erit elementi vna cõmunis natura, productione differens & correptione: quandoquidem ω. quidẽ longum est α. ε. autem breue est ω. Cæcutiunt ergo Grammatici, & non aspiciunt id quod est eis consequens, dicentes esse septem vocales, cùm sint solùm quinque natura. Contrà autem dicunt nonnulli Philosophi futura plura elementa, vt quæ vim non habeant diuersam ab iis quæ tradi solent. vt αι. & ου. & quidquid est similis naturæ. Elementum enim maximè iudicandum est esse elementum, ex eo quòd sonum habeat incompositum & vnicum, vt est sonus α. & ε. & ο. & cæterorum. Quoniam ergo sonus αι. & α. est simplex & vniformis, erunt hæc quoque elementa. Quòd sit autem sonus simplex & vniformis, signum erit quod dicetur. Nam sonus quidem compositus, non qualis ab initio incurrit in sensum, talis natura permanet vsque ad finem, sed per extensionem fit diuersus. Qui autem est simplex, & re vera locum tenet elementi, contrà ab initio vsque ad finem est immutabilis: vt exempli gratia, cùm syllabæ Pα. quidem sonus profertur in extensione, est perspicuum quòd non similiter eum apprehendet sensus in prima incursione & in vltima. Sed in principio quidem, à prolatione P. mouebitur: postea autem ea deleta, purè ac sincerè apprehendet vim literæ α. Quamobrem Pα. non est elemẽtum, & quidquid est ei simile. Sed si dicant sonum αι. nihil erit huiusmodi: sed qualis ab initio auditur vocis proprietas, talis etiam in fine. Qua de causa αι. erit elementum. Cùm hoc autem ita sit, quãdoquidem & sonus α. & sonus ου. vniformis & incompositus & immutabilis ab initio ad finem vsque accipitur, erit is quoque elementum. Sed missa illa inquisitione, illud dicamus quod magis potest premere Grammaticos. Si enim communia dicuntur elementa tria α. ι. υ. propterea quòd sint apta ad susciendam productionem & correptionem, sequetur vt omne elementum dicatur esse commune: est enim aptum ad susciendum quatuor accẽtus, nempe grauem, acutum,

Elemẽta quadraginta tria.

Vocales pauciores septem.

Elementum indicatur ex sono vnico et incomposito.

Sonus simplex quomodo discernatur à composito.

Αι. & ει. et ου. sunt elementa.

Α. ι. υ. non sunt communia elementa.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

tum,tenuem,aſperum. aut ſi ferre non poſſunt vt omne elementum dicant eſſe commune, nec illa dicant communia, quòd apta ſint ad ſuſcipiẽdum productionem & correptionem. Atque ſufficiebat quidem, cùm elementa Grammaticæ vocata ſint in dubium, finem imponere quæſtioni. Quid enim reſtat dicendum de iis, quę ſunt poſt principia, Grammaticis qui principia non habent? non erit tamen alienum, progrediendo ad interiora, illorum quoque oſtendendi gratia, facere periculum. Et quoniam ſyllabæ conſtant ex elementis, de eis ſubiungamus.

De Syllaba. Cap. 10.

Syllaba quomodo ſit lõga.

OMNIS ergo ſyllaba eſt aut longa aut breuis. Longa autem fit duobus modis, natura & poſitione. Natura quidem tribus modis: vel quando habet elementũ natura longum,vt in dictione ἠώς. vtraq; enim harum ſyllabarum eſt longa, propterea quòd illa quidem habeat η. hæc verò ω. natura longum:aut quando cõſtat ex duabus vocalibus, vt in dictione ἀεί. Duæ enim ſyllabæ ſunt longę,quòd vtraque ſit ex duabus vocalibus: aut quando habet commune elementum in longo tono ſumptum, vt in dictione Ἄρης. Α enim vocalis anceps longo tono profertur. Natura ergo tribus modis ſyllaba producitur. Poſitione autem quinque modis: vel quando in duas ſimplices deſinit conſonantes: vel quando quæ eam ſequitur ſyllaba, à duabus incipit conſonantibus: vel quando deſinit in conſonantem, & quæ deinceps ſequitur incipit à conſonante: vel quando deſinit in literam duplicem: vel quando poſt ipſam infertur duplex. Si igitur omnis ſyllaba eſt vel longa vel breuis, conuenienter iis modis qui traditi ſunt ab arte: ſi oſtenderimus eam neutrum eſſe eorum,eſt perſpicuum quòd nec dictionem quidem habebunt Grammatici. Quomodo enim ſi tollantur elementa,ſimul etiam tollũtur ſyllabæ: ita etiam ſi tollantur ſyllabæ,ne erunt quidem dictiones,neque communiter partes orationis, & ideo nec oratio. Vt ergo ſit aliqua breuis ſyllaba,prius oportet confiteri quod ſit tempus minimũ & breue in quo conſiſtit. Non eſt autem minimum tempus. omne enim tempus diuiditur in infinitum, vt poſtea oſtendemus. Si autem diuiditur in infinitum,non eſt minimum. Non eſt ergo ſyllaba breuis habens breue tempus. Quòd ſi dixerint ſe vocare breuem & minimam ſyllabam, non eam quæ eſt minima ſecundum naturam, ſed eam quæ eſt minima ad ſenſum, augebunt dubitationem. Breues enim quæ

Syllaba non eſt breuis.

Tempus nõ eſt minimum.

apud

apud eos dicuntur syllabas, non videmus esse quod ad sensum attinet diuiduas: vt exempli causa ep. Sensiliter enim in ea animaduertimus, quòd ante vim literæ p. profertur vis literæ e. Et contrà, si dicamus pe. rursus apprehendemus, quòd prima quidem ordine est vis literæ p. secunda autem literæ e. Quoniam ergo quidquid primam & secundam partem habet ad sensum, ad sensum non est minimum: cernitur autem quæ est ex Grammaticorum sententia breuis syllaba, habere primam partem & secundam: non est ad sensum minima & breuis syllaba. Nam Musicis quidem fortasse poterunt relinque- *Musici habent tempora rationis expertia.*
re quædam tempora rationis expertia & vocum augmenta: Grammaticis autem, qui non capiunt profunditatem huiusmodi dubitationis, sed solùm syllabam in genere diuidunt in breuem & longam, non æquum est ignoscere. Non potest itaque breuis syllaba consistere. Rursus quoque longa erit huiusmodi vt minimè esse possit. *Syllaba non potest esse longa.*
Eam enim dicunt esse duorum temporum. Duo autem tempora simul in se inuicem esse non possunt. Si enim sunt duo, in hoc discernuntur & distinguuntur, vt duo sint, quòd alterum quidem sit instãs, alterum verò minimè. Si autem alterum quidem sit instans, alterum verò non sit, non sunt simul in se inuicem. Quamobrem longa quoque syllaba, si est duorum temporum, debet quando primum quidem tempus est instans, tunc secundum non esse: & quando secundum est instans, tunc primum non esse amplius. Cùm autem simul esse non possint eius partes, tota quidem non consistit, sed aliqua pars eius. Sed pars eius non est ipsa, alioqui non differet longa à breui. Neque est ergo aliqua syllaba longa. Si autem dicunt lõgam syllabam intelligi per recordationem quæ simul existit. Prius enim dicti soni recordantes, & eum qui nunc dicitur apprehendentes, id quod ex vtrisque componitur, dicimus esse longam syllabam. Si hoc dicant, nihil aliud quàm fatebuntur eiusmodi syllabam non posse consistere. Nam si consistit, aut consistit in eo quod prius profertur, aut in eo quod postea. Sed nec consistit in eo quod prius profertur, nec in eo quod postea. vtrunque enim eorum seorsum non consistens, ne syllaba quidem est omnino. Non consistens autem neque est breuis nec longa syllaba. Neque in vtrisque. Nam alter eorum so- *Quod est, puto legendum, quod non est.*
norum altero cõsistente non consistit. Ex eo autẽ quod est, nihil cogitare possumus compositum tanquam ex partibus. Nõ est ergo aliqua syllaba longa. His autẽ sunt proportione conuenientia ea quoq; in quibus dubitãdum est de dictione & de partibus orationis. Nam

primum

primum quidem, vt paulò ante ſubindicauimus, ſi non ſit ſyllaba, ne fieri quidem poteſt vt ſit dictio. ex ſyllabis enim dictiones accipiunt ſubſtantiam. Deinde etiam via ac ratione licebit in primis in ipſa dictione eaſdem tractare dubitationes. Aut enim eſt ſyllaba, aut conſtat ex ſyllabis. Quomodocunque autem ſe habeat, ſuſcipies dubitationes à nobis expoſitas in ſyllaba. Ne tamẽ videamur nouis egere argumentis, hoc in loco alloquendi ſunt nobis Grãmatici. Quando vocant aliquas partes orationis, vtpote Nomen, Verbum, Articulus, & reliquas, vndénam ea ſumpſerunt? Aut enim hæc tota vocant orationem: aut has illius partes, cùm neque hæc neque illa tanquam totum poſsit intelligi, neque hæ vt partes illius. Sumantur autem quæ ad cauſam faciant exempla, ne abſimus à contemplationibus Grammaticæ. Sit ergo, vt ita ponamus, oratio quidem totus hic verſus,

Il. α. *Iram Peliadæ dic ô Dea carmine Achillis.*

partes autem eius hæ, nempe, Iram appellatiuum, & Dic verbũ imperatiuum, & Dea rurſus appellatiuum fœmininum, & Peliadæ nomen patronymicum, & præterea Achillis nomen proprium. Aut ergo aliquid aliud eſt oratio quàm eius partes: & aliud partes quàm oratio: aut congeries partium exiſtimatur oratio. Et ſi oratio quidẽ eſt aliquid aliud quàm partes, eſt perſpicuum quòd ſi tollantur expoſitæ partes orationis, relinquetur oratio. Tantùm autem abeſt vt prius dictus verſus maneat ſi omnes auferantur eius partes, vt ſi vnã quamlibet eius partem ſuſtulerimus, vtpote Iram, vel Dic, non eſt amplius verſus. Si autem congeries partiũ orationis intelligitur oratio, eò quòd nihil ſit congeries præter ea quæ ſunt congeſta, quomodo diſtantia nihil eſt præter ea quæ diſtant: ita nihil erit oratio cuius non intelligentur aliquæ partes. Quòd ſi nulla ſit tota oratio, nec partes aliquæ eius erunt. Quomodo ergo ſi nihil eſt dexterum, neque eſt ſiniſtrum: ita ſi non ſit aliquod totum oratio, nec erunt partes. In ſumma autem ſi congeriem partium orationis totam exiſtimabunt orationem, iis erit conſequens, vt partes orationis dicant ſui inter ſe eſſe partes. Si enim nullum ponitur totum præter ipſa cuius erunt partes, erunt inter ſe partes. Conſideremus autem hoc quàm ſit à ratione alieniſsimum. Partes enim omninò continentur in illis, quorum dicuntur eſſe partes, proprium locum tenentes, & propriam habentes ſubſtantiam. Non continentur autem inter ſe: vt, exempli cauſa, hominis quidem partes ſunt manus: manuum autem digiti.

Quam-

Quamobrem in homine quidem continentur manus : in manibus autem digiti : in digitis verò vngues. & non dextera quidem manus implet ſiniſtram. index autem perficit pollicem, caput autem ſimul ponit pedes, & pedes thoracem. Vnde etiam erit dicendum partes orationis eſſe inter ſe inuicem partes, quãdoquidem oportebit ea in ſe inuicem contineri. Iram quidem eſſe in Dic: Dic autem in Dea: & in ſumma omnia in omnibus. quod quidem non poteſt fieri. Cùm ergo non poſsint partes orationis inter ſe inuicem eſſe partes, propterea quòd ea res nõ poſsit intelligi: neque vlla tota inueniatur oratio præter ſuas partes : neque vlla res inueniatur præter ipſas partes cuius dicimus eſſe partes, reſtat vt dicamus nullam eſſe partem orationis, & ideo nec orationem. Sic quoque eſt inferendum. Quoniã Iram pars eſt verſiculi: aut pars eſt totius verſus, aut illius partis, nempe, Peliade dic ô Dea carmin' Achillis. Sed ſi eſt quidem pars totius verſus: quoniam omninò cum eo intelligitur Iram, erit illud Irã pars ſeipſam complens. propterea autem etiam ſeipſa erit maior & minor. Seipſa quidem maior, quatenus à ſeipſa completur. Nam quod ab aliquo completur, eſt maius eo quod ipſum complet. Minor autem, quatenus ſeipſam complet. Nam quod aliquid complet, eſt minus eo quod completur. Non ſunt autem hæc admodum probabilia. Non eſt ergo Iram pars totius verſus. Sed neque eſt pars reliqui, nempe, Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Nam primùm quidem pars continetur in eo cuius eſt pars. Iram autem non continetur in illo, Pelidę dic ô Dea carmin' Achillis. Quamobrem non eſt pars eius. Deinde nec illud, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis, opus habet complemento: completum eſt enim propria oratione. Sed tota oratio, verſus inquã, non eſt illud, Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Ergo nec eius pars eſt Irã. Sed ſi neque totius verſus pars eſt Iram: neq; eius partis quæ reſtat : præter ea autẽ nihil ponitur: nullius orationis pars eſt Iram. Atque hæc quidem vniuersè & magis in genere dicenda ſunt aduerſus partes orationis. Quòd ſi ingrediamur ad artẽ quæ ſingulatim de iis ab ipſis traditur, inueniemus multas nugas. Idque ſciri poteſt, non ſi ad omnẽ acceſſerimus materiam : eſt enim hoc ineptum anilisq; Grammaticæ garrulitatis plenum: ſed ſi fecerimus ſicut vini copones : & quomodo illi ex modica guſtatione totum quod aduectum eſt vinum probant: ita etiam cùm ſumpſerimus vnam partem orationis, nempe Nomen, ex eo quod de ipſo arte traditum eſt, conſiderabimus etiam in aliis Grãmaticorum ſolertiam.

Orationis nullæ ſunt partes, nec oratio.

vini copones ex modica guſtatione totũ vinũ probãt. ἐτεροίωσις.

De Nomine. Cap. II.

Masculina et fœminina nomina quænam dicuntur natura.

IAM enim cùm dicunt, ex nominibus alia quidem esse masculina natura, alia verò fœminina, alia verò neutra: & alia numero singularia, alia verò dualia, alia verò pluralia, & alias contexunt diuisiones, quæramus quisnam sit hoc quod ab eis enunciatur, nempe natura. Aut enim quòd, sicut qui primi enũciauerunt nomina, eorum naturalem fecerunt enunciationem, vt in his vocalibus, Dolere, Vociferari, Lætari, Admirari, ita dicunt alia quidem nomina esse huiusmodi, alia verò huiusmodi: aut quòd etiã in præsentia vnunquodque eorum nos mouet naturaliter quòd sit masculinum, etiamsi id masculinum esse non existimemus. & rursus ipsum naturaliter ostendit, quòd fœmininum, etiam si nos nolimus. Sed primum quidem non dixerint. Vnde enim Grammaticæ hoc accesserit crassitudini, vt discernat vtrùm nomina sint natura, an ex instituto & impositione. aut alia quidem sic, alia verò illo modo, quando nec Philosophis naturalibus, qui ad summum peruenerunt, facile fuerit hoc dicere, propterea quòd vtrinque pares afferantur rationes. Et alioqui valida eis obiicitur ratio, aduersus quam ne, si catapultam quidem (vt aiunt) opponant Grãmatici, poterunt aliquid videre quod resistat. Si enim nomina essent natura, & non significaret vnunquodque ex impositione, oporteret omnes audiri ab omnibus, Græcos à Barbaris, & Barbaros à Græcis, & Barbaros à Barbaris. Sed hoc non est. Nomina ergo non significant natura. Quamobrem hoc quidẽ non dicent. Si autem quòd naturaliter ostendit vnunquodque nomen quòd sit masculinum aut fœmininum, aut neutrum, dicunt alia quidem esse huiusmodi, alia verò huiusmodi, sciant se perfectius collare sibi construere. Rursus enim dicemus. Id quod nos natura mouet, omnes mouet similiter: & non alios quidem sic, alios verò contrario modo. vt ignis natura calefacit Barbaros, Græcos, ignaros, peritos: & non Græcos quidem calefacit, Barbaros autem refrigerat. & nix natura refrigerat: & non aliquos quidem refrigerat, aliquos verò calefacit. adeò vt quod natura mouet, similiter moueat eos qui sensus minimè habent impeditos. Eadem autem nomina nõ sunt omnibus eadem: sed aliis quidem masculina: aliis verò fœminina: aliis verò neutra. vt Athenienses quidem in fœminino genere dicũt τὴν σάμυρ: Peloponnensij autem in masculino τὸν σάμυρ. Et alij quidem τὴν θόλον: alij verò τὸν θόλον. Et alij quidem τὸν βῶλον: alij verò τὴν βῶλον. Nec propterea

Nomina non esse natura.

σάμυος, stagnum.

θόλος, tholus.

βῶλος, gleba.

pterea isti aut illi dicuntur errare. Nam vt singula posuit, ita iis vtitur. Imo verò iidem ea diuersè, aliquando quidem masculinè, aliquando verò fœmininè efferunt, dicentes ὁ λιμὸν & τὴν λιμόν. Non sunt ergo ex nominibus alia quidem masculina, alia verò fœminina: sed ex instituto & impositione alia quidem sunt huiusmodi, alia verò huiusmodi. Ad hæc accedit, quòd si ex nominibus natura alia quidem essent masculina, alia verò fœminina, naturę masculinæ semper deberent appellari nominibus masculinis, & fœmininæ fœmininis: & neque masculinæ neque fœmininæ in neutro genere. Sed non ita est. sed & masculinas naturas fœmininè vocamus, & fœmininas masculinè: & eas, quæ nec sunt masculinæ nec fœmininæ, aut masculinè aut fœmininè, non autem in neutro genere: vt κόραξ quidem dicitur. ἀετὸς. κόναψ, κάνθαρος, σκόρπιος, μῦς masculinè, etiam in fœmina. Et rursus χελιδὼν, χελώνη, κορώνη, ἀκρὶς, μυγάλη, ἐμπὶς, etiã in natura masculo vocamus fœminino. Similiter etiã κλίνη fœmininè, in eo quod est nec masculinum nec fœmininum natura. Et σῦλος masculinè dicitur in neutro. Si ergo nullũ est nomen masculinum aut fœmininum natura, quemadmodum reprehendet Grãmaticus eum qui peruersè dicit ὁ χελιδὼν, & ἡ ἀετὸς? Aut enim reprehendet, quòd cùm nomen τῆς χελιδόνος sit fœmininum, ille cogat ipsum articulo esse masculinũ: aut quòd communis vsus ipsum posuerit fœmininum, sed non masculinum. Sed si quidem eum reprehendat, vt quòd sit natura fœmininum: quoniam nullum est natura fœmininum, vt ostendimus, nihil refert, quod ad hoc attinet, hócne modo an illo proferatur. Sin autem vt quòd masculinum posuerit pro fœminino ab vsu communi impositio, tunc iudex eius quod rectè dicitur & secus, erit non artificiosa aliqua & grammatica ratio, sed artis expers & simplex vsus obseruatio. Hæc autem ipsa sunt traducenda etiam ad nomina singularia & pluralia. Athenæ enim in plurali dicuntur vna ciuitas, & Plateæ. Et rursus Thebæ in singulari & Thebæ in plurali. & Mycenæ & Mycenæ. Dicetur autẽ diligentius de hac inæqualitate & anomalia procedente quæstione. Nunc autem quoniam etiam allatis exemplis aspeximus, quæ est in eis, accuratam literarum explicationem, agè illud quoque examinemus, priusquam alium modum persequamur. Dico autem quámnam vocent orationem, aut partes orationis. Aut enim eam dicent vocem esse corpoream, aut incorporeum id quod dicitur, ab ea differens. Nõ dicent autem vocem. Nã vocem quidem dictam omnes audiunt & Græci & Barbari, & ineruditi

λιμὸς, fames.
κόραξ, corvus.
ἀετὸς, aquila.
κόναψ, culex.
κάνθαρος, scarabeus.
σκόρπιος, scorpius.
μῦς, mus.
χελιδὼν, hirundo.
ἀκρὶς, locusta.
μυγάλη, mus araneus.
ἐμπὶς, culex.
κλίνη, lectus.
σῦλος, columna.

Orationem nullam esse. λεκτὸν.

ruditi & eruditi. Orationem autem & eius partes soli Græci & eius periti. Non est ergo vox oratio & eius partes. Sed nec est incorporeum id quod dicitur. Quomodo enim est incorporeum adhuc aliquid huiusmodi præter corpus & inane, cùm fuerit magna & interminata apud Philosophos de eo decertatio? Nam si mouetur quidē, est corpus. Quod enim mouetur, est corpus. Sin autem manet, suscipiens quidem quæ ad ipsum feruntur corpora, & non resistens, erit inane. Est enim proprium inanis non resistere. Quod autem resistit iis quæ ad ipsum feruntur, est corpus. est enim corporis proprium resistere. Et alioqui qui dicit incorporeum id quod dicitur, aut id dicit contentus sola enuntiatione, aut assumens demōstrationem. Sed si sit quidem contentus enuntiatione, retinebitur in contradictione. Sin autem assumat demonstrationem: quoniam ipsa quoque debet procedere per assumptiones indubitabiles: assumptiones autē sunt quæ dicuntur, non erit ei credendum qui præripit id quod quæritur, tanquam certum & de quo constet. Quamobrem si neque vox est oratio: neque quod ab ea significatur incorporeū quod dicitur: præter hæc autem nihil potest intelligi, nihil erit oratio. Esto autē nunc, sit & oratio, & eius partes quot volunt esse Grammatici. sed nobis dicant quemadmodum partiuntur orationem.

vox, & id quod dicitur, differunt.

De Partitione. Cap. 12.

NAM quoniam euenit vt metrorum partitio sita sit in duobus maximè necessariis, nempe & incessu, hoc est in distributione in pedes, & in diuisione in partes orationis, consequens quidem erat iis qui perfectè contra eos dicunt, vtrunque mouere, nempe & modum incessus, supplantatis omnibus eorum pedibus quibus incedunt vt qui esse non possint: & præterea modum distributionis partium orationis, ostendendo minimè posse fieri diuisionem. Sed quoniam in iis quoque, quæ aduersus Musicos dicimus, præcipuè quærimus de pedibus, ne anticipemus ea quæ aduersus illos sunt dicenda, aut ne bis eadem dicamus, hanc quidem dubitationem differamus in tempus opportunum: consideremus autem de diuisione partium orationis. Qui ergo aliquem versum partitur, alia quidem aufert, alia verò addit. Et aufert quidem, exempli causa, Iram à toto versu: & rursus Dic, & cæteras partes. Addit autem iis quæ efferuntur per synalœphen: vt huic ἄϊμ' ἐμέων, α. plenum enim erat ἄϊμα ἐμέων. Et rursus huic βῆ δ' ἀκέων, ι. nam per implementum ita habebat, βῆ δὲ ἀκέων. Sed cùm nihil

Versum non fieri partitionem aut mensuram.

ἄϊμ' ἐμέων, *sanguinem vomens.*

Ϛῆ δ' ἀκέων, *iit tacitus.*

nihil posit ab aliquo auferri, neque natura sit comparatum vt addatur alicui, fieri non potest vt fiat partitio vt volunt Grãmatici. Quòd autem nihil posit ab aliquo auferri, hoc modo didicerimus. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, vel totum aufertur à toto, aut pars à parte, aut totum à parte, aut pars à toto. Atque totum quidem non aufertur à toto. Posito enim vno versu, si est totum quod aufertur, totum versum auferemus. & sic si quidẽ manet adhuc versus, à quo est ablatio, ne facta quidem erit omninò vlla ab eo ablatio. Quomodo enim fieri potest vt maneat totum, si quidem sit ablatum? Si autem non manet, est perspicuum quòd ex eo quod non est, rursus non est facta ablatio. Quamobrem totum non aufertur à toto. Sed nec totum à parte. Nam in parte quidem non comprehenditur totum: vt in Iram, non comprehenditur, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis. Quod autem aufertur, debet comprehendi in eo quod suscipit ablationem. Restat ergo vt vel pars à toto, vel pars à parte auferatur. Sed hoc quoque est dubium. Nam Iram, siquidem aufertur à toto versu, ab ipso quoque, nempe Iram, auferetur. cum ipso enim intelligebatur totus versus. Et alioqui, si auferatur à toto: totum autẽ erat, Iram Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis, non manet etiã in eodem, cùm id quod suscepit ablationem non maneat in eodem. Oportebat autem & hoc ipsum Iram, à toto illo suscipiens ablationem, habere aliquid ex vnoquoque eorum quæ sunt in illo. quod rursus est falsum. Si ergo neque vt totus versus à versu partiatur fieri potest, neq; pars versus à parte, neque totum à parte, neque pars à toto, & præter hęc nihil contingit facere, à Grammatico fieri non potest partitio. Sed neque additio erit in dictionibus quibus accidit vt proferantur per synalœphen. Erit autem hoc manifestum, si id, de quo nunc agitur, tractetur, non in syllabis aut elementis, quarum additiones maximè faciunt Grammatici in partitionibus, sed in integris dictionibus. Si ergo nobis ponatur hemistichium, Peliadę dic ô Dea carmin' Achillis, sit enim in præsentia hoc hemistichium, & assumat hanc dictionẽ Iram, adeò vt ex vtrisque metrum fiat heroicum: quærimus cuínam fiat additio? Aut enim illud Iram, sibi ipsi additur: aut prius posito hemistichio: aut metro heroico, quod fuit perfectum ex vtroque. Et sibi ipsi quidem non fuerit adiectum. Nam si non sit à seipso diuersum, & seipsum non duplicet, dici non potuerit sibi ipsi adiici. Vt autem posito hemistichio addatur quomodo fieri potest? Nam ipsum toti additum, & ipsum illi exæquatum fiet hemistichium. Hac autem

Auferri non potest aliquid ab aliquo.

Additionem non esse in dictionibus quæ proferuntur per synalœphem.

ratione ſequetur vt magnum hemiſtichiũ dicatur eſſe breue, vt quod breui exequetur, nempe illi Iram: & breue fiat magnum vt quod accedat poſitum ex aduerſo hemiſtichij, ſiquidem toti hemiſtichio addatur illud Iram, vtpote illi, Peliadę. Et ſi ſolùm quidem augeat illud Peliadæ, non faciat autem totum verſum: reſtat ergo vt dicatur, id quod efficitur ex ambobus, nempe & ipſo Iram, & ex ipſo prius poſito hemiſtichio, addi verſui hexametro & heroico, quod planè eſt incredibile. Nam quod ſuſcipit additionem, ponitur ante additionẽ: non autem id quod fit ex additione, ponitur ante eam. Non ergo verſui hexametro qui fit ex additione dictionis Iram, additur illud Iram. Nam quando fit quidem additio, nondum eſt hexameter. Quando autem eſt hexameter, non amplius fit additio, ſed collectũ eſt id quod erat prius poſitum. Et cùm neque ſit additio, neque ablatio, tollitur priùs dictus modus partitionis. Sed cùm rurſus in his animaduerterimus quæ exactè & accuratè traduntur à Grammaticis, agè rurſus faciamus periculum eorum virtutis in ſcribendo.

De Orthographia. Cap. 13.

ORTHOGRAPHIAM dicunt ſitam eſſe in tribus modis, quantitate, qualitate, partitione. Quantitate quidem, quando quærimus an datiuis addendum ſit ι. & εὐχάλινῳ & εὐωδίᾳ ſítne ſcribendũ per ι. tantùm, an per ει. Qualitate autem, quando conſideramus, vtrùm per ζ. ſcribendum ſit σμίλιον & σμύρνα, an per σ. Partitione autem, quando dubitamus de dictione ὄμβριμος, vtrúmnam β. ſit principium ſecundæ ſyllabæ, an finis præcedentis. & in nomine Κρισσῶλος, vbi ſit locandum σ. Rurſus autem ars eiuſmodi, ne moueamus aliquid eorum quæ ſunt magis dubia, videtur eſſe inanis. Primùm quidem ex diſſenſione. Deinde autem etiam ex ipſis effectis. Et ex diſſenſione quidem, quoniam huius artis periti inter ſe decertant & ſemper decertabunt, cùm alij quidem ſic, alij verò illo modo idem velint ſcribi. Sunt itaque ſic rogandi. An vitæ ſit vtilis ars rectè ſcribendi? Et oporteret & nos & vnumquenq; ex iis qui de ipſa orthographia diſſentiunt Grammaticis, cùm iudicio nondum ſit deciſa hæc controuerſia, impediri in iis quæ ſunt ſcribenda. Sed neque nos, neque eorum vnuſquiſque impeditur: ſed concorditer omnes aſſequuntur propoſitum, non ab illa, ſed à magis communi, & in qua eſt maior conſenſus, moti exercitatione: per quam, quæ neceſſariò quidem ſumi debent elementa ad nomen indicandum, aſſumunt omnes tam

εὐχάλινον, bonum habẽs frænum.

εὐωδία, bonus odor.

σμίλιον, ſcalpellum.

σμύρνα, myrrha.

ὄμβριμος, grauis, validus.

Orthographiam probatur eſſe inanẽ ex diſſenſione et ex effectis.

Gram-

Grammatici quàm non Grammatici. De iis autem, quæ non sunt necessaria, nihil referre putant. Nõ est ergo vtilis de Orthographia apud Grammaticos tractatio. Atque tale quidem est argumentum quod sumitur à dissensione. Quod autem ex effectis sumitur, est manifestum. Nihil enim detrimenti accipimus, siue cum ι. scribamus dandi casum, siue non: & siue σμίλιον & σμύρνα scribamus per σ. seu per ζ. & nomine Ἀρίστιον, seu præcedenti syllabæ attribuamus literã σ. an eam coniungamus cum ea quæ sequitur. Nam si quidem ex eo quòd scribatur σμίλιον, per σ. & non per ζ. non esset amplius σμίλιον, sed Ζμίπανον: & si ex eo quod in nomine Aristotelis sic, non autem illo modo connectatur σ. aut Aristion, sicut facetè quidam dixit, fiat Διπίλιον, conueniret putare aliquid referre. Si autem quomodocunq; scribatur, σμίλιον erit, siue incipiat per σ. siue per ζ. & Aristion semper est Aristion, siue cum ι. connectamus σ. siue cum τ. quid opus est multa & inani stultaque de his apud Grãmaticos disputatione? Cùm autem summatim egerimus de orthographia, videamus ad complẽdam quæ fit aduersus artificiosam eorum partem contradictionem, vtrùm habeant constantem aliquam rationem & methodum Græcæ locutionis, quæ dicitur Hellenismus.

Ἀρίστιον, Aristion, nomen proprium.

Ζμίπανον; falx.

Alludit ad δίπνον, cœnam, & ἄριστον, prandiũ.

An sit ars de Hellenismo. Cap. 14.

QVOD seruanda quidem sit puritas in sermonis proprietatibus, hinc est perspicuum. Nam & qui barbarè loquitur & admittit solœcismos, irridetur vt ineruditus, & qui Græcè loquitur, est idoneus ad apertè simul & accuratè res explicandas, quas mente conceperit. Iam verò Hellenismi duæ sunt differentiæ. Nam alius quidem est separatus à communi nostro vsu, & videtur procedere congruenter Grammaticæ analogiæ. alius verò deducitur conuenienter vniuscuiusque Græcorum communi vsui, ex effictione & obseruatione in familiari sermone. vt exempli gratia, qui ex recto quidem casu ζεὺς, format obliquos τοῦ ζέως, τῷ ζέι, τὸν ζέα, is loquitur conuenienter priori speciei Hellenismi. Qui autem dicit simpliciter, τοῦ ζηνὸς, & τῷ ζηνί, & τὸν ζῆνα, loquitur conuenienter secundæ, & quæ est nobis magis familiaris. Sed cùm duo sint hellenismi, secundum quidẽ dicimus esse magis in vsu propter prius dictas causas: primum autem inutilem, propter dicendas. Quomodo enim in ciuitate pro more regionis procedente nomismate, qui ei quidem accedit, potest in ea ciuitate emendo, vendendo ac contrahendo absque vllo impedimento degere?

Hellenismi duæ sunt differentiæ, nempe ex analogia, & ex consuetudine.

παραπλασμός.

Ζεὺς et Ζην, Iuppiter.

Sermone vtendum tanquam nomismate.

gere? Qui autem hoc quidem non admittit, nouum autem effingit, & eo vult vti pro nomiſmate, is planè deſipit: Ita etiam in vita, qui non vult vſu receptum, tanquam nomiſma aliquod, ſequi ſermonẽ, ſed ſibi excudit nouum, nõ longè eſt remotus ab inſania. Quamobrem Grammaticis qui profitentur ſe aliquam artem eſſe tradituros quæ vocatur analogia, per quam nos cogunt loqui conuenienter illi helleniſmo, oſtendendum eſt eam artem minimè poſſe conſiſtere. Oportet autem eos qui rectè volunt loqui, attendere artis expertem ſimplicemque, & quæ in vita & communi vulgi vſu ſita eſt, obſeruationem. Si in helleniſmo ergo eſt ars aliqua, aut habet principia in quibus conſiſtit, aut non habet. Et non habere quidem non dicent Grammatici. Nam omnis ars debet conſiſtere ex aliquo principio. Si autem habet: aut artificioſa ea habet aut artis expertia. Et ſi quidem artificioſa, ea omninò aut ex ſeipſis, aut ex alia conſtant arte. & illa rurſus ex tertia. & tertia ex quarta. & hoc in infinitum. Quo fiet vt ſi ars helleniſmi careat principiis, ne ars quidem ſit. Sinautem artis experientia: non inuenientur alia præter vſum & cõſuetudinem. Vſus ergo ac conſuetudo iudex erit, & feret ſententiam quid ſit Græcum & non Græcum: & non erit vlla alia ars helleniſmi. Et alioqui quoniam ex artibus, aliæ quidem ſunt re vera artes, vt ſtatuaria & pictura: Aliæ autem ſunt quidem profeſsione, re vera autem nõ ſunt, vt Chaldaïca & Aruſpicina & extiſpicina. Vt ergo ſciamus vtrũ helleniſmi ars quæ dicitur, ſit ſolùm profeſsio, an ſit etiam facultas ſubiecta, ad eam probandam oportebit nos habere aliquem iudicem. Hic rurſus iudex, aut eſt artificioſus in helleniſmo, & probandi facultate præditus, ſiquidem de ea iudicat, quæ rectè iudicat helleniſmum: aut artis expers. Sed artificioſus quidem eſſe non poteſt in helleniſmo, ne vt prius dictum eſt, recidat in infinitum. Si artis autem expers ſumatur iudex, non alium inueniemus quàm vſum & conſuetudinem. Vſus ergo & conſuetudo quæ per ſe helleniſmi artem iudicat, non opus habebit arte. Si autem Græcè non aliàs loqui licet, niſi à Grammatica acceperimus quod eſt Græcum: aut hoc eſt euidens & ex ipſo cernitur: aut eſt obſcurius & minus euidens. Sed non eſt quidem euidens: Omnes enim in eo conſentirent, vt in cæteris rebus. Et alioqui ad apprehendendum quidem id quod eſt euidens, nulla opus eſt arte. quomodo nec ad album videndum, nec ad guſtandum dulce, aut tangendum calidum. Ad Græcè autem loquendum via ac ratione aliqua & arte opus eſt, vt volunt Grãmatici. Non

Analogiã nõ poſſe conſiſtere.

Ars debet cõſiſtere ex principiis.

Vſus iudex helleniſmi.

Artium aliæ veræ, aliæ profeſsione tãtùm & non re veræ.

Chaldaïca, Aruſpicina, et extiſpicina nõ ſunt veræ artes.

Conſuetudo quæ ſermonẽ iudicat, non opus habet arte.

eſt ergo

est ergo euidens Græcè loqui. Si autem non est euidens: quoniam quod non est euidens, ex aliquo alio cognoscitur: aut naturalis aliquis sequendus erit iudex, à quo discernatur quid sit Gręcum aut nō: aut vnius vsu ac consuetudine vtendum erit ad hoc comprehēdendū, vt qui perfectè loquatur Gręcè. aut omnium. Sed naturalem quidē iudicem ad iudicandum quid sit Græcum aut non Græcū nullum habemus. Nam cùm Atticus tanquam Gręcum dicat ὁ τάριχος, & Peloponnesius proferat ὁ ταριχος vt quod non sit aliter proferendum: & alius quidem nominet τὸν σάμυον, alius verò τὸν σάμυρον, nullum habet Grammaticus ex se fide dignum iudicem, quòd hoc modo sit & nō illo dicendum, nisi vniuscuiusque vsum & consuetudinem, quæ neq; est artificiosa, neque naturalis. Si autem alicuius vsum ac consuetudinem dicant esse sequendam: aut affirmatiuè tantùm dicent, aut ratione ac methodo procedentibus demonstrationibus. Sed affirmatiuè quidem dicentibus opponemus affirmationem, quòd multi magis sequendi sint quàm vnus. Via autem ac methodo ostendentes quòd iste Gręcè loquitur, necesse habebunt dicere illam methodum esse iudicem hellenismi, per quam ostensum est istum quoque Græcè loqui. Sed non hoc. Restat ergo vt attendant omnium consuetudinem. Si autem hoc ita est, non opus est analogia, sed obseruatione quemadmodum loquantur multi, & aliquid vt Græcum admittant, aut vt non tale vitent. Græcum quidem certè est aut natura, aut ex instituto & impositione. Et natura quidem non est: quoniam nunquam idem aliis quidem videretur esse Græcum: aliis verò non. Si est autem ex hominum instituto & lege: qui in vsu ac consuetudine est maximè tritus ac exercitatus, is optimè loquitur Græcè, non autem is qui scit analogiam. Nam aliter quoque licet ostendere, quòd ad Gręcè loquendum non opus habemus Grammatica. Nam in iis qui conferuntur sermonibus, aut in aliquibus dictionibus offendentur multi, aut non offendentur. Et si offendantur quidem, nos statim corrigent. quo fit vt ex iis, quæ in vsu vitę versantur, habeamus Græcum sermonem, non autem à Grammaticis. Sin autem non ægrè ferunt, & iis quæ dicuntur assentiuntur tanquam apertis & rectè habentibus: & nos in eis persistemus. Rursus conuenienter huic analogiæ aut omnes loquuntur, aut plurimi, aut multi. Sed non omnes, neque plurimi, neque multi. vix enim duo aut tres inueniuntur eiusmodi. plurimi autem ne eam quidem sciunt. Quoniam ergo necessariò sequendus est vsus ac consuetudo multorum, non autem duo-

ὁ τάριχος, salsamentum.

σάμυος, vena.

rum: dicendum est obseruationem vsus communis ac consuetudinis esse vtilem ad Græcè loquendum, non autem analogiam. In omnibus quidem certè quæ humanæ vitæ sunt vtilia, modus est sufficiens ad vsum nō impediri. Quamobrem si hellenismus propter duo præcipua maximè est admittendus, nempe vt quæ significantur & dilucidius explicentur & delectabilius ac iucundius (his enim extrinsecus coniuncta sunt per consequentiam, metaphoricè & emphaticè, & aliis tropis ac modis dicere) quæramus, ex vtro hæc magis accedunt, num ex communi vsu ac consuetudine, an ex analogia, vt illi accedamus. Videmus autem hoc magis accedere ex communi vsu quàm ex analogia: illo ergo nō hoc est vtendum. Nam ex recto quidem casu qui est ζεύς, proferre obliquos ζηνὸς, ζηνί, ζῆνα, & ex κύων, κυνὸς, κυνί, κυνα, est dilucidum, quinetiam multos non videtur offendere. hoc est autem vsus communis. A recto autem ζεὺς dicere ζεὸς & ζεῖ & ζία, & à κύων formare κύωνος, κύωνι, κύωνα, aut à genitiuo κυνὸς velle esse rectum κῦς. & in verbis dicere φερήσω & βλεπήσω vt ποιήσω & θελήσω, non solùm non dilucidum, sed etiam videtur esse ridiculum & offendere. Hoc autem fit ex analogia. Non est ergo ea, vt dixi, vtendum, sed vsu ac consuetudine. Num autem euertantur, & velint nolint cogentur vti quidem vsu ac consuetudine, mandare autem analogiam? Hinc autem consideremus quòd dicitur, nempe ex ea quæ fit apud ipsos consequentia. Nam si quæratur quomodo sit dicendum χρῆσθαι an χρᾶσθαι, dicunt χρῆσθαι. & si petatur ab eis vt probent, dicunt quòd χρῆσις & κλῆσις conueniunt inter se analogia. Quomodo ergo dicitur quidem κλᾶσθαι, κλῆσθαι autem non dicitur: ita etiam χρᾶσθαι quidem dicetur, nequaquam autem χρῆσθαι. Sed si quis eos insequens roget, hoc ipsum autem rectè dictum esse κλᾶσθαι, ex quo etiam ostendimus χρῆσθαι, vnde scimus? Dicent hoc ita esse in vsu. Hoc autem dicentes, concedent vsum ac consuetudinem attendendam esse tanquam iudicem, non autem analogiam. Si enim quia in vsu est κλᾶσθαι, dicendum est etiam χρᾶσθαι, debemus missa arte analogica refugere ad vsum ac consuetudinem, à qua illa quoque dicta est. Atqui analogia est multorum similium nominum additio. hæc autem nomina sunt ex vsu ac consuetudine. Quamobrem ex vsu procedit ac consuetudine vt constet analogia. Hoc autem cùm ita habeat, ita sunt interrogandi, Admittitisne vsum ac consuetudinem tanquam argumentum quo fiat fides ad dignoscendum helleniſmum, an reiicitis? Nam si admittitis: ex hoc ipso collectum est propositum, nec opus est ana-

Hellenismus propter duo, nempe vt dilucidius explicemus & iucundius.

κύων, canis.

Ex analogia loqui ridiculum.

Etiam in analogia sequēda est cōsuetudo.

χρᾶσθαι, vti.

χρῆσις, vsus.

κλῆσις, possessio.

κλᾶσθαι, possidere.

χρῆσθαι.

eſt analogia. Si autem reiicitis, quoniam ex ea conſtat analogia, reiicitis etiam analogiam. Et rurſus eſt abſurdum, idem & tanquam fide dignum admittere, & tanquam abſurdum recuſare. Grammatici autem volentes reiicere conſuetudinem tanquam non fide dignam, & rurſus eam tanquam fide dignam aſſumere, facient idem ſimul fide dignum & non dignum. Nam vt oſtendant non eſſe loquendum conuenienter vſui & conſuetudini, inducunt analogiam. Analogia autem non eſt valida, niſi eam confirmantem vſum habeat ac conſuetudinem. Vſu ergo ac conſuetudine expellentes vſum ac conſuetudinem, facient idem ſimul fide dignum & nõ dignum. Niſi dicant ſe non eundem vſum expellere ac cõſuetudinem, ſed alium quidem vſum reiicere, alium verò admittere. quod quidem dicunt. Pindarionis, inquiunt, analogiam cõſtat proficiſci ex vſu & conſuetùdine. eſt enim eius quod eſt ſimile & diſsimile contemplatio. Simile autem & diſsimile ſumitur ex probato vſu ac conſuetùdine. Probatus autem vſus isque antiquiſsimus eſt poëſis Homeri. Nullum enim poëma ad nos venit antiquius illius poëſi. Loquemur ergo ſequentes Homeri vſum & conſuetudinem. Sed primùm quidem non omnes fatentur Homerum eſſe poëtarum antiquiſsimum. Dicunt enim Heſiodum multis præceſsiſſe temporibus, Linumque & Orpheum & Muſæum, & alios plurimos. Eſt etiam probabile, etiam ante eum fuiſſe aliquos poëtas, & etiam eius tẽpore. Nam ipſe quoque dicit,

Carmina nanque magis celebrant & laudibus ornant,
Vltima quæ veniunt hominumque recentia ad aures.

eos autem ab illius ſplendore fuiſſe obſcuratos. Quòd ſi etiam fateamur Homerum fuiſſe antiquiſsimum, nihil à Pindarione dictum eſt conuenienter. Quomodo enim addubitabamus vtrùm vtendum ſit vſu ac conſuetudine an analogia: ita etiã nunc dubitabimus, vſúne ac conſuetudine an analogia ſit vtendum. Et ſi vſu, eóne quo vſus eſt Homerus, an quo alij homines. Ad quod quidem nihil dictum eſt. Deinde ille vſus eſt à nobis perſequendus, quo ſi vtamur, non ridebimur. Quòd ſi vſum ſequamur Homericum, non abſque riſu Græcè loquemur, dicentes, Μάξυρες ἐσπέρτα λέλυν, & alia his abſurdiora. Nec hoc ergo rectè dicitur, cum eo etiam quòd cõceſſum ſit, quod à nobis probatur, non vtendum analogia. Quid enim refert, veniamus ne ad vſum vulgi, an ad vſum Homeri? Quomodo enim in vſu multorum opus eſt obſeruatione, non autem artificioſa analogia: ita etiam in vſu Homeri. Nam cùm ipſi obſeruauerimus quo-

Analogia nõ eſt valida niſi eam confirmet vſus.

Pindarion.

Analogia quid ſit.

Homeri poëſis.

Heſiodus Homerum multis præceſſit ſæculis, Linumque Orpheus & Muſæus.

ἀκυρόμετον.

Vſus Homericus minimè ſequendus.

modo ſoleat dicere, ita etiam loquemur. Vt in ſumma autem dicam, quomodo ipſe Homerus non eſt vſus analogia, ſed ſecutus eſt vſum & conſuetudinem hominum ſui temporis: ita nos quoque non omninò habebimus Homerum confirmatorem analogiæ, ſed effingemus vſum ac conſuetudinem hominum ſui temporis. Atque nuper quidem collectum eſt ex ea quæ eſt apud Grammaticos analogia, ad Græcè quidem loquendum ſuperuacaneam eſſe analogiam, eſſe autem vtilem vſus & conſuetudinis obſeruationem: perſpicuum autem erit id fortaſſe ex verbis. Dicunt enim definientes barbariſmum & ſolœciſmum, Barbariſmus eſt lapſus in ſimplici dictione præter communem vſum ac conſuetudinem. Solœciſmus autem eſt lapſus non conſuetus in tota conſtructione & non conſequens. Ad quæ ſtatim poſſumus dicere. Sed ſi barbariſmus quidem eſt in ſimplici dictione: ſolœciſmus autem in dictionum compoſitione: prius autem oſtenſum eſt, neque eſſe aliquam ſimplicem dictionem, neque dictionum compoſitionē, nihil eſt barbariſmus aut ſolœciſmus. Rurſus ſi in vna dictione intelligitur barbariſmus, aut in dictionum compoſitione ſolœciſmus, non autem in rebus ſubiectis, quomodo errarem ſi dicerem, Hic, oſtenderem autem fœminam: aut Hęc, oſtenderem autem adoleſcentē. Neque enim admiſi ſolœciſmum: neque enim multarum dictionum minimè congruentium protuli compoſitionem, ſed ſimplicem dictionem Hic aut Hæc. Neque barbarè ſum locutus. Nihil enim non conſuetum habet dictio Hæc, vt ea quę eſt apud Alexandrinos dictio, ἐλήλυθαμ & ἀπελήλυθαμ. Multa quidem huiuſmodi contingit dicere aduerſus Grammaticos. Ne autem videamur in omnibus dubitare, reuertentes ad id quod erat propoſitum ab initio, dicemus quòd ſi barbariſmus eſt lapſus præter communem conſuetudinem conſideratus in vna dictione: Similiter autem ſolœciſmus, accipiens ſuam ſubſtantiam in multis dictionibus: & eſt barbarum quidem τράπεζα, propterea quòd non ſit verbū conſuetum: Solœcum autem, πολλὰ περιπεπλικὼς κοπιασμῦτὰ σκέλη, id eſt, cùm multas deambulaſſet laboris tibias, propterea quòd non ita dicatur in communi vſu ac conſuetudine, conſtat quòd ars quidem analogica eſt nomen inane, quod attinet ad barbarè loquendum aut vtendum ſolœciſmo: oportet autem obſeruare vſum & conſuetudinem & conſequenter ei loqui. Quòd ſi ducti pœnitentia, dixerint barbariſmum ſolummodò lapſum in ſimplici dictione, non addendo, prę-
ter communem vſum ac conſuetudinem: & ſolœciſmum lapſum in

Barbariſmus quid ſit.
Solœciſmus quid ſit.
Barbariſmus & ſolœciſmus nihil eſt.
ἐλήλυθαμ. venerunt.
ἀπελήλυθαν, abierūt.
ἐλήλυθαμ & ἀπελήλυθαν, dictio Alexandrina.
τράπεζα, menſa.

tota dictione non consequentē, & non addatur non consuetum, sibi maius facessent negotiū. Habebunt enim in tota constructione eiusmodi non consequentia, Athenæ pulchra ciuitas: Orestes pulchra tragœdia: βυλὴ οἱ ἑξακόσιοι, id est, senatus sexcenti. quæ quidem oportebit dicere solœcismos: non sunt autem solœcismi propter receptā consuetudinem. Non est ergo iudicandus solœcismus ex eo tantùm quòd non sit consequens, sed ex vsu & consuetudine. Bene autem erit, si postquam eos pressimus argumento ducto ex consequentia & verbis, eos quoque percellamus à transitu ex simili. Nam si simile considerant, quoniam ei quod est feriri in sura, quæ est ἀνλικνήμιον, analogia respondet illud, In naso feriri, & in ventre, dicitur autem primum ἀνλικνημιαζθαι, analogiæ conuenienter dicendum esse γαστρίζθαι, aut μυκτηρίζθαι. Idem autem ostendendum est etiam in ἱππάζεσθαι & καταπερμίζεσθαι & ἠλιάζεσθαι. Hæc autem non dicimus, propterea quòd sint præter communem consuetudinem. Ergo nec κρίσω, nec φερίσω, nec alia omnia quæ dici debent ex analogia, propterea quòd non dicantur ex vsu ac consuetudine. Verumenimuero si optimè quidē loqui dicimus Thracicè, eum qui loquitur Thracicè vt qui consuerit, & maximè Romanè qui Romanè consuevit: sequetur etiam eum rectè loqui Græcè, qui loqui Græcè consuevit, si sequamur vsum ac consuetudinem, non autem præceptionem. Vsum ergo sequentes & consuetudinem, non analogiam, erimus Græcè loquentes. In summa autem aut vsui ac consuetudini conuenit analogia, aut ab ea discrepat. Et si quidem conuenit, primùm quidem vt illa non est artificiosa, ita nec hæc erit ars. Nam quod artis vacuitati conuenit, est ipsum quoque omninò arte vacuum. Et alioqui si quod ex illa est Græcum, ex hac quoque quæ illi congruit erit Græcum: etiam id quod est ex illa, erit tale. Hoc autem cùm ita habeat, non erit nobis opus analogia ad discernendum helleniſmū, cùm ad hoc habeamus vsum ac consuetudinem. Si autem discrepat: omninò alium inducens vsum ac consuetudinem præter illam, & veluti barbaram, erit reproba, & tanquā afferens offensionem erit planè inutilis. Argumentandum est etiam à constitutione eorum artis. Nam volunt quidem quibusdam constitutis, quæ sunt vniuersè & in genere contemplationibus, ex his omnibus iudicare omnia nomina singularia, siue sint Græca siue non. Non possunt autem hoc facere, propterea quòd nec ipsis concedatur quòd id quod est vniuersè & in genere sit eiusmodi: neque si hoc aliàs explicetur, seruet naturam eius quod

solœcismus et barbarismus iudicādus ex vsu & consuetudine.

ἀνλικνήμιον

γαστρίζθαι, in ventre ferire.

μυκτηρίζθαι, in naso ferre.

ἱππάζεσθαι, equitare.

καταπερμίζεσθαι, præcipitare.

ἠλιάζεσθαι apricari.

vsus in loquendo sequēdus, non præceptio.

Ex vniuersalibus nō possunt in Grammatica iudicari omnia nomina singularia.

est vniuersè & in genere. Ad hoc autem sumatur exemplum ab ipsis Grammaticis. Nam cùm sit quæstio in aliquo ex nominibus singularibus, vt, exempli gratia in Εὐμένης, vtrùm obliquus casus sit proferendus absque σ. dicendo tantùm Εὐμενῦ, an cum σ. Εὐμενῦς, adsunt Grammatici proferentes aliquid vniuersè & in genere, & ex eo cõfirmantes id de quo quæritur. Dicũt enim quòd omne nomen simplex desinẽs in ης oxytonum, necessariò effertur cum σ. in genitiuo. vt Θίφυης Θίφυους, Θίσυβης Θίσυβους, Θίκλεης Θίκλεους. Ergo Εὐμενὴς etiã quod profertur oxytonè his similiter proferendum est per σ. in genitiuo, dicendo Εὐμενοῦς. Non intelligunt autem viri illi præclari, quòd qui cẽsset dicendum Εὐμενῦ, non concedet eis exemplum esse vniuersè & in genere. Nam hoc ipsum Εὐμενὴς quod est nomen simplex & oxytonum, non dicet efferri cum σ. sed id quod est incertum arripere tanquam certum & de quo cõstet. Et alioqui si exemplum est vniuersè & in genere: aut omnia singularia nomina persecuti, animaduersa quæ est in eis analogia, ipsum composuerunt: aut non omnia. Sed omnia quidem non sunt persecuti. Sunt enim infinita. infinitorum autem nulla est cognitio. Si autem aliqua: vnde hoc existit quòd omne nomen sit eiusmodi? Non enim quod aliquibus accidit nominibus, hoc etiam omnibus. Sed sunt quidam qui ad hoc occurrunt ridiculè, & dicunt, quòd ex pluribus est exemplum quod est vniuersè & in genere. Nam non viderunt quidem quòd aliud est id quod est vniuersè & in genere, & aliud quod est plurimum & maxima ex parte. Et quod est quidem vniuersè & in genere, nunquam nos fallit: quod est autem plurimum & maxima ex parte, rarò. Deinde quòd etiam si sit ex multis id quod est vniuersè & in genere: non omninò id quod multis accidit nominibus, hoc etiam necessariò accidit omnibus quæ sunt eiusdem speciei. sed quomodo in multis etiam aliis fert quædam natura quæ vni conueniunt speciei: vt in serpentibus quidem qui sunt innumerabiles Cerasten corniferum: in quadrupedibus autem Elephantum vtentem proboscide: in piscibus autem Mustellum, qui parit animal: in lapidibus autem Magnetem, qui attrahit ferrum: Ita est consentaneum etiam in nominibus quæ similiter cadunt esse aliquod nomen, quod non declinatur eo modo quo multa nomina. Mittentes itaque quærere sitne multis conueniens analogia, quæramus quemadmodum eo vtatur consuetudo, vtrùm ex eo quòd multis conueniat analogia, an quòd proprium sequatur typum. Variè autem agitati Grammatici volunt euertere dubitationem.

παρέπτωμα, lego παρέκπτωμα.

Vniuersè et vt plurimum differunt.

Natura fert multa quæ vni speciei conueniunt.

ἄρ γαλεὴν.

nem. Multæ enim, inquiunt, sunt consuetudines. & alia quidem Athenienſium: alia verò Lacedæmoniorum. Et rursus Athenienſium differens quidam erat vetus: mutata autem est quæ nunc est. nec est eadem eorum qui ruri degunt, & eorum qui versantur in ciuitate. Dicit itaque Aristophanes Comicus,

Consuetudines multæ.

Vrbis cui erat loquela ex meditullio,
Nec muliebris, nec quàm par est agrestior.

Aristophanes.

Gùm ergo sint multæ, vt dicunt, consuetudines, quánam vtemur? Neque enim fieri potest vt vtamur omnibus, propterea quòd sæpe inter se pugnent. neque aliqua ex eis, nisi aliqua arte fuerit iudicata præstantior. Sed primùm quidem dicemus, quærere quánam sit vtẽdum consuetudine, perinde est ac si dicatur esse artem aliquam in hellenismo. Ipsa enim, analogia inquam, est contẽplatio eius quod est simile & dissimile. Simile autẽ & dissimile sumitur ex vsu & consuetudine, vt si sit quidem tritum, eo vtamur: sin minùs, minimè. Rogabimus ergo nos quoque, ex quánam consuetudine sumitur simile & dissimile? Sunt enim multæ & sæpe pugnantes inter se. Quod autem respondentes ad hoc, dicetis, hoc etiam à nobis audietis. Et rursus quando dicetis barbarismũ esse lapsum in simpliti dictione præter consuetudinem, nos contrà dubitabimus, dicentes, Quámnam dicitis cùm sint multæ? Et si dixeritis, dicemus nos quoque hanc sequi. Cùm ergo sit communis dubitatio, non difficiliter viam inueniet eius quæ à nobis affertur solutio. Nam ex consuetudinibus aliæ quidem sunt in scientiis: aliæ autem in vita. Etenim in Philosophia quædam recipiuntur nomina, & præcipuè in arte medendi, quinetiã in Musica & Geometria. Est etiam quædam ad rationem vitæ pertinens simplex priuatorum ac plebeiorum consuetudo in ciuitatibus & gentibus differens. Vnde in Philosophia quidem Philosophorum sequemur consuetudinem: in arte autem medendi, eam quæ magis facit ad Medicinam. In agenda autem vita, eam quæ est magis consueta, & minus superuacanea, & quæ est magis in vsu in regione. Quocirca cùm res eadem dicatur bifariam, tentabimus nos præsentibus accommodantes personis, proferre quod non rideatur, cuiusmodicunque sit secundum naturam: vt exempli causa idem dicitur ἀρῤῥοφόριον & πανάριον. & rursus idem σκαμνίον & ἀμίδιον. & ἴσλις & θυΐα. Sed spectantes vt rectè & apertè loquamur, & ne rideamur à pueris nobis ministrantibus priuatisque & ignaris hominibus, dicemus πανάριον, etsi sit barbarum, non autẽ ἀρῤῥοφορίδα. & σκαμνίον non ἀμίδα. & θυΐαν magis

Consuetudines sunt variæ.

Consuetudo quænam sit sequenda.

ἀρῤῥοφόριον, *arca panaria.* σκαμνίον, & ἀμίδιον, *vtna, matella.* ἴσλις et θυΐα, *mortarium.*

magis quàm ἰδιώτης. Et rursus in disserendo ad eos qui adsunt aspicientes, imperitorum quidem dictiones valere iubebimus, vrbaniorem autem & eruditum morem persequemur. Nam vt mos eruditus irridetur apud imperitos: ita etiam imperitus apud eruditos. Dextrè ergo quod decet vnicuique tribuentes circunstantiæ, videbimur Græcè loqui citra reprehensionem. Alioqui quoniam reprehendunt consuetudinem vt inæqualem & multiplicem, nos quoque ex eo ipso nacti occasionem eos reprehendemus. Si enim analogia est eius quod est simile adiectio: Simile autem est ex consuetudine: consuetudo autem est inæqualis & instabilis, oportebit etiam analogiam non habere stabilia & fixa exempla. Possumus autem hoc discere in nominibus & verbis & participiis, & vt in summa dicam, in aliis omnibus. Vt in nominibus quidem, quatenus quæ in rectis casibus analogia conueniunt & sunt similia, ea formantur in obliquis inæqualiter & non ex analogia: vt Ἄρης, χάρης, χάρτης, Ἄρεος, χάρεϊς, χάρετν. & μένερ, θέωρ, λέων, μένοντος, θέωνος, λέοντος. σκόπας, μέλας, Ἄβας, σκόπανδος, μέλανος, Ἄβαντος. In verbis autẽ, multa quæ similiter dicuntur in tempore præsenti nõ formantur conuenienti analogia in aliis temporibus. nonnullorum autem aliquæ defecerunt coniugationes: vt ἀυλεῖ, ἀρέσκ, ἤυλησερ, ἀρέσερ. & dicitur quidem κλέπτεται, ἔκτανται autẽ non dicitur. ἀλήλφπται quidem dixeris, ἤλφπται autem minimè. In participiis autem, βοῶν, ϑρῶν, νοῶν, βοῶντος, ϑρῶντος, νοῶντος. Et in appellatiuis, ἄναξ, Ἄβαξ, ἄνακτος, Ἄβακος. γραῦς, ναῦς, γρᾶς, νηός. Similiter autem in iis quoque quæ sunt huiusmodi. Ἄρχων enim dicitur & nomen significando: & is qui gerit magistratum. sed Ἄρχοντος quidem fit in casu obliquo nomen: ἄρχοντος autem participium. Et simili modo μένων, θέων, νέων, cùm sint & participia & nomina, diuersas accipiunt declinationes. Nam à nomine quidem fit μένωνος: à participio autem μένοντος. Et θέωνος quidem est nomen, θέοντος autem participium. Ex his autem est perspicuum, quòd cùm sit inæqualis consuetudo, non stant firma ac fixa analogiæ exempla: sed necesse est vt iis dimissis, attendantur formationes quæ sunt ex consuetudine, relicta analogia.

Eruditus irridetur apud imperitos, & imperitus apud eruditos.

Analogia nõ habet stabilia & fixa exempla.

Ἄρης. Mars.

χάρης, Chares, nomẽ proprium.

χάρτης, charta.

μένων, manens.

Θέων, Theõ, nomen prop.

λέων, leo.

Σκόπας, Scopas, nomen proprium.

μέλας, niger.

Ἄβας, nomẽ proprium.

ἀυλεῖ, canit tibia.

ἀρέσκ, placet.

κλέπτεται, occiditur.

ἀλήλφπται, vncius est.

βοῶν, clamans.

σαρῶν, stepens.

νοῶν, intelligens.

γραῦς, anus: ναῦς, nauis.

Ἄρχων, magistratum gerens.

In etymologia attendẽda consuetudo.

De Etymologia. Cap. 13.

Eadem quoque sunt eis dicenda quando per etymologiam de hellenismo ferre volunt iudiciũ. Rursus enim aut consuetudini conuenit etymologia, aut ab ea discrepat. Et si quidem conuenit, est superuacanea. Sinautem discrepat, non est ea vtendum, vt quæ magis promo-

promoueat ad barbarè loquendum aut ſolœciſmum admittendum. & vt ſemel dicam, ſimiles opponendæ ſunt contradictiones iis quas priùs tradidimus. Magis autem propriè illud eſt dicendum. Nomen quod ex etymologia iudicatur eſſe Græcum, aut omninò etyma, id eſt vera, debet habere quæ ipſum præcedunt nomina: aut deſinere in aliqua ex iis quæ ſunt pronunciata naturaliter. Et ſi ab omnibus quidem veris, ea ratione cùm redeat ad infinitum, erit principij expers etymologia: & neſciemus an ſit Græcum nomen quod dicitur vltimum, vt qui ignoremus quale ſit illud à quo primum deducitur. vt ſi dictus eſt λύχνος à λύειν νύχος, debemus diſcere an etiam νύχος dictum ſit ab aliquo Græco vocabulo: & hoc rurſus ab alio: & ſic cùm aſcenſus fiat in infinitum, & inueniri non poſsit nomen quod primũ eſt pronuntiatum, ſimul etiam comprehendi non poteſt an Græcè dictus ſit λύχνος. Sin autem in aliqua ex his nominibus, quæ ſunt ita impoſitá vt nullum habeant etymum, deſinit nomẽ cuius datur etymologia: quomodo illa in quæ deſiit, non admittemus quia ſunt ἔτυμα, hoc eſt vera, ſed quia ſunt trita conſuetudine, ita etiam quod iudicatur per etymologiam, admittemus non propter etymologiam, ſed propter vſum ac cõſuetudinem: vt, exempli cauſa, πρόσκεφάλαιον dictum eſt quòd addatur capiti, quod dicitur κεφαλή. κεφαλὴ autem & πρός, quod eſt præpoſitio, appellata ſunt abſque etymo. Sicut ergo ea ſunt credita abſque etymologia, propterea quòd ſunt Græca, eis vtente ipſa conſuetudine: ita etiam erit κεφάλαιον credibile abſq; etymologia. Et aliàs eadem res nonnunquam duobus appellatur nominibus, altero quidem quod recipit etymologiã, altero verò quod non recipit. & non propterea, quòd dicitur quidem etymon, eſt Grẽcum, quod verò caret etymo, eſt barbarum: ſed ſicut illud eſt Græcum, ita hoc etiam. vt quod à nobis vocatur σκαμπόδιον, Athenienſes & Coi vocant χελωνίδα. Sed eſt quidem σκαμπόδιον etymum, χελώνις autem nequaquam. & non propterea dicuntur quidem Athenienſes loqui barbarè, nos autem Grẽcè: ſed vtrique dicuntur Græcè loqui. Sicut ergo illi propter conſuetudinem, non autem propter nominis etymon, id eſt veritatem, dicuntur loqui Græcè: ita etiam nos propterea quòd habeamus tale nomẽ tritum conſuetudine, & non propter fidem etymologiæ, Græcè loquemur. Sed quòd artificioſa quidem pars Grammaticæ non poſsit conſiſtere, ſatis eſt oſtenſum ex iis quæ dicta ſunt: conſequenter autem veniamus ad hiſtoricam.

Nomẽ quod iudicatur ex etymologia, in quid deſinat.

λύχνος, id eſt lucerna, ab eo quòd ſoluat noctem.

νύχος, nox.

πρόσκεφάλαιον, cernical, pulninar.

κεφαλὴ, caput.

σκαμπόδιον, ſcabellũ.

An consistere possit pars historica. Cap. 16.

Tauriscus auditor Acratetis.

Critice, id est iudicandi facultas, quomodo diuidatur.

Dionysius Thrax constituebat sex partes Grammaticæ.

Historica Grammaticæ pars trifariã diuiditur.

ATQVE quòd hanc quidẽ planè velint esse partem Grãmaticæ, est perspicuũ. Tauriscus quidẽ certè auditor Acratetis, sicut alij Critici, iudicãdi facultati, quã vocant Criticen, subiiciens Grãmaticam, dicit iudicandi facultatis aliã quidem esse rationalẽ, aliam verò exercitatoriã, aliam verò historicam. Atq; rationalem quidem esse eam quæ versatur in dictione in tropis Grammaticis: Exercitatoriam autem, eam quæ in linguæ proprietatibus, & diuersitate figurarum & characterum: Historicam verò, quæ consistit in tractatione materiæ non habentis vllam certam rationem ac methodum. Dionysius autem Thrax, dicens esse sex partes Grammaticæ, quas quidem nos superius tres omnino partes appellauimus, in iis etiam partem tradit historicam. Dicit enim partes esse Grammaticæ, exercitatam in accentu lectionem: expositionem per tropos qui insunt poëticos: dictionum & historiarum explicationem: etymologiæ inuentionem: analogiæ considerationem: iudicium poëmatum, absurdè diuidens, & forte quædam effecta & quasdam particulas Grammaticæ, non eius partes faciens. citra controuersiam autem, exercitatam quidem lectionem, & expositionem, & iudicium poëmatum, assumens ex contemplatione poëtarum & scriptorum. etymologiam autem & analogiam ex parte artificiosa, illis autem tanquam ex aduerso partẽ opponens historicam, quæ sita est in explicandis historiis & dictionibus. Asclepiades autem in suo opere De Grammatica, cùm dixisset tres esse primas partes Grammaticæ, exercitatam in accentu lectionem, artificium historicũ, & Grammaticum, quod quidẽ vtrunq; attingit, historicam, inquam, partem & artificiosam, historicam partem subdiuidit trifariam. Ex historia enim aliam quidem dicit esse veram, aliam verò falsam, aliam autem tanquam veram. Et veram quidem, eam quæ versatur in rebus quæ gerũtur. Falsam autem, quæ versatur in figmentis & fabulis. Tanquam veram autem, cuiusmodi est comœdia & mimi. Veræ autem rursus tres esse partes. Nam alia quidem versatur in describendis personis Deorum & Heroum, & virorum illustrium: alia autem in locis & temporibus: alia autem in actionibus. Falsæ autem, nempe fabulosę, vnam solam dicit esse speciem, nempe Genealogiam. Parti autem historicę dicit, sicut & Dionysius, cõmuniter subiici, id quod pertinet ad linguas. Narrat enim quòd κρίτιμον est verum vel bonum. Similiter & quod pertinet ad prouerbia

uerbia & definitiones. Atque quòd Grammaticæ quidem partem velint esse historicam, ex his est perspicuum. Quod superest, quoniam plures confessi sunt eam esse expertem artis,& esse ex materia quæ certam rationem ac methodum non habet, nos quidem liberarunt à maiori labore contra eos dicendi. Ne tamen prætereatur locus minimè notatus ac signatus, ita sunt interrogandi, Grammatica sitne ars,an non? Et si non est quidem, ex eo ipso cõfectum est propositum. Sinautem est ars, quoniam artis partes sunt omninò artificiosæ, confessi sunt autem partem historicam non habere certam ratione & methodum. Non erit Grammaticæ pars, pars historica. Quòd autem hoc ita habeat,hinc probatur. Non enim sicut ex methodo, quæ sit vniuersè & in genere & ab artificiosa facultate, dicit Medicus, quòd hoc quidem singulare sit salubre, illud autem insalubre: Musicus autem quòd hoc quidem consonet harmonia,illud verò non consonet. & consonet quidem in hac consonantia,in illa verò nequaquam: ita potest Grammaticus ex contemplatione à scientia proficiscẽte, & quæ sit vniuersè & in genere,enuntiare,quòd Pelopis quidem humerus sit eburneus à Marte aut Cerere deuoratus: caput autem Herculis euaserit glabrum ac caluum, cùm pili eius defluxissent, quando fuit deuoratum à Balena quæ irruebat in Hesionem. Sed vt hæc exponat, oportet omnes legere qui hæc sigillatim enarrant. Singularia autem omnia assumere legendo ipsa singularia, non est artificiosum. Pars ergo historica non tractatur à Grammaticis aliqua certa ratione & methodo. His accedit quòd cùm historia partim versetur in locis describendis, partim in temporibus, partim in personis, partim in rebus gestis: est perspicuum quòd si non arte fiat locorum & temporum demonstratio, nec etiam personarum & rerum gestarum demonstratio erit artificiosa. Quid enim refert hæc ne an illa teneas? Atqui nihil habet artis quæ ad locum pertinet referre historiam,dicendo,exempli gratia, Brilessus quidem & Aracinthus est mons Atticę: Acamas autem Cypri promontorium: aut eam exponere quæ pertinet ad tempus: vt, Xenophanes Colophonius fuit circa quadragesimam Olympiadem. Hoc enim poterit facere qui non est Grammaticus, alioqui curiosus. Ergo nec quæ ad personas & res gestas describendas pertinent recitare est artificiosum: vt, exempli gratia,quòd Plato Philosophus priùs vocabatur Aristocles: & quòd auris fuit ei perforata gestanti maurem, quando erat adolescens. Pythias autem filia Aristotelis nupsit tribus viris:primùm quidem

Historica pars Grammaticæ non est artificiosa.

Pelopis humerus eburneus.

ἐλέφαντος.

Herculis caput glabrum.

Brilessus & Aracinthus mõtes Atticæ.

Acamas Cypri promontorium.

Xenophanes Colophonius.

Platoni auris fuit perforata.

ἐλλέβορον.

Pythias filia Aristotelis.

dem Nicanori Stagiritæ, familiari Aristotelis: secundò autem Procli, qui genus duxerat à Demarato Rege Lacedæmoniorum, qui duos ex ea suscepit filios, Proclem & Demaratum, qui Philosophiæ dederunt operam apud Theophrastum: Tertiò autem Metrodoro Medico, Chrisippi quidem Cnidij discipulo, præceptori autem Erasistrati, cui natus est filius Aristoteles. Hæc enim, & quæ sunt his similia, cùm planè sint inutilia, nullã præterea habent vim artis. Quamobrem nec eorum, quæ ad historias pertinent, artificiosa est explicatio. Et alioqui, sicut superius ostendimus, neque infinitorum, nec eorum quæ aliquando aliter fiunt, vlla est artificiosa cognitio. Singulares autem historiæ sunt & multitudine infinitæ & non stabiles, propterea quòd nõ eadem de re eadem apud omnes referantur: vt (non enim est absurdum vt naturalibus & propriis rerum vtamur exemplis) falsum sibi argumentum sumentes historici, scientiæ nostræ primum auctorem Æsculapium dicunt fuisse fulmine percussum, causæ figmento non contenti, quod quidem variè transformant. Stesichorus quidem dicens in Eriphile, quòd excitauerat aliquos ex iis qui Thebis ceciderant. Polyanthes autem Cyronæus in libro De ortu Asclepiadarum, quoniam eos medicatus est, qui ira Iunonis in filias furore erant perciti. Parrhasius autem, propterea quòd suscitauit cadauer Tyndari. Staphylus verò in libro de Arcadibus, quòd curauit Hyppolytum fugientem ex Trœzene, vt de eo fama traditum est in tragœdiis. Phylarchus autem in nono, quòd filiis Phinei excæcatis visum restituerit, gratificans eorum matri Cleopatræ Erechthei filiæ. Telesarchus autẽ in Argolico, quòd aggressus sit suscitare Orionem. Argumenti ergo quod sic à falso incipit, & propter multitudinem non potest recensẽri, mutaturque ac transformatur ex vniuscuiusque arbitrio, fuerit artificiosa aliqua contemplatio? His accedit quòd cùm eorum quæ narrantur, aliud quidem est historia, aliud verò fabula, aliud autem figmentum. ex quibus historia quidem est aliquorum quæ vera sunt, & quæ facta sunt, expositio: vt quòd Alexander Babylone ex insidiis veneno fuit sublatus. figmentum autem, rerum quidem quæ non fuerunt, dicuntur autem perinde ac si fuissent, vt comica argumenta & mimi. Fabula autem, rerũ quæ fieri nõ potuerunt & falsæ sunt, expositio: vt quòd dicunt arancorum quidẽ genus & serpentum fuisse procreatum ex sanguine Titanum: Pegasum autem, Gorgonis abscissa ceruice, ex capite exiliisse: & Diomedis quidem socios in marinas aues esse mutatos: Vlyssem verò in

Infinitorum et eorum quæ aliquãdo aliter fiunt nulla est cognitio.

Æsculapius fulmine percussus.

Sextus Empiricus fuit medicus.

Stesichorus in Eriphile.

Polyanthes Cyronæus, De ortu Asclepiadarum.

Parrhasius.

Staphylus De Arcadibus.

Phylarchus.

Telesarchus in Argolico.

Narratio tri fariam diuiditur.

Historia quid sit.

Figmentum quid sit.

Fabula quid sit.

Aranei & serpentes ex sanguine Titanum.

Pegasus enatus ex cerui ce Gorgonis.

equum

equum: Hæcubam in canem. Cùm autem hiſtoriarum talis ſit differentia, quoniam non eſt ars aliqua in iis quæ ſunt falſa & eſſe nō poſſunt: falſa autem ſunt & eſſe non poſſunt quæ ſunt in fabulis ac figmentis, in quibus maximè hiſtoricæ partis verſatur Grāmatica: non eſt ars aliqua in hiſtorica parte Grammaticæ. Quamobrem meritò ſunt irridendi qui dicunt, quòd etſi hiſtoriæ materia careat arte, erit tamen iudicium eius artificioſum, per quod cognoſcimus quid falsò & quid verè ſit narratum. Primùm quidem Grammatici non tradiderunt nobis iudicem veræ hiſtoriæ, vt examinemus quando ſit vera & quando falſa. Deinde cùm nec apud Grammaticos vlla ſit vera hiſtoria, nec veri quidem poteſt iudex cōſiſtere. Deinde cùm aliquis quidem dicit quòd Vlyſſes à Telegono filio per imprudentiam ſit interemptus: aliquis autem quòd cùm Larus marinæ turturis ſtimulum immiſiſſet, eum occiderit: alij autem quòd mutatus ſit in formā equi, quomodo non eſt arduum ac operoſum in rebus adeò interminatis velle inuenire verum? In iis enim, qui diſcrepant, oportet priùs conſiſtere eum qui verum dicit, & tunc quærere quid ſit. Cùm autem omnes dicant incredibilia & falſa, ne vlli quidem artificioſo iudici datur aditus. Porrò autem nec per quænam rectè ſcribatur hiſtoria, docent Grammatici, vt ad eam nos referentes contemplationem, dicamus hiſtoricam partem eſſe apud eos artificioſam. Hoc enim eſt munus eorum qui artem dicendi profitentur. Quamobrem ſi ipſi etiam fatentur hiſtoriam eſſe rem quæ caret methodo ac certa ratione, & nos ratiocinando id oſtendimus: & alioqui nullam artificioſam tradiderunt contemplationem ad eius cognitionem aut conſtitutionem, dicendum eſt etiam in parte hiſtorica Grammaticam non poſſe conſiſtere.

Hiſtoriæ veræ nullus index apud Grāmaticos.

De Vlyſſis morte varia narrantur.

Hiſtoria per quænam rectè ſcribatur, non tradunt Grāmatici.

παραλειπόμενα.

Quòd pars Grammaticæ, quæ verſatur in poëtis & ſcriptoribus, non poſſit conſiſtere. Cap. 17.

IAM quidem vi ac poteſtate à nobis eſt ſublata pars illa Grammaticæ, quæ verſatur in poëtis & ſcriptoribus, cùm oſtenderimus nec artificioſam nec hiſtoricam partem eſſe poſſe. Nam abſque his non rectè proceſſerit poëſis expoſitio: & tamen tentabimus conſiderare quæ in hac parte communiùs dici poſſunt. & maximè quoniam ea eſt Grammaticorum audacia & confidentia, vt audeant affirmare id Grammaticæ quod vitæ eſt vtile & neceſſarium ad fœlicitatem, ex ea exiſtere. Dicunt enim ad ſapientiam & beatam vitam

Grāmaticorum audacia.

magna dari adiumenta & adminicula à poëtica. absque luce autem Grammaticæ non posse perspici quæ sunt apud poëtas. Est ergo vtilis Grammatica. Quòd autem poëtica ad fœlicitatẽ magna det adminicula, ex hoc est perspicuum, quòd planè optima, quæ in formãdis moribus versatur Philosophia, in poëtarum sententiis omninò radices egerit. & ideo poëtas, si quando dicant aliquid quod pertineat ad exhortationem, id quod dicunt veluti obsignare poëticis vocibus. Et alius quidem ad virtutem adhortans, dicit,

Poëtica ad bene beateq; viuendum vtilis.

Virtus immortalis.

„ *Minimè perit virtus licèt tu pereas.*

Qui autem auaritiam iubet fugere, hoc affert,

Auaritia fugienda.

„ *Ne dixeris Plutum. nequaquam ego Deum*
„ *Honoro pessimus quem vir possederit.*

Qui autem prædicat oportere paucis esse contentum, suam confirmat sententiam ex eo quòd dicat Euripides.

Contentum esse paucis.

Euripides.

Mortalibus quid est opus nisi solummodo
Duobus, & Cerere aquaque poculo,
Quæ adsunt, alantque vt nos eis est insitum?

Et quòd alij quidem Philosophi hoc faciant non est mirandum: inueniemus autem ipsos etiam accusatores Grammaticæ, Pyrrhonem & Epicurum, confiteri eius necessitatem. Ex quibus narratur quidem Pyrrho perpetuò legisse poësim Homericam, hoc nunquam facturus nisi cognouisset vtilem esse Grammaticam, & propterea necessariam. Epicurus autem deprehenditur suorum dogmatum potissima surripuisse à poëtis. Nam quòd voluptatum magnitudinis terminus sit cuiuslibet doloris ablatio, ex vno versu accepisse ostenditur,

Pyrrho perpetuò legebat Homeri poësim.

Epicurus sua dogmata surripuit à poëtis.

Voluptas maxima doloris ablatio.

Homerus Od. κ.

Sed postquam potusque cibique exempta libido est.

Quòd autem mors ad nos nihil sit, Epicharmus ei indicauit, dicens,

Mors nihil ad nos.

Epicharmus.

Vel mortuum esse, vel mori mea nihil refert.

Similiter autem & quòd mortua corpora nullo sint sensu prædita, suffuratus est ab Homero scribente,

Corpora mortua nullo sensu prædita.

Homerus.

Surdam autem terram malè vexat percitus ira.

Porrò autem nec hæc solùm aptè & eleganter videntur dicta esse à poëtis, sed etiam quæ dixerunt de Diis. cuiusmodi est quod apud Euripidem dictum est in Phrixo,

Deum nõ latet qui malè agit.

Euripides in Phryxo.

Mortalium quicunque quotidie malum
Agens, fore vt lateat Deos existimat,
Is improbè sentire deprehenditur,
Quand' otium fuerit Dei iustitiæ.

Quòd

Quòd si hæc, & quæ sunt huiusmodi, sunt vtilia: sumuntur autẽ non absque Grammatica: erit etiam Grammatica vitæ vtilis. Habuerit autem, aiunt, etiam quædam admodum necessaria patriis eorum quæ eam discunt. Nam cùm Lebediis controuersia esset cum vicinis de Camandodo, adducto hoc versu Hipponactis vicit Grammaticus,

Mihi nec dixeris
Lebediam caricam ex Camandodo.

Poëtarũ versibus finitimorum compositæ controuersiæ.

Reddensque eos qui ipsi dant operam affabiles, & in congressionibus benignos & non difficiles, statim hac ratione vicinis quoque in multis casuum circunstantiis euadit cõducibilis. Licet autem ex ipsis effectis considerare quod dicitur. Sostratus enim, vt aiunt, missus à Ptolemæo ad Antigonum propter aliquod regium negotium, ille cùm satis temerè & inconsideratè responderet, illud est consecutus, dicens,

Poëtica reddit affabiles.

Sostratus à Ptolemæo missus ad Antiochũ versibus quod petebat est consecutus.

Sicne iubes terræ motor, cui in vertice setæ
Ceruleæ? ista Ioui crudelia verba referto.
Mutabis. Sunt mutabilia corda bonorum.

His enim auditis mutatus est Antiochus. Cùm autem multa dicantur huiusmodi ad ostendendum quòd sit vtilissima pars Grammaticæ quæ versatur in poëtis & scriptoribus, iis quæ sunt allata contenti, dicamus aduersus vnunquodque eorum. Quòd ergo vitæ sint vtiles quæ ex poëtis colliguntur sententiæ, & huius Philosophiæ sit omninò suppeditatrix Grammatica, est planè grammaticum. Nam primùm quidem, vt cum eis congruamus, nihil dicentes aduersus poëticam, illud quidem certè est perspicuum, quòd quæcunque vitæ vtilia & necessaria inueniuntur apud poëtas, cuiusmodi sunt & quæ pertinent ad exhortationes, ea ab eis apertè dicta sunt, nec egent Grammatica: quomodo quæ in peregrinis & externis sita sunt historiis, aut efferuntur ænigmaticè, ea sunt inutilia. Quo fit vt cum vtilitate quæ ex illis sumitur, non concurrat vsus Grammaticæ, nec simul versetur cum eorum vanitate. Deinde affirmatiua quidem dictio solùm est sententia, sicut hoc est,

Nam vincit vnum consilium manus
Multas. malum in turba insciti maximum est.

Affirmationi autem mens non assentitur, recténe dictum sit an non: sed opus est demonstrationibus. Demonstrationes autem eorum quæ vt decet dicta sunt aut non, non sunt Grammaticæ, sed Philosophiæ. Efficitur ergo hac ratione vt superuacanea & inanis sit Grammatica.

Demonstratio nõ est Grãmaticæ, sed Philosophiæ.

matica. His accedit, quòd ſi propterea quòd à poëtis multa rectè dicta ſint & ad vſum vitę conducibiliter, ſit vtilis vates eorum Grammatica: quoniam longè plura peruersè ab eis ſunt prolata & ad vitæ noxam ac perniciem, euadet inutilis. Quomodo enim eſt aliquis qui dixit,

A poëtis multa ſunt malè dicta.

„ *Ne dixeris Plutum. nequaquam ego Deum*
„ *Honoro, peſſimus quem vir poſſederit:*

ita eſt etiam qui enuntiat contrarium.

Aurum eſſe iucũdiſſimum & acceptiſſimum.

„ *Mortalibus quàm es ô aurum acceptiſſimum.*
„ *Non eſt voluptas tanta, mater hominibus,*
„ *Nec filij chari, nec beneuolus pater,*
„ *Es quanta tu, quique domi te poſſident.* Et rurſus,
„ *Bene rem geras: amici nanque ſunt nihil,*
„ *Fortuna fœlix ſi minimè tibi ſiet.*

Amicos non eſſe ſi fortuna non ſit ſecunda.

Cùm ergo quæ ſunt ſic contraria, dicantur abſque demonſtratione, homines ſunt propenſiores ad eligendũ id quod eſt deterius: & ideo noxia cernitur eſſe poëtica. Cùm ea autem diſcernantur, & alia quidem reiiciantur, alia autem præponantur, fit vtilis, non Grammatica, ſed quæ diſcernere poteſt Philoſophia. & poëticis vtuntur teſtimoniis non qui germanè & ſincerè philoſophantur (eorum enim ad perſuadendum ſufficit oratio) ſed qui vulgo fucum faciunt. Non eſt autem difficile oſtẽdere poëtas inter ſe pugnare, & quodcunque velint canere, quando etiam qui præcipuè philoſophantur, multa dicunt quæ inter ſe pugnant. Ex Grammaticæ autem accuſatoribus, Pyrrho quidem in ſingulis Homericam euoluit poëſim, non omnino propter priùs dictam cauſam: ſed fortè quidem gratia delectationis, & perinde ac ſi audiret Comœdos: fortaſſe autem etiam poëticos obſeruans tropos & figuras. Dicitur enim, cùm poëma ſcripſiſſet ad Regem Alexandrum, decies mille aureorum munere fuiſſe honoratus. Eſt autem ſatis probabile alias quoque eſſe cauſas, quas recenſuimus in quæſtionibus Pyrrhoneis. Epicurus autem non ſumpſit ab Homero terminum magnitudinis voluptatum. Multum enim differt dicere ceſſaſſe aliquos bibere & comedere, & ſuum ſatiaſſe appetitum. hoc enim eſt,

Philoſophia eſt vtilis, quæ diſcernit quæ dicuntur à poëtis.

Poëticis teſtimoniis quinam vtãtur.

Poetæ inter ſe pugnant.

Pyrrho cur Homeri poëſim legerit.

Alexander liberalis in Pyrrhonem.

Sextus Empiricus ſcripſit libru De quæſtionibus Pyrrhoneis.

Epicurus nõ ſumpſit ab Homero, ſummã voluptatẽ eſſe doloris ablationem ἀοχλησίας

Sed poſtquam potusque cibique exempta libido eſt,

& dicere eſſe terminum magnitudinum in voluptatibus, ablationem doloris. Hoc enim non fit omnino carnibus & vino, ſed etiam rebus tenuiſſimis. Alioqui poëta quidem hoc enuntiauit in iis ſolis quæ apponun-

apponuntur. Epicurus autem in omnibus quibus fruimur, in quibus eſt etiam coitus venereus, de quo ſciunt omnes quænam fuerit Homeri ſententia. Et quòd mors quidem nihil ſit, dictum quidem fortaſſe eſt ab Epicharmo, ſed demõſtratum fuit ab Epicuro, & eſt mirabile, non quòd dixerit, ſed quòd demonſtrauerit. Deinde non ideo dixit Epicurus mortem ad nos nihil eſſe, quòd nihil referat viuásne an non. viuere enim eſt longè malis optandum, propterea quòd bonum ſit eorum qui ſentiunt: in ſenſus autem defectu nec bonum ſit nec malum. Nam quòd non ſentiant corpora mortua, non ſolus nouit poëta, ſed etiam vniuerſa hominum vita. Mater enim ſæpe deflens filium dicit: Sed tu quidem hæc non ſentis, egò verò miſerè affligor. & fixis eum aſpiciens oculis alloquitur: Quid autem te hæc iuuant amplius? Quinetiam ſi quis examinet, inueniet poëtã in contraria eſſe ſententia. nam animæ communiter ſitiunt ſanguinem.

Mortem ad nos nihil eſſe demonſtrauit Epicurus.

Corpora mortua nõ ſentire ſcit vniuerſa vita hominum.

Animæ ſitiunt ſanguinem.

A foſſa abſcede, vagina enſemque reconde,
A me vt potetur ſanguis, tibi veraque dicam.

Homer. in νεκυᾳ Od.

Titij autem iecur exedebatur propter cupiditatem. Tantalus verò ſtetit in lacu.

Homerus.

Barbam verò alluit ipſe:
Irruit is ſitiens, nequit aſt apprendere potum.

Porrò autem quod attinet ad id quod ab Euripide dictũ eſt de Diis, etiam rudes & imperiti homines ſunt in eadem ſententia. Ei enim quod ab ipſo dictum eſt,

Deum malè agentes non latere, ne vulgus quidem ignorat.

Mortalium quicunque quotidie malum
Agens, fore vt lateat Deos exiſtimat,
Is improbè ſentire deprehenditur,
Quando otium fuerit Dei iuſtitiæ.

par eſt quod vulgo dicitur,

„ *Eſt mola tarda Dei, verùm molit illa minutim.*

metro autem ſolùm differt. Si quis autem diligentius examinauerit, inueniet quæ ſcribuntur à poëtis, eſſe lõgè deteriora quàm quæ vulgus opinatur. Et qui Scenicus quidẽ eſt appellatus Philoſophus, videtur adhuc moderatior, qui dicit ſe neſcire quem precetur, dicens,

Euripides.

Euripides dicit ſe neſcire quẽ precetur.

O vehiculum qui terræ es, & ſedem tenes
In orbe terræ, quiſquis es, viderier
Coniiciérve nequaquam facilis Iuppiter,
Siue vehementis naturæ neceſſitas,
Te ſum precatus.

Deorum flagitia ac scelera ab Homero & Hesiodo descripta.

Homerus autem & Hesiodus, vt vult Xenophanes Colophonius, Deorum dixit plurima nefaria facinora: nempe furari, adulterare, & se inter se fallere. Nam Saturnus quidem, cuius tempore vitam dicunt fuisse beatam, patri virilia execuit, & filios deuorauit. Et Iupiter eius filius cum principatu priuatum

„ *Deorsum sub terras ingentiaque æquora misit*
„ *Hunc procul, est vbi tetrum sub tellure barathrum.*

Ioui autem cognati pararunt insidias, quo factum est vt Thetis ei opem ferret.

Quando illum reliqui Dij colligare volebant,
Iuno Neptunusq; simul, Pallasq; Minerua.

Erat enim crudelissimus. & sorore quidem eademque vxore instar sacrilegi suspensa, eo non contentus, id quoque ei exprobrat, dicēs,

„ *An ne recordaris quando suspensa fuisti*
„ *Ex alto, pedibus geminata incusq; pependit.*
„ *Suntq; iniecta tuis durissima vincula palmis*
„ *Aurea, pendebas sublimis in æthere & altis*
„ *Nymbis, per longumq; Deûm fugiebat Olympum*
„ *Turba?* Vulcanum autem iratus è cœlo deiecit.

Ἰλιάδ. α. „ *Is verò in Lemnum cecidit, modicumq; relictum*
„ *Huic animi fuerat. Fratrem autem despiciebat,*
Qui tenet ædes
„ *Horrendas, tetras, Dij quas odêre perennes.*

Præter sæuitiam autem & duritiem ei etiam aderat incōtinentia, qui cùm vidisset Iunonem in Ida ornatam, non se continuit donec venisset ad ei designatos thalamos: sed cùm se humi in monte abiecisset, volutatur cum vxore:

Il. lib. ξ. „ *Nata recens sub eis à terra ast germinat herba,*
„ *Roscidus & lotus nempe, & crocus atque hyacinthus.*

Cùm ergo varia deprehensa sit poësis, est inutilis Grammatica, cùm non possit demonstrare quibúsnam credendum sit vt veris, & quibúsnam non sit credendum vt quæ sint fabulosa mendacia. At dicunt ciuitatibus vtilem esse Grammaticam, quandoquidem Lebediis causa fuit victoriæ ex poëtica sumptum testimonium. Ea autem de causa dicamus etiam saltandi artem esse necessariam, quoniam Sostratus Antiochi saltator, cùm Rex sibi subiunxisset Prienem eius patriam, & in conuiuio cogeretur saltare libertatem, dixit non esse honestū, vt cùm seruiret eius patria, ipse saltaret libertatem. & ideo libertate donata

E poëtica sumptum testimonium pro fuerit ne patr. æ.

Sostratus Antiochi saltator vtilis patriæ.

donata est ciuitas. Deinde aliud quidem est vtile ciuitati, aliud verò nobis ipsis. Ars quidem certè sutoria & fabrilis est ciuitati quidem necessaria: nobis autem ad fœlicitatem non est necessarium vt simus fabri & sutores. Quocirca etiam Grammatica, non quoniam est ciuitati vtilis, ita est etiam nobis. Ars enim loquendi familiariter & conferẽdi sermones minimè proficiscitur à Grammatica, sed à quadam communi dexteritate ac solertia. Nisi fortè Demades orator esset Grammaticus, qui cum multis Atheniẽsibus abductus captiuus post prælium Cheronense, dixit Philippo, qui eum cogebat inire conuiuium,

Patriæ esse vtile, & sibi differunt.

εἰβέχδα. Demades orator apud Philippum in conuiuio.

Nam quis homo, merita qui laude ornandus habetur,
Antea sustineat potuque ciboque repleri,
Seruitio esse suos quàm viderit ipse solutos?

Atque hæc quidem sunt dicenda aduersus argumenta Grammaticorum. In primis autem est dicendum, quòd si soli poëtæ essent vitæ vtiles, fortè vitę esset vtilis Grammatica quæ in iis versatur. Nunc autem cùm ipsi quidem sint vel planè inutiles, vel non multum vtiles: Philosophi autem & cæteri scriptores docent res vtiles, minimè opus habemus Grammatica. Quòd autem qui soluta scribunt oratione, magis ostendant quæ vitæ sunt vtilia quàm poëtę, rectè potest considerari. Nam illi quidem verum tanquam scopum sibi proponunt: hi verò volunt omnino delectare. Falsum autem magis delectat quàm verum. Illis ergo magis quàm istis est attendendum, qui falsum de industria persequuntur. Vt semel autem dicam, quod ad poëtas attinet, poësis non solùm est vitæ inutilis, sed etiam maximè noxia. Humani enim animi perturbationum ac motuum est veluti quoddam propugnaculum poëtica.

Poetæ vitæ inutiles.

Falsum magis delectat quàm verum.

Poesis est vitæ noxia.

Poetica motuũ animi arx et propugnaculum.

„ *Et vt senex habet linguam suauissimam,*

Ita qui capti sunt insano amore, & ebriosi accenduntur legentes poësim Alcæi & Anacreontis. Iracundi autem Hipponactem & Archilochũ habent aliptas sui vitij. Atque quæ in hoc quidem loco dicuntur ab aliis, & maximè Epicureis, sunt huiusmodi. Nos autem nihil dicentes aduersus poëticam, aliter tentabimus dicere aduersus eos qui censent se artem habere Grammaticã, qua discernant ea quę dicuntur apud poëtas & scriptores. Quoniã ergo quoduis scriptum & quęuis poësis constat ex dictionibus quæ significant, & rebus quę significantur, oportebit Grammaticam, siquidem habet artem quæ discernit ea quæ dicuntur apud poëtas & scriptores, nosse vel dictio-

χέρνλ. Alcæus & Anacreon accendunt amatores et ebriosos.

Archilochus & Hipponax accendunt iracundos.

Grãmaticus neceres ſubiectas nouit, neque dictiones, nec vtrunque.

nes tantùm, vel res ſubiectas, vel vtrunque. Sed res quidem, etſi nos non dicamus, videtur non noſſe. Ex iis enim aliæ quidem ſunt naturales, aliæ mathematicæ, aliæ autem ad Medicinam pertinentes, aliæ verò ad Muſicam. Et oportet eum quidem qui res tractat naturales ſtatim eſſe Phyſicum: & qui muſicas, Muſicum: & ſic de aliis. Non poteſt autem Grãmaticus ſimul in omnibus eſſe doctus. Quod quidem cùm vel ex ſeipſo appareat, ex ipſis etiam probatur effectis. Quomodo enim poteſt quiſquam ex ſuperciliоſis Grãmaticis Heraclitum intelligere, & Platonem conſequi qui dicit: Ex indiuidua » & quæ ſemper ſimiliter & eodem modo ſe habet eſſentia, & ex ea » quæ eſt in corporibus diuidua, tertiam ex vtriſque ſpeciem cõſtituit » eſſentiæ, nempe & naturæ eius quod eſt idem, & naturæ eius quod » eſt alterum, & quæ deinceps ſequuntur in contextu dictionis: quæ quidem omnes Platonis interpretes ſilentio præterierunt. Aut quomodo poterit aſſequi Dialecticas Chryſippi contemplationes, aut Archimedis & Eudoxi mathematicas? Porrò autem vt in his cęcutit, ita etiam in iis quæ de ipſis ſcripta ſunt poëmatibus, vt cùm dicit Empedocles,

Empedocles

» *Sum cœleſtis ego vobis Deus, ecce valete:*
» *Nanque inter cunctos ego iam decoratus aberro,*
» *Amplius haud mortalis.* & rurſus,
At cur inſiſto his, tanquam magnum quid agatur,
Mortales à me ſi homines ſuperantur abunde.

Grammaticus quidem, rudisque quiſpiam & imperitus, hæc Philoſophũ exiſtimabit dicere per arrogãtiam, aliorumque hominum deſpicientiam. quod quidẽ eſt alienum ab eo qui vel mediocriter verſatus eſt in Philoſophia, tantum abeſt vt id cadat in tantum virum. Qui autem à naturali mouetur contemplatione, apertè ſciens antiquum eſſe dogma, Similibus ſimilia cognoſci, quod quidem deſcendiſſe videtur à Pythagora, ſitum eſt autem etiam apud Platonem in Timæo, dictum eſt autem longè antea ab ipſo Empedocle,

Similibus ſimilia cognoſci antiquum dogma.

» *Terram nam terra, atque vnda conſpeximus vndam:*
» *Aëre diuinum nos aëra, vidimus igne*
» *Clarum ignem: lite eſt lis, viſus amore*
» *Eſt & amor.*

Empedocles cur ſe Deum vocarit.

intelliget, quòd Empedocles ſeipſum appellauit Deum, quoniam cùm ſolus conſeruaſſet mentem à vitio puram & imperturbatam, eo qui in ſe erat Deo, Deum qui erat extrinſecus comprehendit. Et ſcribente Arato,

Quantum

„ *Quantum à tactu oculi splendor micat, ipse reuertat*
„ *Ad nos tot vicibus si senis, quilibet horum*
„ *Mensura æquali mensus duo conficit astra.*

Zodiaci sexta pars est linea quæ ab oculo emissa pertingit vsque ad Orientem.

Non est Grammatici hoc intelligere, quòd quanta est recta linea quæ à nostro visu emittitur ad Orientem, sumpta sexies, Zodiacum metietur circulum, adeò vt ipsa duo secet signa: sed Mathematici, qui hoc per linearum ostendit descriptionem, quòd sexta pars circuli Zodiaci sit à recta quæ emittitur vsque ad Orientem. Timone autem Phliasio Pyrrhonem Soli assimilante, cùm dicit,

Pyrrhon à Timone assimilatur Soli, & quámnam ob causam.

„ *Atque Dei tu homines solus de more gubernas,*
„ *Totam qui terram circuit orbe suo,*
„ *Ardens tornatæ à quo spheræ ostenditur orbis:*

videbitur quidem Grammaticis id dicere ad honorem & decus Philosophi. Alius autem aduertet, num exempla quæ à Phliasio in Pyrrhonem dicta sunt, pugnent cum Sceptico proposito: siquidem Sol luce illustrans ostendit ea quæ prius non videbantur. Pyrrho autem contendit vt eæ res reddantur incertæ, quæ prius pro certis ac manifestis à nobis acceptæ fuerant. Apparet autem hoc non ita habere ei qui rem coniectat paulò magis philosophicè: sed dicit Pyrrhonem instar Solis sustinere assensionem, quandoquidem sicut Deus caliginem inducit visui eorum qui oculos in eum intendunt ac defigunt: ita etiam Sceptica oratio confundit oculos mentis eorum qui eam attendunt diligentius, adeò vt non possit comprehendere vnunquodque eorum quæ ex dogmatica ponũtur audacia. Quòd si etiam ad Medicinam pertinens persequenda sit contemplatio, adduci potest, quòd epithetum sæpe à poëta adiectum, profundum ostendit sensum, & à scientia profectũ: vt quod est apud Homerum βαθύσχοινον λεχεπόιην. Significat enim, quod non potest intelligere Grammaticus, σχοίνω, id est iunci semen, conducere ad coitum, λέχος, quod est lectus, poëta venereum appellante congressum. Aut quod apud Euripidem dicitur de Deidamia Lycomedis filia,

βαθύσχοινος, profũdus in iuncis.
λεχεποιὴς, herbosus.
Iunci semen cõfert ad coitum.
Euripides.

Versatur in magno nata discrimine.
Quod vexat illam miseram & affligit malum?
Num frigus illam bilis in latere agitat?

Pleuritide laborantes tussiẽdo biliosum sputum edunt.

Scisciatur enim num laboret pleuritide, propterea quòd qui lateris morbo laborant, tussientes biliosum sputum educant. Quorum nihil scit Grammaticus. Quanquam est fortasse superuacaneum ex antiquis & fortè scientia præditis Grammaticos pudore afficere, cùm

Grammatici nec epigramma quidē intellegunt. κἂ. κοῖα κῶς.

nec quantumuis leue epigramma posſint intelligere, vt illud quod à Callimacho ſcriptum eſt ad Diodorum Cronum:

„ *En connexa vbi ſint clamant & qualia corui*
„ *A tecto, atque vt erat qui modo, rurſus erit.*

Diodorus Cronus diſſerendi peritiſſimus.

Quia enim erat Cronus differendi artis peritiſſimus, & docebat quemadmodum iudicandum eſſet rectum connexum, dicet Grammaticus, quòd propterea quòd eius doctrina inualuerit, ipſi etiam corui ſupra tecta, eo quòd frequenter id audierint, eius de connexo iudicium, crocitent: & hactenus intelliget quod vel ipſis notum eſt pueris. Cùm autem venerit ad illud, Atque vt erat qui modo, rurſus erit, ſilebit, non inueniens rem quæ ſignificatur. Eſt enim Philoſophi dicere, placere Diodoro, nihil moueri. Quod enim mouetur, aut mouetur in loco in quo eſt, aut in quo non eſt. Non eſt autem primum, neque ſecundum. nihil ergo mouetur. Si nihil autem mouetur, ſequitur vt nihil intereat. Quomodo enim propterea quod non moueatur quidquam in eo in quo eſt loco, neque in eo in quo non eſt, nihil mouetur: ita quoniam animal neque in eo tempore quo viuit moritur, neque in eo in quo non viuit. Nunquam ergo moritur. Quod ſi ita eſt, vt eſt eius ſententia, ſemper viuentes erimus. Ergo res quidem non intelligunt Grammatici. reſtat ergo vt nomina intelligant. Num autem id rurſus eſt planè nugatoriū? Nam primum quidem nihil habent artificij ad cognoſcendam dictionem. Neque enim ab vlla arte didicerunt quòd apud Sophoclem paſtores dicentes ἰαβαξαμὴρ, lingua Phrygia dicunt ἰὼ βασιλεῦ: ſed id ab aliis audierunt. Nihil autem refert an barbaræ dictionis ſis interpres, an eius quæ prolata eſt à lingua, eſt autem ex æquo nobis non familiaris. Deinde hoc quoque non poteſt fieri, cùm ſint dictiones numero infinitæ, & quæ apud alios alia habent nomina, cuiuſmodi eſt ἐβαρβάριξε, pro ἐσύριξε. Sunt enim Syri barbari. & ὅλον, id eſt totum, pro πανὸς, hoc eſt omni vel vniuerſo: eſt enim ὅλον & πᾶν ſynonymum. & ἕλκος, id eſt vlcus pro fiſtula. eſt enim fiſtula genus vlceris. Eſt itaque totum eiuſmodi, ἔσύριζεν ὁ πὰν σύριγγας ἔχων ἐν τῇ χερὶ. id eſt, Fiſtula canebat Pan fiſtulas habens in manu. Et alioqui quomodo ſcient Grāmatici nonnullas dictiones quæ ſunt ſcientiæ, quomodo εἰ τελεχάκι apud Ariſtotelem, aut τὸ τί ἦν εἶναι, id eſt quod quid eſt eſſe? Aut quomodo intelligēt quam vim habeat apud Scepticos vox οὐδὲν μᾶλλον, id eſt nihil magis, vtrum ſit interrogatiua, an pronunciatū enuntians, & in quánam re ponatur, num in ſubiecto externo, an in nobis ſita affectione.

Diodoro Crono placebat nihil moueri.

Nos ſemper viuere quomodo probet Cronus.

Grammatici nomma nō intelligunt.

ἐβαρβάριξεν ὅλον ἕλκος ἔχων εἰ χερί. εἰ τελεχάκι et οὐδὲν μᾶλλον ſunt vocabula ſcitētiæ.

Quid

Quid dicent etiam, ex aliquibus dictionibus aliquo compoſito poëmate?

Ἦγάρ σοι διαταῖσιν ὑπ' ἄρεσι διπλὰς ἐρασσὰς
Ἔφθιτο, ἐν πετάλῳ μοῖραν ἔθηκε φύσιν.
Ἄρθρα δ' ἀσπιδιώτην βεβηκότα γύαλα καθ' ἕλμους
Βᾶσσ' ἐχαλίῃσιν ἄχρι περισφύρου.
Σμερδαλέα δ' ὑπένερθεν ἀλώπεκος ἄχρι λοχαίης
Αἰῶνος χαλαρὴν σωλῆνα μαρμαίρουσαν.

Amatores enim quínam ſunt in montibus, & ſcutatus articulus, & trochanteres, & prętera mortariolum, & vulpes & λοχαίη, id eſt, receptaculum, & æuum & harmonia, neque tropicè, neque hiſtoricè, ſed propriè prolata nomina, etiamſi millies animũ aduerterint, non intelligent. Si ergo neque res ſciunt neque dictiones: abſque iis autem nihil eſt poëſis aut vllum ſcriptum, non habent artem explicandi ea quæ dicuntur apud poëtas & ſcriptores. Et alioqui ſi opus habemus Grammatica, ea opus habemus in optimis poëmatibus, minimè autem in prauis. Optimum autem poëma ex eorum ſententia eſt id quod eſt clarum ac dilucidum. Poëmatis enim virtus eſt claritas, & apud Grammaticam malum eſt quod eſt obſcurum. Neque ergo in optimo poëmate eſt vſui, propterea quòd non egeat expoſitione, vt quod ſit clarum ac dilucidum: neque in malo, propterea quòd eo ipſo ſit malum. Id autem de quo ita diſſentitur vt de illo certum non feratur iudicium, minimè poteſt comprehendi. Grammatici autem ita diſſentiunt in expoſitionibus ſenſus ſcriptorum, vt de eo certum non ferant iudicium. comprehendi ergo non poteſt ſenſus ſcriptoris. & ideo Grammatica eſt planè inutilis. Sed hactenus quidem dictum ſit aduerſus eos qui hanc profitentur diſciplinam. aliud autem ſumentes principium, dicamus quæ dicenda ſunt aduerſus Rhetores.

In poëmatibus non habemus opus Grammatica.

De Rhetorica ſeu arte dicendi. Cap. 18.

CVM quæ de Grammatica dicenda fuerant perſecuti ſimus, eſt conſequens dicere de Rhetorica, quæ eſt ars dicendi, vt quæ iam ſit robuſtior & plus habeat virtutis, & plurimum valeat in foro & iudiciis. Sed quoniam eſſentiæ & non eſſentię communis eſt notio: nec horum aliquid aliud licet quærere, niſi prius ſumpſerimus quid ſit id de quo quæritur, agè priùs conſideremus quídnam ſit Rhetorica, ad hoc adducendo maximè inſignes Philoſophorum definitiones. Atq; Plato

Quærendum eſt primùm quid ſit.

Rhetoricæ Platonica definitio.

Plato quidem in Gorgia distinguendi & definiendi sequens rationem, videtur Rhetoricæ hanc dare definitionem ex compositione: Rhetorica est opifex persuasionis, per verba, & in ipsis verbis vim habens ac firmitatem, persuadens, non docens. illud quidem, Per verba, fortassis addens, quòd multa sint præter orationem quæ inter homines persuadeant, vtpote diuitiæ, gloria, voluptas & pulchritudo. Senes quidē certè ex populo, apud Poëtā, licet hostili & infesto & planè alienato animo essent aduersus Helenā, vt quæ illis fuisset causa malorum, persuadentur tamen ab eius pulchritudine. cumque ea ad ipsos accederet, hæc inter se dicunt:

Persuadent multa præter orationem.

Pulchritudo persuadet.

„ *Pro tali tantos tanto sufferre labores*
„ *Tempore, Troianos Græcosque haud inuidiosum est.*

Phrynes pulchritudo plus persuasit iudicib⁹ quā oratoris oratio.

Phryne quoque, vt aiunt, cùm eam defendente Hyperide esset condemnanda, fracta tunica, & nudo pectore ad pedes Iudicum prouoluta, plus potuit propter formam persuadere Iudicibus, quàm Patroni vis dicendi. Idem est etiā in pecuniis, voluptate, & gloria. Vnumquodque enim eorū inueniemus ita persuadere, vt eorum quæ sunt bona & honesta sæpe nonnulla transiliant. Non ergo inconsideratè ad persuasionem, quæ per ea fit, intuens Plato, dixit Rhetoricam esse opificem persuasionis, non quomodocunque, sed per verba. Porrò autem non quoniam verbis persuadet, omnino est Rhetorica. Nam & ars medendi, & quæ sunt eius generis artes, persuadent per orationem. sed si qua præcipuè in ipsis verbis vim habet subiectam, & non communiter. Nam & Geometria & Arithmetica, & ars quælibet genere contemplatiua, in verbis præcipuè habet vim & auctoritatem. sed quando cum eis, non ad doctrinam pertinentem, sicut Geometria, sed ad fidem faciēdam appositam habet persuasionem, quod quidem est proprium Rhetoricæ. Xenocrates autem auditor Platonis, & Stoici Philosophi dicebāt Rhetoricam esse bene dicendi scientiam. aliter quidem Xenocrate accipiente scientiam, & antiqua lege pro arte. aliter autem Stoicis, pro eo quod est habere firmas ac stabiles comprehensiones. quę quidem in solo existit sapiente. Dicere autem vtrique assumunt, vt differens ab eo quod est differre: quandoquidem hoc situm in compendiaria breuitate, & in accipienda & danda ratione, munus est Dialecticæ. Dicere autem, consideratum in prolixa & amplè copioseque persequente ac pertractante oratione, est proprium Rhetoricæ. Vnde etiam Zeno Citieus interrogatus in quo differat Dialectica à Rhetorica, manu cōprehensa

Rhetorica habet vim persuadēdi præcipuè in verbis.

Rhetoricæ definitio secūdum Xenocratem.

Sciētia aliter à Xenocrate, aliter accipitur à Stoicis.

Dicere et differre differunt.

Zeno Citticus pugno as-

prehenſa & ea rurſus expanſa, In hoc, inquit, differt. in compreſſione quidem collocans rotundam & breuẽ Dialecticæ proprietatem: per digitorum autem expanſionem & extenſionem, artis dicendi facultatis tacitè ſignificans amplitudinem. Ariſtoteles autem in primo libro artis Rhetoricæ ſimplicius definit Rhetoricam, artem orationis. Et cùm apud eum quærendo obiiceretur quòd ars quoque medendi eſt orationis quæ pertinet ad Medicinam, quidam reſpondentes dicunt, quòd ars medendi refert orationem ad aliquem alium finem, nempe ſanitatem: Rhetorica autem eſt planè ars orationis. Porrò autem alias quoque definitiones adducit Ariſtoteles, de quibus non eſt nobis neceſſe dicere, quibus non eſt princeps inſtitutum tractare de Rhetoricâ, niſi quod attinet ad intelligendam eius proprietatem pro tractanda à nobis contradictione. cuius ſtatim ducetur principium ab expoſita à nobis notione. Nam quoniam volunt Rhetoricam eſſe artem aut ſcientiam dicendi aut orationis, efficientem perſuaſionis, ii qui eius definiunt notionem, nos quoque tentabimus hæc tria inſequentes, docere, eam non poſſe conſiſtere. Omnis ergo ars eſt collectio conſtans ex comprehenſionibus exercitatis, & quæ accipiunt relationem ad finem vitæ vtilem. Rhetorica autem non eſt collectio conſtans ex comprehenſionibus, vt oſtendemus. Non eſt ergo ars Rhetorica. Falſorum enim non ſunt comprehenſiones. Falſæ ſunt autem quæ dicuntur Rhetoricæ contemplationes, quæ ſunt huiuſmodi. Secus quàm res habeat, Iudicibus eſt perſuadendum. adulter eſt defendendus: ſacrilego licuiſſe id facere oſtendendum: & ita ſunt Iudices perſuadendo in contrariam adducendi ſententiam, eisque eſt mouẽda ira aut miſericordia. Quæ quidem non ſunt vera, & ideo minimè poſſunt comprehendi. Non ſunt ergo eorum cõprehenſiones. Cum quo ſimul efficitur vt ne ſit quidem Rhetorica. Quomodo ergo non dixerimus fodiendi muros vllam eſſe artem, quæ ſuadeat muros ſic eſſe fodiendos: & furandi artem quæ doceat oportere ſic furari, & ſecare crumenã: (ſunt enim falſæ & non decentes contemplationes) ita nec Rhetoricam exiſtimandum eſt artificioſam habere ſubſtantiam, vt quæ huiuſmodi præceptis labefactetur. Critolaus quidem certè Peripateticus, & diu antè Plato, cùm hoc vidiſſent, eam vituperarunt, vt quæ artificium eſſet potius improbum quàm ars. Præterea quoniam omnis ars aut habet finem firmum ac ſtabilem, vt Philoſophia & Grammatica; aut eum qui eſt magna ex parte, vt ars medendi & ars gubernandi; oportebit

ſimilat Dialecticam, manui extenſæ Rhetoricam.

Rhetoricæ Ariſtotel ea definitio.

Ars quid ſit.

Rhetorica nõ eſt ars.

Rhetoricæ falſa ſunt theoremata.

Plato et Critolaus vituperarunt Rhetoricam.

Ars habet finem firmũ & ſtabilem, aut qui eſt vt plurimum.

etiam Rhetoricam, ſiquidem eſt ars, horum alterum profiteri. Sed neque firmum ac ſtabilem habet finem. Neque enim ſemper vincit aduerſarios. ſed nonnunquam alium quidem finem proponit orator: alium autem conſequentem habet finem. Sed neque eum qui magna ex parte euenit, quandoquidem omnis orator ſi ſecum conferatur, ſæpe magis vincitur quàm vincit, vtpote quòd eius argumẽta alter omnino infirmet ac refellat. Non eſt ergo ars Rhetorica. Et ſi contingit vt ſit orator non particeps artis Rhetoricæ, non eſt ars Rhetorica. Contingit autem ſatis rectè fungi munere Oratoris eum qui non fuit particeps Rhetoricę, ſicut accepimus de Demade. Nam cùm eſſet remex, conſtat eum optimum fuiſſe oratorem, & cum eo alios plurimos. Non eſt ergo ars Rhetorica. Quòd ſi non credimus eos fuiſſe tales, ſed ad dicendum acceſſiſſe cùm ad eum peruenirent habitum diuturno vſu & exercitatione: at noſtro quidem certè tempore licet videre multos, qui & in iudiciis & in concionibus aptè dicunt & diſertè, non norunt autem artificioſa præcepta Rhetoricæ. Et contrà, ſi ij qui accuratè ea tenent, & in dicendi arte multum laboris & operæ poſuerunt, oratoris partes implere non poſſunt in foro & iudicio: non dicenda eſt Rhetorica artificioſa ratio ac methodus. Atqui, vt norunt omnes qui hodie viuunt, ij qui Sophiſtis & Rhetoribus dederunt operam, ſummè quidem ſe exercuerunt in dicendi artificio, in terra autem quæ eſt ſub dio, cernuntur magis muti quàm piſces. Arte ergo non ſunt aliqui oratores. Quò fit vt mihi veniat in mentem eos ridere, quandò reſpondentes huic argumento quo refelluntur, dicunt quòd ſicut coti non eſt à natura inſitum vt ſecet, ſed gladium acuens eum parat ad ſecandum: ita ipſi quidem non poſſunt dicere, propterea quòd non ſint aſſueti: alios autem arte prouehentes, efficiunt Oratores. Non viderunt enim viri illi præclari, quanta comparationis huius ſit diſſimilitudo. ſiquidem cos quam habet artem, eam non tribuit ei qui eſt proximus. Critolaus autem & Academici, inter quos eſt Clitomachus & Charmidas, ſolent ipſi quoque hæc dicere. Artes quidem non expellunt ciuitates, vt quæ ſciant eas vitæ valde eſſe vtiles: quomodo nec œconomicos expellimus ab ædibus, nec bubulcos à grege. Omnes autem dicendi artem, tanquam infeſtiſſimum hoſtem, vbique perſequuntur & vndiq; eiiciunt. vt legiſlator Cretenſis, qui inſulam ingredi prohibuit eos qui in dicendo ſe iactant & arroganter ſibi placent. Spartanus autem Lycurgus, vt qui Thaletis Cretenſis eſſet æmulator, Spartanis eandem

Orator eſt etiam qui neſcit Rhetoricam.

Demades nõ erat peritus artis dicendi.

Qui Rhetoricæ diu dederunt operam non implent partes oratoris.

Rhetorica nõ rectè coti comparatur.

Critolaus. Clitomachus. Charmidas.

Artes vtiles non expelluntur à ciuitatibus.

Cretenſis legiſlator Creta expulit Rhetoricam.

dem sanxit legem. Quam ob causam longo pòst tẽpore adolescentem qui apud exteros in arte dicendi studium & operam posuerat, reuersum punierunt Ephori, adiecta causa condemnationis, quòd ad fallendam ac circunueniendam Spartam se in doloso dicendi genere exercuisset. Ipsíque perpetuo odio habuerunt Rhetoricam, semper autem simplici vsi sunt breuitate. Vnde etiam qui ab eis aduersus Athenięses omnium suffragiis electus erat legatus ad Tisaphernem, cùm Athenienses prolixa & varia vterentur oratione, baculo duabus lineis in solo descriptis, altera quidem rectą & parua, altera verò longa & incurua ac obliqua, Ex his, inquit, ô Rex, vtram mauis elige. per longam quidem & incuruam lineam, Rhetoricæ innuens fucum & suaue lenocinium: per breuem autem simul & rectam, simplicem & compendiarium scopumque rectà attingentem sermonem. Propter quem, non solùm apud suos sed etiam apud exteros persequuntur fugantque superuacaneam dicendi rationem. Chiorum quidem certè legatum, qui vt Chiis frumentum exportare liceret rogabat, quoniam in rogando prolixa fuerat vsus oratione, re infecta amandarunt. Missо autem altero qui egit compendiosius, Chios enim premebat necessitas, concesserunt. Is enim ostensa eis arcula, dixit ipsam opus habere farina. & tamen eum quoque reprehenderunt tanquam nimis loquacem. Inanis enim ostensa arcula satis indicabat Chiorum petitionem. His motus Ion Grammaticus de iis dixit,

„ *Non fortis est verbis Lacena ciuitas.*
„ *Sed cùm irruit recens Mars in exercitum,*
„ *Senatus imperat, manusque conficit.*

vt qui optimè quidẽ consultent, oderint autem Rhetoricam. Quamobrem si artes quidem non eiiciunt ciuitates, iecerunt autem Rhetoricam: non est in numerum artium referenda Rhetorica. Nam retorquere quidem, & dicere quòd philosophos exterminarint quædam Græcæ ciuitates, stultum est. Nam primum quidem in hoc non possunt prębere testimonium, sicut in Rhetorica, ij qui colligunt cõtrarium. Deinde etiam si Philosophiam quędam iecerunt ciuitates, non vniuersam in genere iecerunt, sed quasdam hæreses: vtpote hæresim Epicuream, vt quæ esset magistra voluptatis: Socraticam autem, vt quæ Deos vituperaret ac vilipenderet. At priùs dictæ ciuitates, non aliquam quidem recusarunt Rhetoricam, aliquam verò admiserunt: sed communiter vniuersam coëgerunt à suis excedere finibus. Accedit ad ea quæ dicta sunt, quòd si ars est omnino Rhetorica,

Lycurgus tulit legem ne 'partæ docerentur Rhetorica.

Ephori punierunt adolescentem qui apud exteros didicerat Rhetoricam.

Lacedæmoniorum legatus apud Tisaphernẽ duabus lineis depinxit Rhetoricam, & breuẽ orationem.

Chiorum legati Lacædemone in annonæ caritate. Δυλχιός.

Ion Grammaticus quid dicat de Lacedæmoniis. νεαχμ☞.

Philosophiæ quasdam hæreses iecerũt quædam ciuitates, non omnem Philosophiam.

Socratica hæresis.

Epicurea hæresis.

torica, aut ei qui ipſam habet erit vtilis, aut ciuitatibus, vt cæteræ artes. Sed neq; ei qui ipſam habet, neque ciuitatibus eſt vtilis, vt oſtendemus. Non eſt ergo ars. Atque ei quidem qui eã habet non eſt vtilis. Nam primùm quidem neceſſe habet volutari in foro & in tabulariis & literarum repoſitoriis, & velit nolit verſari cum improbis, vafris impoſtoribus, & calumniatoribus, & in eundem locum conuenire. Deinde etiam pudoris ei parua eſt habenda ratio, ne aſtutioribus videatur dignus qui contemnatur. Deinde dicendum eſt confidenter, & tanquam arma obiicienda eſt audacia, vt aduerſariis ſit formidabilis. Oportet etiam eum eſſe impoſtorem & præſtigiatorem, deinde etiam eſſe educatum in rebus peſſimis, nempe in furtis & adulteriis, & in ingrati animi crimine aduerſus parentes, vt agendo ea poſſit quando opus eſt arguere, & rurſus ea conturbare ac tenebras offundere. Deinde multos habere inimicos, & odio eſſe omnibus: aliis quidem, quoniã fuerunt aduerſarij: aliis verò, vt qui ſciant quòd quomodo mercede conductus alios malè affecit, ita etiã ipſos longè maiori lucro ineſcatus ſit affecturus. Ad quæ accedit, quòd perpetuò eſt anxius, & prædonis inſtar aliquando fugit: aliquando verò inſequitur: adeò vt noctu diuq; laborans vexetur ab iis quibus ſunt negotia: plenam autem habeat vitam luctu & lachrymis, cùm alij quidem ducantur in carcerem, alij verò ad equuleum. Eſt ergo ei qui ipſam habet noxia Rhetorica. Sed neque eſt vtilis ciuitatibus. Leges enim ſunt vincula ciuitatis: & vt ſi interierit corpus, interit anima: ita ſublatis legibus pereunt etiam ciuitates. Theologus itaq; Orpheus oſtendens quàm eæ ſint neceſſariæ, dicit,

Rhetorica nõ eſt vtilis ipſis oratoribus.

Rhetorica inutilis ciuitatibus.

Leges ſunt vincula ciuitatu.

„ *Tempus erat quo homines inter ſe carne parabant*
„ *Morſa vitam, epulas ſumens maiorque minorem*
„ *Conuiuabatur.*

Nam cùm nulla lex dominatum obtineret, vnuſquiſque ius habebat in manibus: & ſicut

„ *Piſcibus atque feris auibuſque volucribus, eſſe*
„ *Se inter ſe fuerat conceſſum. nam locus vllus*
„ *Iuſtitiæ inter eos non eſt.*

Donec Deus eos miſeratus, Deas miſit quæ leges ferrent: quas magis admirati ſunt homines, propterea quòd ſe inter ſe comedendi coërcuerint iniuriam, quàm quòd vitam fructibus humanam reddiderint & manſuetam. Hinc etiam apud Perſas, qui ſunt paulò elegantiores, lex eſt, vt cùm Rex apud eos exceſſerit è viuis, quinque deinceps dies abſque lege vitam agant: non vt ſint infelices, ſed vt re-

Legiferæ Deæ fruges quoque dederunt hominibus.

Perſæ poſt mortem regis quinque dies viuunt ſine legibus.

ipſa

ipsa discant quantum malum afferat viuere nullis legibus, vt sint Regum custodes fideliores. Sed Rhetorica accersita fuit aduersus leges. Huius autem rei magnum est indicium, quòd apud Barbaros, apud quos vel non est omnino vel rarò est Rhetorica, leges firmæ maneant & immobiles: apud eos autem qui ipsam admittunt, quotidie nouæ ferantur, sicut apud Athenienses. Nam vt dicit Plato poëta veteris comœdiæ, Si quis peregrè abfuerit tres menses, non amplius agnoscit ciuitatem: sed non secus atque eos qui noctu ambulant, transire dicit præter mœnia, tanquam quosdam tabellarios: vtpote quòd, quantum ad leges attinet, non sit eadem ciuitas. Est autem perspicuum eam esse aduersus leges, ex iis quæ ponuntur in malis artibus. Nam aliquando quidem suadent attendendum esse scriptum, & verba legislatoris, vt quæ sint aperta, & nulla opus habeant expositione. Aliquando autem contrà, neque scriptum neque verba, sed sententiam esse sequẽdam. Neque enim qui vult puniri eum qui ferrum alicui intentauit, eum qui quomodocunque intentauit censet puniendum, vt annulum: vel qui cuiusmodicunque, vtpote acum: sed eius animum esse puniendum, cuius ea fuit audacia vt vellet hominem occidere. Iubent autem nonnunquã leges legere truncatas, & ex iis quæ restant alium sensum componere. Sæpe autem ambiguas quoque distinguũt dictiones, confirmantes significatum quod est eis conducibile. aliaque faciunt innumerabilia ad euertendas leges. Vnde etiam Orator Byzantinus rogatus quomodo se habeat lex Byzantinorum, Vt ego volo, inquit. Quomodo enim qui ludunt calculis, per manuum velocitatem spectatorum furtim præstringunt oculos, ita Oratores cùm per astutiam Iudicum animis tenebras offuderint, lege suffragia & calculos subripiunt. Præter leges quidem scripta decreta, nemo est ausus promulgare nisi Oratores. Id quidem certè quod scriptum fuerat aduersus Ctesiphontem, multùm vociferans & verborum se iactans portentis surripuit Demosthenes. Vnde etiam Æschines, Mala, inquit, consuetudo irrepsit in iudicia: Accusator quidem respondet ac se defendit: Reus autem accusat: Iudices autem coguntur ferre sententiam de iis de quibus non sunt iudices. Sed si contra leges est Rhetorica, cùm in nulla re sit vtilis, est etiam noxia. Sed neque Oratores qui dicendo populi regunt animos, ad bonum prodeunt ciuitatis. sed quam habet rationẽ ad Medicum Pharmacopola, eam habet Orator ad eum qui est præditus scientia administrandæ ciuitatis. Multos enim prauè docet loquens

Nouæ leges quotidie ferantur vbi est Rhetorica.

ἀργάφους

Rhetorica est aduersus leges.

Rhetoricæ malæ artes.

Orator Byzantinus Byzantinorũ legem dixit se habere vt ipse vellet.

Oratores cõparantur iis qui ludunt calculis.

Demosthenes pro Ctesiphõte.

Æschines aduersus Ctesiphontem.

Oratoris ad politicum eadem est ratio, quæ pharmacopolæ ad medicum.

quens quæ ſunt eis grata: & calumniis eos abalienat aduerſus ciues optimos ac præſtantiſſimos. Nam verbis quidē, & quam de ſe præbet opinione, pollicetur ſe omnia facturum pro bono publico: re vera autem ex nulla re bona & ſana parat alimentum, ſimilis nutricibus, quæ buccellam dantes infantibus, totum deuorant. Atque hæc quidem de Rhetorica in eam inuehendo dicuntur ab Academicis. Quare ſi neque ei qui ipſam habet, neque propinquis eſt vtilis, non eſt ars. Sed ad hæc reſpondentes dicunt nonnulli, quòd cùm duplex ſit Rhetorica, alia quidem bona & honeſta, & quæ eſt inter ſapientes: alia autem quæ eſt inter mediocres, accuſetur non bona & honeſta, ſed improborum Rhetorica. Nonnulli autem vtuntur etiam exemplis. Quomodo enim pugil qui verberat patrem, non ideo patrem verberat quòd ſit peritus artis pugnandi, ſed propterea quòd ſit prauis moribus: ita qui in dicendi arte ſe exercuit, & ea vtitur aduerſus patriam & leges, non eſt eiuſmodi propter Rhetoricam, ſed propter ſuam prauitatem. Priores autem non animaduertunt, quòd inuiti concedunt non eſſe Rhetoricam. Nam cùm nullus inueniatur ſapiens, aut rarò inueniatur, oportebit etiam eam quæ eſt in ſapientibus Rhetoricam, aut non eſſe, aut eſſe raram. Secundis autem dicendum eſt: Diſſimile eſt exemplum iis de quibus in præſentia quæritur. Decertatio enim non docet ea vti ad malum, vtpote ad verberandum patrem. Rhetorica autem hoc docet tanquam præcipuum munus, nempe quemadmodum dicendo ex paruis magna faciant, ex paruis autem magna: & quemadmodū iuſta videantur iniuſta, iniuſta autem iuſta. In ſumma autem cùm conſtet Rhetorica ex contrariis quæ ab ea dicuntur, non contingit dicere alium quidem eſſe bonum & honeſtum Oratorem, aliū verò minimè. Cuiuſmodicunque enim ſit Orator, debet omnino contrarias meditari & exercere orationes. In contrariis autem eſt etiam iniuſtum. Omnis ergo Orator, cùm ſit iniuſtitiæ patronus ac defenſor, eſt etiam iniuſtus. Atque quòd Rhetorica quidem non ſit ars dicenda, ex his eſt manifeſtum. Poſt hoc autem conſideremus etiam, ex materia in qua verſatur, eā non poſſe conſiſtere. Quanquā hoc caput fuit à nobis prius traditum cùm ageremus aduerſus Grammaticos. Nam ſi in oratione verſatur Grammatica: non eſt autem aliquid dictio, neque oratio quę conſtat ex dictionibus, vt oſtendimus, propterea quòd non ſit id cuius non ſunt partes, conſequetur etiam Rhetoricam non poſſe conſiſtere. Dicendum eſt tamen, primum quidē, quòd non ſi in oratione verſatur Rhetorica,

Oratores ſimiles nutricibus.

Duplex Rhetorica, bona & mala.

Oratoris Rhetorica abutentis, & pugilis patrē verberantis comparatio.

Orator contrarias exercet orationes.

Materia in qua verſatur Orator.

Rhetorica malum artificium.

torica, omnino eſt artificioſa : ſed ſi in ea quæ eſt vtilis. Quomodo enim cùm ſint diuerſa venena, & alia quidem ſint letifera, alia verò ſalutaria, qui in mortiferis quidem verſatur habitus, nec eſt ars, nec medicina, qui autem in ſalutaribus, eſt & ars & vitæ vtilis: ita etiam cùm ex orationibus aliæ quidem conferant, aliæ verò ſint noxiæ: ſi non in vtilibus verſetur Rhetorica, ſed in noxiis, præter id quòd non erit ars, erit etiam prauum artificium. Prius autem oſtendimus quòd maximè noxias ſuſcipiat orationes. Non eſt ergo ars. Porrò autem quomodo vis calumniandi & facultas populum agitandi in concionibus, in dicendo ſe exercent, nec ſunt artes: perſpicuum eſt quòd etiam Rhetorica, quæ eo ſolo cenſetur quòd in dicendi facultate ſtudium poſuerit, ars non erit. Atqui calumnia & facultas agitandi populum in concionibus, in dicendo ſe exercent, nec ſunt artes: ergo nec Rhetorica. Ad hæc accedit, quòd nec hoc quidem ſit proprium Rhetoricæ, ſed etiam cuiuſuis quæ eſt rationis particeps diſciplinæ. Ars enim Medicinæ bene dicit de ſuis contemplationibus: & Muſica de muſicis. Quamobrem quomodo vnaquæque earum non eſt Rhetorica propterea quòd dicit, ita nec ea de qua quæritur. Vt ſemel autem dicam, neque bonam dictionem probat ac confirmat Rhetorica. Neque enim nobis oſtendit quo hoc fiat artificio, vtpote quòd bona vtatur dictione, primum quidem qui non declinat ac vitat ea quæ dicuntur ex conſuetudine, vt oſtendimus aduerſus Grammaticos: deinde nec certò tenet rem de qua intelligitur. Vaga enim & incerta eſt dictio ſi hæc ignorentur. Quamobrem ad hoc aſpicientes, vnunquenque bonum dicimus eſſe oratorem eorum ſtudiorum in quibus ſe exercet. Præterea is quoque qui conſiderat quænã dictiones impoſitæ ſunt ex conſuetudine, & quęnã ex opinione, vnicuique reddit id quod eſt ei appoſitum ac congruens. Nam balneum quidẽ dictum eſt ἀνδρεῖον, id eſt virile, ex conſuetudine, propterea quòd viros lauet. Diues autem beatus, & mors malũ, ex opinabilibus. Nam & quòd mors ſit malum, & diuitiæ bonum, eſt ex iis quæ ſunt incerta & opinabilia. Dictione autem rectè vtetur qui comprehenderit quámnam ob cauſam dictionum fiant metalepſes, id eſt in ſignificatione tranſmutationes: nempe vt vel non recto ductu verba proferantur, recto verbo afferente offenſionem: vel pro re aliqua apertè declaranda, vt cùm cauſam tranſmutamus in efficiens: ſignum autem in declarans aut ſignificans. Atque ſi Rhetores quidem, vt dixi, de his aliquam traderent artem, fortaſſe & bene dicere, elegantemque & orna-

ὀχλοκοπικὴ

ὀχλοκοπικὴ

Artis cuiuſlibet eſt bene dicere, nõ ſolius Rhetoricæ.

Rhetorica nõ probat bonam dictionem.

ἐλέγετο.

Balneum cur dicatur ἀνδρεῖον.

& ornatam dictionem haberẽt à Rhetorica. Nunc autem cùm hanc nequaquam attingant contemplationem: aut si attingant, non attingunt ex Rhetorica: dicendum est non esse Rhetoricæ bonis ac elegantibus vti dictionibus. Dictio autem per se nec est bona nec mala. Huius rei autem est signum, quòd si eadem dictio à viro probo & honesto dicatur, offendamur. sinautem à Mimo qui risum mouet, minimè. Quamobrem quando dicet Rhetor se bonam struere dictionem, vel hac ratione id facere dicitur, quòd struat dictionem quę res significet vtiles, vel quæ ostendat qualis sit, si purè Græcè loquamur, vel quæ efficaciter ac breuiter & appositè ad probandũ & confirmandum res significet. Sed neque quòd struat dictionem quæ significet res vtiles. De his enim rebus nihil sciunt Rhetores. sed neq; quòd ostendat quæ sit purè Græca. est enim hoc commune eorum qui attendunt consuetudinem, & artes liberales. Neque quòd eam quæ reś significet dilucidè & breuiter & appositè ad probandum ac confirmandum. Contrà enim, periodum & epiphonema volentes dicere Oratores, & vocalem cum vocali non collidere, & similiter desinentem declinare sententiam, arcentur ne clarè dicant ac dilucidè, & ne sit breuis ac compendiosa rerum interpretatio. Non est ergo Rhetoricæ bonam struere dictionem, & bene dicere. Et hoc quòd sit concessio, si quis elegerit eiusmodi phrasim & dicendi rationem, primum quidem, propterea quòd ea non cadat in communem vsum vitæ (nemo enim nostrum ita loquitur vt Oratores in foro ac iudiciis) irridebitur. Quinetiam illi ipsi quoque cùm recesserint à forensi vsu & actione, apud propinquos alio vtuntur sermone. Deinde, vt dixi, affert etiã offensionem attentè & rhetoricè dicere. Transferenda sunt autem quę prius dicta sunt, aduersus Grammaticos vtẽtes analogia: & docendum, ab iis qui volunt bene dicere, magis attendendam esse consuetudinem quàm artem aliquam curiosam & superuacaneam. Nunc autem transeamus, & à fine Rhetoricæ sumamus argumenta. Rursus ergo dicendum est, quòd si nullus sit finis Rhetoricæ, nihil est Rhetorica, propterea quòd omnis artificiosus habitus referatur ad aliquem finem. Non est autem aliquis finis Rhetoricæ, vt ostendemus. Non est ergo aliqua ars Rhetorica. Atq; plurimi quidem, iiq́ue præstantissimi & doctissimi, extremum munus dicunt esse Rhetoricę, persuadere. Eo enim spectans Plato, dixit eam esse vim persuadendi verbis: & Xenocrates eam esse opificem persuasionis: Aristoteles autem, vim contemplandi eius quod contingit

Dictio per se nec est bona nec mala.

Dictionẽ bonam struere quomodo dicatur aliquis.

Orator irridetur qui domi ita loquitur vt in foro & iudicio.

ἀναλογιστικὸς.

Artificiosus omnis habitus refertur ad aliquem finem.

Finis Rhetoricæ diuersus à diuersis statuitur.

tingit esse probabile. Aristo verò familiaris Critolai, scopum quidē dicit ei esse propositum, persuasionem: finem autem, eam assequi. Hermagoras autem dicebat esse perfecti Oratoris officium, ciuilem quæstionem propositam tractare, quantum fieri potest, aptè ad persuadendum. Athenæus verò vim dicendi dicit esse Rhetoricam, quæ scopum sibi proponit persuasionem auditorum. Isocrates autem dicit Oratorum non aliud esse institutum, quàm scientiam persuadendi. Vnde nos quoque eorum insistentes vestigiis, protinus dicebamus, quòd τὸ πιθανὸν, id est id quod est appositum ad persuadendum, appellatur tribus modis. Vno quidem modo id quod est euidenter verum, & veri procreans visionem, nos attrahit ad assensum. Alio autem modo id quod est falsum, & veri procreans visionem, nos attrahit ad assensum. quod quidem solent εἰκὸς, id est verisimile, appellare Rhetores, eo quòd sit ὅμοιον τοῦ ἀληθοῦς, id est simile vero. Tertio autem modo id quod est commune veri & falsi. Cùm tot autem modis dicatur τὸ πιθανὸν, id est probabile & aptum ad persuadendum, rogandi sunt Rhetores, quónam ex his probabilibus existimāt Rhetoricam quærere persuasionem: & in quónam ex iis volunt eam suo vti artificio. an in eo quod est euidenter verum: an in falso quod est veri simile: an in eo quod versatur in vtriusque cōmunitate. Sed fieri quidem non potest vt eam quærat in eo quod est euidenter verum. hoc enim ex seipso persuadet, & nos attrahit ad assensionem, adeò vt sit superuacanea quæ in ipso consistit à Rhetorica persuasio. & quomodo nulla opus habemus arte ad persuadendum quòd nunc sit dies, vel quòd ego nunc disputem, cùm res sint euidentes, & quæ ex se possunt deprehendi: ita neque vt assentiamur eum cædem fecisse qui in ipsa cæde est deprehensus, opus est Rhetorica. Et alioqui si id quod est apertè verū, quatenus est probabile, contemplatur Rhetorica, omnino etiā contēplabitur id quod non est probabile. ea enim ratione sumitur ex ea quam inter se habent habitudine. Et qua ratione qui comprehendit sinistrum, necessariò etiam assequitur id cuius est sinistrum: ita etiam qui discernit probabile verum ab eo quod nō est eiusmodi, habet etiam notitiam veri non probabilis. Quoniam ergo quidquid est verum, cuiusmodicunque sit, aut est probabile aut improbabile, sequetur Rhetoricam contemplari quidquid est verū, & sequetur etiam vt contempletur quidquid est falsum. Qua enim ratione qui discernit probabile, necessariò etiam discernit improbabile: ita etiā qui omne verum agnoscit, assequitur etiam quidquid

Probabile quot modis dicatur.

ei aduersatur, hoc est falsum. Quod si ita est, erit Rhetorica cognitio verorum & falsorum. Sed non ita est. Nec ergo contemplabitur id quod est ex se verum. Porrò autem profitetur etiã defendere ea quæ sibi inter se aduersantur. Quæ autem sibi inter se aduersantur, non sunt vera. Non ergo id quod est verum quærit & sibi proponit Rhetorica. Sed nec falsum. nulla enim ars stat in falso. Sed necesse est Rhetoricam quæ hoc persequitur, vel non esse artẽ, vel prauum esse artificium, & simul easdem rursus occurrere dubitationes. Si enim versatur in falso probabili, omnino sciet etiam nõ probabile. Quoniam ergo quidquid est falsum, est vel probabile, vel non probabile, omnino falsi erit scientia, & ideo etiam cuiusuis veri. Quo fit vt ea minimè differat à Dialectica. quod quidem multis modis est absurdum. Verumenimuero si ea defendit quæ sibi inter se aduersantur, quæ autem sibi inter se aduersantur, non sunt falsa: nequaquam falsum contemplabitur. Præterea si verisimile est quod multa præbet ad verum argumenta, & ab eo non longè abest: id autem quod ei aduersatur, est quod pauca & rara habet argumenta ad hoc vt sit verum, omnino Rhetorica quæ argumentatur in contrariũ, non magis scopum sibi proponit id quod est verisimile, quàm quod ei aduersatur. Sed neque persequitur id quod est commune veri & falsi. In eo enim est falsum annexum: & est absurdum, artem vti falsis: & simul etiam sequitur eo modo quo prius ostensum est, quòd ipsa sciẽtia sit verorum & falsorum, cùm res non ita habeat. Sed si nec verum nec falsum, neque quod est vtriusque commune, contemplari potest Rhetorica, præter hæc autẽ nihil est probabile quod possit persuaderi, non est Rhetoricæ officium persuadere. Atque nos quidem volumus vti his argumentis, alij verò aliis. Dicunt enim: Siue Rhetorica est ars, siue non, quomodo habet finem communem eius qui non est Orator? Multi enim sunt qui persuadent propter diuitias, aut pulchritudinem, aut gloriam, vt prius ostendimus. Sæpe autem cùm dictæ sunt orationes, & ab eis persuasi sunt Iudices, nihilo minus adhuc manent Oratores alium finem expectantes, & manentes precantur. Non est ergo persuadere finis Rhetoricæ, sed id quod ipsum sequitur. Et alioqui oratio rhetorica aduersatur persuasioni. Nam primùm quidem ea est affectata & superuacanea. Offendũtur autem multi oratione huiusmodi. Deinde oratio quæ non est clara & dilucida, minimè est apta ad persuadendum. Oratorum autem oratio quæ sita est in periodis & enthymematibus, minus est clara ac dilucida.

Persuadere non est proprius finis oratoris.

Oratio rhetorica aduersatur persuasioni.

cida. Non est ergo apta ad persuadendum oratio quæ proficiscitur à Rhetorica. Præterea oratio quæ Iudices reddit beneuolos, ea est apta ad persuadendum. Beneuolos autem reddit, non Rhetorica, sed simplex, & quæ priuati hominis exprimat speciem. Nam Oratoris quidem orationi aduersantur omnes, vt qui eius inuideant excellentiæ. Nam etsi quæ iusta sunt probet Orator, videntur non propter rerum naturam, sed propter Oratoris calliditatem, quæ non sunt iusta eis apparere talia. Priuati autem hominis orationi, vt quæ sit imbecilla, fauet quilibet: & rei minus iustæ conciliat opinionem quòd sit magis iusta, quòd eam astruat homo simplex & priuatus. Quam ob causam Athenienſibus olim non erat permissum adhibere patronum qui defenderet eorum causam qui iudicabãtur in senatu Areopagitarum: sed vnusquisque, pro viribus, absq; vllis verborum strophis aut vlla calliditate, pro se verba faciebat. Pręterea si crederent Oratores se vim habere persuadendi, oporteret eos nec misericordiam, nec iram, neque vlla alia mouere eiusmodi, quæ minimè quidem persuadent, sed Iudicum mentem circunscribunt, & iuri offundunt tenebras. Atque quòd persuadere quidem non contingat esse finem Rhetoricę, ostensum est. Nonnulli autem dicunt hoc non esse eius finem: sed inuenire ea quæ posse dici contingit. Alij autem, Iudicibus eam de rebus indere opinionem quam velint ij qui dicunt. Alij autem vtile. Alij vero vincere. Quorum primis quidem dicendum est, Si ea quæ dici posse contingit in causis, inuenire profitetur Rhetorica: aut ea quæ vera sunt, aut quæ dici possunt profitetur. Nõ autem vera. Oporteret enim eos habere regulam discernendi vera & falsa: quod non habent. Nec ea quæ dici possunt. Vera enim ignorantes, nec ea quæ dici possunt agnoscent. Non est ergo Rhetoricæ inuenire ea quæ rei insunt, & quę de ea dici possunt. Neq; verum est quòd Rhetorica nihil sit aliud quàm inuenire ea quæ dici posse contingit. Qui itaque hunc dicit esse finem, perinde est ac si dicat Rhetoricam esse finem Rhetoricæ. Neque id propter quod se omnia facere dicit Orator, illud erit finis. Non quidem certè propter argumenta quæ contingit posse dicere, omnia agit Orator: sed propter id quod sequitur post argumenta. Non est ergo illud finis. Præterea quem finem opus habet vt assequatur Orator, eum etiam vt assequatur opus habet qui eum conduxit priuatus. At priuatus non hoc contendit assequi, vt quę dici posse contingit inueniat, sed aliquid aliud. Illud ergo erit finis, non autem inuenire ea quæ dici posse contingit.

Beneuolos autem ditores quænam reddat oratio.

In senatu Areopagitarum non adhibebatur patronus.

Inuenire quæ dici possunt in causa, sitne finis Rhetoricæ.

Indere iudici quam vult opinionem, sine finis Rhetoricæ.

Sed neque Iudicibus eam de rebus indere opinionem quam volunt ij qui dicunt. Hoc enim nihil differt ab eo quod est persuadere. nam qui persuasit, eam quam vult opinionem indidit Iudicibus. Nos autem ostendimus persuadere non esse finem Rhetoricæ. Quare nec opinionem indere. Sed neque vtile, vt nonnulli voluere. Nam quod partis est finis, non fuerit hoc finis totius. Partem autem Rhetoricæ, generis deliberatiui finem, Rhetores dicunt esse vtile. Non est ergo finis totius Rhetoricę. Et quod totius artis est communiter finis, hoc esse non poterit solius Rhetoricæ. Vtile autem est omnium in vita artium finis. Non est ergo hoc proprium Rhetoricæ. Restat ergo vt vincere sit eius finis. quod rursus non potest esse. Qui enim sæpenumero non assequitur Grammaticæ finem, non est Grammaticus: & qui sæpenumero non assequitur Musicæ finem, nõ est Musicus. Ergo & qui sæpenumero non assequitur finem Rhetoricę, non est Rhetor aut Orator. Orator autem sæpius vincitur quàm vincit, & eo sæpius quo est eius maior vis in dicendo, cùm ad eum concurrant qui malas & iniquas habent causas. Non est ergo Orator. Præterea qui Rhetoricæ finem non fuerit assecutus, minimè laudabitur. Oratorem autem nonnunquam victum laudamus. Non est ergo finis Rhetoricæ vincere. Quamobrem si neque materiam habet Rhetorica in qua artem exerceat, neq; finem ad quem referatur, non potest esse Rhetorica. Sed nec materiam habet nec finem, vt ostendimus. Non est ergo Rhetorica. Pręterea autem moueri possunt dubitationes etiam ex eius partibus. Rhetoricæ autem partes esse dicunt, Iudicialem, deliberatiuam, & laudatoriam. Earum autem, iudicialis quidem finẽ esse, iustum: deliberatiuæ autem, vtile: laudatoriæ autem, honestum. quod quidem statim est dubium. Si enim aliud est causa iudicialis, & aliud deliberatiua, & non idem quod laudatoria: causæ iudicialis & deliberatiuę non erit idem finis: & eius finis non erit finis causæ laudatoriæ, & contrà. Quoniam ergo deliberatiuæ finis est vtile, id non erit finis iudicialis: Iudicialis autem finis erat iustum. Non est ergo iustum vtile. Et rursus, quoniam vt hæ partes inter se differunt, ita etiam different fines: quatenus laudatoriæ quidem finis est honestum, iudicialis autem iustum: potest esse honestum non iustum, & iustum non honestum. quod quidem est absurdum. Præterea si totius Rhetoricæ finis est persuadere, iudicialis autem iustum, & laudatoriæ honestum: non erit omnino iustum probabile & aptum ad persuadendum: neq; vtile: neque honestum. quod quidem pugnat cum

Vtile sine finis Rhetoricæ.

Vtile est finis omnium artium.

Vincere sit ne finis Rhetoricæ.

Rhetoricæ quænam sint partes.

Rhetoricæ partiũ diuersi sunt fines.

Si in iudiciali finis sit iustũ, quænam sequantur absurda.

eo quod

eo quod Rhetorica perpetuò quęrat & ſibi proponat perſuadere. Et alioqui in iudiciali aut per iuſtas ſolùm orationes ad finem Iudices trahet Rhetorica: aut per iuſtas ſimul & iniuſtas. Sed ſi per iuſtas quidem ſolùm, fiet virtus. Non eſt autem virtus, quæ ſibi tanquam ſcopum proponit perſuadere ad vulgus: ſiquidē in ea perſuaſione multa ſunt quę dicuntur temere, & appoſitè ad fallendum. Non eſt ergo ei à natura inſitum, vt per ſolas iuſtas orationes ducat ad finem auditores. Sed nec ex contrariis conſtabit orationibus, cùm ea iuſtum ſemper perſequatur. Si non ſit autem contraria oratio, nec erit quidē Rhetorica. Quamobrem nec hac ratione iuſtis ſolùm vtetur orationibus, quandoquidem erunt iniuſta. & rurſus ſi non ſit oratio contraria, non poterit conſiſtere. Reſtat ergo vt ea ingrediatur per vtrũque. quod quidem prioribus eſt multo abſurdius. erit enim ſimul & virtus & vitium: quod fieri non poteſt. Non eſt ergo dicendum iudicialem eſſe Rhetoricæ partem, cuius finis ſit iuſtum. Ad ea quæ dicta ſunt accedit, quòd ſi Orator iuſtum proponit Iudicibus oſtendere in iudiciali parte Rhetoricæ, aut iuſtum quod oſtendit, ex ſe apparet & de ipſo conſtat: aut eſt dubitabile. Sed ex ſe quidē non dixerint apparere. In hoc enim non conſiſtit oratio rhetorica, ſi id ſit eiuſmodi de quo non dubitetur. Reſtat ergo vt ſit dubitabile: quod rurſus eſt dubium. Tantum enim abeſt vt qui argumentantur in contrarium, ſoluant dubitationem, vt etiam ex contrariis eam alligent & adſtringant, Iudicum animis offundentes tenebras. Huius rei fidem facit quæ de Corace apud multos narratur hiſtoria. Nam cùm adoleſcens teneretur deſiderio Rhetoricæ, ad eum acceſſit promittens ſe ei daturum mercedem quæ ab ipſo fuiſſet conſtituta, ſi primam viciſſet litem. Pacto autem conuento, & iam oſtendente adoleſcente ſe ſatis eruditum, Corax quidem poſcebat mercedem: ille autem contradicebat. Ambo autē ad iudicium accedentes, litigabant. quo tempore dicunt primum Coracem tali vſum eſſe argumentatione, dicendo, quòd ſeu vicerit, ſeu nō vicerit, debeat accipere mercedē. Si vicerit quidem, quia vicit: ſi autem victus ſit, propter pactum conuentum. Spopondit enim aduerſarius ſe ei daturum mercedem, ſi viciſſet primam litem, quam ex eo quòd vicerit, debet ex promiſſo ſe liberare debito. Cùm autem ſtrepitum edidiſſent Iudices, vt qui iuſta diceret, reſpondens Adoleſcens, eodem argumēto nihil mutans vſus eſt. Nam ſiue vicero, inquit, ſiue victus fuero, non debeo dare mercedem Coraci. Si vicerim quidē, quia vici: ſi victus autem fuero,

Coracis hiſtoria.

ex pacto conuẽto. Promisi enim me daturum mercedem, si primam litem vicero: victus autem non reddam. Assensionem autem sustinẽtes, & rei exitum non inuenientes Iudices, propterea quòd Rhetoricæ orationes essent eiusdem ponderis, vtrunque expulerunt à tribunali, acclamantes, Mali corui malum ouum. Quod autem dicitur de parte iudiciali, idipsum dici potest etiam de parte deliberatiua, ne prolixa vtamur ratione. Nam pars quidẽ laudatoria, præter id quòd in easdem cadat dubitationes, certa etiam caret ratione ac methodo. Nam quoniam nec omnes homines volunt laudari, nec iisdem de rebus, oportet eum qui est rectè laudaturus, scire quemadmodum sit affectus is qui laudatur. Non autem quæcunque est ex altero motio, accipienda est alteri. Et alioqui non tradiderũt Rhetores certam viam ac rationem, per quam sciamus quando & quisnam sit laudandus. Non ergo potest fieri vt rectè laudemus ex Rhetorica. Aut autem propter bona quæ non sunt, videntur autem esse: aut propter bona quæ sunt re vera, laudabit Orator. Non autem propter ea quæ non sunt: corrumpunt enim & perdunt eos qui laudantur. Neque propter ea quæ sunt: ea enim ignorat, cùm etiam à Philosophis propter nondum definitam de eis controuersiam non possint comprehendi. Non potest ergo aliquem laudare Orator. Qui autẽ nescium propter quid sit laudandum, nec possunt quidem laudare. Oratores autem nescium propter quæ laudare oporteat, vt ostendemus. non poterunt ergo laudare. Laudandum est enim, inquiunt, à genere, & pulchritudine, & diuitiis, & à liberorum multitudine, & similibus. Contrà autem est vituperandum ab ignobilitate, & deformitate, & paupertate: quod quidem est stultum. Oportet enim nos trahere laudes & vituperationes ab iis quæ sunt in nobis. Nobilitas autem & prosperitas & pulchritudo & liberorum multitudo, & cætera eiusmodi non sunt in nobis: quamobrem non est ab eis laudandũ. Nam si nudè & absolutè laudanda est nobilitas & multitudo liberorum, & quidquid est eiusmodi, laudandus est etiam Busiris, & Amycus, & Antæus hospitum interfectores, quòd essent filij Neptuni. Laudanda est etiam Niobe, quòd multos haberet filios. Cõtrà autem si deformitas & paupertas est vituperãda, vituperandus est Vlysses, quòd operarij sumpto habitu ingressus est vrbem hostium: vituperandus Perseus Iouis filius, quòd suspensa sibi pera per aridam transiit Libyam: & Hercules, quòd Leonis pellem & clauam adduxit ad certamina. Vt paucis autem dicam, detur has esse partes Rhetoricæ. Sed quoniam

Mali corui malum ouum. κόραξ, corax.

Orator non potest laudare.

Laus vnde sit ducenda.

quoniam quòd iuſtum ſit iuſtum,& vtile ſit vtile,& honeſtum ſit honeſtum,oſtenditur demonſtratione,& nihil eſt demõſtratio, ne erit quidem Rhetorica,quæ conſtat in his partibus. Quòd autem nihil ſit demonſtratio, accuratius oſtenſum eſt in commentariis Scepticis. *Demonſtratio nihil eſt.*

Nunc aũtem dicetur magis appoſitè ad reuocandum in memoriam. Si enim nihil eſt oratio, neque eſt aliquid demonſtratio, quæ eſt aliqua qualitate prædita oratio, nihil eſt autem oratio,vt oſtendimus, propterea quòd neque in vocibus, neque in incorporeis iis quæ dicuntur habeat ſubſtantiam : nec eſt ergo demonſtratio. Alioqui ſi eſt, vel eſt euidens,vel non manifeſta. Non eſt autem euidens:continet enim quidpiam non manifeſtum, & propterea de ea diſſentitur:cùm omnis res de qua diſſentitur, ſit non manifeſta. Reſtat ergo vt ea ſit non manifeſta. Sed ſi ita eſt, vel ex eo ipſo ſumetur, vel ex demonſtratione. Non eſt autem ex eo ipſo ſumenda:erat enim non manifeſta. Quod autem eſt non manifeſtum, ſi ex eo ipſo ſumatur, eſt incredibile. Neque ex demonſtratione, propterea quòd pergetur in infinitum. Non eſt ergo aliqua demonſtratio. Si non ſit autem in genere demonſtratio, nec erit vlla in ſpecie : quomodo ſi non ſit animal, nec eſt homo. Non eſt autem in genere demonſtratio, vt oſtendimus:nec erit ergo vlla in ſpecie. Nam quoniam non eſt manifeſta, vt prius ratiocinati ſumus, debet per aliquid conſiſtere. Per aliquam ergo ſeu in genere ſeu in ſpecie demõſtrationem. Non autem per demonſtrationem in ſpecie, propterea quòd non ſit firma demonſtrationis in genere ſubſtantia. Neque per demonſtrationem in genere:ipſa eſt enim de qua dubitatur. Non eſt ergo aliqua in genere demonſtratio: cui eſt conſequẽs,quòd nec ſit in ſpecie. Et alioqui quæ eſt in genere demonſtratio, ſi non habet aliquas aſſumptiones & illationem,nec eſt quidem in genere. Quod ſi non habet,nec confirmabit quidem aliquid: multò autẽ magis nec ſuam eſſentiam. Et quæ demonſtrationem probat demonſtratio, aut quæritur, aut non eſt quærenda. Sed non eſt non quærenda, propter cauſas quas prius diximus. Si quæratur autem, debet confirmari ab alia : & illa rurſus ab alia,idque in infinitum. Non eſt ergo aliqua demonſtratio. Sed cùm dixerimus contra Rhetoricæ, quæ eam continent,contemplationes, alio ſumpto principio, tangamus etiam dubitationes quæ exiſtunt aduerſus Geometras & Arithmeticos.

λεκτῶν.

ἀδιάφωνος.

λήμματα, ἐπιφοράν.

Sexti

Sexti Empirici aduerſus Geometras. Cap. 19.

QVONIAM Geometræ conſiderantes multitudinem dubitationum quæ ipſos conſequuntur, confugiunt ad rem quæ videtur tuta & remota à periculo, nẽpe vt ex hypotheſi petant principia Geometriæ, bene erit ſi nos quoque contra eos dicendi principium ſumamus ex eo quod dicendum eſt de hypotheſi. Timon enim in iis quæ ſcripſit contra Phyſicos, hoc in primis duxit eſſe quærendum,

Ex hypotheſi ſitne ſumendũ aliquid.

nempe an ſit aliquid ſumendũ ex hypotheſi. Quamobrem nos quoque conuenit illius veſtigia ſequentes ſimiliter facere in noſtra tractatione aduerſus Mathematicos. Ordinis autem gratia prius ſumendum eſt quòd multis & diuerſis modis appellatur hypotheſis. In præſentia autem ſufficiet eam dici tribus modis. Vno quidem modo dicitur dramaticum ſeu actuum argumentum: vt tragicam & comicam dicimus hypotheſim, & quaſdam Dicæarchi hypotheſes fabularum Euripidis & Sophoclis, nihil aliud vocantes hypotheſim quàm actuũ argumentum. In alio autem ſignificato in Rhetorica appellatur hypotheſis quæſtio ſingularium, in quo Sophiſtæ & Rhetores ſæpe ſolent dicere in ſuis diatribis & exercitationibus, ponenda eſt hypotheſis. Sed & in tertia notione vocamus hypotheſim principium demonſtrationum, vt quæ ſit rei petitio ad aliquid probandum. Sic ergo tribus hypotheſibus vſum eſſe dicimus Aſclepiadem ad probandam occaſionem quæ generat febrem, quòd in nobis quidem ſunt quidam qui intelligentia percipiuntur meatus, inter ſe differentes magnitudine. Secunda autem, quòd vndique cum parte humoris & ſpiritus, ratione conſiderabilium grumorum ſeu corpuſculorum collectum eſt inane innumerabile. Tertia autem, quòd perpetui à nobis emittantur vapores, aliquando plures, aliquando pauciores, pro inſtanti circunſtantia. Cùm autem tot modis nunc intelligatur hypotheſis, in præſentia proponitur quærendum, non de dramatica hypotheſi: nec de quæſtione quæ eſt apud Rhetores: ſed de hypotheſi quæ dicta eſt in fine, quam contingit eſſe principium demonſtrationis. Hanc enim etiam Geometræ ſumunt hypotheſin, volentes aliquid demonſtrare geometricè. Statim ergo dicẽdum eſt, quòd quoniam qui ex hypotheſi ſumunt, etiam abſque demonſtratione contenti ſunt nuda ſolùm affirmatione ad fidem eius faciendam: ex eis ſciſcitabitur quiſpiam, hac vtens ratiocinatione: Aut validum & firmum ad fidem faciendam licet aliquid ſumere ex hypotheſi, aut non

Hypotheſis quot modis dicatur. πολυπέλεια.

Hypotheſis quæſtio finitorum. ἐπιβολή.

Aſclepiades tribus hypotheſibus probat acceſsionẽ febris. ἔνδασις.

Ex hypotheſi nihil ſumendum. φάσις.

fide

fide dignum & imbecillum. Sed ſi quidem validum, etiam quod ei eſt aduerſum ſumptum ex hypotheſi, erit fidē dignum ac firmum. Quamobrem ponemus inter ſe pugnantia. Si autem in eo quod ſumit contrarium ex hypotheſi abſque demōſtratione, non eſt aliquid fide dignum, erit etiam non fide digna hypotheſis. Quare neutrum eorum ponemus. Non eſt ergo aliquid ſumendū ex hypotheſi. Præterea res quę ponitur per hypotheſim, aut eſt vera, & talis qualē eam ponimus, aut falſa. Sed ſi eſt vera, ne petamus eam, confugientes ad rem ſuſpicione plenam, nempe hypotheſim: ſed eam ex ea ipſa ſumamus: quandoquidem nemo vera & ea quæ ſunt ponit per hypotheſim, ſicut nec nūc diem eſſe, aut me diſſerere & reſpirare. Harum enim rerum claritas firmam ac validā ex ſeipſis habet theſim ac poſitionem, non autem de qua dubitatur hypotheſim. Quamobrem ſi res ſit vera, ne eam petamus tanquam quæ non ſit vera. Si autem non eſt eiuſmodi, ſed eſt falſa, nihil commodi exiſtet ex hypotheſi. Nam etiamſi eam ponamus millies, ex malis fundamentis non ſequetur concluſio quæſtionis, quæ proficiſcitur ex principiis quæ minimè eſſe poſſunt. Verùm enimuero ſi quis iis quę ponit ex hypotheſi, crēdibilia velit facere ea quæ conſequuntur, an non omnem penitus tollet quæſtionem? Nam ſtatim ponet vnuſquiſque noſtrum ex hypotheſi, tria eſſe quatuor. Eo autem conceſſo colliget quòd etiam ſex ſint octo. nam ſi tria ſunt quatuor, ſex erunt octo. Atqui tria ſunt quatuor vt dat hypotheſis, ſex ergo ſunt octo. Rurſus petemus quòd maneat id quod mouetur: reque conceſſa colligemus quòd flāma quieſcat. Si enim manet id quod mouetur, quieſcit flamma. Manet autem id quod mouetur: ergo flamma quieſcit. Sed quomodo dicunt Geometrę abſurdas has eſſe hypotheſes: oportere enim firmum eſſe fundamentum, vt fateamur quod eſt conſequens: ita nos quoque omnia quæ ab eis ſumuntur hypotheticè, non admittemus abſque demonſtratione. Alioqui ſi eſt firmum ac fide dignum quod ab eis ponitur per hypotheſim, ne ea ponant ex quibus ſunt aliquid demonſtraturi, ſed idipſum quod demonſtratur: hoc eſt, non aſſumptiones demonſtrationis, ſed illationem. Quod enim ad fidem faciendam eis poteſt in iis quæ detegunt hypotheſis, hoc poterit etiā in iis rebus quæ deteguntur à demonſtratione. Sinautem non eſt fide digna, etiamſi ſæpe poſita fuerit ex hypotheſi, concluſio demonſtrationis abſque demonſtratione: erit etiam nō fide dignum id quod ſumitur ad probandum, niſi doceatur per demonſtrationem. Atqui, inquiunt, ſi verum

Theſis ex ſe ipſa ponitur firma ac valida.

Hypotheſis eſt dubitabilis.

Concluſio nō ſequitur ex malis fundamentis.

λήμματα, ἐπιφοραί.

rum inuenitur quod est consequens hypothesibus, omnino etiã eam quæ per hypothesim sunt posita, hoc est ea quibus sunt consequentia, erunt vera. quod rursus est stultum. Vnde enim est quòd id quod est aliquibus consequens in demonstratione, omnino verum est? Dicent enim, aut quòd ex illo ipso didicerint: aut ex iis quibus fuit consequens assumptionibus. Sed ex ipso quidem non dixerint. est enim incertum & non manifestum. Quod autem est incertum & non manifestum, ex se non est credibile. Demonstrare quidem certè id aggrediuntur, vt quod ex se fidem non faciat. Sed nec ex assumptionibus: de iis enim tota est decertatio: ipsisque nondum creditis, neque quod ex ipsis demonstratur potest esse firmum ac stabile. Præterea neque si id quod desinit sit verum, statim est etiã verum antecedens. Quomodo enim natura est comparatum vt vero consequens sit verum & falsum, ita etiam censetur cum falso quoque simul induci verum: vt ex hoc quòd terra volet, quod quidem est falsum, sequitur quòd sit terra, quod est verum. Quare non si quod desinit est verum, omnino est etiam verum antecedens: sed contingit dum est verum consequens, falsum esse antecedens. Atque quòd non rectè quidem faciant Mathematici principia demonstrationis sumentes ex hypothesi, & in vnoquoque quod est contemplandum dicentes, Detur, per hæc est satis probatum. Pergentes autem deinceps doceamus, quòd falsa & non probabilia contingit esse eorum artis principia. Cùm autem de his multa dici possint, vt diximus in initio huius expositionis, his adiungentur quæ sunt dubia. Quæ quidem si tollantur, simul tollentur reliqua. Quoniam ergo si confutata fuerint eorum principia, nec singulares eis procedere possunt demonstrationes, dicamus quæ dicere conuenit aduersus principia. Statim ergo nos docent tanquam primum, & quod maximè accedit ad naturam elementi, quòd corpus sit id quod habet tria interualla seu dimensiones: nempe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Quorum prima quidem dimẽsio est per longitudinem, supernè deorsum: Secunda autem per latitudinem, à dexteris ad sinistra: Tertia autem per profunditatem, nempe antè & retro. adeò vt ex his tribus sex fiant dimẽsiones, duæ in vnaquaque: primæ quidem sursum & deorsum: secundæ autem dextera & sinistra: tertiæ autem antè & retro. Nam si punctus quidem fluxerit, dicunt fieri lineam: si linea autem, superficiem: si autem superficies, corpus solidũ. Describentes itaq; dicunt, Punctum esse signum carẽs partibus, & quod nullum suscipit.

Non si cõsequens est verum, verum est antecedẽs.

Corpus quid sit.

Dimensiones quot sint.

Punctus quid sit.

interual-

interuallum ſeu dimenſionem, aut finem lineæ: Lineam autem longitudinem carentem latitudine, aut finem ſuperficiei: Superficiem autem, finem corporis, aut latitudinem carentem profunditate. Hęc ergo ordine ſumentes, dicamus primum de puncto: deinde de linea: poſtea de ſuperficie & corpore. Nam ſi hæc tollãtur, ne ars quidem erit Geometria, vt quæ ea non habeat in quibus videtur procedere eius conſtitutio. Punctus ergo, quem dicunt eſſe ſignum nullum habens interuallum ſeu dimenſionem, aut intelligitur corpus, aut incorporeum. Et corpus quidem non eſt ex eorũ ſententia. quæ enim non habent dimenſionem, nõ ſunt corpora. Reſtat ergo vt ſit incorporeum. Incorporeum autem intelligitur nullius gignendi vim habere, vt quod minimè tangi poſſit. Intelligitur autẽ punctus gignens lineam. non eſt ergo punctus ſignum nullum habens interuallum ac dimenſionem. Præterea ſi quæ non ſunt manifeſta, cernuntur per ea quæ apparent: quoniam in iis quę apparent ſumi non poteſt alicuius ſignum & finis, quod ſpatio careat ac dimenſione, perſpicuum eſt quòd nec in iis quidem quæ cadunt ſub intelligentiam, ſumetur quidem eiuſmodi. In ſenſilibus autem nihil poteſt ſumi quod non interuallum habeat ac dimenſionem, vt oſtendam. quamobrem nec in iis quæ cadunt ſub intelligentiam. Quodcunque ergo, cui in ſenſilibus accidit vt ſit alicuius finis & ſignum, cum eo quòd comprehenditur alicuius extremum, ſimul etiã accidit vt ſit pars illius cuius eſt extremum. Si ergo ipſum auferamus, minuetur id à quo fit ablatio. Quod autem eſt pars alicuius, ipſum etiam complet: quod autem aliquid complet, omnino auget illius longitudinem: & quod auget magnitudinem, hoc neceſſariò habet magnitudinem. Quidquid ergo in ſenſilibus eſt alicuius ſignum & extremum, habens magnitudinem, non caret dimenſione. Vnde etiã ſi id quod cadit ſub intelligentiam tranſeundo ex ſenſili intelligimus, cum eo intelligemus etiam ipſum eſſe ſignum & finem lineæ, & ſimul eam implere. quãobrem ipſum quoque habebit dimenſionem, ſiquidem eam acquirit ac tribuit. Et alioqui rectam quæ educitur à centro, dicunt ſi circa finem ſuum circumagatur, circularem deſcribere ſuperficiẽ. Quoniam ergo huius rectæ extremum eſt ſignum, & quod circumagitur metitur ſuperficiem, hoc complebit ſuperficiem quę habet dimenſionẽ. ergo quod eam complet ſignum, habebit etiam quandã dimenſionem. Si ſphæra quidem certè in vno ſigno cenſetur tangere ſuperficiem, & euoluta facere lineam, perſpicuum eſt quod hoc facit, incidẽtibus ſignis

Linea quid ſit.

Superficies quid ſit.

Punctus non eſt.

Incorporeum nihil gignit.

In ſenſilibus nihil eſt quod nõ habeat ſpatium ac dimenſionem.

Punctus eſt ſignum & finis lineæ, & eam implet.

Punctus habet dimenſionem.

totam componentibus lineam. Si ergo ſignum complet lineæ magnitudinem,habebit ipſum quoque magnitudinem. Conceſſum eſt autem magnitudinem ipſum complere lineæ. habebit ergo ipſum quoque magnitudinẽ,& non erit expers dimenſionis. Sed eiuſmodi argumentis occurrere ſolent Eratoſthenei, & dicere, quòd ſignum neque vllum occupat locum,neq; metitur ſpatium lineæ, ſed fluens facit lineam. quod quidem eſt eiuſmodi vt ne poſſit quidem cogitari. Fluere enim dicitur,ab aliquo loco in aliquem locum extendi, ſicut aquam.Si autem tale eſſe ſignum viſione apprehendamus,ſequetur ipſum non eſſe eiuſmodi vt careat partibus, ſed contrà multas habere partes. Hactenus de puncto. Videamus autem deinceps & quæ debent dici de linea: ipſa enim locata fuerat poſt punctũ.Etiam ſi ergo datum fuerit eſſe aliquem punctum, non erit linea. nam ſi ea eſt fluxus ſigni,& longitudo expers latitudinis: aut eſt vnum ſignum extenſum in longitudinem,aut multa ſuſcipientia ſpatium ac dimenſionem poſita per ſeriem. Sed nec eſt vnum extenſum in longitudinem,vt oſtendemus, vt hoc quoque reuocabimus in memoriã. non eſt ergo linea.Nam ſi eſt vnum ſignum, aut ipſum ſignum tenet vnũ locum: aut mutat locum è loco: aut extenditur ab aliquo loco in aliquem locum.Sed ſi vno quidem continetur loco,non erit linea,ſed punctus.fluens enim punctus intelligebatur linea. Si autem tranſit à loco in locum,aut,vt prius dixi,alium quidem relinquens,alium verò apprehendens tranſit: aut alij quidem loco proximè hærens, ad alium verò ſe extendens. Sed ſi alium quidem locum relinquens, alium verò apprehendens, rurſus non erit linea, ſed punctus. Qua enim ratione locum primum tenens,intelligebatur eſſe punctus,ſed non linea, eadem ratione ſecundum quoque locum apprehendens intelligetur punctus. Si autem alij quidem loco proximè hærens, ad alium verò ſe extendens: aut ad locum diuiduum ex aduerſo extenditur, aut ad indiuiduum. Et ſi ad locum quidem indiuiduum ex aduerſo extenditur,rurſus non erit linea,ſed punctus & ſignum. Quod enim tenet locum carẽtem partibus,non habet partes. quod autem non habet partes, eſt punctus, & non linea. Si autem ad diuiduum: omnino quoniam diuiduum habet partes: ſiquidem ad vniuerſum extenditur locum: quod autem habet partes, partibus loci ad quas extenditur eſt corpus, erit ſignum & diuiduum & corpus.quod quidem eſt abſurdum. Quare non eſt vnum ſignum linea. Sed nec eſt multa ſigna locata per ſeriem. hæc enim ſigna aut intelliguntur ſe inter

Eratoſthenei.

Punctus fluẽs nõ facit lineã.

Fluere quid ſit.

Linea non eſt.

se interse tangere: aut si se inter se non tãgunt, in medio intercepta, locis quibusdam distinguentur. & si locis quidem distinguantur, non vtique facient vnam lineam. Sinautem intelligantur se inter se tangere, aut tota tangentur à totis, aut partes à partibus. Et si partibus quidem tangantur partes, aut partes partium, non erunt aliquæ ex iis non susciptentes dimensionem, & carentes partibus. Nam quod in medio duorum signorum, exempli gratia, intelligitur signum, alia quidem parte tanget prius signum, alia autem posterius: non eadem autem superficiem, diuersa autem alium locum. Quo fit vt non sit amplius idem re vera carens partibus, sed multas habens partes. Sin autem tota signa tangantur à totis, perspicuum est quòd signa continebuntur in signis, & eundem tenebunt locum. & ea ratione non erunt amplius locata per seriem vt fiant linea. Sed si eundem tenent locum, constituetur vnus pũctus. Si ergo vt excogitetur linea, oportet excogitari signum ex quo sumit vt intelligatur: ostensum est autem eam neque esse signum, neque compositam ex signis: nihil erit linea. Porrò autem licet etiam relicta signi intelligentia, primo loco tollere lineam, & docere eam minimè posse excogitari. Est enim linea, vt licet ex ipsis audire Geometris, longitudo carens latitudine. Si nos autem diligenter & accuratè considerauerimus, neque in iis quæ cadunt sub intelligẽtiam, neque in sensilibus inueniemus vllam sumi posse latitudinis expertem longitudinem. Et in sensilibus quidem, quandoquidem quancunque sumpserimus sensilem longitudinem, eam omni ratione & omnino sumemus cum quanta latitudine. In iis autem quæ cadunt sub intelligentiam, quòd aliam quidem alia angustiorem possumus mente concipere longitudinem. Quando autem ex æquo eandem seruantes longitudinẽ, cogitatione scindimus latitudinem, aliquatenus quoque idem facimus minus latitudine, & minus cogitamus. Postquam autem semel eò peruenerimus vt latitudine priuemus longitudinem, nec longitudinem quidẽ amplius visione apprehendimus, sed tollitur etiam cogitatio longitudinis. Et, vt omnia semel dicam & vniuersè, quidquid intelligentia apprehenditur, id duobus primis modis mente apprehenditur: Aut enim per euidentem incursionem, aut per transitum ab euidentibus, eumq; triplicem: aut enim assimilando, aut componendo, aut reputando, seu per analogiam. Et per incurrentem quidem euidentiam intelligitur album & nigrum, & dulce & amarum: Per trãsitum autem ab euidentibus, assimilando quidem intelligitur, vt ab imagi-

Longitudo nulla est expers Latitudinis, nec in sensilibus nec in intelligibilibus.

Intelligitur aliquid duobus modis.

Intelligendi quot modi per transitum ab euidentibus.

ne Socratis Socrates ipſe. Componendo autem, vt ex equo & homine componitur Hippocentaurus. Equinis enim & humanis membris miſtis, eum viſione apprehendimus, qui neque eſt homo neque equus, ſed eſt Hippocentaurus ex vtriſque compoſitus. Reputando autem ſeu per analogiam, intelligitur aliquid rurſus duobus modis: aliquando quidem augendo, aliquãdo verò diminuendo: vt ex communibus hominibus, quales nunc ſunt homines, augẽdo quidem intelligimus Cyclopem, qui non erat ſimilis

Homerus.

Veſcenti frumento homini, verùm nemoroſo

Monti. Diminuendo autem, Pygmæum hominem, qui incurrendo in noſtrum aſpectum non incidit. Cùm ſint autem tot modi intelligendi, ſi intelligitur longitudo carens latitudine, neceſſariò debet intelligi vel per incurrentem euidentiam, vel per tranſitum ab euidentibus. Sed per incurrentem quidem euidentiam minimè poteſt intelligi: in nullam enim incurrimus longitudinem abſque latitudine. Reſtat ergo vt dicamus id intelligi per trãſitum ab euidentibus: quod rurſum minimè omnium poteſt fieri. Nam ſi ſic eſſet intellecta, omnino intelligeretur aſſimilando, aut componendo, aut reputando ſeu per analogiam. Nullo autem ex his modis cadere poteſt ſub intelligentiam, vt oſtendemus: non ergo intelligitur aliqua longitudo expers latitudinis. Iam enim nulla ratione fieri poteſt, vt per ſimilitudinem intelligatur aliqua longitudo expers latitudinis. In iis enim quæ cernuntur, nullam habemus longitudinẽ quæ ſit ſine latitudine, vt intelligamus aliquam huic ſimilem quæ latitudine careat longitudinem. Nam quod eſt alicui ſimile, eſt omnino ei quod cognoſcitur ſimile. Ei autem quod non cognoſcitur, vt ſimile inueniatur minimè poteſt fieri. Quoniam ergo non habemus in nos incurrentem euidẽter longitudinem abſque latitudine, nec poterimus quidem mente concipere aliquam ei ſimilem. Sed neque per compoſitionem Geometris procedere poteſt eius intelligentia. Dicant enim nobis, quænam ex iis quę ex incurſione euidenter cognoſcuntur, cum quibus componentes, intelligemus latitudinis expertem longitudinem, ſicut prius facientes in homine & equo, viſione apprehendebamus Hippocentaurum. Reſtat ergo eis vt confugiant ad modum intelligendi qui exiſtit ex augmento vel diminutione per reputationem ſeu analogiam: quod rurſus cernitur eiuſmodi, vt nulla detur via euadendi. Quæ enim fiunt per analogiã, habent aliquid commune cum iis ex quibus intelligũtur: vt ex communi hominum

Linea nõ intelligitur per incurrentem euidentiam.

Simile alicui, eſt ſimile ei quod cognoſcitur.

Linea intelligi non poteſt per compoſitionem.

Linea non cognoſcitur per analogiã.

magni-

magnitudine augendo intelleximus Cyclopem: & minuendo Pygmæum. Quo fit vt ſit aliquid commune iis quæ intelligũtur ex analogia, cum illis ex quibus intelliguntur. Nihil autem habemus commune longitudinis quę caret latitudine, & eius quæ intelligitur cum latitudine, vt ab illa moti intelligamus latitudinis expertem longitudinem. Cùm earum autem nihil habeamus cõmune, nec per analogiam poterimus intelligere latitudinis expertem longitudinem. Quare ſi vnumquodq; eorum quæ intelliguntur, intelligitur iis modis quos expoſuimus (oſtenſum eſt autem per nullum eorum intelligi latitudinis expertem longitudinem) intelligentia apprehendi non poteſt longitudo quæ caret latitudine. Quamuis autem hæc argumenta ſint adeò euidentia, conantur tamen Geometræ pro viribus ſtrenuè decertantes aduerſus ea dicere: nempe quòd per intenſionẽ intelligatur longitudo expers latitudinis. Accepta itaque qualicunq; longitudine cum quanta latitudine, dicunt ſe per intenſionem hanc ſemper minuere latitudinem, magis etiam intendendo anguſtias, & deinde quod ſic intelligitur per intenſionem dicere eſſe latitudinis expertem lõgitudinem. Si enim paulatim minuitur quæ in anguſtum cogitur latitudo per intenſionem, veniet aliquando etiam ad latitudinis expertem longitudinem, in eam deſinente intelligentia. Atqui oſtendimus, dicet quiſpiam, quòd perfecta & abſoluta priuatio latitudinis, eſt etiam peremptio longitudinis. Deinde quod intelligitur ex alicuius rei intenſione, non eſt aliud quàm ipſum quod prius eſt mente perceptum, imò verò eſt illud ipſum intenſum. Quoniam ergo ex eo quod quantam habet latitudinem, per anguſtiæ intenſionẽ aliquid volumus intelligere: quæ omni quidem ratione & omnino caret latitudine longitudinem minimè apprehendemus intelligẽtia: eſt enim alterius generis: aliquam autem anguſtam ſumemus latitutinem, adeò vt deſinat intelligentia in minimam latitudinem, ſed tamen latitudinem. Quòd ſi poſtea facta fuerit mentis applicatio ad id quod eſt alterius generis, & quod neque eſt longitudo nec latitudo: & ſi fieri poteſt vt cùm aliquam intellexerimus longitudinem cum quanta latitudine, priuatione latitudinis expertem accipiamus longitudinem, contingit aliquando ſimiliter, vt cùm intellexerimus carnem cum ea proprietate quòd ſit vulnerabilis, priuatione huius proprietatis, nempe vulnerabilis, intelligamus inuulnerabilem carnem & impatibilem. Fieri etiam poterit, vt cùm intellexerimus corpus cum proprietate reſiſtendi, priuatione reſiſtẽtiæ accipiamus aliquod corpus

Per intenſionem minuere latitudinem quomodo dicant Geometræ.

Longitudo nulla eſt quæ caret omni latitudine.

Caro hanc ſemper habet proprietatem quòd ſit vulnerabilis.

corpus quod non reſiſtat, quod planè fieri non poteſt, & eſt præter communem hominum notionem. Quod enim intelligitur à nobis inuulnerabile, non eſt caro: & quòd non reſiſtit corpus, non vtique intelligitur corpus. Corpus enim, quatenus corpus, intelligitur cum proprietate reſiſtendi. Quare & longitudo quæ intelligitur ſine latitudine, nequaquam eſt longitudo: intelligitur enim lõgitudo cum eo quod habet quantam latitudinem. Cæterum Ariſtoteles quidem quamuis variis modis probaſſet rem non poſſe intelligentia percipi, nec mediocriter eſſent perturbati Geometræ, dicit tamẽ latitudinis expertem quæ ab eis dicitur longitudinem, non eſſe eiuſmodi vt nõ poſſit cogitatione percipi, ſed eã in noſtram venire poſſe notionem abſque vlla difficultatè aut abſurditate. conſtituit autem rationem in quodam aperto & euidenti exemplo: Parietis, inquit, accipimus longitudinem, non ſimul attendentes eius latitudinem. Quare licebit etiam quæ apud Geometras dicitur longitudinem cogitare abſque latitudine: quandoquidem ea quę apparent, ſunt viſus eorũ quæ non ſunt euidentia, errans, vel forte ſophiſticè nos decipiens. Quando enim parietis longitudinẽ intelligimus abſque latitudine, non abſq; omni latitudine eam intelligimus, ſed abſque latitudĩne quæ conſiſtit in pariete. Vnde etiam contingit vt muri longitudine connexa alicui latitudini, eam poſſit quilibet intelligentia conſequi: ita vt in præſentia accipiatur longitudo non ſine omni latitudine, vt cenſent Mathematici, ſed ſine aliqua latitudine. Propoſitum autem erat Ariſtotèli oſtendere, non quòd quæ à Geometris dicitur longitudo eſt expers alicuius latitudinis, ſed quòd priuata ſit omni latitudine. quod quidem non demonſtrauit. Atque de his quidem hactenus. Quoniã autem Geometræ etiam ſuperficiei finem dicunt eſſe lineam, quæ quidem eſt longitudo expers latitudinis, agè communiores adducamus dubitationes de lineis ſimul & ſuperficiebus. ita enim facile erit etiam reprehendere quod dicitur de corpore. Si enim linea eſt finis ſuperficiei, longitudinis expertem conſtituens longitudinem: perſpicuum eſt quòd quando addita fuerit ſuperficies, aut erunt duæ lineæ parallelæ, aut vna ambæ. Et ſi quidem vna ſint duæ lineæ, quoniam linea eſt finis ſuperficiei, ſuperficies autem eſt finis corporis: ſi autem duæ lineæ ſimul fiant vna, erunt etiam duæ ſuperficies vna: Si duæ autem ſuperficies ſint vna, neceſſariò erunt etiam duo corpora vnum: Si duo corpora fuerint vnũ, additio non erit additio, ſed vnio: quod quidem nõ poteſt fieri: Nam in aliquibus quidem corporibus

Corpus non intelligitur niſi cum proprietate reſiſtẽdi.

Ariſtoteles reprehẽditur, qui dixit in parietẽ intelligi poſſe longitudinem abſque latitudine.

περισπαλθα.

Ex ſuperficie probatur lineam non conſiſtere, nec eſſe expertem latitudinis.

poteſt

poteſt additio eſſe vnio, ſicut in aqua & ſimilibus. In aliquibus autem minimè. Nam ſi lapis addatur lapidi, & ferrum ferro, & adamas adamanti, per lineam non vniuntur. quamobrem minimè fient duæ lineæ vna linea. Nam alioqui quoniam eſt vnio duarum linearum quæ effectæ ſunt vna, & corporum coitio ac coaleſcentia, oporteret fieri ſeparationem non per eoſdem ipſorum fines, ſed dum auelluntur per alias & alias partes, adeò vt etiam contingeret interitus. Hoc autem nequaquam videmus fieri: ſed fines corporum & ante additionem, & poſt ſeparationem tales ſunt quales prius cernebantur in additione. Non fiunt ergo duæ lineæ vna. Verumenimuero ſi duæ lineæ fiant vna, oportebit quæ inter ſe adduntur corpora vno extremo eſſe minora. Duæ enim factæ ſunt vna, quæ debet habere vnum finem & extremum. Quæ autem inter ſe addũtur corpora, non fiunt vno extremo minora. quamobrem duæ lineæ non fiunt vna linea. Sin autem fiant duæ lineæ parallelę, per additionem duorum corporum: id quod conſtat ex duabus lineis, erit maius vna linea, & habebit vtraque earum latitudinem, quæ cum alia facit maius ſpatium ac maiorem dimenſionem. Et ita linea non eſt longitudo expers latitudinis. Duorum ergo alterum, aut tollenda eſt euidentia: aut ſi ea maneat, eſt abolendum quod excogitatum fuit à Geometris, quo exiſtimant lineam eſſe longitudinem expertem latitudinis. Atque hæc quidem in primis à nobis dicenda ſunt aduerſus principia Geometriæ. Tranſeamus autem ac doceamus, quòd nec ex illorum ipſorum hypotheſibus fieri poteſt vt procedat quæſtio. Eis placet, rectã lineam, ſi, vt ſuperius diximus, vertatur omnibus ſuis partibus, deſcribere circulos. Cui quidem conſiderationi, cùm maximè contineat, repugnat quòd linea ſit longitudo carẽs latitudine. Quæramus autem hoc modo: Nam ſi, vt eſt eorum ſententia, vniuerſa pars lineę habet ſignum, ſignum autem dum vertitur, deſcribit circulum, oportebit ex eorum ſentẽtia, quando recta linea vertens, & omnibus ſuis partibus circulum deſcribens, dimetitur interuallum à centro vſque ad extremam planam ſuperficiem, tunc aut inter ſe continuos habere circulos qui deſcribuntur: aut inter ſe interuallis diſiunctos. Sed ſi ſunt quidem inter ſe diſiuncti interuallis, ſequetur eſſe partem aliquã ſuperficiei quæ non deſcribitur in circulum, & partem rectæ quæ in hoc quidem fertur ſpatio, non deſcribit autem circulum. quod quidem eſt abſurdum. Aut enim non habet in hac parte ſignum recta linea: aut ſi habet, non deſcribit circulum. quorum vtrunq; eſt præter

Additio in aliquibus corporibus poteſt eſſe vnio.

Lineam non eſſe longitudinem expertem latitudinis, ſi vertens omnibus ſuis partibus deſcribat circulos.

ea quæ dicuntur à Geometris. Dicunt enim omnem partem lineæ habere ſignum:& omne ſignum,ſi vertatur,deſcribere circulum. Sin autem exiſtimant circulos eſſe inter ſe continuos : aut ita ſunt continui, vt eundem locum teneant, aut vt alius iuxta alium ſit collocatus nullo ſigno interiecto. Omne enim ſignum quod cogitatione eſt interiectum, debet eundem circulum deſcribere. Et ſi quidem eundem tenent omnes locum,fiet vnus circulus.& propterea maior & qui eſt extra omnes,& omnes comprehendit circulus,erit æqualis minimo circulo,& qui eſt in centro. Si enim qui eſt omnium extremus,& eſt in ipſa circunferentia,maius tenet ſpatium:& circulus qui eſt intimus in ipſo centro, minus tenet ſpatij: omnes autem circuli eundem tenent locum, qui tenet maius ſpatium, erit æqualis ei qui tenet minimum. quod quidem eſt abſurdum. Non ſunt ergo circuli ſic continui,vt eundem teneant locum. Si autem ſunt paralleli,vt inter eos non cadat aliquod ſignum carens partibus,complebunt latitudinem à centro vſque ad ſuperficiem. Quod ſi compleant, tenent aliquam latitudinem: ij autem erant lineæ. Habent ergo lineæ aliquam latitudinem,& non ſunt expertes latitudinis. Hoc ipſo incitati, priori ſimile componemus argumentum : Nam quoniam dicunt rectam lineam circulum deſcribẽtem, per ſeipſam ſua natura deſcribere circulum, non eſt linea longitudo expers latitudinis. Atqui recta linea, vt ipſi dicunt, deſcribens circulum, per ſe circulum deſcribit. Non eſt ergo linea longitudo expers latitudinis:vt nos illos docebimus hoc eſſe conſequens. Quando enim quæ à centro ducitur, recta linea vertitur, & per ſeipſam deſcribit circulum, tunc aut per omnes partes latitudinis,quæ eſt intra circunferentiam, fertur recta linea: aut non per omnes,ſed per aliquas. Et ſi per aliquas quidẽ fertur,ne deſcribit quidem circulum, vt quæ per aliquas quidem partes feratur, per aliquas verò non. Sin autem fertur per omnes, dimetietur totam circunferentię latitudinem.Latitudinem autem dimetiens habebit latitudinem : nam quod eſt dimetiens latitudinis, latitudinem habere debet qua metitur. Recta ergo linea circulum deſcribens, totam metitur latitudinem, & non eſt linea longitudo expers latitudinis. Hoc autem oſtendetur adhuc manifeſtius, cùm dicent Geometræ obliquum latus quadrati metiri parallelogrammum planum. Nam ſi obliquum latus quadrati ductum,eſt longitudo carens latitudine, non metietur per ſe parallelogrammum planum quadrati.nam quod eſt dimetiens latitudinis,debet ipſum eſſe prædituin latitudine.

Lineanõ eſt expers latitudinis, ſi obliquum latus quadrati metiatur parallelogrammum planum.

titudine. Si autem metitur, habet omnino latitudinem. Quo fit rursus vt hæc contemplatio sit falsa Geometris, aut nulla sit quæ intelligitur longitudo expers latitudinis. Dicunt etiam Cylindrum per rectam lineam tangere planiciem, & euolutum metiri planiciem per aliarum & aliarum rectarum quæ fit vicissim posituram. Quod si ita est, omnino etiam ex rectis constat planicies. & Cylindri superficies rursus completa est ex rectis. Vnde quoniam habet etiam planicies latitudinem, & similiter superficies Cylindri, & non caret latitudine. Quod est autem efficiens latitudinis, debet ipsum quoque esse præditum latitudine. Est ergo perspicuum quòd etiam lineæ rectæ, quæ complent latitudinem, necessariò habent latitudinem. quo fit vt nulla sit lõgitudo expers latitudinis: & ideo nec linea. Quòd si etiam dederimus lineam esse longitudinem expertem latitudinis, quæ his sunt consequentia, adhuc in maiori hærent dubitatione. Nam quomodo signum fluens facit lineam, ita etiam fluens linea facit superficiem, vt ipsi volunt: quæ quidem est, vt ipsi dicunt, finis corporis, duo habens interualla ac dimensiones, nempe longitudinem & latitudinem. Si superficies ergo est finis corporis: corpus autem omnino est finitum. & si hoc ita est, quando duo inter se adduntur corpora, tunc aut fines tangent fines, aut finita tangent finita: vt in amphora si finem quidem intellexerimus testam quæ est extrinsecus, finitum autem quod est in ea vinum. Si duæ ergo amphoræ fuerint adiectæ altera alteri, aut testa testam, aut vinum tanget vinum. Et si fines quidẽ tangant fines, finita se inter se non tangent, hoc est corpora. quod quidem est absurdum. Si autem finita se magis inter se tangent, hoc est corpora: fines autem se inter se non tangent, erunt corpora extra suos fines. Si autem & fines tangant fines, & finita tangant finita, dubitationibus addemus dubitationes. Nam quatenus quidem fines tangunt alter alterum, finita se inter se non tãgent. Quatenus autem finita, erunt corpora extra suos fines, quãdoquidem finis quidem est superficies: corpus autem finitum. Rursus autem fines sunt aut corporei, aut incorporei. Et si sint quidem corpora, falsum erit Geometris, quòd superficies careat profunditate. Nam si est corpus, necessariò habebit profunditatẽ: debet enim profunditatem habere omne corpus. Deinde nec tanget aliquid, sed erit vniuersa magnitudo infinita. Nam si est corpus, quoniam omne corpus habet finem, ille quoque finis, cùm sit corpus, habebit finem: & ille similiter. idque in infinitum. Sin autem finis est infinitus: quoniã incorporeum nihil

Linea est expers latitudinis si Cylindrus per rectã lineam tangat planiciem.

si superficiẽ faciat fluens linea, quot sequantur absurda.

poteſt tangere nec tangi, fines non tangent alter alterum. His autem non tangentibus, nec finita tangentur alterum ab altero. Et ſi ergo dederimus lineam eſſe longitudinem expertem latitudinis, id quod de ſuperficie dicitur eſt dubium. Cum quibus, ſi ſint dubia, etſi nos non dicamus, ſimul tollitur etiam corpus ſolidum, quod eſt ex eis compoſitum. Conſideremus autem ſic quoque. Si enim corpus eſt, vt dicunt Geometræ, quod tria habet interualla ſeu dimenſiones, nempe longitudinem, profunditatem, & latitudinem: aut eſt corpus ab eis ſeparabile, adeò vt aliud quidem corpus ſit, aliud verò longitudo corporis, latitudoque ac profunditas: aut eorum congeries, eſt corpus. Sed ab eis quidem ſeparari corpus non eſt probabile. Vbi enim neque eſt longitudo neque latitudo neque profunditas, fieri non poteſt vt illic corpus intelligatur. Sin autem eorum congeries intelligitur corpus, & præter hæc nihil eſt aliud: neceſſariò quoniam vnumquodque eorum eſt incorporeum, communis quoque corporum coitio erit incorporea. quomodo etiã compoſitio punctorum, & linearum coitio quæ ſunt natura incorporeæ, non facit corpus ſolidum & reſiſtens. Si ergo neque ſine his eſt corpus, neque hæc ſunt: quod ad Geometras attinet corpus eſt inexcogitabile. Ad hæc accedit, quòd ſi longitudinis & latitudinis & profunditatis coitio facit corpus: aut ante coitionem vnumquodque eorum intelligitur in ſe corporeitatem, vt ita dicam; continere, & veluti corporeas rationes: aut poſt eorum congreſſionem conſtitit corpus. Et ſi quidem vnumquodque eorum ante coitionem intelligitur continere corporeitatem, vnumquodque eorum erit corpus, neque fiet illud poſt eorum coitionem. Deinde quoniam corpus non eſt ſolùm longitudo, neq; latitudo ſeorſum, neque profunditas ex circunſcriptione, ſed ſimul tria & lõgitudo & latitudo & profunditas: vnumquodq; autem eorum continebat corporeitatem, habebit vnumquodque eorum tria corpora: & longitudo non ſolùm erit longitudo, ſed etiam latitudo & profunditas: & profunditas ſimiliter erit etiam longitudo & latitudo. quod quidem eſt à ratione lõgè alieniſſimum. Sin autem cum ea conuenerint, tunc intelligitur corpus conſiſtere: aut cum ea coïerint, manet quæ erat ab initio natura longitudinis vt longitudinis, latitudinis autem vt latitudinis, profunditatis autem vt profunditatis: aut mutata eſt in corporeitatem. Et ſi manet quidem quæ ab initio erat eorum natura, quoniam eſt incorporea, nec facient quidem corpus ab ea differens, ſed manent incorporea poſt coitionem, vt quæ

Corpus ſolidum non eſſe habens tres dimenſiones.

natura

natura ſint incorporea. Sin autem cum coïerint mutãtur in corporeitatem, & ſuſcipiens mutationem ſtatim eſt corpus, vnumquodq; eorum erit corpus priuſquam fiat illa ſimul coitio: & ita id quod eſt incorporeum fiet corpus. Et quomodo corpus quod mutatur, aliam quidem habet pro alia qualitatem, manet autem nihilo minus corpus: vt album vt fiat nigrum, & dulce vt amarum, & vinum vt acetũ, & plumbum vt ceruſa, & æs vt ærugo, aliam quidẽ ex alia ſuſcipiunt qualitatẽ, non excedunt autem ab eſſentia corporis: ita hęc quoque, ſiquidem mutantur in corpora, erunt quidem alia pro aliis corpora, corpora autem nihilo minus. neque enim excedent à propria natura. Si ergo neque ante eorum coitionem licet corpus intelligere, neque poſt eorum coitionem, præter hæc autẽ non licet aliter mente percipere, nihil eſt corpus. Ad hæc accedit, quòd ſi nulla eſt nec longitudo, nec latitudo, nec profunditas: nec corpus erit quod intelligitur ex eorum participatione. Non eſt autem longitudo, nec latitudo, nec profunditas, vt per ea quæ prius dicta ſunt oſtendimus: nec ergo erit corpus quod intelligitur ex eorum participatione. Atque ſic quidem vſuuenit vt Geometrica non poſſint cõſiſtere principia: ea autem ſi tollantur, nec poteſt vlla alia Geometrica conſtare contemplatio. Cuiuſmodicunque enim ea ſit, oportet eam demonſtrari grammicè, hoc eſt lineariter. Nos autem oſtendimus nihil eſſe lineã in genere: cui eſt conſequens vt neque vlla ſit in ſpecie, ſeu quis per hypotheſim eam ponat rectam, ſeu fractam, ſeu quomodocunque ea ſit. Quare ſufficeret quidem, ſi hic fine facto ceſſaremus dicere contra Geometras. Decertantes tamen tentabimus docere, quòd etiam ſi diſceſſerimus à principiis Geometriæ, non poſſunt Geometræ vllam contemplationem conſtituere nec demõſtrare. Quanquam antea non pauca dici poſſunt aduerſus poſita eorum principia, vt cùm dicunt rectam eſſe lineam quæ ſita eſt ex æquo ſuis partibus. Nam, vt alia prætermittamus, illud quidem euidens, quòd ſi non ſit linea in genere, nec recta poſſit eſſe linea. Quomodo enim ſi nõ ſit animal, nec eſt homo: & ſi non ſit homo, nec eſt Socrates: ita etiam ſi tollatur linea in genere, ſimul etiam ſublata eſt recta linea plana. Deinde æquum ſeu æquale dicitur duobus modis: Vno quidẽ modo id quod eſt æqualis magnitudinis, & neque id exuperat cui dicitur æquale, neq; ab eo exuperatur: quomodo lignũ cubitale dicimus eſſe æquale ligno cubitali. Altero autem, id quod habet partes ex æquo ſitas, hoc eſt planum & æquabile. Ita ergo dicimus ſolum æquale, pro eo

Lineæ definitio reprehẽditur.

Æquum ſeu æquale dicitur duobus modis.

quod eſt planum & æquabile. Cùm ergo æquale dicatur dupliciter modis, quando Geometræ rectam lineam deſcribẽtes dicunt, Recta linea eſt quæ ſita eſt ex æquo ſuis partibus: aut in primo ſignificato accipiunt æquum ſeu æquale, aut in ſecundo. Sed ſi in primo quidem ſignificato, planè deſipiunt: Nullum enim habet ſenſum, eſſe rectam lineam quæ ſit æqualis magnitudinis ſuis partibus, & neque eas ſuperet, nec ab eis ſuperetur. Sin autem in ſecundo, per idipſum quod quæritur docebunt: ſiquidem quòd recta quidem ſit oſtendunt ex eo quòd æquabiliter & in recta linea ſitas habeat partes. In recta autem linea aliquid eſſe ſitum, diſcere non poſſumus, priuſquam ad rectam animum adiecerimus. Longè autem ſunt ineptiſſimi illo quoq; modo definientes, nempe, Recta eſt quæ ex æquo ſuis vertitur partibus: aut ſic, Recta eſt, quę ex æquo ſuis finibus vertens, omnibus ſuis partibus tangit planum. Nam primum quidem eæ definitiones cadunt in eaſdem quas prius diximus dubitationes: deinde, ſicut etiã dicunt Epicurei, vacui recta, eſt quidem recta: non vertitur autẽ, propterea quòd ipſum quoque vacuum, neque totum, neque per partem ſuſcipiat motum. Deinde id quod dicitur in fine, incidit in modum alterum inter ſe docendi per alterum, qui eſt vitioſiſſimus. Nam & planum docent per rectam, & rectam per planum. Rectam enim dicunt quæ planum tangit in omnibus partibus: planum autẽ eſſe, per quod quæ ducitur recta tangit omnes partes. Quare vt diſcamus rectam, oportet prius diſcere planum: vt hoc autẽ diſcamus, neceſſe eſt prius noſſe rectam. quod quidem eſt abſurdum. Et vt ſemel dicam, qui per planum docet rectam, nihil aliud quàm per rectam oſtendit rectam: nam ex eorum ſententia, planum multæ ſunt rectæ lineæ. Quale autem eſt quod de recta dicitur, tale eſt etiam quod dicitur de angulo. Rurſus enim quando dicunt deſcribẽtes, Angulus eſt duarum linearum non congruenter inter ſe collocatarũ id quod eſt minimum ſub inclinatione: aut minimum dicunt corpus quod caret partibus: aut quod eſt, vt ipſi volunt, ſignum & punctum. Sed corpus quidem carens partibus non dicent, quoniam id nemo poteſt in duas partes diuidere: angulus autem, vt ipſi volunt, ſecatur in infinitum. Et alioqui ex angulis alium quidem dicũt eſſe maiorem, alium verò minorem. Minimo autem corpore nihil eſt breuius, quandoquidem illud non hoc erit minimum. Reſtat ergo vt dicant id quod eſt, vt ipſi cenſent, ſignum: quod ipſum quoque cadit in dubitationem. Si enim ſignum eſt eiuſmodi vt nullo modo nec vlla ratione vllũ ſuſcipiat interuallum

Docendi alterum per alterũ eſt modus vitioſiſſimus.

Anguli definitiones reprehẽduntur.

lum ac dimenſionem, non diuidetur angulus: ſed nec erit vllus maior aut minor angulus. Iis enim quæ nullum habent ſpatium ac dimenſionem, non poteſt eſſe vlla in magnitudine differentia. Et alioqui ſi inter rectas cadit ſignum, definit ac diſtinguit rectas. Quod autem definit ac diſtinguit, non erit vtique huiuſmodi vt nullum habeat ſpatium ac dimenſionem. Sed ſolent quidam ex eis dicere, angulum eſſe primum interuallum ſub inclinatione. Aduerſus quos veritatis eſt ſimplex oratio. Aut enim interuallum eſt expers partium, aut in partes diuiduum. Sed ſi eſt quidem expers partium, eis prius dictæ ſequentur dubitationes. Sin autem eſt diuiduum in partes, nihil erit primum. Primo enim quod poſitũ fuerit, inuenietur aliud prius, propter eorum quæ ſunt, quę quidem eis placet, in infinitum ſectionem. Mitto dicere quòd cum alia quoque artificioſa oratione pugnat angulorum eiuſmodi intelligentia. Nam diuidẽtes dicunt, angulorum alium quidem eſſe rectum, alium verò obtuſum, alium autem acutũ: & obtuſo alium eſſe magis obtuſum: ſimiliter autem & acuto magis acutum. Si autem dicimus angulum eſſe minimum ſpatium ſub inclinatione, non conſeruabuntur eiuſmodi angulorum differentiæ, quatenus alter alterum ſuperat, & alter ab altero ſuperatur. Et ſi non conſeruantur, tollitur angulus, vt qui ſtabilem nõ habeat menſuram qua dignoſcatur. Atq; de recta quidem linea & angulo eis hæc ſunt dicenda. Circulum quoque definientes dicunt: Circulus eſt figura plana quæ continetur ab vna linea, in quam rectæ quæ à centro ducuntur incidentes, ſunt inter ſe æquales. inſipienter hæc dicentes. Signo enim & linea & recta & plano & angulo ſublatis, ne poteſt quidem excogitari circulus. Sed ne videamur ſophiſticè agere, & vniuerſam contradictionis probationem conſumere in ſolis Geometriæ principiis, agè tranſeamus, vt prius ſumus polliciti, & conſideremus eorum contemplationes quę ſunt poſt principia. Quando ergo dicunt, Datam rectam in duas partes ſcindere, aut dicunt in duas partes ſcindere eam quæ datur in abaco: aut eam quæ ab hac intelligitur per tranſitum. Non autem dicent in duas partes ſcindere eam quæ data eſt in abaco: nam ipſa quidem cernitur habere longitudinem & latitudinem ſenſilem. Quæ autem ex eorum ſententia eſt recta linea, eſt longitudo expers latitudinis: Quare cùm non ſit, vt ipſi volunt, linea in abaco, nec in duas partes ſecabitur vt linea. Sed nec ea quæ ab hac intelligitur per tranſitum. Ponatur enim, verbi cauſa, conſtans ex nouem punctis, ab vtroque quidem extremorum quatuor

Circulum nõ eſſe quomodo probatur.

Lineam rectam datã in duas partes ſecare reprehenditur.

tuor numeratis, vno autem puncto duos quaterniones intercipiente in medio. Ergo si in duas partes tota scinditur linea, aut inter hunc quintum punctum & alterum quaternionem feretur id quod scinditur aut in ipso quinto, ita vt eum diuidat in duas partes. Atque ferri quidem inter quintum punctum & alterum quaternionem id quod secat, est à ratione alienum. erunt enim sectæ partes inæquales, altera quidem composita ex quatuor punctis, altera verò ex quinq;. Ipsum autem punctum secare in duas partes, est priori à ratione longè alienius. nam non amplius relinquent signum nullum habens interuallum ac dimensionem. Similiter etiã quando dicent, circulum in partes æquales diuidere. Nã si circulus diuiditur in partes æquales, omnino quoniam mediũ habet centrum, quod ipsum quoq; est signum: aut huic parti, aut illi attribuetur: aut ipsum quoque diuidetur in duas partes. Sed huic quidem aut illi parti attribui, facit inæqualẽ in duas partes sectionem. Ipsum quoque scindi in duas partes, pugnat cum eo quòd signum nullam habeat dimensionem, & sit indiuiduum. Et id quod secat lineam, aut est corpus, aut incorporeum. Non potest autem esse corpus: Indiuiduum enim aliquid & incorporeũ, & quod in ipsum non incurrit, non secuerit. Neque incorporeum. nam hoc rursus, si quidem est punctus, eo quòd nullas habeat partes, & in id cadat quod caret partibus, minimè secuerit. Si autẽ linea: rursus quoniam fine suo debet secare, finis autem eius caret partibus, non secat. Et alioqui finis qui secat, aut medius cadẽs inter duos punctos secat lineam in duas partes, aut latus in medium puncti. Sed vt feratur quidẽ per medium signi, minimè potest fieri. Oporteret enim, vt prius dicebamus, ferri, vt semel dicam, diuiduum, si non sit amplius eiusmodi vt non suscipiat dimensionem. Ferri autem inter duos punctos est à ratione longè alienius. Nam primùm quidẽ nullus finis potest cadere medius inter continuitatem. Deinde etiam si hoc datum fuerit quòd possit fieri, oportet ipsum ea transmouere inter quæ collocatur, si quidem sunt continua: ea autem sunt immobilia. Est ergo id quoque dubium, quod dicitur de eo quod secat. Verumenimuero etiamsi eis dederimus, vt in his sensilibus lineis faciant ablationes, nec hæc quidem via eis rectè succedet. Aut enim à tota linea fiet ablatio, aut à parte. & quod aufertur, aut æquale ab æquali, aut inæquale ab inæquali, aut vicissim auferetur. Nihil autem horum est explicatum & carens dubitatione, vt ostendimus in Commentario aduersus Grammaticos, & in Commentario aduersus Physicos.

Circulum in partes æquales diuidere reprehenditur.

cos. Non potest ergo fieri vt Geometræ aliquid auferant & scindant à linea.

Sexti Empirici aduersus Arithmeticos. Cap. 20.

QVONIAM quanti aliud quidem est in corporibus continuis, quod vocatur magnitudo, in qua maximè versatur Geometria: aliud autem in disiunctis ac discretis, quod est numerus, in quo versatur Arithmetica, transeuntes à geometricis principiis & contemplationibus, consideremus numerum. Eo enim sublato ne ars quidem erit quæ in eo consistit. Atque vniuersè quidem ac in genere Mathematici Pythagorei magnam vim tribuunt numeris, vtpote quòd vniuersarum rerum natura ex eis administretur. Vnde etiam semper acclamabant,

Quantũ continuum.

Quantum discretum.

Numeris plurimũ tribuunt Pythagorei,

» *Assimilata autem numeris sunt omnia.*

iurantes non solùm numerum, sed etiam eum qui eis ipsum ostenderat Pythagoram, tanquam Deum, propter vim quæ est in Arithmetica, dicentes,

Pythagorei iurabant per Pythagoram.

» *Non per eum à quo animæ datus ille quaternio nostræ,*
» *Naturæ æternæ à quo fons radixque profecta est.*

Quaternio numerus perfectißimus.

Quaternio autem ab eis appellabatur, numerus compositus ex quatuor primis numeris. Vnum enim & duo & tria & quatuor fiunt decem, qui est numerus perfectissimus: quoniam cùm ad eum peruenerimus, reuertimur ad vnitatem, & denuo numeramus: dicuntq; eum habere fontem & radicem naturæ æternæ, propterea quòd ex eorũ sententia in eo sita sit ratio vniuersorum constitutionis, vt corporis & animæ. Sufficiet enim eorum meminisse exempli causa. Atque ponitur quidem vnitas quoddam principium efficiens constitutionis aliorum numerorum. Binarius autẽ est efficiens longitudinis. Quomodo autem in principiis Geometricis ostendimus primùm quis sit punctus: deinde post eum linea quæ est longitudo expers latitudinis: eodem modo etiam in præsentia vnitas quidem habet rationem puncti, binarius autem rationem lineæ & longitudinis. hinc enim eã mente versans processit cogitatio: id autem erat longitudo. Ternarius autem in latitudine & superficie. hinc enim mens vtique ferebatur. Et si dimensioni per longitudinem addatur dimensio per latitudinem, intelligitur superficies. Sed & si ternario additam quartam contempleris vnitatem, hoc est quartum signum, fit pyramis corpus solidum & figura: habet enim longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

Vnitas habet rationem puncti.

Binarius lineæ & longitudinis.

Ternarius superficiei & latitudinis.

Quaternio autẽ pyramidu & corporu solidi.

ditatem. Quo fit vt in quarto numero contineatur ratio corporis: quin etiam ratio animæ. Quomodo enim dicunt vniuersum mundũ administrari per harmoniam, ita etiam animari animal. Videtur autem harmonia in tribus consonantiis accipere substantiam, nempe in consonantia Dia tessaron, in consonantia Dia pente, & in consonantia Dia pason. Atque consonantia quidem Dia tessaron posita est in ratione sesquitertia: Consonantia autem Dia pente in sesquialtera: Consonantia autem Dia pason in dupla. Sesquitertius autem dicitur numerus, qui constat ex totó aliquo numero, & ex tertia illius parte, sicut octo se habent ad sex. Nam & ipsum totum, nempe sex, comprehendit, & tertiam eius partem, nempe duo. Sesquialter autẽ appellatur, quando numerus continet numerum & illius dimidium: vt nouem se habent ad sex. constat enim ex sex, & ex eius dimidio, nempe ex tribus. Duplus autem appellatur qui est æqualis duobus numeris: vt quatuor se habent ad duo, nam bis eum continent. Cæterum cùm hæc ita habeant, & ex accepta ab initio hypothesi sint quatuor numeri, vnum, & duo, & tria, & quatuor, in quibus dicebamus etiam contineri ideam animæ, per rationem harmonicam: quatuor quidem sunt duplum duorum, & duo sunt duplũ vnitatis, in quo sita est consonantia Dia pason: & tria est sesquitertius duorum. ipsum enim, nempe duo, continet, & eius dimidium. vnde etiam subiicit consonantiam Dia pente. Quatuor autem est trium sesquitertius: in eo autem posita quoque fuerat Dia tessaron consonantia. Quo fit vt meritò dictus sit apud Pythagoreos quaternio habere fontem & radicem vitæ æternæ. Sed quòd magnam quidem vim tribuerent numeris, ex his est perspicuum, quæ dicta sunt ad rem exemplo melius declarandam. magna enim apud eos habetur ratio numerorum. De qua mittentes in præsentia dicere prolixius, aggrediamur contradictionem, principio dicendi ducto ab vnitate, quæ est principium totius numeri, & quo sublato ne est quidem numerus. Vnius ergo intelligentiam nobis Pythagorico more describẽs Plato, dicit, Vnum est, cuius nihil seorsum dicitur vnum. Per participationẽ ergo vnumquodque vnum dicitur, & multa. Planta enim, exempli causa, & animal, & lapis vnum quidem appellatur: non est autem ex propria ratione vnum, sed intelligitur vnum in vnius participatione, cùm nullum eorum hoc sit. Nam neque planta, neque animal, neque lapis, neque vllum aliud ex numerabilibus, est id quod re vera est vnum. Nam si planta aut animal est illud vnũ, omnino quod non est planta, neque

Mundus administratur per harmoniã.

Animal animatur per harmoniam.

Harmonia consistit in tribus consonantiis.

Sesquitertius numerus quis sit.

Sesquialter numerus quis sit.

Duplus numerus quis sit.

Vnum quid vocet Plato.

Vnũ & multa per participationem.

neque animal, non dicetur vnum. Dicitur autem & planta & animal. vnū, & alia innumerabilia: nullum ergo ex numerabilibus est vnum. d autem cuius vnumquodque per se quidem est vnum, multa autem congerie participat, vnum fit & multa ex singularibus. Quòd quidē ursus nulla est multorum multitudo, vtpote plantarum, animalium, apidum. nam per illius quidem participationem ea dicuntur multa: psum autem non est in eis. Atque talis quidem vnius idea intelligi- tur à Platonicis. Nos autem adiungentes dicamus: Aut diuersa à singularibus numeris est vnius idea, aut intelligitur cum illis qui sunt eius participes. Sed per se quidem præter ea quæ sunt singulatim numerabilia, nihil vnum intelligitur subiectum. Restat ergo vt intelligatur in illis, quæ cum participant: quod rursus est dubium ac perplexum. Lignum enim quod cadit sub numerum, si vnitatis participatione est vnum, quod non est lignum, non dicetur vnum. Dicitur autem, vt superius ostendimus. Non est ergo vnitas, cuius participatione vnumquodque eorum quæ sunt sigillatim numerabilia, appellatur vnitas. Deinde quod à multis participatur est multa, & nō vnū. Quæ autem sunt numerabilia, multa sunt & infinita. Non ergo vnitatis participatione ex numerabilibus vnumquodque est vnū. Quomodo ergo homo in genere, quem nonnulli intelligunt animal particeps rationis, nec est Socrates, nec Plato, quandoquidē nullus alius diceretur homo: neque per se consistit, neque cum Platone & Socrate, quandoquidem considereretur vt homo: ita etiā vnum, cùm neq; cum singularibus numerabilibus, neque per se intelligatur consistere, statim est eiusmodi vt non possit cadere sub intelligentiā. Eadem autem sunt dicenda in duobus & etiam tribus, & vt semel dicam, in omni numero, ne simus prolixiores. Simul autem licet ab eis quoq; sic sciscitari: Vnius idea, cuius participatione aliquid dicitur vnum, aut est vna idea, aut vnius plures sunt ideæ. Sed si est quidē vna, non participatur à multis. nam si A, vt clarior sit doctrina, habeat totam vnius ideam, B quod non est eius particeps, non erit vtique vnum. Porrò autem neque multas habet partes, vt multa eam participent: nam primùm quidem esset vnumquodque non illius vnius particeps ideæ, sed eius partis. Deinde vnitas ex eorum sententia intelligebatur carens partibus, & indiuidua. Sin autem vnius sunt plures ideæ, vnumquodque ex numerabilibus quæ collocantur in vno, aut vnius aut duorum in vtroque vno est communis ideæ particeps, aut nō est. Et si quidem non est particeps, oportebit omnia in vno esse collo-

Vnius idea, quæ à Platone est data, refellitur.

cata abſque eo quòd ideam participent, quod quidē nolunt. Sin autem eſt particeps, quæ erat ab initio colligetur dubitatio. Quomodo enim duo vnam participabūt? Atque hæc quidem de vnitate, qua ſublata vniuerſus ſublatus eſt numerus. Adiungamus tamē etiam de binario. Nam ipſe quoque fit dubius ac perplexus ex coitione vnitatum: quomodo etiam prius dubitauit Plato in libro de anima. Nā vnitate addita alteri vnitati, aut accedit aliquid per additionem vnitatis alteri, aut recedit. Si autem recedit aliquid per additionem, fiet diminutio vnius & vnius, & non erit binarius. Sinautem accedit aliquid, duo nō fient duo, ſed quatuor. nam binarius qui accedit, & vnitas, & altera vnitas conſtituūt numerum quaternarium. Nihil eſt ergo binarius. Eadem erit dubitatio etiam in omni numero. Quo fit vt hac ratione nihil ſit numerus. Verumenimuero quoniam ex additione & ablatione vnitatis intelligitur numerus, eſt perſpicuum quòd ſi oſtenderimus vtrunque eorum minimè poſſe fieri, peribit etiā ſubſtantia numerorum. Primùm autem iam dicamus de ablatione, vtentes doctrina quæ rem oſtendat exemplis. Quæ ergo à ſubiecto denario aufertur vnitas, aut aufertur à toto denario, aut ab eo qui reſtat nouenario. Non autem à toto denario, vt oſtendemus: neq; à nouenario, vt docebimus. Si enim ab hoc toto aufertur vnitas, aut denarius eſt alius à ſingularibus vnitatibus, aut earum congeries appellatur denarius. Sed alius quidem à ſingularibus vnitatibus non eſt denarius: etenim illis ablatis ne eſt quidem denarius: & ablato denario ſimiliter non amplius ſunt vnitates. Si autem denarius idem eſt qui vnitates, hoc eſt, ſi ſingulares vnitates ſunt denarij, eſt perſpicuum quòd ſi à denario fit ablatio vnitatis, auferetur ab vnaquaque vnitate. Singulares enim vnitates erant denarius: & ſic non erit vtique ablatio vnitatis, ſed denarij. Quamobrem nō tollitur vnitas à toto denario. Sed neque fit ablatio à nouenario qui reſtat. Quomodo enim poſt eius ablationem adhuc eſt ſaluus ſubiectus denarius? Sed ſi neq; à toto denario tollitur vnitas, neque à denario qui reſtat, nullus conſiſtit numerus per ablationem. Alioqui ſi tollitur à nouenario vnitas, aut tollitur à toto, aut ab vltima eius vnitate. Et ſi tollitur quidē vnitas à toto nouenario, erit ablatio nouenarij. Nam quod aufertur ab vnaquaque vnitate ſingularium vnitatum quæ ſunt nouem, componit numerum nouenarium. Sin autem ab vltima vnitate fit ablatio: primùm quidem oſtendetur vltimam vnitatem quæ caret partibus eſſe diuiduam. quod quidem eſt abſurdum. Deinde ſi ab vltima vnitate

Binarius numerus nihil eſt.

Numerus nō poteſt intelligi ex additione aut ablatione vnitatis.

tate tollitur vnitas, non poterit nouenarius adhuc manere integer. Et alioqui si à denario fit ablatio vnitatis, aut à denario qui est fit ablatio, aut à denario qui non est. Non potest autem fieri ab eo qui est: quãto enim tempore manet denarius, nihil potest ab eo auferri tanquam denario, quandoquidem non erit amplius denarius. Nec ab eo qui non est. Non est enim natura comparatum, vt ab eo quod nõ est auferatur aliquid. Præter id autem quod est esse & non esse, nihil potest mente percipi. Non ergo tollitur aliquid à denario. Sed quòd nulla quidem ratione fieri possit vt per ablationem aliquem numerum intelligas, ex his est ostensum. Quòd autem nec per additionẽ, facile est ostenderi proportioni conuenientibus hærendo dubitationibus. Rursus enim si vnitati addatur vnitas, aut toti denario dicẽdum est fieri additionem, aut vltimę parti denarij. Sed si toti quidem denario additur vnitas: quoniã totus denarius intelligitur cum omnibus singularibus vnitatibus, oportebit vnitatis quæ fit additionẽ, esse additionẽ omnibus singularibus denarij vnitatibus. quod quidem est absurdum. Sequetur enim vt per vnitatis additionem denarius fiat vicenarius. quod quidem nulla potest ratione fieri. Non est ergo dicendum toti denario addi vnitatem. Sed neque vltimæ parti denarij: quandoquidem non augebitur denarius, propterea quòd vnius partis incrementum, statim sit etiam incrementum totius denarij. Vt semel autem dicam, aut manenti denario additur vnitas, aut non manenti. Neque autem manenti addi potuerit: quandoquidem non amplius manet denarius. Neque non manenti: Omnino enim non manẽti nec potest quidem fieri additio. Sed si numerus, vt dixi, intelligitur consistere per additionem & ablationem, ostẽdimus autem neutrum esse eorum: dicendum est nihil esse numerũ. Cùm hæc itaq; dubitãdo differuerimus aduersus Geometras & Arithmeticos, alio sumpto initio dicamus etiam aduersus Mathematicos.

Sexti Empirici aduersus Astrologos. Cap. 21.

DE Astrologia aut Mathematica propositum est quærere, non ea quæ planè constat ex Geometria & Arithmetica. iam enim diximus contra eos qui has profitentur disciplinas. neque de vi & facultate prædicendi, quæ est apud Eudoxum & Hipparchum & similes, quam quidem vocant Astronomiam. est enim obseruatio in iis quæ apparent, vt agricultura, & ars gubernandi. ex qua licet prædicere siccitates & imbres, pestemque & terræmotum, & alias eiusmodi ambien-

Astronomia, obseruatio in iis quæ apparent.

Chaldæi, Mathematici, Genethliaci & Astrologi iidē sunt.

ambientis aëris mutationes. sed aduersus genealogiam, quam Chaldæi magnificis ornantes nominibus, ipsos Mathematicos appellāt & Astrologos, vitæ humanæ multis modis non paruam afferentes iniuriam, & in nobis magnam struentes superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex recta ratione. Hoc autem scimus, cùm paulo altius prius dixerimus de iis quæ sēdunt ad methodum in qua consistit eorum consideratio. Fiet autem cursim nudiusque & crassius eorum explicatio. Iis enim quibus est princeps institutum hanc persequi disciplinam, concessum in ea tractare diligenter & accuratè. Nobis autem satis sit eorum meminisse, sine quibus nō possumus aggredi dicere aduersus Chaldæos. In primis ergo ab eis ponitur, quòd terrena consensionem, quam sympathiā vocant, habeant cum cœlestibus, & ex illorum influxibus ea semper innouentur.

Astrologiæ iudiciariæ methodus.

Terrena habent sympathiam cum cœlestibus.

Terrenorum hominum mens & sententia talis,
Esse diem vult qualem hominum pater atque deorum.
Homerus.

Qui id quod nos ambit curiosius suspexerunt Chaldæi, dicunt quidē septem stellas tenere rationem causarum agentium in vnumquodq; eorum quæ in vita accidunt: adiuuare autem partes Zodiaci. Atque Zodiacum quidē circulum, vt accepimus auditione, diuidunt in duodecim animalia, vnumquodque autem animal in partes triginta. De hoc enim in præsentia cum eis conueniat. Vnamquanque autem partem in sexaginta minuta. ita enim vocant quæ sunt minima & indiuidua. Animalium, quæ vocant ζῴδια, id est animalcula, alia quidem appellant masculina, alia autem fœminina: & alia quidem bicorporea, alia verò non: & alia quidem solida, alia verò ὁμοιομερῆ, id est mutatoria. Atque masculina quidem vocant & fœminina, quæ adiuuantem habent naturā ad generandos masculos & fœminas. Aries enim est signum masculinum, Taurus autem fœmininum: Gemini masculinum, & vicissim reliqua ex simili analogia, alia quidem masculina, alia verò fœminina. A quibus moti, vt arbitror, Pythagorei, vnitatē quidem appellant masculum, binarium verò fœminam, ternarium autem rursus masculum, & simili rursus proportione ac analogia cęteros pares & impares numeros. Nonnulli autem vnumquodque etiam animal diuidētes in duodecim partes, eadem ferè vtuntur via ac ratione: vt in Ariete primam quidem duodecimā eius partem appellant & Arietem & masculum: secundum autem, Taurum & fœminam: tertium autem Geminos & masculum. In aliis quoque partibus eadem est ratio. Bicorporea autem dicunt esse animalia, Geminos, &

Septem planetæ agunt in vnūquodque eorum quæ in vita accidūt.

Zodiacus quomodo diuidatur.

μέρη, id est, partes, quas vocant gradus.

Signorum alia masculina, alia fœminina, alia bicorporea, alia nō.

Vnitatem cur masculum appellent Pythagorei, binariū verò fœminā.

nos, & qui eis ex diametro aduersatur Sagittarium, Virginemque & Pisces: non bicorporea autem reliqua. Et tropica quidem seu mutatoria, in quibus cùm Sol fuerit, transmutat & facit ambientis aëris conuersiones: cuiusmodi sunt signa, Aries, & quod ei aduersatur ex diametro, nempe Libra: Capricornusque & Cancer. Nam in Ariete quidem verna fit conuersio, in Capricorno autem hyemalis, in Cancro verò æstiua, & in Libra autumnalis. Solida autem existimãt, Taurum, & quod ei aduersatur ex diametro, nempe Scorpium & Leonẽ & Aquarium. Verumenimuero horum quoque omnium, ea quæ in vnoquoque ortu dominatum obtinent signa ad euentum eorum quę perficiuntur, quæ quidem dicunt ἀποτελέσματα, & ex quibus maximè faciunt prædictiones, dicunt esse numero quatuor. Quæ communi quidẽ nomine appellant Centra, proprio autem aliud quidem horoscopum, aliud autem μεσουράνημα, hoc est medium cœli, aliud autem Occidens, aliud autem subterraneum & ἀντιμεσούρανημα, hoc est, situm ex aduerso medij cœli, quod ipsum quoque est cœli medium. Atque horoscopus quidem est id quod contigit oriri eo tempore quo perficiebatur ortus. Medium autem cœli, quartum quod ab illo est signum cum illo ipso. Subterraneum autem & situm ex aduerso medij cœli, quod medio cœli est aduersum ex diametro: vt (exemplo enim fiet clarum) si Cancer sit horoscopus, in medio quidem cœlo est Aries, occidit autem Capricornus, sub terra autem est Libra. Verumenimuero vniuscuiusque horum centrorum animal quidem seu signum præcedens vocãt ἀπόκλιμα, hoc est declinationem. Quod autem sequitur ἐπαναφορήν, hoc est relationẽ. Iam verò id quidem quod sequitur animal illud seu signum quod est in horoscopo, si sit in aperto, appellant mali Dęmonis. Quod est autem postea, sequitur autem id quod est in medio cœli, boni esse Dæmonis. Quod autem præcedit id quod est in medio cœli, κάτω μερίδα, hoc est inferiorem partem vocant, & μοιρομοιρίαν, id est vnicam sortẽ, & Deum. Quod autem venit ad occasum, Otiosum animal, seu signum & principium mortis. Quod autem est post occasum, nec est apertum, pœnam & malam fortunam: quod quidem situm est ex diametro ex aduerso mali Dæmonis. Quod autem venit sub terram, bonam fortunam: quæ per diametrum sita est ex aduerso boni Dæmonis. Quod autem recedit ab eo quod est ex aduerso medij cœli, versus Orientem, Deum, ex diametro Deo aduersum. Quod autem horoscopum sequitur, Otiosum: quod rursus Otioso aduersatur ex diametro. aut vt dicamus cõ-

Signa dominantia in vniuscuiusque natiuitate sũt quatuor.

Horoscopus quid sit.

Medium cœli quid sit.

Medio cœli oppositum.

ἀπόκλιμα seu declinatio quid sit.

ἐπαναφορὰ quid sit.

Signum mali Dæmonis.

Signum boni Dæmonis.

κάτω μερὶς, id est, pars inferior.

μοιρομοιρία, vnica sors, seu deus.

Otiosum signũ, seu principiũ mortis.

Pœna et mala fortuna.

Bona fortuna.

Deus.

Otiosum.

signari pendio-

pendioſius, Signi quod eſt in horoſcopo declinatio quidem vocatur malus Dæmon: epanaphora autem otioſum. Eodem modo autẽ eius quod eſt in medio cœli, declinatio quidem Deus: epanaphora autem bonus Dæmon. Similiter autem eius quoque quod eſt ſitum ex aduerſo medij cœli, declinatio quidem vocatur Dea: epanaphora autem, bona fortuna. Similiter Occidentis declinatio quidem mala fortuna: epanaphora autem, Otioſum. Exiſtimant autem hæc non leuiter & veluti aliud agendo eſſe examinanda. Cenſent enim ſtellas non eandem vim habere ad malè vel ſecus faciendum, ſi conſiderentur in centris, & in anaphoris & in declinationibus, ſed alicubi quidem efficaciorem, alicubi verò minus efficacem. Fuerunt etiam quidam Chaldæi, qui vnamquanque partem humani corporis attribuerunt vnicuique ſigno, vt quæ cum illo haberet cõſenſum, & eum eo afficeretur. Nam Arietem quidem caput nominant: Taurum autem, collum: Geminos autem, humeros: Cancrum autem, pectus: Leonem verò latera: Virginem autem coxẽdices: Libram ilia: Scorpium pudendum & matricem: Sagittarium femora: Capricornum genua: Aquarium autem tibias: Piſces autem pedes. idque rurſus nõ inconſideratè: ſed quoniam ſi fuerit aliqua ſtella in aliquo horum ſignorum in ortu maleficorum, efficit mutilationem eius partis, quæ eſt eiuſdem nominis. Atque hæc quidem ſummatim oſtenſa ſint de natura eorum quæ ſunt in Zodiaco circulo. Non abſurdum autem fuerit etiam deinceps de eorum dicere diuiſione. Nam cùm nõ eſſet certa animaduertendi & inſpiciendi ratio, quòd non contemplarentur ſigna ex propria circunſcriptione, ſed ſeptem diſperſarum ſtellarum obſeruatione, venit eis in mentem in duodecim partes totum diuidere circulum. Oſtendentes enim viam ac rationẽ, dicunt, quòd cùm veteres obſeruaſſent vnam quandam lucidam ſtellam ex iis quę ſunt in circulo Zodiaco, & deinde perforatam amphoram aqua impleſſent, ſiuerunt fluere in alterum vas ſubiectum donec eadẽ ſtella oriretur, coniectantes ab eodem ſigno ad idem ſignum fuiſſe circuli circumuolutionem. Rurſus ſumpſerunt duodecimam partẽ eius quod fluxit, & conſiderarunt quanto tempore hoc fluxerit. dicebant enim tanto rediiſſe duodecimam partem circuli: & eandem habere rationem reuerſam partem ad totum circulum, quantam habet pars aquæ quæ fluxit, ad totam aquam. Ex hac, inquam, relatione duodecimæ partis ſignabant vltimum finem ab aliqua inſigni ſtella, quæ eo tempore ſpectabatur, aut ab aliqua ex iis quæ ſimul oriebantur

Corporis pars quælibet attribuitur alicui ſigno.

γλυτὸς:

Zodiacus circulus quomodo fuerit diuiſus.

magis

magis boreales aut magis auſtrales. Hoc ipſum autem faciebant etiã in aliis duodecim partibus. Sed via quidem ac ratio, per quam in tot partes Zodiacum diuidunt circulum, eſt huiuſmodi. Analogia autem ac proportione ei videtur conuenire illa, per quam vniuſcuiuſq; ortus horoſcopum ab initio obſeruarunt Chaldęi. Noctu enim, inquit, ſedebat Chaldæus in alto aliquo promõtorio ſtellas ſpectans. Alius autem aſſidebat parturienti donec peperiſſet. Cùm primum autem peperiſſet, id ſignificabat magiſtro qui erat in promontorio. Is autẽ cùm audiiſſet, obſeruabat ipſe quoque ſignum quod oriebatur, tanquam horoſcopum. Interdiu autem attendebat horoſcopos & motus Solis. Sed hæc quidem de ſignis. Ex ſtellis autem alias quidem dicunt eſſe beneficas, alias verò maleficas, alias autem communes: vtpote beneficas quidem ſtellas Iouis & Veneris, maleficas autem Martis & Saturni, communem autem Mercurij: quoniam cum beneficis quidem ſit benefica, cum maleficis autem malefica. Alij autem eaſdem ſtellas, prout eſt alia & alia habitudo, aliquando quidem beneficas, aliquando verò maleficas eſſe exiſtimãt. Nam præter ſignũ, aut præter aliarum ſtellarum ad eas aſpectus ac figuras, neque malefica eſt omnino malefica, neque benefica omnino benefica. Cæterum ſeptem quidem ſtellis arbitrantur præeſſe Solem & Lunam: minorem autem his vim habere ad eorũ quæ efficiuntur euentus, quinque reliquas. Quam ob cauſam AEgyptij Regi quidem & dextro oculo Solem aſſimilant: Reginæ autem & ſiniſtro oculo Lunam: lictoribus autem ac ſatellitibus quinque ſtellas: reliquo autem populo alias inerrantes. Et ex quinque cum Sole quidem conuenire & ei opem ferre dicunt Saturnum & Iouem & Mercurium: quos etiam vocant diurnos, propterea quòd Sol, cui dant auxilium, iis dominetur quæ gignuntur interdiu. Eaſdem autem ſtellas maiorem vim habère, aut quòd ſint in propriis domibus, aut in altum elationibus, aut terminis, aut quòd aliquæ ab aliquibus ſtipentur tanquam ſatellitibus: aut quòd ſe inter ſe aſpiciãt, & inter ſe certas ſuſcipiant figuras, aut quòd ſint in centris. Vt ipſi autem cenſent, Solis quidem domus eſt Leo, Lunæ autem Cancer, Saturni autem Capricornus & Aquarius, Iouis Sagittarius & Piſces, Martis Aries & Scorpius, Veneris Taurus & Libra, Mercurij Gemini & Virgo. Stellarum autẽ vocant in altum elationes, & ſimiliter depreſſiones aut abiectiones, ea quibus delectantur, aut in quibus vim habent exiguam. Nam delectantur quidem in altum elationibus, exiguam autem vim habent in de-

Horoſcopi vniuſcuiuſq; natiuitatis à Chaldæis obſeruãdi ratio.

Stellarũ aliæ beneficæ, aliæ maleficæ, aliæ communes.

Sol & luna præſunt ſepte ſtellis.

Sol regi & dextro oculo aſſimilatur ab Aegyptiis.

Luna ab Aegyptiis aſſimilatur reginæ.

Saturnus, Iupiter & Mercurius Soli opẽ ferunt, et cur dicũtur diurni.

Stellæ quando habẽt vim maiorem.

Domus ſtellarum.

Elevationes ſtellarum.

Depreſſiones ſtellarum.

pressionibus seu abiectionibus. Vt, Solis quidem in altum elatio est Aries: exactè autē est & perfectè decimanona eius pars seu gradus. Depressio autem, signum quod ei aduersatur ex diametro. Lunæ autem rursus in altum quidem elatio est Taurus. Depressio autē, quod ex aduerso eius situm est ex diametro. Saturni Libra, Iouis Cancer, Martis Capricornus, Veneris Pisces. & eorum, vt dixi, depressiones, quæ sita sunt ex aduerso per diametrum eorum in altum elationum.

Termini stellarum. Stellarum autem appellant terminos in vnoquoque signo, in quibus vnaquęque stella à quota parte ad quotam vsque partem potest plurimum. De quibus non est leuis apud eos etiam in tabulis dissensio.

Satellites seu stipatores stellarum. Dicunt autem stipari stellas tanquam à satellitibus, quando sunt in medio aliarum stellarum, in continuatione signorum: vt si eiusdem signi alia quidem stella teneat primas partes, alia autem vltimas, alia autem intermedias, tanquam à satellitibus stipari dicitur quę est media, ab iis quæ tenent eas partes quæ sunt in extremis. Se inter se autem dicuntur aspicere & inter se conuenire, vt quæ apparent in figura triangula aut quadrata. Atque triangula quidem conformantur figura, & se ea inter se aspiciunt stellæ, quæ trium signorum spatium habent interiectum. Quadrata autem, quæ duorum. Et videtur quidem in triangula, beneficæ benefica in figura conformata, beneficio afficere, & esse magis benefica. Beneficæ autem benefica, hoc solùm: & malefica maleficæ. In centris autem esse dicuntur, quæ cernuntur in aliquo ex centris, aut sub horoscopo, aut sub medio cœli, aut sub occasu, aut eo quod situ est ex aduerso medij cœli. Sed cùm hæc sic sint à nobis simpliciter & crassè exposita, prius sumendum est, quòd his moti Chaldæi proferunt prædictiones eorum quæ sunt euentura, quæ vocant apotelesmata. Est autem eorum differentia. Nam alia quidem sunt simpliciora, alia autem accuratiora. Et simpliciora quidem, quæ fiunt ex signo, aut ex simplici ac sola vi stellæ: vt quòd hæc stella cùm fuerit in hoc signo, tales efficit. Accuratiora autem, quæ fiunt per concursum, & vt ipsi dicunt, per multorum con temperationem: vt si alia quidem sit in horoscopo, alia autem in medio cœlo, alia autem sit in eo quod est ex aduerso medij cœli, aliæ autem sic vel sic se habeant, hæc euenient. Atque hæc quidem videtur esse expressa forma methodi Chaldaicę. Hoc autē tradito de cætero est facile simul ad eas quoque accedere quæ aduersus ipsos adducuntur contradictiones. Atque nonnulli quidem agrestius conātur docere, quòd non omnino terrena in patiendo consentiant cum

Aspectus stellarum.

In cētris esse quomodo dicantur stellæ.

Apotelesmatum, seu eorū quæ sunt euentura, differentia.

Terrenorum non est sympathia cū cælestibus.

cœlesti-

cœleſtibus. Non enim ambiens cœlum ita eſt vnitum, vt corpus humanum: vt quomodo cum capite partes ſubiectæ in patiendo cõſentiunt & ſimul afficiuntur, & caput cum membris ſubiectis, ita etiam terrena cum cœleſtibus: ſed eſt quædam eorum differentia, & in eo quòd in ſimul patiendo non conſentiant diuerſitas, vt non habeant vnam & eandem vnionem. Alij autem ea quoque mouent quæ dicuntur de fato. Si enim omnia non fiunt fato, non eſt ars Chaldaica, quæ fato hoc cenſet fieri. Non fuerunt autem pauci qui illud quoq; ſimul rogabant. Quoniam ex iis quæ fiunt, alia quidem fiunt neceſſariò, alia verò forte fortuna, alia autem ſunt in noſtra poteſtate: omnino Chaldæi ſi prædictionèm ſibi conſtituunt quæ poſſit eſſe, aut in iis quæ ſunt neceſſariò facient prædictiones, aut in iis quæ forte fortuna eueniunt, aut in iis quæ ſunt in noſtra poteſtate. Et ſi in iis quidem quæ fiunt neceſſariò, vitæ ſunt inutiles. Quod enim neceſſariò accidit, non licet declinare, ſed velimus nolimus, hoc eueniet. Tunc autem vtilis eſt prædictio, ſi eo referatur, vt id vitetur. Si autem in rebus fortuitis, profitentur quæ non poſſunt fieri. Nam quæ fortuito fiunt, ſunt inſtabilia. Inſtabilium autem, & quæ aliter & aliter accidunt, non poteſt eſſe ſtabilis & firma prædictio. Reſtat ergo vt eorũ prædictiones ſint in iis quæ ſunt in noſtra poteſtate. quod quidẽ rurſus fieri non poteſt. Nam quod in mea ſitum eſt poteſtate vt eueniat aut non, & quod non prius iactam ab initio habet cauſam, non poterit quiſquam prædicere. Non ergo ſibi proponunt Chaldæi prædictionem quæ poſſit fieri. Nonnulli ergo per eiuſmodi telorum eminus eiaculationes conãtur tollere Chaldaicam methodum. Nos autem cùm ſimili modo argumentandi eius principia & veluti elemẽta labefactauerimus, cæterarum quoque ipſius contemplationum conſtitutionem fractam & ad nihilum redactam habebimus. Chaldaicæ ergo artis principium & veluti fundamentum eſt conſtituere horoſcopum. Ab eo enim reliqua centra ſumuntur, & declinationes & epanaphoræ, & triangula & quadrata, & ſtellarum eæ quæ ex ipſis fiunt figurarum conformationes. ex his autem omnibus fiunt prædictiones. Vnde ſublato horoſcopo, neceſſariò ne notum quidem erit id quod eſt in medio cœli, aut occidens, aut quod ſitum eſt ex aduerſo eius quod eſt in medio cœli. Si ea autem non poſſint comprehendi, ſimul etiam aboletur Chaldaica methodus. Quòd autem horoſcopi ſignum ab eis non poſſit inueniri, variis modis poteſt doceri. Nam vt hoc comprehendatur, oportet primum ortum eius qui

Aſtrologorũ prædictiones ſunt vel inutiles vel impoßibiles.

Horoſcopi ſignũ ab Aſtrologo non poteſt inueniri.

cadit ſub conſiderationem, eſſe firmiter comprehẽſum. Secundò autem id quod ſignificat horoſcopum, eſſe eiuſmodi vt non aberret. Tertiò autem exactè & perfectè eſſe perſpectum ſigni aſcenſum. In partu enim, ſigni in cœlo orientis obſeruatur aſcenſus, cùm eo vtantur Chaldæi tanquam miniſtro ad obſeruandum horoſcopum. In illo autem aſcenſu eſt aliarum ſtellarũ figuræ conformatio. quod quidem thema appellant. In themate autem ſunt prædictiones. Non poteſt autem fieri vt ſumantur ortus eorum qui cadunt ſub conſiderationem, vt oſtendemus. Neque horoſcopiũ eſt certum & non aberrans. Neque ſignum exoriens exactè comprehenditur. Non poteſt ergo conſiſtere methodus Chaldæorum. Dicamus autem primùm de primo. Ortum ergo eorum qui cadunt ſub conſiderationem, aut ab ipſo initio ſumunt, aut à deiectione ſeminis & conceptione, aut à partu. Sed à ſeminis quidem deiectione & conceptione nequaquam dicent. exactè enim comprehendi non poteſt eius tempus. & meritò. Neque enim poſſumus dicere, an ſimul cum deiectione ſeminis facta fuerit conceptio, an non. Poteſt enim hoc euenire vel cum ſola cogitatione, ſicut adeps, quæ ardentibus clibanis eſt immiſſa. Nam ſtatim conglutinatur. Poteſt autem etiam poſt aliquod tempus. Nã ſemina etiam quæ iaciuntur in terrã, non ſtatim agentia radices connectuntur cum ſubiectis ceſpitibus. Et cùm ſit interuallũ ab ore matricis vſque ad fundum, in quo dicunt Medici fieri conceptus, ſeminis quæ deiicitur natura, vt omnino in aliquo tempore hoc ſpatium conficiat oportet. Qui hoc autem ignorant Chaldæi, nempe quanto tempore hoc fiat, nunquam perfectè comprehendent cõceptum. Nam cùm ſemen quidem aliquando rectà iaciatur, & in ipſos locos matricis incurrat in iis qui apti ſunt natura: aliquando autem ſparſim incidat, & in ipſa matrice non poſſit in vnum locum cogi: eſt ignotum quando fiat primum, & quando ſecundum: & quantum temporis conſumatur in illa conceptione, & quantum in hac. Ea autem ſi ignorentur, perit etiam accurata & exacta comprehenſio conceptionis. Et ſi, vt nonnulli dicunt Phyſici, primò coctum & prius mutatum ſemen in matrice, tunc accedit ad reſerata eius vaſa: hinc neſcientes quanto tempore fiat mutatio, nec ſcient etiam tempus cõceptionis. Præterea ſicut in reliquis partibus corporis in partium operationibus differunt inter ſe mulieres, ita etiam veriſimile eſt eas differre in operatione matricis: vtpote quòd aliæ quidem citius, aliæ verò tardius concipiant. Neque verò eſt admirabile ſi etiam ſibi ipſis comparatæ,

ἀναφορά.

Horoſcopiũ ſumi non poteſt à deiectione ſeminis aut cõceptione.

σέλας.

Semen aliquãdo citius, aliquãdo tardius deiicitur in fundũ matricis.

ἀναμωθᾶσι.

Mulieres aliquæ tardius, aliquæ citius, imò etiã eadẽ aliquando tar

paratæ, nunc quidem cernantur facilius, nunc verò difficilius aut non omnino concipere. Hoc autem cùm ita habeat, planè fieri non potest vt accuratè exactéque dicatur quando semen dejectum sit retentum: vt ex eo tempore ortus horoscopum constituant Chaldæi. Sed nec dici potest quòd tempus conceptus comprehendi possit per aliqua signa: vt ex eo quòd post coitum exsiccati sint sinus muliebres: obstructum autem fortè fuerit os matricis, cessaritque menstrua purgatio, pica autem aduenerit. Nam primùm quidē hæc quoque omnia signa communiter fiunt iis quæ non conceperunt. Deinde etiam si non fiant communiter, ea cùm iam multorum dierum spatium præterierit, conceptum significant, non autem plenè, & proximum, & qui situs est in ipsius horæ spatiis. Ad dignoscendum autem vitæ discrimen opus habent Chaldæi, non tempore quod in aliqua extendatur latitudine, sed quod planè sit in ipso articulo. Est autem ex his perspicuum, quòd fieri non potest vt ex conceptu statuatur horoscopus. Sed nec ex partu. Nam primùm quidem dubium est quando dicendum sit esse partum: num quando fœtus qui nascitur, incipit prodire in frigidum aërem, an quando parum extat, an quando in terram est delatus. Deinde nec in vnoquoque eorum exactè & absolutè potest definiri tempus partus. Nam & propter animi constantiam, & propter aptitudinem corporis, & locorum affectionem, & propter obstetricis experientiam, & innumerabiles alias occasiones, non est idem tempus quo prodit fœtus qui nascitur ruptis membranis, aut foris parum existit, aut in terram defertur: sed aliud post aliud. Quod rursus non valentes definitè & accuratè perpendere Chaldæi, non assequentur vt horam partus vt oportet definiant. Atque quòd in tēpore quidem partus profiteantur Chaldæi se nosse horoscopum, nesciant autem, ex his est perspicuum. Quòd autē neque horoscopium sit eis certum & minimè aberrans, licet simili modo considerare. Nam quando dicunt, quòd qui parturiēti assidet, disco partum significat Chaldæo aspicienti stellas in promontorio: & ille cœlum aspiciens, obseruat signum quod oritur: primùm quidē eis ostendemus, quòd cùm partus non sit definitus, sicut paulo antè monstrauimus, nec facile sit eum disco significare. Deinde esto posse comprehendi partum, non tamen eius tempus potest perfectè adnotari. Accidit enim vt disci sonitus, qui potest longiori tēpore sensui distribui, moueatur ad promontorium. Signum est autem huius, id quod cernitur in iis qui ligna secant in montibus. Nam satis longo tempore post-

dius, aliquando citius concipiunt.

Conceptus quænam sint signa.

μεμυκέναι.

Horoscopus statui non potest ex partu.

πεφάσμα.

Horoscopiū nō est certum & minimè aberrans Astrologo.

In sono audiendo lōgior est mora.

quam inflicta est securis, exauditur ictus vocis, vt qui longiori tempore veniat ad eum qui audit. Propterea non possunt Chaldæi perfectè sumere tempus signi exorientis, quod est horoscopus. Præterea non solùm post partum transit multum temporis, in quo emittitur sonus ab eo qui assidet parturienti, ad eum qui aspicit stellas: sed etiam interim dum sursum aspicit, & considerans examinat in quo signo sit Luna & vnaquæque stella, euadit diuersum, quod ad stellas attinet, thema motus mundi qui perpetua circumagitur celeritate, priusquã horæ eius qui natus est, obseruando affixerit & accommodauerit ea quæ cernuntur in cœlo. Et alioqui eiusmodi obseruatio noctu fortasse solet procedere Chaldęis, quando cernuntur quæ sunt in circulo Zodiaco, & sunt manifestæ stellarum figurarum conformationes. Cùm autem nascantur etiam nonnulli interdiu, quando nihil potest adnotari eorum quæ prius dicta sunt, sed solus Solis motus, si is quoque potest, dicẽdum est in quibusdam quidem posse procedere methodum Chaldæorum: in quibusdam verò minimè. Vide autem num etiam noctu non possint certas & non errantes stellarum facere obseruationes. Sæpe enim nubilosæ & caliginosę sunt noctes. Bene autem cum eis ageretur, si ablato omni eiusmodi prætextu, firmum aliquid & stabile inuenirent in disciplina: tantum abest vt possint inuenire, si sit aliquod impedimentum ad perfectam & absolutam cœlestium comprehensionem. Cùm autem Chaldæorum fregerimus & aboleuerimus horoscopium, & paucis ostenderimus id non posse comprehendi tempore ortus, pergamus ad reliquam promissi partem. Restabat autem vt diceremus de ascensu in Zodiaco, relictis argumentis à nobis prius expositis. Dicimus ergo quòd nõ facile possint inter se definiri, imò ne possint quidem perfectè definiri partes signorum: & sit verisimile iam exortum signum nondum videri esse ortum: & contrà nondum exortum videri esse ortum. Neque enim prius dicta hydriarũ ratio potest aliquid Chaldęis afferre adiumenti. Nam & ex aqua fluente, & ex aëris temperatione, fluxus est inæqualis tempore, & ea quæ fluxui obsistunt. Aquæ enim motionem verisimile est esse dissimilem in principio, quando fluit pura, & postea quando est limosa, & fluens difficilius. Aëris autem temperationem est probabile, si sit quidem caliginosus & paulò crassior, resistere effluxioni, eam quodammodo obstruentem. si sit autem clarus & subtilis, magis adiuuare. Porrò autem ipsa quoque amphora non similiter fluet si sit plena, & si sit inanis, aut si sit in eo vt exinaniatur: sed aliquan-

signorũ partes non possunt exactè definiri.

Aqua ex hydria non semper fluit æqualiter. ἀνίσως ῥεῖ.

aliquando quidem celerius, aliquando verò tardius, aliquando verò mediocriter, cũ cœlestis motus semper feratur pari celeritate. Quod est autem in omnibus præcipuum, vniuscuiusque signi non est corpus continuum, neque veluti cum præcedenti compactum. coniunctum est cum id sequitur nullo interiecto spatio: sed constat ex stellis dispersis, & quæ quædã intermedia & discreta habent spatia, partim in medio, & partim in fine. Vnde cum partibus signorum Zodiaci omnino describatur, necesse est vt sit error iis qui obseruant à terra, cùm eos lateat occurrens interstitium, siue sit finis præcedentis signi, siue initium ascendentis. Tumuli autem ex quibus stellæ aspiciuntur, non semper manent iidem: sed cùm in parte diuersus sit & mutetur mundus, aut imbrium inundationibus, aut terræmotibus, aut aliis eiusmodi casibus vexãtur. Quo fit vt ex eorum mutatione non sint eædem stellarum obseruationes, sed alia quidem sit ex loco excelso aspicientibus obseruatio, alia verò ex humili: & quod aliis est visum, non omnino conspectum sit aliis. Assumi etiam hic potest sensuum diuersitas. alij enim vident aliis acutius: & quomodo quod à nobis nondum videtur propter interuallum, hoc tãquam maximum comprehẽdunt aquilæ & accipitres, propterea quòd sint acuti visus: ita etiam quod iam oritur signum & est in horoscopo, potest quidẽ qui non acutè videt Chaldæus, & est obtusi visus, si cum alio conferatur, ob longum interuallum opinari quòd nõdum sit exortum. His autem addenda est, tanquam euidentissimum ad artem Chaldaicam confutandam argumentum, etiam in horizonte seu finitore aëris differentia. Est enim verisimile, quòd cùm is sit crassus, per visus reflexionem signum quod est adhuc sub terra, videatur iam esse super terram. Quod quidem fit etiam in radio Solis, qui reflectitur in aqua. Non videntes enim Solem, ipsum sæpe esse Solem opinamur. Quod autem omnia maximè continet, si quidem omnibus qui cœlestia obseruant in orbe terrarum, vnaquæque pars duodecima Zodiaci pari appareret tempore & recta cerneretur, fortasse possent Chaldæi firmiter & stabiliter accipere signum quod oritur in horizonte. Nunc autem quoniam nõ pari tempore apparet apud omnes, sed aliis quidem citius, aliis verò tardius, & aliquibus quidem obliquũ, aliis verò rectum, sequitur quòd non videatur omnibus idem signum esse horoscopus: sed quod his iam videatur esse exortum, hoc aliis esse modò sub terra: & quod videtur aliis esse in declinatione signi quod est horoscopus, hoc aliis cerni esse horoscopum. Quòd autem hoc ita habeat

Signa ascendentia nõ possunt exactè obseruari.

Sensus videndi diuersitas.

Horizon sæpe fallit visum.

Horoscopi signum non idẽ est omnibus.

Arcturus & Canis non eodem tempore apparens omnibus.

habeat, ex hoc est perspicuum, quòd stellæ inerrantes, vt Arcturus & Canis, non eodem tempore appareãt omnibus qui sunt in omni climate, sed aliis alio. Atque quòd non contingat accuratè & absolutè sumere signum quod sit horoscopus, & propterea nec vllum ex aliis centris ex quibus à Chaldæis fiunt prædictiones, satis ostendimus. Ex abundantia autem dicendum est, quòd etiamsi accuratè & perfectè comprehendi posset tempus eorum ascẽsus, illud quidem est euidens, quòd nullus ex priuatis & imperitis qui accedũt ad Chaldæos,

Nullus ad Chaldæos accedens perfectè obseruauit tempus natiuitatis.

accedit accuratè obseruato tempore sui ortus. res enim esset magni artificij, vt prius ostendimus, & maior quàm vt eam discerneret imperitus. Quoniam ergo Chaldæus non accuratè & perfectè obseruauit tempus ortus in hoc imperito, sed ab eo ipsum audiit: hic autẽ imperitus, partim quidem propter imperitiam, partim autem propterea quòd non multum studij in ea re posuerit, rursus accuratè & perfectè tempus non nouit, restat vt nulla quidem perfecta prædi-

Tempus ab Astrologo est exactè sumendum.

ctio, sed error & deceptio accedat hominibus ex arte Chaldaica. Quòd si contrà dicant, non ab eis sumi tempus accuratè & perfectè, sed crassè & vt est in aliqua latitudine, ex ipsis propemodum refellentur rerum prædictarum effectis & euentis. Qui enim in eodem

Ἐν πλάτει.

Eorũ qui eodem tẽpore nati sunt, varia vita et varius exitus.

crassè & latè sumpto tempore nati sunt, non eandem egerunt vitã: sed alij quidem, verbi causa, regnarunt, alij verò consenuerunt in vinculis. Nullus quidem certè Alexandro Macedoni fuit æqualis, cùm tamen multi in orbe terrarum simul cum eo nati sint: neque Platoni Philosopho. Quamobrem si Chaldęus considerat tẽpus ortus quod latè sumitur, non poterit asseueranter dicere quòd qui eo tempore est natus, erit felix. Multi enim eodem tempore quo ipse nati, fuerũt infelices. Et rursus non dicet, Qui eo tẽpore natus est, egebit. Non pauci enim ex iis qui idem habuere cœli thema, cõsenuerunt in maximis copiis. Præterea videtur non mediocriter refellere Chaldęos, & quæ aduersus dictum argumẽtum retorquetur oratio. Si enim qui ortus sui habent idem thema, in eadem effecta & euenta in vita incidunt, omnino etiam qui diuersos habent ortus, diuersi euadunt ac differentes. quod est falsum. Videmus enim multos qui & ætate & corporis forma differunt, & permultis aliis proprietatum affectionibus, similem habuisse vitæ finẽ: & vel in bello cecidisse, vel oppressos esse ruina ædium, vel naufragio submersos. Quibus, si viuerent, quemadmodum prædixisset Chaldæus futurum vitæ exitum, operæpretium est dubitare. Si enim qui natus est sub aculeo sagittæ Sagittarij,

gittarij, ex ratione mathematica interficietur: quomodo tot Barbarorum millia aduersus Græcos decertantia Marathone simul interfecta sunt? Non enim erat idem in omnibus horoscopus. Et rursus si qui natus est sub situla Aquarij, nauem franget: quomodo qui reuertebantur à Troia, submersi sunt in freto Euboeæ? Neque enim fieri potest vt omnes qui multùm inter se differebant? nati sint sub situla Aquarii. Neque verò licet dicere, quòd sæpe propter vnum cui fuit in fatis vt periret in mari, omnes qui erant in naui simul pereant. Cur enim huius fatum vincit fata omnium, & non propter vnum cui erat in fatis vt moreretur in terra, omnes conseruantur? Dubitabit autem etiam quispiam alius de brutis animantibus. Si enim vitæ euenta & effecta eueniunt ex stellarum figurarum conformationibus: cùm in eadem parte signi simul nati sint asinus & homo, oportet in vtrisque eundem sequi vitæ exitum: & non hominem, cùm sæpe præclarè gesserit rempublicam, honorari à populis, eisque esse curæ: asinum autē perpetuò ferre onera, aut abduci ad molendinum. Non potest ergo esse vt vita administretur ex motu astrorum. aut si est cōsentaneum, id verò à nobis minimè potest comprehendi. Eadem autem vi incitati, eos pudore afficiemus in eo quoque quòd volunt figuris signorum quadam veluti necessitudine coniungere formas & mores hominum: vt quando dicunt, Qui natus erit in Leone, erit fortis: qui autem in Virgine, erit passis capillis, vultu gratus, candidus, sine liberis, verecundus. Hæc enim & similia sunt magis ridēda, quàm digna in quæ studium cōferatur. Nam primùm quidem, si propterea quòd Leo est fortis & toruo ac masculo aspectu, dicūt eum qui in ipso nascitur esse fortem, quomodo Taurum qui ei proportione conuenit, existimant animal fœmininum? Deinde verò ineptum est existimare, pulcherrimum Leonem qui est in cœlo, habere aliquam proportionem & conuenientiam cum eo qui est in terra. Est enim verisimile, veteres hæc nomina imposuisse propter solam figuræ similitudinem: fortè autem nec propter eam, sed causa doctrinæ magis significandæ. Quid enim habent vrsæ simile septem stellæ quæ sunt inter se disiunctæ ac disitæ? aut cum capite draconis, quinque stellæ, de quibus dicit Aratus,

„ *Tempora bina tenent, oculos duo, subtus at vnum*
„ *Immanis monstri maxillæ extrema capessit.*

Verumenimuero, vt superius diximus, eorum qui nascuntur in hoc signo, neque eædem sunt formæ, neque mores similes. Nisi fortè

Natus sub aculeo Sagittarij, occidetur.

Natus sub situla Aquarij, nauem frāget.

Homo & asinus nati sub eodem cœli themate non eundem habent vitæ exitum.

Formæ & mores hominū ab astris non dependent.

Signis cur animalium nomina imposuerūt veteres.

dicant partes eas in quas diuiditur vnumquodque ſignum, & etiam minuta, eiuſmodi differentiæ eſſe efficientia. quod rurſus non poteſt fieri. Oſtendimus enim temporis partus & horoſcopi certam ac perfectam cognitionem non poſſe conſiſtere. Duorum autem alterum: aut enim quia ſignum dicitur Leo, is qui natus eſt fit fortis: aut quia mutato aëre à cœleſti Leone eiuſmodi eueniunt affectiones homini qui naſcitur. Sed nõ eſt probabile fieri fortem propterea, quòd Leo vocetur ſignum quod eſt in horoſcopo. Hac enim ratione oporteret etiam eos qui nati ſunt cum terreſtri Leone, aut qui cum eo ſunt educati, eſſe fortes, propterea quòd Leo dicatur animal cum quo ſunt nutriti. Sinautem propter aëris mutationem, quid hoc ad vitæ differentiam? Nam ad hoc quidem quòd fiat corpore robuſtum, aut moribus ferum, fortè confert certa qualitate prædita aëris temperatio: ad hoc autem quòd id quod naſcitur opprimatur ære alieno, aut regnet, aut ſit in vinculis, aut paucos habeat liberos, aut paucos fratres, aër nihil videtur adiuuare. Et rurſus ſi qui natus eſt cùm Virgo eſſet in horoſcopo, eſt paſsis capillis, gratus aſpectu & candidus, oportebit nullum AEthiopem habere in horoſcopo Virginem: alioqui dabunt AEthiopem eſſe album, aſpectu gratum, & paſsis capillis. quod quidem eſt omnium abſurdiſsimum. Vt ſemel autem dicam, cùm nec ſtellas quidem eis dicant indicare humanæ vitæ differentias, ſed eas ſe obſeruaſſe ex ſtellarum inter ſe habitudinibus, dico quòd ſi firma ac ſtabilis futura ſit prædictio, oporteat eandem ſtellarũ inter ſe habitudinem non ſemel obſeruaſſe in vita alicuius, ſed in ſecundi iterum, & in tertii tertiò: vt ex eo quòd in omnibus pares ſint euentorũ & effectorum exitus, diſcamus quòd cùm ſtellæ ſint hanc figurarum accepturę conformationem, hoc ſit omnino euenturum. & quomodo in arte medendi didicimus, quòd vulneratio cordis ſit cauſa mortis, non obſeruata ſola morte Dionis, ſed & Theonis, & Socratis, & multorum aliorum: ita etiã in Mathematica, ſi ſit credibile quòd hæc aſtrorum figurę conformatio talem vitam ſignificet, omnino non ſemel in vno, ſed ſæpe in multis eſt obſeruata. Quoniam ergo eadem aſtrorum figuræ conformatio, poſt longa, vt aiunt, tempora cernitur, nempe poſt nouies mille nongentos & ſeptuaginta & ſeptem annos magni anni facta reſtitutione, tam multis ſeculis non perueniet hominum obſeruatio ad vnius hominis ortum. idque cùm non ſemel, ſed ſæpe mundi interitus, vt quidã dixerunt, eum intercipiat, aut terræ ſigillatim & per partes mutatio penitus aboleat continuationem

Eiuſdem ſtellarum habitudinis & conformationis ſæpius non poteſt eſſe obſeruatio.

Stellarum figuræ eadẽ conformatio. poſt quàm multos annos fiat.

tionem historicæ traditionis. Hæc ergo sunt quæ ex ipsa actione & rerum experientia dici possunt aduersus Chaldæos. Post quæ rursus alio sumpto principio, trademus compendiosam aduersus Musicos quæstionem.

Sexti Empirici aduersus Musicos. Cap. 22.

MVSICA dicitur tribus modis. Vnò quidem modo, quædam scientia quæ versatur in modulationibus, sonisq;, & rhythmorũ seu numerorum cõfectionibus. Quo quidem modo Aristoxenum Spinthari filium dicimus esse Musicum. Altero autem, quæ versatur in organorum & musicorum instrumentorum peritia. Per abusum autem nonnunquam solemus appellare eodem nomine etiam rectam in re aliqua actionem. Sic ergo dicimus opus aliquod μεμουσωμένον, id est à Musis vel musicè concinnatum, etiamsi sit pars picturę: & μεμουσῶσθαι, id est à Musis vel afflatum vel institutum, qui rectè se gesserit pictorẽ. Cùm autem tot modis intelligatur Musica, nunc est nobis propositũ contra eam dicere: non quidem aduersus aliam, quàm eam quæ intelligitur in primo significato. ea enim ad alias musicas videtur esse perfectissima. Dicendum est autem genus contradicendi quomodo in Grammatica. Atque alii quidem dogmaticè conati sunt docere, quòd Musica non est ad felicitatem disciplina necessaria, sed potius noxia: idque ostendi & ex eo quòd malè audiant ac vituperẽtur quæ sunt apud Musicum: & ex eo quòd præcipuæ rationes mereantur reprehensionem. Alii autem maiorem mouentes dubitationem, relicta omni eiusmodi contradictione in labefactandis Musicorum hypothesibus, existimarunt etiam totam labefactatam esse Musicam. Nos itaq; ne videamur de doctrinę debito aliquid rescindere, vtriusque dogmatis aut rei tractationem summatim aggrediemur, nec in rebus superuacaneis in longas excurrentes digressiones, nec in necessariis ea quæ vrgent & premunt omittentes, sed mediam & moderatam, quoad eius fieri potuit, adhibentes doctrinam. Ordine ergo primùm incipiamus quæ pro Musica iactari solent in vulgus. Si ergo, inquiunt, recipimus Philosophiam quæ humanam vitam castigat & temperat, animique motus & perturbationes coërcet ac reprimit: multo magis recipimus Musicam, quæ non per vim nobis imperat, sed cum voluntaria quadam persuasione, eadem effecta efficit quæ Philosophia. Pythagoras quidem certè cùm aliquando vidisset adolescentes ob ebrietatem in debacchantes, vt ab insanis nihil differ-

Musica dicitur tribus modis.

Aristoxenus cur dictus musicus.

μεμουσωμένον opus quid sit.

μεμουσῶσθαι quid sit.

Musicæ laus.

Pythagoras iubens tibicinẽ canere spõdeum melos,

petulãtes iuuenes reduxit ad moderationem.

tent, suasit Tibicini quem illi secum habebãt in comessatione & petulanti illa oblectatione, vt spondeũ illis caneret melos. Quod cùm vt iusserat fecisset, ita repente fuerunt conuersi ad modestiam, ac si fuissent ab initio sobrij. Et qui Græciæ præerant, & quorum virtus prædicabatur ab omnibus, Spartani semper bellum gerebant Musica eis ducente exercitum. Et qui Solonis vtebãtur admonitionibus,

Lacedæmonij Musica vtebantur in bello.

Solon ad tibiam & lyrã iubebat instrui aciem.

ad tibiam & lyram instruebant aciem, numeroso in armis motu vtentes, qui dicitur enoplios. Porrò autem vt insipientes castigat & moderatos reddit Musica, & timidos hortatur ad virtutem, ita etiam eos sedat qui ira incẽduntur. Videmus certè quòd qui apud Poëtam erat ita percitus Achilles, deprehenditur à legatis qui ad eũ missi fuerant,

Achilles iratus se oblectabat Musica.

Hom. Rhaps. 1.

Se oblectare volens cithara & recreare canora,
Pulchra, fixus erat capulusque argenteus illi:
Bello enaris quam habuit capta Actionis ab vrbe.

Musicis ab Heroibus custodiendæ relinquebantur vxores.

Illa quidem recreabat animum, vt qui sciret Musicum maximè posse suam sedare affectionem. Ad hæc accedit, quòd cùm alii quoq; Heroës peregrè essent profecturi & longam suscepturi nauigationem, in more erat eis positum, vt fidelissimos vxorum suarum custodes & moderatores relinquerent Musicos. Clytęmnestræ quidem certè aderat Cantor, cui de sua vxoris pudicitia multa mandauerat Agamemnon. Sed AEgisthus cùm esset callidus, hunc Cantorem in desertam insulam abductum,

Agamemnõ cantori suam commisit vxorem.

AEgisthus amandato cantore corrupit Clytæmnestrã.

Homerus.

» *Esse cibum prædamque auibus canibusque reliquit.*

Deinde cùm Clytęmnestram sic accepisset incustoditam, ei stuprũ attulit, hortataque & vt Agamemnonis inuaderet imperium. Et qui plurimum valuerunt in Philosophia, sicut Plato, sapientẽ dicunt esse Musico similem, vt qui habeat animam ad harmoniam bene concinnatam ac compositam. Qua ratione Socrates quoque etiamsi iam esset senio confectus, non erubescebat ad Lamponem ventitare citharœdum, & dicere ei qui hoc ipsi exprobrauerat, melius esse vitio dari quòd serò didicisset, quàm quòd esset indoctus, vt qui nihil didicisset. Non oportet autem, inquiunt, ob fractam & eneruatam nostri temporis Musicam, in veterem inuehi & de ea detrahere, cùm etiam Athenienses, quibus magnæ fuit curæ moderatio ac tẽperantia, Musicæ honestam accipientes grauitatem, eam vt disciplinam maximè necessariam tradiderint posteris. Huius autem rei testis est Poëta veteris Comœdiæ, dicens: Dicam vitam quam dabam ab initio mortalibus. Prius enim neminem oportebat audire vocem pueri ne mutientis

Musico est sapiens similis, vt vult Plato.

Socrates senex didicit Musicã à Lampone.

Sero didicisse melius est quàm nihil didicisse.

Athenienses Musicam docebant suos liberos.

» teris Comœdiæ, dicens: Dicam vitam quam dabam ab initio mor-
» talibus. Prius enim neminem oportebat audire vocem pueri ne mu-

» tientis quidem. Deinde in viis modestè ire ad citharistam. Quare si quibusdã fractis modis & effœminatis numeris nunc effœminat Musica, nihil hoc ad veterem & virilem Musicam. Quomodo autem vitæ vtilis est Poëtica, eam autem cernitur exornare Musica, quæ ad modos eam deducit, & ei præbet vt possit cantari, fiet Musica vtilis. Poëtæ certè & dicuntur μελοποιοὶ, id est modorum factores: & Homeri versus olim canebantur ad lyram. Similiter & qui apud Tragicos modi dicuntur stabiles, quandam naturalem tenentes rationẽ, cuius» modi sunt qui sic dicuntur: Terra maxima, & Iouis æther: Hic quidẽ » hominum & Deorum genitor: Illa verò acceptis humoriferis austra» libus stillis, Parit mortales, parit cibum, genera & ferarum. Vnde nõ » iniuria existimata est mater omnium. Vt enim dicam vniuersè & in summa, Musica non solùm auditur à lætantibus, & in hymnis & conuiuiis & Deorũ sacrificiis, & propterea exhortatur ad bonorũ æmulationem: sed etiam est solatium eorum qui mœrore conficiuntur. Vnde etiam lugentibus modos canunt tibiæ, quæ eis luctum leuant. Atque hæc quidem pro Musica. Aduersus ea autem dicitur, primùm quidem quòd non protinus eis conceditur, quòd ex modis alij quidem natura animum excitant, alij verò sedant & componunt, sed ex nostra hoc fit opinione: quomodo etiam sonitus tonitrui, vt dicunt Epicurei, non significat aliquẽ Deum apparuisse, sed censetur id esse eiusmodi ab imperitis & superstitiosis. Nam etiam cùm alia corpora inter se fuerint collisa, similiter editur sonus, vt cùm circumagitur mola, aut cùm comploduntur manus. Ita etiam ex modis musicis nõ alii quidem sunt natura tales, alij verò tales, sed à nobis existimantur. Idem certè modus equos quidem excitat, homines verò qui audiunt in theatris, minimè. Fortè autem nec equos excitat, sed perturbat. Deinde etiamsi tales sint modi musici, non ideo Musica est vitæ vtilis. Non enim quia vim habet moderandi & castigandi, sedat & comprimit animum, sed vim potius habet abstrahendi: quandoquidem cùm cessauerint hi modi, mens rursus tanquam ab eis non curata, ad eam quam prius habebat redit cogitationem. Quomodo ergo somnus aut vinum non soluit dolorem, sed differt, immittens veternum & dissolutionem ac obliuionem: ita modus certa qualitate prędidus, non comprimit mœrore affectam animam, aut cogitationem ira ardentem, sed abstrahit. Et Pythagoras primùm quidem erat insipiens, qui intempestiuè volebat ebrios reducere ad temperãtiam, non autem eos declinare. Deinde etiam hoc modo eos corrigens,

Musica vetus erat virilis.

Musica recẽs fracta & effœminata.

ἐπωδὸν παράκλησις.

Poëtæ modos acceperunt à Musicis.

Modi stabiles apud Tragicos.

Musicã lætos delectat, mœstos cõsolatur.

Musicæ vis.

Nõ modi naturã animũ excitant aut sedant, sed nostra opinio.

Tonitru quale sit secũdum Epicurum.

Musica non est vitæ vtilis.

Musica non sedat animũ, sed tantùm ad tẽpus abstrahit.

Vinum & somnus nẽ soluunt dolorem, sed differunt.

περὶ ὀργὴν σωφρονισμός.

Tibicines ad corrigẽdos mores plus possunt quàm Philosophi.

confitetur plus posse Tibicines ad corrigendos mores quàm Philosophos. Et quòd Spartani bellum gerant ad tibiam & lyram, signum est eius quod prius dictum est, non autem quòd vitæ vtilis sit Musica. Quomodo autẽ qui portant onera, aut remigant, aut faciunt aliquod aliud opus laborioſum, vtuntur clamoribus quos vocant celeusmata, ad abstrahendum animum à vexatione operis: ita etiam tibiis aut tubis vtentes, non quòd modus habeat aliquid quod mentem excitet, & virilis animi causa sit, hoc excogitauerunt: sed studium suum in id contulerunt, vt se abstraherent ab afflictione & perturbatione. Sic quidem nonnullis quoque Barbari turbinibus buccinantur, & tympanis sonantes bellum gerunt. Sed nihil horum eos hortatur ad virtutem. Hæc ipsa dicenda sunt de Achille ira percito: quanquam cùm esset amori deditus & incontinens, non est mirabile studio ei fuisse Musicam. At Heroës suas commendarunt vxores Cantoribus tanquam castis custodibus, quomodo Agamemnon Clytęmnestrã. Hęc autem sunt virorum fabulantium, & qui seipsos euestigio refellunt. Quomodo enim si credebatur Musica cõferre ad motus animi corrigendos, Agamemnonem quidẽ occidit Clytęmnestra in suis ædibus tanquam bouem in præsepi: in domum autem Vlyssis Penelope lasciuam & petulantum iuuenum admittit turbam: eorum autem desiderii spem semper & amputãs & augens, in Ithaca deterius & grauius bellum excitauit marito, quàm quod susceptum erat aduersus Ilium? Sed neque si Platonici exceperunt Musicã, dicendum est eam tendere ad beatitudinem. Nam alii quoque non minus fide digni, vtpote Epicurei, negarunt eam esse suscipiendam, dicentes contrà, eam minimè esse conuenientem, & esse ociosam, & vino deditam, & pecuniæ negligentem. Nam potest quidem quispiam, vt diximus in libro aduersus Grammaticos, docere esse Poëticam inutilem: & nihilo minus illud quoque ostendere, quòd Musica quidem, quæ in solis versatur modulationibus, secundum naturam solum habeat vt delectet: Poëtica autem quæ versatur etiam in animi cogitatione & intelligẽtia, potest simul & prodesse, modestumque reddere & temperantem. Sed aduersus ea quidem quę adducta sunt argumenta, hęc dici possunt. In primis autem hoc dicitur aduersus Musicam, quòd si quidem sit vtilis, in hoc dicitur esse vsui, quòd qui est Musicus, magis delectetur musicis acroamatis quàm imperiti: aut quòd nõ liceat bono euadere, qui ab eis prius non fuerit eruditus: aut quòd sint eadem elementa Musicæ, & rerum quæ in Philosophia tractantur cognitionis.

Heroas suas vxores commendasse cantoribus, fabulosum.

Epicurei nõ admittũt Musicam.

Poëtica potest esse vtilis etsi Musica sit inutilis.

Musica non est vitæ humanæ vtilis.

nis.

nis. quod etiam ſuperius dicebamus de Grammatica. aut quòd per harmoniam adminiſtretur mundus, vt dicunt Pythagorei: opus autẽ habeamus muſicis contemplationibus ad vniuerſarum rerum cognitionem. Sed nec vtilis dici poteſt Muſica, quòd acroamatis magis delectentur Muſici quàm imperiti. Nam primùm quidẽ non eſt imperitis neceſſaria eorum delectatio, vt quæ in fame aut ſiti aut frigore fit à cibo aut potu aut calore. Deinde etiamſi ſint neceſſaria, poſſumus his frui abſque muſica experientia. Sopiuntur quidem certè infantes numeroſum audientes ſuſurrum: & bruta demulcentur à tibia & fiſtula:& Delphini, vt fertur, tibiarum delectati modulatione, adnatant ad eos qui remigãt in ſcaphis. quorum neutrum videtur habere experientiam aut notionem Muſicæ. Et ideo num quomodo abſq; arte condiẽdi obſonia, & arte deguſtãdi vina, delectamur obſonio guſtato aut vino: ita etiam Muſica delectabimur, audientes modum iucundum & delectabilem, quòd artificioſè quidem fiat, magis quàm imperitus apprehendentes, ſed eo nihilo maiorem accipiẽtes voluptatem. Quamobrem non eſt eligenda Muſica, quòd vſuueniat vt qui eius ſunt ſcientes, magis delectentur: ſed nec quòd ea animæ viam muniat ad ſapientiam. Contrà enim offendit, & reſiſtit ne virtus appetatur, vt quæ iuuenes reddat propenſos ac procliues ad libidinem & intemperantiam. Nam qui ſe dedidit Muſicæ, cantibus delectatus hoc ſemper venatur,

Infantes ſopiuntur ſuſurro.

Delphini delectantur tibiis.

Muſici non maiorem accipiunt voluptatem quàm imperiti qui eos audiunt.

Muſica impedit ne virtus appetatur.

„ *In ædibus ſiet piger & in oppido,*
„ *Suis amicis ille nec vnquam aderit,*
„ *Iucunda quem victum voluptas detinet.*

Similiter autem, neque quòd ab iiſdem proficiſcatur elementis ipſa & Philoſophia, ea ratione eſt vtilis, vt ex ſe eſt euidens. Reſtat ergo vt ex eo quòd per harmoniã mundus adminiſtretur, aut ex eo quòd vtatur modis qui bonos mores procreãt, ea dicatur eſſe vtilis ad beatitudinem. Quorum extremum quidem iam fuit reprobatũ, vt quod non ſit verum. Quòd autem per harmoniam mundus adminiſtretur, multifariam falſum oſtenditur. Deinde etiamſi ſit verum, hoc nihil poteſt ad beatitudinem, ſicut nec quæ eſt in inſtrumentis harmonia. Sed eiuſmodi quidem eſt primum genus dicendi aduerſus Muſicos. Secundum autem, & quod tangit Muſicæ principia, eſt quæſtionis paulò operoſioris: vt quoniam Muſica eſt ſcientia modulatorum & non modulatorum, numeroſorumque & non numeroſorum, omnino ſi oſtenderimus quòd neque modi conſiſtunt, neque rerum quæ

Mundus non adminiſtratur per harmoniam.

ſunt

sunt numeri, ostenderimus etiam Musicam non consistere. Dicamus autem primùm de modis & eorũ substantia, paulò altius incipientes.

Definitio Vocis.

Vox quid sit. Vox ergo est, vt ea potest definiri citra omnem controuersiam, proprium sensile auditus: & quomodo est proprium munus visus, colores apprehendere: & solius odoratus, vendicare sibi sensum eorum quæ bene olent & malè, ita etiam vox est proprium sensile auditus.

Vocis diuisio. Vocum autem alia quidem est acuta, alia verò grauis, vtroq; eorum metaphoricè suam accipiente appellationem ab iis quæ sunt sensilia tactus. Quomodo enim id quod tactum pungit & secat, acutum vocat humanæ vitæ vsus: & graue, id quod contusionem affert & premit: eodem modo & vocum, eam quidem quæ veluti auditum secat, acutam: eam autem quæ veluti contundit, grauem. Nec est alienum, si quomodo fuscam quandam atramque & candidam appellauimus vocem, ab iis quæ cadunt sub sensum visus, ita etiam vtamur quibusdam metaphoris ex iis quæ cadunt sub tactũ. Quando ergo vox quidem ex æquo enuntiatur, & sub vna extẽsione, ita vt sensus nulla fiat abstractio aut ad grauius, aut ad acutius, tunc eiusmodi sonus dicitur Græcè φθόγγος. Musici itaque eum describentes dicunt.

Acuta vox cur dicatur.

Grauis vox cur dicatur.

φθόγγος, sonus musicus.

Definitio soni qui dicitur φθόγγος.

φθόγγος quid sit. Sonus ergo musicus qui dicitur φθόγγος, est vocis modulatæ casus sub vnam extensionem. Ex sonis autem alii quidem in voce cõueniunt, alii verò minimè. Et in voce quidem conueniunt, qui inter se non differunt in acuto & graui. Non conueniunt autem, qui non ita se habent. Eorum autem qui in voce conueniunt, vt & eorum qui non conueniunt, aliqui quidem vocantur acuti, aliqui verò graues. Et rursus eorum qui in voce non conueniunt, alii quidem appellantur dissonantes, alii verò consonantes. Et sunt quidem dissonantes, qui inæqualiter diuulseque ac dispersim aures mouent: consonantes autem qui æqualiter & indiuidué. Fiet autẽ apertior vtriusque generis proprietas, si vtamur transitu à qualitatibus ad gustum pertinentibus. Quomodo ergo ex gustabilibus alia quidem talem habent temperationem, vt vniformiter & leniter moueant sensum, vt mulsum & hydromel: alia autem non eodẽ modo nec similiter, quomodo oxymel (vtraq; enim harum mixtionum gustui imprimit propriam qualitatem) ita ex sonis, dissonantes quidem sunt qui inæqualiter diuulseque ac dispersim mouent auditum: consonantes autem, qui æquabilius. Atque sonorum quidem differentia talis est apud Musicos.

Dissonantes soni.

Consonantes soni.

Gustabilia partim similiter, partim dissimiliter gustũ mouent.

ὀξύμελι.

Circun-

Circunſcribuntur autem quædã ab eis interualla, in quibus vox mouetur, aut ad acutius aſcendens, aut deſcẽdens ad grauius. Quamobrem conuenienter proportioni interuallorum, alia quidem appellata ſunt conſonantia, alia verò diſſonantia. Et conſonantia quidem, quando continentur à ſonis conſonantibus: diſſonantia autem, quæ à diſſonantibus. Conſonantium autem interuallorum, primum quidem & minimum appellãt Muſici Dia teſſaron: quod autem eſt poſt hoc maius, Dia pente: & quod interuallo Dia pente eſt maius, Dia paſon. Et rurſus diſſonantium interuallorum, minimum quidem eſt & primum apud ipſos, quæ vocatur Dieſis: ſecundum autem, Semitonium, quod eſt duplum Dieſis: tertium autem, Tonus, qui eſt duplus Semitonij. Verumenimuero quomodo vniuerſum in Muſica interuallum habet ſubſtantiam in ſonis, ita etiam hic mos vniuerſus eſt quoddam genus modulationis. Quomodo enim ex humanis moribus alij quidem ſunt ſeueriores & grauiores, quales ſcribunt fuiſſe mores veterum: alij autem magis propenſi & procliues ad amores & ebrietates, fletuſque, luctus & eiulatus: ita etiam quædam modulatio honeſtos quoſdam grauesque & ciuiles mores immittit in animum: alia autem humiliores & illiberales. Vocatur autem eiuſmodi melodia ſeu modulatio communiter à Muſicis ἦθος, id eſt mos, ex eo quòd morẽ efficiat: quomodo & timor pallidus, quòd pallidos reddat: & Auſtri dicuntur graues auribus, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes, pro eo quod eſt, horum efficientes. Communis autem hæc melodia ſeu modulatio partim quidem dicitur Chroma, id eſt color: partim autem Harmonia: partim autem Diatonon. Ex quibus Harmonia quidem conſtituit quodammodo quandam morum honeſtatem & grauitatem: Chroma autem eſt lene quidpiam & lamentabile: Diatonicũ autem aſperum & ſubagreſte. Sed rurſus ex iis quæ recipiunt modulationem ſeu melodiam, modus quidem harmonicus eſt indiuiduus. Diatonum autem & Chroma habent proprias quaſdem differentias: duas quidem Diatonum, nempe & eam quæ mollis vocatur Diatoni, & eam quæ intenſi: Chroma autem tres. nã id partim quidem vocatur Tonicum, partim autẽ Semitonium, partim autem molle. Cæterũ ex his eſt perſpicuum, quòd vniuerſa apud Muſicos contẽplatio modulationis, non in aliam quàm in ſonis ſuam habet ſubſtantiam. & ideo ſi ij tollantur, nihil erit Muſica. Quomodo ergo dicet quiſpiam non eſſe ſonos? Ex eo quòd ipſi ſint vox in genere, dicemus vocẽ eſſe non poſſe, à nobis fuiſſe oſtenſum in Sceptri-

Interualla conſonantia.
Interualla diſſonantia.
Dia teſſaron interuallum.
Dia pente.
Dia paſon.
Dieſis.
Semitonium.
Duplus ſemitonij.
ἦθος, quædã modulatio mores efficiens.
Timor pallidus.
Auſtri graues.
Chroma quid ſit.
Harmonia quid ſit.
ἁρμονικὸν.
Diatonos quid ſit.
Sceptici commẽtarij Sexti.

cis commentariis ex teſtimonio Dogmaticorũ. Cyrenæi enim Philoſophi ſolas eſſe dicunt affectiones, aliud autem nihil. Vnde etiam vocem, cùm non ſit affectio, ſed efficiens affectionis, non eſſe ex iis quæ ſunt. Democritus autem & Plato tollentes vniuerſum ſenſile, vocem quoque ſimul tollunt, quæ videtur eſſe quædam res ſenſilis. Alioqui enim ſi eſt vox, aut eſt corpus, aut incorporea. Non eſt autẽ corpus, vt multis docent Peripatetici: neque incorporea, vt Stoici. Non eſt ergo vox. Alius autem quiſpiam illo quoque modo argumentabitur. Si non eſt anima, nec ſunt ſenſus: ij enim ſunt eius partes. Si autem non ſunt ſenſus, nec ſenſilia: ad ſenſus enim relata intelligitur eorum ſubſtantia. Si autem non ſunt ſenſilia, neque vox: ea enim eſt ſpecies ſenſilium. Atqui nihil eſt anima, vt oſtendimus in noſtris De anima commentariis. Non eſt ergo vox. Præterea ſi neque vox eſt longa nec breuis, non eſt vox. Non eſt autem vox longa nec breuis, vt admonuimus in iis quę ſcripſimus aduerſus Grammaticos, de ſyllaba quærentes & dictione. Non eſt ergo vox. Ad hæc accedit, quòd vox neque in effectu intelligitur, neque in ſubſtantia, ſed in generatione & temporali extenſione. Quod autem eſt in generatione, fit, nondum autem eſt: vt nec domus quæ fit, aut nauis, & alia quàm plurima, eſſe dicuntur. Vox ergo nihil eſt. Multæ aliæ poſſunt ad hæc adduci rationes, de quibus, vt dixi, tractauimus in Pyrrhoneis commentariis. Nunc autem ſi non ſit vox, nec erit ſonus, qui dicebatur eſſe caſus vocis ſub vnam extenſionem. Si autem non eſt ſonus, nec eſt interuallum muſicũ, nec ſymphonia, nec modulatio, nec quæ ex iis conſtant genera: & ideo nec Muſica. Dicebatur enim ſcientia modulatorum & non modulatorum. Vnde ab alio oſtendendum eſt principio, quòd etiamſi ab his diſceſſerimus, propter tractandam in conficiendis rhythmis ſeu numeris dubitationem, non poteſt conſtare Muſica. Si enim nihil eſt Rhythmus ſeu numerus, neq; numeri vlla erit ſcientia. Atqui nihil eſt Rhythmus, vt oſtendimus. Non eſt ergo aliqua Rhythmi ſcientia. Nam, vt ſæpe diximus, Rhythmus eſt compoſitio quædam ex pedibus. Pes autem eſt id quod conſtat ex eleuatione & poſitura. Eleuatio autem & poſitura conſideratur in quantitate temporum: quorum aliqua quidem tempora continet poſitura, aliqua verò eleuatio. Quomodo enim ex elementis quidem ſyllabæ, ex ſyllabis autem componuntur dictiones: ita ex tẽporibus quidem pedes, ex pedibus autem fiunt Rhythmi ſeu numeri, vt qui ex illis accipiant conſtitutionem. Si ergo oſtẽderimus quòd nihil ſit

Vox nulla eſt.

Vox neque eſt corpus, nec incorporea.

Animam nõ eſſe oſtendit Sextus in commentariis De anima.

Vox nec eſt longa nec breuis.

Vox non eſt in effectu neque in ſubſtãtia, ſed in generatione.

Pyrrhoneos commentarios ſcripſit Sextus Empiricus.

Rhythmus ſeu numerus nihil eſt.

tempus,

tempus, simul etiam habebimus demonstratum, quòd nec erunt quidem pedes: propterea autem nec Rhythmi qui ex illis cõsistunt. Cui erit consequens ne esse quidem Rhythmorum scietiam. Quomodo ergo nihil sit tempus, iam quidem ostendimus in Pyrrhoneis commentariis: nihilo secius autem nunc quoque ostendemus aliquantulum. Nam si tempus est aliquid, aut est finitum, aut infinitum. Non est autem finitum: alioqui dicemus fuisse tempus quando non erat tempus: & futurum aliquando tẽpus, quando tempus non erit. Neq; est infinitum: est enim eius aliquid præteritum, & præsens, & futurum. Quorum vtrunque si quidem nõ est, finitum est tempus. Si autem est, erit in præsenti & præteritum & futurum: quod quidem est absurdum. Non est ergo tempus. Quod autem cõstat ex iis quæ esse non possunt, non potest esse. Tempus autem constans & exeo quod præteriit & non est amplius, & ex futuro quod nondum est, esse non poterit. Alioqui si tempus quidem est indiuiduum, quomodo aliud quidem eius dicimus prẹteritum, aliud verò præsens, aliud autem futurum? Si autem est diuiduum, quãdoquidem quidquid est diuiduũ, aliqua pars ipsius id metitur, vt palmus quidem cubitum, digitus verò palmum: oportebit aliquam quoque eius partem ipsum metiri. Fieri autem non potest, vt præsenti alia mẹtiamur tempora. nã quod fit & est præsens tempus, ex eorum sententia idem est præsens & futurum. Præteritum quidem, quoniam metitur tempus præteritum: futurum autem, quoniam futurum. quod quidem est absurdum. Nullo ergo ex duobus quæ restant præsens est metiendum. Quam ob causam nec hac ratione dicendum est vllum esse tempus. Præterea si tempus est trium partium, & partim quidem est præteritum, partim autem præsens, partim autem futurum: quorum præteritum quidem non est amplius, futurũ autem nondum est, prẹsens autem est: aut est diuiduum, aut indiuiduum. Sed indiuiduum quidem non est. Nam in indiuiduo quidem nihil potest fieri diuiduũ, vt dicit Timon: vt fieri, interire. Et alioqui si est indiuiduũ præsens tempus, neq; principium habet à quo incipit, neq; finem in quem desinit. Propterea autẽ nec medium. Et sic non erit præsens tempus. Sinautem est diuiduum, si quidem diuiditur in tempora quę non sunt, non erit totũ tempus: sed ex eius partibus aliquæ quidẽ erunt, aliquæ verò non erunt. Nihil est ergo. Propterea autem neque pedes, neque numeri, neq; numerorũ scientia. Cùm hæc agendo dixerimus aduersus principia Musicæ, in his absoluimus tractationem aduersus disciplinas.

Tempus nihil est.

Sexti Empirici ex duobus De philoſophia liber primus, Aduerſus Logicos.

SCEPTICAE quidem facultatis, quæ eſt vniuersè & in genere, forma oſtenſa eſt cum ea qua conuenit pertractatione, partim quidē primo loco expreſſa, partim autem conuenienter diſtinctioni Philoſophorum qui illam ſequuntur. Reſtat autem vt in iis quæ ſunt eius ſingularia, doceamus quis ſit eius vſus: & neque ſeorſum res conſiderantes, neque Dogmaticis reſiſtētes, facilè prolabamur. Sed quoniam res eſt varia & multiplex Philoſophia: ad hoc vt certo ordine & via quæramus vnumquodq;, oportebit pauca tractare de eius partibus. Iam enim alij quidem videntur ſtatuere eam vnicam habere partem; alij verò duas partes, alij autem tres. Et ex iis qui vnam partem ſtatuerunt, alij quidem eam naturæ ſtatuerunt contemplationē, alij verò morum conſiderationem, alij autem logicam. Et ſimiliter ex iis qui eam diuidunt per binarium, alij quidem eam diuiſerunt in naturæ contemplationem, & logicam: alij autem in naturæ contemplationem, & eam quę verſatur in conſiderandis moribus: alii autem in logicam, & eam quæ in moribus verſatur partē. Qui verò in tres partes diuidunt, conſentiunt in ea diuidenda in naturæ contemplationem & logicam, & eam quæ verſatur in moribus. Atque naturalem quidem ſolam conſtituēre partem Thales & Anaximenes & Anaximander & Empedocles & Parmenides & Heraclitus. Thales quidem & Anaximenes & Anaximander, ex omnium ſententia & citra vllam controuerſiam: Empedocles autem & Parmenides & præterea Heraclitus non ex omnium ſentētia. Nam Empedoclem quidem dicit Ariſtoteles primum mouiſſe dicēdi artem: cuius dicit Dialecticam eſſe ἀντίστροφον, hoc eſt ἰσόστροφον, propterea quòd verſetur in eadem materia: vt etiam Poëta Vlyſſem dixit ἀντίθεον, quod quidem eſt, Deo parem. Parmenides autē videtur non fuiſſe imperitus Dialecticæ. Nam rurſus Ariſtoteles exiſtimauit Zenonem eius familiarem fuiſſe Dialecticæ auctorem. De Heraclito quoque quærebatur non eſſet ſolùm Phyſicus, ſed etiam moralis Philoſophus. Atq; ii quidem ſunt qui parti naturali præfuerunt. Eius autem quæ verſatur in moribus ſolus curam gerebat Socrates, vt volunt quidam alii eius familiares. ſiquidem Xenophō in ſuis de eius dictis & factis cōmentariis, diſertis verbis dicit eum abnegaſſe naturæ contemplationem, vt quæ ſit ſupra nos: ſoli autem morum vacaſſe inquiſitioni, vt

Philoſophiæ quot ſint partes.

Naturalē ſolam Philoſophiæ partem quinam conſtituant.

Empedocles primus mouit Rhetoricā, vt vult Ariſtoteles.

ἀντίστροφος, id eſt, ἰσόστροφος.

ἀντίθεος, id eſt, Deo ſimilis.

Zeno familiaris Parmenidis auctor Dialecticæ.

Socrates ſoli morali Philoſophiæ dedit operam, teſte Xenophonte.

quæ

quæ ad nos pertineat. Hoc nouit etiam Timon cùm dicit,

„ *Legifer ex illis verùm lapicida receſſit.*

nempe à Phyſicis ad morum contemplationem. Et ideo adiecit illud Legifer, vtpote quòd ſit eius partis quæ pertinet ad mores, de legibus diſſerere. Nam Plato quidem ei tribuit omnem partem Philoſophiæ. Logicæ quidem, quoniam ab eo introductus eſt quærens de definitionibus & diuiſionibus & etymologia, quæ quidem ſunt logica. Eius autem partis quæ verſatur in moribus, quoniam diſceptat de virtute & reip. adminiſtratione & legibus. Naturæ autem contemplationis, quoniam & de mundo & de ortu animalium & de anima eſt philoſophatus. Hinc Timon reprehendit Platonem, quòd Socratem multis ita ornet diſciplinis: Illum, inquit, quem haud voluit

„ præclarus Plato manere, Morum diſceptatorem. Videntur autem nonnulli quoq; eſſe in hac ſententia, vt exiſtiment Cyrenæos ſolùm amplecti eam partem quæ verſatur in moribus, amandare autem naturæ contemplationem & logicam, vt quæ ad bene beateque viuẽdum nihil adiumenti afferant. Quanquam nonnulli eos euerti exiſtimarunt, ex eo quòd eam partem quæ verſatur in moribus, diuidant & in eam quæ tractat de eligendis & fugiendis, & in eam quę de animi perturbationibus, & præterea in eam quæ de actionibus, & etiam in eam quæ tractat de cauſis, & poſtremò in eam quæ de argumentis. In his enim eum locum qui tractat de cauſis, dicunt eſſe ex parte naturæ. Qui autem de argumentis, ex parte logicæ. Ariſto quoque Chius non ſolùm, vt aiunt, recuſabat naturalem & logicam contemplationem, propterea quòd inutilis & mala eſſet Philoſophis, ſed etiam eius partis quæ verſatur in moribus conſcripſit quoſdã locos, nempe locum ſuaſorium & admonitorium. eos enim cadere in nutrices & pædagogos: ſatis autem eſſe ad bene beateque viuendum orationem quæ virtuti coniungit redditque familiarem, alienat autẽ à vitio. in ea autem quæ ſunt intermedia inuehitur, quorum permulti admiratione perculſi vitam agunt infelicem. Ad logicã autem delati ſunt partem Panthœdes, & Euxenus, & Eubulides, & Briſon, & Dionyſodorus, & Euthydemus Thurii, quorum Plato quoque meminit in Euthydemo. Ex iis autem qui ſtatuerunt Philoſophiam habere duas partes, Xenophanes quidem Colophonius perſecutus eſt, vt dicunt nonnulli, naturalem ſimul partem & logicam. Archelaus autem Athenienſis, & naturalem, & eam quæ verſatur in moribus. Cum quo ponunt etiam nonnulli Epicurum, vt qui logicam expel-

εὐνομολί-
χης.

Plato tribuit Socrati omnẽ partem philoſophiæ.

Cyrenaici non verſantur in ſola morali Philoſophia.

Ariſto Chius ſolùm moralẽ tractauit Philoſophiam.

Logicã partem ſolã quidam tractarunt.

Naturalẽ et logicam quidã ſint perſecuti.

Naturalẽ et moralem Archelaus tractauit.

Epicurus nō omnem logicam sed logicam Stoicorū recusauit.

leret contemplationem. Alii autem fuerunt qui dicebant non eum communiter recusare logicam, sed solam logicam Stoicorum: adeò vt potestate relinquat tres partes habere Philosophiam. Refertur autem à quibusdam opinio, vt testatus est Sotion, de Cyrenæis, quòd dicant Philosophiæ esse partem aliquam quæ versatur in moribus, & aliam logicam. Cæterum istorum quidem esse videtur manca & non sufficiens diuisio: melius autem ac perfectius videntur diuisisse, qui dicunt Philosophiæ has esse partes: nempe aliam quidē esse quæ contemplatur naturam, aliam autem quæ versatur in considerandis moribus, aliam verò logicam. Quorum virtute quidem est Plato princeps, qui de multis naturalibus, multisque ad mores pertinentibus, & non paucis logicis disseruit, disertissimis autem & expressissimis verbis Xenocrates & Peripatetici. Præterea autem Stoici hanc sequuntur diuisionem. Hinc autem admodū probabiliter areæ, quæ fructus omne genus continet, assimilant Philosophiam, vt arborum quidem proceritati comparetur pars naturalis: fructuum autem maturitati & suauitati, pars quæ pertinet ad mores: parietum autem firmitati logica. Alii autem dicunt eam esse ouo similem. Nam vitello quidem, quem nonnulli dicunt esse pullum, similem esse eam quæ pertinet ad mores: albumini autem, quod est alimentum vitelli, partem naturalem: externæ autem testæ, logicam. Posidonius autem quoniam Philosophiæ partes sunt inter se inseparabiles, plantæ autem cernuntur aliæ à fructibus, & parietes separati sunt à plantis, maluit Philosophiam assimilare animali: sanguini quidem & carnibus partem naturalem: ossibus autem & neruis logicam: animæ autem, eam partem quæ pertinet ad mores. Cùm autem sint tres partes Philosophiæ, alii quidem statuunt primam partem eam quæ contemplatur naturā. Nam & tempore est antiquissima quæ in inuestiganda natura versatur contemplatio, adeò vt huc vsque qui primi sunt philosophati, vocentur Physici. Ordine autē, quoniam primùm oportet tractare de vniuersis, & tunc speciem & hominem considerare. Alii autem cœperunt ab iis quæ pertinent ad mores, vt quæ sint magis necessaria, & pertineant ad beatitudinem. Quamobrem præcipiebat quoque Socrates nihil aliud quærere, præterquam

Philosophiæ tres sunt partes.

Tres Philosophiæ partes Plato virtute ac potestate statuit, expressè Xenocrates & Peripatetici.

Philosophia assimilatur areæ.

ποσίμῳ.

Philosophia ouo simili.

Philosophia similis animali, vt vult Posidonius.

Philosophiæ trium partium quænam sit prima.

ἐπισώτερον.

> *Quod sit in ædibus, illud sítne bonúmne,*
> *An ne malum.*

Epicurei initium sumunt à logicis.

Epicurei autem initiū sumunt à logicis. Nam considerant primùm regularia, & exponunt ea quæ sunt euidentia, & quæ sunt incerta & obscura.

obscura. Stoici autem dicunt ipsi quoque primum locum tenere logica: secundum autem ea quæ pertinent ad mores: postremo autem collocata esse naturalia. Nam primùm oportet mentem esse munitam ad ea quæ traduntur ita custodienda vt difficiliter excuti possint: locum autem dialecticum esse mentis firmamentum: secundo autẽ loco describere morum contemplationem ad eos corrigendos. ea enim tutò suscipitur, cùm prius subiecta fuerit vis logica. Inducere autem postremam naturæ contemplationem: est enim diuinior, & profundiori opus habet attentione. Atque hæc quidem isti. Nos autem in præsentia rem quidem exactè & accuratè minimè considerauimus: illud autem dicimus, quòd si verũ quærendum est in omni parte Philosophiæ, oportet ante omnia habere principia, & eius discernendi modos habere fide dignos. Locus autẽ logicus continet contemplationem eorum per quæ possumus iudicare, & demonstrationum. Ab eo ergo nobis sumendum est initium. Et vt certa via procedat quæstio aduersus Dogmaticos, quoniam euidentia quidem videntur ex se cognosci per aliquid quod iudicat, incerta autem & obscura inuestigari per signa & demonstrationes: transeundo ab euidentibus, ordine consideremus, Primùm an sit aliquid quod iudicet, ex iis quæ cadunt sub sensum aut cogitationem. Postea autem, an sit modus aliquis qui significet & demõstret ea quæ sunt incerta & obscura. Existimo enim quòd si hæc sint sublata, nulla amplius relinquetur quæstio, oporteátne sustinere assensionem, cùm neq; in euidentibus, neque in incertis & obscuris inueniatur veri aliquid: Incipiat ergo oratio de eo quod iudicat: quoniã videtur continere omnes modos comprehensionis.

Stoici primũ locum dicunt tenere logica.

Logica est prima pars Philosophiæ, quia oportet ante omnia habere principia.

An sit aliquid quo iudicetur veritas.

De inquisitione eius quod iudicat, apud omnes est magna decertatio: non solùm propterea quòd homo sit animal natura amans veritatis, sed etiam propterea quòd summas constituat sectas Philosophiæ de iis quæ sunt præcipua. Aut enim magnificam Dogmaticorum gloriationem penitus tolli oportebit, si nulla inueniatur regula qua sciatur sínt ne res reuera: aut contrà, tãquam temerarios conuinci Scepticos, vt qui ausi sint communi repugnare fidei, si appareat aliquid quod nos possit deducere ad comprehendẽdam veritatem. Est enim miserum si omni studio quæramus ea quæ extrui secus iudicãt, vt regulas, & circinos, lancesque & trutinas: quod autem est in nobis,

bis, idque cùm ipsi probandi simus, prætermittamus. Ordine ergo, vtpote quòd de vniuersis sit consideratio, aggredientes, quoniam in propositionem ingrediũtur duæ partes, nempe & id quod iudicat, & veritas, vicissim de his vtrisque verba faciemus, aliquando quidẽ exponendo ostẽdentes quot modis dicatur id quod iudicat & veritas, & quámnam ex Dogmaticorum sententia habeat naturam: aliquando autem etiam dubitantius considerantes, an possit esse horum aliquid. Iam enim id quod iudicat (est enim ab eo incipiendum) dicitur primum bifariam. Vno quidem modo, id quod attendentes alia quidem esse dicimus, alia autem non esse: & hæc quidem esse vera, illa verò falsa. Quorum prius quidem exposuimus in libris De ratione Sceptica. Necessariò enim oportebat eum qui dubitando philosophatur, cùm non sit absolutè remotus ab omni operatione, & otiosus in vitę actionibus, habere aliquid quo iudicet quid sit eligendum quid fugiẽdum: nempe id quod apparet, seu visum: sicut Timon quoque testatus est dicens,

Iudicatorium duplex.

Omni vi visum quocunque ast venerit ipsum.

Alterum verò, dico autem de essentia, & de quo nunc consideramus, videtur dici tribus modis: nempe cõmuniter, & propriè, & maximè propriè. Nam communiter quidẽ dicitur quæuis mensura comprehensionis. In quo significato ea etiam quæ naturaliter iudicant, sortita sunt hanc appellationem, vt visus, auditus, gustus. Propriè autem quæuis artificiosa mensura comprehensionis. In quo cubitũ quidem & stateram & regulam & circinum dixerimus esse quę iudicant, quatenus sunt artificiosa: visum autem & auditum, & vt semel dicam, reliqua communia instrumentorum sensuum, minimè. Magis propriè autem, quamuis mensuram comprehensionis rei incertæ & non euidentis. In quo significato, ea quæ ad vitam agendam pertinent, non amplius dicũtur ea quæ iudicant, sed sola logica, & quę ad inueniendam veritatem adducunt Philosophi dogmatici. Cùm autem multis modis dicatur id quod iudicat, rursus proponitur considerandum, in primis quidem de logico, & quod vulgò iactatur apud Philosophos: ex consequentia autem etiam de vnoquoque eorum quæ sunt in vita. Licet autem hoc quoque logicum subdiuidere, dicendo ex iis quę iudicant aliud quidem esse vt à quo, aliud autem vt per quod, tertiũ autem vt applicationem & habitudinem. A quo quidem, vt homo. Per quod autem, vt sensus. Tertium autem, vt phantasiæ seu visionis applicatio. Nam quomodo in examinandis grauibus & leuibus tria

Iudicatorium de essentia dicitur tribus modis.

Iudicatorium logicum tribus modis dicitur.

sunt

ſunt quæ iudicant, libripens,& libra,& librę poſitura. Eorum autem, libripens quidem eſt iudex à quo: libra autem iudex per quem: libræ autem poſitura, tanquam habitudo. Et rurſus quomodo ad diſcernendũ recta & obliqua, opus eſt artifice, & regula, & eius applicatione: eodem modo etiã in Philoſophia opus habemus tribus prius dictis iudicibus ad dignoſcenda vera & falſa. Et libripendi quidem aut fabro ſimilis eſt homo à quo fit iudicium: libræ autem & regulæ, ſenſus & cogitatio, per quam fit iudicium: habitudini autem prius dictorum inſtrumentorum, applicatio phantaſiæ per quam homo accedit ad iudicandum. Atque de eo quidem quod iudicat neceſſe erat hæc præmittere. Veritatem autem nonnulli opinantur, & maximè Stoici, à vero differre tribus modis: nempe eſſentia, conſtitutione,& virtute. Eſſentia quidem, quatenus veritas eſt corpus: verum autem eſt incorporeum. Et meritò, inquiunt. Nam hoc quidem eſt axioma, ſeu pronunciatum. axioma autem eſt id quod dicitur. quod dicitur autẽ eſt incorporeum. Contrà autem veritas eſt corpus, quatenus ſcientia videtur omnium verorum eſſe enũtiatiua. Omnis autem ſcientia eſt aliquo modo ſe habens pars tenens animæ principatum: quomodo etiam aliquo modo ſe habens manus intelligitur pugnus. Principatum autem tenens pars animæ, eſt corpus, ex iſtorum ſententia. Erit ergo veritas in genere corporea. Cõſtitutione autem, quatenus verum quidem intelligitur vt vniforme quidpiam & ſimplex natura: vt in præſentia illud, Dies eſt,&, Ego diſſero. Veritas autem quæ eſt vt ſcientia, exiſtimatur eſſe ex multis conſiſtens, & quędam ex pluribus congeries. Qua ergo ratione aliud eſt populus,& aliud ciuis: & populus quidem eſt multitudo collecta ex multis ciuibus, ciuis autem vnus: eadem ratione veritas differt à vero. Et aſſimilatur quidem veritas populo, verum autem ciui, propterea quòd veritas quidem eſt ex multis conſiſtens & collecta, verum autem ſit ſimplex. Poteſtate autem ſunt hæc inter ſe ſeparata: quoniam verum quidem non omnino adhæret veritati. Nam ſtultus & infans & inſanus aliquando quidem dicit aliquid veri, non habet tamen veri ſcientiam. Veritas autẽ conſiderat ex ſcientia. Quo fit vt qui eam habeat, ſit ſapiens. Habet enim verorum ſcientiam, & nunquam fallit ac mentitur, etiamſi falſum dicat, eo quòd non ex mala ſed ex bona hoc proferat affectione. Quomodo enim Medicus qui aliquid falſi dicit de ægroti ſalute, & pollicetur ſe aliquid daturum, non dat tamen, aliquid quidem falſi dicit, non tamen fallit aut mentitur: (id enim refertur ad ſalutem eius

Tria iudicatoria verũ quæ ponderantur.

Recta et obliqua quomodo iudicentur.

Veritas in quo differat à vero.

Veritas eſt corpus.

Verum eſt incorporeum.

λεκτὸν.

Verũ eſt vniforme & ſimplex natura.

Veritas eſt vt ſcientia, et conſtat ex multis.

Veritas aſſimilatur populo, verum ciui.

Verum dicere nõ ſemper adhæret veritati.

Veritas rem conſiderat ex ſcientia.

Sapiens nunquã fallit etiã ſi falſum dicat.

Medicus falſum dicit quandoque, non tamen fallit aut mentitur.

Imperator falsum dicit, nec tamen fallit aut mentitur.

cuius curam gerit.) Et quomodo prȩstantissimi imperatores, ad consolandos qui sub eis mœrent milites, sæpe ex sociis ciuitatibus confictis literis, falsum quidem dicunt, non autem fallunt ac mentiuntur, (propterea quòd hoc malo animo non faciãt.) & quomodo Grammaticus ponens exemplum solœcismi, solœcismum profert, nec tamem solœcismum admittit, (non enim hoc ei vsuuenit ob ignorationem rectæ orationis: (ita etiã sapiens, hoc est qui veri habet scientiam, aliquando quidem dicet falsum, nunquam autem fallet & mentietur, propterea quòd non habeat mentem falso assentiẽtem. Nam quòd, inquiunt, ab affectione, & non à sola prolatione iudicandũ sit id quod falsò dicitur, intelligi potest ex subiiciendis exemplis. Dicitur enim τυμβόρυχος, id est effossor sepulchrorum, & qui hoc facit ad spoliandos mortuos, & qui mortuis fodit sepulchra. Sed prior quidem punitur, vt qui hoc agat mala affectione: secundus autem etiam mercedem accipit suæ operæ ac ministerij, propter causam quę alteri causæ aduersatur. Est ergo manifestum, quòd falsum quoque dicere, multum differt ab eo quod est esse fallacem ac mentiri: quandoquidem hoc fit bono animo: fallacem autẽ esse & mentiri, malo. His de veritate ex aliquorum sententia explicatis, consideremus dissidiũ quod est inter dogmaticos Philosophos de eo quod iudicat. Necesse est enim vt qui de eius considerant essentia, simul etiam contemplentur quòd sit. Atque multæ quidem & variæ ferũtur in modo diuisiones. Sed nobis in præsentia satis est dicere, quòd alij quidem sustulerunt id quod iudicat, alij verò reliquerunt. Et eorum qui reliquerunt tres sunt supremæ sectæ. Nam alij quidem id reliquerunt in ratione, alii verò in operationibus expertibus rationis, alii autem in vtrisque. Et sustulerunt quidem Xenophanes Colophonius, & Xeniades Corinthius, & Anacharsis Scytha, & Protagoras, & Dionysidorus, & præterea eos Gorgias Leontinus, & Metrodorus Chius, & Anaxarchus Eudæmonicus, & Monimus Canis. In his autẽ sunt etiam Sceptici: ex quibus Xenophanes quidem, qui dixit ex aliquorum sententia esse omnia incomprehensibilia, est in hac opinione, cùm scribit,

Ex affectione non autẽ prolatione iudicãdum est quod falsò dicitur.

Falsum esse et fallere ac mentiri differunt.

De iudicatorio sunt Philosophorum magnæ dyssensiones.

Iudicatorium quinam Philosophi sustulerint.

Xenophanes sentit omnia esse incomprehẽsibilia.

„ *Nemo virorum illud conspexit quod sit apertum:*
„ *De diis nemo, aliis quæcunque & dico, videbit.*
„ *Nam sint facta licet quæ ab eo prædicta fuere,*
„ *Ille tamen nescit, cunctis & opinio in his est.*

Apertum, id est verum & notum.

Per hæc enim, apertum quidem videtur dicere verum & notum, sicut dicitur, Veritatis simplex est oratio. Virum autem, hominẽ, vtens specie

ſpecie pro genere: eſt enim vir ſpecies hominis. Solet autem etiam Hippocrates vti hoc modo loquendi: vt cùm dicit, Mulier non eſt dextera, hoc eſt, Non conſiſtit fœmina in dexteris partibus matricis. De diis autem, exempli loco dixit de aliquo obſcuro. Opinionem autem pro exiſtimatione. Quo fit vt quod ab eo dicitur, ſi explicetur ſit eiuſmodi. Quod verum quidem eſt, & notum nullus homo nouit: quanto minus id quod eſt ex obſcuris? Nam etſi forte fortuna quiſpiam hoc aſſequatur, neſcit tamen ſe id eſſe aſſecutum, ſed putat & opinatur. Quomodo enim ſi in domo tenebricoſa, in qua multa ſunt pretioſa, poſuerimus aurum quærentes ab eo excidere, propterea quòd vnuſquiſque eorum, accepto aliquo ex iis quæ ſita ſunt in ædibus, exiſtimabit ſe aurum apprehendiſſe: nemo autem eorum habebit perſuaſum quòd in aurum inciderit, etiamſi re vera incidat: ita etiam in hunc mundum veluti in quandam magnam domum, acceſſit multitudo Philoſophorum, ad quærendam veritatem: quam qui acceperit, eſt veriſimile eum non credere quòd rectè cõiecerit. Is quidẽ certè non dicit eſſe aliquid quo iudicetur veritas, propterea quòd in eorum quæ ſunt natura nihil poſſit comprehẽdi. Xeniades autem Corinthius, cuius etiã meminit Democritus, cùm omnia dixerit eſſe falſa, & omne viſum & omnem opinionem eſſe fallacem: & ex eo quod nõ eſt, fieri & oriri quidquid eſt, & quidquid interit, in id quod non eſt interire, eſt poteſtate in eodem ſtatu quo Xenocrates. Nam cùm non ſit aliquod verum ad differentiam falſi, ſed ſint omnia falſa, & ideo non poſſint comprehendi: nec erit aliquid iudicans quod ea diſcernat. Quòd autem omnia ſint falſa, & ideo non poſſint comprehendi, nec aliquid iudicans quod ea diſcernat, oſtenditur ex accuſatione ſenſuum. Nam ſi illud ſummũ quod res omnes iudicat, eſt falſum, neceſſariò erunt res omnes falſæ. Summũ autem quod res omnes iudicat, ſunt ſenſus: & omnes oſtenduntur fallaces. Omnes ergo res ſunt falſæ. Anacharſis quoque Scytha, vt aiunt, tollit comprehenſionem quæ omnem artem iudicet: & valde reprehẽdit Græcos, qui eam recipiunt. Quis eſt enim, inquit, qui aliquid iudicat artificioſè: imperitus ne, an artifex? Sed imperitum quidem nõ dicent: eſt enim imperitus orbus ad cognitionem proprietatum artificialiũ. & quomodo neque cæcus accipit videndi munus, neque ſurdus audiendi: ita nec qui caret arte, acutè videt ad comprehendendum id quod eſt effectum artificioſé. Nam ſi ei quoq; tribuamus artificioſæ alicuius rei iudicium, ab arte non differet inertia. quod quidem eſt abſurdũ:

Hippocratis modus loquendi.

Λόγος.

Philoſophorũ nemo ſcit ſe veritatem apprehendiſſe.

Xeniades cõrinthius dicebat omnia eſſe falſa, & omne viſum & omnem opinionẽ fallacem.

Senſus ſunt fallaces.

Anacharſis Scytha tollit omnem comprehenſionem.

Qui iudicat artificioſè, nec eſt imperitus, nec artifex.

» Quamobrem imperitus non eſt iudex proprietatum artificialium.
» Reſtat ergo vt dicant artificem. quod rurſus minimè eſt probabile.
» Aut enim qui eſt eiuſdem artis æmulator, alterum qui eandem artem
» æmulatur, iudicat: aut qui non eandem æmulatur artem, alterum qui
» diuerſam. Sed qui eſt diuerſæ artis, fieri non poteſt vt eũ iudicet qui
» eſt diuerſæ. Suam enim nouit artem, eſt autem imperitus alienæ. Sed
» nec qui eſt æmulator eiuſdem artis, poteſt probare eum qui eandem
» æmulatur. Nam hoc ipſum quærebamus quiſnam ſit qui eos iudicet,
» vt qui, quod ad artem attinet, eandem vim habeant & facultatem. Et
» alioqui ſi iſte illum iudicat, fiet idem & quod iudicat & quod iudica-
» tur, & fide dignum & non fide dignum. Nam quatenus quidem al-
» ter ex iis qui iudicantur, eandem artem æmulatur, cùm ipſe quoque
» iudicetur, non erit fide dignus. Quatenus autem iudicat, erit fide di-
» gnus. Non poteſt autem fieri, vt idem ſit id quod iudicat & id quod
» iudicatur, & fide dignum & non fide dignum. Non eſt ergo vllus qui
» artificiosè iudicet. Et propterea non eſt aliquid quod iudicet. Eorũ
» enim quæ iudicant, alia quidem ſunt artificioſa, alia verò ſunt rudia
» & imperita. Sed nec quæ ſunt rudia & imperita iudicant, vt nec qui
» eſt rudis & imperitus: nec artificioſa, vt nec artifex, propter prius di-
ctas cauſas. Nihil eſt ergo quod iudicet. Protagoram quoque Ab-
deritanum nonnulli retulerunt in numerum Philoſophorum qui tol-
lũt id quod iudicat. Dicit enim omnes viſiones & opiniones eſſe ve-
ras, & veritatem eſſe ex iis quæ referũtur ad aliquid: propterea quòd
quidquid alicui apparuerit aut viſum fuerit, ſtatim ſit, relatum ad il-
lum. A fundamentis quidem certè incipiens, exclamauit, Menſura
omnium rerum eſt homo: eorum quidem quę ſunt, quòd ſint: eorum
verò quæ non ſunt, quòd non ſint. Videturque ei adſtipulari quæ ad-
uerſatur oratio. Nam ſi quis dicat hominem nõ eſſe id quod res om-
nes iudicat: ipſe quidem certè qui hoc dicit, homo eſt: & vt quod ad
ſe refertur ponens viſum, fatetur hoc ipſum quoq; vt quod ad ſe re-
feratur eſſe viſum. Quamobrem & furioſus eſt fide dignus iudex eo-
rum quæ videntur in furore: & qui dormit, eorum quæ videntur in
ſomnis: & infans, eorum quæ in infantia: & ſenex, eorum quæ occur-
runt in ſenectute. Nec conuenit ex differentibus circunſtantiis infir-
mare & abolere differentes circunſtantias: nempe ex iis quidem quę
occurrunt dum eſt aliquis ſanæ mentis, ea quæ videtur dum furit: ex
iis autem quæ obuerſantur vigilantibus, ea quæ videntur in ſomnis:
ex iis autem quæ in ſenectute, ea quæ in infantia. Nã quomodo ea-
dem

Protagoras Abderitanus verum eſſe dicebat id quod cuilibet videbatur.

χρῆσθαι λόγων.

Homo eſt mẽſura rerum omnium.

dem illis non videntur,ita etiam contrà,ea quæ his videntur,illis minimè occurrunt. Quamobrem si quia furore percitus, aut dormiens in certa cernit affectione, non est verus ac certus iudex eorum quæ ipsi videntur: is quoque qui est sanæ mentis,& qui vigilat,in certa affectione rursus non erit fide dignus ad ea discernenda,quę illi occurrunt & obuersantur. Cùm ergo nihil sumatur absque circunstantia, credendum est vnicuiq; eorum quæ sumuntur ex propria circunstantia. Et hoc existimarunt quidam eum mouere id quòd iudicat, quoniam eo vult probari ea quæ per se ponuntur, & verum & falsum distinguere. Vir autem ille de quo prius diximus, neque aliquid quod per se sit,neque falsum reliquit. Eiusmodi autẽ fuisse dicuntur & Euthydemus & Dionysidorus. Nam ii quoq; id quod est & verum reliquerunt ex iis quæ referuntur ad aliquid. Gorgias autem Leontinus fuit ipse quoque ex ordine eorum qui sustulerũt id quod iudicat, sed non eà ratione ac via qua Protagoras. Nam in libro qui inscribitur, De eo quod non est,aut De natura,tria ordine constituit capita. Vnũ quidem & primum,quòd nihil sit: secundum autem, quòd etsi sit,ab homine non possit comprehendi: tertium,quòd etsi possit comprehendi,enuntiari tamen & explicari non possit proximo. Atque quòd nihil quidem sit, hoc modo ratiocinatur. Nam si est, aut est id quod est,aut id quod non est,aut etiam id quod est,& id quod non est.Sed neque est id quod est, vt ostẽdet:neque id quod non est, vt exponet: neque quod est & non est, vt hoc quoque docebit. Non est ergo aliquid. Atq; id quidem quod non est, non est.Si enim est id quod non est,erit aliquid simul & non erit. Nam quatenus quidem non esse intelligitur, non erit. Quatenus autem non esse,rursus erit. Est autem planè absurdum, quòd aliquid simul sit & non sit. Non est ergo id quod non est. Et alioqui si est id quod non est, non erit id quod est. sunt enim hæc inter se contraria. Et si ei quod non est, vt sit accidit, ei quod est,accidet vt non sit. Minimè autem non est id quod est: neque erit id quod non est. Porrò autem nec est id quod est. Nam si est id quod est,aut est æternum aut ortum: aut simul æternum & ortum. Sed neque est æternum nec ortum, neque vtrunque,vt ostendemus. Non est ergo id quod est. Nam si id quod est,est æternũ (hinc enim est incipiendum) non habet aliquod principiũ. Quidquid enim oritur, habet aliquod principium. AEternum autem cùm sit eiusmodi vt non sit ortum,non habuit principium. Non habens autem principium, est infinitum. Si est autem infinitum, nusquam est. Nam si est alicubi,

Euthydemus et Dionysidorus id quod est verum dicunt esse ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Gorgias Leontinus quomodo tollat iudicatorium.

Nil esse quomodo probetur.

alicubi, diuersum erit ab eo illud quod est in quo est. & sic non erit vtique infinitum id quod continetur in aliquo. Infinito autem nihil est maius. Quamobrem nusquam est infinitum. Sed neq; in ipso continetur. idem enim erit id in quo est, & quod in ipso est: & duo fient id quod est, nempe locus & corpus. Nam id quidem in quo est, est locus. Quod autem in ipso est, est corpus, hoc autem est absurdum. Ergo nec in ipso est id quod est. Quare si id quod est, est æternũ, est infinitum. Si est autem infinitũ, nusquam est. Si autem nusquam est, non est. Si ergo id quod est, est æternum, neque omnino est. Sed nec ortum esse potest id quod est. Si enim ortum est, aut ex eo quod est ortum est, aut ex eo quod non est. Sed neque ex eo quod est, ortũ est. Si enim est id quod est, non ortum est, sed iam est. Neq; ex eo quod non est. Nam quod non est, nec potest quidem aliquid gignere: propterea quòd id quod aliquid gignit, debet necessariò esse particeps essentiæ. Ergo nec ortum est id quod est. Itidem autem nec vtrunq; simul, æternum simul & ortum. ea enim se alterum alterum perimũt: & si id quod est, est æternum, non est ortum: & si ortum est, non est æternum. Si ergo neque est æternum id quod est, neque ortum, nec vtrunque, non est id quod est. Et alioqui si est, aut est vnum, aut plura. Sed nec est vnũ, neq; plura, vt ostendetur. Non est ergo id quod est. Nam si est, aut est quantum, aut continuũ, aut est magnitudo, aut corpus. Quodcunque autem horum fuerit, non est vnum. Sed si sit quidem quantum, diuidetur: si sit autem continuum, scindetur. Similiter autem si intelligatur magnitudo, non erit indiuiduum. Si sit autem corpus, erit triplex: habebit enim longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Absurdum est autem dicere id quod est nihil esse ex his. Non est ergo vnum id quod est. Sed nec est multa. Si enim non est vnum, nec est multa. Multa enim sunt, eorũ quæ sunt ex vno compositio. Quamobrem si vnum tollatur, tolluntur quoq; multa. Atq; quòd non sit quidem id quod est, neque sit id quod non est, ex his est perspicuum. Quòd autem nec vtraq; sint id quod est, & id quod non est, facilè potest ratione colligi. Si enim est id quod non est, & est id quod est, idem erit id quod est, & id quod nõ est: quod attinet ad essentiam: & propterea neutrũ est eorum. Quòd enim non sit id quod non est, constat: ostẽsum est autem hoc ipsum esse id quod est. Ergo ipsum quoque non erit. Verũ enim uero si id quod est, idem est quod id quod non est, non possunt esse vtraque: Si enim vtraq;, non idem. Et si idem, non vtraque. Quibus est consequens vt nihil sit. Si enim

neque eſt id quod eſt, neque id quod non eſt, neque vtraque: præter hæc autem nihil intelligitur, nihil eſt. Quòd autẽ etiamſi ſit aliquid, hoc eſt homini ignotum & inexcogitabile, deinceps eſt oſtendendum. Si enim quæ cogitantur non ſunt ea quæ ſunt, inquit Gorgias, id quod eſt non cogitatur. idque eſt rationi conſentaneũ. Quomodo enim ſi iis quæ cogitantur, accidit vt ſint alba, acciderit etiam albis vt cogitentur: ita etiam ſi acciderit iis quæ cogitantur, vt non ſint ea quæ ſunt, neceſſariò accidet iis quę ſunt, vt non cogitentur. Eſt ergo hoc rectum & ſeruans conſequentiam, Si quę cogitantur, nõ ſunt ea quæ ſunt, id quod eſt nõ cogitatur. Quæ autem cogitantur (prius enim ſumendum eſt) non ſunt, vt oſtendemus. Non ergo cogitatur id quod eſt. Quòd autem quæ cogitantur non ſint ea quæ ſunt, eſt perſpicuum. Si enim quæ cogitãtur ſunt ea quæ ſunt, ſunt omnia quæ cogitantur, & quacunque ratione ea quiſpiam cogitauerit. quod quidem eſt abſurdum. Si eſt autem, ſtultum. Neque enim ſi cogitauerit quiſquam hominem volantem, aut currus currentes in mari, ſtatim homo volat, aut currus currunt in mari. Quamobrem non ea quę cogitantur ſunt ea quæ ſunt. Præterea ſi quæ cogitantur ſunt ea quæ ſunt, quæ non ſunt non cogitabuntur. Contrariis enim accidunt contraria. Ei autem quod eſt, contrariũ eſt id quod non eſt. Et ideo omnino ſi ei quod eſt accidit vt cogitetur, ei quod non eſt accidet vt nõ cogitetur. eſt autem hoc abſurdum. Nam & Scylla, & Chimæra, & multa ex iis quæ non ſunt, cogitantur. Et quomodo quæ ſpectantur, propterea dicuntur aſpectabilia quoniã ſpectantur, & audibilia propterea ſunt audibilia quòd audiantur, audibilia autem amandamus, quoniam non videntur (vnumquodque enim debet iudicari à proprio ſenſu, non autem ab alio) ita etiam quæ cogitantur, etiamſi non cernantur oculis, nec auribus audiantur, erunt, quoniam ſumuntur ab eo quod illa propriè iudicat. Si ergo cogitat quiſpiam currus in mari currere, etiamſi eos non videat, debet credere quòd ſint currus currentes in mari. eſt autem hoc abſurdum. Non ergo cogitatur & comprehenditur id quòd eſt. Quod ſi etiam comprehendatur, alteri non poteſt proferri & enuntiari. Si enim quæ ſunt, ſunt aſpectabilia, & audibilia, & communiter ſenſilia, quæ ſubiecta ſunt extrinſecus: & ex iis illa quidem quæ ſunt aſpectabilia, aſpectu poſſunt comprehendi: audibilia autem auditu, & non cõtrà: quomodo ergo poſſunt ea alteri ſignificari? Qua enim ſignificamus eſt oratio. Oratio autem non eſt ea quæ ſunt ſubiecta & quæ ſunt. Non ergo ea quæ ſunt proximis

si eſt aliquid, id ab homine non poteſt cogitari.

Quæ cogitantur, non ſunt ea quæ ſunt.

Quæ comprehenduntur, nõ poſſunt alteri enuntiari.

ximis significamus, sed orationem, quæ est diuersa à subiectis. Quo modo ergo aspectabile non est audibile, nec contrà: ita quoniam id quod est subiicitur extrinsecus, id non erit nostra oratio. Si non sit autem oratio, non poterit alteri significari. Constat autem, inquit, oratio ex iis rebus quæ nobis incurrunt extrinsecus, hoc est, ex sensilibus. Ex chyli enim humorisve incursione nobis ingeneratur quæ de ea qualitate profertur oratio: & ex coloris incursione, quæ de colore dicitur. Quod si ita est, non adducit oratio id quod est extrinsecus, sed id quod est extrinsecus, significat & indicat orationẽ. Sed nec dici potest, quòd quomodo subiecta sunt aspectabilia & audibilia, ita etiam oratio, vt ex ipso subiecto & quod est, possint subiecta & quæ sunt significari. Nam etsi, inquit, subiecta est oratio, attamen differt à reliquis subiectis: & ab orationibus plurimùm differũt corpora aspectabilia. Nam per aliud instrumentum comprehenditur aspectabile, & per aliud oratio. Multa ergo ex subiectis non indicat oratio, quomodo nec illa inter se suam indicant naturam. Cùm hæc ergo sint à Gorgia addubitata, quod ad ea attinet, perit id quod iudicat veritatem. Nam cùm hoc nec sit, nec cognosci possit, nec alij adiici, non est quod iudicet. Non fuerunt autem pauci, vt prius dixi, qui & Metrodorum & Anaxarchum, & præterea Monimum dixerint sustulisse id quod iudicat. Et Metrodorum quidem, quoniam dixerit nos nihil scire, & nec hoc ipsum quidem scire quòd nihil sciamus. Anaxarchũ autem & Monimum, quoniam ea quæ sunt assimilarunt σκιογραφίᾳ, id est adumbratæ picturæ, & existimarunt ea esse similia iis quæ incurrunt in somno aut furore. Cæterum isti quidem certum aliquem habuere statum: Primi autem qui à Thalete prodiere Physici, visi sunt introducere σκέψιν, id est cõsiderationem De eo quod iudicat. Nam cùm sensum damnassent vt qui in multis non esset fide dignus, veritatis in rebus iudicem constituêre rationem. A qua incitati, statuerũt de principiis, & elementis, & aliis: quorum comprehensio accedit per eius virtutem. Hinc in Physicis quidem diligentissimus Anaxagoras, sensus tanquam imbecillos vituperãs, Propter eorum, inquit, debilitatem, non possumus verum iudicare. Quòd autem ii sint infideles, fidem facit ex eo quòd paulatim mutentur colores. Nã si duos acceperimus colores, nigrum & album: deinde ex altero in alterum guttatim effuderimus, nõ poterit visus discernere quę paulatim fiunt mutationes, etiamsi sint ad naturam subiectæ. Hac autem ratione videtur vi quoque ac potestate vsus esse Asclepiades in primo De vini

Oratio cõstat ex iis quæ nobis incurrunt, id est, ex sensilibus.

Monimus dicebat nos nescire quidẽ nos nihil scire.

Anaxarchus & Monimus res quæ sunt assimilant adumbratæ picturæ.

Thales primus introduxit σκέψιν, id est considerationem in iudicatorio.

Anaxagoras in Physicis diligentissimus.

Sensus nõ esse fide dignos quomodo probetur.

datione,

datione, vbi ſtat in fuluo & nigro. His enim miſtis, ſenſum dicit non poſſe diſcernere, ſítne ſubiectus vnus color & ſimplex, an non. Quare Anaxagoras quidem communiter dixit rationem eſſe id quod iudicat. Pythagorici autem rationem quidem dicunt, ſed non communiter, verùm eam quæ accedit à diſciplinis, quomodo dicebat etiam Philolaus: & cùm ſit vniuerſorum naturę contẽplatrix, habere quandam cum ea cognationem, cùm ſit natura comparatũ vt ſimile comprehendatur à ſimili.

Aſclepiades de fuluo et nigro quid dicat.

Rationẽ eſſe quæ iudicat, dicit Anaxagoras.

Rationẽ quæ accedit à diſciplinis, eſſe iudicatorium dicũt Pythagorei et Philolaus.

„ *Nos certè terra terram conſpeximus, vnda*
„ *Vndam, diuino aëreque aëra: vidimus igne*
„ *Claro ignem. lis lite, amor eſt conſpectus amore.*

Ratio habet quandam cum natura cognationem.

Simile cõprehenditur à ſimili.

Et quomodo lux quidem, inquit Poſidonius Platonis Timeum explicans, comprehenditur à viſu, qui habet ſpeciem lucis: vox autem ab auditu, qui habet ſpeciem aëris: ita etiam vniuerſorum natura debet comprehendi à ratione quæ eſt ei coniuncta cognatione. eſt autem principium vniuerſorum ſubſtantiæ, numerus. Quamobrem ratio iudex vniuerſorum, cùm non ſit expers eius virtutis, vocari poſſet numerus. Et hoc ſignificantes Pythagorici aliquando quidem dicere conſueuerunt, SVNT autẽ numero omnia ſimilia. aliquando autem dicunt iuraſſe ſacramentum omnium maximè naturale,

Viſus habet ſpeciem lucis.

Vox habet ſpeciem aëris.

Numerus principium ſubſtantiæ vniuerſorum.

„ *Non per eum à quo animæ datus ille quaternio noſtræ,*
„ *Naturæ æternæ à quo fons radixque profecta eſt.*

Eum enim in Deum referebant: quaternionẽ autem numerum quendam, qui conſtans ex primis numeris, perfectiſsimum efficiebat numerum, ſicut decem. Vnum enim & duo & tria & quatuor, ſunt decẽ. & eſt hic numerus primus quaternio. Dictus eſt autem fons æternæ naturę, quandoquidem ex eorum ſententia vniuerſus mundus adminiſtratur per harmoniam. Harmonia autem eſt ſyſtema, conſtans ex tribus conſonantiis, Dia teſſaron & Dia pente & Dia paſon. Harum autem trium conſonantiarũ proportiones inueniuntur in prius dictis quatuor numeris, nempe in vno & duobus, & in tribus & quatuor. Nam conſonantia quidẽ Dia teſſaron, ſita eſt in ratione ſeſquitertia: conſonantia autem Dia pente, in ſeſquialtero: conſonantia autẽ Dia paſon, in duplo. Vnde quatuor quidem numerus qui eſt trium ſeſquitertius, quoniam conſtat ex eo & tertia eius parte, continet conſonantiam Dia teſſaron. Tria autem cùm ſit numerus duorum ſeſquitertius, quandoquidem continet ipſum & eius dimidiũ, indicat conſonantiam Dia pente. Quatuor autem qui eſt duplus vnitatis duorũ,

Quaternio numerus perfectiſsimus.

Decem, primus quaternio.

Mundus adminiſtratur harmonia.

Harmonia quid ſit.

Conſonantiæ in quatuor numeris.

Quaternio cur dictus à Pythagora radix & fons æternæ naturæ.

comprehendit consonantiam Dia pason. Quoniam ergo quaternio subministrat proportionem dictarum consonantiarum: consonantię autem complent perfectam harmoniam: perfecta autem harmonia administrantur omnia: ea de causa eum dixerunt esse fontem & radicem æternæ naturæ. Et alioqui, quoniam ex rationibus horum quatuor numerorum intelligitur & corpus & incorporeum, ex quibus sunt omnia. Nam si fluxerit punctus, visione lineam apprehēdimus, quæ est longitudo carens latitudine. Si fluxerit autem linea, facimus latitudinem, quæ est quædam superficies carens profunditate. Si autem fluxerit superficies, fit corpus solidum. Sed in puncto quidē est vnitas, vt quæ sit indiuidua sicut punctus. In linea autem binarius. vnde adest linea, nempe à signo in signum. & rursus ab hoc ad aliud signum. In solido autem corpore quaternarius. Nam si super quatuor signa quartum in altum extulerimus, fit pyramis, quæ quidem est primum corpus solidæ figuræ. Rationi ergo conueniēter quaternio est fons naturæ vniuersorum. Et alioqui quidquid, inquiunt, ab homine comprehēditur, aut est corpus, aut incorporeum. Siue autem sit corpus, siue incorporeum, non comprehenditur absque numerorum notione. Corpus quidem quoniam trium interuallorum habet dimensiones, ternarium enuntiat numerum. Quoniam autem ex corporibus alia quidem sunt ex iis quæ coniunguntur ac committuntur, vt naues, & catenæ, & turriculæ. Alia autem ex vnitis, quæ ex vno habitu continentur, vt plantæ, & animalia. Alia autem ex distantibus ac discretis, vt chori, & exercitus, & greges. Sed siue constent ex iis quę committuntur, siue ex vnitis, siue ex discretis, habent numeros, quoniam constant ex pluribus. Præterea ex corporibus alia quidem in simplicibus sita sunt qualitatibus, alia autem in multis simul cōgestis: vt pomum. Nam & varium habet colorem ad visum: & succum ad gustum: & odorem ad odoratum: & lenitatem ad tactum. quæ quidē sunt naturæ numerorum. Eadem autem est ratio etiam in incorporeis. siquidem & tempus incorporeum, numero comprehenditur, vt est euidens ex annis & mensibus & diebus & horis. Similiter autem & punctus, & linea, & superficies, & alia, de quibus paulo antè disseruimus: eorum etiam intelligentias colligentes ad numeros. Iis autem quæ dicta sunt, dicunt congruere ea etiam quæ fiunt in vita, & præterea ea etiam quæ fiunt ex artibus. Nam & vita iudicat vnumquodque iis quæ iudicant, quæ quidem sunt mensuræ numeri. Si ergo numerum sustulerimus, tolletur cubitus constans ex duobus semicubi-

Ex numerorū quatuor rationibus intelligitur & corpus & incorporeum.

De numeris plurima hic præclarè dicuntur.

Mensura, & quidquid iudicat, est ex numeris.

micubitis, & ſex palmis, & vigintiquatuor digitis. Tolletur etiam modius,& trutina,& cætera quæ iudicant. Hæc enim omnia,vt quæ conſtent ex pluribus,ſunt ſtatim ſpecies numeri. Vnde etiam cætera ex iis continentur, fœnus,teſtimonia,ſententiæ,ſyngraphæ, tempora,periodi.& in ſumma,non poteſt inueniri aliquid in vita quod eius ſit expers. Omnis quidem certè ars non conſtat abſque proportione. Proportio autẽ ſita eſt in numero. Omnis ergo ars conſiſtit per numerum. Rhodij certè,vt aiunt,rogarunt Charetem Architectum, quantum impendetur pecuniæ ad conſtruendum Coloſſum. cùm is autem aliquid definiiſſet,rurſus rogarunt,Quantum autem ſi vellent eum duplo maiorem conſtruere. Cùm is autem duplum petiiſſet,illi quidem dederũt. Is autem cùm in initia & Coloſſi formę deſcriptionem impendiſſet quod datum fuerat, ſibi mortem conſciuit. Eo autem mortuo, intellexerunt artifices,quòd non oportebat eum petere duplum, ſed centuplum. Non ſolam enim longitudinem, ſed etiã omnem operis ſpatij dimenſionem debebat efficere maiorem magnitudine. Eſt ergo quædam proportio in arte ſtatuaria:ſimiliter autem etiam in pictura. Propter quam ſimilitudinem rectè ſe gerit ex eo quod nullam habeat diuerſitatem ac mutationem. Et communi ratione omnis ars eſt id quod conſtat & eſt collectũ ex comprehenſionibus. Quod autem conſtat & eſt collectum,eſt numerus. Rectè ergo habet illud, Numero autem ſunt omnia ſimilia, hoc eſt,rationi iudicanti, & quæ eſt eiuſdem generis cuius numeri qui omnia conſtituerunt. Hæc quidem Pythagorici. Xenophanes autem ex eorum ſententia, qui eum tanquam aliter exponunt, quando dicit,

τάλαντα.

Omnis ars cõſiſtit ex proportione.

Proportio eſt ex numero.

Chares Architectus cur ſibi mortẽ conſciuerit.

Coloſſus Rhodius.

περιτιθέμενα.

Proportio in arte ſtatuaria.

κατ' ἀπαράλλαξιν.

„ *Nemo virorum illud conſpexit quod ſit apertum:*
„ *De diis nemo, alii quæcunque & dico, videbit.*
„ *Nam ſint facta licet quæ ab eo prædicta fuere,*
„ *Ille tamen neſcit, cunctis & opinio in his eſt.*

Xenophanes.

videtur non omnem tollere comprehenſionem, ſed eam quæ eſt ex ſcientia,& quæ non poteſt aberrare & labi.Relinquit ergo opinabilem. Hoc enim indicat illud, Cunctis & opinio in his eſt. Quo fit vt ex eius ſentẽtia id quod iudicat,ſit ratio opinabilis,hoc eſt,ratio eius quod eſt probabile, non autem ea quæ ſequitur id quod eſt firmum ac ſtabile. Parmenides autem eius familiaris,damnauit quidem opinabilem, eam, inquam, quæ imbecillas habet exiſtimationes. Eam autem quæ eſt ex ſcientia, & quæ aberrare & falli non poteſt,poſuit eſſe id quod iudicat, relicta etiam fide ſenſuum. Incipiens certè li-

Ratio opinabilis, eſt iudicatorium, vt vult Xenocrates.

Parmenides poſuit iudicatorium, rationem quæ eſt ex ſcientia.

brum De natura, ſcribit hoc modo,

Parmenides.

„ *Me portant quoque equi, quantum tuleritque voluntas*
„ *Mittunt. namque viam in celebrem vexere ferentes*
„ *Dæmonis, atque via quæ fert per ſingula doctum*
„ *Inſignes me ea equi, quorum eſt bona fama, tulerunt.*
„ *Quaſſantes iterisq; duces præiere puellæ.*
„ *Eius cum radiis immiſſus fiſtulæ & axis,*
„ *Orbibus in geminis tornatis fixus vtrinque eſt*
„ *Quando Heliades feſtinauere puellæ*
„ *Mittere, linquentes tenebroſa palatia noctis,*
„ *Ad lucem, manibus validis & vela mouentes.*
„ *Quod ſupra portam ex lapide eſt, ipſum quoque limen.*
„ *Illæ autem æthereæ veniunt, portisq; propinquant,*
„ *Quarum vltrix, meritas pœnas reddensq; viciſſim*
„ *Dice clauigera eſt. mulcentes pectora verbis,*
„ *A porta vt vectem auferret, fecere puellæ.*
„ *Protinus hæ verò pandentes clauſtra, peringens*
„ *Expanſis valuis fecerunt eſſet hiatus*
„ *Aptatus clauis ab eis dum voluitur axis.*
„ *Illis hinc facilè directa eſt orbita currus.*
„ *Aſt alacris Dea me excepit, dextraq; prehendit,*
„ *His verbis vtens mecum, & ſic ore locuta eſt:*
„ *Qui comitaris equos diuinos nate regentes*
„ *Currus, hæc qui nunc te ad noſtra palatia portant,*
„ *Salue: non mala te duxit fortuna venires*
„ *Hoc vt iter: via non hominum vnquam hæc paſſibus vllis*
„ *Trita eſt, ſed quæ opus eſt audacter cuncta rogare*
„ *Fas & iura ſinunt, veri certiſſima corda*
„ *Quænam ſint, hominum & quænam ſit opinio, cui non*
„ *Certa adhibenda fides, via num ſit mente petenda,*
„ *Hæc tibi tu caueas. Longa experientia morum*
„ *Ne te cogat in hanc vt tu tua lumina figas,*
„ *Aut aures patulas. à te ratione probetur,*
„ *Quam tibi dictaro, longa experientia morum.*
„ *Hæc ratio via qua proſit tibi ſola relicta eſt.*

Parmenidis de indicatorio verſus aliquot exponuntur.

In his certè Parmenides equos quidem dicit eum ferre, rationis expertes animi impetus & appetitiones: ferri autem per celebrem & inclytam viam Dæmonis, nempe per contemplationem ex ratione philoſo-

philoſophica. Nam ratio inſtar deducentis Dæmonis, ducit ad vniuerſorum cognitionem. Eius autem filias præire, nempe ſenſus. Ex quibus aures quidem innuit, cùm dicit, Orbibus in geminis fuerat defixus vtrinque Tornatis, nempe in orbibus aurium, per quos vocem accipiunt. Viſiones autem vocauit puellas Heliadas, relinquentes quidem palatia noctis, & vela mouentes ad lucem, propterea quòd abſque luce non ſit earum vſus. Ad Dicen autem ſeu iuſtitiam veniſſe vltricem, pœnas reddentemque viciſſim, quæ eſt clauigera, nempe mentem, quæ habet firmas ac certas rerum comprehenſiones. Quæ cùm eum excepiſſet, pollicetur ſe duo eſſe doctura, nempe quænam ſint veri certiſſima corda, nempe ſcientiæ greſſum immobilem: alterum autem, quænam ſit hominum opinio, cui non certa adhibenda fides, hoc eſt, quidquid poſitum eſt opinabile, quod eſt infirmum & inſtabile. In fine autem apertè declarat non eſſe attendendos ſenſus, ſed rationem. Longa, inquit, experientia morum Ne te cogat in hanc vt tu tua lumina figas, Aut aures, aut linguam. A te ratione probetur, quam tibi dictaro, longa experientia rerum. Sed hic quoque, vt ex iis quæ dicta ſunt, eſt perſpicuum, cùm quæ eſt ex ſcientia rationem pronunciarit eſſe regulam rerum veritatis, receſſit à ſenſibus attendendis. Empedocles autem Agrigentinus, vt ii volunt qui exiſtimant eum exponere ſimplicius, tradit eſſe ſex à quibus iudicatur veritas. Nam cùm duo quæ vim habeant agendi, vniuerſorum poſuiſſet principia, nempe amicitiam & litem ſeu contentionem, & ſimul meminiſſet quatuor, tanquam materialium, nempe terræ, & aquæ, & aëris, & ignis, ea coniuncta dixit eſſe quæ iudicant. Nam vetus quædam & ex alto, vt prius dixi, petita apud Phyſicos verſatur opinio, quòd ſimilia ſimilibus cognoſcantur. Et eius quidem viſus eſt etiam Democritus aliquas probabiles & plauſibiles afferre rationes. Viſus eſt autem etiam Plato eam tetigiſſe in Timæo. Sed Democritus quidem in animatis & inanimis ea quæ dicit conſtituit. Animantia enim, inquit, ſimul congregantur cum animantibus, vt columbæ cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter autem & in inanimis, vt licet videre in ſeminibus quæ cribrantur, & in lapillis qui educũtur à fluctibus. cùm ex cribri quidem circumactione quę fit ad diſcernendum, lens cum lente collocetur, ordeum cum ordeo, & frumentum cum frumento. Ex vndarũ autem motione oblongi quidem calculi pellantur ad eundem locum ad quem oblongi, teretes autem ad quem teretes, vtpote quòd rerum in his ſimili-

Empedocles dicit eſſe ſex à quibus veritas iudicatur.

Similia ſimilibus cognoſcũtur.

Democritus dicit ſimilia cõgregari cum ſimilibus, tã animata quàm inanima.

» tudo habeat aliquid quod conciliet. Plato autem in Timæo ad pro-
» bandum animam esse incorpoream, vsus est eodem genere demon-
Sensus sensilia apprehendentes accedunt ad sensilium speciem.
» strationis. Nam si visio, inquit, apprehendens lucem statim est lumi-
» nosa: auditus autem aërem percussum iudicans, nempe vocem, pro-
» tinus cernitur ad aëris accedens speciem. Odoratus autem cogno-
» scens vapores, est omnino vaporis aliquam habens formam: & gu-
» stus qui humores, humoris habens speciem: & anima ideas suscipiẽs
» incorporeas, vt quæ sunt in numeris & in finibus corporum, fit incor
porea. Cùm sit eiusmodi opinio apud eos qui nos multis seculis præ-
cesserunt, visus est in ea quoq; versari Empedocles, & ex iis quæ sunt
principia quæ omnia constituunt, dicere esse totidem numero quæ
iudicant, cùm scripsit,

Empedocles.
Principia cognosci iis quæ sunt similia principiis, totidẽ numero.
» *Nos certè terra terram conspeximus, vnda*
» *Vndam, diuino aëreque aëra: vidimus igne*
» *Claro ignem. lis lite, amor est conspectus amore.*

ostendens quòd terram quidem comprehendimus terræ participa-
tione, aquam autem participatione aquæ, aërem autem participatio-
ne aëris, & in igne conuenienter. Alij autem erant qui dicebant ex
sententia Empedoclis, non à sensibus, sed à recta ratione iudicari ve-
ritatem. Rectam autem rationem, partim quidem esse diuinam, par-
Sensus nõ esse iudicatoria cẽsct Empedocles.
tim autem humanam. ex quibus diuinam quidem non posse profer-
ri, humanam autem posse. Quòd autem in sensibus non sit veri iudi-
cium, sic ait,

Empedocles.
» *Effusa angusta est nimium nam palma per artus:*
» *Multæ & lemæ quæ curam caligine cæcant,*
» *Et cùm sit viuis vitæ pars parua coacta,*
» *Morte cita ablatis fumi instar vita recedit*
» *Vndique raptatis. Sic totum & iactat habere*
» *Se inuentum, cùm homines nequaquam ea cernere possint,*
» *Auribus aut audire, animo aut comprehendere.*

Veritas non comprehenditur, nisi quantum humana ratio consequitur.
Quòd autem nõ possit perfectè comprehendi veritas, nisi quantum
consequitur humana ratio, declarat subiũgens ad ea quæ sequuntur,

» *Sic quoniam sed aberras,*
» *Scitare. haud vltra nam hominis prudentia pergit.*

Et cùm per ea quæ deinceps sequuntur, increpasset eos qui se plus
nosse profitentur, statuit quòd quidquid per vnumquemque accipi-
tur, est fide dignum, si eis præsit ratio. Dicit enim,

» *Verùm Dij illorum furias auertite linguæ,*

Atque

„ *Atque ore ex ſancto purum deducite fontem.*
„ *O Muſa & celebris, cui brachia candida, Virgo,*
„ *Quæ fas eſt homini audire, ego te rogo ſupplex,*
„ *A pietate velis facilem vt tu mittere currum.*
„ *Gloria nec cogat flores te carpere honoris*
„ *A mortalibus, vt mouearis dicere plura.*
„ *Confide, & ſophiæ tunc ad extrema feraris.*
„ *Quilibet in palma at reſidentem conſpice clauum*
„ *Quemlibet, haud viſus maiorq; fides habeatur,*
„ *Quàm auditus. non eius quàm quod lingua reuelat.*
„ *Nulliúsve ex aliis, quorum eſt perceptio mentis.*
„ *A membrisq; fidem arce: qua rationeq; apertum eſt*
„ *Vnumquodque intellige.*

Hæc quidem Empedocles. Heraclitus autem quoniam rurſus videbatur eſſe duobus inſtrumentis munitus ad cognoſcendam veritatẽ, nempe ſenſu & ratione, ex iis ſenſum, ſicut ii quos prius diximus, exiſtimauit non eſſe fide dignum. Rationem autem ponit eam eſſe quæ „ iudicat. Sed ſenſum quidem refellit, dicens ad verbum, Mali ſunt te„ ſtes hominibus oculi, & aures barbaras habentium animas. Quod perinde eſt ac ſi dicas, Eſt barbararum animarum credere ſenſibus rationis expertibus. Rationem autem veritatis iudicem pronunciat, non quancunque, ſed communem & diuinam. Quænã autem ea ſit, breuiter eſt oſtendendum. Placet enim Phyſico, id quod nos ambit, eſſe & rationis particeps, & prudentia præditum. Hoc longè ante indicauit Homerus, dicens,

Heraclitus ſenſum dicit nõ fide dignũ, rationem autem ſtatuit eſſe iudicatoriam.

Aër ambiens eſt particeps rationis.

„ *Terrenorum hominum eſt mens & prudentia talis,* Homerus.
„ *Ad qualem ipſe diem deducit Iuppiter illos.*

Archilochus quoque dicit homines talia mente verſare, ad qualem diem deducit eos Iupiter. Dictum eſt id ipſum quoque ab Euripide,

„ *Haud facilè quis tu ſis poteſt coniicier,* Euripides.
„ *O Iuppiter, naturæne neceſsitas,*
„ *Méns ne hominum. te ego tamen rogauerim.*

Hanc ergo diuinam rationem, cùm, vt vult Heraclitus, attraxerimus per inſpirationem, efficimur intelligẽtes: & in ſomnis quidem obliuioſi, in vigilando autem rurſus prudentia prẽditi. Nam cùm in ſomnis obſtructi ſint ſenſuum meatus, ſeparatur mens quæ eſt in nobis, à coniũctione quæ illi intercedit cum eo quod ambit, ſola ſeruata quæ adhæreſcit radnata reſpiratione, veluti quadã radice: & ſeparata amittit quam

Diuinam rationem per inſpirationẽ attrahentes, efficimur intelligentes.

tit quam prius habebat vim recordandi. In vigilando autem rursus, cùm per sensuum meatus veluti per quasdam fenestras prospexerit, & cum eo quod ambit cõgressa fuerit, induit vim rationis. Quomodo enim carbones si igni appropinquarint, fiunt ignei per alterationem, separati autem extinguũtur: ita etiam pars illa, quæ ab eo quod ambit in nostris corporibus est peregrinata, per separationem quidẽ fit propemodum expers rationis: per cõiunctionem autem cum plurimis meatibus, fit eiusdẽ generis & formæ cuius est totum seu vniuersitas. Hanc autem communem rationẽ & diuinam, & cuius participatione efficimur participes, dicit Heraclitus esse id quod iudicat. Quo fieri vt id quidem quod omnibus placet, sit fide dignum. comprehenditur enim communi & diuina ratione: quod autem vni soli occurrit, minimè sit fide dignũ propter causam contrariam. Physica certè incipiens, & quodammodo ostendẽs id quod ambit, dicit,

Quod placet omnibus, est fide dignum.

» Cvm est autem hæc ratio, non intelligẽtes fiunt homines etiã priusquam audierint, & cùm primum audierint. Nam cùm hęc fiant ex rationibus, videntur imperiti experientes dicta & facta, qualia ego recenseo, secundum naturam diuidens vnumquodque, & dicens quomodo se habeat. Aliàs autem latent homines quæcunq; faciunt experrecti, quomodo etiam obliuiscuntur quæcunq; faciunt dormientes. Cùm enim per hæc disertis verbis ostendisset, quòd per diuinæ rationis participationem agimus & intelligimus, & pauca prius diseruisset, subiungit, Quamobrẽ oportet sequi eam quæ est communis. Simul enim est communis. Cùm simul autem sit communis ratio, viuunt multi tanquam propriam habentes prudentiam. Illa autẽ nihil est aliud quàm expositio modi administrandæ vniuersitatis. Quamobrẽ in eo in quo fuerimus participes eius memoriæ, verum dicimus: in quibus autem priuatim ac separatim agimus, falsum. Nũc enim in his, verbis pronuntiat disertissimis, communem rationẽ esse id quod iudicat: & quæ communiter quidem apparent, dicit esse fide digna, vt quæ communi iudicentur ratione: quæ autem vnaquaque seorsum, falsa. Atque hęc erat quidem sententia Heracliti. Democritus autem ea quidem tollit, quæ apparent sensibus: & ex iis dicit nihil verè apparere, sed solùm ex opinione: verum autem esse in iis quę sunt: esse autem atomos & inane. Lege enim est, inquit, dulce, & lege amarum: lege calidum, & lege frigidum: lege color: causa autem atoma & inane. Quæ autem esse existimantur, & reputantur sensilia, ea nõ sunt re vera. Sola autem sunt atoma & inane. In κρατωτηρίοις autem

Ratio communis est iudicatorium. κοινὸς ξυνός.

Ex sensibus nihil apparere dicit Democritus.

Verum est in iis quæ sunt.

Esse atomos & inane.

autem quæ vocat, quamuis sit pollicitus se sensibus vim attributurũ,
» nihilo minus inuenitur eos condemnare. Nos autem eo quidẽ quod
» est, nihil veri intelligimus, sed transmutati ex affectione corporis, &
» eorum quæ ingrediuntur, & eorum quæ ex aduerso obsistunt & ob-
» firmantur. Et rursus, Causa quidem quòd non intelligimus quòd nõ
» sit vnumquodque quale est, multis modis est declarata. In libro autẽ
de Ideis, dicit oportere hominem hac regula scire quòd liberatus sit
» à causa. Et rursus, Ostendit quidem hæc quoque ratio, quòd per cau-
» sam de nulla re quidquam scimus, sed est singulis opinio, ἐπιῤῥυσμὶς, id
» est affluxus. Et rursus, Quanquam erit euidens, quòd per causam sci-
» re quale sit vnumquodque, sit in dubio. Atque in hoc quidẽ ferè om-
nem mouet comprehensionem, & præcipuè solos insectatur sensus.
In regulis autem duas dicit esse cognitiones: alteram quidẽ per sen-
sus, alteram verò per cogitationem. Ex quibus cognitionem quidẽ
per cogitationem deducit ad iudicium veritatis, ei tribuens quod sit
fide digna: cognitionem autem per sensus, nominat tenebricosam,
ei auferens quòd non aberret in vero discernendo. Dicit autem ad
» verbum, Cognitionis autem duæ sunt species: altera quidem vera &
» germana, altera verò tenebricosa. Et tenebricosæ quidem sunt hæc
» omnia, visus, auditus, gustus, tactus. Vera autem & germana est, quæ
» est ab ea secreta. Deinde tenebricosæ veram præferens ac germa-
» nam, subiungit dicens, Quando tenebricosa non potest amplius nec
» minimum videre, nec audire, nec odorari, nec gustare, neque tactu
» sentire, sed subtilius. Est igitur ex eius quoq; sententia, ratio id quod
iudicat, quam appellat veram & germanam cognitionem. Diotimus
autem dicebat ex eius sententia esse tria quæ iudicãt. eorum quidem
quæ non sunt euidentia comprehensionis, ea quæ apparent, vt dicit
Anaxagoras, quem propterea laudat Democritus. Quæstionis autẽ
seu inquisitionis notionem. De quolibet enim vnum cernitur prin-
cipium, scire id de quo est quæstio. Eligendi autem & fugiendi, ani-
mi motus. Id enim quod est nobis proprium ac familiare, est eligen-
dum: id autem à quo sumus alieni, est fugiendum. Atque talis quidẽ
est historia veterum, de eo quo iudicatur veritas. Deinceps autem
eas quoque attingamus hæreses, quæ sunt post Physicos. Plato ergo
in Timæo cùm res diuisisset in eas quæ cadunt sub intelligentiam, &
in eas quæ sunt sensiles, dicens ratione quidem posse comprehendi
ea quæ cadunt sub intelligentiam, opinabilia autẽ esse sensilia, aper-
tè definiit rationẽ esse id, quo rerum iudicatur cognitio, simul etiam

Per causam nihil sciri sed per opinionem vult Democritus.

Cognitio per cogitationẽ ducit ad iudicũ veritatis.

γνήσιον.

Cognitionis duæ species, nẽpe altera vera & germana, altera autẽ tenebricosa.

Tria iudicatoria ex Diotimi sententia, ea quæ apparent, notio, & motus animi.

Plato rationẽ censet esse iudicatorium cum euidentia sensuum.

comprehendens eam quæ per ſenſum exiſtit euidentiam. Sic autē di-
„ cit, Quid eſt quod ſemper eſt, & ortū nō habet. & quid eſt quod ſem
„ per qūidē fit & oritur, nunquam autē eſt. illud quidem quod intelli-
„ gentia cum ratione eſt comprehenſibile: hoc autem opinione cum
ſenſu. Comprehenſibilem autem dicunt apud eum vocari rationem
Ratio in iudicanda veritate proficiſcitur ab euidentia. Platonici, quæ eſt communis euidentiæ & veritatis. Oportet enim rationem in iudicanda veritate proficiſci ab euidentia. Etſi autē per euidentiam verorum fit iudicium, non ſufficit tamen euidētia ad verum cognoſcendum. Nō enim ſi quid apparet ex euidentia, hoc etiā verè eſt: ſed oportet adeſſe id quod iudicat, quídnā ſolum appareat, & quídnam cum eo quod apparet, reuera etiam ſubiiciatur, nempe rationem. Oportet ergo vtraque conuenire, nempe & euidentiam, vt ex qua, tanquam è carceribus, emittatur ratio ad iudicandam veritatem: & ipſam rationem ad diſcernendam veritatem. Ad conſequendam autem euidentiam, & diſcernendum quod in ea eſt verum, ratio rurſus habet ſenſum adiutorem. Nam per eum accipiens phantaſiam ſeu viſionem, efficit intelligentiam & veri ſcientiam. Quo fit vt ea comprehendat euidentiam & veritatem. quod quidem perinde eſt ac comprehenſibile. Sic quidem Plato. Speuſippus autē, quoniam ex rebus aliæ quidem ſunt ſenſiles, aliæ verò quæ cadūt ſub intelligentiam, earum quidem quæ cadunt ſub intelligētiam, dixit eſſe iudicem, rationem quæ eſt ex ſciētia: ſenſilium autem, ſenſum qui eſt ex ſcientia. Senſum autem qui eſt ex ſciētia, exiſtimauit eſſe eum qui eſt particeps veritatis ex ratione. Quomodo enim tibicinis aut pſaltæ digiti artificioſam quidem habent operationem, ſed quæ non in ipſis primò perficiatur, ſed abſoluatur ex exercitatione profecta ex ratiocinatione. Et quomodo ſenſus Muſici habet quidem euidētiam apprehendentem id quod eſt concinnum & inconcinnum, eam autē non ex ſe natam, ſed quæ acceſſit ex ratione ac conſideratione: ita etiam ſenſus qui eſt ex ſciētia, naturaliter eſt particeps vſus qui eſt ex ſcientia, ad diſcernenda citra errorem ea quæ ſunt ſubiecta. Xenocrates autem dicit tres eſſe eſſentias: aliam quidem ſenſilem, aliam verò quę cadit ſub intelligentiam, aliam verò compoſitam & opinabilem. Ex quibus ſenſilem quidem eſſe, quæ eſt intra cœlum: ſub intelligentiam autem cadentem, omnium quæ ſunt extra cœlum: opinabilem autem & compoſitam, ipſius cœli. Nam ſenſui quidem eſt aſpectabilis: ſub intelligentiam autem cadit per Aſtrologiam. Cùm hæc autem ita ſe habeant, eſſentiæ quidem quæ eſt extra cœlum, &

Ad conſequēdam euidentiā ratio habet ſenſum adiutorē.

Ratio per ſenſum accipit phantaſiam.

Ratio eſt iudicatorium intelligibilium, ſenſus qui eſt ex ſcientia ſenſilium, vt vult Speuſippus.

Senſus quiſnā ſit ex ſcientia.

Tres eſſentiæ, nempe, ſenſilis, intelligibilis, compoſita et opinabilis, ſecundum Xenocratem.

quæ

quæ cadit ſub intelligentiam, iudicem pronunciauit ſcientiam: eius autem quæ eſt intra cœlum,& ſenſilis,ſenſum:mixtæ autem,opinionem: & ex his communiter, id quidem quod iudicat per rationem quæ eſt ſcientia, eſſe firmum,ſtabile ac verum: quod autem per ſenſum,verum quidem,ſed non ita vt quod per rationē quæ eſt ex ſcientia: compoſitum autem eſſe commune veri & falſi. Nam ex opinionibus aliam quidem eſſe veram, aliam verò falſam. Vnde etiam traditas eſſe tres Parcas. Atropon quidem eſſe eorum quæ cadunt ſub intelligentiam,vt quæ non poſſit tranſmutari: Clotho autem, ſenſilium: Lacheſin autem, opinabilium. Arceſilaus autem ex propoſito quidem & conſulto nihil conſtituit quod iudicaret. Qui autem exiſtimant eum conſtituiſſe,tradiderunt eum id feciſſe,vt haberet quod obiiceret Stoicis. Illi enim dicunt eſſe tria inter ſe coniugata, ſcientiam, opinionem, & quæ eſt in eorum confinio collocata, comprehenſionem. Ex quibus ſcientiam quidem eſſe,firmam ac ſtabilem & immutabilem à ratione comprehenſionem: opinionem autem, imbecillam & falſam aſſenſionem:comprehēſionem autem, quæ inter vtrunque intercedit,quæ eſt etiā aſſenſio phantaſiæ ſeu viſionis comprehendentis. Comprehendens autem phantaſia, ex eorum ſententia, eſt vera & eiuſmodi vt non poſſit eſſe falſa. Ex quibus ſcientiam quidem dicunt conſiſtere in ſolis ſapientibus: opinionem autem in ſolis ſtultis: comprehenſionem verò eſſe communem vtrorumque: & eam eſſe quo iudicatur veritas. Cùm hæc autem dicant Stoici, ſe oppoſuit Arceſilaus, oſtendens comprehenſionem non eſſe id quod iudicat inter ſcientiam & opinionem. Ea enim aſſenſio,quam dicunt comprehenſionem & comprehendentem viſionem,aut eſt in ſapiente,aut in ſtulto. Sed ſi ſit in ſapiente, eſt ſcientia: & ſi in ſtulto, opinio.& præter hæc nihil aliud ſumptum eſt quàm nomen. Si autem comprehenſio eſt aſſenſio phantaſiæ ſeu viſionis comprehendentis, non poteſt eſſe. Primum quidem,quia viſioni non fit aſſenſio,ſed rationi. Pronunciatorum enim ſunt aſſenſiones. Secundum autē, quoniam nulla inuenitur eiuſmodi vera phantaſia, vt non poſſit eſſe falſa,vt per multa & varia oſtenditur. Si non ſit autem comprehendens phantaſia,nec erit comprehenſio. eſt enim comprehendens phantaſia, aſſenſio. Si non ſit autem comprehenſio, omnia erunt eiuſmodi vt minimè comprehendantur. Quòd ſi ſint omnia eiuſmodi vt minimè poſſint comprehendi, ſequetur etiam, vt ex ſententia Stoicorū aſſenſionem ſuſtineat ſapiens. Sic autem cōſideremus. Si ſint omnia

Tria indicatoria, ſcientia, ſenſus, opinio.

Tres Parcæ tria ſignificant indicatoria.

Tria indicatoria ponūtur à Stoicis, ſcientia, opinio, comprehenſio.

Arceſilaus negat comprehenſionem eſſe id quod iudicat inter ſcientiam & opinionem.

Sapientem ſuſtinere aſſenſionem etiā ſecundum Stoicos probat Arceſilaus.

eiuſmodi vt non poſſint comprehendi, propterea quòd non ſit id quod apud Stoicos iudicare dicitur, opinabitur ſapiens. Nam cùm nihil ſit quod poſſit comprehendi, ſi alicui aſſentitur, aſſentietur ei quod non poteſt comprehendi. Aſſenſio autem eſt ei quod non poteſt comprehendi, aſſenſio. Quare ſi ſapiens eſt ex iis qui aſſentiuntur, erit ſapiens ex iis qui opinantur. Ex iis autem qui opinantur non eſt ſapiens. hoc enim eſſet, vt eſt eorum ſententia, inſipientiæ & peccatorum cauſa. Non eſt ergo ſapiens ex iis qui aſſentiuntur. Quòd ſi ita eſt, de omnibus oportebit eum minimè aſſentiri. non aſſentiri autem nihil eſt aliud quàm ſuſtinere aſſenſionẽ. De omnibus ergo aſſenſionem ſuſtinebit ſapiens. Sed quoniam poſt hoc oportebat etiã quærere de vitæ traductione, quæ abſque eo quod iudicat tradi non poteſt, à quo etiam felicitas, hoc eſt vitæ finis, pendentẽ habet probationem: dicit Arceſilaus quòd qui de omnibus ſuſtinet aſſenſionẽ, eligenda & fugienda & communiter quæ ſunt agenda diriget per id quod eſt probabile: & id ſequens tanquam iudicem, rectè ſe geret. accedere enim felicitatem per prudentiam: moueri autem prudentiam in rectè factis. Rectè autem factum eſſe, quod cur factum ſit, rationi conſentanea & probabilis poteſt reddi cauſa. Qui ergo attendit id quod eſt probabile, rectè ſe geret, & erit beatus. Hæc Arceſilaus. Carneades autem non ſolùm Stoicis, ſed etiam omnibus qui eũ præceſſerunt, aduerſabatur de eo quod iudicat. Et prima quidem & communis eſt ei aduerſus omnes oratio, per quam oſtendit abſolutè nihil eſſe à quo iudicetur veritas, non rationem, non ſenſum, non phantaſiam ſeu viſionem, nec vllum aliud ex iis quæ ſunt. hæc enim omnia, vt vno verbo complectamur, nos fallere. Secũda autem, qua oſtendit, quòd etiãſi ſit id quod iudicat, non poſſe id conſiſtere abſq; affectione quæ fit ab euidentia. Quoniam enim vi ſentiendi differt animal ab inanimatis, omnino & ſe & externa per eum apprehẽdet. Senſus autem manens immobilis, & impatibilis, & immutabilis, nec eſt ſenſus, nec aliquid apprehendit. Mutatus autem & quodammodo affectus ab incurſione euidentium, tunc res indicat. In affectione ergo animæ quæ oritur ex euidentia, quærendum eſt id quod iudicat. Hæc autem affectio debet indicari, cùm id appareat quod ipſam immiſit. quæ quidem affectio non eſt alia quàm phantaſia. Quamobrẽ dicendum eſt etiam phantaſiam eſſe quandam in animali affectionẽ, quæ & ſe & aliud oſtendat: vt cùm aliquid aſpexerimus, ait Antiochus, viſu quodammodo afficimur: nec eum ſic habemus affectum, vt habe-

In vita agẽda ſequitur ſceptícus probabile.

Rectè factum quid ſit.

Nullum eſt iudicatorium, nõ ratio, non ſenſus, non phantaſia, nec vllũ aliud, vt vult Carneades.

Phãtaſia quæ nã ſit affectio in animali.

vt habebamus priusquam aspiceremus. Per eam autem alterationem duo apprehendimus: vnum, ipsam alterationem, hoc est phantasiam: secundum autem, id quod indidit alterationem, nempe aspectabile. Et similiter in aliis sensibus. Quomodo ergo lux & seipsam indicat, & omnia quæ sunt in ipsa: ita etiam phantasia cùm sit dux princeps cognitionis quæ est in animali, debet instar lucis & seipsam ostendere, & indicare euidens illud quod eam effecit. Sed quoniã non quod verè est, semper indicat: sæpe autem fallit, & discrepat à rebus quæ eam immiserunt, vt mali nuncij: necessariò sequitur, quòd non omnis phantasia potest relinquere iudicium veritatis, sed solùm esse vera. Rursus, quoniam nulla est adeò vera vt non possit esse falsa, & in qualibet quæ videtur esse vera, inuenitur aliqua falsa quę minimè ab ea differt, erit id quod iudicat, in cõmuni phantasia seu visione, nempe veri & falsi. Communis autem horum phantasia non comprehendit. Si autem non comprehendit, nec erit quod iudicat. Si nulla autẽ phantasia vim habet iudicandi, nec ratio erit id quod iudicat. ea enim deducitur à phantasia. & meritò. Nam primum quidem ei debet apparere id quod iudicatur. Nihil autem potest apparere absque sensu experte rationis. Neque ergo sensus expers rationis, neque ratio est id quod iudicat. Atque hæc quidem aliis resistens Philosophis disserebat Carneades, vt ostenderet non esse quod iudicat. Rogatus autẽ ipse quoque quídnam esset quod iudicaret ad vitam traducendam, & ad acquirendã beatitudinẽ, vi cogitur per se aliquid de eo decernere, assumens & probabilem phantasiam, & probabilem simul & indiuulsam, & discurrentem seu circumeuntem. Quænam sit autem harum differentia, breuiter est ostendendum. Phantasia ergo seu visio, est alicuius phantasia, nempe & eius ex quo fit, & eius in quo fit. Et ex quo quidem fit, vt externi subiecti sensilis. In quo autem fit, vtpote hominis. Cùm autem sit eiusmodi, duas habet habitudines: vnã quidem, vt ad id quod phantasia apprehenditur: alteram autem, vt ad id quod visione apprehẽdit. Et ex habitudine quidem ad id quod visione apprehenditur, fit vera vel falsa. Et vera quidem, quando consonat cum eo quod phantasia apprehẽditur: falsa autem, quando dissonat. Ex habitudine autem ad id quod apprehendit, alia quidem est quæ videtur vera, alia verò quæ videtur falsa. Ex quibus, quæ videtur quidem vera, appellatur emphasis apud Academicos, & probabilitas, & probabilis phantasia. Quæ autem non videtur vera, appellatur apemphasis, & improbabilitas, & non probabilis phantasia.

Ratio deducitur à phantasia.

Phãtasia alia est probabilis, alia probabilis simul & indiuulsa & transiens.

Phãtasia vera quæ sit.

Phãtasia falsa quæ sit.

Emphasis probabilitas apud Academicos.

Apemphasis, improbabilitas.

Neque enim quod ex ſe videtur falſum, neque quod eſt quidem verum non autem videtur, à natura habet inſitum vt nobis perſuadeat. Ex his autem phantaſiis, ea quidem quæ eſt apertè falſa & non videtur vera, circumſcribit quidem, nec eſt id quod iudicat, ſi ſit quidem ex eo quod eſt, ab eo autem diſcrepet & ei non congruat: cuiuſmodi erat vna ex furiis quæ ab Electra incurrit in Oreſtem. Eius autem quæ videtur vera, alia quidem eſt exilis, vt quæ eſt in eo quod minimum abeſt vt cernatur: aut quòd non ſit ſatis ſpatii, aut propter imbecillitatem viſus, qui confusè aliquid accipit & non expreſsé. Alia autem eſt quæ cum eo quòd apparet vera, hoc quoque habet, vt valde videatur eſſe vera. Ex quibus rurſus, quæ eſt quidem exilis & ſoluta remiſſaque phantaſia, non poteſt eſſe id quod iudicat. Quòd enim neque ipſum, neque quod eam effecit, apertè poteſt indicare, non poteſt nobis perſuadere, neque ad aſſenſum attrahere. Quæ autem videtur vera & ſatis apparet, eſt ea quidē iudex veritatis, vt vult Carneades. Cùm autem ea ſit quæ iudicet, ſatis magnam habet latitudinem: & cùm ea intenditur, alia in alterius ſpecie probabiliorem & quæ vehemētius pulſat, habet viſionem. Probabile autem in præſentia dicitur tripliciter. Vno quidem modo id quod eſt verū, & videtur verum. Altero autem, id quidem quod eſt falſum, videtur autē verum. Tertiò autem, verum commune vtriuſque. Vnde id quod iudicat, erit phantaſia quæ videtur vera, quam etiam probabilem appellabant Academici. Incurrit autem nonnunquam etiam falſa, vt neceſſe habeat aliquando vti communi phantaſia falſi & veri. Non tamen propterea quòd eā rarius incurrit, ea, inquam, quæ verum imitatur, fides non eſt habenda ei quæ magna ex parte eſt vera, cui euenit vt per eam magna ex parte dirigantur iudicia & actiones. Atque id quidem quod primò & communiter iudicat, ex Carneadis ſententia eſt huiuſmodi. Quoniam autē aliquando non vnius generis conſiſtit phantaſia, ſed catenæ inſtar altera pendet ex altera, aderit ſecundum quod iudicet, nempe ſimul probabilis & indiuulſa phantaſia. vt qui hominis attrahit viſionem, neceſſariò etiam accipit viſionem eorum quæ ſunt circa ipſum, & eorum quæ ſunt extra. Eorum quidem quæ ſunt circa ipſum, coloris, magnitudinis, figurę, motus, ſermonis, veſtitus, calceaturæ. Eorum autē quæ ſunt extrà, vt aëris, lucis, diei, cœli, terræ, amicorum, & aliorum omnium. Quando ergo nulla ex his phantaſiis nos traxerit, vt videatur falſa, ſed omnes eodem concentu videntur veræ, magis credimus. Nam quòd iſte ſit Socrates credi-

Probabile dicitur tripliciter.

Phātaſia probabilis et indiuulſa.

credimus, ex eo quòd omnia ei adsint quæ consueuerunt, color, magnitudo, figura, gestus, pallium, quòd hic sit, & nulla in re à seipsa dissideat. Et quomodo nonnulli Medici eum qui verè febricitat, sumũt non ex vno symptomate, vtpote ex vehementia pulsus, aut ex abundantia caloris, sed veluti ex concursu caloris simul & pulsus, & ex vlceroso tactu, & ex rubore & siti, & iis quę in simili proportione conueniunt: ita etiam Academicus ex visorum concursu facit iudicium veritatis. & cùm nullum ex iis quæ sunt in concursu visis, tanquã falsum eum attrahit, dicit verum esse quod incurrit. Quod autem fidei faciendæ sit quæ diuelli non potest concursio, patet ex Menelao. In naui enim relicto Helenæ simulachro, quod Troia abduxerat tanquã Helenam, cùm in Pharum insulam ascẽdisset, videt veram Helenam: & ab ea veram attrahens phantasiam, non tamen credit ei phantasię, propterea quòd abstraheretur ab alia, qua sciebat se in naui reliquisse Helenã. Talis est ergo indiuulsa phantasia, quæ videtur ipsa quoq; habere errorẽ, propterea quòd inueniatur alia magis indiuulsa quàm alia. Indiuulsæ autem phantasiæ ea est fide dignior & perfectior, quę cum eo quòd sit indiuulsa, facit iudicium. Est pręterea quæ circuitione vtitur. Quænam autem sit eius forma, proximè est ostendendum. Nam in indiuulsa quidem tantùm quæritur, vt nulla ex iis quę sunt in concursu, phantasiis tanquã falsa nos attrahat, omnes autem videantur esse veræ & non improbabiles. In ea autem quæ fit ex concursu qui vtitur circuitione, attentè examinamus vnamquanque earũ quæ sunt in concursu. Quod quidem fit etiam in concionibus, quando populus examinat vnumquenque eorum qui vel sunt gesturi magistratũ, vel iudicaturi, sítne dignus cui mandetur magistratus aut munus iudicandi. Nempe cùm in loco iudicij sit id quod iudicat & id quod iudicatur, & id per quod fit iudicium, recessusque & interuallum, figura, tempus, modus, affectio, operatio: vnumquodque eorum quale sit discernimus. Id quidem quod iudicat, num visus sit hebetatus. Nam si sit eiusmodi, est imbecillus ad iudicandum. Id autem quod iudicatur, num non sit nimis paruum. Id autem per quod fit iudicium, num aër sit obscurus. Recessus, num subiiciatur nimis magnus. Interuallum, num sit confusum. Locus, num sit hians & vastus. Tempus, num sit citum. Affectionem, num sit furiosa. Operationem, num non sit admittenda. Nam si hæc in vno sint omnia, id quod iudicat est probabilis phantasia, & quæ est simul probabilis & indiuulsa, & prætereà quæ vtitur circuitione. Quamobrem quomodo

Vt ex multis symptomatibus iudicant Medici, ita ex multorum visorum cõcursu sceptici.

Helena vera & eius simulachrum.

Phantasia discurrens seu vtens circumitione.

modo in vita quando de parua quidem re quęrimus, vnũ teſtem examinamus: quando autem de re maioris momenti, plures: quando autem de re magis neceſſaria, examinamus vnumquenque eorum qui teſtificantur ex eorum præſentium confeſſione: ita, inquit Carneades, in rebus quidem leuibus & non magni ponderis, ſola probabili phantaſia vtimur ad iudicandum: in rebus autem quæ ſunt alicuius momenti, indiuulſa: in iis autem quæ pertinẽt ad bene beateq; viuendum, ea quæ vtitur circuitione. Verumenimuero quomodo in rebus quæ ſunt magni momenti, dicunt ſe diuerſam aſſumere phantaſiam: ita etiam in diuerſis circunſtantiis nequaquam ſequi eandẽ. Nam ſi quidem ſolùm probabilem dicunt attendere phantaſiam, in iis in quibus non dat nobis circunſtantia ſatis temporis ad rẽm accuratè conſiderandam. Vt, exempli cauſa, hoſtes perſequuntur quempiam, & cùm veniſſet ad quoddam antrum, viſione apprehẽdit quòd illic ſint hoſtes in inſidiis. Deinde ab illa arreptus viſione, vt quæ ſit probabilis, declinat & fugit antrum, viſi ſequens probabilitatem, priuſquam accuratè & diligenter attenderet, re verá ne eſſent in eo loco hoſtium inſidiæ, an non. Probabilem autem ſequitur etiam ea quæ circuitione vtitur, in iis in quibus datur tempus ad attentè ſingula perſequendo ac tractando vtendum rei incurrentis iudicio. vt cùm quiſpiam in domo obſcura aſpexiſſet funem circumuolutum, ſtatim quidem ſuſpicatus eſſe ſerpentem, tranſiliit. Poſtea autem conuerſus, verum examinat: cumque inueniſſet immobilem, iam quidem eo propendet cogitatio, quòd non ſit ſerpens. Conſiderãs autem quòd aliquando ſerpentes ſunt immobiles hiberno gelu concreti, ſpiram illam ſeu inuolucrum percutit baculo: & cum tunc circuitione ſic indagaſſet viſum quòd incurrebat, aſſentitur eſſe falſum quòd ſit ſerpens corpus illud quod viſione apprehẽderat. & rurſus, vt prius dixi, apertè videntes aſſentimur quòd hoc ſit verum, cum prius cogitando percurrerimus quòd ſenſus habemus integros, vigilantes autem & non in ſomnis videmus: ſimul etiã adeſt aër perſpicuus, & proportione conueniens interuallum, & eius quod incurrit immobilitas. Quo fit vt per hæc ſit nobis fide digna phantaſia, cùm habuerimus ſatis temporis ad perſequendum cogitatione ea quæ cernũtur in loco. Eadem eſt etiam ratio de indiuulſa phantaſia. eam enim admittunt, cùm nihil eſt quod poſſit retrahere, vt prius dictum eſt de Menelao. Sed cùm ſit à nobis explicata hiſtoria Academica quæ ab alto à Platone duxit originem, non eſt vtique alienum perſequi ſectam Cyrenai-

Circunſtãtiæ efficiunt vt nõ ſemper iiſdem vtamur phantaſijs.

Cyrenaicorum. Videtur enim eorum quoq; hæresis orta esse à conuersatione cum Socrate, à qua etiam orta est successio Platonis. Dicunt ergo Cyrenaici iudices esse affectiones, solasque comprehendi & non esse fallaces. eorum autem quæ procreãt & efficiunt affectiones, nihil esse quod possit comprehendi, neque quod possit non fallere. Nam quod, inquiunt, dealbamur & dulcedine afficimur, dicere possumus asseueranter, neque quòd falsum dicamus conuincemur. Quòd autem id quod procreat & efficit affectionem, sit album aut dulce, non possumus enuntiare. Nam est probabile quòd etiã à non albo albi afficiamur, & dulces à non dulci. quandoquidem is quidẽ cui caligant oculi, & qui morbo laborat regio, ita mouetur ab omnibus, vt fulueſcat: qui autem ophthalmia laborat, fit ruber: qui verò compressit oculum, mouetur tanquam à duobus: qui verò est furore correptus, geminas videt Thebas, & visione Solem apprehendit geminum. In his autem omnibus, quòd sic quidem afficiantur, nempe fului fiant aut rubri aut duplices, verum est. Quòd autem sit fuluum quod eos mouet, aut rubrum, aut duplex, falsum esse est existimatũ: Ita nos quoque est consentaneum nihil amplius accipere quàm nostras ipsorum affectiones. Vnde aut ponẽdum est affectiones esse ea quæ videntur, aut ea quæ sunt efficientia affectionum. Et si dicamus quidem esse affectiones ea quæ videntur, omnia quæ videntur dicendum est esse vera & eiusmodi vt possint comprehendi. Si autem efficientia affectionum appellamus ea quæ videntur, omnia quæ videntur dicendum est esse falsa, nec posse comprehendi. Quod enim nobis accidit, suam nobis ostendit affectionem, & nihil amplius. Vnde si oportet verum dicere; sola affectio est quæ nobis videtur. Quod est autem extrinsecus, & est efficiẽs affectionis, fortè quidem est, nobis autem non videtur. Et ea ratione in propriis quidem affectionibus nos omnes minimè erramus. In subiecto autẽ externo erramus omnes. & illę quidem possunt comprehendi, hoc autem non potest, cùm ad id discernẽdum anima sit valde imbecilla, propter loca, propter interualla, propter motus, propter mutationes, propter alias plurimas causas. Vnde nec in hominibus dicũt esse aliquid commune quod iudicet, poni autem nomina communia iudiciis. Nam albũ quidem & dulce vocant omnes communiter. commune autem aliquid album aut dulce non habent. Vnusquisque enim apprehendit propriam affectionem. an autem hæc ei & proximo ex albo ingeneretur affectio, neque ipse potest dicere, vt qui proximi non suscipiat

Cyrenaicorũ secta sicut & Platonicorum secta à Socrate orta est.

Affectiones sunt indices, et verę.

Efficientia affectionum non indicant, & possunt esse falsa.

παραπλήξει.

In affectionibus nostris non erramus.

In subiecto externo erramus omnes.

Iudicatorium commune nullum est in hominibus.

Affectio nulla eſt cõmunis, ſed eſt cuiuſlibet propria affectio.

affectionem: neque proximus affectionem illius nõ ſuſcipiens. Cùm autem nulla ſit in nobis communis affectio, temerarium eſt dicere, quòd id quod mihi videtur, tale etiam videtur adſiſtenti. Nam fortè quidem ego ita ſum cõcretus, vt dealber ab eo quod incurrit extrinſecus: alter autem ſic conſtitutum habet ſenſum, vt aliter ſit affectus. Non eſt ergo omnino commune id quod nobis videtur. Quòd autẽ re vera propter diuerſas ſenſus conſtitutiones, non ſimiliter & eodẽ modo moueamur, perſpicuum eſt & in iis qui regio morbo laborãt, & in iis qui ophthalmia, & in iis qui affecti ſunt ſecundum naturam. Quomodo enim ex eodem alij quidem ita ſunt affecti vt fului fiant, alij verò rubri, alij autem albi: ita etiam eſt conſentaneum, eos qui ſecundum naturam ſunt affecti, propter diuerſam ſenſuum conſtitutionem, ab iiſdem nõ moueri ſimiliter: ſed aliter quidem album, aliter verò nigrum: & aliter quidem eum qui cęruleis, aliter verò eum qui nigris eſt oculis. Quo fit, vt rebus quidẽ communia nomina imponamus, proprias autem habeamus affectiones. Iis autem quæ dicuntur de illis quæ iudicant ex horum virorum ſententia, conuenire videntur & quæ dicuntur de finibus. Nam etiam ad fines peruadunt affectiones. Ex affectionibus enim aliæ quidem ſunt iucundæ, aliæ verò aſperæ & moleſtæ, aliæ verò intermediæ. Et aſperas quidem ac moleſtas dicunt eſſe malas, quarum finis eſt dolor: iucundas autem, bonas, quarum finis, qui falli non poteſt, eſt voluptas. Quæ autem ſunt intermediæ, nec ſunt bonæ nec malæ, quarũ finis nec eſt bonus nec malus, qui quidem eſt affectio inter voluptatem & dolorem. Affectiones ergo ſunt omnium iudices & fines: & viuimus, inquiunt, ea ſequentes, attendentes euidentiam & iucunditatem. Euidentiam quidem in aliis affectionibus: iucunditatem autem in voluptate. Hęc quidem Cyrenaici, magis contrahentes id quod iudicat, quàm Platonici. Nam illi quidem ipſum faciebant compoſitum ex euidentia & ratione: iſti autem id ſola circunſcribunt euidẽtia & affectionibus. Non procul autem ab eorũ ſententia videntur eſſe, qui pronunciant veritatem iudicari à ſenſibus. Nam quòd fuerint qui hoc cenſerent, planum fecit Antiochus Academicus in ſecundo regularium, diſertis & expreſſis verbis ſcribens, Quidam autem alius, in Medicina quidem nulli ſecundus, & qui attigerat etiam Philoſophiam, perſuaſum habebat, ſenſus quidem re ipſa & verè eſſe apprehenſiones: ratione autem nihil nos omnino comprehendere. Videtur autem per hæc Antiochus prius dictam ſectam ponere, & Aſclepiadẽ innuere Medicum,

Propter ſenſus diuerſas cõſtitutiones diuersè afficimur ab iiſdem ſenſilibus.

Affectiones peruadunt ad fines.

Affectionum aliæ iucundæ, aliæ aſperæ, aliæ intermediæ.

Voluptas falli non poteſt.

Affectiones ſunt omniũ iudices & fines.

Affectiones ſequimur, attendentes euidẽtiã & finẽ.

Platonici ſtatuebant iudicatoriũ in euidentia & ratione.

Iudicatoriũ veritatis ſenſus.

dicum, qui animæ quidem tollebat partem quæ principatum obtinet, fuit autem eisdem temporibus. Sed de eius quidē opinione variè & seorsum tractauimus in medicis commèntariis, vt non sit necessa eandem canere cantilenam. Epicurus autem, cùm sint duæ res inter se coniugatę, nempe phantasia & opinio, ex iis phantasiam quã etiam appellat euidentiam, perpetuò dicit esse veram. Quomodo enim primæ affectiones, nempe voluptas & dolor, constant ex efficientibus, & ideo sunt efficientes: & neque id quod efficiens voluptatis vnquam contingit non esse iucundum: neque id quod præbet dolorem, non esse asperum & molestum: sed necesse est & quod delectat esse iucundum, & quod dolore afficit esse molestum & asperum: ita etiam in visionibus affectionum quæ sunt in nobis, id quod est vniuscuiusque eorum efficiens, est omni ratione & omnino eiusmodi vt cadat sub phantasiam. Quod quidem cùm cadat sub phantasiam, non contingit re vera id non esse eiusmodi cuiusmodi videtur, nempe efficiens phantasiæ. Simile cogitandum est etiam in singularibus. Nam quod est aspectabile, non solùm videtur aspectabile, sed est etiam tale quale videtur. Et audibile non solùm videtur audibile, sed est etiã re vera tale. & in aliis similiter. Sunt ergo omnia visa vera, & rationi conuenientia. Si enim vera videtur phantasia, aiunt Epicurei, quando fuerit ex eo quod est, & conuenienter ei quod est: omnis autem phantasia est ex eo quod cadit sub phantasiam, quod quidem est, & ei conuenienter consistit quod cadit sub phantasiam, necessariò vera est omnis phantasia. Nonnullos autem decipit differentia eorum visorum quę vidētur incurrere ab ipso sensili, vtpote aspectabili, quo videtur subiectum alterius coloris, aut alterius figurę, aut aliquo alio modo mutatum. Existimarunt enim, ex his visis quæ sic differunt & inter se pugnãt, aliquod quidem esse verum: quod est autem ex contrariis, falsum. quod quidem est stultum, & hominum qui non considerãt rerum naturam. Non enim totum cernitur solidum, vt verba faciamus in aspectabilibus, sed color solidi, sicut in iis quæ ex propinquo cernuntur & ex mediocri interuallo. Quod est autem extra solidum, & in iis locis quæ sunt deinceps subiectum, sicut in iis quæ ex longo cernuntur interuallo, id in eo quod intercedit mutatũ, & propriam suscipiēs figuram, tale reddit visum, quale ipsum quoq; re vera subiicitur. Quomodo ergo neque vox exauditur quæ est in ære quod pulsatur: neque quæ in ore eius qui est vociferatus, sed quę in nostrum sensum incurrit: & quomodo nemo dicit eum qui paruã

Asclepiades medicus tollebat principem animæ partē.

Sextus scripsit commentarios medicos.

Phantasiam, quã etiã appellat euidentiã, dicit Epicurus esse perpetuò veram.

σεφάνιον.

Color cernitur, non ipsum solidum.

Quod videtur extra solidum, mutatur in spatio quod intercedit.

Vox quænam audiatur, nempe quæ nostrũ sensum incurrit.

ex interuallo audit vocem, falsò audire, quoniam cùm propè venerit, eam apprehendit tanquam maiorem: ita nec visum falli dixerim, quòd ex longo interuallo paruam videat turrim & rotũdam, ex propinquo autem maiorem & quadratam, sed potius esse verum, quoniam & aliquando paruum videtur sensile & huiusmodi figuræ, motu per aërem confractis finibus qui sunt in simulachris: & aliquando rursus similiter magnum & alterius figuræ, cùm iam vtrunque non sit idem. hoc enim est de cætero peruersæ opinionis, existimare quòd idem sit quod ex propinquo, & quod procul cernitur. Proprium autem sensus est visus, id solum apprehẽdere quod est præsens & quod ipsum mouet, vtpote colorem: non autem discernere quòd aliud est quod hic, aliud verò quod hic est subiectum. Quamobrem phantasię quidem propterea sunt omnes veræ. sed opiniones habent aliquam differentiam. Ex iis enim aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ, quandoquidem nostra iudicia sunt in visis. iudicamus autem alia quidem rectè, alia verò prauè, aut quòd visis aliquid addamus & attribuamus: aut quòd iis aliquid adimamus, & communiter mentiamur de sensu experte rationis. Ex Epicuri ergo sententia, opinionum aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ. Veræ quidem, quibus adtestatur euidentia: falsæ verò, aduersus quas fertur testimonium, & non adtestatur euidentia. Est autem adtestatio quidem, comprehensio per euidentiam, quòd id quod opinamur, tale sit quale opinamur: vt Platone procul accedente, coniicio quidẽ & opinor ex interuallo quòd sit Plato. Cùm autẽ ipse appropinquarit, fit adtestatio quòd sit Plato, sublato interuallo: tulit autem testimonium ipsa euidẽtia. Aduersus aliquid autem non ferre testimonium, est consequẽtia eius quod constituitur & quod venit in opinionem, quod est incertum & non euidens, per id quod apparet: vt Epicurus dicẽs esse inane, quod quidem est incertum & non euidens, hoc probat per rem euidentem, nempe per motum. Nam si non sit inane, nec debet esse motus, cùm corpus quod mouetur, non habeat locum in quo se sistet, cùm omnia sint plena & solida. Quo fit vt aduersus id quod opinione conceptũ est incertum & non euidẽs, non ferat testimonium id quod videtur, cùm sit motus. Quod autem aduersus aliquid fert testimonium, pugnat cum eo quod aduersus aliquid non fert testimonium. est enim confutatio eius quod videtur, per id quod est cõstitutum incertum & non euidens: vt, Stoicus dicit non esse inane, censens id esse aliquid incertum & non euidens. Cum eo autem sic constituto, debet simul refelli

Visus non fallitur, sed fallitur opinio.

Visus quid sit proprium.

Opinionũ aliæ veræ, aliæ falsæ.

Euidentiæ quænã sit adtestatio.

Inane probat Epicurus per tẽ euidentem, nempe per motum.

refelli id quod videtur, nempe motus. Nam si non sit inane, necessariò ne erit quidem motus, eo modo qui nobis fuit prius declaratus. Similiter autem & quod pro aliquo non fert testimonium, aduersatur attestationi. In id enim cadit, vt per euidentiam non sit id quod opinione concipitur tale quale cõcipiebatur opinione: vt, quopiam procul accedente, coniicimus propter interuallum eum esse Platonem. sed ablato interuallo, cognouimus per euidentiam quòd nõ sit Plato. Fuit autem hoc quod non fert testimonium. Non enim quod concipiebatur opinione, tulit testimonium ab eo quod videbatur. Quamobrem attestatio quidem, & quod aduersus aliquid non fert testimonium, est id quo iudicatur aliquid esse verum. Pro aliquo autem non ferre testimonium, & aduersus aliquid ferre testimonium, est per quod iudicatur esse falsum. Omnium autem basis & fundamentũ est euidentia. Ex Epicuri ergo sententia est eiusmodi id quod iudicat. Aristoteles autem & Theophrastus, & communiter Peripatetici, cùm sit duplex in summo rerum natura, quoniam alia quidem, sicut prius dixi, sunt sensilia, alia autem quæ mente percipiuntur, ipsi quoque duplex relinquunt id quod iudicat, nempe sensum quidem sensilium, intelligentiam autẽ, eorum quæ mente percipiuntur. Amborum autem, vt dicebat Theophrastus, commune est id quod est euidens. Atque ordine quidem primum est id quod iudicat, quod est quidem rationis expers & non demonstrabile, nempe sensus. Potestate autem mens, siquidem secundum ordine locum videtur tenere à sensu. Nam à sensilibus quidem mouetur sensus. ab eo autem motu qui fit ex euidentia & sensu, accedit aliqua motio in anima melioribus & præstãtioribus & quæ ex se moueri possunt animalibus: quę quidem apud ipsos appellatur memoria & phantasia. Memoria quidem, affectionis quæ est in sensu. Phantasia autem, sensilis quod affectionem sensui ingenerat. Quamobrem dicunt eiusmodi motionem habere proportionem & conuenientiam cum vestigio: & quomodo illud, vestigium inquam, fit ex aliquo & ab aliquo. Ex aliquo quidem, vt ex pedis impressione: ab aliquo autem, vt à Dione. ita etiam prædicta animæ motio, fit quidem ex aliquo, nempe ex affectione in sensu: ab aliquo autem, nempe à sensili, ad quod etiam conseruat quandam similitudinem. Hæc autem rursus motio, quæ vocatur memoria & phantasia, habet in se tertiam aliam accedentem motionem phantasiæ ratione præditæ, quæ accidit ex iudicio & nostra electione. quæ quidẽ motio appellatur cogitatio: vt quando quispiã,

Euidentia est basis et fundamentũ omniũ.

Iudicatorium sensilũ est sensus, intelligibilium intelligentia, vt vult Aristoteles & Theophrastus.

Euidens est cõmune sensus & intellectus.

Sensus est ordine primũ iudicatoriũ, mẽs autẽ potestate.

Memoria est affectionis in sensu.

Phantasia est sensilis, quod affectionẽ sensui ingenerat.

Memoria & phantasia habet proportionem cum vestigio.

Cogitatio quomodo fiat in anima.

cùm ex euidentia incurrerit Dion, ſenſu quodammodo fuerit affectus & mutatus: ab affectione autem quæ eſt in ſenſu, eius animę fuerit aliqua ingenerata phantaſia. quam etiam prius dicebamus memoriam, & eſſe veſtigio ſimilem. Ex hac autem phantaſia ſibi voluntariè depingit & effingit phantaſma ſeu viſum, vt hominem in genere. Hanc enim animæ motionem, ex diuerſis applicationibus Peripatetici Philoſophi nominant cogitationem & mentem ſeu intelligentiam. ex opinione quidem cogitationem, ex euidentia autem mentem ſeu intelligentiam. Nam quando poteſt quidem anima hanc efficere effictionem, hoc eſt quando in ea fuerit, appellatur cogitatio. Quando autem experrecta iam agit, appellatur intelligentia. Ex intelligentia autem & cogitatione conſiſtit notio, & ſciẽtia, & ars. Eſt enim cogitatio aliquando quidem formarum ſingularium, aliquando autem formarum in genere. Sed eiuſmodi viſorum intelligentiæ congeries, & ſingularium in ſummã redactio ad id quod eſt vniuersè & in genere, appellatur notio. In hac autem cõgerie & ad ſummam redactione, poſtremum conſiſtit ſciẽtia & ars. Scientia quidem, quæ habet quòd ſit accurata & perfecta, & quòd labi non poſſit. Ars autem, quæ non eſt omnino eiuſmodi. Quomodo autem natura ſcientiarum & artium eſt natu poſterior, ita etiam quæ vocatur opinio. Quando enim ceſſerit anima phantaſiæ ex ſenſu ingeneratæ, & viſo acceſſerit & aſſenſa fuerit, dicitur opinio. Cernuntur ergo ex iis quæ dicta ſunt, prima quæ rerum iudicant cognitionem, ſenſus & intelligentia. Ille quidẽ locum tenens inſtrumenti, hęc verò artificis. Quomodo enim nos non poſſumus abſque trutina examinare grauia & leuia: neq; abſque regula accipere differentiam rectorum & peruerſorum: ita nec intelligentia poteſt res probare abſque ſenſu. Atque tales quidem ſunt, vt in ſumma dicam, Peripatetici. Cùm autem reſtet opinio Stoicorum, de ea deinceps dicamus. Dicunt ergo Stoici id quod iudicat veritatem, eſſe comprehendentem phantaſiam. Eam autem ſciemus, cùm prius nouerimus quídnam ſit phantaſia ex eorũ ſententia: & quænam ſint in eius forma differentiæ. Phantaſia ergo, vt ipſi volunt, eſt impreſſio in anima. de qua ſtatim diſſident. Nam Cleanthes quidem audiit impreſſionem per depreſſionem & eminentiam, quomodo etiam quæ per annulos ceræ fit impreſſionem. Chryſippus autem exiſtimabat hoc eſſe abſurdum. Nam primùm, inquit, cùm cogitatio aliquando ſimul apprehendat triangulum & quadratum, oportebit idem corpus eodem tempore diuerſas in ſe habere

Notio, ſcientia, ars, quomodo ſint ex cogitatione.

Notio quid ſit.

Scientia cuiuſmodi ſit.

Ars cuiuſmodi ſit.

Opinio quid ſit.

Senſus locum tenet inſtrumenti.

Intelligentia artificis.

Phantaſia quid ſit apud Stoicos.

κατ' εἴσοχὴν τε καὶ ἔξοχὴν.

habere figuras.quod quidem eſt abſurdum. Deinde cùm ſimul in nobis multæ conſiſtant phantaſiæ, animam quoque habere complures effigies. quod quidē eſt priori deterius. Ipſe ergo exiſtimabat à Zenone dictam eſſe impreſſionem pro alteratione. Quo fit vt quod dicit ſit eiuſmodi. Phantaſia eſt animæ alteratio, adeò vt non ſit amplius abſurdum idem corpus ſimul & eodem tempore multis in nobis conſiſtentibus viſionibus,cōplures ſuſcipere alterationes. Quomodo enim aër ſimul innumerabiles & differentes ſuſcipiens percuſſiones, ſtatim multas habet alterationes:ita etiā ea pars quę principatum tenet animæ, variis viſis acceptis, faciet aliquid quod cum eo proportionem habet & conuenientiam.Alij autem dicunt,nec id quod ad illum corrigendum ab eo eſt adductum,rectè habere. Nam ſi eſt aliqua phantaſia, ipſa eſt impreſſio & alteratio animæ.Si eſt autem aliqua animæ impreſsio, illa non eſt omnino phantaſia. Nam ſi fuerit aliqua in digito offenſio,aut pruritus ac frictio acciderit in manu, efficitur quidem impreſsio & alteratio animæ, non autem phantaſia ac viſio:quoniam non euenit vt fiat in qualibet parte animę,ſed ſolùm in cogitatione, & in ea parte animæ quæ tenet principatum. Quibus occurrentes Stoici, dicunt ſimul cum impreſsione animæ oſtendi illud, vt in anima, adeò vt hoc ſit plenum. Phantaſia eſt impreſsio in anima, vt in anima. Quomodo enim ἰφιλότης dicitur albugo in oculo, nobis ſimul oſtendentibus illud,vt in oculo, hoc eſt, in certa parte oculi eſſe albuginem, ne omnes homines habeamus ἰφιλότητα in oculo, vt quòd omnes à natura habeant albuginem in oculo:ita quando dicimus phantaſiā in anima impreſsionem,ſimul oſtēdimus in certa parte animæ fieri impreſsionem, nempe in ea parte quæ tenet principatum. Quo fit vt ſi explicetur, fiat hæc definitio: Phantaſia eſt alteratio eius partis animæ quę tenet principatum. Alij autem eadem vi moti,reſponderūt elegantius. Dicunt enim duobus modis dici animam, & quod totam continet concretionem,& ſeorſum eam partē quæ tenet principatum. Quando enim dicimus conſtitui hominem ex anima & corpore:aut mortem eſſe ſeparationem animæ à corpore, propriè appellamus eam partem quæ tenet principatum. Similiter etiam quando diuidentes dicimus, ex bonis alia quidem eſſe in anima,alia autem in corpore,alia autem extra.non totam ſignificamus animam, ſed illam eius partem quę tenet principatum. in ea enim conſiſtunt animi motus & bona. Quamobrem cùm dicit Zeno phantaſiam eſſe in anima impreſsionem, audiendum eſt animam

Phantaſia animæ alteratio.

Anima ſimul multas recipit alterationes, vt aër percuſſiones.

Phantaſia eſt impreſſio et alteratio animæ, vt in anima.

Phātaſiæ definitio.

Anima dicitur duobus modis, nempe & tota, & pars quæ tenet principatum.

animam non totam, sed eius partẽ: adeò vt quod dicitur, ita habeat: Phantasia est alteratio in parte quæ tenet animæ principatum. Sed etiamsi ita habeat, dicunt nonnulli rursus esse peccatum. Nam & appetitio & assensio & comprehensio, sunt alterationes partis quæ tenet animæ principatum: differunt autem à phantasia. Nam illa quidem est quædam nostra persuasio & affectio: hæ autem sunt multo magis operationes quàm appetitiones. est ergo vitiosa definitio, multis & diuersis rebus congruens. Et quomodo qui hominem definiit & dixit, Homo est animal ratione præditum, non rectè descripsit notionem hominis, propterea quòd Deus quoq; sit animal præditum ratione: ita etiam qui pronunciauit phantasiam esse alterationem partis quæ tenet animæ principatum, lapsus est. Non enim magis huius quàm vniuscuiusque ex enumeratis motibus est definitio. Cùm autem tale sit argumentum quo vrgentur, rursus ad synemphases, id est simul ostensiones confugiunt Stoici, dicentes oportere in phantasiæ definitione simul audire illud, In omnibus. Quomodo enim qui dicit amorem esse applicationem animi ad conciliandam amicitiam, simul etiam ostendit illud, AEtate florentium iuuenum, etiamsi disertis verbis id non efferat (nullus enim amat ex senibus & qui non sunt in flore ætatis) ita quando dicimus, inquiunt, phãtasiam esse alterationem partis quæ tenet animæ principatum, simul ostendimus ex persuasione, non autem ex operatione fieri alterationem. Videntur autem ne sic quidem effugisse reprehensionem. Quando enim nutritur atque adeò augetur pars quæ tenet animæ principatũ, alteratur quidem ex persuasione, non est autem eiusmodi eius alteratio, etiamsi sit ex persuasione & affectione, phantasia. præterquam si rursus dicunt phantasiam esse aliquam proprietatem persuasionis, quæ differt ab eiusmodi affectionibus. aut illud, Quoniam phantasia est aut externarum affectionum, aut earum quæ sunt in nobis, quod quidem propriè apud eos appellatur, ἀζήμιος ἐλπισμός, id est inanis tractio, omnino in ratione phantasiæ simul ostendi, quòd fiat persuasio vel ex rerum externarũ applicatione, vel ex iis quæ sunt in nobis affectionibus. Quæ quidẽ non simul possunt audiri in alteratione quæ fit per incrementa & nutritiones. Atque est quidẽ phantasia ex Stoicorum sententia adeò difficilis ad definiendum. Phantasiarum autẽ sunt etiam multæ aliæ differentiæ. sufficient autem nobis quæ sunt dicendæ. Earum enim aliæ quidem sunt probabiles, aliæ verò non probabiles, aliæ autem neque probabiles neque improbabiles. Et

Phãtasiæ definitio Stoicorũ reprehẽditur.

Definitio est vitiosa, quæ multis rebus congruit.

Synemphases, quæ simul cum aliquo aliud ostendunt.

Phãtasiæ definitio Stoicorũ defenditur.

Amor quid sit.

Phãtasiæ definitio Stoicorũ oppugnatur rursus & defenditur.

πεῖσις.

Phãtasiarum multæ differentiæ.

sunt

ſunt quidem probabiles, quę leuem & æquabilem motum faciunt in anima: vt nunc eſſe diem, & me diſſerere, & quidquid eſt eiuſmodi vt appareat ſimiliter. Improbabiles autem ſunt, quæ non ſunt huiuſmodi, ſed nos auertunt ab aſſenſione: vt, Si eſt dies, Sol non eſt ſuper terram: Si ſunt tenebræ, eſt dies. Probabiles autem ſunt & improbabiles, quæ ex habitudine ad aliquid aliquando ſunt tales, aliquando verò tales, vt in dubiis orationibus. Nec probabiles autem nec improbabiles, quales ſunt huiuſmodi rerum, Stellæ ſunt pares, ſtellæ ſunt impares. Probabilium autem aut improbabilium phantaſiarum, aliæ quidem ſunt veræ, aliæ verò falſæ, aliæ autem neque veræ neque falſæ. Atque veræ quidem ſunt, quarum poteſt vera fieri prædicatio: vt huius, Dies eſt in præſentia, & lux eſt. Falſæ autem, quando poteſt falſa fieri prædicatio: vt fractum eſſe remum in profundo, aut mutilã ac mancam eſſe porticum. Veræ autem & falſæ: cuiuſmodi Oreſti in furore incurrit ab Electra. Nam quatenus quidem incurrebat tanquã ab aliquo quod erat, erat vera. erat enim Electra. Quatenus autem tanquam à furia, erat falſa. non erat enim à furia. Et rurſus ſi quis à Dione viuente, in ſomnis conuenitur tanquam à præſente, ſomniat falſam & inanem viſi attractionem. Neque autem veræ neque falſæ ſunt quæ ſunt in genere. Quorum enim ſpecies ſunt tales aut tales, eorum genera non ſunt talia aut talia: vt, ex hominibus alij quidem ſunt Græci, alij verò barbari. ſed homo in genere nec eſt Græcus, nã omnes in ſpecie homines eſſent Græci: neque barbarus propter eandem cauſam. Ex veris autem aliæ quidem ſunt comprehendentes, aliæ verò non. Non cõprehendentes quidem, quæ incurrunt ex morbo aut animi perturbatione. Nam innumerabiles quidem phreneſi & atra bile perciti, veram quidem attrahunt phantaſiam, ſed non cõprehendentem, imò quæ ita extrinſecus occurrit & fortuitó. Quamobrem neque de ea ſæpe adſeuerant, neque ei aſſentiuntur. Comprehendens autem eſt, quæ eſt impreſſa & obſignata ex eo quod eſt, & congruenter ei quod eſt: cuiuſmodi non fuerit ex eo quod non eſt. Facientes enim hanc phantaſiam eſſe ſubiectorum ſummopere apprehendentem, & quæ omnes quæ ſunt in ipſis artificiosè impreſſas habeat proprietates, dicunt eam habere vnamquanque ex iis ſibi accidentem. Primum quidem quod oriatur ex eo quod eſt. Nam multæ phantaſiæ incurrunt ex eo quod non eſt, vt in furioſis: quæ quidẽ minimè ſunt comprehendentes. Secundum autem, quòd & ſit ex eo quod eſt, & conuenienter ei quod eſt. Nonnullæ enim rurſus quidẽ

Phãtaſia probabilis quænã ſit.

Phantaſiæ improbabiles.

Phãtaſiæ probabiles et improbabiles.

Phãtaſiæ nec probabiles, nec improbabiles.

Phãtaſiæ veræ quænã ſint.

Phantaſiæ falſæ.

μείωρον.

Phãtaſiæ veræ & falſæ.

ἔλκυσμα.

Phãtaſiæ neque veræ nec falſæ.

Phantaſiæ cõprehendentes.

Phantaſiæ nõ comprehendentes.

Phantaſia cõprehẽdẽs quænam ſit.

sunt ex eo quod est, sed eius quod est non repręsentant similitudinẽ: vt in furente Oreste paulò antè ostendimus. Nam visum quidem trahebat ab eo quod erat, nempe Electra: sed non id quod erat. existimabat enim eam esse vnam ex Furiis. Quamobrem eam accedẽtem & eius volentem curam gerere repellit, dicens,

Eurip. in Oreſt. „ *Relinque me, ex meis es vna Furiis.*

Et Hercules mouetur quidem ab eo quod erat, nempe à Thebis, sed non congruenter ei quod erat. Comprehendentem enim phantasiã oportet ei quod est esse congruentem: quinetiam esse impressam & obsignatam: vt artificiosè imprimat omnes phantasiarum proprietates. Quomodo enim sculptores attingunt omnes partes eorum quæ fiunt: & quomodo quæ per annulos fiunt signacula, cerę accuratè ac perfectè omnes imprimunt characteres: ita etiam qui subiectorum faciunt comprehensionem, debent assequi omnes eorum proprietates. Illud autem, Qualis non fuerit ab eo quod non est, addiderunt: quoniam non sicut Stoici existimant fieri nõ posse vt inueniatur aliquid quod in omnibus ab omnibus differat: ita etiã Academici. Nã illi quidem dicunt, quòd qui habet comprehendẽtem phãtasiam, artificiosè accedit ad assequendam rerum differentiam: quoniam eiusmodi phantasia habet aliquam eiusmodi proprietatem præter cæteras phantasias, quomodo Ceraſtæ præter alios serpentes. Academici autem dicunt contrà comprehendente phãtasia posse inueniri falsum quod nihil differat. Cæterùm veteres quidem Stoici id quo iudicatur veritas, dicunt esse hauc comprehendentem phantasiam. Recentiores autem addiderunt, Et quę nihil habet quod obsistat. Nonnunquam enim incurrit quidem comprehendens phantasia, sed non fide digna propter aduenientem extrinsecus circunstantiam: vt quando Hercules Alcestin è terra eductam adduxit ad Admetum, tunc Admetus traxit quidem ex Alcestide comprehendentem phantasiã, sed ei non fidebat. & quando Menelaus Troia reuectus, apud Proteum vidit verã Helenam, in naui relicto illius simulachro, pro quo conflatum fuit bellum decem annorum, ex eo quidem quod erat, & congruenter ei quod erat, & impressam & obsignatam accipiebat phantasiam: sed eam non habebat. Quamobrẽ comprehendens quidem phantasia, est iudex nihil habẽs obstaculi. Ipsi autem habebant quidem vim comprehendendi, sed erant eis obstacula. Animo enim agitabat Admetus, quòd mortua esset Alcestis, & quòd qui est mortuus non amplius resurgat, sed aliquãdo aliqua adueniunt dæmonia.

Signacula annulorum assimilantur phantasiæ comprehendentes.

Stoici veteres.

Ὑπνμα. *Stoici recẽtes.*

Comprehendẽs phantasia non est semper fide digna.

εἰσάσεις.

& Me-

& Menelaus quidem cõſpiciebat quòd in naue reliquiſſet Helenam quæ cuſtodiebatur. & non eſt quidem improbabile, non eſſe Helenam quæ inuenta eſt in Pharo, ſed viſum aliquod ſeu ſpectrum ac dęmonium. Hinc autem comprehendens phantaſia non eſt abſolutè id quod iudicat veritatem, ſed tunc cùm nullum habet obſtaculũ. Ipſa enim cuius ſit euidens & pellẽs, propemodum à tribus, inquiunt, accipitur, nos attrahens ad aſſenſionem, & nullo alio opus eſt ad hoc vt talis incurrat, quàm vt ſuggerat eam quæ eſt ab aliis differentiam. Quamobrem omnis homo, quando ſtudet vt huiuſmodi phantaſiam accuratè & perfectè comprehendat, eam ex ſe cernitur perſequi. vt in aſpectabilibus, quando rei ſubiectæ obſcuram & exilem accipit phantaſiam. Viſum enim intendit, & accedit prope id quod cernitur vt omnino non aberret. Terit enim oculos, & vt ſemel dicam, facit omnia, donec certam & pellentem eius quod cernitur attraxerit viſionem, vt qui in ea contempletur fidem comprehenſionis. Alioqui enim dici non poteſt contrarium neceſſariò, quòd qui ab eo recedit vt cenſeat quòd phantaſia ſit id quod iudicat, ex alterius phantaſiæ ſubſtantia ita affectus confirmet quòd phantaſia ſit id quod iudicat, natura ad agnoſcendam veritatem nobis emittente tanquam lucem vim ſentiendi, & quæ per ipſam fit, phantaſiam. Eſt ergo abſurdum tantã vim abolere, & id quod eſt eorum veluti lumen, auferre. Quomodo enim qui colores quidem relinquit & eorum differentias, tollit autem viſum vt qui non ſit, vel non ſit fide dignus: & voces quidẽ eſſe dicit, non cenſet autem eſſe auditum, eſt ſtolidus. Nam ſi illa abſint per quæ colores & voces intelleximus, nec poterimus quidem vti coloribus aut vocibus: ita qui res quidem confitetur, ſenſus autem reprehendit phantaſiam, per quam res apprehẽdit, eſt planè ſtupidus & attonitus, ſeque reddit parẽ inanimis. Tale eſt dogma Stoicorum. Vniuerſo autem de eo quod iudicat diſſidio propemodum oculis ſubiecto, tempus eſt vt aggrediamur contradicere, & redire ad id quod iudicat. Vt ergo dixi antea, alii quidem id reliquerunt in ratione, alij verò in ſenſibus rationis expertibus, alij verò in vtriſq;. Alij verò id à quo, vt hominem: alij verò per quod, vt ſenſum & cogitationem. Alij autem id quod eſt tanquam applicatio, ſicut phantaſiam. Tentabimus ergo, quoad eius fieri poterit, vnicuique conſtitutæ opinioni adiungere dubitationes, ne ſi viritim omnes quos enumerauimus Philoſophos, perſequamur, cogamur eadem dicere. Ordine ergo primum ponamus illud à quo, nempe hominem. Exiſtimo

enim quòd si de eo prius fuerit dubitatum, nihil amplius oportebit dicere de aliis quæ iudicãt. ea enim sunt vel partes hominis, vel operationes, vel affectiones. Si ergo comprehendi potest hoc quod iudicat, longè prius debet haberi eius notio, quandoquidem omnem comprehẽsionem præcedit notio. Huc vsque autem vsuuenit vt hominis non possit haberi notio, vt ostendemus. Non est enim omnino homo eiusmodi vt possit comprehendi. Cui est consequens, veritatis cognitionem non posse inueniri, cùm id quod eam cognoscit, sit eiusmodi vt non possit comprehendi. Iam enim ex iis qui quæsierunt de notione, dubitauit quidem Socrates manens in consultatione, & dicens se ignorare quídnam ipse sit, & quemadmodum se habeat ad vniuersitatem. Ego enim, inquit, nescio an sim homo, an aliqua alia fera Typhone magis multiplex ac varia. Democritus autem qui Iouis voci assimilatur, & hæc dicit de vniuersis, conatus quidem est exponere notionem, sed de ea nihil amplius potuit pronuntiare quàm rudis & imperitus, dicens, Homo est quod omnes scimus. Nã primùm quidem canem quoque omnes scimus. sed canis non est homo. & equum omnes scimus, & plantam. sed nihil ex iis est homo. Deinde arripuit id de quo quærebatur. Nemo enim in promptu concedet cognosci qualis sit homo, siquidem Pythius ei tanquam maximam proposuit quęstionem, Noscereipsum. Quod si etiam concesserit, non omnibus, sed iis solùm qui habent perfectam Philosophiæ cognitionem, concedet eum scire. Epicurei autem existimarunt se posse vel indicando statuere hominis notionem, dicẽtes, Homo est, id quod est tali forma prędituin cum animatione. Non nouerunt autem quòd si id quod ostenditur, est homo, id quod non ostenditur, non est homo. Et rursus huiusmodi ostensio aut fit in viro, aut muliere, aut sene, aut adolescente, in simo, aut in eo qui est naso aquilino, aut in eo qui est extensis capillis, aut in eo qui crispis, & aliis differẽtiis. Et si in viro quidem indicando proferatur mulier, non erit homo. Sinautem in muliere, circunscribetur masculus, & in adolescente, reliquæ ætates excident ab humanitate. Fuerunt autem aliqui Philosophi, qui per rationem docebãt hominem in genere, & hinc existimabant existere posse notionem hominum singularium. Ex his autem, alij quidem sic definierũt: Homo est animal particeps rationis, mortale, capax intelligentiæ & scientiæ. qui ipsi quoque definierunt non hominem, sed quæ homini accidunt. Differt autem id quod alicui accidit, ab illo cui accidit. Nã si non differret, non esset accidens,

Hominis non potest haberi notio.

Socrates dubitabat quídnã esset, & quẽadmodum se haberet ad vniuersitatem.

Democritus quid hominem esse dixerit.

Democritus voci Iouis assimilatus.

Nosse seipsum, propositũ fuit ab Apolline Pythio.

Homo quid sit secundum Epicureos.

Hominis definitio, animal rationale, mortale, capax scientiæ, est definitio non hominis sed accidentium.

sed esset illud ipsum. Ex iis quidem certè quæ accidunt, alia quidem sunt inseparabilia ab iis quibus accidunt, vt longitudo, latitudo, & profunditas à corporibus. Nam si ea non adsint, ne potest quidē cogitari corpus. Alia autem separantur ab eo cui accidunt: & iis recedentibus illa manent: vt currere, dissidere, dormire, vigilare, quæ accidunt homini. hæc enim omnia nobis accidunt, sed non semper. Nã & non currentes & quiescentes manemus iidem. & in aliis similiter. Cùm ergo eorum quæ accidunt duplex sit differentia, in neutris inueniemus eandem quæ res subiecta, sed semper differentem. Desinunt ergo qui hominem dicunt esse animal rationis pàrticeps, mortale, & quæ sequuntur. non enim hominem definiunt, sed ea quæ illi accidunt enumerant. Ex quibus animal quidē est ex iis quæ illi perpetuò accidunt. Fieri enim non potest vt sit homo si non sit animal. Mortuum autē ne accidit quidem, sed accedit homini. Quãdo enim sumus homines, viuimus & non sumus mortui. Ratiocinari autem & scientia esse prędituin, accidunt quidem, sed nõ semper. Nam & non ratiocinantes quidam sunt homines, vt qui dulci tenentur somno, & qui scientia non sunt præditi, humanitatem minimè amiserunt: vt furiosi. Nobis ergo alterum quærentibus, alterum tradiderunt. Præterea animal quidem non est homo: alioqui omne animal esset homo. Rationis autem esse particeps, si ponatur pro eo quod est ratiocinari, Dij quoque ratiocinantes erunt homines. forte autē alia quoque animantia. Si autem pro eo quod est, voces proferre significantes, coruos & psittacos, & quæ sunt huiusmodi, dicemus esse homines. quod quidem est absurdum. Præterea si mortale dixeris esse hominem, sequetur quòd etiã bruta animantia quæ sunt mortalia, erunt homines. Idem est censendum & de eo quod est raciocinari, & esse capax scientiæ. Nam primùm quidem ea etiam in Deos cadunt. Præterea si homo est eorum capax, ea non sunt homo. Sed ille est eorum capax, cuius ea naturam non ostendunt. Quanquam nonnulli ex iis qui videntur esse intelligentes in hæresi dogmatica, ad hoc occurrentes, dicunt, quòd vnumquodque quidem ex iis quæ sunt enumerata, non est homo, omnia autem simul collecta eum faciunt. vt videmus fieri in partibus & in toto. Quomodo enim manus separatim nõ est homo, neque caput, neque pes, neque vllum aliud ex iis: sed quod est ex iis compositum est totum: ita etiam homo, neque est animal solummodo: neque separatim rationis particeps: neque mortale ex circunscriptione, sed id quod est accumulatum ex omnibus. nempe ani-

Accidentium alia inseparabilia, alia separabilia.

Animal est accidēs homini.

Mortuum esse non accidit, sed accedit homini.

Ratiocinari et scientia esse prædituin homini accidunt, sed nõ semper.

Animal non est homo.

Λόγος rationē significat et orationem, λογικὸς & eum qui ratiocinatur, & eũ qui loquitur.

Ratiocinari et esse capax scientiæ etiã in Deo cadunt.

In definitione hominis collectáne omnia faciant hominem, cùm singula non faciant.

mal ſimul & mortale & rationis particeps. Facile autem eſt ad ea occurrere. Nam primùm quidem ſi ſeparatim vnumquodque ex iis nõ eſt homo, quemadmodum poſſunt ea ſimul collecta hominem efficere, ſi neque quatenus ſunt, ſunt ampliora, neque quatenus ſubiiciuntur, ſunt defecta, neque vllo alio modo mutata? Deinde neque omnino poſſunt omnia ſimul concurrere, vt quod conſtat ex omnibus, fiat homo. Nam mortale quidem certè quãdo ſumus homines, nobis non accidit: ſed id ſumitur ex recordatione. Cernentes enim Dionem & Theonem & Socratem, & communiter eos qui nobis erãt ſimiles, ſigillatim è viuis exceſſiſſe, ratiocinamur quòd nos quoque ſumus mortales, etiamſi nondum nobis adſit mori. nam vtique viuimus. Præterea ratiocinari aliquando quidem nobis adeſt, aliquãdo verò non. Et rurſus ſcientia eſſe præditum, non eſt ex iis quæ ſem per accidunt homini, vt iam oſtendimus. Dicendum eſt ergo neque communẽ eorum coitionem eſſe hominem. Plato autẽ peius quàm alij definit hominem, dicens: Homo eſt animal implume, bipes, latis vnguibus, capax ciuilis ſcientiæ. Vnde etiam oculis ſe offerunt quæ debent aduerſum illum dici. Rurſus enim non expoſuit hominem, ſed ea quæ illi accidunt & non accidunt. Nam animal & bipes & latis eſſe vnguibus accidunt. Ciuilis autem ſcientiæ eſſe capax, aliquãdo quidem accidit, aliquando verò non accidit. Quamobrem nobis quærentibus aliquid aliud diſcere, ipſe aliquid aliud oſtendit. Atque ſic quidem oſtenſum ſit non eſſe in promptu hominem intelligentia conſequi. Deinceps autem dicendum eſt, quòd ex dubiis quoque eſt eorum comprehẽſio. & maximè quoniam ad id iam ex parte deuentum eſt. Id enim cuius notionem non aſſequimur, nec poteſt comprehendi. Hominis autẽ non poſſe haberi notionem, quod ad dogmaticorum notiones attinet, oſtenſum eſt. Homo ergo non poteſt comprehendi. Similiter autem alio quoque modo licet hæc probare. Si homo eſt eiuſmodi vt poſſit comprehendi, aut totus per totum ſeipſum quærit & comprehendit, aut eſt totus id quod quæritur & quod cadit ſub comprehẽſionem. Quomodo ſi quis poſuerit viſum ſeipſum videre. aut enim erit totus videns, aut totus qui videtur: aut parte quidem ſeipſum videns, aut qui parte à ſeipſo videtur. Sed ſi totus per totum homo ſeipſum quærat & cum eo intelligatur: cum eo quòd totus per totum ſeipſum intelligit, nihil erit quod comprehenditur. quod quidem eſt abſurdum. Si autem totus ſit quod quæritur, & totus cum eo intelligatur, cum eo quod quæritur, nihil rurſus relinquetur

Ad definitionẽ non poſſunt omnia concurrere.

Mortale eſſe ſumitur ex recordatione.

Hominis definitio Platonica.

Homo non poteſt cõprehendi.

Homo non poteſt comprehẽdi, ſeu totus per totum ſe ipſum quærat, ſeu totus eſt id quod quæritur.

linquetur quod quærat, & quod sit facturum comprehẽsionem. Præterea autem nec fieri potest vt in parte aliquando quidẽ ponatur totum id quod quærit, aliquando autem totum quod quæritur. Quando enim totus ponitur quærens, & cum eo totus intelligitur cum eo quod quærit, nihil omnino relinquetur quod quærat. Et cõtrà, quando totus per totum est id quod quæritur, non est id quod quærit. Restat ergo vt non totum seipsum ad seipsum applicet, sed aliqua parte seipsum comprehendat. quod rursus est ex his quæ sunt dubia, & in quibus non est euadendi locus. Homo enim nihil est præter molem corporeã & sensus & cogitationem. Vnde si est aliqua parte seipsum comprehẽsurus, aut corpore cognoscet sensus & cogitationem, aut vicissim sensibus & cogitatione comprehendet corpus. Atque fieri quidem non potest vt corpore comprehendamus sensus & cogitationem. est enim expers rationis, & surdum, & non aptum natura ad huiusmodi inquirenda. Alioqui si corpus vim habet apprehendendi sensus & cogitationem, ea apprehẽdens debet eis assimilari, hoc est, similiter affici, & fieri sensus & cogitatio. Visum enim apprehendens, quatenus videt, erit visus: & si vim habeat comprehẽdendi gustus, fiet gustus. & in aliis conuenienter. Quomodo enim quod calidum apprehendit vt calidum, calefactum apprehendit: calefactum autem statim est calidum, & quomodo quod frigidi vt frigidi efficit cognitionem, frigefactum statim fit frigidum: ita etiam si moles carnis apprehẽdit sensus, eos sentit tanquam sensus: sentiens autem omnino fiet sensus. & ea ratione non amplius ponetur id quod quærit, sed erit quod quęritur. & simul etiam planè erit ridiculum, quòd moles carnis non differat à sensibus & cogitatione, cùm omnes ferè qui constitutis dogmatibus sunt philosophati, in eis statuerint esse differentiam. Eadem est ratio etiam in cogitatione. Nam si eam apprehendit carnis moles tanquam cogitationem, hoc est cogitantem, carnis moles erit cogitatio. Cùm autem sit cogitatio, non erit id quod quærit, sed id quod quæritur. Non habet ergo corpus vim comprehendendi hominis. Sed neque sensus. ipsi enim solùm patiuntur, & instar ceræ figuram suscipiũt, nihil autem aliud sciunt. Nam si eis tribuerimus alicuius rei inquisitionem, non erunt vtique expertes rationis, sed participes, vt quæ naturam habeãt cogitationis. quod quidem non ita habet. Si enim album & nigrum fieri, dulceque & amarum, & odore affici, & communiter pati est eorum proprium, quærere agendo & operando non erit eorum proprium. Deinde quomodo

Corpus nõn comprehendit sensus et cogitationem.

Sensus hominem non comprehendunt.

Sensus solùm patiuntur, & instar ceræ figurã suscipiũt.

modo fieri potest vt per eos cõprehendatur moles carnis, cùm eius non habeat naturam, vt iam visus quidem habet vim apprehendẽdi figuram & magnitudinem & colorem? non est autem moles carnis, nec figura, nec magnitudo, neque color. Sed etsi videt id cui hæc accidunt, non propterea potest carnis molem visus comprehẽdere: sed solum videt id cui hæc accidunt, nempe figuram, magnitudinem, colorem. Certè ita est, dicet aliquis: sed id quod ex eis est collectum, est moles carnis. quod quidem dicere est planè delirãtis. Nam primùm quidem ostendimus, quòd nec communis quidem coitio eorum quę alicui accidunt, est illud cui accidunt. Deinde etiamsi hoc ita habeat, rursus planè fieri non potest vt corpus cõprehendatur à visu. Si enim corpus nec est sola longitudo, neque seorsum figura, neq; color seperatim, sed quod est ex his cõpositum, oportebit visum apprehendentem corpus ea apud se singulatim componere: & ita cõmunem omnium congeriem corpus vocare. Sed aliquid cum aliquo componere, & cum tali figura talem accipere magnitudinẽ, est ratiocinantis facultatis, visus autem est expers rationis. Non est ergo eius munus corpus apprehendere. Quanquam non solùm non est aptus ad communem coitionem intelligendam, vtpote corpus, sed etiam est mancus ac mutilus ad cõprehendendum vnumquodque eorum quæ ei accidunt: vt iam longitudinẽ. Nam per transpositionẽ partium secundũ naturam hoc sumitur, nobis ab aliquo incipiẽtibus, & per aliquid, & ad aliquid desinentibus. quod quidẽ non potest facere natura expers rationis. Deinde profunditatẽ. errat enim visus circa ipsam superficiem: profundum autem non ingreditur. eum quidem certè fallunt aurea sumpta pro æneis. Dictum est autem etiam quòd non est aptus ad cognoscendos colores, quando sectam euertebamus Cyrenaicam. Quamobrem si nec ea quæ corpori accidunt visus apprehendit, multo magis nec contẽplabitur ipsum corpus. Sed neque hoc est munus auditus, aut odoratus, aut gustus, aut tactus. Vnusquisque enim id solum apprehendit quod est sibi sensile. hoc autem non est moles carnis. Auditus enim apprehendit solùm vocem. vox autẽ nõ est moles carnis. Et odoratus iudicat solùm bene aut male olens. Sed nemo est adeò insipiens, vt nostri corporis substãtiam relinquat in bene aut male olentibus. Idem dicendum est etiam de aliis sensibus, ne nimis prolixa nostra sit oratio. Quamobrem ipsi quidem molem carnis non apprehendunt. Sed nec seipsos. Quis enim visu vidit visum? aut quis auditu audiuit auditum? Quis autem gustu gustauit gustum?

Sensus molem corpoream non apprehendunt.

Figura, magnitudo, & color non constituũt molẽ corporis.

Ratiocinantis facultatis est aliquid cum aliquo componere.

Visus errat in superficie.

Sensus quilibet suum sensile apprehẽdit, sensile autẽ nõ est moles corporis.

Sensus seipsos non apprehendunt.

guſtum? aut odoratu odoratus eſt odoratum? aut tactu tetigit tactũ? hæc enim cadunt ſub cogitationem. Nec ergo dicendum eſt, ſenſus ſeipſos apprehendere. Sic ergo nec ſe inter ſe. Viſus enim audiẽs auditum non poteſt videre. & contrà, auditus videns non poteſt audire viſum. & in aliis idem eſt modus argumentãdi. Nam ſi dicamus poſſe viſu comprehendi auditum vt auditum, hoc eſt vt audientem, dabimus viſum ſimiliter atque ille affici, adeò vt non ſit vtique viſus, ſed auditus. Quomodo enim poteſt ipſe auditum audientem iudicare, cùm audiendi non habeat naturam? & contrà, vt auditus viſum tanquam videntem apprehendat, oportet eum longè prius fieri viſum. hoc autem nihil poteſt eſſe abſurdius. Dicendum eſt ergo ſenſus nec corpus apprehendere, nec ſeipſos, nec ſe inter ſe. Verum eſt, inquiunt Dogmatici: ſed cogitatio & carnis molem, & ſenſus, & ſeipſam cognoſcit. quod quidem eſt ipſum quoque ex iis, in quibus non licet exitum inuenire. Quando enim cenſebunt cogitationem apprehendere totum corpus, & quæ ſunt in ipſo, rogabimus vtrum ſimul in totam incurrens carnis molem facit comprehenſionem, an partibus ſuis eaſque componens, totum comprehendit. Et in totam quidem nolent dicere, vt erit perſpicuum ex iis quæ inferuntur. Partes autem ſi dicant ipſum componere, & hinc totum cognoſcere, implicabuntur maiori dubitatione. Nam ex partibus rationis aliquæ erunt rationis expertes. Quæ ſunt autem expertes rationis, mouent citra rationem. Cogitatio ergo citra rationem ab iis mota, erit expers rationis. Si ſit autem expers rationis, non erit cogitatio. Molem ergo carnis non comprehendet cogitatio. Præterea nec ſenſus poteſt eodem modo dignoſcere. Quomodo enim non poteſt corpus comprehendere, eo quòd ipſa quidem ſit particeps rationis, illud autem careat ratione, ita rurſus non poterit ſenſus comprehendere, quandoquidem ſunt expertes rationis, & ideo ſine ratione mouebãt id quod ipſos comprehendit. Deinde ſenſus comprehẽdens erit ipſa quoque omnino ſenſus. Nam vt ſenſus apprehendat tanquam ſenſus, hoc eſt ſentientes, ipſa quoque erit eiuſdem formæ cuius illi. Videntem enim viſum comprehendens, longè prius erit viſus. & auditum audientem iudicans, non erit diuerſa ab auditu. Eadem autem eſt ratio etiam in odoratu, guſtu & tactu. Sed ſi ſenſus cognoſcens cogitatio inuenitur tranſiiſſe in eandem in quos illi naturam, nullum erit amplius ſubiectum quod quærat ſenſus. Id enim quod poſuimus quærere, apparuit idem eſſe quod ij qui quæruntur. & ideo opus

Senſus ſe inter ſe non apprehendunt.

Cogitatio nec corporis molẽ, nec ſenſus, nec ſeipſam cognoſcit.

Cogitatio nõ apprehẽdit totum corpus.

Cogitatio nõ comprehendit partes corporis.

Cogitatio nõ comprehendit ſenſus.

Cogitatio sit-ne idem quod sensus, sednon eadem ratione.

Concauum et conuexum idē, sed non eadem ratione.

Accliue & decliue idem, sed diuersa ratione.

quoque habens eo quod sit comprehensurum. At verò, dicunt illi, idem est cogitatio quod sensus, sed non eadem ratione. Nam alia quidem ratione cogitatio, alia verò sensus. & quomodo idem poculum & concauum dicitur & conuexum, sed alia quidem ratione concauum, nempe intrinsecus, alia verò conuexum, nempe extrinsecus: & vt eadem via accliuis dicitur & decliuis: accliuis quidem iis qui per ipsam ascendunt, decliuis verò iis qui descendunt: ita vis eadem seu facultas, alia quidem ratione est intelligētia, alia verò sensus. nec cùm sit eadem, arcetur à prius dicta sensuum comprehensione. Sunt autem admodum stulti ac simplices, & inanem edunt sonitum aduersus expositas dubitationes. Dicimus enim quòd etsi concessæ fuerint hæ diuersæ vires seu facultates subiici in eadē essentia, rursus manet eadem dubitatio quæ à nobis paulò antè fuit mota. Quæro enim id quod alia ratione dicitur esse intelligentia, alia verò sensus, quemadmodum potest id quod est quatenus intelligentia; comprehendere id quod est quatenus sensus? Nam cùm sit rationis particeps, & eius quod est expers rationis faciat comprehensionem, mouebitur citra rationem. Si moueatur autem citra rationē, est expers rationis. Cùm sit autem eiusmodi, non erit comprehendens, sed comprehendetur. quod quidem rursus est absurdum. Atque per hæc quidem sit ostensum, quòd homo neque per corpus potest sensus apprehendere, neque contrà per eos corpus, neque in se ipsos, aut se inter se. Deinceps autem est ostendendum, quòd nec seipsam quidem agnoscit cogitatio, vt censent dogmatici Philosophi. Nam si mens seu intelligentia seipsam comprehendit, aut tota se totam comprehendet, aut non omnino quidem, sed aliqua sui parte ad hoc vtens. Et tota quidem seipsam non posset comprehendere. Nam si tota seipsam comprehendit, tota erit comprehensio & comprehendens. Si totum autem sit quod comprehendit, nihil erit amplius quod comprehēdatur. est autem à ratione longè alieniſsimum, esse quidem eam quæ comprehendat, non esse autem id cuius sit comprehensio. Sed neque parte aliqua potest ad id vti intelligētia. Ipsa enim pars quomodo seipsam comprehendit? Nam si tota quidem, nihil erit quod quæritur. Sin autem parte aliqua, illa rursus quodammodo seipsam cognoscet. & ita in infinitum. Quo fit vt principio careat comprehensio, cùm aut nihil inueniatur quod sit primum facturum comprehensionem: aut nihil sit quod sit comprehendendum. Nam si seipsam comprehendit intelligentia, simul etiam locum in quo est, comprehēdet. Quidquid enim

Cogitatio seipsam non cognoscit totam.

Cogitatio nec parte nec per partem cognoscit seipsam.

enim comprehendit, cum aliquo loco comprehẽdit. Quòd si etiam locum in quo est simul comprehendit intelligentia, oporteret de eo inter se minimè dissidere Philosophos, cùm alii quidem dicant esse caput, alii verò pectus: & in forma, alii quidem cerebrum, alii verò membranam, alii autem cor, alii autem portas iecoris, aut aliquam eiusmodi partem corporis. De his autem dissident dogmatici Philosophi. Non ergo seipsam comprehẽdit intelligentia. Atque sic quidem communiter in vniuerso homine dubitatum sit de eius quod iudicat inquisitione. Quoniam autẽ Dogmaticis est tantus sui amor, vt aliis quidem non concedant iudicium veritatis, sed se solos eam dicant inuenisse, agè in ipsis sistentes orationem, doceamus quòd ne sic quidem possit inueniri aliquid quod iudicet veritatem. Vnusquisque ergo eorum qui censent se verum inuenisse, aut dictione seu affirmatione solùm pronunciat, aut assumit demonstrationem. Sed dictione aut affirmatione non dicet. Aliquis enim ex iis qui ipsis aduersantur, proferet dictionem seu affirmationem quæ censeat contrarium: & sic non erit ille magis fide dignus quàm iste. Nudæ enim affirmationi parem vim habet nuda affirmatio. Sin autẽ cum demonstratione, hoc pronunciat id quod iudicat, rectè sanè. Sed vt sciamus rectam esse demonstrationem, qua vtens id quod iudicat se pronunciat, debemus habere id quod iudicat, & oportet prius nobis de ea constare. Non habemus autem certum, & de quo constet id quod iudicat. Rursus quoniam qui seipsos dicunt esse à quibus iudicetur veritas, proficiscuntur à diuersis hæresibus, & ideo inter se dissentiunt, oportet nobis adesse aliquid quod iudicet, quo vtentes iudicabimus dissensionem, ad hoc vt aliquibus quidem assentiamur, aliquibus verò minimé. De eo ergo quod est iudicaturum, aut dissentiunt omnes qui dissentiunt, aut de eo solo inter eos conuenit. Et si de eo quidem omnes dissentiunt, erit id quoque pars dissensionis. pars autem eius nõ potest esse id quod iudicat, sed ipsa quoque opus habet vt iudicetur non secus atque tota dissensio. Neque enim fieri potest vt idem probet & probetur. Sin autem de omnibus non dissentitur, sed in vno consentitur, in dissensione minimè opus est eo quod sit probaturum: & propterea id quod iudicat de quo consentitur, cùm præter illud non sit aliud, opus habebit vt iudicetur. Cùm autem opus habeat vt iudicetur, non erit id quod iudicat. Quod autem est inter omnia præcipuum, si aliquem ex Dogmaticis dicimus esse iudicem veritatis, & eam esse apud illũ solum, aut hoc dicemus

Quod cõprehendit, cum loco comprehendit.

De cogitationis & intelligentiæ loco dissident Philosophi.

Φάσις.

Dogmatici seu sola vtãtur affirmatione seu etiam demonstratione, apud eos non inuenietur iudicatorium veritatis.

Iudicatorium veritatis nõ potest esse inter Philosophos qui inter se dissentiunt.

Iudex veritatis nõ potest esse vllus dogmaticus.

aſpicientes ad ætatem: aut minimè quidem ad ætatem, ſed ad laborem: aut ne ad eum quidem, ſed ad intelligentiam & ingenij acumẽ: aut nequaquam quidem ad intelligentiam ingeniiq́ue acumen, ſed ad multorum teſtimonium. Sed nec ætas, neque labor ac diligentia, nec aliquid ex iis quæ dicta ſunt, attendendum eſt in veri inquiſitione. Non ergo dicendum eſt, vllum eſſe Philoſophum à quo de veritate feratur iudicium, vt oſtendemus. Atque ætas quidem non eſt attendenda, quandoquidem plures ex Dogmaticis erant ferè ætate æquales, quando ſeipſos dicebãt eſſe iudices veritatis. Omnes enim ætate prouecti, vt exempli gratia, Plato, & Democritus, & Epicurus, & Zeno, ſibi attribuerunt inuentionem veritatis. Deinde minimè eſt alienum, ſicut cernimus in cõmuni vitæ cõnſuetudine, quòd adoleſcentes ſint ſæpe ſenibus intelligentiores, eodem modo ad conſequẽdam quoque Philoſophiam aptiores fuiſſe iuuenes quàm ſenes. Nam nonnulli quidem, ex quorum numero eſt Aſclepiades Medicus, diſertis verbis dixerunt longè abeſſe ſenes à iuuenum intelligentia & ingenij ſolertia. multorum autem eorumq́ue minus prudentũ falſa opinione res contrà ſe habere eſt exiſtimata. Nam propter diuturnam ſenum experientiam, viſi ſunt iuuenes longè abeſſe ab eorũ intelligẽtia, cùm res longè aliter ſe habeat. Nam longè quidẽ maiorem, vt dixi, experientiam habent ſenes, non tamen iuuenibus ſunt intelligentiores. Non ergo propter ætatem dicendum eſt vllum ex Dogmaticis eſſe iudicem. Sed neque propter laborem & diligentiã. Omnes enim ſunt ex æquo laborioſi ac diligentes: nec eſt vllus, qui cùm ad certamen deſcenderit veritatis, & ſe eam dixerit inueniſſe, euerſus ſit propter ſocordiam. Cùm ergo omnium hac in re teſtata ſit æqualitas, eſt iniquum declinare ad vnum ſolũ. Similiter nec propter intelligentiam eſt alter alteri præferendus. Nam primùm quidẽ fuerunt omnes intelligentes, & non alij quidem hebetes, alij verò ingenioſi. Deinde ſæpe qui videntur eſſe intelligentes, defendunt non veritatem ſed falſum. Ex Oratoribus quidem certè, eos qui falſi ſunt patroni, & efficiunt vt non minus eis fides habeatur quàm vero, dicimus eſſe & vi dicendi præditos & ingenioſos: contrà autem qui non ſunt tales, tardos, indoctos, & non intelligentes. Fortaſſe ergo in Philoſophia quoque, ex iis qui quæſierunt veritatẽ, ij qui ſunt quidem maximè intelligentes, eo quòd valeant ingenio, videntur eſſe apti ad perſuadendum fidemq́ue faciendam, etiam ſi falſum defendant. Qui autem minus valent ingenio, non ſunt apti ad fidem faciendam,

Aetas non eſt attendenda in iudicio veritatis.

Adoleſcentes ſunt ſæpe ſenibus intelligentiores.

Aſclepiades Medicus dicebat iuuenes ſenibus præſtare ingenij acumine.

Senes experientia antecellunt iuuenibus non ingenio.

Labor & diligẽtia par eſt eorum qui quærunt veritatẽ.

Ingenioſiores ſæpe non veritatem defendunt, ſed falſum.

ciendam, etiam si sint veri propugnatores. Neque ergo propter ætatem, neque propter laborem ac diligentiam, neque propter intelligentiam, par est alterum alteri præponere, & dicere illum quidem dixisse verum, hunc verò minimè. Restat ergo vt attendamus multitudinem eorum qui sunt in eadem sentẽtia. Fortè enim dixerit quispiam eum esse optimum iudicem veritatis, cui plures communi sententia ferunt testimonium. quod quidem est delyrum, & iis deterius quæ prius reprehendentes ostendimus non habere vim iudicandi. Nam vt alia prætermittamus, pares sunt iis qui de re aliqua in eadem sunt sententia, ij qui contrà sentiunt: vt Aristotelicis Epicurei, & Epicureis Stoici, & in aliis similiter. Si ergo est optimus ac præstantissimus is qui verum perspexit, quoniam idem censent omnes ab eodẽ profecti, cur magis hunc quàm illum dicemus esse optimum ac præstãtissimum, & qui de veritate iudicet? vt Epicurum, propterea quòd multi vno consensu de eo dicant quòd verum inuenerit. Cur magis Epicurum quàm Aristotelem? An quoniam non sunt pauciores qui eum protegunt? Verumenimuero sicut rursus in vsu vitæ fieri potest vt vnus intelligens sit melior multis insipientibus, ita etiam in Philosophia non est alienum, vt vnus sit prudens & ideo fide dignus, multi autem nugatores & ideo minimè fide digni, etiam si communi consensu alicui ferant testimonium. Nam rarus quidem est intelligens, multi autem sunt imprudentes & temerarij. Deinde etiam si attendamus consensum & plurium testimonium, rursus reducimur ad id quod est proposito contrarium. Necessariò enim iis qui de re aliqua consentiunt, plures sunt qui de ea dissentiunt. Quod autem dico fiet manifestius, si nobis proprium positum fuerit exemplum. Esto ergo, ita enim ponamus, iis qui in vnaquaque philosophantur hæresi, esse plures qui in Philosophia Stoicam sectantur hæresim. Dicant ergo ij vno consensu, Zenonem inuenisse verum, alium autem nullum. Aduersus eos ergo loquentur Epicurei: falsum autem dicere dicent Peripatetici: contradicent autem Epicurei, & vt semel dicam, omnes qui sunt ex aliis sectis. Quo fit rursus, vt ij qui cõmuni consensu prætulerunt Zenonem, cum iis collati qui communi cõsensu dicunt non esse Zenonem qui iudicet, inueniantur longè pauciores. Nam hoc ipso si oportet ferre sententiam pro iis qui communi consensu de re aliqua pronunciant, quando fuerint multi, nullum dicendum est inuenisse verum. Nam cuilibet qui laudatur ab aliquo, multi sunt ex aliis sectis qui repugnant. Quod autem omnia maximè cõplectitur,

Iudex veritatis non est dicendus, cui plures cõmuni sententia ferunt testimonium.

qui de aliquo consentiunt vt qui vera dixerit, aut differentem habent affectionem in qua cõsentiunt, aut nequaquam differentem, sed vnã & eandem. Sed differẽtem quidem minimè habere possunt, alioqui oportebit eos omnino dissentire. Si autem vnam habeant, in pari erunt loco quo is qui contrarium pronunciat. Quomodo enim ille vnam habet affectionem per quam eis restitit, ita isti quoque habent illi parem. adeò vt ad fidem faciendam sit decætero superuacanea & redundans multitudo. Nam si, vt ita ponamus, esset vnus ex ipsis qui hoc diceret, tantundem posset atque omnes. Sed si qui veritatẽ inuenit in Philosophia, aut propter ætatem, aut propter laborem & diligentiam, aut propter intelligentiam, aut quòd multos haberet testificantes, rectè dicitur id assecutus: nos autem ostendimus, quòd propter nullum eorum dicendum sit per eum iudicari veritatem, dicendum est quòd inueniri non potest id quod in Philosophia habet vim iudicandi. Nam si is qui dicit eum esse per quem iudicatur veritas, dicit quod sibi videtur, & cõtrarium ei quod prius est prolatum, dicendum est quòd cùm id quod est huiusmodi, est ex æquo omnibus, non poterimus definitè dicere aliquem esse per quẽ iudicatur. Nam si iste est fide dignus, quòd ipsi videatur eum esse per quem iudicatur, fide dignus erit etiam secundus, quoniam ipsi quoque videtur eum esse per quem iudicatur: & sic tertius, & cæteri. Cum quo simul infertur, neminem esse definitè à quo iudicetur veritas. Præterea aut dictione seu affirmatione dicit quispiam se esse à quo iudicatur, aut vtens eo quod iudicat. Sed dictio quidem seu affirmatio dictione seu affirmatione cohibebitur. vtens autem eo quod iudicat, euertetur. Aut enim ab eo dissentit id quod iudicat, aut cum eo consentit. Et si quidem dissentit, non est fide dignum, quoniam dissentit ab eo qui seipsum existimat esse id quod iudicat. Sin autem consentit, opus habet iudice. Quomodo enim is qui pronunciat seipsum esse id quod iudicat, non est fide dignus, ita etiam qui dicit id quod iudicat cum ipso consentire (habet enim quodammodo vim eandẽ) opus habebit alio quod iudicet. Quidquid enim opus habet vt iudicetur, ex se non erit fide dignum. Rursus qui dicit se esse id quod iudicat, aut dictione seu affirmatione hoc censet, aut demonstratione. Et dictione quidem seu affirmatione nõ potest propter eas quas dixi causas. Si autem demonstratione, omnino quoniam plus quàm par sit recta est hæc demonstratio, aut dictione seu affirmatione dicitur, aut demonstratione, idque in infinitum. Propterea ergo dicendum est

Iudicatorium non habet, qui dicit se iudicare veritatem.

est fieri non posse vt inueniatur id quod iudicat veritatem. Sic quoq; rogatur. Qui verum iudicare profitentur, debent habere id à quo iudicetur veritas. Hoc ergo à quo ea iudicatur, aut est eiusmodi vt nõ iudicetur, aut est iudicatum. Et si est quidem eiusmodi vt non iudicetur, vnde habebit quòd sit fide dignum? Nihil enim ex iis de quibus dubitatur, est fide dignum nisi iudicetur. Sin autẽ est iudicatum, rursus id quod ipsum iudicat, iudicatum est, an non? & sic in infinitum. Rursus id quod iudicat, si de eo dubitetur, opus habet aliqua demonstratione. Sed quoniam ex demonstrationibus aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ: debet etiam quæ assumitur ad probandũ id quod iudicat demonstratio, confirmari per aliquod quod iudicat. Quo fit vt incurratur in eum modum qui est alter per alterum, cùm id quidẽ quod iudicat, expectet vt probetur per demonstrationem: demonstratio autem expectet vt confirmetur ab eo quod iudicat: neutrum autem eorum possit probari per alterum: & alioqui idem est & fide dignum & non fide dignum. Fide quidem dignum id quod iudicat, quoniam iudicat demonstrationem: & demonstratio, quoniam demonstrat id quod iudicat. Non fide autem dignum, id quidem quod iudicat, quoniam demonstratur ante demonstrationem. Demonstratio autem, quoniam iudicatur ante id quod iudicat. Atque ignoratio quidem eius quod est primum iudicans, nempe illius à quo, per hæc apud Scepticos vocatur in dubium. Potest autem facilè quoque explicari de secundo ratio. Illius inquam per quod. Si enim homo inuenit verum, aut hoc inuenit solùm vtens sensibus, aut cogitatione, aut vtroque simul, nempe & sensibus & cogitatione. Sed neque vtens solis sensibus potest verum inuenire, neque cogitatione per se, neq; communiter sensibus & cogitatione, vt ostendemus. Non ergo potest homo sua natura verum inuenire. Atque solis quidem sensibus non potest verum apprehẽdere, sicut prius ostendimus, & nunc etiã nonnihil dabimus adminiculi. sunt enim natura expertes rationis, & cùm nihil aliud possint quàm imprimi ab iis quæ cadunt sub phantasiam, sunt omnino minimè appositi ad verum inueniendum. Non solùm enim eo quod album, aut eo quod dulce reddit, moueri oportet id quod sumpturum est veritatem in subiectis, sed etiam duci ad eius rei visionem, nempe hoc est album, & hoc est dulce: & in aliis similiter. Non est autem munus sensus ad eam rem applicari. Colorem enim solùm & saporem & vocem potest sua natura apprehendere. Hoc autem est album, aut hoc est dulce, cùm neque sit color neque

Per quod verum inueniatur nihil est.

Solus sensibus verum non potest apprehendi.

Sensus sensilia tantùm apprehendunt, nõ subiecta sensilium.

Sensus sunt fallaces.

neque sapor, sensu non potest apprehendi. Falluntur autem in multis sensus, & inter se dissident, vt ostendimus per sequentes decem modos qui sunt apud AEnesidemum. Quod autem dissentit & dissidet, non est id quod iudicat, sed opus habet eo quod ipsum iudicet. Non possunt ergo sensus verum per se iudicare: & opus est intelligentia & memoria ad apprehendenda subiecta, nempe hominem, plantam, & similia. Coloris enim cum magnitudine & figura & aliquibus aliis proprietatibus compositio est homo. Componere autē aliquid memoriter non potest sensus, propterea quòd neque color, neque sapor, neque vox sit additio, quæ quidem sola potest sensus apprehendere. Sed neque cogitatio. Nam si verum cognoscit cogitatio, debet prius seipsam cognoscere. & vt architectus cognoscit rectum & obliquum, etiam absque probatione eorum quæ iudicant, nempe regulæ & circini; ita etiam cogitationem, si quidem est prædita vi diiudicandi veri & falsi, oporteret prius suam coniectare naturam, habitum præterea, & locum in quo est, & alia omnia. Minimè autem potest hæc perspicere: siquidem nōnulli putant eam nihil esse aliud quàm aliquo modo affectum corpus, sicut Dicęarchus: alij autem dicebant quidem esse, sed non in eodem loco contineri: sed alij quidem extra corpus, vt AEnesidemus ex sententia Heracliti: alij autem in toto corpore ex sententia Democriti: alij autem in parte corporis. quorum rursus sunt multiplices variæque sententiæ. Et alij quidem eam differre à sensibus, vt plures: alij autem eam esse sensus, & per sensuum instrumenta tanquam per quædam loca prospicere & se exerere. Cuius sectæ auctor fuit Strato Physicus & AEnesidemus. Non est ergo cogitatio id quod iudicat: & plures sunt cogitationes. Cùm sint autem plures, discrepant. Cùm autem discrepent, opus habent eo quod sit eas iudicaturum. Hoc ergo aut rursus est cogitatio, aut aliquid præter eam. Et non est quidem cogitatio. Nam cùm fuerit pars dissensionis ac discrepantiæ, opus habebit vt iudicetur, & non erit vtique id quod iudicat. Cùm autem sit aliud præter ipsam, id ostendit cogitationem non esse id quod iudicat. Licebit autem nobis in præsentia vti rationibus quæ ab illis dictæ sunt. Nobis enim non necesse est eadem dicere. Ad hæc accedit, quòd quoniam non solùm est nobis vis cogitandi, vt volunt plurimi Philosophi, sed etiam vis sentiendi, quæ sita est ante vim cogitandi, necessariò hoc ipsum propositum non sinet cogitationem externa apprehendere. Quomodo enim corpus quod incurrit inter visum & aspectabile,

Sensus opus habent intelligentia & memoria ad apprehendenda subiecta.

Sensus non potest cum alio componere.

Cogitatio verum non cognoscit.

Cogitatio se ipsam non cognoscit.

De cogitatione, & vbi ea sita, sunt variæ Philosophorū sententiæ.

Sensus non sinit cogitationē externa apprehendere.

nequa-

nequaquam ſinit aſpectabile à viſu apprehendi: ita ſi inter cogitationem & externum aſpectabile ſitus eſt viſus, cùm ſit expers rationis, non ſinet viſus cogitationem apprehendere externum aſpectabile: & oportet inter cogitationem & externum audibile eſſe qui cognoſcat: & in aliis ſenſibus ſimiliter. Intus ergo incluſa cogitatio & obſcurata ſenſibus, nihil apprehendet externum. Nec ergo dicendum eſt eam eſſe id quod iudicat. Reſtat ergo vt dicamus vtrunque, nempe cogitationem ſenſu tanquam miniſtro vtentem, externa apprehendere. quod rurſus non poteſt fieri. Senſus enim non oſtendit externa cogitationi, ſed ſuam oſtendit affectionem: vt tactus igne fotus non reddit cogitationi externum ignem ardentem, ſed quod ab eo efficitur fomentum, hoc eſt propriam ſuam affectionem. Imò ne hoc quidem. Nam ſi mentis agitatio apprehendat affectionem ſenſus, erit ſenſus. Nam quod eſt capax videndi affectionis, mouetur ad videndum. Quod autem mouetur ad videndum, eſt viſus: & quod eſt capax audiendi affectionis, mouetur ad audiendum. Quod autẽ mouetur ad audiendum, eſt auditus. & in aliis ſenſibus ſimiliter. Quãobrem cogitatio quoque ſi vniuſcuiuſque ſenſus ſuſcipit affectionem, mouetur ad ſentiendum. Si autem ad ſentiendum mouetur, eſt ſenſus. Si ſit autem ſenſus, eſt expers rationis. Si ſit autem expers rationis, eò redibit vt amittat eſſentiam intelligentiæ. Si non ſit autem intelligentia, non accipiat affectionem ſenſus vt intelligentia. Quòd ſi etiam acceperit affectionem ſenſuum, non cognoſcet externa. externa enim ſunt diſſimilia iis quæ ſunt in nobis affectionibus: & multum differt phantaſia ab eo quod cadit ſub phantaſiam: vt quod ex igne exiſtit viſum, ab igne. nam ignis quidem vrit: phantaſia autem non habet vim vrendi. Et alioqui etiam ſi dederimus externa eſſe ſimilia iis quę ſunt in nobis affectionibus, non omnino quę ſunt in nobis affectiones ſuſcipiens cogitatio, comprehendet externa. Nam quæ ſunt aliquibus ſimilia, ſunt àlia ab illis quibus ſunt ſimilia. Quãobrem ſi quæ ſunt externis ſimilia cognoſcit, non cognoſcit externa, ſed quæ ſunt illis ſimilia. & quomodo qui ignorat Socratem, Socratis autem aſpicit imaginem, neſcit an Socrates ſit ſimilis ei quæ cernitur imagini: ita cogitatio ad affectiones ſe applicans, cùm externa non viderit, nec ea quidem qualia ſint cognoſcet, nec quòd ea ſint ſimilia affectionibus. Non cognoſcens autem ea quæ videntur, nec obſcura incertaque cognoſcet quæ ſunt cognoſcẽda ex tranſitu ab eis. Ita nihil erit à quo iudicetur veritas. Sed nonnulli ex Dogma-

Cogitatio ſenſus miniſterio externa nõ apprehendit.

Senſus non poteſt cogitationi ſuã oſtendere affectionem.

ὀφαλτικῶς.

Cogitatio licet accipiat ſenſuum affectionem, non cognoſcit externa.

Phantaſia differt ab eo quod cadit ſub phantaſiam.

Similia ſunt alia ab iis quibus ſunt ſimilia.

ticis, eam quæ ſuperius dicta eſt coniunctionem, adhuc in præſentia iactant, dicentes, non eſſe ſeparatas differẽtes has partes animæ, nempe rationis participem, & expertem rationis: ſed vt mel totum per totum ſimul eſt humidum & dulce, ita etiam animam totam per ſe totam ſibi inter ſe aduerſantes habere facultates, quarum alia quidẽ eſt particeps rationis, alia verò rationis expers. & moueri quidem rationis participem ab iis quę cadunt ſub intelligentiam: rationis autem expertem apprehendere ſenſilia. Stultum itaque eſſe dicere, cogitationem aut communiter animam non poſſe apprehendere alteram harum rerum differentiam. Nam cùm differentem habeat conſtitutionem, ſtatim etiam vtrunque apprehendet. Sunt autem admodum inſipientes: eæ enim facultates etſi maximè videantur in eadẽ conſiſtere eſſentia, & ſibi inter ſe aduerſari, & per totam peruadere animam, nihilo ſecius inter ſe differunt quatenus ſunt diuerſorum generum. & hæc quidem eſt aliud, illa verò aliud. idque licet diſcere ex iis quæ videntur eſſe euidentiora. Multa enim ſunt quæ in eadem cernuntur materia, non habent autem eandem naturam. Nam grauitas quidem & color, ambo ſunt in eodem corpore, inter ſe autem differunt. Et rurſus figura & magnitudo accidunt quidem eidem eſſentiæ, habent autem ſeparatam naturam, cùm aliud quidem intelligatur magnitudo, aliud verò figura. ita etiam prius dicta rationis facultas, etiam ſi ſit permiſta cum ea quæ eſt expers rationis, poteſtate tamen rurſus ab ea differet. Cui deinceps ſimul erit conſequens, non poſſe alteram ſimiliter moueri atque alteram, & ſimiliter affici, propter eas cauſas quæ ſunt prius enumeratæ. alioqui oportebit ambas eſſe vnam, ratiocinantem quidem eſſe expertem rationis ſi afficiatur citra rationem: rationis autem expertem eſſe ratiocinantem, ſi mota ſit ratiocinando. Quòd ſi etiam poſuerimus cogitationem, per ſenſuum meatus tanquam per aliqua foramina proſpicere, & abſq; ſenſibus qui ante eam ſiti ſunt ad res externas ſe applicare, dubia nihilo minus inuenietur etiam hac ratione poſitio. Oportebit enim eam ſic ſubiecta apprehendere. Nihil autẽ eſt euidens, vt oſtendemus. Non poteſt ergo fieri vt apprehendatur verum quod eſt in ſubiectis: cenſetur enim ab aduerſariis id eſſe euidens, quod ex ſe ſumitur, & nullo alio eget ad probationem. Nihil autem habet à natura vt à ſe ſumatur, ſed ſumuntur omnia ex affectione, quæ quidẽ eſt alia ab eo quod cadit ſub phantaſiã, quod eam efficit. Dulcedine enim affectus melle adhibito, conũcio quòd ſit dulce mel extrà ſitum. & igne admoto calefa-

Partes animæ, nempe rationis particeps & expers rationis, ſintne ſeparatæ, an non.

Quæ ſunt in eadem materia, non eandẽ habent naturam.

Permiſtæ facultates diuerſæ diuerſas habẽt motiones.

Euidens nihil eſt.

Sumi natura nihil ex ſe poteſt, ſed ſumuntur omnia ex affectione.

alefactus, noto ex ea quæ in me exiſtit affectione, quòd ignis extrà oſitus eſt calidus. Et in aliis ſenſilibus eadem eſt ratio. Quoniã ergo quod ex alio ſumendum eſt, conſtat in omnibus eſſe incertum: mnia autem ſumuntur ex noſtris affectionibus, cùm ſint ab eis diuerſa, omnia quæ ſunt extrà, ſunt incerta, & ideo nobis ignota. Ad a enim cognoſcenda quę ſunt incerta & non euidentia, oportet adeſſe aliquid euidens. Quòd ſi id non adſit, perit etiam illorum comprehenſio. Neque enim licet dicere, quòd illa quidem, quod ad hoc ttinet, ſunt incerta & obſcura, à nobis autem cõprehenduntur, proterea quòd ſit firma ac ſtabilis quæ ex affectionibus fit adnotatio. Non enim ſi dulcedine afficior melle guſtui adhibito, omnino eſt nel dulce: neque ſi amarore adhibito abſinthio, amarum eſt abſinhium, tanquam hæ affectiones nobis neceſſariò accidant, & debeãt ccedere cauſis quæ eas efficiunt. Quomodo enim flagrum quod in arnem incurrit, dolore quidem carnem afficit, non eſt tamen dolor: & quomodo cibus aut potus voluptate afficit eum qui comedit aut ibit, non eſt autem voluptas: ita etiam ignis poteſt quidem calefacere, non autem neceſſariò eſſe calidus: & mel dulcedine quidem afficere, non autem etiam eſſe dulce. In aliis quoque ſenſilibus eadem ſt ratio. Sed quomodo vt cognoſcamus verum, oportet aliquid eſſe uidens: oſtenſum eſt autem omnia eſſe incerta & obſcura, confiten lum eſt ignotum eſſe verum. Quomodo autem non etiam de rebus ummis diſſenſio apud Philoſophos, aufert notitiã veritatis? Si enim ex Phyſicis alij quidem ſuſtulerunt omnia quæ videntur; vt Democritus: alii autem omnia poſuerunt, vt Epicurus & Protagoras: alij autem nonnulla quidem ſuſtulerunt, nonnulla verò poſuerunt, vt Stoici & Peripatetici, omnino autem ſeu cogitationem, ſeu ſenſum, ſeu vtrunque ſimul poſuerit quiſpiam id quod iudicat, oportet primum ad ea iudicanda aut aſſumi aliquid quod apparet, aut quod eſt ncertum & obſcurum: ſed vt quod ſit quidem id quod apparet, minimè poteſt fieri. Nam cùm ſit ex ea de qua dubitatur materia, erit dubitabile, & ideo non erit id quod iudicat. Quod ſi ſit incertum & obſcurum, res ſunt euerſæ. ſiquidem ex eo quod non cognoſcitur, confirmatur id quod videtur cognoſci. quod quidem eſt abſurdum. Sed conceſſa ſit ſubſtãtia hominis & ſenſuum & cogitationis, ad hoc vt procedat quod volunt Dogmatici. Sed vt etiam per hæc cognoſcatur aliquid, oportet fateri tertium quod iudicat, nempe phantaſiã. Neque enim ſenſus neque intelligẽtia poteſt ad aliqua ſe applicare,

Ex affectionibus non fit certa & ſtabilis adnotatio.

Affectiones non accedunt cauſis quæ eas efficiunt.

Diſſenſio Philoſophorum aufert notitiam veritatis.

Nec ſenſus nec intelligẽtia ad aliquid ſe

applicat, nisi ad phantasticè alterentur.

nisi phantasticè seu per visionem alterentur. Hoc autem iudicans est plenum multa dubitatione, vt licet considerare iis qui ex alto duxerint initium orationis. Quoniam enim ex iis qui in rebus diiudicandis phantasia vtuntur tanquam regula, alii quidem attenderunt comprehendentem, alii verò probabilem, nos commune vtriusque, nempe phantasiam ipsam, tollamus de medio. Ea enim sublata, tolluntur etiam phantasiarum quæ sunt in specie differentiæ. & quomodo si non sit animal, nec est homo: ita si non sit phantasia, nec comprehendens aut probabilis consistit phantasia. Si enim impressio in anima est phantasia, aut est per eminentiam vel internam depressionem, vt existimat Cleanthes: aut per nudam alterationem, vt opinatus est Chrysippus. Et si consistit quidem per eminentiam & internam depressionem, ea sequentur absurda quæ dicit Chrysippus. Si enim instar ceræ imprimitur anima, phantasticè seu per visionẽ patiens, semper vltima motio obscurat priorem phantasiam, quomodo etiam typus prioris signaculi delet priorẽ. Sed si ita est, tollitur quidem memoria, quæ tanquam thesaurum recondit visiones. Tollitur autem omnis ars, est enim conuentus & collectio comprehensionum. Plures autem & diuersæ phantasiæ seu visiones fieri non potest vt consistant in principe animæ facultate, cùm aliter & aliter in ea intelligantur typi. Non est ergo phantasia quæ propriè intelligitur impressio. Sed quomodo si quæ apparent sunt visio eorum quæ sunt incerta & non apparentia: cernimus autem corpora eorum quæ apparent, longè crassiora spiritu, quæ nullum typum posse in se conseruare, consentaneum est nec ipsum quidem spiritum posse custodire vnam solam phantasiæ impressionem. Atqui aqua est crassior spiritu: sed si in eam firmiter immissus fuerit digitus, nunquã visa est custodiens quæ ex firma illa immissione fit impressionẽ. Quanquam quid dico aquã, cùm etiam mollissima cera, cùm iam sit solida ex concretione, ab aliquo quidem simul ac cogitarit imprimitur propter humorem: sed non continet figuram. Si ergo ipsum corpus, quod si comparetur cũ aqua, est concretum, est admodum impotens in se aliquas conseruare figuras, est euidẽs quòd nec spiritus aptam ad hoc habet naturam, cùm sit subtilior & magis fluidus quàm hæc corpora. At, inquient, phantasia non est propriè impressio, sed sola mentis alteratio. quod rursus est longè peius priore. Nam ex alterationibus alia quidem est ex affectione, alia autem vt subiecti mutatio. Et ex affectione quidẽ, vt si eadem & essentia & forma subiecta statua, vicissim aliquando quidem

Phantasia nihil est, si ea sit impressio.

ἐξοχὴν καὶ εἰσοχὴν.

Cleanthes dicebat phantasiam esse in anima impressionem.

Chrysippus dicebat phantasiam esse per mentis alterationem.

Phantasia nihil est: si sit mẽtis alteratio.

Alterationum alia est ex affectione, alia ex subiectiõne.

quidem caleſcat ſole illucente, aliquando autem frigeſcat noctu rore decidente. Vt mutatio autem ſubiecti, vt ſi hęc fuſa ſtatua fiat globus æneus. Si ergo phantaſia eſt alteratio animę, aut ex ſola affectione eſt alteratio, aut ex mutatione ſubiecti. Et ſi ex affectione quidē: quoniam ex viſionum diuerſitate diuerſa eſt affectio, noua affectio mutat veterem: & ita nō detinebitur res aliqua in cogitatione. quod quidem eſt abſurdum. Sinautem ſubiecti mutatio, ſimul atque anima alicuius rei viſum acceperit, alterata deſinet eſſe anima, & interibit. quomodo fuſa ſtatua & ad globum redacta tunc deſinit eſſe ſtatua. Phantaſia ergo nō eſt animæ alteratio. ad quod accedit etiam, quòd eos premit de mutatione dubitatio. Nam ſi mutatur aliquid & alteratur, aut id quod manet mutatur & alteratur, aut id quod nō manet. *Mutatio nulla eſt.* ed nec id quod manet alteratur & mutatur. manet enim in ea in qua rat eſſentia. Neque id quod non manet. interiit enim & eſt mutaum, non autem mutatur: vt ſi mutatur album, aut manens album mu atur, aut non manens. Sed neque manens albū mutatur. manet enim lbum, & quatenus eſt album non mutatur. Neque non manens. interiit enim & eſt mutatum, non autem mutatur. Non ergo mutatur lbum. Quamobrem phantaſia quoque, ſi eſt aliqua mutatio & alteatio animæ, non poteſt conſiſtere. Et ſi detur alteratio, non ſtatim tiam concedetur phantaſiam conſiſtere. Dicebatur enim eſſe impreſſio principis animæ facultatis. Nondum autem conſtat an ſit rinceps facultas animæ, & in quo loco ſita ſit: cùm alii quidem diant non eſſe omnino principem animæ facultatem, vt Aſclepiades: lii autem eſſe quidem putent, non conſentiant autem de loco qui am continet. Quamobrem quoniam non poteſt diiudicari hæc diſenſio, ſuſtinenda eſt aſſenſio: quo fit vt non ſit concedendum phanaſiam eſſe impreſſionem principis animæ facultatis. Cōcedatur autem eam eſſe impreſſionem principis animæ facultatis. Sed quoniā iuſmodi impreſſio non aliter enūtiatur principi animæ facultati niſi er ſenſum, vt viſum, auditum, aut aliquam aliam eiuſmodi facultatē, uæro, cuiuſmodi eſt in ſenſu alteratio, an etiam ſit eiuſmodi in principe animi facultate, an diuerſa. Et ſi eſt quidem eadem, quoniam nuſquiſque ſenſus eſt expers rationis, id quoque quod alteratur, cabit ratione, & non differet à ſenſu. Sinautem diuerſa, non tale ſunetur id quod cadit ſub phantaſiam, quale ponitur: ſed alterum quiem erit ſubiectum, differens autem quæ conſiſtit in principe animę acultate phantaſia. quod rurſus eſt abſurdum. Non ergo dicendum

Aſclepiades negabat principem animæ facultatem.

eſt phantaſiam eſſe hanc impreſſionem & alterationẽ principis animæ facultatis. Ad hęc accedit, quòd ſi phãtaſia eſt effectus eius quod cadit ſub phantaſiam, id quoque quod cadit ſub phantaſiam, eſt cauſa phantaſiæ, & habet vim imprimendi ſentientem facultatem, & differt effectus à cauſa quæ ipſum efficit. Vnde quoniam mens ad viſa applicatur, viſorum accipiet effectus, non autem ea quæ extrinſecus cadunt ſub phantaſiam. Quod ſi quiſpiam dicat eam ſe applicare ad ea quæ ſunt extrinſecus ex iis quæ in ipſis ſunt effectionibus & affectionibus, aggrediemur eaſdem quas prius dubitationes. aut enim ea quæ ſunt extrà, eadem ſunt quæ noſtra viſa ac phantaſiæ: aut non ſunt eadem, ſed ſimilia. Quomodo enim poteſt mente concipi idem eſſe cauſam, & ſui effectum? Sinautem ſimilia: quoniam quod alicui eſt ſimile, eſt diuerſum ab illo cui eſt ſimile, ſciet mens ea quæ ſunt ſimilia iis quæ veniunt ſub phantaſiam: ad quod accedit quòd hoc quoque ſit dubium. Quemadmodum enim ſciet cogitatio, quòd quę cadunt ſub phantaſiam, ſunt ſimilia phantaſiæ? Nam aut hoc ipſum cognoſcet abſque phantaſia, aut aliqua phantaſia. Et vt ſine phantaſia quidem cognoſcat, fieri non poteſt. Nihil enim ſua natura poteſt accipere cogitatio cuius non apprehendat viſum ſeu phantaſiam. Sin autem phantaſia: omnino hęc phantaſia vt cognoſcatur an ſit ſimilis ei quod cadit ſub phantaſiam quod illam efficit, debet illam accipere, & ſubiectum quod cadit ſub phantaſiam. Sed ſubiectum quidem quod cadit ſub phantaſiam, fortaſſe poterit phantaſia apprehendere, cùm ſit illius: ſe ipſam autem quomodo apprehendet? Et quoniam alterum quidem eſt quod cadit ſub phantaſiam, eſt enim alterum à phantaſia, phantaſia autem eſt alterum, eſt enim effectus, erit idem à ſeipſo alterum, cauſa ſimul & effectus. quorum vtrunque eſt alienũ à ratione. His autem motis dubitationibus, trãſeuntes etiam ad conceſſionem quòd ſit phantaſia eiuſmodi qualem eã volunt eſſe Dogmatici, aliter dubitemus. Si enim accipiẽda ſit phantaſia vt quæ iudicandi vim habeat, aut omnem veram dicendum eſt eſſe phantaſiã, vt dicebat Protagoras: aut omnem falſam, vt dicebat Xeniades Corinthius: aut aliquam quidem veram, aliquam verò falſam, vt Stoici & Academici, & prętera Peripatetici. Sed nec omnẽ dicendum eſſe veram, neque falſam, neque aliquam quidem veram, aliquam verò falſam, vt oſtendemus. Non ergo dicendum eſt phantaſiam eſſe quę iudicet. Atque omnem quidem phantaſiam non dixeris eſſe veram propter conuerſionẽ, vt Democritus & Plato Protagoræ repugnan-

Phantaſia neque omnis vera, neque omnis falſa, nec aliqua vera nec falſa.

Omnis phantaſia non eſt vera propter conuerſionem.

tes

tes docebant. Si enim omnis phantasia est vera, etiam non omnem phantasiam esse veram, vt quod ex phantasia consistat, erit verum. & ita omnem esse veram phantasiam, erit falsum. Quinetiam absque hac conuersione, est præter ea quæ cernuntur, & præter euidentiam dicere omnem phãtasiam esse veram, cùm multæ sint admodum falsæ. Non enim similiter mouemur ad hoc, Dies est in præsentia: & ad illud, Nox est: & ad hoc quòd Socrates viuit, & quòd sit mortuus: neque ea parem afferunt euidentiã. Sed quòd dies quidem nunc sit, & quòd Socrates sit mortuus, videtur esse credibile. Quòd autem sit nox & viuat Socrates, non est æquè credibile, sed videntur esse ex iis quæ non sunt. Eadem quoque oratio ex rerum consequentia & repugnantia est vera & falsa. Ei enim quòd dies est, est apertè consequens quòd sit lux: & ad id quòd tu ambulas, sequitur quòd tu mouearis. Cum eo autem quòd est dies, euidenter pugnat quòd sit nox: & cum eo quòd tu ambulas, pugnat quòd tu non mouearis. & positio vnius est sublatio alterius, si aliquid consequitur, & pugnat omnino alterum cum altero. Si est autem aliquid pugnans cum altero, non omnis phantasia est vera. Quod enim pugnat cum aliquo, pugnat tanquam verum cum falso, aut tanquam falsum cum vero. Et si omnia visa contingit esse vera, nihil est nobis incertum aut obscurũ. Nam si cùm aliquid sit verum & falsum, deinde ignoretur quid sit verum & falsum, consistit quod nobis est incertum & non euidens. Et qui dicit, Est mihi incertum, stellas esse pares aut impares, perinde est ac si dicat se nescire vtrum sit verum & vtrũ falsum stellas esse pares aut impares. Quamobrem si omnia sunt vera, & omnes phantasiæ sunt veræ, nihil est nobis incertum & non euidens. Si autem nihil est nobis incertum & non euidens, omnia sunt certa & euidentia. Si sunt autem omnia euidentia, nihil licebit quærere, nec de aliquo dubitare. Quæritur enim & dubitatur de re incerta & non aperta, non autem de euidenti. Est autem absurdum tollere inquisitionem & dubitationem. Non est ergo vera omnis phantasia. nec sunt omnia vera. Præterea si omnis phantasia est vera, & omnia sunt vera: neque verum licet dicere, neque non errare, neque vlla est doctrina, nec error, nec ars, nec demonstratio, nec virtus, neque aliquid aliud ex iis quæ sunt. Consideremus autem id quod dicitur. Si enim omnis phantasia est vera, nihil est falsi. Si autem nihil est falsum, neque falsum dicere licebit, neque errare, nec esse expertem artis, neque malum. Vnumquodque enim eorum adhæret falso, & in eo accipit

Omnem phantasiam esse veram est præter euidentiam.

Omnem phantasiam veram esse, falsum esse ostenditur ex eo quòd oratio est vera et falsa ex rerum consequentia & repugnantia.

Omnis phantasia si sit vera, nihil est incertum et non euidens.

si omnis phantasia est vera, tollitur omnis doctrina, & ars, et virtus, et demonstratio.

substan-

ſubſtantiam. Si autem nemo ſit qui falſum dicat, nec erit aliquis qui verum dicat: & ſi nemo ſit qui erret, nec erit aliquis non errans. Similiter & ſi non ſit expers artis, ſimul etiam perimitur artifex: & ſi non ſit ſtultus, ſapiens. ea enim intelliguntur ex comparatione. Et quomodo ſi non ſit aliquod dextrum, nec eſt ſiniſtrum: & ſi non ſit quòd eſt infrà, non eſt quod eſt ſupra: ita ſi non ſit alterum ex iis quæ aduerſantur, nec conſiſtit reliquum. Peribit autem etiam demonſtratio & ſignum. Nam hæc quidem eſt demonſtratio quòd ſit verum, non autem falſum. Nam ſi nihil ſit falſum, non opus erit eo quod ſit docturum quòd non ſit falſum. Signum autem & indicium profitetur ſe vim habere aperiendi eius quod eſt incertum & non obſcurũ. Si ſunt autẽ omnia vera & per ſe aperta, non opus habemus eo quod indicet id quod non cognoſcitur, ſítne verum an falſum. Quanquam quid ea perſequimur, cùm neque animal, neque mundus communiter ponetur, ſi conceſſum fuerit omnes phantaſias ſeu viſa eſſe falſa. Nam ſi omnia ſunt vera, omnia erunt nobis euidentia. Et ſi hoc ita ſit, erit etiam hoc rectum & verum, omnia nobis eſſe incerta & non euidentia, cùm ſit vnum ex omnibus. Cùm ſit autem verum quòd omnia ſunt incerta & non euidentia, neque animal, neque plantam admittemus nobis videri. quod quidem eſt abſurdum. Propter hæc ergo omnia dicẽdum eſt, non omnia viſa eſſe vera & credibilia, ſed nec omnia falſa propter cauſas quæ proportionem habent & conuenientiam. Nam omnia eſſe falſa habet eandem vim quam omnia eſſe vera. Quamobrem poterunt etiam omnia quæ à nobis prius dicta ſunt, ad eandem transferri conditionem. Nam ſi omnia viſa ſunt falſa, nullum etiam erit verum. & ita reducetur ad contrarium ſui propoſiti Xeniades, dicens omnia viſa eſſe falſa, & nihil omnino eſſe veri in rebus. Quomodo enim fieri non poteſt, vt qui in parte dicit eſſe aliquid veri, non etiam verum definiat: vt quando dicimus primum eſſe falſum, de primo quidem dicimus ipſum eſſe falſum: falſum autẽ primum ponimus. Quamobrem enuntiare, aliquid eſt verum, tãtum poteſt ac ſi dicas primum eſſe falſum. Igitur ſimul atque dicimus aliquid falſum, neceſſariò definimus etiam eſſe verum. Licet autem hic rectè quoque docere, quòd viſorum euidentes ferè ſunt differentiæ, quòd aliæ quidem noſtram attrahunt aſſenſionem, aliæ verò repellunt. & nec omnia communiter attrahunt, nec omnia ſimul repellunt. Nam ſi nulla eſſet differentia, ſed omnia ex æquo eſſent incredibilia aut credibilia, neque eſſet ars, neque inertia: non laus, non reprehen-

Signum et indicium quidnã profitentur.

Si omnis phãtaſia eſt vera, nõ eſt animal, neq; mundus.

Xeniades dicebat omnia viſa eſſe falſa.

Viſorum ſunt differentiæ.

prehenſio, non deceptio. Nam ars quidem intelligitur & approba-
tio, & non poſſe decipi, in veris viſis. Deceptio autem & reprehen-
ſio in falſis. Neque ergo dicendum eſt omnia eſſe vera & credibilia:
neque omnia falſa & incredibilia. Reſtat ergo vt alia quidem cen-
ſeant eſſe credibilia, alia verò incredibilia. quod quidem dicebant
Stoici & Academici. Stoici quidem admittentes viſa comprehen-
dentia: Academici autem ea quæ videntur probabilia. Hoc autem
nobis accuratè & exactè conſiderantibus, magis optandum videtur
eſſe quàm verum. eſt enim comprehendens phantaſia, vt ab ea inci-
piamus, quæ ab eo quod eſt, & congruenter ei quod eſt, eſt inſcul-
pta & impreſſa, cuiuſmodi non poteſt eſſe ex eo quod non eſt. Ex his
illa quidem ſe Stoicis eſſe conceſſurum dicit Carneades. Illud autẽ,
Cuiuſmodi eſſe non poteſt ex eo quod non eſt, minimè poſſe con-
cedi. exiſtunt enim viſa etiam ex iis quæ non ſunt, tãquam ex iis quæ
ſunt. Quòd nullum ſit autem diſcrimẽ, ſignum eſt, quòd eæ ex æquo
inueniantur euidentes ac pellentes. Quòd ſint autem ex æquo pel-
entes & euidentes, ſignum eſt, quòd adiungantur conſequentes a-
ctiones. Quomodo enim in iis qui vigilant, is quidem qui ſitit, potũ
hauriens voluptate afficitur: qui autem feram, aut aliquid aliud hor-
ibile fugit, clamat & vociferatur: ita etiam in ſomnis diffunduntur
itientes, & è fonte ſibi videntur bibere. Conuenit quoque timor iis
qui terrentur.

Viſorum alia credibilia, alia incredibilia cẽſent Stoici & Academici.

Phantaſia cõprehendens quænam ſit.

In phantaſiæ comprehendentis definitione quidnam reprehẽdat Carneades.

Nanque exiliit ſtupefactus Achilles,
Complosítque manus, verbum & miſerabile dixit.

Homerus.

Et quomodo cùm ſumus ſanæ mentis, iis quæ videntur credimus &
aſſentimur: vt cum Dione quidem tanquam cum Dione congredi-
mur, & cum Theone tanquam cum Theone: ita etiam nõnullis vſu-
uenit in furore. Hercules quidem certè furore percitus, cùm ſuorum
filiorum, tanquam filiorum Euryſthei viſum apprehendiſſet, huic vi-
ſo conſequentem coniunxit actionem. conſequens autem erat vt ini-
mici filios interimeret, quod etiam fecit. Si ſunt ergo quædam com-
prehendentes phantaſiæ, quatenus nos adducunt ad conſenſum, &
ad eis conſequentem coniungendum actionem: quoniam falſę quo-
que apparent eiuſmodi, dicemus phantaſias quę comprehendere nõ
poſſunt, non differre ab iis quæ comprehendunt. Præterea quomo-
do Heros viſum apprehendit ex arcu, ita etiam ex ſuis filiis quòd eſ-
ſent filij Euryſthei. vnum enim & idẽ viſum, & ſimiliter affecto obii-
ciebatur. Sed quod ex arcu quidem apprehendebatur, erat verum:

Viſa furentiũ et ſomniantiũ eadẽ quæ eorũ qui ſunt ſanæ mentis, & vigilantium.

quod autem ex filiis, falsum. Cùm ergo vtraque ex æquo inclinent, fatendum est alterum ab altero non dissidere. & si phantasia quæ ex arcu apprehenditur, dicitur comprehendens, quoniam eius arcui adiuncta est actio consequens, vt qui arcu sit vsus: dicatur etiam quæ ex filiis comprehensa est phantasia, ab ea non differre, quoniam ei quoque adiunctum est opus consequens, nempe oportere inimici filios interimere. Atque quòd visorum quidem comprehendentium, & visorum quæ non comprehenduntur nullum sit discrimen, ex euidenti & intensa ostenditur proprietate: nihilominus autem ostenditur Academicis etiam ea quæ est ex forma & figura. Vocant autem vt Stoici τὰ ἐπιφαινόμενα, id est quæ in superficie apparent. Quoniam enim eorum quidem quæ sunt in forma similia, in subiecto autem differunt, fieri non potest vt comprehendens distinguatur phantasia à falsa & quæ comprehendi non potest: vt si duo sint oua summè inter se similia, de ea Stoico inter se vicissim discernenda, si sapiēs coniiciens poterit dicere citra errorem, vtrum sit vnum ouum quod ostenditur, an aliud & aliud. Eadem ratio est etiam in geminis. falsum enim visum apprehendet vir bonus, & tanquam ab eo quod est, & conuenienter ei quod est, qui insculptum & impressum habet visum, si ex Castore tanquam ex Polluce visum fuerit apprehensum. Hinc certè consistit etiam quæ tecta est oratio. Si enim cùm prospexerit Draco, volumus subiectum attendere, in maiorem incidemus dubitationem: nec poterimus dicere vtrum sit idem Draco qui prius prospexit, an alius, cùm in antro multi dispersi sint Dracones. Non habet ergo comprehendens phantasia vllam proprietatem, qua differat à falsis visis & quæ non possunt comprehendi. Præterea si quid aliud aliud comprehendit, comprehendit etiam visus. Is verò non aliquid comprehendit, vt ostendemus. Non est ergo aliquid quod aliquid comprehendat. Nam visus videtur quidem apprehendere colores & magnitudines & figuras & motus. nihil autem eorum apprehendit: vt statim nobis apparebit si inceperimus à coloribus. Si ergo visus vllum com prehendit colorem, aiunt Academici, etiam colorem hominis comprehendet. Is autem non comprehenditur. Nec vllus ergo alius com prehendetur color. Quòd autem non comprehendatur, est perspicuum. mutatur enim temporibus, operationibus, naturis, circunstantiis, morbis, sanitate, somno, vigilia: adeò vt quòd sic varietur quidē sciamus, quídnam autem sit re vera, ignoremus. Ea autem ratione si is non possit comprehendi, nec vllus alius erit cognitus. Porrò autē in fi-

Visa forma & figura, similia non sunt comprehendētia.

Tecta oratio.

Visus nō comprehendit aliquid.

Visus nō comprehendit colorē hominis.

n figura quoque inueniemus id genus dubitationem. ipsa enim le- *Visus nõ comprehendit figuram.*
nis & aspera subiicitur, vt in picturis: rotunda autem & quadrata, vt in urribus: rectaque & fracta, vt in remo qui ex alia in aliam mutatur. Et in motu id quod mouetur & quod quiescit, vt in iis qui sedent in naui, aut stant in littore. Sed quoniam comprehendenti phantasiæ daptatur phantasia quæ non potest comprehendi, non est compre- hendens phantasia id quo iudicatur veritas. Quomodo enim quod obliquo adaptatur, eo non iudicatur rectum: ita si falsis phantasiis & quæ non possunt comprehendi, adaptatur comprehendens phanta- sia, vt ostendemus. A comprehendente ergo phantasia non iudican- tur vera & falsa. In sorite enim vltimæ comprehendentis phantasiæ sitæ iuxta primam quæ non potest comprehendi, & quæ est ad distin guendum difficilis, dicit Chrysippus, quod in quibus quidem visis est adeò parua differentia, se sustinebit sapiens & quiescet: in quibus autem plura occurrunt, in his alteri assentietur vt vero. Si ergo nos ostenderimus multa falsa & quæ comprehendi non possunt esse sita iuxta visum comprehendens, perspicuum est nos esse probaturos, comprehendenti phantasiæ non esse assentiendum: ne si ei consense- mus, incidamus propter propinquitatẽ in assensionem eorum quæ sunt falsa & comprehendi nequeunt: & quòd in visis videatur maxi- ma occurrere differentia. Quod autem dicimus, exemplo erit cla- rius. Ponatur enim comprehendens quidem phantasia, Quinquagin- ta sunt pauca, quæ videntur etiam multũ separata ab hac altera, Mille sunt pauca. Quoniam ergo multum distat, Mille sunt pauca, quę non possunt comprehendi, à Quinquaginta sunt pauca, quæ est compre- hendens, non assentietur sapiens, quandoquidem est multùm sepa- rata à, Quinquaginta sunt pauca, quæ est posita extremè comprehen dens. Manifestum est vtique quòd assentietur illi, Mille sunt pauca. Nihil enim intercedit inter hanc, & illam, Quinquaginta sunt pauca, quæ est prima quæ non potest comprehendi. Assentietur ergo stu- dioſus phãtasiæ quæ non potest comprehendi, nempe Quinquagin- ta sunt pauca. Et si huic assentietur quæ nullam habet differẽtiam ab illa Quinquaginta sunt pauca, assentietur & illi quæ comprehendi non potest, Mille sunt pauca. Omnis enim phantasia quæ non potest comprehendi, est par phãtasiæ quæ comprehendi non potest. Quo- niam ergo illa quidem Mille sunt pauca, quæ non potest comprehen di, est par huic, Quinquaginta sunt pauca: in nullo autem differt & est separata ab illa, Quinquaginta sunt pauca quæ est comprehendens,

Visus nõ comprehendit motum.

A comprehendente phantasia non cõprehenditur vera & falsa.

Visa multa falsa, & quæ non possunt cõprehendi.

Quinquaginta pauca. Mille pauca.

par erit illi phantaſiæ quæ comprehendi non poteſt Mille ſunt pauca,hæc quinquaginta ſunt pauca,quæ eſt comprehẽdens. & ita ſimul egreditur cum falſa & quæ comprehendi non poteſt phantaſia, propterea quòd nullum eſt earum diſcrimen,ea quæ cõprehendit. Neq; enim licet dicere, non omnem quæ comprehendi non poteſt phantaſiam,eſſe parem omni phantaſiæ quæ non poteſt comprehẽdi:ſed aliam quidem magis poſſe comprehẽdi,aliam verò minus. Nam primùm quidem ſecum & cum natura rerum pugnabunt Stoici. Quomodo enim homo, quatenus homo, non differt ab homine, neque lapis à lapide:ita nec phantaſia quæ non poteſt comprehendi,differt à phantaſia quæ non poteſt comprehendr, quatenus eſt eiuſmodi vt non poſſit comprehendi:neque falſa à falſa, quatenus eſt falſa. Hinc motus Zeno docebat peccata eſſe æqualia. Deinde eſto aliam quidem magis poſſe comprehendi,aliam verò minus: quid hoc eis poteſt opem ferre? Sequetur enim vt ei quæ eſt magis incomprehenſibilis, non aſſentiatur ſapiens: ei autem quæ minus,aſſentiatur. quod quidem eſt abſurdum. ex eorum enim ſententia iudicium minimè aberrans habet ſapiens, & eſt in omnibus diuinus, propterea quòd non opinetur, hoc eſt, falſo aſſentiatur. in quo ſita eſt ſumma infelicitas & lapſus ſtultorum. Vt ex eorum quidem ſententia ſit phantaſia vi ſentiendi, vtpote vi videndi prædita, oportet omnia concurrere, inſtrumentum, & ſenſile, & locum, & quomodo, & cogitationem. Nam ſi cùm alia adſint vnum ſolum deſit, vt cogitatio quæ ſe habet præter naturam, non erit, inquiunt, ſalua apprehenſio. Hinc etiam comprehendentem phantaſiã dicebant aliqui,hon communiter eſſe id quod vim habet iudicandi, ſed ſolùm quando fuerit in recto ſtatu. hoc autem eſt ex iis quæ non poſſunt fieri. Nã præter meatuum differentias,& præter circunſtantias eius quod eſt extrinſecus,& pręter alios plures modos, neque eædem,neque ſimiliter & eodem modo res nobis repræſentant ſimilitudinem,vt ſuperius collegimus. Quãobrem videtur quidem hoc poſſe dici, an ſit hic ſenſus,& hęc circunſtantia:illud verò an re vera tale ſit quale videtur, aut diuerſum quidem ſit,diuerſum verò videatur,non poſſe nos aſſerere:& propterea nullam eſſe phantaſiam abſq; recto ſtatu. Quomodo autem non incidũt etiam in eum modum qui dicitur alter per alterũ? Nobis enim quærentibus quæ ſit comprehendens phantaſia, dicunt, Quæ eſt inſculpta & impreſſa ex eo quod eſt, conuenienter ei quod eſt, cuiuſmodi non eſt ex eo quod non eſt. Deinde quoniam rurſus quidquid

docetur

Phantaſia cõprehendens nõ eſt magis comprehẽdens quã aliæ.

Peccata eſſe æqualia vndenam motus dicebat Zeno.

Sapiens non opinatur.

Vt phãtaſia ſit vi ſentiendi prædita, quæ nã concurrant, ex Stoicorum ſententia.

Comprehendens phãtaſia quæna habeat vim iudicãdi.

εἰσήμακτος.

Comprehendentem phantaſiã definientes Stoici, incidunt in eũ modum qui dicitur alter per alterum.

docetur ex definitione, docetur ex iis quæ cognoſcuntur, dicunt reciprocè, Id eſt, quod mouet comprehendentem phantaſiam. Quamobrem vt diſcamus quidem comprehendentem phantaſiam, debemus id quod eſt aſſumere: vt hoc autem diſcamus, ad comprehendẽtem ingredi phantaſiam: & ſic neutrum eſt manifeſtum, expectans vt alterum probetur ex altero. & quomodo in iis quæ cadunt ſub phantaſiam, alia quidem apparent & ſunt, alia autem apparent quidẽ, non ſunt autem, opus habemus aliquo vim habente iudicandi quod ſit oſtenſurum quęnam ſint quæ ſimul appareant & ſint: ita quoniam ex phantaſiis aliæ quidem ſunt comprehendentes, aliæ verò non, opus habemus aliquo habente poteſtatem iudicandi quod ſit docturum quænam eæ ſunt, & quænam ſunt incomprehenſibiles & falſæ. Hoc ergo quod vim habet iudicandi, aut fiet comprehendens phantaſia, aut non comprehendens. Et ſi quidem non comprehendens, ſequetur non comprehendentem phantaſiam, vim habere omnia, vt ſemel dicam, iudicandi. cuius eſt munus examinare etiam comprehendentem. quod nolent. Sinautem comprehendens, primum quidem eſt ſtultum. Nam hanc ipſam volebamus examinare vtrum ſit comprehendens. Secundò autem ſi ad dignoſcendas comprehendentes & quæ comprehendi non poſſunt phantaſias, iudicem aſſumimus comprehendentem phantaſiam, oportebit etiam quòd eas re vera iudicans ſit comprehendens phantaſia, examinari per comprehẽdentem phantaſiam: & illam rurſus per aliam, & hoc vſque in infinitum. Sed fortaſſe dicet quiſpiam comprehendentem phantaſiam vim habere iudicandi eius quod cadit ſub phantaſiam, quoniam eſt ſubiectum: & ſui ipſius, quoniam eſt comprehendens. quod quidem nihil refert an dicas per reciprocationem, quòd id quod cadit ſub phantaſiam, ſit quod & ipſum ſeipſum probat & phantaſiam. Quomodo enim cùm quæ apparent ſint in diſſidio, quæritur quánam re iudicemus id quod eſt & non eſt: ita viſis non conuenientibus, conſideramus quánam re iudicabimus comprehendentem phantaſiam, & eã quæ non eſt eiuſmodi. Quamobrem cùm ſint res ſimiles, ſi ſeipſam iudicandi vim habet phantaſia, quamuis ſit diſcrepans ac diſſentiens, erit etiã id quod cadit ſub phantaſiam credibile, etiam ſi maximè diſſideat. quod quidem eſt abſurdum. Aut ſi hoc, quatenus diſſidet, opus habet eo quod ſit ipſam iudicaturum, opus habebit etiã phantaſia eo quod ſit ipſam probaturum & oſtenſurum, an ſit re vera comprehendens. alioqui ſi, vt eſt eorum ſententia, quælibet ſtulti exiſtimatio eſt ignoratio, &

Comprehẽdens phantaſia habẽtne vim iudicandi eius quod cadit ſub phantaſiam, et ſuiipſius.

solus sapiens verum dicit, & habet firmã ac stabilem veri scientiam, sequitur vt cùm huc vsque inueniri non potuerit sapiens, necessariò verum quoque non possit inueniri, & propterea sint omnia incomprehensibilia: quandoquidem stulti omnes non habemus firmam ac stabilem rerum comprehensionem. Hoc autem cùm ita se habeat, restat vt quæ dicuntur à Stoicis aduersus Scepticos, vicissim etiam à Scepticis aduersus illos dicantur. Nam quoniam ex illorum sententia in stultorum numerum referuntur Zeno & Cleanthes & Chrysippus, & cæteri ex sectis: quilibet autem stultus tenetur ab ignoratione, omnino ignorabat Zeno an in mundo contineretur, an ipse mundum contineret: neque vtrum esset vir, an fœmina. Neque sciebat Cleanthes essétne homo an fera aliqua Typhone magis varia ac magis multiplex. Præterea aut nouerat Chrysippus hoc dogma, cùm esset Stoicus, illud inquam, Stultus ignorat omnia: aut ne hoc quidẽ sciebat falsum esse, Stultum ignorare omnia. Si autem ne hoc quidẽ ipsum sciebat quòd omnia ignorat, quomodo de multis dogma constituit, ponens vnum esse mundum, & eum administrari prouidẽtia, & per totum mutabilem esse eius essentiã, & alia plurima? Licèt autem si velit quispiam, contrà interrogando vt mos est, ipsis quoque Scepticis alias afferre dubitationes. Sed ostensa forma argumentandi, nõ est necesse prolixa vti oratione. Aduersus eos autem qui probabiles admittunt phantasias, breuis est oratio. Hæc enim quæ vim habent iudicandi, duorum alterum, aut ad vitam traducendam existimata sunt ab eis conducibilia, aut ad inueniendam in rebus veritatẽ. Et si primum quidem dicãt, absurdum erit quod ab eis dicetur. Nullum enim ex his visis potest seorsum conferre ad vitam traducẽdam: sed vnicuique opus est etiam obseruatione, per quam alia quidem phantasia propter hoc est probabilis, alia verò discurrẽs & non abstracta. Statim autem labentur in veri inuentione. Neque enim probabile est solum id quod habet vim veri iudicandi. Oportet enim vt hoc inueniatur, multo prius ipsum esse discurrẽtem, propterea quòd nos omnino dum discurrimus vnumquodque eorũ, quæ in eius modo considerantur, non venimus in suspicionem, nunquid sit aliquid prætermissum eorum quæ debent ritè examinari: vtpote quòd veritatis dicta sit cognitio, cùm in mentis cogitatione euenit abstractio. In summa autem nunquid suis propriis vincuntur argumentis. Quomodo enim dicebant comprehendentem reprehendentes phantasiam, eam non esse quod habet vim iudicandæ veritatis, propterea quòd

Sapiens cùm non possit inueniri, neque verum inueniri potest.

Si stultus ignoret omnia, quid sequatur.

Phantasia probabilis sit ne vtilis ad vitã traducendam.

Διεξωδευμένη ἀπεφαίνατος.

Probabilis phantasia habeátne vim iudicandæ veritatis.

quòd iuxta eam ſitæ ſint aliæ falſæ quæ minimè differunt: ita eſt ſatis veriſimile, dum probabilem contemplamur phantaſiam, iuxta res quas diſcurrimus, aliquas alias falſas eſſe poſitas: vt exempli cauſa, videri quidem nobis eſſe integros animo & corpore, non autem ita habere: aut ex ſymmetria quidem cum moderato ſpatio videri aſpicere quod cadit ſub phãtaſiam, rem autem aliter ſe habere. Vt ſummatim autem dicam, ſi neque omnes phantaſiæ ſunt credibiles, neq; omnes incredibiles: neque aliquæ quidem credibiles, aliquæ verò incredibiles, non eſt phantaſia vi prædita iudicandæ veritatis. Cui eſt conſequens vt nihil ſit quod iudicet: propterea quòd neque id à quo, neque id per quod, neque id cui congruenter fiat, firmam ac ſtabilẽ habeat cognitionem. Sed ſolent contra hæc obiicientes Dogmatici quærere, quemadmodum pronunciat Scepticus nihil eſſe quod iudicet. Aut enim hoc dicit abſque iudicio, aut cum eo quod iudicat. Et ſi quidem abſque iudicio, non erit fide dignus. Sinautẽ cum eo quod iudicat, in eum retorquebitur. & dicens nihil eſſe quod iudicet, fatebitur ſe aſſumere id quod iudicat ad hoc probãdum. Et rurſus nobis rogantibus, Si ſit quod iudicet, aut iudicatum eſt, aut non eſt iudicatum: & duorum alterum colligentibus, aut prolapſionẽ in infinitum, aut abſurdè eos dicere eſſe quod iudicet, illi obiectioni reſpondentes dicunt, non eſſe abſurdum relinquere aliquid quod ex ſe iudicet. Rectum enim & ſe probat & alia. Et ratio ſeu proportio & aliorum æqualitatem ponderat & ſuam. Et lux non ſolùm alia, ſed ſe quoque cernitur aperire. Quamobrem poteſt id quod iudicat, & ſe & alia iudicare. Atque ad primum quidem dicendum eſt, quòd mos eſt Scepticorum, ea quæ creduntur non defendere, contentos autem eſſe communi anticipatione ſeu præſumptione tanquam ſufficienti probatione: ea autem quæ incredibilia videntur defendere, & ad fidem faciendam eorum quæ digna ſunt vt admittantur, pares vires vnumquenque adducere. Ita ergo etiam in præſentia non perimentes id quod iudicat, contra ipſum tractamus hæc quæ dicimus, ſed volentes oſtendere quòd non ſit omnino credibile eſſe id quod iudicat, cùm etiam dentur argumenta in contrarium. Deinde etiam ſi re vera videamur perimere id quod iudicat, poſſumus ad hoc vti, non tãquam eo quod habet vim iudicandi, ea quæ eſt ad manum phantaſia, per quam probabiles quæ nobis occurrunt, rationes afferentes ad hoc quòd nihil ſit quod habeat vim iudicandi, exponimus quidẽ, ſed hoc non facimus cum aſſenſione: propterea quòd quæ eis opponuntur

De indicatorio quid Empirici obiiciant Dogmatici.

Scepticorum mos ea quæ creduntur non defendere.

ratio-

An sui iudicandi aliquid habeat facultatem.

rationes æquè sint probabiles. At potest, inquiũt, aliquid habere vim sui iudicandi, vt est in regula & trutina. quod quidem est puerile. est enim aliquid transcendens, quod habet potestatem iudicandi vnumquodque eorum, vt sensus & intelligentia. & ideo ad ea probanda accedimus. Eius autem de quo nunc quæritur, nihil esse volunt superius quod vim habeat iudicandi. Non est ergo credibile, nec fide dignum, cùm qui de ipso dicit, non possit de eo adtestari quòd sit verum. Atque hactenus quidem de eo quod iudicat. Cùm autem commentarius in satis magnam creuerit longitudinem, tentabimus alio sumpto principio, de ipso quoque vero præcisè dubitare.

De Vero. De Signo. De Incertis & non euidentibus. De Demonstratione. Ex qua materia sit Demonstratio. Quid sit Demonstratio.

QVAE dubitando quidem dici solent apud Scepticos, ad id tollendum quod habet vim iudicandæ veritatis, persecuti sumus in perfecto à nobis commentario. Cùm simul autem cum eis tradiderimus ab alto petitam ex Physicis historiam vsque ad recẽtiores, postremo polliciti sumus visuros nos esse de ipso vero. Implentes itaque nunc promissum, in primis consideremus. Atque si nihil quidem sit quod apertè vim habeat iudicandi, quod simul etiam necessariò incertum & non euidens sit verum, iam est omnibus perspicuum. Similiter autem licet docere & ex eo quod cadit sub mẽsuram, quòd si nihil euidenter dicimus quod vim habeat iudicandi, ipsa de vero dubitatio sufficiat ad sustinendam nostram assensionem. & quomodo si in natura rerum nihil sit rectum & obliquũ, nec est regula quæ ea probet & examinet: & si nullum sit corpus graue & leue, simul etiam tollitur probatio trutinæ: ita si nihil sit verum, perit etiam id quod iudicat veritatem. Quòd autem nihil sit verum aut falsum, quod attinet ad ea quę dicuntur à Dogmaticis, didicerimus, si prius examinauerimus eam quæ fuit apud eos de ea re dissensionem. Ex iis enim qui verum considerarunt, alii quidem dicunt nihil esse verum, alii autem esse. Et ex iis qui dixerunt esse, alii quidem dixerunt sola esse vera ea quæ cadunt sub intelligentiam: alii autem sola sensilia: alii autem communiter sensilia & quæ cadunt sub intelligentiam. Atque Xeniades quidem Corinthius, vt superius ostendimus, dicit nihil esse verum. Fortasse autem etiam Monimus Cynicus, qui dixit omnia esse τύφωνα, quod quidem est, opinio eorum quæ non sunt, vt quæ sunt. Plato autem

De vero Philosophorum dissensiones.

Xeniades Corinthius dixit nihil esse verũ.

Typhona quid vocet Monimus Cynicus.

tem

Intelligibilia sola esse vera, dicunt Democritus & Plato.

em & Democritus ea sola existimarunt esse vera quę cadunt sub in-
elligentiam. Sed Democritus quidem, propterea quòd nihil subii-
ciatur natura sensile, cùm quæ omnia congregant & cogunt atomi,
habeant naturam vacuam omni sensili qualitate. Plato autem, pro-
pterea quòd semper quidem gignãtur sensilia, nunquam autem sint,
instar fluuii fluente essentia. adeò vt res eadem ne duo quidem mini-
ma tempora sustineat, neque bis indicari admittat, vt dicebat etiam
Asclepiades, propter velocitatem fluxus. AEnesidemus autẽ & He-
raclitus & Epicurus, cõmuniter delati ad ea quæ sunt sensilia, in spe-
cie dissident. AEnesidemus enim dicit esse aliquam eorum quæ ap-
parent differentiam. & dicit ex iis quæ communiter apparent, alia
quidem apparere communiter, alia verò priuatim alicui: ex quibus,
vera quidem esse quę communiter apparent omnibus: falsa autẽ quę
non sunt huiusmodi. Vnde etiam verum dictum esse Græcè ἀληθὲς,
quasi μὴ λᾶθος, hoc est, non latens communem sententiam. Epicurus
autem omnia sensilia dicebat vera & esse. Non referre enim dicásne
aliquid esse verum, an esse. Hinc etiam describens verum & falsum,
Est, inquit, verum, quod ita se habet, vt se habere dicitur. Et falsum
est, inquit, quod ita se habet vt dicitur se habere. & sensum apprehẽ-
dentem ea quæ sub ipsum cadunt, & neque aufert aliquid neque ad-
dit, neque transfert & transponit propterea quòd sit expers rationis,
perpetuò esse verum, & ita rem apprehendere vt se habet eius natu-
ra. Ab omnibus autem sensilibus quæ sunt vera, differre opinabilia,
& ex iis alia quidem esse vera, alia verò falsa, sicut prius ostendimus.

Sensile nihil est natura, vt vult Democritus.

Sẽsilia semper gignuntur, vt vult Plato, nũquam sunt.

Vera esse quæ cõmuniter apparẽt omnibus: falsa autẽ contra, vt vult Aenesidemus.

Verum cur Græcè dicatur ἀληθὲς.

Sensilia omnia esse vera volebat Epicurus.

Verũ & falsum quid dicat Epicurus.

Sensus est semper verus, vt vult Epicurus.

Stoici autem dicunt quidẽ ex sensilibus, & ex iis quæ cadunt sub in-
telligentiam, aliqua esse vera. non directò autem sensilia, sed per re-
lationem quæ fit ad ea quæ iuxta sita sunt cadentia sub intelligentiã.
Verum enim est ex eorum sententia, id quod est & alicui aduersatur:
& falsum, quod non est, & non aduersatur alicui. quod quidem cùm
sit pronuntiatum incorporeum, cadere sub intelligentiam. Atque de
vero quidem prima est huiusmodi dissensio. Fuit autem etiam quod-
dam aliud apud eos dissidium, per quod alii quidem constituerunt
verum & falsum in iis quæ significantur: alii autem in voce: alii autẽ
in motu cogitationis. Atque primæ quidem sententiæ auctores fue-
runt Stoici, qui dicebant tria esse inter se coniugata, id quod signifi-
catur, & id quod significat, & contingens. Ex quibus, id quod signifi-
cat quidem, esse vocem: vt Dion. Quod significatur autem, esse
rem ipsam quæ ab ipsa declaratur, & quam nos quidem apprehendi-

Sensilia nõ directò vera sed per relationẽ ad intelligibilia, secundum Stoicos.

Verum quid sit, & quid falsum secundum Stoicos.

Coniugata tria, quod significatur, quod significat, & contingens.

Quod significat quod sit.

Quod significatur quid sit.

mus,adsistit autem in nostra cogitatione:Barbari autem non intelligunt, etiam si vocem audiant. Contingens autem, subiectum quod est extrà, vt est ipse Dion. Ex his autem, duo quidem esse corporea, nempe rem quæ significatur, & rem quæ dicitur, quæ quidem est vera aut falsa. eaque non communiter vniuersa, sed alia quidem manca ac mutila, alia verò per se perfecta. & eius quæ est per se perfecta id quod vocatur pronunciatum. quod quidē describentes, dicunt: Pronunciatum est quod est verum aut falsum. Epicurus autem & Strato Physicus duo solùm relinquentes, nempe quod significat & contingens, videtur secundam sequi sectam, & in voce verum & falsum relinquere. Nam postrema quidem opinio, dico autem eam quæ verū ponit in motu cogitationis, errare videtur more scholæ. Quamobrē huius quoque loci historia in capitibus tradita, procedamus ad singulares dubitationes. Ex quibus aliæ quidem communius tractabuntur aduersus omnes sectas expositas: priuatim autē aduersus vnamquamque. Ordine autem dicamus primum de communibus. Qui ergo verum esse dicit, si nuda dictione & affirmatione enunciat, audiet contrarium quòd nihil sit verum. Sin autem demonstrat aliquid esse verum, aut hoc demonstrat vera demonstratione, aut non vera. Sed non vera quidem non dixerint. id est enim incredibile. Sinautem vera, vndénam est quòd verum sit id quod demōstrat aliquid esse verum? Si quidem ex eo ipso, licebit etiam ex eo ipso ipsum dicere non esse verum. Sin autē ex demonstratione, quæretur rursus, quomodo scietur quòd hoc quoque sit verum. & hoc sic in infinitum. Quoniam ergo vt discamus quòd aliquid sit verum, oportet prius sumi infinita, fieri non potest vt firmiter & certò cognoscatur quòd aliquid sit verum. Præterea si est aliquid verum, aut est apparens, aut incertum & non euidens, aut in aliquo quidem apparens, in aliquo verò non apparens. Sed neque est apparens, vt probabimus: nec incertum & nō euidens, vt ostendemus: nec in aliquo quidem apparēs, in aliquo verò incertum & non apparēs, vt dicemus. Non est ergo verum. Si est enim apparens, aut quidquid apparet est verum: aut aliquid apparens est verum. Sed quidquid quidem apparet non est verum. Neq; enim quod in somnis, nequè quod in furore incurrit, est verum: quoniam oportebit, vt cùm de iis quæ apparent magna sit concertatio, fateantur simul esse quæ repugnant, & ex æquo esse vera. quod quidem est absurdum. Non ergo quidquid apparet est verum. Sin autem sit aliquid quidem verum apparens, aliquid autem falsum, debemus habere quod

Contingens quid sit.

λεκτὸν

Pronunciatum quid sit.

χολικῶς ἔοικε πλαζεσθαι.

Verum nō esse quomodo probetur à Sceptico.

Quidquid apparet non est verum.

e quod vim habeat iudicandi ad diſcernendum, quídnam ſit verum pparens,& quid incertum & non euidens. Hoc ergo quod vim habet iudicandi,aut apparet omnibus,aut eſt incertum & non euidens. Et ſi eſt quidem apparẽs,quoniam non quidquid apparet eſt verum, oportebit hoc quoque quod apparet, ex alio quod apparet probari: & illud ex differenti:& ſic cadere in infinitum. Sin autẽ eſt incertum & non euidens,non erunt ea ſola quæ apparent, vera, ſed etiam quæ ſunt incerta & non euidentia. Si enim quod aſſumitur ad fidem eius quod apparet, incertum & non euidens ſumimus, aliquid incertum & ineuidens debet eſſe verum. Neque enim falſo iudicatur verum. Si quid autem incertum & non euidens eſt verum, nõ ſolum id quod apparet eſt verum, vt poſitum eſt ab initio. Deinde vndénam exiſtit quòd hoc quoque incertum & non euidens eſt verum? Nam ſi quidẽ ex eo ipſo, erunt etiam res omnes incertæ & non euidentes, ex hoc ipſo veræ. Sin autem tanquam demonſtrato, omnino aut ex incerto ac non euidenti,aut ex eo quod apparet demonſtrato erit verum. Et ſi quidem ex eo quod eſt incertum & non euidens, illud rurſus oportebit eſſe iudicatum ex aliquo alio: & tertium ex quarto: & ſic in infinitum. Sin autem ex eo quod apparet, incidemus in eum modum quo inter ſe probatur alterum ab altero. vt qui id quidem quod apparet probemus ex eo quod eſt incertum & non euidens : id autem quod eſt incertũ & non euidens,reciprocè confirmemus ex eo quod apparet. Sed ſi neque quidquid apparet eſt verũ, neque aliquid quod apparet, nihil quod apparet eſt verum. Sed neque id quod eſt incertum & non euidens. Rurſus enim ſi incertum & non euidens eſt verum, aut quidquid eſt incertum & non euidens eſt verum, aut non quidquid eſt eiuſmodi. Sed neque quidquid eſt incertum & non euidens eſt verum:neque aliquid incertum & non euidens, vt oſtendemus. Nec ergo id quod eſt incertum & non euidens eſt verum. Primùm quidem oporteret non diſsidere inter ſe Dogmaticos: vtpote alios quidem eſſe qui vnum dicunt eſſe elementum, alios verò duo, & alios quidem numerabilia, alios verò infinita & innumerabilia. Neque inter ſe ſuas falſi accuſare ſententias. Et ſi quidquid eſt incertum & non euidẽs, eſt verum, vera erunt quę inter ſe pugnant: vtpote ſtellas eſſe pares & impares. ex æquo enim ſunt incerta & nõ euidentia: & omnia incerta & non euidentia erunt vera. Quæ autem inter ſe pugnant, non poſſunt eſſe vera. Non ergo omnia quæ ſunt incerta & non euidentia, ſunt vera. Iam verò neq; vlla ex iis quæ ſunt

incerta & non euidentia ſunt vera. Nam hoc quidē incertum & non euidens eſſe verum, hoc autem falſum, aut ex eo ipſo dicitur, & abſq; eo quod poſſit iudicare, aut cum eo quod poſſit. Et ſi ex eo tantùm dicitur quod eſt in promptu, nihil poterimus dicere aduerſus eū qui contrarium verum eſſe pronunciat. Sin autem cum eo quod vim habet iudicandi, id omnino aut eſt apparens, aut incertum & minimè euidens. Et ſi quidem eſt apparens, falſum erit id quod poſitum eſt ab initio, ſolum eſſe verū id quod eſt incertum & nō euidens. Deinde id quoque quo iudicamus id quod apparet, vnde exiſtit quòd ſit verum? Si quidem ex eo ipſo: etiam quòd non ſit verum, vt quod ex eo ipſo dicatur, erit credibile. Sin autem ex eo quod apparet, illud quoque quod apparet, ex alio quod apparet ſumetur. & vſque in infinitum. Sin autem ex incerto & non euidenti, conſtituetur mōdus quo alterum inter ſe probatur ex altero: cùm neque id quod apparet poſſimus habere credibile, abſque eo quod eſt incertum & non euidens: neque id quod eſt incertum & non euidens, firmum ac validū abſque eo quod apparet. Igitur nec id quod eſt incertum & non euidens, poteſt eſſe verum. Reſtat ergo vt id quidem dicamus eſſe verum, quod in aliquo apparet, in aliquo autem eſt incertum & nō euidens. Si enim id quod apparet, quatenus apparet, ponimus eſſe verum, aut quatenus non omne. Et ſi id quidem quod eſt incertum & non euidens, quatenus eſt incertum & non euidens ponitur eſſe verum: aut quatenus quidquid eſt incertum & non euidens verum eſt, ponitur eſſe verum: aut quatenus non quidquid eſt incertum & non euidens. & deinde incidemus in eaſdem dubitationes. Vnde ſi neq; id quod apparet eſt verum, neque id quod eſt incertum & non euidens: neque id quod in aliquo quidem apparet, in aliquo autem eſt incertum & non euidens: præter hęc autem nihil eſt aliud, neceſſariò nihil eſt verum. Nonnulli autem inferunt etiam dubitationem ex eo quod eſt in genere ſupremum, nēpe ex ente, hoc eſt id quod eſt. hoc enim eſt quidem genus quod omnia tranſcendit. ipſum autem nulli alteri ſubmittitur. Aut ergo hoc eſt verum aut falſum: aut verum ſimul & falſum: aut neque verum neque falſum. Et ſi eſt quidē verum, erunt omnia vera, quatenus ſunt eius ſpecies. Et quomodo quando-quidem genus hominum eſt homo, etiam qui in ſpecie ſunt, ſunt homines: & quoniam eſt rationis particeps, ſingulares homines ſunt rationis participes: & quoniam mortalis, ſimiliter mortales: ita ſi omnium genus eſt verum, neceſſe eſt etiam quæcunque ſunt eſſe vera.

Ens genus tranſcendens ſitne verū aut falſum, aut vtrunque ſimul.

Ens in ſummo genere non eſt verum.

Si autem

Si autem ſunt omnia vera, nihil erit falſum. Sin autem non ſit falſum, nec erit verum, vt prius admonuimus, oſtendentes vtrunque eorum intelligi ex comparatione cum altero. Et alioqui cùm ſint omnia vera, ponemus omnia quę inter ſe pugnant, eſſe vera. hoc autem eſt abſurdum. Non eſt ergo verum id quod eſt in ſupremo genere. Sed neque falſum propter ſimiles dubitationes. Nam ſi eſt falſum, erunt omnia falſa quæ partem eius habent aliquam. Partem autem eius habent aliquam & corpora & incorporea. erunt ergo omnia falſa. Ei autem quod eſt, Omnia eſſe falſa, conſequentes erunt quæ proportione conueniunt dubitationes. Reſtat ergo vt dicamus idem eſſe ſimul verum & falſum: & neque verum neque falſum. quod quidē eſt peius iis quæ prius ſunt demonſtrata, propterea quòd ei ſit conſequens, omnia ſingularia eſſe vera ſimul & falſa. quod quidem eſt abſurdum. Non eſt ergo aliquid verum. Præterea verum aut eſt ex iis quæ ſunt ex differentia & natura, aut ex iis quę referuntur ad aliquid. Nihil eſt autem ex iis, vt oſtendemus. Non eſt ergo verum. Ex differentia quidem & natura non erit verum, quandoquidem quod conſiſtit ex differētia & natura, ſimiliter & eodem modo mouet eos qui ſunt ſimiliter affecti: vt calidum, nō ſi ad alium quidem referatur, eſt calidum, ad alium autem frigidum: ſed ad omnes qui ſimiliter affecti ſunt, eſt calidum. Verum autē non ſimiliter & eodem modo mouet omnes. Sed idem, vt ad hunc quidem, videtur eſſe, vt ad alterum autem, falſum. Non eſt ergo verum ex iis quæ conſiſtunt ex differentia & natura. Si autem eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid, quoniam ea quæ referuntur ad aliquid, ſolùm intelligentia percipiuntur, non autem ſunt: omnino verum ſolummodo verſabitur in intelligentia, nō autem erit. Et alioqui ſi verum eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid, erit idem ſimul verum & falſum. Nam ſicut idem eſt dexterum & ſiniſtrum: ad hoc quidem dexterum, ad alterū verò ſiniſtrum: & quomodo idem dicitur ſurſum & deorſum: Surſum quidem, ſi referatur ad id quod eſt infrà: deorſum autem, ſi ad id quod eſt ſuprà: ita dicemus idem ſimul eſſe verum & falſum. & ſi ita ſit, non magis erit verū quàm falſum, non autem verum. Vi autē ac poteſtate AEneſidemus quoq; ſimiles ponit dubitationes. Nam ſi eſt aliquid verum, aut eſt ſenſile, aut cadit ſub intelligentiam: aut & cadit ſub intelligentiam, & eſt ſenſile: aut neque eſt ſenſile, neque cadit ſub intelligentiam: neque vtrunque ſimul, vt oſtendemus. Non eſt ergo aliquid verum. Atque quòd nō ſit quidem ſenſile, ſic conſiderabimus: Ex ſenſilibus

Ens in ſupremo genere non eſt falſum.

Ex differentia eſſe, & natura eſſe.

Verum neque eſt ex iis quæ ſunt natura, neque ex iis quæ ſunt relata.

Relata ad aliquid percipiuntur intelligentia, non ſunt autem.

Aeneſidemus quomodo probet non eſſe verum.

Genera quænam sint. alia quidem sunt genera, alia verò species. Et genera quidem sunt communitates quæ permeant in singularibus: vt homo qui peruasit per singulos homines: & equus qui per singulos equos. Species autẽ, quæ sunt in vnoquoque proprietates: vt Dionis, Theonis, aliorũ. Si ergo verum est sensile, id est omnino aut multorum cõmune sensile, aut sitũ in vniuscuiusque proprietate. Sed nec est cõmune, nec situm in proprietate. Non est ergo verum sensile. Præterea quomodo aspectabile quidem visu potest comprehendi, audibile autem est notum auditu, odorabile autem odoratu: ita etiam sensile sensu communiter cognoscitur. Non cognoscitur autem communiter sensu. est enim sensus expers rationis: & verum absque ratione minimè cognoscitur. Non est ergo verum sensile. Sed neque cadit sub intelligentiam. alioqui nihil erit verum ex sensilibus. quod rursus est absurdum. Aut enim ab omnibus communiter percipi poterit intelligentia, aut priuatim ab aliquibus. Sed nec fieri potest vt verum ab omnibus communiter percipiatur intelligentia, neque priuatim ab aliquibus. Nam nec ab omnibus potest communiter intelligi: & vt priuatim intelligatur ab aliquo aut aliquibus, est incredibile, & repugnat. Nec ergo sub intelligentiã cadit verũ. Sed vt nec sit simul sensile & quod cadit sub intelligentiam. Aut enim quidquid est sensile, & quidquid cadit sub intelligentiam, est verum: aut aliquid sensile, aut aliquid quod cadit sub intelligentiam. Sed dicere quidem quidquid est sensile, & quidquid cadit sub intelligentiam, esse verum, est ex iis quæ nullo modo possunt fieri. Nam & sensilia pugnant cum sensilibus: & quæ cadunt sub intelligentiam, cum iis quæ cadunt sub intelligentiam. & vicissim sensilia cum iis quę cadunt sub intelligentiam. & oportebit si omnia sint vera, idem esse & non esse, & esse verum & falsum: & censere aliquid sensile esse verum, & aliquid quod cadit sub intelligentiam, verum esse, est rursus ex iis in quibus non facilis datur exitus. Nam hoc quæritur: & alioqui est consequens aut omnia dicere vera, aut omnia falsa dicere sensilia. Sunt enim ex æquo sensilia: & non alterum quidem magis, alterum verò minus. Nõ omnia autem sensilia dicũtur vera, neque omnia falsa. Non est ergo aliquid verum? Est sanè, inquiunt, sed non quatenus apparet veritas: sed ex alia causa sumitur. Quænam ergo sit hæc causa, in medium profe-rant Dogmatici: vt aut nos attrahat ad assensionem, aut vt fugiamus efficiat. Deinde hanc ipsam causam quomodo accipiũt: aut vt eis apparentem, aut vt non apparentem? Si quidem vt apparentem, falsum

Species quænam sint.

Verum nõ est intelligibile.

Verum nõ est simul sensile et intelligibile.

Verúmne sumatur ex alia causa, quàm quatenus apparet veritas.

dicunt,

dicunt, dicentes veritatem non esse quatenus apparet. Sin autem vt non apparentem, quomodo dicunt esse id quod non eis apparet, ex se, an per aliud? Et vt ex se quidem, fieri non potest. Nihil enim quod non apparet, ex se sumi potest. Sin autem per aliud, illud rursus vtrum apparet, aut non apparet. & sic quæstione abeunte in infinitum, verũ non potest inueniri. Quid est ergo quod nos persuadet? Probabile dicendum est verum, cuiusmodicunque sit eius essentia, seu sensilis, seu quæ cadit sub intelligentiam, siue vtrunque simul, nempe & sensilis simul & quæ cadit sub intelligentiam. Sed est hoc quoque ex duobus. Si enim probabile est verum, quoniam non idem omnino persuadet: neque perpetuò eis dabimus idem esse & non esse, & idem verum esse simul & falsum. Nam quatenus quidem persuadet aliquibus, est verum, & est. Quatenus autem aliis nõ persuadet, est falsum, & minimè potest esse. Fieri autem non potest vt idem sit & non sit, & verum sit & falsum. Igitur neque probabile est verum. Nisi dicamus esse verum id quod multis persuadet. Mel certè quod multis sanis persuadet quòd sit dulce, & vni nõ persuadet qui morbo laborat regio, verè dicimus dulce. quod quidem est nugatorium. Quando enim de veritate disceptamus, tunc non est aspiciendum ad multitudinem eorum qui consentiunt, sed ad affectiones. Vna autẽ affectione vtitur ægrotus, & vna constitutione omnes qui sunt sani. Non est ergo magis huic sensui quàm illi credendum. Nam si contrà ponatur multos frebricitantes amarore affici à melle, vnum autem sanum dulcedine affici, omnino sequetur vt mel dicamus amarum. quod quidẽ est absurdum. Sicut ergo hic prætermisso iudicio multitudinis, nihilo minus mel dulce dicimus: ita etiam quando multi afficiuntur dulcedine, vnus autem amarore, mittentes propter eorum qui sic afficiuntur dulcedinem mel appellare dulce, verum sic examinemus. Atque vniuersè quidem de vero tot sunt dubitationes, consequenter autem veniamus etiam ad singulares. Atque eis quidem omnia qui dicunt falsa, ostendimus id in eos retorqueri. Nam si omnia sunt falsa, erit etiam falsum illud, Omnia sunt falsa, cùm sit ex omnibus. Cùm sit autem falsum, Omnia sunt falsa, id quod ei aduersatur erit verum, Non omnia sunt falsa. Democritus autem & Plato abolentes quidẽ sensus, perimentes autem sensilia, & ea sola sequentes quę percipiuntur intelligentia, res confundunt: nec solùm eorum quę sunt labefactant veritatem, sed etiam sua cogitata. Omnis enim intelligentia oritur à sensu, aut non sine sensu: & aut ex incursione, aut nõ sine incursione.

Probabile dicendum ne sit esse verum.

Probabilé ne sit verũ quod multis persuadet.

Affectiones, non multitudo consentiẽtium spectãda est in disceptatione veritatis.

In falsa dicẽtes, quod dicũt, in eos retorquetur.

Sensus tollentes & sensilia perimentes res confundunt.

Intelligentia omnis oritur à sensu, aut non sine sensu, & aut ex incursione, aut non sine incursione.

Vnde

Vnde etiam falsa quæ dicuntur visa, vt quæ sunt in somnis & in furore, inueniemus pendere ex iis quæ per sensum nobis cognita sunt ex incursione. Etenim qui in furore sanguinolẽtas sibi effingit furias & puellas serpentinas, ex iis quæ ipsi apparuerunt, composita formã mente agitat: ita etiam qui in somnis hominem somniat volucrem, non absque eo quòd aliquid viderit volucre, hominem quoque somniat volucrem. Et vt in summa dicam, nihil poterit cogitando inueniri, quòd non habeat aliquid sibi cognitum ex incursione. Id enim aut sumetur ex similitudine eorũ quæ apparuerunt in incursione, aut ex incremento, aut ex decremento, aut ex compositione. Atque ex similitudine quidem, vt quando viso simulachro Socratis, cogitamus non visum Socratem: vt quando ex communi homine non communem hominẽ cogitamus, vt hominem mente agitantes, qui non erat similis viro,

Quod ex incursione cognoscitur, vnde sumatur.

Homerus. „ *Cui cibus est panis, verùm, in quo est plurima sylua,*
„ *Excelso monti.*

Ex decremento autem, quando rursus communis hominis cõtracta magnitudine, Pygmæum apprehenderimus mentis agitatione. Ex compositione autem, quando ex homine & equo cogitamus Hippocẽntaurum, qui nondum nobis incurrit. Ante omnem ergo cogitationem prius fuisse oportet eam quæ est ex sensu incursionem. Et ideo si tollantur sensilia, necessariò simul tollitur omnis intelligẽtia.

Intelligibilia sola esse qui dicit, hoc non potest probare.

Et qui dicit omnia quæ apparent esse falsa, & ea esse sola quæ cadunt sub intelligentiam, hoc est verè, aut hoc dicit sola vtẽs affirmatione, aut etiam demonstrans. Sed qui sola quidem dicit affirmatione, affirmatione reprimetur. Aut enim aliquo quod apparet illud docebit, nempe ea sola esse quę cadunt sub intelligentiam: aut eo quod est incertum & non euidens. Sed neque eo quod apparet hoc docebit. nõ est enim. Neque eo quod est incertum & non euidens. Ex eo enim quod apparet, debet prius fides fieri eius quod est incertum & non euidens. Non est ergo verum ac rectum quod statuit Democritus & Plato. Epicurus autem dicebat quidem omnia sensilia esse vera: & omnem phantasiam esse ex eo quod est, & talem quale est id quod mouet sensum: errare autem eos qui dicunt aliqua quidẽ ex visis esse vera, aliqua verò falsa, propterea quòd non possint separare opinionem ab euidentia. In Oreste quidem certè cùm sibi videretur videre Furias, erat quidem verus sensus. consistebãt enim simulachra: mens autem existimans veras esse & solidas Furias, opinabatur falsum. Et

Sensilia omnia esse vera, & phantasiã veram, & sensus veros dicebat Epicurus.

alioqui,

alioqui, inquiebat, ii quos prius diximus, introducentes viſorum differentiam, non poterunt probare aliqua quidem ex iis eſſe vera, aliqua verò falſa. Neque enim eo quod apparet id docebunt. quæruntur enim ea quæ apparent. Neque eo quod eſt incertum & non euidens. Nam per id quod apparet, debent demonſtrari ea quæ ſunt incerta & non euidentia. Hæc autem dicens Epicurus, inuitus in ſimilem incidit dubitationem. Nam ſi fatetur ex viſis alia quidē oriri ex ſolidis corporibus, alia autem ex ſimulachris: & concedit illud quidem eſſe euidentiam, hoc verò opinionem, quæro quemadmodum iudicet viſa quæ oriuntur ex ſolidis corporibus, & quæ incurrunt ex ſimulachro? Neque enim euidentia. quęritur enim: neque opinione. debet enim eorum fieri fides per euidentiam. Et alioqui abſurdè & ineptè facit, qui ex iis quæ magis quæruntur, conatur oſtendere ea quæ minus quæruntur. Nobis enim conſiderantibus de fide eorum quæ apparent, ipſe prodigioſam & fabuloſam de ſimulachris introducit opinionem. Sed neque Stoicis rectè ſuccedunt quæ ab eis dicuntur. Nam volunt quidem ſenſilium & eorum quæ cadunt ſub intelligentiam, eſſe differentiam, ex qua alia quidem ſunt vera, alia verò falſa. Non poſſunt autem hoc colligere. Nam confeſſi ſunt quædam viſa eſſe inania: cuiuſmodi Oreſti incurrerunt ex Furiis. & alia quæ perperam imprimunt, vt quæ exiſtant quidem ex ſubiectis, eis autem non congruant: cuiuſmodi erant quæ in furore Herculi à ſuis filiis, tāquam à filiis Euryſthei incurrerūt. erant enim ex ſubiectis filiis, ſed non congruebant ipſis ſubiectis. Non enim eos tanquā ſuos aſpiciebat liberos, ſed dicit,

Epicuri de ſenſibus & viſis confutatur opinio.

Stoicorum de veritate ſenſilium & intelligibiliū reprobatur ſententia.

„ *Hic vnus eſt qui mortuus pullus, mihi*
„ *Cecidit paternas inimicitias luens.*

Hæc cùm ita ſint, viſa non poſſunt diſcerni. nec poſſunt dicere Stoici, quęnam ſint re vera comprehendentia & orta ex ſubiectis, & ipſis ſubiectis congruentia, & quę non ſunt eiuſmodi, ſicut pluribus antea oſtendimus. Cuiuſmodi eſt autem quod de hac dicitur ſecta, tale eſt etiam quod dicitur de reliqua. in qua alii quidem ponunt verum & falſum in eo quod ſignificatur, nempe in incorporeo quod dicitur: alii autem in voce: alii autē in motu cogitationis. Iam enim, vt à prima incipiamus, cenſebant Stoici communiter verum eſſe & falſum in eo quod dicitur. Quod dicitur autem eſſe, dicunt, quod ex rationis participe conſiſtit phantaſia. Rationis autem participem dicunt eſſe phantaſiam, per quā quod phantaſia eſt apprehenſum, ſermone licet

λεκτὸν

Id quod dicitur, quod λεκτὸν vocant, quale dicant eſſe Stoici.

Eorũ quæ dicũtur, alia defecta, alia perfecta.

ostendere. Ex iis autem quæ dicuntur, alia quidem vocant deficientia, alia autem per se perfecta. Ex quibus quę sunt quidem deficiẽtia, nunc prætermittantur. Ex iis autem quæ sunt per se perfecta, dicunt esse plura. Quædam enim vocant imperatiuas, quæ imperantes dicimus: vt, Huc agè nympha veni. & enunciatiua, quæ dicimus enuntiantes: vt, Dion ambulat. & interrogationes, quas dicimus interrogantes: vt, Vbi habitat Dion? Nominantur autem apud eos quædam imprecatiua seu execratiua: vt,

Perfecta quæ dicuntur quotuplicia sint.

„ *Sicut humi vinum hoc, cerebrum sic defluat illi.*

Et optatiua, quæ dicimus optantes: vt,

„ *Iuppiter inclite qui regnas ô Maxime in Ida,*

„ *Da, Aiax, victoris claro vt potiatur honore.*

Pronunciata quæ sint.

Appellant etiam quædam ex iis quæ sunt per se perfecta, pronunciata, quæ dicentes vel verum dicimus vel falsum. Sunt etiam quædam quæ sunt plus quàm pronunciata: vt hoc,

„ *Quàm Priamidis bubulcus est assimilis!*

plus est quàm pronunciatum, & non pronunciatũ. Sed cùm in iis quę dicuntur, sit satis magna differentia, vt sit aliquid, inquiunt, verum aut falsum, oportet ante omnia esse ipsum quod dicitur: deinde etiam per se perfectum, & non communiter qualecunque, sed pronunciatum. Nam hoc solum, sicut prius dixi, dicentes, aut verum dicimus aut falsum. Dicunt itaque Sceptici, esse aliquid quod dicitur incorporeum, quod est separatum à voce significante: vt à voce Dion, & à voce eius quod contingit, vtpote ipsius Dionis, vndénam possumus ostendere? Aut enim ex eo ipso dicẽt hoc esse Stoici, aut per demonstrationem id esse probabunt. Et si quidem ex eo ipso dicant esse incorporeum hoc quod dicitur, nobis quoque licebit ex eo ipso dicere quòd non sit. Quomodo enim illi sunt fide digni absque demonstratione, ita etiam qui contrà dubitant, erunt fide digni, si per solam ac nudam proferant dictionem & affirmationem. Aut si eis non creditur, similiter nec fide digni erunt Stoici. Si autem hoc probabunt per demonstrationẽ, eis sequetur peius dubium. Demõstratio enim est oratio. Oratio autem constat ex iis quæ dicuntur. Iis ergo quæ dicuntur, ostendent Stoici aliquid esse quod dicitur. quod quidem minimè est consentaneum: quandoquidẽ qui non dat esse aliquid quod dicatur, neque dabit multa esse quæ dicãtur. Et cùm quæratur an sint quæ dicuntur in demonstratione, si in promptu quidem sumamus ea esse, in promptu quoque sument ii qui dubitant, ea non esse, cùm in

Vt verum sit aut falsum pronunciatũ quid requiratur.

Incorporeum esse aliquid quod dicitur, separatũ à voce minimè potest probari.

vtrun-

vtrunque hoc ipſum cadat, vt ſit vel credendum vel non credẽdum. Sin autem ex demonſtratione, cadent in infinitum. ab eis enim poſtulabitur demonſtratio eorum quæ dicuntur, quæ continẽtur in ſecunda demõſtratione. Et cùm tertiam attulerint eorum quæ ſunt in tertia, poſtulabitur etiam quarta eorum quæ ſunt in quarta. Quo fit vt careat principio demonſtratio quòd ſit id quod dicitur. Poſſunt alia quoque plura dici in locum, quæ perſequemur opportunius quãdo tractabimus de demonſtratione. Nunc autem illud eſt dicendum, quòd pronunciatum per ſe perfectum volunt eſſe compoſitum: vt illud, Dies eſt, componitur ex Dies, & Eſt. Nihil autem incorporeum poteſt componi, nec diuidi. hæc enim ſunt propria corporum. Nulla eſt ergo res per ſe perfecta, nec vllum pronunciatum. Et omne quod dicitur, debet dici. nam ex eo hanc nactum eſt appellationem. Nihil autem quod dicitur, dicitur, vt probant ii qui dubitant. Non eſt ergo aliquid quod dicitur. Cui eſt conſequens, vt nullum ſit pronunciatũ verum aut falſum. Dicere enim, vt ipſi dicunt Stoici, eſt proferre vocem ſignificatiuam rei quæ dicitur: vt huius verſus,

Pronunciatum nullum eſſe per ſe perfectum.

Pronunciatũ nullum verum aut falſum.

Dicere quid ſit.

„ *Iram Peliadæ dic ò Dea carmine Achillis.*

Sed fieri non poteſt vt proferatur vox quæ id ſignificet, propterea quòd cuius non ſunt ſimul partes, neque illud ipſum eſt. Quòd autẽ non poſſint ſimul eſſe eius partes, ex eo ipſo oſtẽditur. Quãdo enim primum proferimus hemiſtichium, nondum eſt ſecundum. & quando proferimus ſecundum, nõ eſt primum. Quo fit vt totum quidem verſum non proferamus. Sed nec hemiſtichium. Quando enim rurſus dicimus primam partem hemiſtichij, tunc nondum proferimus ſecundam eius partem: & quando ſecundã proferimus, non amplius primam dicimus. Quamobrem nec eſt hemiſtichium. & ſi conſideremus, ne eſt quidem vlla dictio: vt Ira. Quando enim dicimus ſyllabam I, nondum proferimus Ram. Et quando proferimus Ram, non eſt amplius I. Si ergo fieri non poteſt vt ſit aliquid cuius partes ſimul eſſe non poſſunt: oſtenſum eſt autem vel in vna dictione partes non poſſe ſimul eſſe, dicendum eſt nullam eſſe dictionem. propterea nec vllum pronunciatum quod dicunt eſſe compoſitum: vt illud, Eſt Socrates. Quando enim dicitur Socrates, nondum eſt illud Eſt: & quando dicitur illud Eſt, Socrates non dicitur. Nunquam ergo eſt totum pronunciatum, neque partes totius. eius autem partes nõ ſunt pronunciata. Non eſt ergo vllum pronunciatum. Quanquam quid de toto loquimur pronunciato, nempe Socrates eſt, cùm nec ipſum

Vox quæ ſignificat proferri non poteſt.

Cuius partes ſimul non ſunt, illud non eſt.

Pronunciatũ compoſitũ nullum eſt.

quidem in recto casu Socrates possit esse intelligi propter eandem causam, propterea quòd non sint simul partes ipsum constituentes. Et si detur pronunciatum esse aliquod verum, & aliquod falsum, nō concedent Sceptici illis aduersus quos disserunt, id esse, propterea quòd non facilè tradi possit. Dicunt enim verum quidem esse pronunciatum, quod est & aduersatur alicui. Rogati autem quid sit id quod est, dicunt esse id quod mouet comprehendētem phantasiam. Deinde de comprehēdente examinati phantasia, rursus recurrunt ad id quod est, quod est æquè ignotum, dicētes: Comprehēdens phantasia, est quæ est ex eo quod est congruenter ei quod est. Quod quidē perinde est ac si doceas, id quod ignoratur per id quod ignoratur: & incidas in modum docendi alterum per alterum inter se. Nam vt discamus id quod est, amandant nos ad comprehendentem phantasiam, dicentes, id quod est esse id quod mouet comprehendentem phantasiam. Vt autem comprehendentem cognoscamus phātasiam, nos remittunt ad id quod est. Neque ergo illud, neque hanc cognoscētes, nec quod ab eis docetur verum aut falsum intelligemus pronunciatum. Quòd si quis etiā recedat ab hac dubitatione, alia maior præter ipsam emerget iis qui Stoicum admittunt artificium. Quomodo enim si velimus discere quid sit Homo, prius nosse debemus quid sit Animal, & quid sit Rationis particeps, & quid Mortale: (ex his enim constat notio hominis) & quomodo si velimus nosse quid sit Canis, oportebit prius anticipare quid sit Animal, & quid sit Latrans (ex his enim intelligitur Canis:) ita si ex sentētia Stoicorum verum est quod est & alicui aduersatur: & falsum, quod nō est quidem, aduersatur autem alicui: necessariò debemus nosse ad horum intelligentiam, quid sit id quod aduersatur. Nequaquā autem possunt Stoici nobis ostendere id quod aduersatur. Nec ergo verum nec falsum erunt nota. Dicunt enim, Aduersantia sunt, quorum alterum plus habet quàm alterum negatione: vt, Dies est, Non est dies. Nā pronunciatum, Dies non est, negatione plus habet quàm pronūciatum, Dies est, negatione, inquam, Non. & ideo hoc illi aduersatur. Sed si hoc est aduersum, hæc quoque aduersabuntur, Dies est, & Non est lux. Hoc enim, Non est lux, negatione plus habet quàm pronunciatum Dies est. Ex eorum autem sententia hæc minimè aduersantur. Non sunt ergo aduersantia, eo quòd alterū negatione plus habeat quàm alterum. Sanè, inquiunt, sed cum eo sunt aduersantia, quòd negatio alteri præponatur. tunc enim dominatur toti pronunciato. In illo autem

Pronunciatū esse verum, nō potest probari.

Aduersantia seu oppositā, quænam vocēt Stoici.

autem, Dies eſt, & Non eſt lux, cùm ſit pars totius, non dominatur toti pronunciato, ad afficiendum totum enunciatiuũ. Oporteret ergo, dicemus, addi notioni aduerſantium, quòd tunc ſunt aduerſantia, quando non nudè alterum plus habet quàm alterum negatione, ſed quando negatio præponitur pronunciato. Aſſumet autẽ etiam alius quiſpiam eam orationẽ qua vſus eſt Plato in libro De anima, & docebit quòd fieri non poteſt vt participatione negationis plus habeat pronunciatum, quàm id quod nõ habet negationem. Nam ſicut participatione calidi nihil fit frigidum: ſic participatione parui non fit magnum, ſed paruum. & ſicut participatione maioris fit aliquid magnum: ita etiam parui participatione erit aliquid paruum. Et ideo no uenarium ex adſumptione vnitatis non fieri maiorem. Vnum enim minus eſt nouẽ. Eo ergo aſſumpto, nouenarius non fiet numero amplior quàm nouem, ſed potius minor. Si enim adſumptione vnitatis, non fiet nouenarius maior nouenario, ſed potius minor: Quoniã ergo negatio Non, eſt quid minus pronunciato, non faciet maius pronunciatum, propterea quòd vt alicuius magnitudinis participatione fit aliquid maius: ita etiam minoris participatione fit aliquid minus. Atque Platonis quidẽ oratio ſic ab aliquibus traducetur ad locum. Nos autem iis quæ prius dicta ſunt, adiungentes, illud quoque dicamus. Si verum eſt pronunciatum, id eſt omnino aut ſimplex pronunciatum, aut non ſimplex. Pronunciatorum enim primam & maximè propriam differentiam efferunt Dialectici, per quam alia quidem ex iis ſunt ſimplicia, alia autem non ſimplicia. Et ſimplicia quidem, quæ neque conſtant ex vno pronunciato bis ſumpto, neque ex differentibus pronunciatis per aliquam aut aliquas coniunctiones: vt Dies eſt, aut nox eſt: Socrates diſputat. & quidquid eſt huic ſimile. Quoniam enim ſtamen ſimplex dicimus, etiamſi conſtet ex pilis, quoniam non eſt contextum ex ſtaminibus quæ ſunt eiuſdem generis: ita ſimplicia dicuntur pronunciata, quoniam non conſtant ex pronunciatis, ſed ex aliquibus aliis: vt Dies eſt, eſt ſimplex, quoniam nec eſt ex eadem bis ſumpta propoſitione, neque conſtat ex diuerſis, conflata eſt autẽ ex aliquibus aliis, vtpote Dies, & Eſt. Sed neque in eo eſt coniunctio. Non ſunt autem ſimplicia quæ ſunt veluti duplicia, & quæ conſtant ex pronunciato bis ſumpto, aut ex differentibus pronunciatis, per coniunctionem aut coniunctiones: vt, Si dies eſt, lux eſt: Si nox eſt, ſunt tenebræ. & ſi dies eſt, & lux eſt, aut eſt dies, aut nox eſt. Ex ſimplicibus autem aliqua quidem ſunt definita, aliqua verò indefinita,

Negationis participatione non plus habet pronunciatum, quàm quod nõ habet negationem.

Parui participatione non fit aliquid magnum.

Pronunciatũ ſimplex quidnam ſit.

λήμματος.

Pronunciata duplicia.

Pronunciata simplicia definita quænam sint.

Pronunciata simplicia indefinita quænam sint.

Pronunciata simplicia media quænam sint.

aliqua verò media. Definita quidem quæ indicando efferuntur: vt Iſte ambulat, Iſte ſedet: oſtendo enim aliquem ex ſingularibus hominibus. Indefinita ſunt ex eorum ſententia, in quibus dominatur aliquid indefinitum & non terminatum: vt Sedet quiſpiam. Media autem ſunt quæ ſic ſe habent, Homo ſedet: aut Homo ambulat. Atq; illud quidem, Ambulat quiſpiam, eſt indefinitum. Non enim definit ac terminat aliquem ex ſingularibus hominibus qui ambulant. communiter enim poteſt in ſe efferri. Iſte autem ſedet, eſt definitum ac terminatum, quoniam definit certam perſonam quæ indicatur. Hoc autem, Socrates ſedet, eſt medium: quoniam nec eſt indefinitum: definit enim ac terminat ſpeciem. Nec finitum ac terminatum. non effertur enim cum oſtẽſione, ſed videtur eſſe medium inter vtrunque, nempe inter indefinitũ & finitum. Dicũt autem indefinitum eſſe verum: nempe illud, Ambulat aliquis, aut aliquis ſedet, quando definitum ac terminatum inuenitur verum, nempe Iſte ſedet, aut iſte ambulat. Nam ſi nullus ſedeat ex ſingularibus, non poteſt indefinitum illud eſſe verum, Sedet aliquis. Atque hæc quidem ſunt quę in ſumma dicuntur à Dialecticis de ſimplicibus pronunciatis. Qui mouent autem dubitationes, quærunt primùm an poſſit definitum eſſe verum. Nam ſi hoc fuerit ſublatum, nec indefinitum poteſt eſſe verum. Si tollatur autem etiam indefinitum, nec id quidem conſiſtet quod eſt inter ea intermedium. Sunt autem hæc veluti elementa ſimplicium pronunciatorum. Si ea autem aboleãtur, interibunt etiam ſimplicia pronunciata, nec licebit dicere eſſe verum in ſimplicibus. Iam verò definitum hoc pronunciatũ, nempe Iſte ſedet, aut iſte ambulat, tunc dicunt eſſe verum, quando id quod eſt prædicatum, acciderit ei in quod cadit oſtenſio: vt Sedere, & Ambulare. Sed & cùm dicitur, Iſte ambulat, oſtẽſo aliquo ex ſingularibus hominibus, aut eſt Socrates, exempli cauſa, qui cadit ſub indicationem, aut aliqua pars Socratis. Sed neque eſt Socrates qui cadit ſub indicationẽ, neque aliqua pars Socratis, vt oſtendemus. Non poteſt ergo eſſe verum definitum illud pronunciatum. Et ſub indicationem quidem nõ cadit Socrates, quoniam cùm is cõſtet ex anima & corpore, neque anima indicatur nec corpus. Neque totum cadit ſub indicationem. Sed nec ſub indicationem cadunt partes Socratis. Si enim ei quod eſt cadere ſub indicationem, dicun taccidere prædicatum, ambulare aut ſedere: nunquam autem parti quæ oſtenditur, cùm ſit minima, accidit prædicatũ, vtpote ambulare aut ſedere, neceſſariò nec pars cadet ſub indicationem.

Pronunciatũ definitum non poteſt eſſe verum.

Socrates oſtẽdi non poteſt, nec eius partes.

tionem. Sed ſi neque hoc neque Socrates, præter hæc autem nihil eſt, perit definitum pronuntiatum quod effertur per oſtenſionem: & ſimul etiam fit propemodum indefinitum. Si enim cõtingit id quod oſtenditur eſſe partis Socratis: contingit autem ne hoc quidem eſſe ſed aliud, neceſſariò totum fit indefinitum. Si non ſit ergo definitum pronunciatũ, neque erit indefinitum. Propterea autem nec conſiſtet medium. Præterea autem quãdo dixerint quidem hoc, Dies eſt, pronunciatum quidem in præſentia eſſe verum: in illo autem, Nox eſt, falſum: & illud quidem, Non eſt dies, falſum: hoc verò, Non eſt nox, verum, aduertes quemadmodum cùm vna ſit & eadem enuntiatio, ſi ad vera quidem acceſſerit, ea falſa efficit: ſinautem ad falſa, vera. eſt enim hoc ſimile Sileno, de quo loquitur ænigma AEſopicum, qui cùm videret eundem hominem hyemis tempore & flare ne algerent manus, & eodem ore flare ne vreretur, dixit ſe non toleraturum vt cum ea viuat beſtia, à qua procedunt quæ ſunt maximè contraria. Sic enim eadem quoque enuntiatio, ea quidem quæ ſunt faciens non eſſe, & quæ nõ ſunt, eſſe, eſt prodigioſæ naturæ particeps. Aut enim eſt: aut eſt ſimul & non eſt. Et ſi eſt quidem, quomodo ſi ad id quod eſt, acceſſerit, totum non eſſe efficit, & non eſſe potius? Nam ſi id quod eſt, ad id quod eſt acceſſerit, magis confirmat eſſentiam. Sinautẽ non eſt, quánam ratione ſi ad id quod nõ eſt acceſſerit, ipſum eſſe efficit, non autem potius non eſſe? Nam ſi ei quod nõ eſt, id quod non eſt fuerit additum, non efficit eſſentiam, ſed non eſſentiam. aut quomodo ſi ſit eiuſmodi vt non ſit, transfert id quod eſt ad hoc vt non ſit: nõ autem in aliquo quidem eſſe facit, in aliquo autem non eſſe? Quomodo enim album & nigrum ſimul poſita, nõ faciunt album aut nigrum, ſed in aliquo quidem album, in aliquo verò nigrum: ita etiam quod non eſt, ſi cum eo quod eſt conuenerit, efficiet vt totum in aliquo quidem ſit, in aliquo verò non ſit. Et alioqui id quod aliquid nõ eſſe efficit, aliquid efficit. Id autem quod efficit, eſt. Enuntiatio ergo quæ non eſt, nec efficit eſſe aliquid. Reſtat ergo vt dicatur, eam nec eſſe, neque non eſſe. Sed ſi eſt eiuſmodi, quomodo rurſus cùm neque ſit, neque non ſit, ſi ad id quidem quod eſt acceſſerit, efficit non eſſentiam: ſin autem ad id quod nõ eſt, eſſentiam. Eodem modo etiam poterit dubitari, et ſi dicant in aliquo quidem eſſe enuntiationem, in aliquo autem non eſſe. Nunc autem aliquantulũ tractata lege ſimplicium pronuntiatorum, quę eſt apud Dialecticos, tranſeamus etiam ad legem non ſimplicium. Et non ſimplicia quidẽ

Eadem propoſitio ad vera accedens, ea efficit falſa: ad falſa autẽ, vera.

Silenus AEſopicus.

ſunt

Pronunciata non simplicia.

sunt pronunciata, de quibus prius diximus, quæ constant ex diuersificato, vt ita dicam, pronunciato, aut ex differentibus pronunciatis, & in quibus coniunctio aut coniunctiones dominatum obtinent. Ex

Pronunciatũ cõnexũ quodnam sit.

iis autem sumatur in præsentia quod vocatur connexum. Hoc ergo constat quidem ex diuersificato pronunciato, aut ex differentibus pronunciatis per coniunctionem Si, aut Siquidem: vt ex diuersificato quidem pronunciato & coniunctione Si, constat hoc connexum, Si dies est, dies est. Ex differẽtibus autem pronunciatis, & per coniunctionem Siquidem, quod sic habet, Siquidem dies est, lux est. Ex iis autem pronunciatis quæ sunt in connexo, id quod est collocatũ post coniunctionem Si, aut coniunctionem Siquidem, vocatur Antecedens & Primum: reliquum autem, Desinens seu Consequens, & Secundum, etiam si conuerso ordine efferatur totum pronũciatum: vtpote sic, Lux est, siquidem dies est. etenim in eo desinens seu consequens quidẽ appellatur illud, Lux, etiamsi primò pronuncietur. Antecedens autẽ hoc, Dies est, etiamsi secundo loco dicatur, propterea quòd sit collocatum post coniunctionem Siquidem. Atque connexi quidem, vt paucis dicam, est huiusmodi constitutio. Videtur autem profiteri eiusmodi pronunciatum, id quod est in ipso secundum ac consequens, sequi id quod est in ipso primum seu antecedens, & ita antecedentis futurum consequens. Vnde si ea quidem seruetur professio, & consequẽs sequatur antecedens, fit verum etiã connexum: sinautem non seruetur, falsum. Quamobrem ab eo rursus incipiẽtes,

Antecedens quidnam sit.

Consequens quidnam sit.

Connexúmne aliquod sit verum.

consideremus an possit inueniri aliquod verum connexum, & seruãs dictam professionem. Nam communiter quidẽ dicunt omnes Dialectici, rectum esse connexum, quando id quod in eo est consequẽs, sequitur id quod est in eo antecedens. Quando autem & quemadmodum sequatur, inter se disident, & inter se pugnant ea quibus statuunt iudicari consequentiam: vt, Dicebat quidem Philo verum esse connexum, quando non incipit à vero & desinit in falsum. Quo fit vt ex eius sententia tribus quidem modis sit verum connexum: vno autem modo falsum. Etenim quando à vero incipiens desinit in verũ, verum est: vt illud, Si dies est, lux est. & quando à falso incipiens in falsum desinit, rursus verum: vt illud, Si terra volat, alas habet terra. Similiter autem & quod incipit à falso, desinit autem in verum, est verum: vt illud, Si terra volat, est terra. Solũmodo autem est falsum, quando incipiẽs à vero, desinit in falsum: cuiusmodi est illud, Si dies est, nox est. Nam si dies sit, illud quidem, Dies est, verum est. quod

Connexum quando sit verum, ex sententia Philonis.

Connexum quando sit falsum, ex Philonis sententia.

quidem

quidem est antecedens. hoc autem, Nox est, est falsum. quod quidē erat desinens seu consequens. Diodorus autem dicit verum esse connexum, quod neque contingit, cùm à vero incipiat, desinere in falsum. quod quidem pugnat cum positione Philonis. Nam huiusmodi connexum, Si dies est, ego differo, si dies sit in præsentia & ego differo, ex Philonis quidem sententia est verum, quandoquidem incipiēs à vero illo, Dies est, verum dicit illud, Ego differo: ex Diodori autē sententia falsum. contingit enim cùm à vero aliquando inceperit, nempe Dies est, desinere in falsum, nēpe hoc, Ego differo, cùm ego fiuerim. & cōtingit à vero incipiens desinere in falsum, nempe Ego differo. Nam priusquam cœpero differere, incepit quidem à vero, nempe Dies est, in falsum autem desiit, nempe Ego differo. Rursus quod ita se habet, Si nox est, ego differo, si sit quidem dies, & ego fileam, ex sententia quidem Philonis similiter est verum. à falso enim incipit. contingit enim ipsum cùm à vero inceperit, desinere in verum, cùm nox accesserit: & rursus si ego nō differam, sed fileam. Sed illud quoque, Si nox est, cùm sit dies, ex sententia quidem Philonis propterea est verum, quòd à falso incipiens, nempe Nox est, in verū desinit, nempe Dies est. Ex Philonis autē sententia propterea est falsum, quòd contingit cùm nox aduenerit, ipsum à vero incipiens, nēpe Nox est, desinere in falsum, nēpe Dies est. Cùm ergo sit huiusmodi, vt exempli causa in parte diximus, repugnantia in iis quibus iudicatur connexum pronunciatum, an nō dubia est & inexplicabilis recti connexi discretio? Nam vt hoc discamus, oportet ante omnia diiudicari Dialecticorū dissidiū de eius rectitudine. Quatenus autem non potest diiudicari, necesse est de eo quoque suam sustinere assensionem, & meritò. Aut enim attēdemus omnia quibus iudicant Dialectici, aut aliquod eorum. Sed fieri quidem non potest, vt omnia attendamus. pugnant enim, vt ostendi in duobus quæ prius dicta sunt. Quæ autem pugnant, non possūnt ex æquo esse credibilia. Sinautem aliqua eorum, aut ex se & sine iudicio attendemus aliquod, aut cum ratione quæ ostendit quòd rectum sit id quod iudicat. Et si quidem sine iudicio & ex eo ipso assentiemur alicui quod iudicat, cur magis huic quàm illi assentiemur? quod quidē est nulli assentire propterea quòd inter se pugnent. Sinautem cum ratione, quæ ostēdit quòd rectū sit id quod à nobis assumitur quo id iudicatur connexum, aut huiusmodi ratio est, vt nec colligat nec concludat, aut eiusmodi vt colligat ac concludat. Sed si non colligit quidem & concludit, est praua

Connexum quando sit verum, secūdum Diodorum.

Dialecticorū dissidiū de rectitudine connexi.

& non fide digna in eo diiudicando quo iudicatur connexum. Si autem eſt eiuſmodi vt colligat, propterea colligit & concludit, quòd eius propoſitiones ſequatur illatio, vt ea probetur per aliquam conſequentiam. Quæ autem ab initio quærebatur conſequentiam, oportet examinari in ratione connexi. hoc autem perinde eſt ac ſi incidas in eum modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt diſcamus connexum quod examinari debet ex conſequẽtia, veniendum eſt ad aliquam rationem. & vt hæc ſit recta ratio, oportet prius eam probari conſequentiam à qua iudicatur quòd ſit recta. Si ergo rectum non habeamus cõnexum, quod ad hanc attinet dubitationem, ne rationẽ quidem habebimus quæ colligat. Si eam autem nõ habeamus, ne habebimus quidem demonſtrationem. Demonſtratio enim eſt ratio colligens. Si non adſit autem demonſtratio, tollitur phantaſia dogmatica. Ex his autem licebit etiam tranſire & ad complexa, & ad diſiuncta communiter, & ad reliquas ſpecies pronunciatorum non ſimplicium. Complexum enim debet conſtare aut ex ſimplicibus, aut ex non ſimplicibus, aut ex mixtis. In iis autem mouentur omnes dubitationes quæ motæ ſunt in ſimplicibus. Verumenimuero & quando dicunt rectum eſſe complexum quod in ſe habet vera omnia, vt Dies eſt, & Lux eſt: falſum autem quod habet falſum, rurſus ipſi ſibi leges ſtatuunt. Conſequens enim eſſet, ſi verum ſit, quod eſt ex omnibus veris compoſitum, protinus eſſe verum: etiam quod ex omnibus falſis eſt compoſitum, eſſe falſum: quod autem ex falſis ſimul & veris, non magis eſſe verum quàm falſum. Nam ſi eis licet quas volunt leges ferre, & ex ſuo arbitrio de rebus ſtatuere, permittendum quidem eſt vt complexum quod vnum habet falſum, apud eos dicatur falſum: licebit autem etiam aliis cõtrà ſtatuere & dicere complexum quod conſtat ex pluribus veris & vno falſo eſſe verum. Si eſt autem attendenda rerum natura, conſequens eſt vt quod aliquid quidẽ habet falſi, aliquid verò veri, dicatur non magis eſſe verum quàm falſum. Quomodo enim quod miſtum eſt ex albo & nigro, non magis eſt album quàm nigrum: nam album quidem erat album, & nigrum erat nigrum: ita accidit vt aliud quidem ſit ſolum verum, aliud verò ſolum falſum. Quod autem eſt ex ambobus compoſitum, non magis eſt appellandum verum quàm falſum. ſed quomodo dicunt in rebus quę ad vitam pertinent: veſtimentum quod maxima ex parte eſt integrum, parum autem eſt fractum ac lacerum, non ex plurimis quidem integris partibus integrum eſſe dicimus, ſed ex modico quod

Complexum pronunciatum qualénam ſit.

Complexum rectum pronunciatum quódnam ſit.

Complexum falſum quale ſit.

Quod aliquid habet veri, aliquid falſi, nõ magis eſt verũ quàm falſum.

eſt

eſt fractum, fractum eſſe dicimus: ita etiã complexum, etiamſi vnum ſolum habeat falſum, plura autem vera, ex vno falſo dicetur totum falſum. quod quidem eſt ſtultum. Nam vitæ quidem humanæ concedendum vti nominibus per abuſionem, quando non quæritur omnino verum quod pertinet ad naturam, ſed quod ad opinionem. Puteum quidem certè dicimus fodere, & chlamydem texere, & domũ ædificare, non propriè. nam ſi eſt puteus, non effoditur, ſed eſt effoſſus: & ſi eſt chlamys, non texitur, ſed eſt texta. Quamobrem in vita quidem & communi conſuetudine locum habet abuſio. Quando autem quærimus ea quæ pertinent ad rei naturam, tunc eſt iis adhærendum quæ dicuntur exactè & accuratè. Atque quòd dubia quidem ſit & exitum non inueniat oratio, & magnam habeat perturbationem, iis qui verum & falſum relinquunt in aliquo quod dicitur incorporeo, ex his ſatis eſt oſtenſum. Quòd autẽ nec iis qui in voce ea conſtituerunt facilẽ inueniat exitum, facile eſt diſcere. Omnis enim vox, ſi eſt, aut fit, aut ſiletur. Sed neque quæ fit, eſt, eo quòd non conſiſtit: neque quæ ſiletur, eo quòd nondum fiat. Non eſt ergo vox. Atque quæ fit quidem, non eſt, quomodo oſtenditur ex ſimilibus. Neque enim domus quæ fit, eſt domus: non nauis: neque aliquid aliud eiuſmodi. quamobrem nec vox. Quòd autem neque conſiſtat quæ ſiletur, conſtat. Siue ergo vox fit vel ſiletur, eſt autem in neutro tempore, nõ eſt vox. Et alioqui ſi verum eſt in voce, aut eſt in voce minima, aut in lõga. Sed nec eſt in minima. Nam minimũ eſt indiuiduum, verum autẽ non eſt indiuiduum. Neque in longa. Ea enim non poteſt conſiſtere, propterea quòd quando prima eius pars profertur, nondũ ſit ſecunda: quando autem ſecunda, non amplius ſit prima. Non eſt ergo verum in voce. Ad hæc accedit, quòd ſi ſit in voce, aut eſt in ea quæ ſignificat, aut in ea quæ non ſignificat. Sed in ea quidem quæ nõ ſignificat, vt in Blityri & ſcindapſus, nõ eſt aliquid. Quomodo enim fieri poteſt vt rem quæ non ſignificat, tanquam veram apprehendamus? Reſtat ergo vt dicamus in ſignificante. quod quidem rurſus nõ poteſt fieri. Nulla enim vox, vt vox, eſt ſignificatiua. oporteret enim omnes qui vocem apprehendunt, tam Græcos quàm Barbaros, id etiam apprehẽdere quod ab ea ſignificatur. Quamobrem ne ea quidem ratione verum ponendum eſt in voce. Ex vocibus autem aliæ quidem ſunt ſimplices, aliæ verò compoſitæ. Simplices quidem, vt Dion: compoſitæ autem, vt Dion ambulat. Si ergo verum eſt in voce, aut eſt in ſimplici, aut in compoſita. Sed nõ eſt quidem in ſimplici

Abuſio, quam catachreſin vocant, in multis nominibus.

Abuſio locum habet in communi conſuetudine, non in indagatione naturæ.

Verum et falſum non eſt in voce.

Vox non eſt.

Vox nulla, vt vox, eſt ſignificatiua.

Verum nō eſt in voce, nec ſimplici, nec compoſita.

& incompoſita. Pronunciatum enim oportet eſſe verum: nullum autem pronunciatum eſt incompoſitum. Incompoſita autem eſſe non poteſt, propterea quòd nulla dictio compoſita conſiſtat: vt Dion eſt.

Dictio compoſita non conſiſtit.

Quando enim dicimus Dion, nondum dicimus Eſt: & quando hanc proferimus, nōdum illam dicimus. Quamobrem nec in voce eſt verum. Sed nec in motu cogitationis, vt putarunt nonnulli. Nam ſi in motu cogitationis eſt verum, nihil erit verum ex iis quæ ſunt extrinſecus. Motus enim cogitationis eſt in nobis, & non extrà. Abſurdum eſt autem dicere nihil eſſe verum ex iis quæ ſunt extrinſecus. Abſurdum eſt ergo verum relinquere in motu cogitationis. & cùm motus cogitationis ſint vniuſcuiuſque proprij, nullum erit verum commune. Si nullum autem ſit verum commune, erunt omnia incerta, obſcura & diſcrepantia. Quod enim iſte habet verum, nempe motum cogitationis, hoc alius non habet: & contrà, quod ille habet, hoc iſte non comprehendit. Abſurdum eſt autem dicere nihil eſſe verum de quo omnes conſentiant. Cenſere ergo in motu cogitationis poſitū eſſe verum, eſt abſurdum & non rectè habet: & eſt conſequēs iis qui verum relinquunt in motu cogitationis, vt fateātur omnia eſſe vera: vtpote motū cogitationis Epicuri & Zenonis & Democriti & aliorum. ex æquo enim iis omnibus accidit, vt ſint motus cogitationis. Fieri autem non poteſt vt ſint omnia vera, vt nec omnia falſa. Ergo nec motus cogitationis eſt verum. Cæterum cùm per hæc mouerimus dubitationes de eo quod iudicat & de vero, poſtea conſideremus de viis ac rationibus quæ componuntur ab eo quod vim habet iudicandi, ad verum comprehendendum quod non ex ſeipſo occurrit, nempe de ſigno & demonſtratione. Et ordine quidem primum dicamus de ſigno. Nam per eius participationem demonſtratio detegit concluſionem.

Verum nō eſt in motu cogitationis.

Rerum aliæ ſunt manifeſtæ, aliæ non manifeſtæ.

Qvoniam duplex eſt rerum in ſummo differentia, per quam aliæ quidem ſunt manifeſtæ, aliæ verò non manifeſtæ. Et manifeſtæ quidem, quæ ex ſeipſis incurrunt in ſenſus & in cogitationē: non manifeſtæ autem, quæ ex ſe non poſſunt apprehendi. In dubitatione autem mota de euidentibus, methodicè à nobis diſputatum eſt De eo quod iudicat. Nam ſi hoc ſtabile ac firmum fuerit oſtenſum, fieri nō poteſt vt de iis quæ apparent, aſſeratur, quòd ea ſint eiuſmodi natura cuiuſmodi apparent. Cùm autem rerum non manifeſtarum adhuc reſtet differentia quomodo ſe habeat ad eam quoque infirmandam ac abolendā, via quadam compendiaria ducimus nobis eſſe vtendū,

quæ

quæ & ſignum perimat & demonſtrationem. Nam ſi hæc rurſus tollantur, infirma & minimè ſtabilis eſt quæ per ipſa fit veri comprehẽſio. Paucis autem fortaſſe conuenit in ſingularibus differere de natura ſigni. Dicitur ergo ſignum bifariam: communiter, & proprié. Communiter quidem, quod videtur aliquid ſignificare, iuxta quod id quod eſt vſui ad rei renouationem quæ cum ipſo eſt obſeruata, ſolemus vocare ſignum: propriè autem, id quod rem indicat quæ non eſt manifeſta. de quo propoſitum eſt quærere in præſentia. Si id autem ad eius naturam apertius & euidentius intelligendam pertinet, rurſus præmittendum eſt, vt ſuperius dicebamus, quòd ex rebus eæ quidem ſunt manifeſtæ, quæ ex ſeipſis ad noſtram veniunt cognitionem: vt eſt, in præſentia diem eſſe, & me differere. Non manifeſtæ autem, quæ non ſic habent.

Signum dicitur communiter et propriè.

Manifeſtæ res quæ ſint.

Non manifeſtæ res quæ ſint.

Quot ſunt non manifeſtarum rerum differentiæ.

Ex iis rebus quæ ſunt incertæ ac non manifeſtæ, aliquæ quidem ſunt omnino incertæ & non manifeſtæ, aliæ autem natura, aliæ autẽ ad tempus. Ex quibus quidem illæ ad tempus incertæ & non manifeſtæ appellantur, quę ſua quidem natura ſunt euidentes, ſed propter aliquas externas circunſtantias aliquo tempore nobis ſunt non manifeſtæ: vt nobis nunc eſt ciuitas Athenienſium. Nam natura quidẽ eſt euidens ac manifeſta, ſed propter interuallum quod intercedit non eſt nobis manifeſta. Natura autem res ſunt non manifeſtæ, quæ perpetuò ſunt occultę, neque poſſunt ſub noſtram cadere euidentiã: vt ſunt pori ſeu meatus quos percipit intelligentia, & quod nonnulli cenſent eſſe naturaliter extra mundum, inane infinitum. Omnino autem incertæ & non manifeſtæ res ſunt, quæ ſunt huiuſmodi, vt ſua natura ſub humanam nunquam cadant comprehẽſionem: vt ſtellas eſſe pares aut impares, & tam multas eſſe numero arenas in Libya. Cùm ſint ergo quatuor in rebus differentiæ: vna quidem euidentium: ſecunda autem earum quæ ſunt omnino incertæ & non manifeſtæ: tertia autem earum quæ ſunt incertæ ac non manifeſtæ natura: quarta autem earum quæ ad tempus, non omnẽ differentiam dicimus opus habere ſigno, ſed aliquam. Iam enim neque quæ ſunt omnino incertæ ac non manifeſtæ, vllum admittunt ſignum: neque quæ ſunt euidentes. Sed euidentes quidem, quoniam ex ſe incurrunt, nullo alio opus habent ad indicãdum. Quæ ſunt autem omninò incertæ, quòd cùm communiter omnem effugerint comprehenſionem, nec eam

Res non manifeſtæ ad tempus.

Res non manifeſtæ natura.

Res non manifeſtæ omnino.

Signo quæ res opus habeant.

admittunt quæ fit per ſignum. Quæ ſunt autem natura incertę & obſcuræ, & quæ ſunt obſcuræ, opus habent ea quæ eſt ex ſigno obſeruatione. Eæ quidem quæ ſunt ad tempus incertæ & non manifeſtæ, quòd ex aliquibus circunſtantiis ex noſtra tolluntur euidentia. Quæ autem ſunt natura incertæ & non manifeſtæ, quòd eæ planè non apparent. Cùm ergo ſit duplex differentia rerum quæ ſigno indigent,

Signũ duplex, nempe in memoriam reuocans, & indicans.

duplex quoque exortum eſt ſignum. alterum quidem in memoriam reuocans, quod videtur maximè eſſe vſui in rebus quæ ſunt ad tempus incertæ & non manifeſtæ: alterum autem indicans, quod cenſetur aſſumendum in iis rebus quæ ſunt natura incertæ & non manifeſtæ. Et id quidem quod in memoriam reuocat, ſimul obſeruatum cũ

Signũ in memoriam reuocans quale ſit.

ſigno quod eſt per euidentiam, ſimul atque inciderit, deducit nos ad recordationem illius rei quæ nõ eſt manifeſta, quæ ſimul cum eo eſt obſeruata, nunc autem euidenter non incurrit: vt in fumo & igne. Ea enim ſæpe inter ſe inuicem coniuncta obſeruantes, ſimul atque alterum viderimus, nempe fumum, reliquum renouamus, nempe ignem qui non cernitur. Eadem eſt ratio et in cicatrice quæ vlceri accedit: & in vulneratione cordis quæ mortem præcedit. Nam cùm cicatricem viderimus, vlcus quod præceſsit renouamus. conſpecta autem cordis vulneratione, mortem futurã prænoſcimus. Sed ſignum quidem reuocans in memoriam, talem habet proprietatem. Indicans

Signum indicans quale ſit.

autem ab eo differt. Neque enim vtique id admittit obſeruationem ſimul cum ſigno. Nam ab initio vtique in ſuſpicionem & exiſtimationem cadere non poteſt res quæ eſt incerta & non manifecta: & propterea non poteſt obſeruari ſimul cũ aliquo ex iis quæ apparent, ſed apertè ex propria natura & conſtitutione, tantùm non vocem emittens dicitur ſignificare illud cuius eſt indicãs: vt anima eſt ex iis rebus quæ ſunt natura incertæ & non manifeſtæ. Sua enim natura nunquam cadit ſub noſtram euidentiam. Cùm autẽ ſit eiuſmodi, indicatiuè ſignificatur ex motibus corporis: ratiocinamur enim quòd vis quædam quę corpus ſubiit, ei tales indit motus. Verumenimuero cùm duo ſint ſigna, nempe & id quod in memoriam reuocat, & in iis rebus quæ ſunt ad tempus incertæ & non manifeſtæ, videtur valde vtile: & id quod indicat, quod quidem refertur ad ea quæ ſunt natura incerta & non manifeſta, omnis noſtra futura eſt quæſtio & dubita-

De ſigno indicãte, non de ſigno reuocãte in memoriã dubitãt ſcepticí.

tio, non de eo quod in memoriam reuocat. nemo enim eſt qui non communiter credat hoc eſſe vtile ad ea quæ ad vitam pertinent: ſed de eo quod indicat. hoc enim fictum eſt à dogmaticis Philoſophis,

& à ratione vtẽtibus Medicis,vt quod poſsit ipſis præbere vſum maximè neceſſarium. Vnde nec pugnamus cum communibus & quæ ſunt anticipatæ hominum notionibus : nec vitam confundimus, dicentes nullum eſſe ſignum,vt quidam nos calumniantur. Nam ſi tolleremus omne ſignum,pugnaremus fortè cum vita & cum omnibus hominibus. Nunc autem ipſi quoque nouimus, ex fumo quidẽ præceſsiſſe ignem:ex cicatrice autem vlcus:ex præcedẽte autem cordis vulneratione mortem:ex propoſita autem tęnia ſumentes vnctionẽ. Nunc ergo quoniam ſignum quidem ponimus quod in memoriam reuocat, quo vita humana vtitur, hoc autẽ tollimus quod à Dogmaticis falſa inductum eſt opinione,an non præterea quòd cum vita nõ pugnamus, eam etiam defendimus? quoniam Dogmaticos qui aduerſus communem & anticipatam hominum inſurrexerunt notionẽ, & dicunt ſe ſcire ea quæ ſunt natura incerta ac non manifeſta,ex Philoſophia notãter refellimus. Atque hæc quidem in ſumma dicta ſint de ſigno quod cadit ſub quæſtionem. Oportet autem in præſentia memoria tenere morem Scepticorum. Is autem eſt,non cum perſuaſione & aſſenſione exponere rationes cur non ſit ſignum. Hoc enim facere, perinde eſt ac cenſere eſſe aliquod ſignum ſimiliter atque ij qui dogmata ſtatuunt. Alioqui deducere quæſtionem ad par robur ac parem firmitatem : & oſtendere quòd eſt æquè credibile,nõ eſſe, & eſſe aliquod ſignum, aut contrà æquè incredibile, aliquod eſſe ſignum atque non eſſe. hinc enim momenti nulla fit menti inclinatio & aſſenſio. Propter hoc certè, etiam is qui nobis videtur contradicere, fert opem iis qui dicunt nullum eſſe ſignum indicans : & partem quæ debet Scepticè confirmari,eam ipſe acceptã confirmat. Si enim quæ ab iis qui dubitant aduerſus ſignum afferuntur rationes, ſunt admodum validæ & propemodum eiuſmodi vt aduerſus eas contradici non poſſit:iis autẽ minimè carent qui apud Dogmaticos eius probant eſſentiam, ex eo ipſo mittenda eſt eſſentia,& non iniuria ad alteram partem eſt accedendum. Sed cùm oſtenſus ſit mos Scepticus, de cætero procedamus ad confirmandum propoſitum. Ex iis ergo quæ ſunt,aiunt Sceptici,alia quidem ſunt ex differentia,alia autẽ quæ quodammodo referuntur ad aliquid. Et ex differentia quidem ſunt, quæ ex propria intelliguntur ſubſtantia & abſolutè:vt album,nigrũ, dulce,amarum,& quidquid eſt his ſimile. Ad ea enim nuda & per ſe ſola nos applicamus & ex circunſcriptione, & abſque eo quod aliquid aliud ſimul cogitemus. Ad aliquid autem referuntur,quæ intelliguntur

Mos Scepticorum in diſputatione de ſigno.

Res quænam dicantur eſſe ex differentia.

Res ad aliquid relatæ.

liguntur ex habitudine & relatione ad alterum, & non ſumuntur abſolutè, hoc eſt ſeorſum ac ſeparatim: vt albius, & nigrius, & dulcius, & amarius, & quidquid eſt eius generis. Nõ enim quomodo album aut nigrum aut amarum ex propria intelligebatur circunſcriptione, ita etiam albius aut nigrius, ſed vt hoc intelligamus, ſimul quoque adiicere oportet, & illud non eſt albius, aut illud non eſt nigrius: & in dulciori & amariori eadem eſt ratio. Quoniam ergo duæ ſunt rerum differentiæ, vna quidem ex iis quæ ſunt ex differentia, altera autem ex iis quæ aliquo modo referuntur ad aliquid, oportebit ſignũ quoque indicans, aut ex iis eſſe quæ ſunt ex differentia, aut ex iis quæ referuntur ad aliquid. nam inter hæc quidem nulla intercedit rerum ſpecies. Sed minimè eſt ex iis quæ ſunt ex differentia, vt ex eo ipſo conceſſum eſt etiam ab iis qui ſunt diuerſæ ſententię. Erit ergo ex iis quæ referuntur ad aliquid. Quomodo enim ſignatum quod intelligitur ex ea quæ eſt tanquam ad ſignum relatione ac habitudine, eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid: eſt enim alicuius ſignum, nempe ſignati. Si ergo alterum eorum ſuſtulerimus ex hypotheſi, ſimul etiam tolletur reliquum: vt etiam in dextero & ſiniſtro cernitur fieri. Nam ſi nullum ſit dexterum, nec erit quidem aliquid ſiniſtrum, propterea quòd vtrunque eorum eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid: & ſi nullũ ſit ſiniſtrum, ſimul etiã circunſcribitur dexteri cogitatio. Neq; enim, vt dixi, albius aliquid poteſt cognoſci, niſi ſimul ſubiiciatur id quo eſt albius. ergo nec nigrius. Quoniã ergo ſignum quoque eſt ex iis quæ referũtur ad aliquid, vt prius diximus, ſimul cum ſigno cõprehenditur id cuius eſt ſignum. Quod autẽ cum eo comprehenditur, non eſt eius ſignum. Exiſtimare enim quòd id quod cum aliquo ſimul comprehenditur, eſt illius ſignum, eſt planè abruptum. Nam cùm ambo ſumantur ſub vno præfinito terminò temporis, neque hoc illud aperit, neque illud hoc ſignificat: vtrunque autem per ſe incurrens vim habet eiuſmodi. Rurſus componi poteſt eiuſmodi ratio. Signũ ſi poteſt comprehendi, aut comprehenditur ante ſignatum, aut cum eo ſimul comprehenditur, aut poſt ipſum. Neque autem prius comprehenditur, neque ſimul, neque poſtea, vt oſtendemus. Non poteſt ergo ſignum comprehendi. Atque dicere quidem quòd poſt ſignatum comprehenditur ſignum, ex ſe cernitur abſurdum. Quomodo enim adhuc poteſt aperire ſignum, cùm id quod ab eo aperitur ſignatum, ante ipſum comprehendatur? Et alioqui Dogmatici aſſumẽt aliquid quod pugnat cum eo quod ab ipſis ſolet conſtitui, ſi hoc dicant. Di-

Signum non eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Signum non comprehendi.

cunt

cunt enim ſignatum eſſe incertum & non manifeſtum, & ex ſe non poſſe comprehendi. Sed ſi poſt eius comprehenſionem comprehenditur ſignum, non erit hoc incertum & non manifeſtum, quãdoquidem hoc fuerit deprehenſum antequam adeſſet quod ipſum ſignificat & declarat. Quamobrẽ ſignum non comprehenditur cum ſignato. Sed neque ſimul comprehenditur propter prius dictam paulo antè cauſam. Nam quæ à ſe inter ſe cõprehenduntur, non opus habent vt ſe inuicem ſignificent ac declarent, ſed ex ſeipſis in vnum incurrunt. & ideo neque ſignum dicetur eſſe ſignum, neque ſignatum adhuc eſſe ſignatum. Reſtat ergo vt dicatur quòd ſignum comprehenditur ante ſignatum. quod rurſus deuoluitur ad eaſdem reprehenſiones. Deberent enim prius oſtendere Dogmatici, quòd ſignum non ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid: aut quòd ſimul inter ſe non comprehenduntur quæ referuntur ad aliquid: deinde à nobis quoque ſumere, quòd ſignum comprehenditur priuſquam ſignatum. Si prima autem ſunt immobilia, fieri non poteſt vt quæ præcedit comprehenſio, ſigno ferat teſtimonium, quod eſt ex genere eorum quę referuntur ad aliquid, & debet ſimul comprehendi cum eo cuius eſt ſignum. Sed ſi vt ſignum comprehendatur, oportet vel ipſum prius comprehendi quàm ipſum ſignatum, vel cum eo ſimul comprehẽdi, aut poſt ipſum: oſtenſum eſt autem nihil ex iis poſſe fieri. Dicendum eſt ergo ſignum eſſe incomprehenſibile. Præterea vi eadem aliam rationem interrogant quidam Dogmaticos, quæ ſic habet: Si eſt aliquod ſignũ alicuius indicans, aut apparens eſt ſignum apparentis, aut non apparens non apparentis, aut apparens non apparentis, aut non apparens apparentis. Neque autem apparens eſt ſignum apparentis, neq; non apparens non apparentis, neque apparens non apparentis, neq; contrà. Non eſt ergo aliquod ſignum. Et ratio quidem eſt eiuſmodi. Eſt autem eius quoque euidens probatio. fiet autem euidentior, ſi oſtenderimus obiectionem quæ à Dogmaticis aduerſus ipſos affertur. Dicunt enim ſe duas ſolas concedere coniugationes, de duabus autem reliquis à nobis diſſidere. Nam apparẽs quidem, eſſe ſignum apparentis, & non apparentis apparens eſſe ſignum, verum eſt. Non apparens autem apparentis, aut non apparens non apparentis eſſe ſignificans, falſum eſt. Iam enim apparens quidem apparentis ſignum eſt, nempe vmbra corporis. Nam & ipſa cùm ſit ſignum, eſt apparẽs: & corpus cùm ſit ſignatum, eſt euidens. Apparens autem oſtendit ac declarat non apparens: vt rubor pudorem. Nam rubor quidem cùm

sit euidens, per se poterat deprehendi: pudor autem non apparebat. Sunt autem planè stulti & simplices ij qui hæc dicunt. Nam cùm constet signum esse ex iis quæ referuntur ad aliquid, & necessariò simul inter se comprehendi ea quæ referuntur ad aliquid, non potest ex iis quæ simul inter se incurrunt, aliud quidem esse signum, aliud verò signatum. sed omni ratione & omnino, propterea quòd vtraque simul euidenter inter se incurrant: & quòd necessariò simul comprehendant, neque signum esse aliquid ex iis, neque signatũ, cùm illud quidem non habeat quod aperiat ac retegat, hoc autem non egeat eo quod sit aperturum ac detecturum. Eadem sunt dicenda etiam de reliqua coniugatione, per quam censebant apparens esse signum non apparẽtis. Oportet enim si hoc ita habeat, prius comprehendi signũ quàm signatum, & signatum comprehendi post signum. quod quidẽ hon potest fieri, propterea quòd sit ex genere eorum quæ referuntur ad aliquid, & ea debeant à se inter se comprehendi. Ex iis quidem certè rebus quæ comprehenduntur ab homine; aliæ quidem videntur per sensum comprehendi, aliæ autem mentis cogitatione. Et per sensum quidem, vt album, nigrum, dulce, amarum: mentis autem cogitatione, pulchrum, turpe, legitimum, iniquum, pium, impium. Igitur signum quoque si est ex iis quæ possunt comprehendi, aut est ex rebus sensilibus, aut ex iis quæ percipiuntur intelligentia. Nam si nõ sit ex altero horum generum, ne omnino quidẽ erit. Hoc certè protinus est indicium quòd non possit comprehendi, nempe quòd huc vsque distrahatur eius natura, aliis quidem existimantibus id esse sensile, aliis verò ipsum cadere sub intelligentiam. Nam Epicurus quidem & qui eius præsunt hæresi, dixerunt signum esse sensile: Stoici autem id cadere sub intelligentiam. Si hæc autem dissensio ferè est eiusmodi vt iudicio terminari non possit, necesse est vt in signo sustineatur assensio, cùm debeat esse vel sensile vel cadens sub intelligentiam. & quod est omnium grauissimum, in contrarium transmutata fuit eius promissio, siquidem pollicetur quidem futurum vt aliquod aliud aperiat ac detegat, contrà autem ipsum nunc est inuẽtum opus habere alio quod ipsum sit aperturũ ac detecturum. Si enim vnumquodque de quo est controuersia, est incertum ac non manifestum: id autẽ quod est incertum & non manifestum, est omnino ex signo comprehendendum: signum quoque de quo est controuersia, opus habebit aliquo signo ad ostendendum quòd sit incertum & non manifestum. Sed nec possunt dicere, quòd id de quo dissentitur, confirmari

Signum sitne sensile an intelligibile dubitatur.

Ad signũ comprehẽdendum alio signo opus esse.

mari & probari possit demonstratione. Nam primum quidem quando demonstrauerint, tunc id sumant vt quod sit probatum ac fide dignum. Quandiu autem est illis sola ac nuda promissio, nõ autem demonstratio, stat in sustinenda assensione. Deinde demonstratio quoque est eorum de quibus dubitatur. Quòd si de ea quoque dissentiatur, opus habet eo quod sit fidem facturum. Per id autem quod quęritur, quod quæritur velle ostendere, est planè absurdum. Alioqui autem genere quoque signum est demonstratio. est enim aperiens ac detegens conclusionem. Vt ergo signum confirmetur, oportet credibilem esse demonstrationem. Vt autem credibilis fiat demonstratio, oportet signum prius confirmari. Quo fit vt vtrunque vt ab altero fides fiat expectans, ex æquo est reliquo incredibile. Ad hæc accedit, quòd id quod sumitur in parte demonstrationis ad signum confirmandum, aut est sensile, aut cadit sub intelligentiam. Et si sit quidẽ sensile, rursus manet quę fuit ab initio quęstio, eo quòd de sensilibus communiter dissentiatur. Sin autem sit quod cadit sub intelligentiã, est similiter incredibile. Non enim sine sensilibus potest hoc apprehendi. Cæterum concedatur, & ex abundãtia detur, signum esse aut sensile, aut cadere sub intelligentiam. Sed sic quoque fieri non potest vt credibilis sit eius substantia. Dicendum est autem de vtroque vnũ magnum. Et protinus quidem est dicendum, quòd id non sit sensile. Vt ergo de hoc constet, oportet prius consentire de essentia sensiliũ, & de ea conuenire omnes Physicos. ex ea autem consensione de signo deducitur quæstio. Inter eos autẽm nõ conuenit, sed dum lympha fluet, procera arborque virescet, non cessabunt Physici de ea re inter se depugnare. Nam Democritus quidem dicit nullum esse subiectum sensilium, sed inanes quasdam sensuum affectiones esse eorũ apprehensiones. & neque in rebus externis esse aliquid dulce, nec amarum, aut calidum, aut frigidum, nec aliquid aliud ex iis quæ apparent omnibus. hæc enim esse nomina nostrarum affectionum. Epicurus autem dicebat omnia sensilia subiici talia, qualia in sensum videntur incurrere, sensu nunquam fallente, cùm alij eum falli existiment. Stoici autem & Peripatetici media via ingredientes, dixerunt nonnulla quidem subiici sensilia vt vera, nonnulla autem non esse, cùm de iis fallat sensus. Sed vt summatim dicam, si signum volumus esse sensile, oportet ante omnia de eo constare, firmiterque ac stabiliter ostẽdi sensilium substantiam, vt hoc quoque detur esse firmiter ac stabiliter comprehensibile: aut si acciderit de eo perpetuum esse dissi-

Signum probari non potest demõstratione.

Demonstratio est eorum de quibus dubitatur.

Demonstratio est genere signum.

Signum nõ est sensile.

Sensilium nullum esse subiectum, sed inanes sensuũ affectiones esse sensilium apprehẽsiones dicebat Democritus.

Sensilia talia esse qualia in sensum incurrũt, & sensum nunquam fallere dicebat Epicurus.

Sensilium aliqua esse vera, aliqua falsa, dicebant Stoici et Peripatetici.

dissidium, oportebit hoc quoque eandē habere consensionem. Quęro ergo quemadmodum possunt nos docere qui sunt diuersæ sententiæ, quòd signum sit reuera sensile? Quoduis enim sensile sua natura subiicitur omnibus quæ similiter se habent, & ex æquo sumuntur: vt album colorem non aliter quidem apprehendunt Græci, aliter verò Barbari, & differenter quidem artifices, diuersè verò rudes & imperiti: sed similiter omnes quorum sensibus nihil obsistit. & amarū rursus aut dulce non aliter quidem hic gustat, alio autem modo iste: sed similiter gustat vnusquisque ex iis qui sunt affecti similiter. Signum autem, vt signum, non cernitur similiter mouere eos qui sunt similiter affecti: sed aliis quidē minimè est signum alicuius, etiamsi in eos euidēter incurrat. aliquibus autem signum quidem est, sed non eiusdem rei, sed diuersæ. Eadem enim si appareant, exempli gratia in arte medēdi, huic quidem sunt alterius rei signa, vt Erasistrato: alterius verò isti, vt Herophilo: alterius autem illi, vt Asclepiadi. Nō est ergo dicendum signum esse sensile. Si enim sensile quidem, mouet omnes similiter. Signum autem non mouet omnes similiter. Signum minimè est sensile. Rursus si signum est sensile, oporteret sicut ignis cùm sit sensilis, vrit omnes qui possunt vri: & nix cùm sit sensilis, frigefacit omnes qui possunt frigefieri: ita etiam ipsum, siquidem est ex sensilibus, deberet omnes deducere ad idem signatum. Non deducit autē. Non est ergo sensile. Ad hæc accedit quòd si signum est sensile, aut à nobis comprehendi possunt quæ non sunt manifesta, aut non comprehendi. Atque si à nobis quidem non possunt comprehendi, perit signum. Nam cùm sint duæ res, aliæ quidem euidentes, aliæ verò incertæ & non manifestæ, si sunt quidē incertæ & non manifestæ, propterea quòd non possint comprehendi, nullum est signum. Sin autē possunt comprehendi, rursus oporteret, quoniam signum est sensile, sensile autem ex æquo omnino mouet, quæcunque sunt incerta & non manifesta comprehēdi. Sed alij quidem dicunt ea non comprehendi, vt medici Empirici, & Sceptici philosophi. Alij autem comprehendi quidem, sed non similiter. Nō est ergo signum sensile. Imò est, inquiunt. sed sicut ignis, cùm sit sensilis, pro materiæ subiectæ diuersitate diuersas ostendit facultates, & in cera quidem liquefacit, in luto autem cogit & facit concrescere, in ligno autem vrit: eodē modo est consentaneum, signum quoque, cùm sit sensile, pro diuersitate eorum quæ ipsum apprehendunt, res diuersas indicare & declarare. Nec est hoc admirabile, cùm etiam in signis quę reuocant in memoriam,

Sensile mouet omnes similiter & eodem modo.

Signum non similiter mouet eos qui sunt similiter affecti.

Sensilis rei idē est effectus.

Signi non est idem effectus.

Nullum est signum eorum quæ non possūt comprehendi.

Signum, cùm sit sensile, pro diuersitate eorum quæ ipsum apprehēdunt, res diuersas indicat & declarat.

riam,hoc quoque cernatur fieri. Fax enim quæ ſuſtollitur,ſignificat aliquibus incurſionẽ hoſtium:aliquibus verò indicat aduentum amicorum. & nolæ ſonus aliis qũidem ſignificat venditionem obſonij: aliis verò vias eſſe rigandas. Ergo ſignum quoque indicans,cùm ſenſilem habeat naturam,alia & alia poterit ſignificare & indicare. Rogauerit autem hic quoque quiſpiã eos qui vtuntur illa quæ fit ab igne tranſitione,vt oſtendant hoc fieri in ſigno,quod in igne fieri contingit.conſtat enim eum habere prius dictas facultates: nec eſt vllus qui non fateatur, ceram quidem liquefieri,lutum autem cogi & concreſcere,lignum verò vri. In ſigno autem indicante, ſi admittamus fieri quòd cum eo proportionem habeat & conueniẽtiam, ad maximam deducemur abſurditatem,dicentes eſſe vnumquodque ex iis quæ ab eo indicantur,quo fiet,vt,exempli gratia,& multitudinem vnum faciant, & acrimoniam, & corporis conſtitutionem. quod quidem eſt absurdum. Fieri enim non poteſt,vt quæ ſic pugnant cauſæ, & ſe inter ſe perimunt, ſimul ſint. Aut ergo hoc fateantur, etiam ſi fieri non poſſit,qui dogmaticè philoſophantur:aut ſignũ,cùm ſit ſenſile, quod ad ſe attinet,nihil indicare. Nos autem cùm diuersè ſimus affecti,nõ ſimiliter eo mouemur,quod quidem fateri in animum minimè induxerint,atque eo quòd tales ignis vires non cõueniant ac conſentiãt, ſed ſint dubiæ. Si enim ignis habet vrendi naturam, deberet omnia vrere, & non aliqua quidem verè, aliqua verò minimé. & ſi vim habet liquefaciendi, deberet omnia diſſoluere, & non aliqua quidem, aliqua verò minimé. Nunc autem videtur hoc facere, non ex ſua natura, ſed propter materiam eorum quæ vruntur, quæ ad illum accedit: vt vrit lignum, non quòd vim habeat vrendi, ſed quòd lignum aptum ſit vt vratur, cùm illum habuerit opem ferentem. & liquefacit ceram,non quòd vim habeat liquefaciendi, ſed quòd cera apta ſit vt liqueſcat eius ope freta. De his autem docebimus accuratius, quando cõſiderabimus de eorum eſſentia. Nunc autem aduerſus eos qui ad ſignum accedunt quod reuocat in memoriam, & aſſumunt facem & ſonum nolæ,nobis dicendum eſt, non eſſe mirandum ſi eiuſmodi ſigna plura indicent & ſignificent. Nam cùm leges dederimus, vt aiunt, definitum & in nobis ſitum eſt, velimús ne ea vnum ſignificare ac indicare, an plura. Signum enim indicans, cùm ſignatum è ſua natura videatur enuntiare,neceſſariò oportet ipſum eſſe vnius rei indicans,idque omnino vniforme. Nam ſi ſit cõmune multorum,non erit ſignum. Fieri enim non poteſt, vt vnum firmiter ac ſtabiliter ſu-

προγνοιᾶν.

Ignis ex ſua natura nec vrendi, nec liquefaciendi vim habet, ſed propter materiam eorũ quæ vruntur et liquefiunt.

Signa, quæ reuocãt in memoriam, propter legem datam plura indicant et ſignificant.

Signum eſt vnius rei indicans & vniforme.

matur, ſi multa ſint quæ non ſunt manifeſta: vt ex diuite fieri pauperem, commune eſt & eius quòd quis luxuriosè viuendo ſua prodegerit, & quòd nauem fregerit, & quòd amicis ſua erogarit. Cùm autem ſit multorum commune, non poteſt præcipuè aliquod vnum ſignificare ac indicare. Nã ſi hoc, cur magis hoc quàm illud? Sed nec omnia. Non poſſunt enim ſimul eſſe omnia. Differt ergo ſignum indicans à ſigno quod reuocat in memoriam. & non eſt ab illo ad hoc tranſeundum: quandoquidem oportet illud quidem vnum ſolum indicare ac ſignificare, hoc autem poteſt plura oſtẽdere, & vt nos ſpeciem facti poſuerimus, ſignificare, quòd quidquid eſt ſenſile, non poteſt doceri. Neque enim album colorem docetur quiſpiam videre, neque amarum diſcit guſtare; neque calidum apprehendere, neque aliquid aliud eiuſmodi: ſed à natura & ſine doctrina horum omnium adeſt nobis cognitio. Signum autem, vt ſignũ, cum multis, vt aiunt, docetur laboribus: vt in arte gubernandi, quòd ventos ſignificet & tempeſtatem aut ſerenitatem. Similiter autem apud eos qui verſantur in tractandis rebus cœleſtibus: vt apud Aratum & Alexandrum AEtolum. Eodem modo etiam apud Medicos Empiricos: vt rubor, & articulorum curuitas, & ſitis, & alia. Quæ qui non didicerit, ea nõ apprehendit vt ſigna. Signum ergo nõ eſt ſenſile. Nam ſi ſenſile quidem, non poteſt doceri: Signum autem vt ſignum poteſt doceri: Signum non eſt ſenſile. Senſile quoque, quatenus eſt ſenſile, intelligitur ex differentia: vt album, nigrum: dulce, amarum, & quidquid eſt eiuſmodi. Signum autem, quatenus ſignum, eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid. conſideratur enim ex habitudine ac relatione quæ eſt tãquam ad ſignatum. Non eſt ergo ſignũ ex ſenſilibus. Præterea quidquid eſt ſenſile, vt ipſum oſtendit vocabulum, apprehenditur ſenſu: Signum autem, vt ſignum, non ſenſu apprehẽditur, ſed mente ac cogitatione. Dicimus quidem certè verum eſſe ſignum & falſum. verum autem & falſum non eſt ſenſile. vtrunque enim eſt pronunciatũ. Pronunciatum autem non eſt ex ſenſilibus, ſed ex iis quæ cadunt ſub intelligentiam. Dicendum eſt ergo ſignum non eſſe ex ſenſilibus. Sic quoque eſt argumentandum, Si ſignum eſt ſenſile, id eſt ſignum indicans. quod quidem non ita habet. Si enim ſenſile aliquid indicat, aut id quod eſt eiuſdem generis, indicabit id quod eſt eiuſdem generis: aut id quod eſt diuerſi generis, id quod eſt diuerſi generis. Nõ eſt ergo ſenſile alicuius indicans. vt, eſto per hypotheſim nunquam nos incidiſſe in colorem album, nec in nigrum: primum autẽ videre album.

Signum indicans differt à ſigno quod reuocat in memoriam.

Senſile nõ poteſt doceri.

Signum docetur cum multo labore.

Alexander Aetolus tractat res cœleſtes.

Senſile intelligitur ex differentia.

Signum refertur ad aliquid.

Senſile apprehenditur ſenſu, ſignum mente.

Senſile nõ eſt alicuius indicans.

album. Sed non potuerimus ex huius comprehensione colorem nigrum comprehendere. Habere enim notionẽ, nigrum esse alterum colorem, & non talem qualis est albus, fortasse est ex iis quæ possunt fieri. Nigrum autem colorem comprehendere ex præsentia albi, est planè eiusmodi vt nulla ratione possit fieri. In voce quoque est eadẽ ratio, & communiter in aliis sensilibus. Sẽsile ergo eiusdem generis, ab eo quod est eiusdem generis nõ potest indicari: vt aspectabile ab aspectabili, audibile ab audibili, aut gustabile à gustabili. Sed nec quod est diuersi generis indicari potest ab eo quod est diuersi generis: vt aspectabili ab audibili, aut audibile à gustabili aut odorabili. Non enim si quispiam olfaciat aliquid suaue olens, venit ad comprehensionem albi coloris. Neque qui vocem apprehendit, gustu sentit dulcedinem. Quanquam longum est quærere, an quod est eiusdem generis, possit esse signum eius quod est eiusdem generis, & quod est diuersi, eius quod est diuersi, cùm etiam de eo quod est propius, quispiam desperauerit qui sapuerit, nẽpe de eo quòd sensile seipsum non possit indicare. Ex iis enim qui de eo cõsiderarunt, vt sæpe ostẽdimus, alii quidem dicunt ipsum non apprehẽdi à sensu quale est natura. Neque enim esse album, nec nigrum, nec calidum, nec frigidũ, nec dulce, nec amarum, nec huiusmodi alia præditum qualitate. Sed cùm inaniter sit affectus & fallatur noster sensus, videri subiectũ esse huiusmodi. Alij autem existimarunt quædam quidẽ ex sensilibus verè esse, aliqua autem minimé. Alij autem ex æquo omnibus tribuerunt essentiam. Cùm sit ergo tanta, & iudicio non decisa dissensio de substantia sensilium, dici non potest sensile seipsum ostendere, cùm nondum cognoscatur quænam sit vera sententia eorum qui sic dissident. At illud quidem certè tenendum est, quòd neque sensile eiusdẽ generis, indicatur à sensili eiusdem generis: neque quod est diuersi generis, ab eo quod est diuersi generis: neque ipsum à seipso indicatur. Aenesidemus autem in quarto libro Pyrrhonæorum, de eodem argumento, & eadẽ ferè vi ac virtute sic interrogat: Si quę apparent, omnibus similiter affectis similiter apparẽt, rubor certè qui apparet in febricitantibus, & causarum præcedens affectio, & cutis humida, & calor maior, & pulsus vehementior, & cætera signa, iis qui similiter sunt affecti & sensibus & alia constitutione, non eiusdem rei incurrunt signa, neque similiter apparẽt omnibus: sed Herophilo quidem, exempli causa, tanquam apertè boni sanguinis signa: Erasistrato autem tanquam transmutationis à venis in arterias: Asclepiadę autem

Sensile eiusdẽ generis non potest indicari ab eo quod est eiusdẽ generis.

Sensile diuersi generis nõ potest indicari à sensili diuersi generis.

sẽsile seipsum non potest indicare.

Signa febricitantium non similiter omnibus apparent.

Καὶ ὡς ἐνίκμος.

tem

εἰ σάσεως tem, tanquam signa vehementioris intensionis corpusculorum quæ percipiuntur intelligentia, in raritatibus quæ cadunt sub intelligentiam. Est ergo recta etiam secunda propositio. Sed & tertia, quòd quæ apparent, similiter apparent omnibus similiter affectis. Color enim, exempli causa, albus, ei quidem qui morbo laborat regio, & ei qui sanguine suffusos habet oculos, & ei qui secundum naturam est affectus, non similiter incurrit. non sunt enim similiter affecti. quamobrem illi quidem apparet fuluus, huic verò ruber: iis verò qui sunt in eadem affectione, nempe sanis, albus solùm apparet. Si ergo veræ sunt hæ propositiones, simul etiam inferetur illatio. Apparens ergo non est signum. Atque nobis quidem hac via & ratione argumentantibus, ex se vera ostensa est oratio. Quòd autem sit etiam indemonstrabilis, perspicuum erit si syllogisticè eam resoluerimus. Iam enim, vt paulò altius rem sumamus, indemõstrabiles dicuntur duobus modis, nempe & quæ non sunt demonstratæ, & quæ non opus habent demonstratione, quòd ex se in eis sit perspicuũ quod colligant. Sæpe autem ostendimus quòd in secundo significato ita sunt appellatæ, quæ locatæ sunt à Chrysippo in principio primæ institutionis De syllogismis. Nunc autem cùm de hoc constet, sciendum est, quòd prima quidem indemonstrabilis est, quæ ex connexo & antecedente, consequens in illo connexo habet conclusionem. hoc est, quando oratio duas habet propositiones, quarum altera quidem est connexum, altera verò antecedens in connexo, habet autem & illationem consequens in eodem connexo. tunc eiusmodi oratio appellatur prima indemonstrabilis: vt quæ sic habet, Si dies est, lux est. Atqui dies est, Lux ergo est. Hæc enim, alteram quidem ex propositionibus habet connexum, nempe illud, Si dies est, lux est. alteram autem, antecedens in connexo. Atqui dies est, lux ergo est, tertiam, illationem consequens connexi. Secunda autem indemonstrabilis est, quæ ex connexo & eo quod aduersatur consequẽti in illo connexo, id quod aduersatur antecedenti, habet conclusionem. hoc est, quando oratio rursus constat ex duabus propositionibus, quarum altera quidem est connexum, altera autẽ id quod aduersatur consequenti in connexo: habet autem & illationẽ id quod aduersatur antecedenti, tunc eiusmodi oratio est secunda indemonstrabilis: vt illud, Si dies est, lux est. Non est autem lux, non est ergo dies. Tunc enim, Si dies est, lux est, quod est altera propositio orationis, aduersatur ei quæ est in connexo. & illatio, Non est ergo dies, est ea quæ aduersatur antecedenti.

Indemonstrabilis dicitur duobus modis.

Prima indemonstrabilis oratio.

Secunda indemonstrabilis oratio.

Tertia

Tertia autem oratio indemonſtrabilis eſt, quæ conſtans ex coniunctione negatiuæ, & vno ex iis quæ ſunt in coniunctione, habet concluſionem eam quæ aduerſatur reliquæ earũ quæ ſunt in coniunctione: vt, Non & dies eſt, & nox eſt, eſt negatiua cõiuncta huius, Et dies eſt, & nox eſt. Illud autem, Dies eſt, eſt altera earum quæ ſunt in coniunctione. Illud autem, Non eſt ergo nox, aduerſatur reliquæ ex iis quæ ſunt in coniunctione. Atque tales quidem ſunt orationes. Modi autem & veluti figuræ in quibus rogatæ ſunt quæ ſic habent, ſunt huiuſmodi. Primæ quidem indemonſtrabilis, Si primum, ſecundum. Primum eſt autem, ergo ſecundum. Secundæ autem, Si primum, ſecundum. Non eſt autem ſecundum, non eſt ergo primum. Tertiæ autem, Non eſt & primum, & ſecundum. Eſt autem primum, nõ eſt ergo ſecundum. Præterea ſciẽdum eſt, quòd ex indemonſtrabilibus aliæ quidem ſunt ſimplices, aliæ verò non ſimplices. Ex quibus ſimplices quidem ſunt, in quibus ex ſeipſis manifeſtum eſt quod colligunt. hoc eſt, quòd ſimul cum eorum propoſitionibus colligitur illatio: cuiuſmodi ſunt quæ ſunt expoſitæ. In prima enim ſi ſtatim dederimus eſſe verum, Si dies eſt, lux eſt. dico autem ad hoc quod eſt Diẽ eſſe, ſequi eſſe lucem. Ponamus autem primum eſſe verum, nempe Diem eſſe, quod eſt antecedens in connexo, neceſſariò ſequetur etiã eſſe lucem. quod quidem eſt concluſio orationis. Non ſimplices autem ſunt, quæ ſunt contextæ ex ſimplicibus, & adhuc opus habent vt in illas reſoluantur, vt ſciatur eas colligere. Ex his autẽ non ſimplicibus, aliæ quidem conſtant ex iis quæ ſunt eiuſdem generis, aliæ verò ex iis quæ non ſunt eiuſdem generis. Et ex iis quidem quæ ſunt eiuſdem generis, vt quæ ſunt contextæ ex duabus primis indemõſtrabilibus, aut ex duabus ſecundis. Ex iis autem quæ ſunt diuerſorum generum, vt quæ conſtant ex prima indemonſtrabili, aut ex ſecunda & tertia: & communiter quæ ſunt iis ſimiles. Atque conſtat quidem ex iis quæ ſunt eiuſdem generis: vt hic, Si dies eſt, lux eſt. Atqui dies eſt, lux ergo eſt. contexta enim eſt ex duabus primis indemõſtrabilibus, vt ſciemus ſi ipſam reſoluerimus. Sciendum eſt enim, quod contemplatio dialectica, quæ traditur in ſyllogiſmorum reſolutionibus, eſt huiuſmodi. Cùm habuerimus propoſitiones ex quibus colligitur aliqua concluſio, vi ac poteſtate in his habemus illam concluſionem, etiam ſi non enuntietur per prolationem. Quoniam ergo duas habemus propoſitiones, nempe & connexum illud, Si dies eſt, lux eſt. quod quidem incipit à ſimplici pronunciato, Dies eſt, deſinit autem

Tertia indemonſtrabilis oratio.

Indemonſtrabiliũ aliæ ſunt ſimplices, aliæ non ſimplices.

Indemonſtrabiles non ſimplices quænam ſint.

In ſyllogiſmorum reſolutionibus theorema.

in non ſimplex connexum, nempe, Si dies eſt, lux eſt: & præterea in antecedens quod eſt in eo, nempe Dies eſt: ex his nobis colligetur prima indemonſtrabili conſequens in illo connexo, nempe, Si dies eſt, lux eſt. Hoc ergo vi quidem ac poteſtate habemus collectum in oratione. Si in prolatione autem prętermiſſum collocauerimus cum anticipatione expoſitæ orationis, nempe Dies eſt, habebimus collectum illud, Lux eſt, prima indemonſtrabili. quod quidem erat illatio expoſitæ orationis. Quo fit vt duæ ſint primæ indemonſtrabiles. vna quidem huiuſmodi, Si dies eſt, lux eſt: altera autē huiuſmodi, Si dies eſt, lux eſt. Atqui dies eſt, lux ergo eſt. Atq; huiuſmodi quidem ſunt orationes, quæ contexuntur ex iis quæ ſunt eiuſdem generis. Reſtat autem quæ conſtat ex iis quæ ſunt diuerſi generis, cuiuſmodi eſt quæ apud AEneſidemum de ſigno fuit rogata. eſt autem huiuſmodi: Si quæ apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent: & ſigna ſunt apparentia. Signa ſimiliter apparent omnibus ſimiliter affectis. Quæ autem apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Signa autem non apparent omnibus ſimiliter affectis. Signa ergo nō ſunt apparentia. Conſtat enim eiuſmodi oratio & ex ſecunda indemonſtrabili, & tertia: ſicut licet diſcere ex reſolutione. quæ quidem fiet dilucidior, ſi nos doctrinam exhibuerimus in modo qui ſic habet, Si primum & ſecundum, tertium. Non eſt autem tertium, ſed nec primum: non eſt ergo ſecundum. Quoniam enim habemus connexum in quo antecedit complexum primum & ſecundum, conſequitur autem tertium. Habemus autem & quod aduerſatur conſequēti, nempe Non tertium, colligetur nobis & quod aduerſatur antecedenti, nempe Non ergo primum & ſecundum, ſecunda indemonſtrabilī. Sed hoc ipſum vi quidem ac poteſtate oratione exponitur, cùm habeamus quæ ipſum continent propoſitiones, in prolatione autē prętermittuntur, quæ ſi locauerimus cum ea quæ reſtat propoſitione, nempe prima, habebimus cōcluſionem quæ colligitur, nempe Non ergo ſecundum, tertia indemonſtrabili. Quo fit vt duæ ſint indemōſtrabiles. vna quidem huiuſmodi, Si primum & ſecundum, tertium. Non eſt autem tertium, non eſt ergo primum & ſecundum. quæ eſt ſecunda indemonſtrabilis. Altera autem ſecunda quæ ſic habet, Nō & primum, & ſecundum. Atqui eſt primum, non eſt ergo ſecundum. Atque in modo quidem eſt eiuſmodi reſolutio. habet autē proportionem & conuenientiam in oratione. prætermittitur enim tertium, nempe illud, Non quæ apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter

appa-

apparent. & ſigna ſunt apparentia. Signa omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Signa ergo non ſunt apparẽtia. Tertia autem huiuſmodi. Non & quæ apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Et ſigna ſunt apparentia. Atqui quæ apparent, omnibus ſimiliter affectis ſimiliter apparent. Non ſunt ergo ſigna quæ apparẽt. Eadem autem virtute colligendi eiuſmodi quoque proponetur oratio: Si quæ apparent, ex æquo apparent omnibus: & quæ apparent, ſunt ſigna eorũ quæ non apparent. quæ non ſunt manifeſta, ex æquo apparent omnibus. Non autem quæ non ſunt manifeſta, ex æquo apparent omnibus. Sed & quæ apparent, ex æquo apparent omnibus. Non ergo quæ apparent, ſunt ſigna eorum quæ non ſunt manifeſta. Huius vtique orationis ſimilis quidem eſt reſolutio, per quam ſecunda indemonſtrabilis applicatur tertiæ. Sunt autem euidentes propoſitiones. Nam quòd quæ apparent, ex æquo apparent iis quorum ſenſibus nihil obſtat, eſt perſpicuum. Non enim aliis aliter apparet album, neque aliis aliter nigrum, neque differenter dulce: ſed ſimiliter omnes mouet. Si hæc autem ex æquo apparent omnibus, & vim habent indicatiuam eorum quæ non ſunt manifeſta: neceſſe eſt ea etiam quæ non ſunt manifeſta, ex æquo omnibus incurrere: vtpote quòd & eædem ſint cauſæ, & ſit ſimiliter ſubiecta materia. Hoc autem non ita eſt. Non enim omnes ſimiliter ea quæ non ſunt manifeſta cognoſcunt, etiam ſi ex æquo eis ſe offerant ſenſilia. Sed aliis ne veniunt quidem in cogitationem: aliis autem veniunt quidem, ſed attrahuntur in varietatem & in multiplices & inter ſe pugnantes negationes. Conſequens eſt ergo dicere ſigna non eſſe ſenſilia, ne nobis ſequatur hoc abſurdum. Licebit autem iis quoque quę dicta ſunt breuiter comprehenſis, tales proponere orationes: Si quæ apparent, omnibus apparent: ſigna autem non omnibus apparent: non ſunt ea quæ apparent, ſigna. Atqui primum, ergo & ſecundum. Et rurſus, Si quæ apparent, quatenus ſunt apparentia, non opus habent vt doceantur: ſigna non ſunt apparentia. Atqui primum, ergo & ſecundũ. Atque aduerſus eos quidem qui cenſent ſignum eſſe ſenſile, hæ ſint motæ dubitationes. Conſideremus autem & ſectam illorum qui eis aduerſantur, eorum, inquam, qui illud acceperunt, vt quod cadat ſub intelligentiam. Fortè autem oportebit etiam pauca præmittere de eo quod ipſis placet, quatenus ſignum volunt eſſe pronunciatum, & ideo deſcribunt id cadere ſub intelligentiã. Dicunt ergo ſignum eſſe pronunciatum in recto cõnexo ex antecedenti apériens conſequẽs.

Signi, quatenus est pronunciatum, definitio.

Recti connexi quatuor coniugationes.

Iudicationes recti connexi multas quidem etiam alias esse dicunt: vnam autem esse ex omnibus de qua non constat, quæ est definienda. Omne enim connexum aut à vero incipiens desinit in verum, aut à falso incipiens desinit in falsum, aut à vero in falsum, aut à falso in verum. Atque à vero quidem incipiẽs desinit in verum, illud: Si sunt Dij, Deorum prouidentia mundus administratur. A falso autem in falsum, vt illud: Si terra volat, habet alas. A vero autem in falsum, vt: Si iste mouetur, ambulat, eo quidem non ambulante, sed mouente. Cùm sint ergo quatuor connexi coniugationes, nempe cùm & à vero incipiat, & in verum desinat: aut cùm à falso desinat in verum, aut contrà à vero in falsum, in primis quidem quatuor modis dicunt hoc esse verum. Nam & si à vero incipiens desinat in verum, est verum: & si à falso in falsum, rursus verum: similiter autem & si à falso in verum. Vno autem solo modo esse falsum, nempe quando à vero incipiens desinit in falsum. Cùm hæc autem ita habeant, signum dicunt esse quęrendum, non in hoc prauo connexo, sed in recto. Dictum est enim pronunciatum, quod in recto connexo est antecedẽs. Sed quoniam non erat rectum vnum connexum, tria autem erant, nempe quod incipit à vero & desinit in verum, & quod à vero in falsum, & quod à falso in verum, quærendum est vtrúmnam signum quærendũ sit in omnibus rectis connexis, an in aliquibus, an in aliquo. Ergo si signum oportet esse verum & verum ostendere, neque in eo quod incipit à vero & desinit in falsum, neque in eo quod à falso in verum, subiicietur. Restat ergo vt id sit in illo solo, quod & incipit à vero, & desinit in verum, vtpote quod & ipsum sit, & signatum simul esse debeat. Quando ergo dicitur signum esse pronũciatum in recto connexo antecedens, oportebit intelligere antecedens in eo solo connexo, quod & à vero incipit, & desinit in verum. Atqui non si quod antecedit pronunciatum in recto connexo, & à vero incipiens & in verum desinens, hoc est signum. Iam enim à vero quidem certè incipit illud, Si dies est, lux est: à vero, inquam, nempe Dies est, & in verum desinit, nempe Lux est. Non habet autem in se antecedens pronunciatum signum desinentis seu consequentis. Neque enim illud Dies est, aperit & reuelat esse lucem: sed vt ipsum per se præcurrit, ita etiam lux accipitur ex sua claritate & euidentia. Oportet ergo signum, non solum esse antecedens in recto connexo, sed etiam habere naturam quæ aperiat aut reuelet id quod desinit seu consequẽs: cuiusmodi est in his connexis, Si ista habet lac in vberibus, concepit.

Et si

Et ſi iſte expuit craſſum & viſcidum ex pulmone humorem, quem βρόγχιον appellant, vlcus habet in pulmone. Hoc enim connexum eſt rectum, vt quod incipiat quidem à vero, nempe Iſte expuit craſſum & viſcidum humorem è pulmone: deſinat autem in verum, nempe, Iſte habet vlcus in pulmone, cum eo quod primum aperit, & reuelat ſecundum. Ad illud enim nos applicantes, hoc comprehendimus. Præterea, inquiunt, oportet ſignum præſens eſſe ſignum præſentis. Nonnulli enim decepti etiam præſens volunt eſſe ſignum præteriti: vt in hoc, Si iſte habet cicatricẽ, iſte habuit vlcus. Nam ſi habet quidem cicatricem, eſt præſens. apparet enim: vlcus autem habuiſſe, præteritum. nõ eſt enim amplius vlcus. Et præſens futuri: vt id quod continetur hoc connexo, Si iſte fuit corde ſauciatus, morietur. nam cordis quidem vulnus iam eſſe dicũt, mortem autem futuram. Ignorant autem qui hæc dicunt, quòd alia quidem ſunt præterita, alia futura. Signum autem & ſignatum etiam in his eſt, præſens præſentis. Nam & in illo priori, Si iſte habet cicatricem, habuit vlcus: vlcus quidem iam fuit & præteriit. Quòd autẽ iſte habuerit vlcus, eſt præſens pronũciatum quod dicitur de aliquo quod fuit. Et in illo, Si iſte vulneratus eſt corde, morietur, futura quidem eſt mors. Quòd iſte autem ſit moriturus, eſt præſens pronunciatum quod dicitur de futuro. vnde etiam nunc eſt verum. Quamobrem & ſignum eſt pronunciatum, & in recto connexo antecedit quod incipit à vero, & deſinit in verum, aperit autem & reuelat id quod eſt deſinens ſeu conſequens. & omnino præſens eſt præſentis ſignum. His autem oſtenſis congruenter iis quæ ab illis traduntur artibus, primum quidem hoc ſolum eis dicendum eſt. Si, vt alij quidem volunt, ſignum eſt ſenſile: vt alij autem volunt, cadit ſub intelligentiam: & quæ de ea re eſt cõtrouerſia huc vſque non potuit diiudicari, dicendum eſt ſignum planè eſſe incertum & non manifeſtum. Cùm autem ſit non manifeſtũ, opus habet iis quæ id ſunt apertura ac detectura: non oportet autem eſſe alia quæ ipſum aperiant ac detegant. Præterea ſi ex eorum ſententia ſignum habet ſubſtantiam in eo quod dicitur, quæritur autem an ſint quæ dicuntur, abſurdum eſt priuſquam conſtet de genere, tanquam firmam ac ſtabilem accipere ſpeciem. Videmus autem, quòd ſunt quidam qui peremerunt eſſentiam eorum quæ dicuntur: nec ſolùm ij qui ſunt diuerſæ ſententiæ, vt Epicurei, ſed etiam Stoici, vt Baſilides, qui in hac fuit opinione vt exiſtimaret nihil eſſe incorporeũ. De ſigno ergo ſuſtinenda eſt aſſenſio. Sed ſi prius, inquiunt, oſtende-

Signũ eſt præſentis, nõ præteriti, nec futuri.

Signum eſt incertum & nõ manifeſtũ, cùm neſciatur ſitne ſenſile an intelligibile.

λεκτῶν

Baſilides Stoicus exiſtimauit nihil eſſe incorporeum.

rimus essentiam eorum quæ dicuntur, habebimus firmam ac stabilẽ signi naturam. Quando ergo ostenderitis, inquiet quispiam, tunc quoque sumite esse credibilem signi essentiam. Quandiu autem manetis in nuda promissione, necesse est quoque nos manere in sustinenda assensione. Deinde quemadmodum fieri potest vt demonstretur essentia eorum quæ dicuntur? Nam aut per signum hoc oportebit facere, aut per demonstrationem potest hoc fieri. Nam ipsa quoque cùm sint quæ dicuntur, quæruntur similiter atque alia quæ dicũtur. Et tantum abest vt possint aliquid firmiter ac stabiliter ostẽdere, vt contrà ipsa quoque opus habeant eo quod sit ostẽsurum. & imprudentes inciderunt Stoici in eum modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt certa esse constet ea quæ dicuntur, & demonstrationem & signum esse oportet. Vt autem demonstratio & signum consistat, necesse est vt prius sit credita eorum quæ dicuntur, natura. Cùm ergo in se inuicem annuant, & expectent eam quæ inter se fit probationẽ, ex æquo sunt incredibilia. Sed agè concedatur ex abundantia, vt procedat quæstio, esse quæ dicuntur, licet quæ de iis est cõtrouersia, minimè possit decidi. Si ea ergo sunt, aut corpora ea esse dicent aut incorporea. Et corpora quidem non dixerint. Sin autem incorporea, aut ex eorum sententia aliquid agunt, aut nihil agunt. Et agere quidẽ non censuerint. Incorporeum enim, vt ipsi volunt, neq; vt aliquid agat, neque vt aliquid patiatur, habet à natura insitum. Si autem nihil agant, nec cuius sunt signum aliquid indicarint & significauerint. Aliquid enim indicare & significare, est aliquid agere. Absurdum est autem, signum nec indicare aliquid nec significare. Signum ergo non cadit sub intelligentiam, nec est pronunciatum. maximè cùm, vt alibi ostendimus, alia quidem significent, alia verò significentur. Significant quidem voces: significantur autem quę dicuntur. in quibus sunt etiam pronunciata. Cùm autem omnia significentur pronunciata, non autem significẽt, signum minimè est pronunciatum. Rursus concedatur quæ dicuntur naturam habere incorpoream. Sed quoniam dicunt signum antecedere in recto connexo, oportebit rectum connexum prius esse diiudicatum & examinatum, siue id sit vt vult Philo, siue vt vult Diodorus, aut id ex colligatione, aut aliquo alio modo iudicetur. Nam cùm de his sint multæ dissensiones, non licet sumere signum firmiter ac stabiliter, si decidi ac terminari non possit eorum controuersia. Ad ea quæ dicta sunt, accedit, quòd etiam si dederimus eos inter se consentire de eo quod verè &

Eorum quæ dicuntur essentia non potest demonstrari.

Incorporeum neque agit, neque patitur.

Signũ cùm sit incorporeum, nihil significat.

Signum non est intelligibile, nec pronunciatum.

rè & rectè iudicat,& citra controuerſiam id eſſe quodcunque illi velint, nihilo ſecius neceſſe eſt vt id quod continet ſignum, fateantur non poſſe diiudicari. Signatum enim aut manifeſtum eſſe volunt,aut non manifeſtum. Et ſi quidē eſt manifeſtum,non erit ſignatum:neq; ab aliquo ſignificabitur,ſed ipſum per ſe incurret. Sin autem nō manifeſtum, erit omnino hoc ignotum ſitne verum an falſum. Nam ſi cognoſcatur quídnam ſit horum, erit manifeſtum. Quod ergo continet ſignum & ſignatum,connexum deſinens ſeu conſequens, quoniam non eſt manifeſtum, neceſſariò non poterit diiudicari. Nam quoniam quod à vero quidem incipit,eſt notum,quatenus autē deſinit eſt ignotum,oportet nos ante omnia ad ipſum diiudicandū noſſe in quid deſinat: vt ſi in verum quidem deſinat,hoc ponamus verum, propterea quòd incipiat à vero, & in verum deſinat. Non eſt ergo dicendum ſignum eſſe pronunciatum,neque in recto connexo antecedens. His autem addendum eſt,quòd etiam pugnant cum euidentia qui ſunt principes huius ſententię. Si enim ſignum eſt pronunciatum, & in recto connexo antecedit,oporteret eos qui nullam habēt omnino notionem pronunciati, neque artes didicerunt dialecticas, eſſe remotos ab omni ſignatione. Non ita eſt autem. Nam ſæpe gubernatores illiterati, & ſæpe dialecticarum contemplationum imperiti agricolæ,præclarè ſignant & obſeruant. Illi quidem in mari ventos & ſerenitates,tempeſtatesque & trāquillitates: hi autem in agricultura fertilitatem & ſterilitatem,ſiccitatemque & imbres. Quanquam quid loquimur de hominibus,cùm quidam ex ipſis etiam bruta impertiant ſigni intelligentia? Nam canis quando in veſtigio figit pedem,ſignat feram. Sed non ideo pronunciati attrahit viſionem. Si hoc eſt veſtigium, fera eſt hic. Et equus cùm admouetur calcar, aut intentatur ſcutica,exilit quidem,& ad curſum incitatur. Non diiudicat autem dialecticè huiuſmodi connexum: Si intentatum eſt flagellum,eſt mihi currendum. Non eſt ergo pronunciatum ſignum antecedens in recto connexo. Hæc quidem priuatim dicta ſint aduerſus eos qui cenſent eſſe aliquod ſignum quod cadit ſub intelligentiam. Communiter autem licebit etiam aduerſus eos dicere ea quæ dicta ſunt aduerſus eos qui dicunt ipſum eſſe ſenſile. Si enim ſignum eſt pronunciatum,in recto connexo antecedens:& in omni connexo,id quod deſinit ſeu eſt conſequens ſequitur antecedens:& conſequentiæ ſunt rerum præſentium, neceſſariò & ſignum & ſignatum in vno tempore prætereuntia ſimul erunt inter ſe:& neutrum à neutro indicabitur

Signatum nō poteſt diiudicari, ſeu ſit manifeſtum, ſeu non manifeſtū.

Signum non eſſe pronunciatum oſtēditur ex euidentia.

Imperiti Dialecticæ ſignant & obſeruant.

Canes habēt ſigni intelligentiam.

Signum & ſignatum ſimul ſunt, ſi ſignum ſit pronunciatum.

cabitur aut significabitur: sed ambo nota erunt ex seipsis. Præterea signum aperit ac reuelat desinens seu consequens signatum. Signatum autem aperitur ac reuelatur à signo. Ea autem non sunt ex absolutis, sed ex iis quæ referuntur ad aliquid. Ex eo enim quod detegit, intelligitur quod detegitur: & ex eo quod detegitur, intelligitur id quod detegit. Si autem ambo cùm referantur ad aliquid, adsunt eodem tempore, ambo simul consistunt inter se. Si autem simul consistunt, vtrunque est ex seipso comprehensibile, & neutrum ex altero. Illud quoque dicendum est, quòd cuiusmodicunque sit signum, aut id habet naturam ad indicandum & significandum id quod est incertum & non manifestum: aut nos recordamur eorum quæ simul cum illo sunt aperta ac reuelata. Nos autem prout fuerimus præditi memoria, ita nos habemus in rerum substantiam. Sed si neque signum est sensile, neque id cadit sub intelligentiam, vt ostendimus: præter hæc autem nihil est tertium, dicendum est aliquid non esse signum. Dogmaticis autem aduersus vnunquodque horum argumentorum est os obstructum. probantes autem contrarium, dicunt quòd homo non differt à brutis oratione quæ profertur, (nam & corui & psittaci & picæ voces proferunt articulatas:) sed quæ intrinsecus sita est ratione. Neque simplici solùm phantasia: (nam illa quoque pelluntur visis) sed discurrente & componente. Quamobrem notionem habens consequentiæ, protinus habet etiã intelligentiam signi propter consequentiam. Etenim ipsum signum est huiusmodi: Si hoc est, illud est. Sequitur ergo hominis naturam & constitutionem quòd sit signum. Constat autem demonstrationẽ esse signum generi. Ostendit enim & significat conclusionem: & complexio quæ fit per eius propositiones, est signum quòd sit conclusio: vt in hac complexione, Si est motus, est inane. Est autem motus, est ergo inane. Hoc complexum, Si est motus, est inane, complexum per propositiones, statim est etiam signum conclusionis, nempe, Est inane. Aut ergo, inquiunt, sunt orationes demonstratiuæ quæ allatæ sunt ab iis qui mouent dubitationes, aut non demõstratiuæ. Et si non sunt quidem demonstratiuæ, sunt incredibiles, cùm etiam si essent demonstratiuæ vix fidem fecissent. Sin autem demonstratiuæ, est perspicuum quòd est aliquod signum. Demonstratio enim signum est ex genere. Sin autem nullum nullius est signum: aut aliquid significãt quæ de signo efferuntur voces, aut nihil significãt. Et si nihil quidem, ne signi quidem habent essentiam. Quemadmodum enim fieri potest, vt quæ

Si signum & signatum sunt relatiua, vtrũque est à seipso comprehensibile.

Homo in quo differat à brutis.

Signi habet intelligẽtiam, qui notionem habet consequẽtiæ.

Demonstratio est signum ex genere.

nihil

nihil ſignificant, fidem faciant quòd nullum ſit ſignum? Sin autem ſignificant, Sceptici ſunt inſipientes, qui verbo quidem ſignum expellunt, re ipſa autem id aſſumunt. Præterea ſi nulla eſt artis propria cõtemplatio, ars nihil differet ab inertia ſeu egeſtate artis. Sin autẽ eſt aliqua artis propria contemplatio, aut ea eſt apparens, aut non manifeſta. Sed apparens quidem non eſt. Nam quę apparent, omnibus ſimiliter & abſque doctrina apparent. Sin autem non eſt manifeſta, per ſignum conſiderabitur. Si autem eſt aliquid quod conſideratur per ſignum, erit etiam aliquod ſignum. Nonnulli autem ſic quoque ſimul interrogant: Si eſt aliquod ſignum, eſt ſignum: ſi non eſt ſignũ, eſt ſignum. Aut autem nullum eſt ſignum, aut eſt. Eſt ergo. Eſt quidẽ eiuſmodi oratio. eius autem primam quidem propoſitionem dicunt eſſe rectam. eſt enim diuerſificata. & id quod eſt eſſe ſignum, ſequitur eſſe ſignum: quandoquidem ſi eſt primum, erit etiam ſecundum nihil differens à primo. Illud quoque, Si non eſt ſignum, eſt ſignum, eſt etiam rectum. Ei enim qui dicit nõ eſſe ſignum, ſequitur eſſe aliquod ſignum. Si enim nullum eſt ſignum, eius quòd nullum ſit ſignũ erit aliquod ſignum: & meritò. Nã qui dicit non eſſe aliquod ſignũ, aut hoc cenſet dictione ſolùm & affirmatione, aut demonſtratione. Et qui dictione quidem cẽſet & affirmatione, dictionem & affirmationem habebit aduerſantem. Demonſtrans autem quòd ſit verum id quod ab eo dicitur, per orationem quæ oſtendit non eſſe aliquod ſignum, ſignificabit nullum eſſe ſignum. Hoc autem faciens, confitebitur eſſe aliquod ſignum. Sunt ergo, inquiunt, veræ duæ propoſitiones. vera eſt ergo etiam tertia. eſt enim diſiuncta ex iis quæ inter ſe aduerſantur, nempe & eſſe ſiguum, & non eſſe. Nam ſi omne diſiunctum tunc eſt verum, quando vnum habet verum: cernitur autem & alterum ex iis quæ inter ſe aduerſantur eſſe verum: dicendum eſt id quod eſt eiuſmodi, protinus eſſe verum. quo fit vt ex iis de quibus vt certis conſtat propoſitionibus ſimul colligatur per illationẽ. Eſt ergo aliquod ſignum. Hac quoque, inquiunt, ratione ac methodo licet perſequi. In oratione enim duo ſunt connexa, & vnũ diſiunctum. Ex his autem, connexa quidem pollicentur ex iis quæ ſunt in ipſis antecedentibus ſequi quæ ſunt in ipſis deſinentia ſeu conſequẽtia. Diſiunctum autem habet vnum verũ ex iis quæ ſunt in ipſo. Nam ſi ambo ſunt vera, aut ambo falſa, totum erit falſum. Cùm autem ſit eiuſmodi virtus iis quæ ſunt in propoſitionibus, & per poſitionem dederimus alterum eſſe verũ ex iis quæ ſunt in diſiuncto, quomodo

Artes oſtendũt eſſe ſigna.

Ex oratione quæ probat nullum eſſe ſignum, efficitur eſſe aliquod ſignum.

Diſiunctum quando ſit verum.

colligitur illatio? Et primò ponatur illud verum, Eſt aliquod ſignũ. Ergo quoniam hoc eſt antecedens in primo connexo, habebit conſequẽs id quod deſinit in illo connexo. Dicebat autem eſſe ſignum. Ergo quoniam hoc eſt antecedens in ſecundo connexò, habebit ei conſequens id quod deſinit in ſecundo connexo. erat autem ei conſequens eſſe aliquod ſignum, quod eſt etiam illatio. Hæc quidem Dogmatici. Ordine autem ſtatim ad primum dicẽdum eſt, quandoquidem ex conſtitutione hominis colligebant eſſe aliquod ſignum, quòd ex eo quod magis quæritur, volũt docere id quod minus quæritur. Nam eſſe quidem ſignum, etſi nonnulli contradicunt, nempe Sceptici, attamen de eo conueniunt Dogmatici. At Dei prouidentia conſtitutum eſſe hominem, apud non paucos ex iis non eſt leuis controuerſia. eſt autem valde violentum, ex iis quæ ſunt magis inconcella, velle docere ea quæ non ita ſe habent. Atqui diſertis verbis dicit Heraclitus hominem non eſſe participem rationis: ſolum autem eſſe mente præditum id quod ambit. Empedocles autem adhuc magis admirabiliter & præter opinionem cenſebat omnia eſſe ratione prædita, nec ſolùm animantia, ſed etiam plantas, diſertis verbis ſcribens,

„ *Omnia namque ſcias mentem & prudentiam habere.*

Ad quod accedit, quòd probabiliter dicitur, bruta animãtia non eſſe expertia prudentiæ. Nam ſi eſt eis quæ profertur oratio, neceſſe eſt eis etiam eſſe internam rationem. Nam ſine ea non poteſt conſiſtere quæ profertur oratio. Quòd ſi etiam dederimus hominẽ differre ab aliis animãtibus, & ratione & phantaſia tranſeũte & conſequentia: ſed non etiam in iis quæ ſunt incerta & non manifeſta, & in quibus cùm ſit diſſenſio, nulla data eſt ſententia, concedemus ipſum eſſe huiuſmodi: ſed in his quæ apparent quandam conſeruantem habere conſequentiam, per quam recordans de aliquibus aliqua contemplatur, & aliqua ante aliqua, & aliqua poſt aliqua, & ex priorum incurſione cætera renouat ac in memoriam reuocat. At cùm pro certo, inquiunt, conſtet quòd ſit demonſtratio, ſignum eſt ex genere. & ſi non ſunt quidem demonſtrationes quæ allatæ ſunt aduerſus ſignũ, non ſunt fide dignæ. Sinautem ſunt demonſtrationes, eſt aliquod ſignum. Nos autem qui prius diximus quòd non inſiſtimus in ſigno quod reuocat in memoriam, ſed in ſigno indicante, poſſumus concedere quòd quæ aduerſus ſignum allatæ ſunt rationes, aliquid ſignificent, ſed non indicando, verùm in memoriam reuocãdo. Nos enim

eis

προνοητικῶς Deine prouidentia conſtitutus ſit homo, dubitatum eſt apud Philoſophos aliquos.

Hominem non eſſe participem rationis ſcripſit Heraclitus.

Ratione prædita eſſe omnia cenſebat Empedocles.

Bruta nõ eſſe expertia prudentiæ.

Bruta habent rationem quæ profertur.

Homo in iis quæ apparent habet conſeruantem quandam conſequẽtiam.

Quæ aduerſus ſignum afferũtur rationes, ſignificãt nõ in dicando, ſed in memoriam reuocando.

eis mouemur, & in memoriam reuocamus ea quæ dici possunt aduersus signum indicans. Eadem etiam sunt dicenda de consequenti recordatione, ex qua rogabant, vtrum aliquid significant voces quæ proferuntur contra signum, an nihil significãt. Nam si omne signum tollamus, oporteret necessariò aut nihil significare voces quæ proferuntur aduersus signum, vt nostra est sententia: aut si eę significent, concedi esse aliquod signum. Nunc autem vtẽtes diuisione, aliquod quidem signum tollimus, aliquod verò ponimus. Nec si in eo quòd significent aliquid voces quæ proferuntur aduersus signum indicãs, concessum sit esse aliquod signum indicans, colligebatur quòd si est artis propria contemplatio, oportebit hoc non esse apertum & manifestum, sed incertum & nõ manifestum, & per signum apprehẽdi: vt qui ignoremus quòd contemplatiuæ quidem aliorum artis nulla est contemplatio, vt postea docebimus: eius autem quæ versatur in iis quę apparent, est propria quædam contemplatio. Nam per ea quę sæpe sunt obseruata aut narrata, contemplationum efficit constitutiones. Quæ autem sæpe sunt obseruata, sunt propria eorum qui sępe obseruarunt, non autem communia omnium. Nam quæ ab eis in fine rogata est oratio hoc modo, Si est primum, est primum. Si non primum, aut primum, aut non primum. ergo primum. fortasse quidẽ est praua propter redundantiã quæ est in propositionibus: citra controuersiam autem ipsos quoque videtur premere. Dicendum est autem ordine de primo, hoc est de redundantia & superuacaneo. Nam si verum est, id quod est disiunctum in oratione, debere habere vnũ verum, vt ipsi quoque prius dicebamus: vnum autem habens verum, alterum ex connexis arguit tanquam superuacaneum. Nam etsi ex iis quæ sunt in ipso ponitur verum illud, Est aliquod signũ, ad id colligendum est necessarium diuersificatum connexum, nempe, Si est aliquod signum, est signum. redundat autem & est superuacaneum reliquum, nempe, Si non est aliquod signum, est aliquod signum. Et si non esse aliquod signum, ex iis quæ sunt in ipso ponitur verum: id quidem quod diuersificatur, redundat & est superuacaneum ad id comprobandum. Illud autem, Si non est aliquod signum, est signũ, est necessarium. Est ergo praua oratio propter redundantiam. Sed vt nunc quidem minutatim congrediamur cum aduersariis, licet aliam simul rogare orationem quæ hoc modo se habet: Si is qui dicit non esse signum, cõuertitur ad hoc vt dicat esse aliquod signum, is etiam qui dicit esse aliquod signum, conuertitur ad hoc vt dicat non esse

Contẽplatiuæ aliorum artiũ nulla est contemplatio.

Artis, quæ versatur in iis quæ apparent, est quædã propria contemplatio.

Oratio praua propter redundantiam.

aliquod ſignum. Qui autem dicit non eſſe aliquod ſignum ſcepticè, conuertitur ex eorum ſententia ad hoc vt dicat eſſe aliquod ſignum: Ergo & qui dicit dogmaticè eſſe aliquod ſignum, cõuertetur ad hoc vt dicat non eſſe aliquod ſignum, vt oſtendemus. Iam enim apud eũ qui dicit eſſe aliquod ſignum, oportet ſigno probare enunciationẽ. Cùm autem non ſit cõceſſum eſſe aliquod ſignum, quemadmodum ſi iſte vſus fuerit ſigno, ad fidem faciendam quòd ſit aliquod ſignum, conuertetur ad confitendum nullum eſſe ſignum. Si autem ex conuerſione licebit hoc ſolum confiteri, ſignum indicare ac ſignificare non eſſe ſignum, quid hoc eis proderit, cùm nullum poſſint dicere ſignum ſuorum dogmatum? Quamobrem eſt hoc quidem eis inutile, hoc, inquam, communiter confiteri eſſe aliquod ſignum. Illud autẽ fortaſſe eſt neceſſarium, ei quod eſt Eſſe aliquod ſignũ, ſubiicere aliquid definitum. hoc autem eſt ſignum definitè enunciatum. quod quidem non licet eis facere. Nam omne ſignum eſt æquè opinabile atque ſignatum, & de quo non minor eſt controuerſia nullo deciſa iudicio. Quomodo ergo eſt falſum, Aliquis nauigat per rupem, quoniam verum definitum ac terminatum non licet ei ſubiicere: ita quoniam huic Eſt aliquod ſignum, quod quidem eſt indefinitum, nullum definitum verum poſſumus ſubiicere, hoc autem eſt ſignum: eſt ergo falſum illud, Eſt aliquod ſignum: & quod ei aduerſatur eſt verum, nempe Nullum eſt ſignum. Eſto autem eſſe firmas ac validas eorum rationes: manſiſſe autem etiam Scepticorum rationes, aduerſus quas contradici non poteſt, quid reſtat cùm ex altera parte par incurrat imbecillitas, niſi ſuſtinere aſſenſionem, & nihil definire de re quæ quæritur, neque dicendo eſſe aliquod ſignum, neque non eſſe, & non magis eſſe quàm non eſſe tutò proferendo? Sed quoniã videtur quoque Demonſtratio eſſe ſignum ex genere, & per propoſitiones de quibus conſtat, aperire ac detegere concluſionem quæ non erat manifeſta, an non conuenit conſiderationi de ſigno coniungere de ea quæſtionem?

Omne ſignum eſt æquè opinabile atque ſignatum.

In ſigno ſuſtinenda aſſenſio, cùm ſint vtrinque, nẽpe & à Dogmaticis et à Scepticis, valida ratione.

De Demonſtratione.

QVANAM de cauſa de Demonſtratione in præſentia quærimus, prius oſtenſum eſt, quando conſiderabamus de eo quod iudicat, & de ſigno. Vt autem certa via ac ratione fiat expoſitio, tutoque poſſimus & ſuſtinere aſſenſionem, & contradicendo procedere aduerſus Dogmaticos, oſtendenda eſt eius notio. Eſt ergo demonſtratio, ex genere

genere quidem oratio. Non est enim res sensilis, sed quidam motus & assensio cogitationis. quæ quidem pertinent ad orationem. Oratio autem est, vt simpliciter dicam, quod constat ex propositionibus & illatione. Propositiones autem vocamus, non aliqua themata quę corripimus, sed quæ is qui disserit, eo quòd sint euidentia, dat & concedit. Illatio autem est quod probatur ex his propositionibus: vt oratio quidem est totum hoc, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. Eius autem sunt propositiones, & Si dies est, lux est, & Atqui dies est. Illatio autem est, lux ergo est. Ex orationibus autẽ, aliæ quidem sunt colligentes, aliæ verò non. Et colligẽtes quidem sunt, in quibus cùm concessæ fuerint propositiones, ex illarum concessione videtur etiam sequi illatio: vt se habuit in eo quod paulò ante fuit expositum. Nam quoniam constitit ex connexo, Si dies est, lux est. quod quidem pollicebatur, quòd si esset verum primum quod est in eo, futurum esset etiam verum quod est in eo secũdum. Et præterea ex eo, Dies est, quod quidem erat antecedẽs in connexo, dico quòd si datum fuerit verum esse connexum, vt ad id quod est in ipso antecedens, sequatur id quod est in eo desinens seu consequens, & datum sit etiam esse id quod est primum ex iis quæ sunt in ipso, colligetur propter eorum essentiam, etiam secundum eorum quæ sunt in ipso, hoc est Lux est. quod quidem est illatio. Et colligentes quidem orationes in forma sunt huiusmodi. Non colligentes autem sunt quæ non sunt huiusmodi. Ex colligentibus autem, aliæ quidem colligũt aliquid apertum ac manifestum: aliæ autem non apertum nec manifestum. Et apertum quidem ac manifestum, quomodo quæ exposita fuit oratio, quæ sic habet, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. Lux enim est, æquè apparet atque Si dies est. Et rursus hæc, Si Dion ambulat, mouetur. Ambulat autẽ Dion, mouetur ergo Dion. Nam illud, Mouetur Dion, quod est conclusio, est ex iis quæ per se possunt deprehendi. Quod non est autem manifestum colligit: vt hæc, Si sudores fluũt per superficiem, sunt carnis pori seu meatus qui percipiuntur intelligẽtia. Atqui primum, ergo etiam secundum. esse enim carnis meatus qui percipiuntur intelligentia, est ex iis quæ non sunt aperta ac manifesta. Et rursus, Quo ex corpore excreto, è viuis excedunt homines, illud est anima. Sanguine autem excreto, è viuis excedunt homines. Anima ergo est sanguis. In sanguine enim sitam esse animæ subsstantiam, non est euidens. Ex iis autem quæ aliquid colligunt non manifestum, aliæ quidem certa sola via ac ratione nos

Demonstratio quid sit.

Oratio quid sit.

Propositiones quæ sint.

Illatio quid sit.

Orationes colligentes quænam sint.

Orationes nõ colligẽtes quænam sint.

Colligitur & manifestum et non manifestũ.

inducunt ex propositionibus, tanquam ad conclusionem: alię autem simul & certa via ac ratione & aperiendo ac detegendo. Ex quibus certa quidem solùm via ac ratione inducunt, quæ videntur pendere ex fide & memoria, cuiusmodi est hæc: Si ex Diis aliquis tibi dixit, quòd iste erit dives, erit iste dives. Si Deus autem (ostendo autem Iouem per hypothesim) dixit tibi, Iste erit dives, iste ergo erit dives. Hic enim assumimus conclusionem, nempe, istum futurum diuitem, non probatam ex vi propositæ orationis, sed eo quòd credamus Iouis enunciationi. Simul autem certa via ac ratione, aperiendoque ac detegendo nos inducit à propositionibus ad conclusionem: vt qui de meatibus qui percipiuntur intelligentia, hoc fuerit rogatus, Si sudores fluunt per superficiem, sunt carnis meatus qui percipiuntur intelligentia, & sudores fluere per superficiem, ex ipsorum natura docuit nos probare quòd sunt carnis meatus qui percipiuntur intelligentia, hac ratione, propterea quòd ex corpore cui non sunt meatus, fieri non potest vt fluat humor: fluit autem sudor per corpus. Non est ergo solidum ac concretum corpus, sed habens poros ac meatus. Cùm hæc autem ita se habeant, demonstratio ante omnia debet esse oratio: secundò, colligens: tertiò autem, vera: quartò, incertam ac nõ manifestam habens conclusionem: quintò, & eam habens quæ reueletur ac detegatur ex vi propositionum. Hæc ergo oratio, cùm sit dies, Si nox est, sunt tenebræ. atqui nox est, sunt ergo tenebræ: est quidem colligens. Datis enim eius propositionibus, colligitur etiã illatio. Sed non erat vera. In se enim habebat falsam propositionẽ, nempe, Nox est. Quamobrem nec est demonstratiua. Rursus hæc, Si dies est, lux est. dies est autem, ergo lux est: præter id quòd est colligens, est etiam vera: quandoquidem datis eius propositionibus datur etiam illatio, & per vera veri aliquid ostẽdit. Cùm autem sit eiusmodi, rursus non est demonstratio, propterea quòd euidentẽ ac manifestam habeat conclusionem, nempe, Lux est, non autem non euidentem ac non manifestam. Iis congruenter ea quoque quæ sic habet, Si quis Deus tibi dixit quòd iste erit dives, erit iste dives. Si Deus autem tibi dixit quòd iste erit dives, iste ergo erit dives: manifestam quidem habet conclusionem, futurum eum diuitem. non est autem demonstratiua, propterea quòd non aperiatur ex vi propositionum, sed sit ex eo quòd Dei fides admittatur. Cùm ergo hæc omnia concurrerint, nempe quòd sit & oratio colligens, & vera, & ostendat id quod non est apertum ac manifestum, consistit demonstratio. Hinc eam

Orationes colligentes solùm certa via ac ratione.

Orationes colligentes certa via ac ratione aperiendo ac detegendo.

Corpus non esse solidũ, sed habere meatus, probatur ex sudore.

Demonstratio qualis esse debeat.

tam ſic deſcribunt: Demonſtratio eſt oratio, quæ per propoſitiones de quibus conſtat, ex collectione aperit non manifeſtam illationẽ: vt hæc, Si eſt motus, eſt inane. atqui eſt motus, eſt ergo inane. Nam & an ſit inane eſt incertum & non manifeſtum: & per vera, nempe, Si eſt motus, eſt inane, & Eſt autẽ motus, ex collectione videtur aperiri. Atque quæ conuenit quidem præmittere de rei quæ quæritur notione, hæc ſunt. Ordine autem eſt indicandum etiam ex qua ſit materia. *Demonſtratio quid ſit.*

Ex qua materia ſit demonſtratio.

EX REBVS, vt ſæpe prius diximus, aliæ quidem creduntur eſſe euidentes, aliæ verò incertæ & non manifeſtæ. Et euidentes quidẽ, quæ ex phantaſia ſeu viſione ſumuntur citra voluntatem, & ex affectione: vt nunc eſt illud, Dies eſt, quòd hoc eſt homo: & vnumquodque eorum quæ ſunt huiuſmodi. Non manifeſtæ autem quæ non ſic ſe habent. Et ex rebus non manifeſtis, vt quidam dicunt diuidentes, aliæ quidem ſunt natura incertæ & non manifeſtæ, aliæ autẽ per homonymiam ſeu æquiuocè dicuntur genere incertæ & nõ manifeſtę. Et natura quidẽ ſunt incertæ & non manifeſtæ, quæ neque prius ſunt comprehenſæ, neque nunc comprehenduntur, neque poſtea comprehendentur, æternam autem habent ignorationem: vt eſt, Stellas eſſe pares aut impares. Et ideo dicuntur eſſe natura incertæ & non manifeſtæ, non quòd ipſæ habeant naturã incertam & non manifeſtam quod ad ſe attinet: alioqui dicemus aliquid quod repugnet, vt qui ſimul & eas dicamus ignorare, & fateamur eas aliquam habere naturam. ſed quòd noſtræ quidem naturæ ſunt incertæ & manifeſtę. per homonymiam autem ſeu æquiuocè genere appellentur incertæ & non manifeſtæ, quæ ſua quidem natura ſunt occultæ, per ſigna autem aut demonſtrationes cenſentur cognoſci: vt atoma eſſe elementa quæ feruntur in infinito inani. Cæterum cùm in rebus hæc ſit differentia, dicimus demonſtrationem neque eſſe manifeſtam: nõ enim cognoſceretur ex ſe ipſa & ex coacta affectione: neque natura non manifeſtam. non enim deſperatur de eius comprehenſione: ſed de ea quæ reſtat incertorum & non manifeſtorum differentia: quæ demerſam quidem & adumbratam nobis habẽt naturam. videntur autem comprehendi ratione ex Philoſophia. Hoc autem non firmiter dicimus ac ſtabiliter. eſſet enim ridiculum cùm ceſſerimus eſſentiã, de ea adhuc quærere, ſed quòd notione mentisque conceptione eſt eiuſ- *Res natura incertæ quænã ſunt.* *Res incertæ per homonymiam quænam ſint.* *Demonſtratio ex quo ſit genere rerum.*

eiuſmodi. Sic enim ex notione & mentis anticipata conceptione exurget oratio de eſſentia. Quòd ergo eorum quæ ſunt, notione incerta ſit demonſtratio, & per ipſam non poſſit agnoſci, ſic eſt conſiderandum: Id quidem quod eſt euidens & manifeſtum, eſt cuilibet manifeſtum & euidens, & de eo apud omnes conuenit, neque vllam admittit diuulſionem ac diſſenſionem. De eo autem quod eſt incertum & non manifeſtum, non conuenit, caditque id ſua natura in diſſenſionem & diſtractionē. & meritò. Omnis enim oratio iudicatur eſſe vera aut falſa, ex relatione quæ eſt ad rem de qua eſt allatum. Nã ſi inuenitur conſonans rei de qua eſt allatum, videtur eſſe vera. Sin autem diſcrepans, falſa: vt quando pronũciat quiſpiam quòd ſit dies, ſi id quod dicitur ad rem remiſerimus, & cognouerimus eius eſſentiã vnà orationi ferre teſtimonium, dicimus id quod dicitur eſſe verum. Quamobrem quando res quidem fuerit euidens ac manifeſta de qua affertur oratio, facile eſt ea remiſſa ad id quod dicitur, tunc ſic vel orationem dicere eſſe verã, ſi rei ferat teſtimonium: aut falſam, ſi non ferat. Quando autem res fuerit incerta & non euidens ac nobis occulta, tunc cùm non poſſit ad eam firmiter ac ſtabiliter remitti oratio, reſtat vt probabiliter dicamus, & ex veriſimilibus ad aſſenſionem mens attrahatur. Alio autem aliter coniiciente, & probabiliter loquente & veriſimiliter, oritur diſſenſio, cùm neque is qui aberrauit ſciat ſe aberraſſe, neque qui eſt aſſecutus, ſciat ſe eſſe aſſecutum. Ea de cauſa Sceptici admodum eleganter aſſimilant eos qui quęrunt de incertis & manifeſtis, iis qui in tenebris ad aliquem ſcopum tela iaciunt. Quomodo enim eſt veriſimile aliquem quidem ex iis ſcopum attingere, aliquem verò aberrare, ignorari autem quis attigerit: ita cùm in profundis tenebris ferè abſconſa ſit veritas, ad eam quidē multæ emittuntur orationes: ſed quænã ex ipſis ei conſonet & quænam diſcrepet, ſciri non poteſt, cùm ex euidentia ſublatum ſit quod quæritur. Hoc autem primum dixit Xenophanes:

Euidens nullam admittit diſſenſionem.

De non manifeſto eſt diſſenſio.

Oratio vera & falſa quomodo iudicetur.

Probabiliter dicere quomodo intelligatur.

De incertis quærẽtes, ſunt iis ſimiles qui in tenebris ad ſcopum tela iaciunt.

Xenophanes quid dicat de rerum incertitudine.

„ *Nullus apertè vir ſcit, ſed neque vir ſciet vnquam*
„ *De diis, & cunctis à me quæ dicta fuerunt.*
„ *Namque licet ſit perfectum quod dixerit ille,*
„ *Neſcit, cum in cunctis inſit diuiſio rebus.*

Quamobrem ſi id quidem quod eſt euidens & manifeſtum, eſt conſonans propter prius dictam cauſam: diſcrepat autem id quod nõ eſt euidens ac manifeſtum, oportebit etiam diſcrepantem demonſtrationem eſſe incertam & non manifeſtam. Quòd autẽ re vera diſcrepet,

pet, non multis opus est verbis, sed breui aliqua & quæ est in prõptu admonitione. siquidem dogmatici quidem Philosophi, & ratione vtentes Medici eam ponunt: tollunt autem Empirici. Fortè autem etiam Democritus. nam per regulas ei vehementer repugnauit. Scepticiautem eam seruarunt in sustinenda assensione, magis vtentes enunciatione. Iique qui ipsam ponunt, rursus inter se valde discrepant, sicut procedente docebimus oratione. Est ergo demonstratio aliquid incertum & non euidens. Præterea si omnis demonstratio continens dogma in suis propositionibus, protinus est dogma, de omni autem dogmate dissentitur: necessariò dissentitur de omni demonstratione. Et est rerum quæ quæruntur, vt Epicurus videtur validissimam posuisse demonstrationẽ huiusmodi, ad probãdum quòd sit inane. Si est motus, est inane. atqui est motus, est ergo inane. Huius autem demonstrationis propositiones si concederentur quidem ab omnibus, necessariò etiam illationem haberent consequentem, & quæ concederetur ab omnibus. Nunc autem aduersus eas obiecerunt aliqui, nempe quòd ex propositionibus non colligatur illatio: non quòd ea ex illis non sequatur: sed quòd illæ sint falsæ, & de illis non constet. Nam vt de connexo multa non persequamur iudicia: dicamus autem ex se rectum esse connexum, quod non incipit à vero & desinit in falsum, illud, Si motus est, est inane, ex Epicuri quidem sententia, incipiens à vero, nempe, Si est motus, & desinens in verum, erit verum. ex Peripateticorum autem sententia, incipiens à vero, nempe, Si est motus, & desinens in falsum, nempe, Est inane, erit falsum. Ex Diodori autem sententia, incipiens à falso, nempe, Est motus, & desinens in falsum, nempe, Est inane, erit ipsum quidẽ verum. assumptionem autem, nempe, Est autem motus, arguit tanquam falsam. Ex Scepticorum autem sententia, desinẽs in incertum & non manifestum, erit incertum & non manifestum. Nam illud, Est inane, ex eorũ sententia est ex iis quæ non possunt cognosci. Ex his ergo est perspicuum, quòd dissentitur de propositionibus demonstrationis. De quibus autem dissentitur, ea sunt incerta & non manifesta. Quamobrem quæ ex his quoque fit demonstratio, est omnino incerta & non manifesta. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. non enim per se apparet, sed consideratur ex iis quæ demonstrantur. Quæ autem referuntur ad aliquid, quæsitum est an ea sint. Fuerunt autem multi qui dixerunt ea non esse. Quod autẽ habet sententię distractionem, est incertum ac non manifestum.

Demonstratio est aliquid incertum & non euidens.

De omni dogmate dissentitur.

Ex propositionibus non colligitur illatio.

Propositio eadem aliis Philosophis vera, aliis videtur falsa.

Demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Relatiua non esse quidã sunt opinati.

Demonstratio constat aut ex voce, aut ex iis quæ dicuntur.

Ergo hac quoque ratione est incerta & non manifesta demõstratio. Ad hæc accedit, quòd demonstratio aut constat ex voce, vt dictum est ab Epicureis: aut ex iis quæ dicuntur, quæ sunt incorporea, vt à Stoicis. Ex vtrislibet autem constet, magna est quæstio. Nam & quæ dicuntur, an consistant, quæritur, & multùm de ea re agitatur: & an voces significent, dubitatur. Si autẽ quæritur ex vtra materia sit demonstratio: quod autem quæritur est incertum ac non manifestum: erit omnino demonstratio incerta & non manifesta. Atque hoc quidem ponatur veluti elemẽtum futuræ contradictionis. Transeamus autem deinceps, & consideremus an sit demonstratio.

Demonstratio est incerta ratione materiæ.

An sit demonstratio.

CVM ostenderimus ex qua materia sit demonstratio, consequenter tentemus etiam tractare rationes quæ eam labefactant, considerantes vtrum eius notionem & anticipatam mentis conceptionem consequatur essentia, an non. Quanquam nonnulli, & maximè qui sunt ex secta Epicuri, solent rusticius obiicere, dicẽtes: Aut intelligitis quid sit demonstratio, aut non intelligitis. Et si quidẽ intelligitis, & eius habetis notionẽ, est demonstratio. Si autem non intelligitis, quomodo quæritis quod nec à vobis quidem omnino intelligitur? Hæc enim dicentes, à seipsis propemodum euertuntur. Cõstat enim notionem & anticipatam mentis conceptionem præcedere omnem quæstionem. Quemadmodum enim posset quærere is qui rei quæ quæritur nullam habet notionem? Nam nec si fuerit assecutus, sciet se esse assecutum: neque si aberrauerit, se aberrasse. Quamobrẽ hoc quidem damus, & tantum abest vt dicamus nos rei quæ quæritur nullam habere notionem, vt etiam censeamus nos habere multas eius notiones & anticipatas mentis conceptiones: & propterea quòd nõ possimus eas discernere, & inuenire quænam sit earum princeps, redigi ad sustinendã assensionem, & ad hoc vt nõ magis ad hanc quàm ad illam partem propendeamus. Nam si rei quæ quæritur, vnam solam haberemus anticipatam notionem, eam sequentes, talem esse rem crederemus, qualis in vna incurreret notione. Nunc autẽ quoniam vnius multas habemus notiones, multiplicesque ac varias & inter se pugnantes, & ex æquo credibiles, propter quæ in ipsis inest probabilitatem, & propterea quòd sint viri fide digni qui eas defendunt: & neque omnibus possumus credere, propterea quòd de iis depugnetur: neque omnibus nõ credere, quòd his nullam aliam habeamus

Epicurus ex notione probat esse demonstrationem.

beamus magis fide dignam: neque alicui quidem credere, alicui verò non, propter æqualitatem, necessariò eò venimus, vt sustineremus assensionem. Sed enim rerum quidē habemus anticipatas notiones eo modo quo ostendimus. Et propterea si anticipata quidem notio esset comprehēsio, fortasse in eo qui se habere diceret anticipatā rei notionem, fateremur etiam eius comprehensionem. Nunc autem quoniam notio & anticipata conceptio, non est rei essentia, nos quidem dicimus nos eius rei habere notionem, minimè autem comprehendere, propter causas quas prius diximus. Nam si anticipatæ notiones sunt comprehensiones, nos quoque vicissim eos rogabimus, vtrum Epicurus habeat anticipatam notionem & conceptionē quatuor elementorum, an non. Et si quidem non habet, quomodo apprehendet rem quæ quæritur, & eam quæret, cuius ne habet quidem notionem? Si autem habet, quomodo non comprehendet esse quatuor elementa? Sed vt arbitror, dicent respondentes, quòd Epicurus quidem mente agitat & versat intelligentia quatuor esse elementa, sed non omnino comprehendit. Illa enim mentis agitatio est nuda & simplex motio cogitationis: cui adhærens, contradicit quòd sint quatuor elementa. Igitur nos quoque mente agitamus & intelligentia versamus demonstrationem: & ex ea mentis agitatione examinamus sítne an non. Et si autem eam habeamus mentis agitationem, nón etiam fatebimur habere comprehensionem. Sed eis quidem rursus deinde respondebitur: Quoniam autem certa via ratione ac methodo facienda est contradictio, quæremus aduersus quámnam demonstrationem maximè velimus insistere. Et si velimus quidem insistere aduersus singulares & in singulis artibus demonstrationes, citra vllam certam rationem ac methodum insistemus & argumentabimur, cùm sint infinitæ & innumerabiles eiusmodi demonstrationes. Sed si sustulerimus eam quæ est in genere demonstrationē, quæ videtur comprehendere omnes quæ sunt in specie, est perspicuum quòd in ea cunctas habebimus sublatas. Quomodo enim si non sit animal, nec est homo: & si non sit homo, nec Socrates, cùm tollantur species simul cum generibus: ita si non sit in genere demonstratio, perit etiam vniuersa in specie demonstratio. Nam cum specie quidē non omnino simul tollitur genus: vt cum Socrate, homo. cum genere autem, vt dixi, circunscribitur species. Necesse est ergo iis qui labefactant demonstrationem, non aliam mouere quàm eam quæ est in genere, quam reliquas quoque sequi necesse est. Quoniam ergo

Notio non est comprehensio.

Notio non est rei essentia.

Elemēta quatuor non comprehēdit Epicurus. in vrbe.

Disputando aduersus singularia, citra methodū procedit argumentatio.

Demōstratione in genere sublata, tolluntur omnes species demōstrationis.

Cum specie non tollitur genus, sed cum genere tollitur species.

res eſt incerta ac non manifeſta demonſtratio, vt collegimus, ea debet demonſtrari. Quicquid enim eſt incertum ac non manifeſtum, ſi ſumatur citra demonſtrationem, non eſt credibile. Aut ergo à demonſtratione in genere conſtituetur aliquid eſſe demonſtrationem, aut ab ea quæ eſt in ſpecie. Sed ab ea quidem quæ eſt in ſpecie, nequaquam. Nondum enim vlla in ſpecie conſtituitur demonſtratio, propterea quòd nondum conſtet de ea quæ eſt in genere. Quomodo enim, ſi nondum ſit euidẽs quòd ſit animal, neque quòd ſit equus eſt cognitum: ita ſi nondum conſtet eſſe demonſtrationem in genere, ex ſingularibus demonſtrationibus nulla erit credibilis. & ſimul etiam incidimus in modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt firma quidem ſit & ſtabilis in genere demonſtratio, oportet nos habere eam quæ eſt in ſpecie, credibilem. Vt autem conſtet de ea quæ eſt in ſpecie, firmã oportet habere ac ſtabilem eam quæ eſt in genere. Quo fit vt neque illam ante hanc habere poſſimus, neque hanc ante illam. Ergo non poteſt quidem fieri vt à demõſtratione in ſpecie demonſtretur demonſtratio in genere: ſed nec à demonſtratione in genere. ea eſt enim quæ quæritur. Cùm ipſa autem ſit incerta ac non manifeſta, & quæratur, ipſa ſeipſam minimè probauerit, vt quæ opus habeat iis quæ ipſam aperiant ac detegant. præterquam ſi ſumpta ex hypotheſi dicitur aliquid confirmare. Si autem ex hypotheſi ſemel ſumuntur aliqua & ſunt credibilia, quid adhuc opus eſt ea demonſtrare, cùm ex ſe ipſis ea poſſimus ſumere citra demonſtrationem, propterea quòd hypotheſis ea habeat credibilia? Ad hæc accedit, quòd ſi demonſtratio in genere demonſtrationẽ in genere oſten dat, erit eadem ſimul & perſpicua & incerta ac non manifeſta: eritque ſimiliter credibilis & incredibilis. Credibilis quidem, quoniam aliquid aperit ac detegit. Incredibilis autem, quoniam aperitur ac detegitur. Eſt autem perquam abſurdum, idem dicere ſimul manifeſtum & non manifeſtum, credibileque & incredibile. Ergo & cenſere demonſtrationem in genere ſeipſam oſtendere, eſt abſurdum. Verumenimuero alio quoque modo fieri non poteſt, vt demonſtratio, aut aliqua res alia oſtendatur per demonſtrationem in genere. Aut enim has quaſpiam propoſitiones habet demonſtratio in genere & hanc quampiam illationem. Has autem quaſpiam habens propoſitiones, & hanc quampiam illationem, euaſit vna ex iis quæ ſunt in ſpecie. Si autem non habet propoſitiones & illationem: quoniam non ſine propoſitionibus & illatione colligit demonſtra-

A demonſtratione in ſpecie nõ conſtituitur demonſtratio in genere.

Demonſtratio in genere non demõſtratur à demõſtratione in genere.

Per demonſtrationem in genere nihil demonſtratur.

monſtratio, nihil colliget demonſtratio in genere. Si nihil autẽ colligit, nec quòd ipſa quidem ſit colliget. Si ergo conſtet quòd oportet demonſtrari demonſtrationem: ipſa autem nec ex demõſtratione in genere nec ex demonſtratione in ſpecie poteſt demonſtrari, perſpicuum eſt quòd cùm præter eas nihil aliud inueniatur, in quæſtione de demonſtratione debemus nos tenere in ſuſtinenda aſſenſione. Præterea ſi prima demonſtratur demonſtratio, aut demonſtratur à demonſtratione quæ quæritur, aut ab ea quæ non quæritur. Non autem ab ea quæ non quæritur. Omnis enim demonſtratio quæritur cùm prima ceciderit ſub dubitationem. Neque ab ea quæ quæritur. Rurſus enim illa ſi quæritur, debet conſtitui ab alia demonſtratione: & tertia à quarta: & quarta à quinta. idque in infinitum. Non poteſt ergo haberi firma ac ſtabilis demonſtratio. Demetrius autem Lacon inter Epicuri ſectatores inſignis, dicebat facilè ſolui poſſe huiuſmodi obiectionem. Nam ſi conſtituerimus aliquam vnam ex iis quæ ſunt in ſpecie demonſtrationibus, colligẽtem quòd atoma ſunt elementa, aut quòd eſt inane, eamque oſtenderimus firmam eſſe ac ſtabilem, eo ipſo in ea habebimus fide dignam ac credibilem quæ eſt in genere demonſtrationem. Vbi enim eſt ſpecies alicuius generis, ibi eſt etiam genus, vt ſuperius admonuimus. Hoc autem videtur quidem eſſe probabile, non poteſt autem fieri. Nam primùm quidem nemo ſinet Laconem conſtituere demõſtrationem in ſpecie, ſi non prius conſiſtat demõſtratio in genere. & vt ipſe cenſet, quòd qui habet demonſtrationem in ſpecie, ſtatim habet etiam eam quæ eſt in genere: ita etiam æquum cenſebũt Sceptici vt genus eius prius demõſtretur, vt credatur ſpecies. Verumenimuero etiamſi illi hoc ei permiſerint, nempe vt conſtituat demonſtrationem in ſpecie, ad confirmandam eam quæ eſt in genere, ij quidem qui ſunt ex ſectis quæ non ſunt eiuſdem generis, non ſilebunt: ſed quamcunque vt fide dignam propoſuerint demonſtrationem, eam euertent: & magna erit multitudo eorũ qui non ſinent eam poni; vt ſi ſumat demonſtrationem de atomis, innumerabiles reſiſtent & contradicent. Si ſumat de inani, cõplures contrà obiiciẽt. Si de imaginibus ac ſpectris, ſimiliter. Etſi ergo cum eius inſtituto maximè concurrant Sceptici, non poterit comprobare ac confirmare vnam ex iis quæ ſunt in ſpecie demonſtrationibus, propterea quòd pugnẽt inter ſe Dogmatici. Alioqui quámnam firmam ac ſtabilem dicit ſe habiturum demonſtrationẽ in ſpecie? aut enim eam habebit quæ ex ſeipſa ex omnibus

Demonſtratio firma ac ſtabilis non poteſt haberi.

Demetrius Lacon inſignis inter Epicureos.

Genus eſt demonſtrandum vt credatur ſpecies.

Demonſtratio ex ſpecie nõ poteſt haberi firma ac ſtabilis.

nibus ei placet, aut qualemcunque, aut eam quæ demonſtratur. Sed eam quidem ſumere quæ ei placet ex omnibus, eſt arrogantis, & ad ſortitionem magis videtur accedere. Sinautem qualemcunque, omnes ponet demonſtrationes, partim quidem Epicureorum, partim autem Stoicorum, & partim Peripateticorum. quod quidem eſt abſurdum. Sinautem eam quæ demonſtratur, non eſt demonſtratio. Quæritur enim an demonſtretur. & ſi quæratur, non erit credibilis. Præterea propoſitiones eius, quam Lacon dicit demonſtrationis aut ſunt dubiæ, & non ſunt credibiles ac fide dignæ: aut indubitabiles & fide dignæ. Sed ſi ſunt quidem dubiæ & nõ fide dignæ, omnino erit etiam quæ fit ex ipſis, non fide digna demonſtratio ad aliquid probandum. Vt ſint autem fide dignæ & indubitabiles, magis eſt in votis quàm in rei veritate. Si enim quæcunque ſunt, aut ſunt ſenſilia, aut cadunt ſub intelligentiam: debent etiam propoſitiones demonſtrationis aut eſſe ſenſiles, aut cadere ſub intelligentiam. Quæſitum eſt autem ſintne ſenſiles, an cadant ſub intelligentiã. Nam ſenſilia quidem ſi ponuntur talia qualia apparent, aut inanes ſunt affectiones, & figmenta cogitationis, aut aliqua quidem ex eis cum eo quòd apparent ſunt etiam: aliqua autem ſolùm apparent, non autem etiam ſunt res ſubiectæ. licetque videre viros inſignes vniuſcuiuſque hæreſis defenſores. Siquidem Democritus omnem ſenſilem amouit eſſentiam. Epicurus autem quidquid eſt ſenſile, firmum eſſe dixit ac validum. Stoicus autem Zeno adhibuit diuiſiones. Quo fit vt ſi ſint propoſitiones ſenſiles, de iis diſſentiatur. Similiter autem etiam ſi cadãt ſub intelligentiam. Nam de iis quidem, partim in vita humana, partim in Philoſophia, licet maximam videre concertationem, cùm alia aliis placeant. Ad ea quæ dicta ſunt accedit, quòd ſi quidquid cadit ſub intelligentiam, firmitatis ac ſtabilitatis initium & fontem habet ex ſenſu: de iis autem quę ſenſu cognoſcuntur, diſſentitur, vt collegimus: neceſſe eſt vt etiam ſint huiuſmodi quæ cadunt ſub intelligentiam. Quo fit vt propoſitiones demonſtrationis, ex vtrouis ſint ordine, ſint incredibiles & infirmæ ac inſtabiles. Propterea autem nec fide digna & credibilis eſt demonſtratio. Et vt magis vniuersè dicamus, propoſitiones ſunt apparentes: quæ autem apparent, quæritur ſintne res ſubiectæ. Quæ autem quæruntur, non ſunt ex ſe ſumptæ propoſitiones, ſed debent confirmari per aliquid. Quod ergo apparet, quale apparet & cuiuſmodi ſit res ſubiecta, per quódnam poſſumus oſtendere? Aut enim per rem quæ eſt omnino incerta & non euidens,

Propoſitiones indubitabiles magis ſunt optandæ, quàm re vera poſſint haberi.

Senſilẽ eſſentiam ſuſtulit Democritus.

Epicurus ſenſile firmũ dixit ac validum.

Propoſitiones demonſtrationis ſiue ſint ex ſenſilibus, ſiue ex intelligibilibus, ſunt incredibiles infirmæ & inſtabiles.

Propoſitiones apparentes nõ efficiũt vt demonſtratio ſit firma ac ſtabilis.

euidens, aut per rem quæ apparet. Sed per rem quidem quæ est incerta & non euidens, est absurdum. Tantum enim abest, vt id quod est incertum & nõ euidens, possit aliquid aperire ac reuelare, vt contrà ipsum habeat opus eo quod sit ostensurum. Per id quod apparet autem, longè absurdius. est enim hoc ipsum quod quæritur. nec est quidquam ex iis quod quæritur quod seipsum probet ac confirmet. Nulla ergo ratione fieri potest, vt quæ apparent efficiant vt demonstrationem sic habeamus fide dignam ac credibilem. Sed oportet, inquiunt Dogmatici, ea quæ apparent omnino aliquid ponere, quoniam nihil habemus quod sit his credibilius & magis fide dignum. Deinde, inquiunt, quæ ea exagitat oratio, ipsa à seipsa euertitur. Aut enim dictione & affirmatione solùm vtens ea euertit, aut apparentibus, aut non apparentibus. Sed si dictione quidem & affirmatione vtatur, est incredibilis nec fide digna. est enim facile adducere dictionem seu affirmationem quæ ei aduersetur. Si autem non apparẽtibus, est rursus incredibilis, vt quæ velit per ea quæ non apparẽt ea quæ apparent euertere. Si autem iis quæ apparent mouentur & agitantur quæ apparẽt, omnino fide dignis. & ita ex se erunt fide digna & credibilia quæ apparent. Quamobrem etiam contra ipsos vsurpatur oratio. Nos autem, quòd quæ apparent, seu sint sensilia, seu cadant sub intelligentiã, magna lite & decertatione plena sint & apud Philosophos & in vita humana, prius ratiocinando collegimus. In præsentia autem aduersus eam quæ adducta est distinctionem illud dicendum est, quòd neque dictione seu affirmatione vtentes mouemus & exagitamus ea quæ apparent, neque non apparentibus, sed ea secum comparantes. Nam si inuenirentur sensilia consentire cũ sensilibus, & quæ cadunt sub intelligentiam, cum iis quæ sub eam cadunt, & contrà: fortasse concederemus ea esse talia qualia apparent. Nunc autem in comparatione inuenientes pugnam ac contentionẽ quæ non potest diiudicari, per quam alia ab aliis expelluntur, propterea quòd neque omnia possimus ponere propter huiusmodi pugnam ac contentionem: neque aliqua, propter pares vires eorũ quæ aduersantur: neque omnia expellere, propterea quòd nihil habeant credibilius ac fide dignius quàm apparere, deuenimus ad sustinendam assensionem. sed oratio quæ vt fidem faciat sumit ex apparentibus, in his mouẽdis se quoque simul expellit. quod quidem est eorum qui corripiunt id quod quæritur. Non enim ex iis quæ apparẽt confirmatur oratio: sed ex oratione ea quæ apparent confirmantur

Ex iis quæ quæruntur nihil seipsum probat ac confirmat.

Quæ apparẽt exagitant Sceptici per comparationem.

Quæ apparẽt, confirmantur ex oratione, nõ contrà.

ac cor-

ac corroborãtur. & meritò. Si enim de iis diſſentitur, aliquibus quidem dicentibus ea eſſe res ſubiectas, aliquibus autem minimè, id conſtitui debet ex oratione. Huius autẽ rei non ſunt alij teſtes quàm qui ſunt diuerſæ ſententiæ, qui volunt oratione demonſtrare quòd vera ſunt quę apparent, & alioqui oportere credere iis quæ apparẽt. Non enim ea quæ apparent, oratione, ſed iis quæ apparẽt eſt firmior ac validior oratio, vt quæ & ſui & illorum fidem faciat. Si autem demonſtrationis propoſitiones ſunt incertæ & non manifeſtæ: incerta autem & non manifeſta eſt illatio: quod autem conſtat ex incertis ac non manifeſtis, rurſus eſt incertum ac non manifeſtum: demonſtratio eſt incerta ac nõ manifeſta, & quærit quod ſit facturum ſui fidem. quod quidem non eſt demonſtrationis. At non eſt, inquiunt, omniũ poſtulanda demonſtratio: ſed ſunt etiam quædam ſumenda ex hypotheſi. neque enim poterit nobis procedere oratio, niſi datum fuerit aliquid ex ſeipſo eſſe credibile. Sed primum nos dicemus, nõ eſſe neceſſe vt illorum procedant dogmatum rationes, cùm ſint figmentis non diſſimiles. Deinde quæ procedent? Cùm enim quæ apparẽt hoc ſolùm oſtendant quòd appareant: nequaquã autem poſſint oſtẽdere quòd ſint res ſubiectæ, ponantur & propoſitiones demonſtrationis quòd apparet, & ſimiliter illatio. Sic enim colligetur quod quæritur, non autem adducetur veritas, manentibus nobis in dictione ſeu affirmatione & propria affectione. Quòd autem non ſolum appareat, ſed ſit etiam res ſubiecta, velle trahere, eſt eorum qui non ſunt contenti neceſſario ad vſum, ſed etiam ſtudent arripere quod poteſt fieri. In ſumma autem quoniam non ſolùm demonſtratio cenſetur ex hypotheſi promoueri dogmaticis, ſed etiam tota propemodum Philoſophia, tentabimus pauca perſequi pro viribus, aduerſus eos qui ſumunt aliquid ex hypotheſi. Ea enim quæ dicunt ſe ſumere ex hypotheſi, ſi ſunt quidẽ credibilia propterea quòd ea ſumpſerint ex hypotheſi, credibilia quoque apparebunt quæ ſunt his contraria ſumpta ex hypotheſi. & ea ratione ponemus quæ inter ſe pugnant. Si autem in his, in contrariis, inquam, ad fidem faciendam imbecilla eſt hypotheſis, erit etiam in illis. Quamobrem neutra ponemus per hypotheſim. Hoc autem quod ponit quiſpiam per hypotheſim, aut eſt verum & tale quale ipſum ponit, aut falſum. Et ſi eſt quidem verum, ſibi facit iniuriam qui hoc ponit per hypotheſim. ſiquidem cùm poſſit ipſum non petere, ſed ex ſe ſumere tanquam verum, confugit ad rem plenam ſuſpicione, vt qui petat ad hypotheſim rem quæ ex ſeipſa

Demonſtratio omnium nõ eſt poſtulanda.

Quæ apparent, quòd appareant oſtendunt, non quòd ſint res ſubiectæ.

Demonſtratio non eſt incipiẽda ab hypotheſi.

Ex hypotheſi ſumere aliquid quale ſit in Philoſophia.

seipsa est vera. Si est falsa, non sibi ipsi sed rerum naturæ facit iniuriam, qui vtitur hypothesi, vt qui velit sibi id quod non est ex eo ipso concedi, tanquam quod sit; & cogat falsum sumere tanquam verum. Quinetiam si quisquam velit firmum esse & stabile quidquid est consequens iis quæ sumpta sunt ex hypothesi, confundit vniuersam philosophicam inquisitionem. statim enim ponemus tria esse quatuor: & colligemus tanquam consequens sex esse octo. ex his autem erit verum, sex esse octo. Quòd si nobis dicant hoc esse absurdum, oportere enim firmum esse ac stabile quod positum est per hypothesim, vt confiteamur id quod est ei consequens, à nobis quoque audient, non oportere nihil velle ex seipso sumere, quidquid autem ponitur accuratè & exactè ponere. Præterea si quod ponitur per hypothesim, quatenus ponitur, est firmum ac stabile, ne ea ponant qui philosophantur dogmaticè, ex quibus colligunt id quod est incertum & non manifestum, sed hoc ipsum incertum & manifestum. hoc est, nõ propositiones demonstrationis, sed illationem. Verùm etiam si hoc millies posuerint per hypothesim, non est credibile propterea quòd res sit incerta & quòd de eo sit quæstio. Perspicuum est vtique, quòd nec si petierint propositiones demonstrationis absque demonstratione, ad fidem faciendam nihil efficiunt, propterea quòd ea quoque sint ex dubitabilibus. Atqui solent respondentes dicere, hoc fidem facit quòd firma ac valida sit hypothesis, quòd verum inueniatur illud quod infertur ex iis quæ sumpta sunt ex hypothesi. Nam si est probum ac rectum id quod est his consequens, illa quoque sunt vera & minimè dubia ex quibus consequitur. Sed vnde, dicet quispiam, poterimus ostendere quòd verum sit id quod est cõsequens ei quod sumptum est ex hypothesi? Nunquid ex seipso, an ex propositionibus quas sequitur? Sed ex se quidem minimè possumus. est enim incertum & non manifestum. Sed nec ex propositionibus. De eo enim depugnatur, & oportet ipsum prius constitui. Verùm agè esto quòd verum sit consequens iis quæ sumpta sunt ex hypothesi: non tamen idcirco etiam ea quæ sumpta sunt ex hypothesi erunt vera. Nam siquidem ex eorum sententia ex vero solum sequeretur verum, procederet oratio. quòd si sit verum id quod est consequens ei quod sumptum est ex hypothesi, verum sit quod sumptum ex hypothesi. Nunc autem quoniam dicunt etiam ex falso sequi falsum, & ex falso verũ, non necessariò si desinens seu consequens est verum, erit etiam verum antecedens. sed contingit cùm sit verum consequens, esse fal-

Ex vero sequitur verum: ex falso falsum, & quandoque verum.

sum antecedens. Atque obiter quidem, vt aiunt, & per interpositionem hactenus dictum sit, quòd non debeat demonstratio incipere ab hypothesi. Consequenter autem ostendendum est, quòd etiam incidit in modum qui dicitur alter per alterum. quod quidem est magis dubium. Nam quòd demonstratio quidem sit ex iis quæ sunt incerta & non manifesta, prius constituimus. Quidquid autem est incertum & non manifestum, opus habet diiudicatione. Quod autem opus habet diiudicatione, eget eo quod sit iudicaturum, idne sit probum, an non. Quomodo enim quod est metiendum, id absque mensura secundum naturam metiri non licet: & quidquid est ad regulam dirigendum, absque regula non dirigitur: ita etiam quod iudicatur, non iudicatur absque eo quod vim habet iudicandi. Quoniam ergo quæsitum est an sit aliquid quod sit iudicandi vi præditum, cùm alij quidem dixerint nihil esse, alij verò esse aliquid, alij verò se cõtinuerint in sustinenda assensione, rursus oportebit ostendere per aliquam demonstrationem quòd sit aliquid vim habens iudicandi. Sed vt habeamus credibilem ac fide dignam demonstrationem, oportebit reuerti ad id quod est præditum vi iudicandi. & ita cùm nec eam ab illo habeamus credibilem ac fide dignam, neque illud ab ea firmum ac stabile, fateri esse sustinendam de vtriusque assensionem. Licebit autem cum iis quæ dicta sunt, etiã ex notione seu mentis conceptione agitare & mouere demonstrationem. Quanquam si mente conciperetur, non omnino esset. Multa enim sunt quæ mente quidem concipiuntur, vt dixi, non habent autẽ vllam partem essentiæ. Nunc autem cùm etiam demonstrationis inuenitur non posse esse in mente conceptio, citra controuersiam abscinditur etiam spes essentiæ. Cùm sint ergo duæ demonstrationes, nempe & quæ est in genere, & quæ est in specie, eam quidem quæ est in genere, eo ipso inueniemus mente concipi non posse. Nemo enim nostrum nouit demonstrationem in genere: neque per eam vnquam potuit aliquid ostendere. Et alioqui operæpretium est interrogare, habeátne ea demonstratio propositiones & illationes, an non. Et si quidem non habet, quemadmodum potest adhuc mente concipi demõstratio, siquidem cuiusuis demonstrationis notio & in mente conceptio non constat absque eius propositionibus & illatione? Si autem habet vtraque, nempe propositiones & illationem, est quædam in specie demonstratio. Nam si quidquid demonstratur, & quidquid demonstrat, est ex iis quæ sunt singularia, necesse est etiam demonstrationem esse

Demõstratio incidit in modum, qui dicitur alter per alterum.

Demonstrationis non potest esse in mente conceptio.

vnam

vnam ex iis quæ sunt in specie. Agebatur autem à nobis, non de ea quæ est in specie, sed de ea quæ est in genere. Non ergo mente concipitur quę est in genere demonstratio. Sed nec ea quæ est in specie. Dicebatur enim à Dogmaticis demonstratio esse oratio per collectionem, per quædam quæ apparent aperiens id quod est incertum & non manifestum. Aut ergo vniuersum compositum, hoc est, quod intelligitur ex propositionibus & illatione, est demõstratio: aut propositiones quidem solùm sunt demonstratio, illatio autem id quod demonstratur. Vtrumuis autem horum dixerint, labefactatur notio demonstrationis. Nam siquidem id quod est compositum ex propositionibus & illatione, est demonstratio, necesse est vt demonstratio quæ continet aliquid incertum & non manifestum, sit protinus incerta & non manifesta: cùm sit autem eiusmodi, necesse est vt egeat aliqua demonstratione. quod quidem est absurdum. Quod ergo constat ex propositionibus & illatione, nequaquã fuerit demonstratio. siquidem intelligimus demonstrationem neque incertam ac non manifestam, neque egẽtem demonstratione. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. Neque enim ad seipsam inclinatur ac propendet: neque intelligitur ex circunscriptione: sed habet aliquid cuius est demõstratio. Si ergo illatio fuerat in eo comprehensa: quidquid autem refertur ad aliquid, est extra illud ad quod dicitur relatum, ad nihil refertur quæ mente concipitur demonstratio, quandoquidem in ea comprehendebatur illatio. Sed etsi in aliis extrinsecus constituerimus illationem, ad quam relata intelligetur demonstratio, duæ erunt in loco illationes: vna quidem, quæ continetur in demonstratione: secunda autem quæ extrà, ad quam relata intelligitur ac mente concipitur demonstratio. Absurdum est autem vnius demonstratiouis dicere duas esse illationes. Non est ergo demonstratio id quod constat ex propositionibus & illatione. Restat ergo vt id solum quod constat ex propositionibus, dicatur esse demonstratio. quod quidem est stultum. hoc enim neque est omnino oratio, sed res manca ac deficiens, & quæ cogitari non potest. siquidem nullus qui sapit seorsum dicit hoc, Si est motus, est inane. Atqui est motus, aut esse desinens seu consequens, aut aliquam seruare sententiam. Si ergo neque quod est compositum ex propositionibus & ex illatione, intelligitur ac mente concipitur demonstratio: neque id quod constat solum ex propositionibus, intelligi ac mente concipi non potest demonstratio. Præterea demonstratio, aut cùm sit manifesta,

Demõstratio cùm sit ex iis quæ referuntur ad aliquid, illatio est extra demonstrationem.

Demõstrationis vnius non possũt esse duæ illationes.

Demonstratio non potest esse quod cõstat ex solis propositionibus.

Demonſtratio nec eſt manifeſta rei manifeſtæ, nec non manifeſta non manifeſtæ, nec non manifeſta manifeſtæ, nec manifeſta non manifeſtæ. ex quo infertur eam nihil eſſe.

feſta, eſt rei manifeſtæ demonſtratio, aut non manifeſta non manifeſtæ: aut non manifeſta manifeſtæ, aut manifeſta non manifeſtæ. Nihil eſt autem horum, vt oſtendemus. Non eſt ergo aliquid demonſtratio. quandoquidem manifeſtum non opus habet demonſtratione: non manifeſta autem rei non manifeſtæ rurſus non fuerit demonſtratio, quandoquidem ipſa opus habet aliquo quod eam oſtendat: cùm ſit autem non manifeſta, non aliud quidquam oſtendet. Similiter neque non manifeſta rei manifeſtæ. vtráque enim concurrent dubia. Nam & quod demonſtratur, nõ opus habebit aliqua demonſtratione cùm ſit manifeſtum, & demõſtratio opus habebit eo quod ſit eam oſtenſurum, cùm ſit non manifeſta. Quamobrem neque non manifeſta rei manifeſtæ vnquam fuerit demonſtratio. Reſtat ergo vt dicatur manifeſta rei non manifeſtæ. quod ipſum quoque eſt ex dubiis. Si enim non eorum quæ ex circunſcriptione intelliguntur abſolutè eſt demonſtratio, ſed eorum quæ referuntur ad aliquid. Quæ autem referuntur ad aliquid, vt oſtendimus in quæſtione de ſigno, ſimul inter ſe comprehenduntur, quæ autem ſimul comprehenduntur, non à ſe inter ſe aperiuntur ac reuelantur, ſed ſunt ex ſeipſis manifeſta, non erit demonſtratio manifeſta rei non manifeſtæ demonſtratio, propterea quòd id quoque quod ſimul cum illa comprehenditur, per ſe incurrat. Si ergo neque vt res apparens rei apparentis eſt demonſtratio: neque vt res manifeſta rei non manifeſtæ: neque vt res non manifeſta rei non manifeſtæ: neque vt res non manifeſta rei apparentis: neque vt res apparens rei non manifeſtæ: præter hæc autem nihil eſt, dicendum eſt nihil eſſe demonſtrationem. Conſequenter autem iis quæ dicta ſunt, quoniam Stoici maximè videntur callere modos demonſtratiuos, agè aduerſus eos quoque paucis diſſeramus, oſtendentes quòd, ſi ſpectentur eorum hypotheſes, fortè quidem omnia ſunt incomprehenſibilia, peculiarius autem demonſtratio. Atque eſt quidem demonſtratio, vt ex eis licet audire, comprehendentis phantaſiæ conſenſio. Quæ quidem videtur res eſſe duplex, & habere aliquid quidem inuoluntarium, aliquid verò voluntarium, & ſitum in noſtro iudicio. Nam phãtaſia quidem & viſis pelli non eſt voluntarium, nec ſitum eſt in eo qui afficitur, ſed in eo qui viſione apprehendit ſic eſſe affectum, vt ad candorem quidem appoſitè, ſi color albus irruerit: aut appoſitè ad dulcedinem, ſi guſtui dulce fuerit admotum. Aſſentiri autem huic motioni, ſitum eſt in eo qui admittit phantaſiam. Quamobrem comprehenſio habet præcedentem

Demonſtratio dicitur à Stoicis comprehendentis phantaſiæ comprehenſio.

tem

tem comprehendentem phantasiam quòd sit assensio. Comprehendens autem phantasia præcedentem habet phantasiam, cuius est species. Si enim non sit phantasia, nec est phantasia cõprehendens: quoniam si non sit genus, nec est species. & si non sit quidẽ comprehendens phantasia, nec est eius assensio. Si autẽ comprehendentis phantasiæ tollitur assensio, tollitur etiam comprehensio. Hinc si ostensum fuerit per demonstrationem, quòd non possit esse phantasia ex sententia Stoicorum, erit perspicuum quòd nec consistet aliqua demonstrationis comprehendens phantasia. Quòd si ea non sit, neque eius erit assensio. quod quidem est comprehẽsio. Quòd autem non sit phantasia demonstrationis ex sententia Stoicorum, ostẽditur, primum quidem ex eo quòd communiter apud eos dissentitur quídnã sit phantasia. Nam cùm hactenus consenserint quòd dicant eam esse impressionem in facultate animæ quę tenet principatum, de ipsa dissident impressione, Cleanthe quidem propriè audiente eam quæ intelligitur cum eminentia intrinseca & extrinseca: Chrysippo autem per abusionem pro alteratione. Si autem ex illorum ipsorum sententia huc vsque apud eos non constat de impressione, necesse est etiam de phantasia de qua huc vsque dissentitur sustinere assensionem, & de demonstratione quæ ab ea dependet. Deinde detur etiã qualem volunt esse phantasiam, siue propriè impressionem cum interna & externa eminentia, siue alterationem: sed quemadmodum fiat ipsa impressio demonstrationis, est maximè dubium. est enim perspicuũ quòd id quidem quod visis pellitur, debet agere: facultas autem animæ quæ tenet principatum, pati. illud quidem vt imprimat: hoc autem vt imprimatur. aliàs enim non est consentaneum euenire phantasiam. Atque facultatem quidem animæ quæ tenet principatum, fortasse concedet quispiam posse pati, etiamsi non sit concedendum. Demonstrationem autem quemadmodum cõsentaneum est agere? Aut enim ex eorum sentẽtia est corpus aut incorporeum. Atque corpus quidem non est, constat enim ex iis quæ dicuntur quæ sunt incorporea. Sinautem incorporeum, quandoquidem incorporea ex eorũ sententia neque à natura habent insitum vt aliquid agant, neque vt patiantur: & cùm sit incorporea, nihil poterit agere: & si nihil agat, in facultatem quæ tenet principatum animæ nihil imprimet. Si in eã autem non imprimat, neque in ipsa eius efficiet phantasiam ac visionem. Quod si ita sit, neque comprehendentem phantasiam. Quòd si ea comprehendens phantasia non sit in facultate animæ quæ tenet

Demõstrationis nulla est phantasia.

De phantasiæ impressione dissident Stoici.

Demõstrationis impressio quomodo fiat est maximè dubium.

Demõstratio non potest agere.

principatum, neque eius erit comprehensio. Ex Stoicorum ergo quę traditur arte, demonstratio est eiusmodi vt non possit comprehẽdi. Sed neque dici potest quòd incorporea nõ agunt aliquid, neque nos phantasia ac visis pellunt: sed nos sumus qui ab illis visis pellimur. Si enim constat quòd omnis effectus non cõsistit absque eo quod agit & patitur, debet etiam phantasia quæ est effectus demonstrationis non intelligi sine eo quod agit & patitur. Atque quòd facultas quidem animæ quæ tenet principatum, sit patiens, concesserunt Stoici Philosophi. Quídnam sit autem quod agit & patitur ex eorum sententia, discere est operæpretium. Aut enim est demonstratio, quæ imprimit facultatem tenentem principatum animæ, & mouet suam phãtasiam: aut ipsa facultas quæ tenet principatum animæ, imprimit & visis pellit. Sed demonstratio quidem minimè impresserit facultatem animæ quæ tenet principatum. est enim incorporea. Incorporeum autem ex eorum sententia neque agit neque patitur. Sinautem facultas tenens principatum animæ, aut qualis est typus, tale est etiã quod imprimit: aut diuersum quidem est typus, eius autem dissimile est quod imprimit. Et si dissimile quidem est diuerso, diuersorum subiectorum diuersæ erunt phantasiæ. quod rursus ad hoc concludit Stoicos, vt omnium rerum nulla sit comprehensio. Si autem typus est similis ei quod imprimit, quoniam facultas animæ quæ tenet principatum seipsam imprimit, accipiet phantasiam non demonstrationis, sed sui. quod rursus est absurdum. Alij autẽ conantur rem exemplis reddere faciliorem. Quomodo, inquiunt, puerorum exercẽdorum magister, & qui docet eos arma tractare, aliquãdo quidem prehensis manibus pueri, componit & docet eum mouere aliquos motus: aliquando autem stans eminus, & certo modo se mouens in numerum, se præbet illi imitandum: ita etiam eorum quæ cadunt sub phantasiam, nonnulla quidem veluti contrectantia & tangentia facultatem quæ tenet animæ principatum, in ea efficiunt impressionẽ, cuiusmodi est album & nigrum, & communiter corpus. Nonnulla autem habent eiusmodi naturam facultatis quæ tenet animæ principatum, quæ sub eis non autem ab eis phantasia pellitur, cuiusmodi sunt ea quæ dicuntur quæ sunt incorporea. Qui autem hoc dicunt, probabili quidem vtuntur exemplo, non colligunt autem propositum. Nam qui pueros quidẽ exercet, & qui ad arma erudit, sunt corpus. & ea ratione possunt puero ingenerare phantasiam. Demonstratio autem erat incorporea, & ideo quærebatur an posset facultatem

Impressio quo modo fiat in principe animæ parte, docetur similitudine magistri exercendorum puerorum.

Demonstratio differt à magistro exercendorum puerorum, quod attinet ad impressionem.

tem quæ tenet animæ principatum imprimere phantaſticè. Quo fit vt non ſit ab eis demõſtratum quod quærebatur ab initio. His itaque demonſtratis, tranſeamus & conſideremus, an etiam ex contemplatione dialectica poſſit eis conſeruari demonſtrationis profeſſio. Exiſtimant ergo tres orationes inter ſe eſſe coniugatas, nempe & collectiuam & veram & demõſtratiuam. Ex quibus demonſtratiuam quidem eſſe omnino veram & colligẽtem: veram autem omnino quidem eſſe colligẽtem, non neceſſariò autem etiam demonſtratiuam. colligentem autem neque omnino veram, neque omnino demonſtratiuam. Et huiuſmodi quidem oratio cùm ſit dies, Si nox eſt, ſunt tenebræ: atqui nox eſt, ſunt ergo tenebræ: colligit quidẽ, propterea quòd ſit rogata in proba & recta figura. non eſt autem vera, vt quæ ſecundam falſam habeat propoſitionem, nempe adſumptionem, Atqui eſt nox. Quæ autem ſic habet cùm ſit dies, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, lux ergo eſt: ſimul eſt & colligẽs & vera, quòd & in proba ac recta rogata ſit figura, & per vera verum colligat. Dicunt autẽ colligentem iudicari orationem quòd ſit colligẽs, quando eam quæ per eius propoſitiones fit connexionem ſequitur concluſio: vt hanc cùm ſit dies, Si nox eſt, ſunt tenebræ: atqui nox eſt, ſunt ergo tenebræ: etiamſi non ſit vera, quoniam ducit ad falſum, dicimus eſſe colligentem. Cùm enim propoſitiones ſic complexuerimus, Nox eſt, & ſi nox eſt, ſunt tenebræ: facimus connexam ratiocinationem, incipientem quidem ab huiuſmodi complexione, deſinentem autem in huiuſmodi cõcluſionem, Nox eſt: & ſi nox eſt, ſunt tenebræ. Hoc enim connexum eſt verum, propterea quòd nunquam incipiens à vero deſinat in falſum. Nam ſi ſit quidem dies, incipit à falſo, Sunt tenebræ. & ita erit verum. Si nox autem, incipiet quidem à vero, & deſinet in verum. & ex eo hoc erit verum. Ergo colligens quidem tunc erit vera, quando cùm nos complexuerimus propoſitiones & connexum fecerimus, quòd incipit quidem à complexione per propoſitiones, deſinit autem in concluſionem, inuenitur hoc ipſum connexum verum. Vera autem oratio iudicatur eſſe vera, non ex eo ſolùm quòd connexum quod incipit à complexione per propoſitiones, deſinit autem in concluſionem, ſit verum, ſed etiam ex eo quòd complexum per propoſitiones ſit probum ac rectum. adeò vt ſi alterum ex his inueniatur falſum, oratio quoque ſit neceſſariò falſa: vt hæc cùm ſit nox, Si dies eſt, lux eſt. atqui dies eſt, lux ergo eſt. propterea quòd habeat falſam propoſitionem illam, Dies eſt, falſa eſt.

Orationes tres, nempe collectiua, vera, & demonſtratiua, ſunt interſe coniugatæ.

Oratio colligens nec eſt omnino vera, neque demonſtratiua.

Oratio colligens quomodo iudicetur.

Oratio vera quomodo iudicetur vera.

Sed

Sed si complexum quidem, Si dies est, est falsum: connexum autem quod incipit à complexione per propositiones, & desinit in conclusionem, verum erit. Nunquam enim à vero incipiens desinit in falsum, sed noctu quidem incipit à falsa complexione. Interdiu autem vt incipit à vero, ita etiam desinit in verum. Et rursus hæc, Si dies est, lux est: lux autem est, est ergo dies: est falsa, quæ per veras propositiones nos potest ad falsum deducere. Sed si examinemus, potest quod complexũ est per propositiones, verum esse si sit dies: vt hoc, Lux est. & Si dies est, lux est. Connexum autem quod incipit à complexione per propositiones, & desinit in conclusionem, est falsum: vt est hoc, Si lux est, dies est. & Si dies est, lux est. Potest enim hoc connexum, si sit nox, à vera incipere complexione, & in falsum desinere, nempe Dies est, & ideo esse falsum. Quamobrem vera est oratio, neque quando complexum solum fuerit verum, neque quando connexum, sed quando ambo vera. Demonstratiua autem differt à vera, quoniam vera quidem potest omnia habere euidentia, propositiones, inquam, & illationem. Demonstratiua autem vult aliquid habere amplius, nempe vt à propositionibus simul aperiatur ac reueletur illatio quæ est non manifesta. Vnde hæc quidem, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux ergo est: euidentes habens propositiones & illationem, vera quidem est, sed non demonstratiua. Ista autem, Si hæc habet lac in vberibus, hæc concepit, cum hoc quòd est vera, est etiam demonstratiua. Cùm enim incertam ac non manifestam haberet conclusionem, nempe Hæc concepit, eam aperit per propositiones. Cùm sint ergo tres orationes, nempe & colligens, & vera, & demonstratiua, si sit aliqua quidem demonstratiua, ea longè est prius vera & colligens. Si qua autem sit vera, non est necessariò demonstratiua, sed omnino colligens. Si qua est autem colligens, non est omnino vera, vt neque est omnino demonstratiua. Cùm ergo eis omnibus communiter debeat euenire proprietas colligens, si ostenderimus quòd à Stoicis inueniri non potest oratio colligens, ostendemus quòd inueniri non potest neque vera neque demonstratiua. Quòd autem non sit vlla oratio colligens, est facile cognoscere. Si enim colligentem dicunt esse orationem, quando verum fuerit connexum, quod incipit quidem à complexione eius propositionum, desinit autem in illationem, oportebit prius diiudicatum esse verum connexum, & tunc firmiter ac stabiliter sumi orationem colligẽtem quæ ex eo videtur depẽdere. Non fuit autem hactenus diiudicatum probum

Oratio demõstratiua quando differat à vera.

lego ἀποδεικτικὸς.

Oratio colligens nulla est.

Connexum verum hactenus

probum & rectum connexum. Neque ergo potest esse nota colligens oratio. Quomodo enim si non stet mensura, sed aliàs aliter mutetur, nec stat quidem quod cadit sub mensuram : ita quoniam est veluti mensura colligendi orationem probum ac rectum connexum, sequetur vt si hoc non possit diiudicari, ne illa quidem sit dilucida. Quòd autem non possit diiudicari probum & rectum connexum, Stoicorum docent institutiones, in quibus multa & dissidentia, & huc vsque non diiudicata eius exponunt iudicia. Vnde cùm sit huiusmodi colligens, omnino est etiam vera, & ideo etiam de demonstratiua debet sustineri assensio. Quòd si hac relicta obiectione, pergamus ad artificiosam eorum quæ finiunt & quæ sunt infinita tractationem, inuenietur fieri non posse vt demonstratiuæ orationis constituatur constitutio. Atque cùm sit quidē magna exactaque & accurata quæstio de iis quæ finiunt, non est necesse nunc differere: de orationibus autem infinitis, aliquantum est ostendendum. Dicunt ergo quatuor modis esse infinitam orationē, aut per diremptionem, aut per redundantiam, aut propterea quòd in mala rogata sit figura, aut per defectum. Et per diremptionem quidem, quando propositiones nullam habent coniunctionem & communionem inter se, nec cum illatione: vt in hac oratione, Si dies est, lux est. atqui frumentū venditur in foro, lux ergo est. Videmus enim quòd in hoc, neque illud Si dies est, vllam habet conspirationem & connexionem cum hoc, Frumentum venditur in foro: nec vtrunque eorum cum illo, Lux ergo est. sed vnumquodque dependet ab aliis. Per redundantiam autem infinita fit oratio, quādo extrinsecus & superuacaneè assumitur aliquid ad propositiones : quomodo in eo quod sic habet, Si dies est, lux est. atqui dies est, sed & virtus prodest, lux ergo est. Virtutem enim prodesse, superuacaneè adsumptum est simul cum aliis propositionibus : siquidem eo ablato, potest per ea quæ restant, nempe Si dies est, lux est, & Atqui dies est, fieri illatio, Lux ergo est. Per hoc autē quòd in mala rogata sit figura, infinita fit oratio, quando fuerit rogata in aliqua earum quę considerantur præter probas ac rectas figuras: vt cùm hæc sit proba & recta figura, Si primum, secundū, est autem primum, est ergo secundum. At si sit & hæc, Si est primum, est secundum. non est autem secundum, est infinita. non quòd in hac figura non possit rogari oratio quæ per vera verū colligat. potest enim, vt hæc, Si tria sunt quatuor, sex sunt octo. Non sunt autem tria quatuor, non sunt ergo sex octo: sed quòd in ea

non est diiudicatum.

Si mensura nō stet, nec id quod cadit sub mensuram.

Oratio est infinita quatuor modis.

Oratio infinita per diremptionem.

Oratio infinita per redundantiam.

Oratio infinita quòd rogata sit in mala figura.

figura proba & recta, & contrà.

possint quædam malæ collocari orationes: vt est hæc, Si dies est, lux est. atqui non est dies, non est ergo lux. Per defectum autem fit infinita oratio, quando deest aliqua ex colligentibus propositionibus: vt, Aut diuitiæ sunt malum, aut diuitiæ sunt bonum. non sunt autem diuitiæ malum, sunt ergo malum diuitiæ. Deest enim in disiuncto illud, Diuitias esse indifferentes. Quo fit vt hæc sit melior & sanior interrogatio, Aut diuitiæ sunt bonum, aut malum, aut indifferẽs. Sed nec bonum nec malum sunt diuitiæ, sunt ergo indifferens. Cùm autem apud Stoicos sit huiusmodi artis sita ratio, num, quod ad eam attinet, non possumus infinitam cognoscere orationem. Sed secundus quoque modus infinitorum erat per redundantiam, quando extrinsecus ad propositiones assumitur aliquid superuacaneum, vt ad confirmationem conclusionis. Quod ad hoc autem attinet, oportebit orationem quæ rogatur in primo & secundo modo per redundantiam esse infinitam: quandoquidem in eo redundat id quod pertinet ad modum. & hoc sciemus à nobis additis orationibus. Hanc esse dicunt infinitã, Si dies est, lux est. atqui dies est, sed & virtus prodest. lux ergo est. Redundat enim in ea illud, Virtus prodest, ad confirmandam conclusionem, propterea quòd eo sublato, ex reliquis duabus propositionibus citra defectum colligatur illatio. Occurrentes itaque dicent Sceptici, quòd si est infinita per redundantiam, in qua, sublata aliqua propositione, ex iis quæ restant colligitur illatio, dicendum est esse infinitam eam quæ interrogatur in primo modo. sic autem habet, Si dies est, lux est. atqui dies est, lux ergo est. In ea enim redundat ad confirmandam conclusionem, illud ad modum pertinens, Si dies est. & potest ex eo, Dies est solùm, colligi, Lux ergo est. Hoc autem est ex se quidem manifestum: licet autem hoc quoque leuius & facilius reddere, ab ea quæ est tanquam ad illos consequentia. Aut enim ad id quod est, Diem esse, dicent sequi esse lucem, aut non sequi. Et si dicant quidem sequi, cùm eo ipso constet verum esse illud, Dies est, colligitur etiã Lux est, necessariò consequens ei quod est conclusio. Si autem non sequitur, nec sequetur in connexo. & propterea falsum erit connexum, si in eo desinens non sequatur antecedens. Quo fit vt duorum alterum, quod attinet ad prius dictam artis rationem, nempe vt vel inueniatur infinita quæ fuit in primo modo interrogata, cùm in ea redundet quod ad modum pertinet, aut omnino falsa, propterea quòd sit in ea falsum quod ad modum pertinet. Nam dicere quidem non placere Chrysippo orationes

Oratio infinita per defectum.

Oratio infinita non potest cognosci.

Oratio infinita inuenitur in primo modo & secundo.

nes quæ ſunt vnius propoſitionis, quod fortè dicent aliqui aduerſum hoc argumẽtum, eſt planè nugatorium. Neque enim Chryſippi vocibus tanquam præceptis Apollinis neceſſe eſt parere: neque attendendum eſt teſtimonium virorum in ſuum dictum à teſte qui dicit contrarium. Antipater enim vir clariſſimus in ſecta Stoica, dicebat poſſe conſiſtere orationes ex vna propoſitione. Præterea ſecundo modo infinita dicebatur oratio, propterea quòd rogata ſit in mala figura. Rurſus ergo dictione ſeu affirmatione ſolùm contenti, dicent in mala aliqua figura interrogatam eſſe orationem, aut orationem ad hoc aſſument. Et ſi ſunt quidem contenti affirmatione ſeu dictione, nos quoque opponemus dictionem ſeu affirmationem quæ dicit, quòd non rogata ſit in mala figura. Si autem aſſumunt orationẽ, eſt omnino, verum, ſtultum. Quòd autem vera ſit hæc oratio, hæc, inquam, quæ oſtendit quòd in mala figura rogata ſit aliqua oratio, probam & rectam orationem dicit eſſe aſſumptam. Vt ea autem ſit proba & recta, oportet eam rogari proba & recta oratione. Et ideo cùm nec proba & recta oratio credi poſſit eſſe proba & recta antequam figura: neque figura quòd ſit proba & recta, antequam ea quæ ipſam iudicauit oratio, conſiſtit is modus qui eſt alter per alterum, qui eſt maximè dubius. Porrò autem aduerſus infinitarum orationũ quæ reſtat differẽtiam, nempe eam quæ eſt ex defectu, iam ferè quidem contradiximus. Si enim inueniri non poteſt perfecta oratio, vt ſuperius oſtendimus, debet etiam eſſe ignota quæ eſt manca & deficiens. Inueniri autem non poteſt perfecta, vt oſtendimus. erit ergo etiam ignota quæ eſt manca ac deficiens. Si autem cùm ex Stoicorum ſententia ſint quatuor modi, per quos fit oratio infinita, oſtendimus in vnoquoque eorum non cognoſci infinitas orationes, ſequetur etiam eſſe ignotam eam quę finit. Si ea autem non cognoſcatur, inueniri etiam non poterit oratio demonſtratiua. Ad hæc accedit, quòd cùm cuiuſuis veræ orationis iudicari oporteat propoſitiones (nã ſi eæ concedantur, conſequenter eis datur illatio) quoniam autem demonſtrationis diiudicari non poſſunt propoſitiones, ſicut oſtendimus, non ergo poterit vera oratio eſſe demonſtratio. Connexum enim, vt prius oſtendebamus, cenſent eſſe probum & rectum, quando à vero incipiens deſinit in falſum: aut à falſo in verum: & vno modo falſum, quando incipiẽs à vero deſinit in falſum. Hæc autem cùm ita habeant, inuenietur diiudicari non poſſe in demonſtratione. Nam omnino incipiens ab aſſumptione, deſinit in illatio-

Orationes vnius propoſitionis non placebant Chryſippo.

Orationes poſſunt conſiſtere ex vna propoſitione, vt volebat Antipater.

Infinita non eſt oratio, quòd dicatur rogata in mala figura.

Oratio infinita nõ eſt per defectum.

Oratio perfecta non poteſt inueniri.

Demonſtrationis propoſitiones non poſſunt diiudicari.

Connexũ quale ſit probum & rectum.

lationem, vt se habet in huiusmodi illationibus. Atqui est motus, est ergo inane. Hic enim connexum & incipit ab assumptione, Est motus, & desinit in illationem. Aut ergo illatio res est aperta & manifesta & quæ cognoscitur ab omnibus, aut non manifesta & ignota.

Connexum nõ potest diudicari.

Et si sit quidem manifesta & cognita, non est vtique oratio demonstratiua, quæ ex omnibus manifesta redditur, partim quidem propositionibus, partim autem illatione. Si autem non est manifestum, necessariò connexum est huiusmodi vt nõ possit diiudicari. Nam quòd ab aliquo quidem incipiat nobis est notum. est enim manifestum. In quídnam autem desinat ignoratur propter incertitudinem. Nesciẽtes autem vtrùm hoc sit verum an falsum, neque diiudicabimus connexum. Si connexum autem non potest diiudicari, erit etiam praua oratio. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. Quæ autem referuntur ad aliquid, mente tantùm concipiuntur, non sunt autem. Demonstratio ergo est tantùm in mentis conceptione, & non in essentia. Quòd autem re vera quæ ita se habent vt aliquo modo referantur ad aliquid, conseruentur sola mentis conceptione, non sit autem eis essentia, docere licet ex confessione Dogmaticorum. Describentes enim id quod refertur ad aliquid, vno consensu dicunt, Id refertur ad aliquid, quod intelligitur relatum ad alterum. Si autem particeps esset essentiæ, non id sic definiissent, sed potius hoc modo: Id refertur ad aliquid, quod est ad alterum. In iis ergo rebus quæ sunt, non aliquid subiicitur id quod refertur ad aliquid. Et alioqui quidquid est, non potest aliquam suscipere mutationem & alterationem absque affectione: vt color albus non potest fieri niger, nisi sit conuersus & mutatus. & niger non potest mutari in aliũ colorem, si niger maneat. Et similiter dulce non potest fieri amarũ, si sit impatibile & inalterabile. Quamobrẽ quidquid est, non absque aliqua affectione suscipit mutationem in alterum. Quod autem refertur ad aliquid, mutatur absque affectione, & absque vlla quæ in ipso fiat alteratione: vt lignum cubitale, si quidem ei ex aduerso ponatur cubitale, dicitur illi esse æquale. Si autẽ bicubitale, non amplius æquale sed inæquale, cùm in ipso nulla fiat mutatio & alteratio. Et si cogitauerimus quempiam ex vase aquam profundentem, is posito quidem vase aliquo dicetur infundens: non posito autem, effundens, etiamsi ipse nullam susceperit mutationem & alterationem. Quamobrem si ei quidem quod est, accidit vt nõ sine affectione sustineat mutationem: ei autẽ quod refertur ad aliquid, nihil tale accidit:

Demõstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid.

Demonstratio est tantùm in mentis conceptione.

Relatiua sunt solùm in mente, non in essentia.

Relatiũ quomodo definiatur.

Nihil mutatur & alteratur absque affectione.

Relatiua suscipiunt mutationem in alterũ absque affectione.

accidit: dicendū eſt non eſſe id quod refertur ad aliquid. Ad hæc accedit, quòd id quod refertur ad aliquid, eſt ſeiunctum ab eo ad quod refertur. Id enim quod eſt infrà, eſt ſeiunctum ab eo quod eſt ſuprà. Si eſt autem id quod refertur ad aliquid, & non verſatur in ſola cogitatione, erunt vnum contraria. Non eſt ergo id quod refertur ad aliquid, ſed ſolùm mente concipitur. Rurſus enim corpus cubitale, ex appoſitione quidem ſemicubitalis, dicitur maius: ex additione autem bicubitalis, minus. Idem autem eodem tempore & eſſe maius & minus, hoc eſt contraria, eſt ex iis quæ nō poſſunt fieri. Nam mente quidem concipi fortaſſe poterit, per eam quæ fit cum alio collationem. fieri autem non poteſt vt ſit. Non ergo ſunt ea quæ referuntur ad aliquid. Verumenimuero ſi ſunt ea quæ referuntur ad aliquid, erit idem ſibi ipſi contrarium. ſed hoc non eſt. Igitur nec ea ratione dicēdum eſt eſſe id quod refertur ad aliquid. Præterea ſi eſt id quod refertur ad aliquid, erit aliquid ſibi ipſi contrarium. Non eſt autem conſentaneum aliquid eſſe ipſum contrarium ſibi ipſi. Nec ergo eſt conſentaneum vt ſit id quod refertur ad aliquid. Suprà enim & infrà ſunt ſibi inuicem contraria. Idem autem vt ad id quidem quod eſt ſubiectum, eſt ſuprà: ad id autē quod eſt ſuprà poſitum, infrà. Si ſunt autem tria, ſuprà & infrà, & medium: eius quod eſt ſuprà & infrà, ſi ad ſubiectum referatur, erit ſuprà: ad id autem quod ſuprà ſitum eſt, infrà. & erit idem ſuprà & infrà. quod quidem nō poteſt fieri. Non eſt ergo id quod refertur ad aliquid. Si eſt autem id quod refertur ad aliquid, idem erit ſuprà & infrà. Propterea autē et ſi eſt, dicitur idem ſuprà & infrà ex ea quæ eſt tanquam ad aliud habitudine. Idem ergo erit ſeorſum à ſeipſo. quod eſt omnium abſurdiſsimum. Sed ſi non ſunt ea quæ referuntur ad aliquid, omnino etiam demonſtratio, cùm ſit ex iis quæ referuntur ad aliquid, minimè erit. Oſtenſum eſt autem ea non eſſe quæ referuntur ad aliquid. erit ergo etiam demonſtratio ex iis quæ non ſunt. Atque hæc ſunt quidem quæ dicuntur ad oſtendendum quòd non ſit demonſtratio. Conſideremus autem etiam orationem quæ ei aduerſatur. Exiſtimant enim dogmatici Philoſophi, eum qui cenſet non eſſe demonſtrationem, ipſum à ſeipſo euerti: & per quæ eam perimit, per ea ipſam definire. Vnde etiam dicunt reſiſtentes Stoicis: Qui dicit nihil eſſe demonſtrationem, aut id dicit vtens falſa & quæ demonſtrari non poteſt dictione ſeu affirmatione, aut id demōſtrans oratione. Et ſi nuda quidem dictione vtens ſeu affirmatione, nemo eorum qui admittunt demōſtrationem, cre-

Relatiua ſunt ſeiuncta ab iis ad quæ referuntur.

Si relatiua ſint, quænam ſequantur abſurda.

Pro demonſtratione tuenda quid dicant Dogmatici.

det ei qui vtitur nuda & sola dictione seu affirmatione: sed cohibebitur per aduersam affirmationem alicuius qui dixit esse demonstrationem. Sinautem demonstrans non esse demonstrationem, (hoc enim dicunt) eo ipso confitetur esse demonstrationem. Oratio enim demonstrans non esse demonstrationem, est demonstratio quòd sit demonstratio. Et in summa quæ de demonstratione enuntiatur oratio, aut est demonstratio, aut non. Et si non est quidem demõstratio, non est fide digna. Si est autẽ demonstratio, est demonstratio. Nonnulli autem sic quoque interrogant: Si est demonstratio, est demonstratio. Si non est demonstratio, est demonstratio. Aut est autem, aut non est demonstratio: est ergo demonstratio. Et huius quidem orationis propositionũ in promptu est persuasio. Nam & primum connexum, nempe, Si est demonstratio, est demonstratio: cùm sit diuersificatum, est verum. Ad id enim quod est in ipso primum, sequitur id quod est in ipso secũdum, cùm non sit ab illo alterum. Secundum autem connexum, nempe, Si non est demonstratio, est demonstratio, rursus est probum & rectum. Ei enim quod est, Non esse demonstrationem, quod est antecedens, consequens est esse demonstrationem. Ipsa enim oratio quæ ostendit non esse demõstrationem, cùm sit demonstratiua, confirmat esse demonstrationem. & disiunctum, nempe, Aut est demõstratio, aut non est, constans ex duobus disiunctis, nempe & esse demonstrationem, & non esse, vnum debet habere verum, & propterea esse verum. Quamobrem cùm veræ sint propositiones, simul etiam infertur illatio. Licet autẽ aliter quoque docere quòd sit eis consequens. Nam si disiunctum est verum, cùm vnum in se habeat verum, vtrumuis ex iis verum posuerimus, simul etiam colligetur illatio. Ponatur autem primum ex iis quæ in ipso sunt verum, nempe, esse demonstrationem: ergo quoniam hoc antecedens est in ipso connexo, ad id consequetur id quod desinit seu est consequens in primo connexo. Dicebat autem, Est demonstratio, quod erat etiam illatio. Dato ergo quòd in disiuncto sit verum, esse demonstrationem, sequetur etiam illatio rationis. Idem est suadendi modus etiam in eo quod restat pronunciato, nempe, non esse demonstrationem. Id enim antecedebat connexum quod in secundo habebat consequentem orationis illationem. Cùm autem Dogmaticorũ sit eiusmodi obiectio, breuiter etiam aduersus eam occurrunt Sceptici. Dicent enim, Si non contingit quidem respondere ad interrogationem qua quærebant, vtrùm sit demonstratio oratio

Pro demonstratione infirmanda quid respondeant Sceptici.

tio

tio aduerſus demonſtrationem, an non demonſtratio, debent æqui boni conſulere, ſi non poſſint reſpondere ad quæſtionem tam dubiam. Sinautem eſt eis facile, faciant quod Scepticis imperant, reſpondentes vtrum dicant orationem demonſtrationis eſſe demonſtrationem, an non. Nam ſi non eſt demonſtratio, ex ea non licebit docere, quòd non ſit demonſtratio. Neque dicere, quòd hæc oratio ſit demonſtratio, quoniam non eſt demonſtratio. confeſſi enim ſunt eam non eſſe demonſtrationem. Si autem eſt demõſtratio, omnino veras habet propoſitiones & illationem. Nam cum earum veritate intelligitur demonſtratio. erat autem eius illatio, non eſſe demonſtrationem. Verum eſt ergo non eſſe demõſtrationem. Sic enim demonſtratiuam oſtendere volentes orationem aduerſus demonſtrationem, non magis eam ſtatuunt quàm tollunt. Et tamen ſi Scepticos oporteat pro ſe reſpondere, ij tutò reſpondebunt. Dicent enim orationem aduerſus demonſtrationem, eſſe ſolùm probabilem. & in præſentia eis perſuadere & inducere aſſenſionem: ſe autem ignorare an rurſus talis ſit futura, propterea quòd ſit varia & multiplex humana cogitatio. Cùm enim ſic reſponderint, nihil amplius dicere poterit Dogmaticus. Aut enim hoc docebit, quòd non ſit vera oratio adducta aduerſus Demonſtrationem: aut hoc oſtendet, quòd nõ perſuadet Sceptico. Sed primum quidem oſtendens, non pugnat cũ Sceptico, propterea quòd nec ille de ea oratione affirmet tanquam vera: ſolùm autem dicat quòd id ſit probabile. Faciens autem ſecundum, erit temerarius, vt qui alienam affectionem expugnare velit oratione. Quomodo enim ei qui lætatur, nemo oratione poteſt perſuadere quòd non lætetur: & ei qui triſtitia afficitur, quòd non ſit triſtis: ita neque ei qui perſuadetur, quòd non perſuadeatur. Ad hæc accedit, quòd ſi cum aſſenſione quidem affirmarent Sceptici quòd nihil ſit demonſtratio, fortaſſe euerterentur ab eo qui docet eſſe demonſtrationem. Nunc autem quoniam verba tantùm nudè ponunt aduerſus demonſtrationem abſque eo quòd eis aſſentiantur, tantum abeſt vt eis obſint qui confirmant cõtrarium, vt magis proſint. Nam ſi quæ aduerſus demonſtrationem allatæ ſunt orationes, firmæ manent ac ſtabiles, & aduerſus quas non poſſit contradici: validæ autẽ rurſus ſunt rationes quæ adſumptæ ſunt pro demonſtratione, neque ad illas, neque ad has accedentes, profitemur nos ſuſtinere aſſenſionem. Quòd ſi conceſſum fuerit eſſe demonſtratiuam quæ aduerſus demonſtrationem affertur orationem, non ideo id iuuabit Dogmaticos

Oratio aduerſus demonſtrationem eſt ſolũ probabilis.

Oratione expugnari nõ debet aliena affectio.

ticos ad hoc quòd ſit Demonſtratio, vt iam admonuimus. colligit enim non eſſe demõſtrationem. idque cùm ſit verum, falſum eſt eſſe demonſtrationem. Sed quæ colligit nõ eſſe demonſtrationem, cùm ſit demonſtratiua, ſeipſam expellit. Ad quod dicendum eſt, quòd nõ omnino ſeipſam expellit. Multa enim dicuntur per exceptionem. & quomodo dicimus Iouem eſſe patrem Deorum & hominum, per huius ipſius exceptionem: neque enim ipſe ſuus erat pater: ita etiam cùm dixerimus nullam eſſe demõſtrationem, dicimus per exceptionem orationis quæ oſtendit quòd non ſit demonſtratio. hæc enim ſola eſt demonſtratio. Quòd ſi etiã ſeipſam expellat, non ideo confirmatur eſſe demonſtrationem. Multa enim ſunt quæ quod aliis faciunt, eo ſeipſa quoque afficiunt: vt quomodo ignis cùm cõſumpſerit materiam, ſe quoque ſimul interimit. & quomodo purgantia medicamenta cùm humores eiecerint ex corporibus, ſeipſa quoque expellunt: ita etiam & oratio quę eſt aduerſus demonſtrationem, poſtquam omnem ſuſtulerit demonſtrationem, poteſt ſe quoque ſimul circunſcribere. Et rurſus quomodo non difficiliter poteſt fieri vt qui per aliquas ſcalas aliquem altum locum conſcenderit, poſt aſcẽſum pede ſcalas euertat: ita etiam eſt ſatis probabile, Scepticum, qui tanquam per aliquas ſcalas proceſſit per orationem quæ oſtendit non eſſe demonſtrationẽ, ad cõfirmandum propoſitum, tunc eam ipſam quoque ſuſtuliſſe orationem. Sed cùm huc vſque dubitauerimus de iis quæ pertinent ad viam ac rationem logicam, deinceps etiam procedamus ad inquirendum aduerſus Phyſicos.

Per exceptionem multa dicuntur.

Multa eo ſe afficiunt quod aliis faciunt.

Per demõſtrationem demonſtrari poteſt et eſſe & nõ eſſe demonſtrationem.

Sexti Empirici commentariorum liber octauus.

De principiis naturalibus. De cauſa & patiente. De Diis. De toto & parte. De corpore.

De corpore.

CAVSAM quidem propter quam, poſt logicã Philoſophiæ partem, naturalis nobis venit conſideranda, etiamſi tempore videatur alias præcedere, ſuperius in memoriam reuocauimus. Rurſus autem hic conſtituamus eundem inquirendi modum, non immorantes in ſingularibus, vt fecit Clitomachus, & vniuerſa caterua Academicorum. alienam enim ingreſſi materiam, & verba facientes de conceſſione eorum qui diuerſa dogmata ſtatuerunt, immoderata & nimis

Clitomachus & Academici immorantur in refellendis ſingularibus.

mis prolixa vſi ſunt oratione: ſed ea mouentes quæ ſunt præcipua & magis continentia, in quibus cætera quoque habebimus de quibus eſt dubitatum. Quomodo enim in vrbium obſidionibus, qui muri fundamentum effoderunt, cum eo turres quoque ſimul deiiciunt: ita etiã qui in philoſophicis conſiderationibus prima rerum fundamenta expugnant, vi ac poteſtate abrogant & abolẽt cuiuſlibet rei comprehenſionem. Nonnulli itaque non improbabiliter aſſimilant eos qui ſe demittunt ad ſingulares quæſtiones, venatoribus qui feram veſtigiis inſequuntur, aut iis qui calamo piſcantur, aut iis qui viſco & arundine aues aucupantur. eos autem qui ex iis quæ plurima continent, ſingularia omnia labefactant, iis qui lina & vallos & ſagenas circundant. Vnde vt multo eſt artificioſius vna via ac ratione multa venari, quàm in vnaquaque laborare venatione: ita multo eſt elegantius communiter aduerſus omnia afferre cõtradictionem, quàm volutari in ſingularibus. Quoniam ergo qui videntur accuratius in loco naturali cõſtituiſſe de principiis naturalibus, ex iis alia quidem dicunt agentia, alia verò materialia, quorum ſententiæ videtur eſſe auctor Homerus, & poſt eum Anaxagoras Clazomenius, & Empedocles Agrigẽtinus, & alij plurimi. Poëta enim de his ſcribẽs, dicit vbi loquitur allegoricè de Proteo & Eidothea, primam quidem & maximè principem cauſam vocans Proteum: quæ autem in ſpecies vertitur eſſentiam, Eidotheam. Anaxagoras autẽ dicit: Res omnes ſimul erant: mens autem veniens eas digeſſit ac ordinauit. Atque mentem quidem, quæ ex eius ſententia eſt Deus, agens ponit principium, ſimilarium autem partium commiſtionem, materiale. Ariſtoteles autem dicit & Hermotimum Clazomenium, & Parmenidẽ Elentem, & diu ante Heſiodum ea ſenſiſſe. Vniuerſorum enim ortum conſtituentes, amorem quoque ſimul acceperunt, hoc eſt cauſam mouentem, & ea quæ ſunt conciliantem. Heſiodus quidem dicens,

Fundamenta ſingularũ ſunt euertenda, non ſingularia.

Principiorum alia ſunt agentia, alia materialia.

Proteus apud Homerum prima efficiens cauſa.

Eidothea eſſentia quæ vertitur in ſpecies.

Mens eſt principium agens, vt volait Empedocles.

Amor cauſa mouens & ea quæ ſunt concilians, ex Heſiodo, Parmenide & Empedocle.

„ *Eſt ortum chaos in primis, amplisque mamillis*
„ *Dein Tellus, eſt quæ rerum firmiſſima ſedes.*
„ *Atque amor, eſt qui inter longè pulcherrimus omnes*
„ *Immortales.* Parmenides autẽ diſertis verbis pronuntians,
Omnibus eque Diis primum prouidit amorem.

Poteſt etiam videri, vt prius dixi, talis eſſe Empedocles. Nam cum quatuor elementis annumerat contentionem & amicitiam. Amicitiam quidem, vt cauſam conciliantem: contentionem autem, vt diſſoluentem. Dicit enim,

„ *Ignis, aqua, & tellus, clementiaque aëris alti,*
„ *Pernicioſa abſque iis & quæ contentio par eſt*
„ *Vndique, amicitia ex æquo lata atque procera.*

Deum & materiam expertem qualitatis principia conſtituunt Stoici.

Quinetiam Stoici quoq; qui duo dicũt eſſe principia, nempe Deum & materiam expertem qualitatis: Deum quidem exiſtimarunt agere, materiam verò pati & conuerti. Cùm ergo apud præſtãtiſſimos Phyſicos ſit hic ordo, agè de agentibus principiis primùm dubitemus, aliquando quidem velut dogmaticè de Deo conſiderantes, aliquando verò dubitatiuè, quòd nihil ſit quod agat aut patiatur. Sed quoniam in omni quæſtione prius ponitur rei de qua quæritur intelligentia, videamus quemadmodum ſtatim Dei notionẽ accepimus. De Diis oratio videtur valde neceſſaria iis qui philoſophantur dogmaticè. Hinc dicunt philoſophiam eſſe exercitationem ſapientiæ. Sapientiam autem eſſe ſcientiam rerum diuinarum & humanarum. Vnde ſi oſtenderimus illam de Diis quæſtionem verſari in dubio, vi ac poteſtate confirmauerimus, neque ſapientiam eſſe ſcientiam rerum diuinarum & humanarum, neque Philoſophiam eſſe exercitationem ſapientiæ. Nonnulli enim dicunt eos qui primi præfuerunt hominibus, & quid humanæ vitæ conferret cõſiderarunt, cùm eſſent intelligentes ac prudentes, finxiſſe eam quæ de Diis habetur ſuſpicionem, & fabuloſam de Diis opinionem. Cùm enim fuiſſet olim vita agreſtis ac fera & immoderata, & nullo certo procedens ordine, fuit enim tempus, vt dicit Orpheus,

Philoſophia quid ſit.
Sapiẽtia quid ſit.
Dij qui fuerint primi.

„ *Victum cùm ex ſe homines exeſa carne parabant,*
„ *Atque ex debilibus fortes conuiuia ibant.*

De Diis varia fuit opinio.

iniuriam facientes volentes reprimere, primùm quidem leges tulerunt, vt ij punirentur qui manifeſtè iniuriam facerent. Poſtea autem Deos quoque finxerunt, qui inſpicerent quæcunque ab hominibus ſceleratè aut ex virtute geruntur, vt ne clanculum quidem auderent facere iniuriam, cùm perſuaſum haberent, quòd

„ *Dij totam terram peruadunt aëre amicti,*
„ *Cernentes quidnam praue recteue geratur,*

Euhemerus ἄθεος quid de Diis ſentiat.

„ Euhemerus autem, qui ἄθεος fuit cognominatus, dicit: Cùm eſſet vi-
„ ta hominum inſolens & incompoſita, qui cæteros ſuperabant viri-
„ bus & prudentia, adeò vt ex eorum iuſſis omnes viuerent, ſibi ipſis
Prodicus Chius de Diis quid dicat.
„ affinxerunt quandam excellentem & diuinam potentiam, vnde etiã
„ à multis Dij ſunt exiſtimati. Prodicus autem Chius, Solem, inquit,
„ & lunam & fluuios & fontes, & in ſumma quæcunque proſunt vitæ

noſtræ,

„ noſtræ, veteres Deos exiſtimarunt, propter vtilitatem quæ ex eis ac-
„ cipitur. quomodo AEgyptij Nilum. & ideo panem quidem exiſti-
„ matum eſſe Cererẽ: vinum verò Bacchum: aquam Neptunum: ignẽ
„ Vulcanum, atque adeò vnumquodque eorum quæ ſunt vſui. Demo-
„ critus autem dicit quædam ſimulachra appropinquare hominibus.
„ & ex iis alia quidem eſſe benefica, alia verò malefica. Hinc etiam
„ precatur vt aſſequatur ſimulachra ratione prædita. ea autem eſſe
„ magna & ingentia, & difficiliter quidem interire, non eſſe tamen
„ interitui non obnoxia. ſignificare autem hominibus futura, ratione
„ vtentia, & voces emittentia. Vnde ea viſione apprehendentes vete-
„ res Deos eſſe exiſtimarunt, cùm præter hæc non ſit alius Deus, qui
„ habeat naturam in quam non cadat interitus. Ariſtoteles autem di-
cebat ex duobus principiis ortam eſſe Dei notionẽ inter homines,
nempe & ex iis quæ in anima accidunt, & ex ſublimibus. Ex iis qui-
dem quæ in anima accidunt, propter diuinos eius in ſomnis afflatus,
& diuinationes. Quando enim, inquit, in ſomnis anima per ſe fuerit,
tunc ſua propria recepta natura, & diuinat, & futura prædicit. Talis
eſt autem etiam dum in morte ſeparatur ab incorporeis. Admittit
enim Homerum quoque Poëtã, vt qui hoc obſeruauerit. Fecit enim
Patroclum quidem, dum interimeretur, prædicentem cædem He-
ctoris, Hectorem autem Achillis. Ex his ergo, inquit, ſuſpicati ſunt
homines, Deum eſſe aliquid quod ex ſe eſt ſimile animæ, & eſt om-
nium ſcientiſſimum. Sed & ex ſublimibus. Nam cùm contemplati
eſſent Solem quidem interdiu circumeuntem, noctu autem ordina-
tum, aliarum ſtellarum motum, exiſtimarunt eſſe Deum aliquem, au-
ctorem huius motionis & ordinis. Atque hæc quidem Ariſtoteles.
Alij autem ſunt qui dicũt, quòd mens cùm ſit velox & mobilis, dum
mutatur ſua natura, venit etiam ad demonſtrationem vniuerſitatis, &
ſuſpicata eſt eſſe aliquam intelligentem eorum quæ exuperant vim
ac poteſtatem, & proportione quidem ei reſpondentem; natura au-
tem diuinam. Sunt autem qui ex rebus admirabilibus quæ in mundo
fiunt, ſuſpicati ſunt nos veniſſe in notitiam Deorum. In qua opinione
videtur etiam eſſe Democritus. Videntes enim, inquit, veteres quæ
in ſublimi accidunt, vtpote tonitrua, & fulgura, & fulmina, & aſtro-
rum coitus, Solisque & Lunæ defectus, terrebantur, exiſtimantes
Deos eſſe eorum auctores. Epicurus autẽ putat, ex iis quæ in ſomnis
occurrunt viſionibus, Dei notionem attraxiſſe homines. Magnis
enim, inquit, & humana forma præditis ſimulachris in ſomnis incur-

Democritus de Dijs quid ſentiat, quos dicit ſimulachra hominibus appropinquãtia.

Ariſtoteles de Dijs quid ſentiat.

Deorũ notiones ex mentis cum ſuperiorũ proportione.

Deorũ notiones ex rebus in mundo admirabilibus, vt vult Democritus.

Deorum notio ex ſomnijs ſecundum Epicurum.

rentibus, existimarunt esse re vera quosdam huiusmodi Deos hominis forma præditos. Nonnulli autem accedẽtes ad certum constantemque & ordinatum motum cœlestium, dicunt omnino Deorum notiones ex eo primũ ortas esse hominibus. Quomodo enim si quispiam sedẽs super Troianam Idam, vidisset Græcorum exercitum decenter & ordinatè in campis procedere, equites quidem primũ cum equis & curribus, deinde retrò pedites, ei omnino venisset in mentem, quòd sit aliquis qui regit ac moderatur, & militibus qui ab ipso reguntur, eum ordinem seruare imperat, nempe Nestor, aut aliquis alius ex Heroibus, qui scit & equos regere & homines scutiferos: & quomodo qui est nauis peritus, cùm primùm conspexerit nauẽ quæ secundo vento fertur, & velis bene est instructa, intelligit esse aliquẽ qui eam regit, & ad portus deducit propositos: ita qui primùm cœlũ suspexerunt, & contemplati quidem sunt Solem ab Oriente vsque ad Occidentem cursum suum veluti in stadio conficientem, stellarũ autem quasdam ordine procedentes choreas, inquirebant opificem pulcherrimæ huius ordinationis, eam coniectantes casu non accidere, sed à quadam potente natura & in quam non cadit interitus, quæ quidem est Deus. Ex recentioribus autem Stoicis dicunt nonnulli, primos, & è terra ortos homines, fuisse iis qui nunc sunt intelligentia longè præstãtiores. vt licet discere ex nostra comparatione cum veteribus. & illos Heroes, vt qui aliquem sensum habuerint, intendisse mentis aciem in diuinam naturam, & intellexisse quasdam Dei virtutes. Atque hæc quidem sunt quæ dicuntur à dogmaticis Philosophis de Deorum notione. Non existimamus autem opus esse vt aduersus ea dicamus. Varia enim & multiplex enunciatio obsignat totius veri ignorationem, cùm possint quidem esse multi modi Dei notionis, quod autem est in eis verum non comprehendatur. & tamen etiamsi ad singula pergamus literarum monimentis mandata, nihil ex iis quæ dicta sunt, inuenietur firmum ac stabile. Iam enim ij qui existimant aliquos legis latores & prudentes homines, de Diis opinionem aliis indidisse, non satis videntur id quod quæritur attingere. Quærebatur enim à quónam principio incitati homines venerũt ad existimandum esse Deos. Illi autem, cùm ambo videantur, dicũt quosdam legis latores de Diis opinionem indidisse hominibus, nescientes quòd eis maneat absurdum quod erat ab initio, cùm sit quæsiturus aliquis, Vndénam legis latores, cũ nemo prius eis Deos tradidisset, in Deorum venerũt notionem? Deinde omnes quidem homines

Deorum notio ex ordinato motu cœlestium.

Homines primi orti è terra fuerunt cæteris præstantiores, qui in diuinam naturam intenderunt aciem.

De Diis nihil traditur firmũ ac stabile.

Legis latores vndénam in Deorum venerunt notionẽ.

mines eorum habent notionem, sed non similiter & eodem modo. Sed Persæ quidem, exempli causa, ignē in Deos referunt: AEgyptij autem aquam: alij autem aliquid aliud eiusmodi. Esset autem absurdum, omnes homines simul collectos à legis latoribus, de Diis aliquid audiuisse. Neque enim simul mixta erant hominum genera, erantque ignota. In nauis autem Argus nauigatione, primam quæ nauigauit scapham accepimus ex historia. At ante hæc omnia, fortasse dicet aliquis, qui erāt apud singulos legis latores & duces, eam confinxerunt notionem. & propterea alij alios esse Deos existimarunt. quod quidem est stultum. Rursus enim omnes homines communem & anticipatam de Deo habent notionem, ex qua est quoddam beatum animal, & ab interitu alienum, & in felicitate perfectū, & in quod nullum potest malum cadere. Est autem planè à ratione alienum, omnes forte fortuna ad easdem applicari proprietates, non autem sic moueri naturaliter. Non ergo ex instituta impositione, neque vlla lata lege antiqui Deos esse acceperunt. Qui autem dicūt primos homines, cùm fuissent rectores & administratores rerum publicarum, cùm magnam sibi comparassent potētiam & honorem ad hoc vt pareret populus, eos post aliquod tempus, cùm è viuis excessissent, existimatos esse Deos, rursus non intelligunt quod quæritur. Illi enim qui ipsos in Deos referebant, quemadmodum acceperunt notionem Deorum, qua eos in Deorum numero habuerunt? Hoc enim prætermittitur, cùm opus habeat demōstratione. Et alioqui non est id quod censetur probabile. Quæ enim fiunt à ducibus & principibus, & maximè falsa, solummodo simul manent cum ducibus ac principibus viuentibus, cùm autem decesserint, tolluntur. Licetque multos recensere, qui vitæ quidem tempore relati sunt in Deos, post mortem autē ita habiti sunt contemptui, vt Deorum reprimerentur appellationes: vt Hercules Alcumenæ & Iouis filius. Erat enim quidem ab initio ei nomen Alcæus, vt aiunt. inuasit autem appellationem Herculis, qui eo tempore existimabatur Deus. Vnde etiam fama est Thebis inuentam olim fuisse statuam propriam Herculis, quæ habebat inscriptionem, Alcæus Amphitryonis, ad gratias agendas Herculi. Dicunt etiā Tyndaridas rursus vsurpasse gloriam Dioscurorum, qui putabantur esse Dij. Duo enim hemisphęria, nempe & id quod est super terram, & id quod est sub terram, sapientes eius tēporis homines Dioscuros, id est Iouis filios dicebant. Quamobrem Poëta quoque hoc tacitè innuens, de eis dicit,

Deorū omnes habent notionem, sed nō eodem modo.

De Diis qualis sit hominibus notio.

Qui aliquos in Deos retulerunt, de Diis prius aliquam habebant notionem.

Hercules dictus est Alcæus qui fuit filius Amphitryonis.

Tyndaridæ vsurparunt gloriam Dioscurorum, id est, duorum Hemisphæriorum.

Homerus. „ *Alternisque aliâs vicibus viuunt, aliasque*
„ *Mortem obeunt, æquum Diis nanciscuntur honorem.*

Pileosque eis imponunt,& super eos stellas, tacitè innuentes constitutionem Hemisphæriorum. Illi quidem qui in honorem Deorum sic irrepserunt, propositum quodammodo obtinuerunt. Qui autem seipsos Deos pronuntiarũt,magis sunt habiti contẽptui. Quinetiam qui dicunt, quòd veteres Deos esse existimarunt, omnia quæ vitæ prosunt, vt Solem & Lunam, fluuiosque & lacus, & similia, cum eo quòd non probabilem tenent opinionem, eiusdem arguuntur stultitiæ cuius & veteres,vt suprà diximus. Non est enim consentaneum illos esse adeò insipiẽtes,vt quæ oculis cernuntur interire, Deos esse notione anticipent : aut iis quæ ab ipsis deuorantur & dissoluuntur vim diuinam tribuant. Nam aliquam quidem fortè habet rationem & terram Deam existimare, non eam essentiam quæ in sulcos proscinditur aut foditur, sed vim quæ ipsam regit & administrat, naturamque frugiferam, & re vera beatissimam. Lacus autem & fluuios, & si qua alia sua natura nobis prosint, Deos existimare, est summi stuporis & sensus vanitatis. Ita enim oporteret etiã homines, & eos maximè qui philosophantur, arbitrari esse Deos. Nobis enim prosunt & quę in ædibus sunt animantia, vasaque, & quidquid est his humilius & abiectius. Sed hæc quidem sunt valde ridicula. Dicendum est ergo non esse bonam ac rectã quæ fuit exposita sententiam. Democritus autem non est fide dignus, qui minus dubium docet per maius. Nam ad hoc quidem quòd Deorum notionem aliquo modo habuerint homines, natura dedit multas & varias occasiones,& multa adminiculã. Quòd autem in aëre qui ambit sint simulachra ingẽtia & humanis formis prædita, & in summa talia qualia sibi vult effingere Democritus, est omnino eiusmodi vt admitti non possit. Eadẽ autem dici possunt etiam aduersus Epicurum, qui existimat quòd ex visis simulachrorum quæ formas habent humanas, quorum species apparet in somnis, Dij in mentem venerunt. Cur enim magis ex his, quàm ex ingentibus hominibus in mentem venerunt Dij? Et vt semel dicam, ad omnes quæ sunt expositæ opiniones licebit dicere, quòd non ex nuda & sola magnitudine animalis humana forma præditi,accipiunt homines Dei notionem, sed cum eo quòd sit beatus & ab interitu alienus, & vim maximam habeat in mundo. quæ quidem non docent à quónam principio,aut quomodo in mentem venerit iis qui Dei primam attraxere notitiam, qui causantur visa quæ occur-

In Deos qui seipsos retulerunt, habiti sunt contẽptui.

Deus non est existimandus qui vitæ prodest.

Simulachra quæ fingit Democritus, non sunt Dii.

De Deo est in hominibus notio quòd sit beatus, & ab interitu alienus, & vim maximam habeat in mũdo.

occurrunt in ſomnis, conſtantemque & pulchrum ordinem rerum cœleſtium. Alij autem ad hoc quoque dicunt, quòd principium quidem notionis quòd ſit Deus, ortum ſit ex iis quę apparent in ſomnis, aut ex iis quæ contemplamur in mundo. Quòd autem Deus ſit æternus, & interitui non obnoxius, & perfectus in beatitudine, hoc venit à tranſitu ab hominibus. Quomodo enim cùm communem hominē phantaſia auxerimus, habemus notionem Cyclopis,

Quòd Deus ſit, notio eſt ex iis quæ apparent in ſomnis.

Quòd Deus eſt æternus, etc. notio venit à tranſitu ab hominibus.

„ *Non homini ſimilis veſcenti pane, ſed altæ*
„ *Rupi in ſyluoſis quæ eſt montibus, atque remota*
„ *Cernitur.* Homerus.

ita cùm felicem & beatum hominem intellexerimus, aut omnibus bonis rẽpletũ, deinde ea amplificauerimus, qui eſt in illis ſummus Deus nobis venit in mentem. Et rurſus, cùm veteres longæuum quempiam viſione apprehendiſſent hominem, id auxerunt in tempus infinitum, & cùm tempori præſenti præteritum & futurum coniunxiſſent, & deinde in ſempiternam acceſſiſſent notionem, dixerunt etiam Deum eſſe ſempiternum. Ii qui hæc dicunt, probabilem quidem defendunt opinionem: ſenſim autem incidunt in eum modum qui dicitur alter per alterum, qui quidem eſt maximè dubius. Nam vt primum felicem & beatum intelligamus hominẽ, & ex eo Deum per tranſitionem, debemus intelligere quídnam ſit felicitas, cuius participatione intelligitur beatus. & dicitur beatus Græcè εὐδαίμων, qui dæmonem ſeu genium bene habet affectum. Quamobrem vt hominis quidem rectè accipiamus beatitudinem, debemus prius habere Dei & dæmonis notionem. Vt autem Deum intelligamus, debemus prius habere Dei & hominis notionẽ. Cùm ergo vtrunque expectet ab altero notionem, id à nobis mente non poteſt comprehendi. Atque hæc quidem dicta ſint ad eos qui quærunt quemadmodum priores homines Dei habuerunt notionem. Conſequenter autem quæramus an ſint Dij.

An ſint Dij.

QVONIAM non quidquid mẽte agitatur eſt particeps eſſentiæ, ſed poteſt aliquid mente quidem agitari, non autem eſſe, vt Hippocẽtaurus & Scylla, oportebit poſt quæſtionem de Deorum in mente conceptionẽ, etiam cõſiderare de Dei eſſentia. Fortaſſe enim ſtabilior ac conſtantior inuenietur Scepticus quàm ij qui aliter philoſophantur, dicens eſſe Deos congruẽter patriis moribus & legibus, & faciens quidquid pertinet ad eos venerandos ac colendos, quod autem

autem ad philoſophicam attinet quæſtionem, nihil agens temere ac præcipitanter. Atque ex iis quidē qui de Dei eſſentia conſiderarunt, alij quidem dicunt eſſe Deum, alij verò non eſſe: alij autem non magis eſſe quàm non eſſe. Et eſſe quidem plures ex Dogmaticis, & communis vitæ anticipata notio. Non eſſe autem qui appellati ſunt ἄθεοι, & Diagoras Melius, & Prodicus Cius, & Theodorus, & permulti alii. Ex quibus dicebat quidem Euhemerus, eos qui exiſtimãtur eſſe Dii, fuiſſe aliquos potentes homines, & ideo ab aliis relatos in numerum Deorum, viſos eſſe Deos. Prodicus autem id quod vitæ prodeſt, Deum eſſe exiſtimatum, vt Solem, & Lunam, & fluuios, & prata, & fructus, & quidquid eſt eiuſmodi. Diagoras autē Melius, qui fuit, vt dicunt, primũ Dithyrambicus, vt ſi quis alius ſuperſtitioſus, qui etiam poëſim ſuam ita inchoauit hoc modo: A dæmone & fortuna fiunt omnia. Iniuria autem affectus ab aliquo qui peieraurat, & propterea nihil paſſus fuerat, eo deductus eſt vt diceret non eſſe Deum. Critias quoque vnus ex iis qui Tyrannidem Athenis exercuerunt, videtur eſſe ex ordine impiorum, dicens quòd antiqui legiſlatores finxerunt Deum inſpectorem rerum quæ bene & malè fiunt ab hominibus, vt nemo proximum ſuum clanculum iniuria afficiat, cauens ne à Deo puniatur. Diſertis autem verbis ita dicit: Fuit tempus quãdo erat hominum vita inordinata & beluina, & miniſtra virium, cùm neque bonis vllum eſſet præmium, neque vllum malis ſupplicium. Deinde mihi videntur homines leges tuliſſe quæ pœnas irrogarent, vt tyrannus eſſet Iuſtitia, & ancillam haberet Contumeliam. Multabatur autem ſi quiſpiam peccaret. Deinde quoniam leges quidem ipſos eò adducebant vt palam ſcelera non admitterent, clanculum autem ea admittebant, tunc mihi videtur vir aliquis ingenioſus & prudens cognouiſſe quòd operæpretium faceret, ſi inter mortales inueniſſet quemadmodum malis metus eſſet incutiendus etiam ſi clam agerent, aut dicerent, aut cogitarent. Hinc Deum introduxit, nempe quòd ſit Deus minimè interitui obnoxia vigens vita, menteque audiens & aſpiciens, cogitansque, & hæc attendens, & diuinam geſtans naturam. A quo auditur quidem quidquid dictum eſt inter homines: quidquid autem fit, videre poterit. Si quis autem apud ſe tacitus aliquid cogitet mali, hoc Deos nõ latebit. ineſt enim prudentia. Hæc autem dicens, induxit documentum longè iucundiſſimũ, falſa oratione tegere veritatē. Semper autem hic dicebat Deos, vt maximè terreret homines eo ducens. Vnde præſciuit

Deos non eſſe quinam dicãt, quos vocamus ἄθεους.

Euhemerus dicebat fuiſſe Deos aliquos potentes homines.

Prodicus dicebat exiſtimatum eſſe Deum id quod prodeſt homini.

Diagoras Melius cur dixerit non eſſe Deum.

Critias Tyrannus dicebat legiſlatores finxiſſe Deum inſpectorem, vt caueret qui malè agebãt ne à Deo punirentur.

Documentum iucundiſſimũ, falſa oratione tegere veritatem.

uit

» uit timores esse mortalibus, laboresque & afflictiones calamitosæ
» vitæ ex superno circuitu, vbi vidit esse fulgura, & horrendos sonos
» tonitrui, & stellatum cœli corpus; affabre factum & varium opus sa-
» pientis artificis: vnde & candens procedit astri globus, humidusque
» in terram imber proficiscitur. Ad hos timores reduxit homines, per
» quos verbis Dæmonem pulchrè & in decenti loco fecit habitare: ini-
» quitatem autem extinxit legibus. Et cùm pauca adiecisset, subiunxit:
» Sic autem primum arbitror aliquem persuasisse mortalibus vt existi-
» marẽt esse genus Dæmonum. Cum his autem hominibus congruit
etiam Theodorus Atheos, & vt nonnulli sentiunt, etiam Protagoras Abderitanus, cùm ille quidem in opere quod inscripsit de Diis, quæ apud Græcos in Deos sunt relata variè confutauerit. Protagoras au-
» tem disertis verbis scripserit. De Diis autem neque an sint, neque
» quales sint possum dicere. Multa enim sunt quæ me prohibent. Quã
ob causam cùm eum capitis damnassent Athenienses, fugiens in ma-
ri periit naufragio. Meminit autem huius historiæ Timon quoque Phliasius in secundo libro eorum quos inscripsit σίλλους, id est, Sales seu scommata, hæc referens:

Theodorus ἄθεος.

Protagoras Abderitanus.

Timon Phliasius de Protagora quid scripserit.

» *Persuasit qui Protagoræ, cui lingua diserta,*
» *Iucunda & prudens, satis atque volubilis. O si*
» *Possem eius cinerem tetris immittere scriptis,*
» *Qui scripsit se nec nouisse Deos, neque quales,*
» *Aut quinam ij essent vnquam potuisse videre.*
» *Obseruans æqui. Sed ei non profuit istud.*
» *Namque fuga sibi consuluit, ne frigida potans*
» *Pocula Socratica, Ditis penetralia adiret.*

Epicurus autem, vt nonnullis videtur, quod ad vulgus quidem attinet, relinquit Deum. quod autem attinet ad rerum naturam, nequaquam. Non magis autem esse quàm non esse Deos, per parem vim aduersantium orationum dixerunt Sceptici. Hoc autem sciemus, si quæ vtrinq; fiunt argumenta breuiter persequamur. Qui ergo Deos esse censent, quatuor modis conantur probare propositum. Quorũ vnum quidem est, consensus omnium hominum: secundum autem, ordo mundi & distributio: tertium autem, absurda quæ consequuntur iis qui Deum tollunt: quartum autem & vltimum, ablatio rationũ quæ obiiciuntur. Ex communi quidem notione, dicentes, quòd omnes homines tam Græci quàm Barbari Deum esse existimãt. & ideo communi consensu quidem sacrificant & vota concipiunt, Diisque

Epicurus Deos non esse sensit.

Sceptici non magis esse quã non esse Deos asserunt.

Deos esse quatuor modis probatur.

Deum esse et communis notio & omniũ hominum consensus.

templa excitant. Alij autem aliter hæc faciunt, vt qui hoc quidem communiter habeant persuasum aliquid esse Deum, de eius autem natura non eandem anticipatam habeant notionem. Si autem falsa esset eiusmodi anticipata notio, non omnes sic cõsentirent. Sunt ergo Dij. Nam alioqui falsæ opiniones, & quæ sunt ad tempus naturę, non vlterius extenduntur, sed simul excedunt cum illis quorum causa conseruabantur: vt homines honore afficiunt Reges, sacrificiisque atque aliis ritibus & ceremoniis, quibus Deos prosequũtur. Sed hæc ad illos ipsos vsque conseruant. cùm autem è viuis excesserint, relinquunt tanquam quædam nefaria & impia. Deorum autem notio, & fuit ab æterno, & permanet in æternum, vt cui ea ipsa quæ fiunt ferant testimonium, vt est consentaneum. Verumenimuero si vulgi & imperitorum relinquenda est opinio, credendum autem est viris doctis & pręclaris, licet videre Poëticam nihil magnum nec pręclarum efferre, in quo non sit Deus, à quo dependet rerum quæ fiunt vis & potestas: vt apud Homerum Poëtam in bello quod scripsit Græcorum & Troianorum. Licet autem videre etiam Physicam consonare cũ Poëtica. Pythagoras enim & Empedocles, & Ionici, Socratesq; & Plato & Aristoteles, & Stoici, & fortasse etiam ij qui sunt ex hortis, vt testãtur Epicuri electæ dictiones, Deum relinquunt. Quomodo ergo si quæreremus de aliquibus quæ cadunt sub aspectum, meritò iis crederemus quibus visus est acutissimus: ita considerantes de aliquibus quæ cõtemplatur ratio, non aliis debemus credere, quàm iis quibus est acutum ingenium, & perspicax ratio: cuiusmodi sunt Philosophi. Sed aduersarij respondere solent ad obiectionem, quòd etiam de iis quæ esse apud inferos fertur in fabulis, habent omnes homines communem notionem, & pro se habent consensum Poëtarum, & de his magis quàm de Diis. Sed non dixerimus ea esse vera quæ feruntur in fabulis, non intelligẽtes, primùm quidem, quòd accidit vt non solùm ea quæ finguntur in fabulis, sed etiam communiter omnis fabula, contineat in se repugnantiam, & quod non potest fieri.

Poëtica nihil præclarũ edit in quo non sit Deus.

Physica Deos esse censet.

De inferis habent omnes cõmunem notionem.

Fabula continet in se repugnantiam, & impossibilitatem.

Hom. Odyss. 7. quẽ secutus est Virgilius. *Tityi supplicij fabulosum.*

Nec non & Tityon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: rostroque immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens, fœcundaque pœnis
Viscera, rimaturq; epulis, habitatq; sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Ille

„ *Ille tamen manibus non se defendere tentat.*
„ *Nam Latona ab eo stuprum passa est Iouis vxor.*

Nam si Tityus quidem erat inanimus, quomodo cùm nullum haberet sensum, subibat supplicium? Sinautem habebat animam, quomodo mortem obierat? Et rursus quando dicitur,

„ *Tantalus est à me visus, qui saeua ferebat*
„ *Tormenta in fluuio stans, eius qui propè mentum*
„ *Tangebat. sitiens miser hunc captabat, at ipsum*
„ *Prendere non poterat fugientem. nec bibere illi*
„ *Concessum est, lymphæ cùm se incurvaret ad haustum.*
„ *Nam cùm taptaret, solum irrorata recessit.*
„ *Pro pedibus nigra at terra apparebat, erántque*
„ *Damonis arentes fauces.*

Hom. Odyss. Tantali fabulosum supplicium.

Si enim nunquam gustabat humorem & alimentum, quomodo permanebat, non autem interibat egestate & penuria rerum necessariarum? Sinautē erat immortalis, quomodo est eiusmodi? pugnat enim natura immortalis cum tormentis & doloribus. nam quidquid dolet, est mortale. Sed fabula quidem sic in se continet sui confutationem. Sed non est huiusmodi de Diis concepta opinio, neque vllam suscipit repugnantiam, sed cernitur conuenire cum iis quæ fiunt. Neque enim licet animas suspicari deorsum ferri. Nā cùm sint subtiles, & non minus igneæ quàm spirituales, sua leuitate magis feruntur in loca superiora. Quinetiam per se permanent. neque, vt dicebat Epicurus, solutæ à corporibus disperguntur instar fumi. neque enim erat prius corpus quod eas secerneret: sed ipsæ erāt causæ corpori vt simul manerent: sed multo magis sibiipsis. Cùm eæ itaque fuerint extra Solis tabernaculum, habitant locum qui est sub Luna. & hinc propter puritatem aëris accipiunt maius tempus ad permanendum: & vtuntur alimento conuenienti, nempe exhalatione ex terra, vt cætera astra. nec habent in iis locis quòd eas sit dissoluturū. Si ergo permanent animæ, fiunt eædem quæ Dæmones. Si autem sunt Dæmones, dicendum est eas quoque esse Deos, earum essentiæ minimè nocente anticipata notione de iis quæ fabulosè narrantur apud inferos. Atque ea quidem quæ ex communi & consentiēte de Deo opinione sumitur ratio, est huiusmodi. Consideretur autem ea quoque quæ sumitur ex ornatu ambeuntis aëris. Eorum ergo quæ sunt essentia, inquiunt, cùm ex se sit immobilis & nulla figura prædita, debet moueri & figurari ab aliqua causa. & ideo quomodo cùm

Animæ non feruntur deorsum.

Animæ per se permanent.

Animæ alluntur exhalatione ex terra.

Animæ eædē quæ Dæmones.

Deū esse probat mundi ordo et ornatus.

conſpeximus aliquod pulchrum & affabre factũ opus, deſideramus eius ſcire artificem, vtpote quòd materia ſit per ſe immobilis: & ideo vniuerſorum contemplantes materiam moueri, eſſeque & formatã & ornatam, iure conſiderauerimus cauſam quæ eam mouet, variisq; & multiplicibus eam formis exornat. Probabile eſt autem eam non eſſe aliquid aliud quàm vim quandam quæ per ipſam peruaſit, quomodo per nos peruadit anima. Hæc ergo vis aut eſt per ſe mobilis, aut ab alia vi mouetur. Et ſi ab alia quidem mouetur, fieri non poteſt vt moueatur altera, niſi moueatur ab alia. quod quidem eſt abſurdũ. Eſt ergo vis aliqua per ſe mobilis, quę eſt diuina & æterna. Aut enim mouebitur ab æterno, aut ab aliquo tempore. Sed ab aliquo quidem tempore non mouebitur. Nulla enim erit cauſa vt ea moueatur ab aliquo tempore. eſt ergo vis æterna quæ mouet materiam, & quæ ordinatè eam deducit ad ortus & mutationes. Ea itaque eſt Deus. Præterea quod gignit id quod eſt rationis particeps & prudens, omnino rationis particeps fuerit & prudens. Vis autem de qua prius diximus, natura habet inſitum vt conſtruat homines. erit ergo rationis & prudentiæ particeps, quod quidem eſt diuinæ naturæ. Sunt ergo Dij. Et ex corporibus alia quidem ſunt vnita: alia autem ex iis quæ compinguntur: alia autem ex diſtãtibus ac diſiunctis. Sunt ergo vnita quidem quæ ex vno continentur habitu, vt ſunt plantæ & animãtia. Ex his autem quæ compinguntur, ſunt ea quæ conſtant ex iis quę iuxta ſita ſunt, & ad vnum tendunt caput, vt catenæ, & turriculæ, & naues. Ex diſtantibus autem, quæ ſunt compoſita ex diſiunctis & ſeparatis, & per ſe ſubiectis, vt exercitus, & greges, & chori. Quoniam igitur mundus eſt corpus, aut eſt corpus vnitum, aut ex iis quæ compinguntur, aut ex diſtantibus. Sed neque ex iis quæ compinguntur, neque ex diſtantibus, vt oſtendimus ex iis quæ in ipſo per conſenſum accidunt. Nam in Lunæ incremento & decremento, multæ animantes terreſtres & marinæ decreſcunt & augentur. aquarumque refluxus & inundationes fiunt in aliquibus partibus maris. Similiter autem & in aliquo ortu & occaſu ſtellarum, accidũt mutationes ambeuntis aëris & variæ cõuerſiones, aliquando quidem in melius: aliquando verò peſtilentes. ex quibus eſt perſpicuum, quòd mundus eſt aliquod vnitum corpus. In iis enim quæ conſtant ex iis quæ compinguntur, aut quæ ſunt diſtantia, partes minimè inter ſe afficiuntur per conſenſum. ſiquidem cùm in exercitu omnes fortè perierint milites, nihil ex impertitione videtur pati is qui ſaluus euaſit. In iis autẽ quæ

Cauſa quæ mundũ mouet & ornat, mundum peruadit vt nos peruadit anima.

Eſt aliqua vis æterna quæ mouet materiam.

Diuina natura gignit homines.

Corpora quotuplicia ſint.

Corpora vnita quæ ſint.

Corpora compacta quæ ſint.

Corpora ex diſtantibus & diſiunctis.

Mundus eſt corpus vnitũ.

quæ ſunt vnita, eſt quædam affectio per conſenſum, ſiquidem ſciſſo digito totum corpus ſimul afficitur. Vnitum eſt ergo corpus etiam mundus. Sed quoniam ex vnitis corporibus alia quidem continentur à ſolo habitu, alia autem à natura, alia verò ab anima: & ab habitu quidem, vt lapides & ligna: à natura autem, vt plãtæ: ab anima autem, vt animantia: omnino mundus quoque ab aliquo ex iis continetur. Et à ſolo quidem habitu minimè poteſt contineri. Nam quæ ab habitu continentur, nullam mutationem ſuſcipiunt & conuerſionem quæ ſit alicuius momenti: vt ligna & lapides, ſed ſolùm eam patiuntur affectionem quæ eſt ex relaxatione & ex cõpreſsione. Mundus autem ſuſcipit magnas & magni momenti mutationes, cùm aër quidem qui ambit, ſit aliquando frigidus, aliquando verò calidus, & aliquando quidem ſiccus, aliquando verò humidus, aliquando verò aliter alteratus à motu cœleſtium. Non ergo à ſolo habitu continetur mundus. Si autem ab eo non continetur, omnino continetur à natura. Quæ enim continentur ab anima, à natura longè prius continebantur. Neceſſe eſt ergo eum contineri ab optima natura, quandoquidem omnium continet naturas. Quæ autem continet naturas omnium, eas quoque continet quæ ſunt participes rationis. Sed & quæ continet naturas participes rationis, ea eſt omnino rationis particeps. Neque enim fieri poteſt vt totum parte ſit deterius. Sed ſi eſt optima & præſtantiſsima natura quæ mundum adminiſtrat, ea eſt & intelligens & bona & immortalis. Cùm autẽ ſit eiuſmodi, eſt Deus. Sunt ergo Dij. Et ſi in terra & mari, cùm magna ſit craſſitudo, multa conſiſtunt animantia, quæ animalem & ſentientem participant facultatem, eſt longè probabilius in aëre, qui habet longè plus puritatis & ſinceritatis quàm terra & aqua, eſſe animata & mente prædita animantia. Cui rei congruit, quòd Dioſcuri ſunt boni quidam Dæmones ſeruatores nauium, & quod ſcriptum eſt,

In tellure alma ter nam ſunt millia dona,
Quæ ſeruant homines, nec ſunt obnoxia morti.

Sed ſi eſt probabile animantes eſſe in aëre, eſt omnino conſentaneũ in æthere quoque eſſe naturam animantium. Vnde etiam ſunt homines intelligẽdi facultatis participes, vt qui illinc eam hauſerint. Cùm ſint autem ætherea animantia, & videantur terreſtribus longè antecellere, quòd in ea nõ cadat nec interitus nec ortus, dabitur quoque eſſe Deos qui hac in re non differunt. Cleanthes autem ſic rogabat, Si eſt natura natura melior ac præſtantior, erit etiam aliqua optima

In corporibus vnitis eſt affectio per conſenſum.

Corpora vnita continentur, vel ab habitu, vel à natura, vel ab anima.

Mundus continetur ab optima natura, quæ eſt animata & particeps rationis.

Deus eſt optima & præſtãtiſsima natura quæ mundum adminiſtrat.

Animantia in aëre.

Dioſcuri boni Dæmones ſeruatores nauium.

Animãtia ſunt in æthere.

In æthere ſunt Dij.

Si animal aliquod eſt animalium præſtãtiſſimum, id ſit Deus neceſſe eſt, ſecundum Cleanthem.

ac præſtãtiſſima natura. Et ſi ergo eſt animal animali melius & præſtantius, erit aliquod animal optimum & præſtantiſſimum. ea enim ſuapte natura non cadunt in infinitum, vt neque natura poterat in infinitũ augeri in melius, nec anima, nec animal. Atqui animal eſt animali præſtantius, vt equus teſtudine, & taurus aſino: omnibus autem terreſtribus animantibus, & corporis & animæ affectione homo eſt melior ac præſtantior. erit ergo animal optimum & præſtantiſsimũ. Non poteſt autem homo eſſe animal præſtantiſſimum & optimum. vt iam per vitium ingreditur, ſi non omni, plurimo quidem certè tẽpore. Nam ſi aliquando conſequatur virtutem, ſerò & in vitæ occaſu eam conſequitur. eſtque caducum & imbecillum, & quamplurimis egens auxiliis & adminiculis, nempe alimento & veſtimento, & aliis quæ ſunt neceſſaria ad gerendam curam corporis, quod inſtar alicuius ſæui tyranni nobis præeſt, & quotidianum tributum exigit, morboſque & mortem minitatur, niſi exhibuerimus quo ſe lauet, & vngat, amiciat & nutriat. Quamobrem neque perfectum animal eſt homo, ſed imperfectum & à perfecto multùm ſeparatum. Quod autem eſt perfectum optimumque ac præſtantiſſimum, eſt quidem homine melius ac præſtantius, & omnibus virtutibus abſolutũ & conſummatum, & in quod nullum malum poteſt cadere. Hoc autem à Deo non differet. Eſt ergo Deus. Et ſic quidem Cleanthes. Rogauit quoque Socraticus Xenophon orationem ad probandum eſſe Deos, Socrati tribuens probationem quærenti apud Ariſtodemum

Mundum eſſe animatum, & intelligentia prædituũ, & ideo Deum, quomodo probet Xenophon.

» his verbis: Dic mihi, ô Ariſtodeme, ſunt ne quos habuiſti in admira-
» tione propter ſapientiam? Certè, inquit. Quinam ſunt iſti? Propter
» Poëticam quidem Homerum habui in admiratione: propter artem
» autem ſtatuariam, Polycletum: propter picturam verò, Zeuxim. An
» non autem eos probas ac commendas, propterea quòd quæ ſunt ab
» eis conſtructa, excellenter & affabrè ſint fabricata? Maximè, inquit.
» Si ergo Polycleti ſtatua fieret animata, an non longè amplius pro-
» bares artificem? Certè. Videns ergo ſtatuam quidem, diceres eam
» ab aliquo artifice fabrefactam: videns autem hominem & rectè mo-
» ueri, & corpore pulchrè eſſe exornatum, an nõ exiſtimas eſſe fabre-
» factum ab aliqua excellenti intelligentia? Deinde autem videns po-
» ſituram & vſum partium, primùm quidem quoniam erectum fecit
» hominem, dedit illi oculos, vt videret quæ ſunt aſpectabilia: auditum
» autem, vt audiret audibilia: odoratus autem quiſnam eſſet vſus, niſi
» addidiſſet nares? & ſaporum ſimiliter, niſi effecta eſſet lingua quæ

eos

» eos agnoſceret ac diſcerneret? idque cùm ſcias, quòd terræ in cor-
» pore exiguam habes partem, cùm ea ſit ampla ac lata, & parum hu-
» moris, cùm is ſit plurimus, ignisque & aëris ſimiliter. Mentem au-
tem, cũ nuſquam eſſet, vndénam fortunate videris arripuiſſe? Atque talis quidem eſt oratio Xenophontis, quæ vim habet inducentẽ hoc modo, quòd cùm terræ plurimum ſit in mundo, eius modicam habes partem. Eſt ergo mundus mente præditus & intelligẽs, & ideo Deus. Detorquent autem quidem comparando orationem, mutantes eius propoſitiones, & dicunt. Cùm ſit plurimum terræ in mundo, eius paruam habes partem. Sed & cùm multus humor ſit in mundo, eius paruam habes partem, & etiam aëris & ignis. Ergo & cùm multa ſit bilis in mundo, eius modicam habes partem, & phlegmatis & ſanguinis. Hinc ſequetur quòd mundus quoque ſit bilis efficiens, & procreator ſanguinis. quod quidem eſt abſurdum. Illi verò reſpondent & dicunt comparationem eſſe diſſimilem ei quod dicit Xenophon. Nam ille quidem quæſtionem agitat in ſimplicibus & primis corporibus, vtpote terra & aqua, aëreque & igne. Illi autem vtentes comparatione, tranſilierunt ad ea quæ ſunt concreta. Bilis enim & ſanguis & omnis humor qui eſt in corporibus, non eſt primum & ſimplex, ſed conſtans & compoſitum ex primis & elementaribus corporibus. Licet autem ſic quoque eandem rogare orationem: Si non eſſet in mundo aliquid terreſtre, nec aliquid terreſtre eſſet in te. & ſi in mundo non eſſet aliquid humidum, nec in te eſſet aliquid humidi. & ſimiliter in aëre & igne. Ergo & ſi non eſſet aliqua mens in mundo, neque vlla mens in te eſſet. Eſt autẽ in te mens aliqua. ergo eſt etiam in mundo. Et ideo mundus eſt mente & intelligentia præditus. Cùm ſit autem mente & intelligentia præditus, eſt etiam Deus. Eandem autem vim habet etiam quæ hoc modo ſe habet oratio: Num ſi videris effigiem pulchrè & affabre factam, dubitaueris an mens hoc effecerit artifex, an nec te tenueris quò minus tale quid ſuſpiceris, adeò vt admireris operis & artis excellentiam? Num ergo externam huius videns figuram, fers teſtimonium ei qui condidit, & dicis eſſe aliquem opificem: in te autem videns imaginem quæ tam variis modis cuiuis antecellit imagini & picturæ, cùm ea cadat ſub intelligentiam, caſu eam exiſtimas eſſe factam, non autem ab aliquo opifice qui præſtantem vim habet & ſapientiam, qui non alibi verſatur quàm in mundo eum adminiſtrans, & quæ in eo ſunt gignens & augens? Is autem eſt Deus. Sunt ergo Dij. Zeno autem

Mẽtem homo nõ haberet, niſi mundus eſſet mente præditus.

Deus cognoſcitur ex ea quæ eſt in nobis imagine.

tem Cittieus, à Xenophonte accepta occasione, sic interrogat:

Mundus cõtinens seminarias rationes animalium ratione præditorum, est particeps rationis.

„ Quod emittit semen eius quod est particeps rationis, est ipsum quo-
„ que rationis particeps. Mundus autem emittit semen eius quod est
„ particeps rationis. est ergo mundus rationis particeps. Cùm quo si-
mul infertur eius quoque essentia. Est autem interrogationis euidẽs
probabilitas. Cuiusuis enim naturæ & animæ principium motus, vi-
detur oriri ab ea facultate quę tenet principatum in anima. & omnes
quæ ad totius partes emittuntur facultates, emittuntur ex præcipua
facultate animæ tanquam ab aliquo fonte. Quo fit vt omnis vis &
facultas quæ est in parte, sit etiam in toto, propterea quòd distribua-
tur à præcipua quæ est in ipsa facultate. Vnde qualis est pars facultate, tale longè prius est totum. Et ideo si mundus emittit semen animalis ratione præditi, non sicut hominem æstu quodam & feruore: sed quatenus continet semina animalium præditorum ratione, continet vniuersum. Non vt dixerimus vineam continere acinos, hoc est per circunscriptionem, sed quia seminariæ rationes animantium participum rationis in eo continentur. Quo fit vt sit tale id quod dicitur: Mundus continet seminarias rationes animalium participum rationis. est ergo mundus particeps rationis. Et rursus dicit Zeno: Si quod est particeps rationis, est melius ac præstantius eo quod est illius expers: est ergo mundus particeps rationis. Et similiter in eo quod est mente præditum, & in eo quod est inanimum. Nam quod est mente præditum, est melius ac præstantius eo quod non est prędituin. & animatum est inanimo melius ac præstantius. Nihil est autem mundo melius ac præstantius. Mente ergo præditus & animatus est mundus. Est autem apud Platonem quoque eiusmodi potestate oratio, eo scribente his verbis: Dicamus quámnam ob causam

Plato in Timæo.

„ ortum & hanc vniuersitatẽ condiderit qui condidit. Bonus erat. Bo-
„ no autem inest nulla de vlla re inuidia. Cùm autẽ esset ab ea remo-
„ tus, omnia maximè voluit sibi fieri similia. Hoc autem ortus & mun-
„ di præcipuum principium accipiens à viris prudentibus rectissimè
„ acceperis. Deinde cùm pauca subiunxisset, infert dicens: Propter

Mundus animal animatum secundum Platonem.

„ hanc autem considerationem, mentem quidem in anima, animam
„ verò in corpore constituens, vniuersitatem est fabricatus, efficiens
„ vt optimum & præstantissimum opus esset secundum naturam pul-
„ cherrimum. Ratione ergo probabili & verisimili dicendum est hunc
„ mundum esse animal animatum, & re vera mente præditum, pro-
„ pterea quòd factus sit Dei prouidentia. Vi autem ac potestate eandẽ

quam

quam Zeno protulit orationem. Hic enim dicit vniuersum esse pulcherrimum opus effectum secundum naturam, & probabili ac verisimili ratione esse animal, animatum,& intelligentia ac ratione præditum. Sed Alexinus quidem cum Zenone comparando conflictabatur hoc modo: Poëticum est melius ac præstantius non poëtico, & grammaticum non grammatico. & quod consideratur conueniéter aliis artibus, est melius ac præstantius eo quod non est huiusmodi. Poëticum ergo & grammaticum est mundus. Cui comparationi occurrentes dicunt Stoici, quòd Zeno accepit id quod est omnino melius ac præstantius,nempe rationis particeps, eo quod est expers rationis:& intelligentiâ prędituin eo quod non est præditum: & animatum inanimo. Non ita autem Alexinus. Non enim est omnino poëticum melius ac præstantius non poëtico: & grammaticum non grãmatico. quo fit vt in orationibus magna cernatur differẽtia. Ecce enim Archilochus cùm sit poëticus, non est melior ac præstãtior Socrate non poëtico: & Aristarchus cùm sit grammaticus, non est melior ac præstantior Platone non grammatico. Præterea à mundi quoque motu conantur probare quòd sint Dij,& Stoici, & qui cum iis consentiunt. Quòd enim moueatur mundus, cõfitebitur quilibet ad hoc inductus. Aut ergo mouetur à natura, aut suo arbitratu, aut vertigine ac necessitate. Sed à vertigine quidem & necessitate non est consentaneum. Aut enim est ordinata vertigo aut inordinata. Et si est quidem inordinata, non poterit aliquid mouere ordinatè. Si quid autem mouetur cum ordine & consensu,erit diuina. Nunquam enim totum moueret ordinatè & salutariter, si non esset mente prædita & diuina. Si sit autẽ eiusmodi,non erit amplius vertigo. ea enim res est inflexibilis & breuis temporis. Quamobrem à necessitate & vertigine moueri non potest mundus, vt dicebat Democritus. Sed neque natura quæ cadit sub visionem, quandoquidem intelligens menteque prædita natura, est ea melior. cernuntur autem huiusmodi naturæ contineri in mundo. Necesse est ergo eam quoque naturam habere mente præditam & intelligentem, à qua mouetur ordinatè,quæ certè est Deus. Ea quidem certè quæ sua sponte mouentur opera,sunt magis admirabilia quàm ea quæ non sunt huiusmodi. Archimedis quidem certè sphæram contemplantes valde obstupescimus, in qua mouetur Sol & Luna & reliqua astra,non ligna admirantes,nec eorum motum,sed artificem & causas quæ mouẽt. Vnde quò quæ sentiunt sunt magis admirabilia iis quæ nõ sentiunt,eo sunt

Alexini cum Zenone conflictatio de mundo ratione prædito.

Deum esse,à mundi motu probant Stoici.

Opera quæ sua sponte mouẽtur, sunt magis admirabilia quàm ea quæ non sponte mouentur.

Archimedis sphæra.

Rerum admirabilium causa est magis admirabilis.

magis admirabiles cauſæ quæ ea mouent. Quoniam enim equus eſt arbore ac planta magis admirabilis: & cauſa quæ mouet equum, eſt magis admirabilis quàm cauſa plantæ: & quoniam elephantus eſt equo magis admirabilis, cauſa quoque quæ mouet elephantum, tantam molem portans, eſt equi cauſa admirabilior. His autem omnibus, ſumma ratione, Solis quoque & Lunæ & ſtellarum, & ante ea, mundi natura, quæ eſt etiã eorum cauſa, eſt admirabilior. Nam partis quidem cauſa non extenditur ad totum, nec eſt eius cauſa. Cauſa autem totius extenditur ad partes. Quamobrem eſt magis admirabilis quàm cauſa partis. Quare cùm mundi natura ſit cauſa totius mundi ornatus & diſpoſitionis, erit etiam cauſa partium. Quod ſi ita eſt, ea eſt optima ac præſtantiſſima. Si eſt autem optima ac præſtantiſſima, eſt ratione & mente prædita. Præterea eſt etiam æterna. Ea autem natura eſt eadem quæ Deus. Eſt ergo Deus. Ad hæc accedit, quòd in omni corpore quod multas habet partes & regitur ſecundũ naturam, eſt aliquid quod dominatur. Qua ratione in nobis quidem in corde id eſſe cenſetur, aut in cerebro, aut in aliqua alia parte. In arboribus autem & plantis non itidem: ſed in nonnullis quidem in radicibus, in aliis autem in coma, in aliis autem in ligni corde ſeu medulla. Quamobrem cùm mundus regatur à natura, vt qui conſtet ex multis partibus, eſt aliquid in eo quod dominatur, & quod incipit motum. Fieri autem non poteſt vt ſit aliquid eiuſmodi, niſi rerum quæ ſunt natura, quæ quidem eſt Deus. Eſt ergo Deus. Sed dicent forte aliqui, quòd hac ratione cõtingit vt terra maximè principatum obtineat & dominetur in mundo: & aër magis obtineat principatum & dominetur. nam abſque eo fieri non poteſt vt conſtet mundus. Quamobrẽ & terram & aërem dicemus eſſe Deum. quod quidem eſt ſtultum, ac perinde ac ſi dicas murum maximè dominari & principatum obtinere in domo. abſque eo enim fieri non poſſe vt conſiſtat domus. Quomodo enim hic re vera fieri non poteſt vt abſque muro conſiſtat domus, non tamen præſtat & eſt melior domus eius domino: ita etiam in mundo fieri quidem non poteſt vt abſque terra & aëre conſtet vniuerſitas, ea tamen non ſunt præſtantiora natura quæ mundum regit & adminiſtrat, quæ quidem non differt à Deo. Eſt ergo Deus. Atque huiuſmodi quidem eſt genus orationũ. Deinceps autẽ conſideremus etiam modum abſurdorum quæ ſequuntur apud eos qui Deos tollunt de medio. Nam ſi non ſunt Dij, ne religio quidem eſt ſolùm ex virtutibus. Eſt enim religio, ſcientia cultus

Mundi cauſa eſt cæteris magis admirabilis.

In corpore quod regitur ſecundum naturam, eſt aliquid quod dominatur.

Si Dij nõ ſint, non eſt religio.

cultus Deorum. eorum autem quæ non sunt, nullus potest esse cultus. Vnde eius nulla erit scientia. & vt fieri non potest vt Hippocentaurorum colendorum vlla sit scientia, cùm non sint Hippocentauri: ita nec colendorum Deorum vlla erit scientia si non sint Dij. Quamobrem si non sint Dij, non est religio. Est autem religio. dicendum est ergo Deos esse. Et rursus si non sunt Dij, non est sanctitas, vt quę sit iustitia aduersus Deos. Est autem ex communi omnium hominũ ancicipata notione sanctitas, quatenus est etiam aliquid sanctum. est ergo Deus. Quòd si non sunt Dij, tollitur sapientia rerum diuinarũ & humanarum scientia. Et quomodo nulla est scientia rerum humanarum & Hippocentaurearum, propterea quòd sunt quidem homines, non sunt autem Hippocentauri: ita nulla erit scientia rerum diuinarum & humanarum, si sint Dii, nõ sint autem homines. Absurdum est autem dicere non esse sapientiam: absurdum est ergo etiam censere Deos non esse. Præterea si iustitia est introducta ex hominum inter se & cum Diis coniunctione, si non sunt Dii, neque consistet iustitia. quod quidem est absurdum. Atque Pythagoras quidem & Empedocles & Italicorum Philosophorum caterua, dicunt non solùm esse nobis inter nos aliquam & cum Diis coniunctionem, sed etiam cum brutis animantibus. Est enim vnus spiritus, qui instar animæ totum mundum peruadit, & nos illis vnit. Quamobrẽ & ea occidentes, & earum carnibus nos alentes, iniuriam faciemus, & nos impiè geremus, vt qui cognatos interimamus. Hinc suadebant hi Philosophi abstinere ab animatis, & impios esse dicebant homines, qui

Si non sunt Dii, non est sanctitas.

Si nõ sunt Dij, tollitur sapientia.

Si nõ sunt Dij, nõ est iustitia.

Cum brutis est nobis aliqua cõiunctio.

Animalia nõ occidenda nec sacrificanda.

„ *Rubra Deũm calida faciunt altaria cæde.* Empedocles.

Et alicubi dicit Empedocles:

„ *Non desistetis crudelem admittere cædem?*
„ *Pulchrúm ne afflicta sic vos discerpere mente*
„ *Inter vos, forma mutata namque parentes*
„ *Charos occidunt natos permulta precati*
„ *Stulti. aliíque Ioui facientes sacra precantur,*
„ *Ast alius non exauditus in ædibus illum*
„ Occidit clamans, miseras epulasque parauit.
„ *Atque pater nati crudeli cæde perempti,*
„ *Et matrum nati carnes in viscera condunt.*

Iustitia nõ intercedit nobis cum brutis, vt neque cũ plantis.

Hæc quidem suadebant Pythagorei errantes. Non enim si est spiritus per nos & illos peruadens, protinus est nobis aliqua iustitia cum

brutis animantibus. Ecce enim & per lapides & per plantas perua-
dit quidem ſpiritus, adeò vt nos ipſis vniamur: nullum tamen nobis
ius intercedit cum plantis & lapidibus. Sed nec iniuriã facimus eiuſ-
modi corpora ſcindentes & ſerra diſſecantes. Quid eſt ergo, inquiũt
Iuſtitiam homines habere cum Diis quid ſit. Stoici, homines habere iuſtitiam aliquam & coniunctionem inter ſe
& cum Diis? Non quatenus eſt ſpiritus qui omnia permeat, quoniã
conſeruaretur nobis ius aliquod etiam cum brutis: ſed quoniam ha-
bemus rationẽ quæ inter nos & ad Deos porrigitur. cuius cùm bru-
ta nullam habeant partem, nullum ius poſſunt habere nobiſcum.
Quamobrem ſi intelligitur iuſtitia ex quadã hominum inter ſe con-
iunctione, & hominum cum Diis, oportebit, ſi non ſunt Dii, ne eſſe
quidem iuſtitiam. Eſt autem iuſtitia. dicendum eſt ergo eſſe Deos.
Si nõ ſunt Dij, non eſt diuinatio. Ad hæc accedit, quòd ſi non ſunt Dii, nec eſt diuinatio, quæ eſt ſcien
tia contemplans & interpretans ſigna quæ à Diis dantur hominibus,
ſed nec quæ ex diuino fit afflatu, nec quæ ex aſtris, nec quę ex oratio-
ne, nec quæ ex ſomniis fit prædictio. Abſurdum eſt autem rerum tan
tam tollere multitudinem quæ iam creditur apud omnes homines.
Sunt ergo Dii. Zeno autem hanc quoq; rogabat orationem: Deos
Ab honore qui Diis exhibetur, probatur eſſe Deos. iure quiſpiam honorauerit. Sunt ergo Dij. Cuius orationis ſimilitu-
dini congruenter quidem dicunt: Sapientes iure quiſpiam honora-
uerit. Qui autem non ſunt, iure non honorauerit. Sunt ergo ſapien-
tes. Quod quidem non placuit Stoicis, cùm ex eorum ſententia hac-
tenus inueniri non potuerit ſapiens. Adductæ autem ſimilitudini
occurrens Diogenes Babylonius, dicit ſecundam propoſitionẽ ora-
tionis Zenonis talem eſſe poteſtate: Eos autem quibus non eſt innа-
tum vt ſint, non iure quiſpiam honorauerit. Nam ſi hoc ſumatur, eſt
perſpicuum quòd ſunt Dij natura. Si autem hoc eſt, iam ſunt. Nam
ſi ſemel aliquando fuerunt, nunc quoque ſunt. vt ſi fuerunt atomi,
nunc quoque ſunt. in eos enim non cadit ortus & interitus conue-
nienter notioni corporum. & ideo illationem colliget oratio. Sa-
pientes autem, non, quoniam eis innatum eſt vt ſint, iam ſunt etiam.
Alij autem dicunt primam Zenonis propoſitionem, nempe, Deos
iure quiſpiam honorauerit, veram eſſe: alteram autem non itidem.
Sumi autem primam. quod quidem erit falſum in ſapientibus. Atque
hæ quidem ſunt, & huiuſmodi, quæ & apud Stoicos, & eos qui ſunt
aliarum ſectarum, adducuntur rationes ad probãdum quòd ſint Dij.
Quòd autem nec propterea deſint paris momenti ad perſuadendum
rationes, iis qui dicunt non eſſe Deos, proximè eſt oſtendendum. Si
quidem

quidem sunt Dii, sunt animalia, & qua ratione docebant Stoici quòd mũdus est animal, eadẽ vtens probabis quòd Deus est animal. Animal enim est melius ac præstantius non animali. Nihil est autẽ Deo melius ac præstantius. Deus ergo est animal, si simul sumatur cum hac ratione & communis hominum notio, siquidem & vulgus & Poëtæ & præstantissimorum Philosophorum caterua, adtestatur Deum esse animal. Quo fit vt conseruetur cõsequentia. Si enim sunt Dii, sunt animalia. Si sunt autem animalia, sentiunt. Omne enim animal ex participatione sensus intelligitur animal. Si autẽ sentiunt, amarore afficiuntur & dulcedine. Non enim per alium quidem sensum apprehendunt sensilia, & non etiam per gustum. Vnde eum à Deo amputare, aut vllum, vt semel dicam, sensum, est planè nõ probabile. Plures enim habens sensus eis melius vtetur homo, cùm magis oporteat, vt dicebat Carneades, cum omnibus qui sunt quinque sensibus, alios quoque plures ei tribuere, vt possit res plures apprehendere, non autem quinque auferre. Dicendum est ergo Deum habere aliquem gustum, & per eum apprehendere quæ sunt gustabilia. Sed si per gustum apprehẽdit, etiam amarore afficitur & dulcedine. Dulcedine autem & amarore affectus, aliquibus delectabitur & offendetur. Aliquibus autem offensus erit etiam capax molestiæ, & mutationis in deterius. Quod si ita est, in eum quoque cadit interitus. Quamobrem si sunt Dii, in eos cadit interitus. Non sunt ergo Dii. Et si est quidẽ Deus, est animal. Si est animal, sentit etiam. Animal enim à non animali non aliquo alio differt quàm eo quod est sentire. Si autẽ sentit: & audit, & videt, & odoratur, & tangit. Quod si ita est, sunt quædam in vnoquoque sensu quæ ipsum sibi familiaritate coniungunt & alienant: vt in visu quidem, quæ cum eo habent symmetriam ac proportionem, & non aliter. In auditu autem voces modulatæ ac numerosæ, & non quæ aliter se habent. Similiter autẽ in aliis quoque sensibus. Quod si ita est, sunt quædam Deo molesta. Et si sunt aliqua Deo molesta, existit Deus in mutatione ad id quod est deterius. Quamobrẽ existit etiam in interitu. In Deum ergo cadit interitus. Hoc autem est præter communem eius notionẽ. Non est ergo Deus. Licet autem in vno quoque sensu efficacius componere orationem, vtpote in visu, Nam si est Deus, est animal. Si est animal, totus videt.

Deus est animal.

Dij sensibus sunt præditi.

In Deos cadit interitus. non sunt ergo Dij.

Si Dij sentiãt, quot sequũtur absurda in vnoquoque sensu.

„ *Totus namque videt, totus mens, totus & audit.* Si autẽ videt, & alba videt & nigra. Sed quoniam album quidẽ est quod dispergit ac

disgregat visum, nigrum autem quod congregat ac confundit, Deus visum congregat & confundit. Si autẽ est capax discretionis & confusionis, est etiam capax interitus. Si est autem, in Deum cadit interitus. In Deum autẽ non cadit interitus. Non est ergo Deus. Quinetiã sensus est alteratio. Fieri enim nõ potest vt quod per sensum aliquid apprehendit, non alteretur, sed ita afficiatur vt afficiebatur ante apprehensionem. Si ergo Deus sentit, & alteratur. Si autem alteratur, est capax alterationis & mutationis. Si est autem capax mutationis, est etiam omnino capax mutationis in deterius. Quod si ita est, in eũ etiam cadit interitus. Est autem absurdum dicere in Deum cadere interitum. Est ergo etiam absurdum censere eum esse. Ad hæc accedit, quòd si est Deus, aut est finitus, aut infinitus. Et infinitus quidem esse non potest: esset enim & immobilis & inanimus. Si enim mouetur infinitum, transit à loco in alium. Transiens autem à loco in locum, est in loco. Cùm sit autem in loco, est finitum. Si est ergo aliquid infinitum, est immobile. aut si mouetur, non est infinitum. Similiter autem est etiam & inanimum. Si enim continetur ab anima, omnino continetur motum à mediis ad fines, & à finibus ad media. In infinito autem nullum est medium neque finis. Quare nec infinitum est animatum. Et ideo si Deus est infinitus, neque mouetur, neque est animatus. Deus autem mouetur, & censetur esse particeps animationis. Non est ergo Deus infinitus. Sed nec finitus. Nã quoniam finitum est pars infiniti: totum autem est parte melius ac præstantius: perspicuum est quòd infinitum erit Deo melius ac præstantius, & in diuinam naturam obtinebit dominatum. Absurdum est autem dicere Deo esse aliquid melius ac præstantius, & obtinere dominatum in diuinam naturam. Ergo nec Deus est finitus. Sed si nec est finitus nec infinitus, & præter hæc non potest tertium intelligi, nihil erit Deus. Quinetiam si est Deus, aut est corpus, aut res incorporea. Sed neque res est incorporea. nam res incorporea erit inanima, & insensilis, & quę nihil valet agere. Neque corpus. nam omne corpus est mutabile, & in id cadit interitus. In Deum autem non cadit interitus. Non est ergo Deus. Si est quidem certè Deus, omnino est etiam animal. Si est autem animal, omnino est & omni virtute præditum, & felix ac beatum. Beatitudo autem absque virtute non potest consistere. Si est autem omni virtute præditus, omnes etiam habet virtutes. Sed non omnes habet virtutes, & non habet etiam continentiam & fortitudinem. Non autem has quidem habet virtutes.

Sensus est alteratio.

Deus non est infinitus.

Infinitum nõ mouetur.

Quod mouetur, non est infinitum.

Infinitum est inanimum.

Deus non est finitus.

Totum est sua parte melius.

Si Deus non est finitus nec infinitus, nõ est Deus.

Deus non est res incorporea.

Deus non est corpus.

In Deum cadẽtne virtutes omnes.

tes. Et non ſunt aliqua à quibus ſe difficiliter abſtinere & continere poſſit Deus. Eſt enim continentia virtus quæ ſuperari non poteſt, eorum quæ fiunt ex recta ratione. aut eſt virtus, quæ nos reddit ſuperiores iis quæ videntur eſſe huiuſmodi vt difficiliter ab iis poſſit abſtineri. Continens eſt enim, inquiunt, non qui à moribunda vetula abſtinet: ſed qui cùm Laide & Phryne poſſit frui, ſe abſtinet. Fortitudo autem ſeu tolerantia, eſt ſcientia eorum quæ ſunt ſuſtinenda & non ſuſtinenda, virtus, inquam, quæ nos reddit ſuperiores iis quæ videntur eſſe toleratu difficilia. Vtitur enim fortitudine ac tolerantia qui ſecatur & vritur, idque fert forti & magno animo, non autem qui bibit mulſum. Erunt ergo quædam quæ à Deo difficiliter poterunt tolerari, & à quibus is difficiliter ſe abſtinebit. Nã ſi non erunt, non habebit has virtutes, nempe continentiam & fortitudinem ac tolerantiam. Si autem has non habet virtutes, quoniam inter virtutem & vitium nihil intercedit, habebit vitia quæ aduerſantur virtutibus, vtpote mollitiem & intemperantiam. Quomodo enim qui non habet ſanitatem, habet morbum, ita qui non habet continentiam & fortitudinem, eſt in vitiis quæ ipſis aduerſantur. quod quidem in Deo dici eſt abſurdum. Si ſunt autem aliqua à quibus difficiliter abſtinere, & quæ non facilè ferre poteſt Deus, ſunt etiam quædam quæ eum mouent in deterius, & quæ ei moleſtiam afferunt. Sed ſi ita eſt, Deus eſt capax moleſtiæ ac perturbationis & mutationis in deterius. & ideo etiam interitus. Quamobrẽ ſi eſt Deus, in eum cadit interitus. Non autem ſecũdum: nec ergo primum. Ad ea autem quæ ſunt propoſita accedit, quòd ſi Deus eſt omni virtute præditus, habet etiam magni & excelſi animi virtutem ſeu fortitudinem. Si eam autem habet, habet ſcientiam eorum quæ ſunt grauia ac difficilia, & eorum quæ non ſunt, & eorum quæ ſunt intermedia. Et ſi ita eſt, eſt aliquid Deo graue ac difficile. Neque enim propterea quiſquam eſt vir fortis magniſque & excelſi animi, quòd ſciat quænam ſunt proximo grauia ac difficilia, ſed quæ ſibi. quæ quidem non poſſunt commutari cum iis quæ ſunt proximo grauia ac difficilia. Quare cùm ſit Deus fortis magniſque & excelſi animi, eſt ei aliquid graue ac difficile. Si eſt Deo aliquid graue ac difficile, eſt aliquid quod Deo afferat moleſtiam. Quòd ſi hoc, eſt etiam quod afferat interitum. Quo fit vt ſi eſt Deus, in eum cadat interitus. In eum autem non cadit interitus: non eſt ergo. Præterea ſi eſt Deus omni virtute præditus, habet ſublimem & erectum animum. Si eſt autem ſublimi & erecto animo, habet

Continentia quid ſit.

Continens quis dicatur.

Fortitudo quid ſit.

Si in Deum cadant virtutes, quot ſequãtur abſurda.

Vir fortis ſcit quæ ſunt ſibi grauia, nõ autem proximo.

habet scientiã quæ efficit vt extollatur supra ea quæ accidunt. Quod si ita est, sunt quædam quæ ei accidunt molesta. & ita in eum cadet interitus. Non est autem hoc: neque ergo quod ab initio. Præterea si habet Deus omnes virtutes, habet etiam prudentiam. Si prudentiam, habet etiam scientiam bonorum & malorum, & eorum quæ vocant indifferentia. Si eorum autem habet scientiam, nouit quænam sunt bona & mala & indifferentia. Quoniam autem labor est etiam indifferentium, nouit etiam laborem, & cuiusmodi sit secundum naturam. Quòd si hoc, etiam in ipsum incidit. Nam si non incidisset, non habuisset eius notionem. Sed quomodo qui in album & nigrum colorem non incidit, propterea quòd sit cæcus ab ortu, non potest coloris habere conceptiónem: ita Deus qui in laborem non incidit, non potest eius habere in mente notionem. Quando enim nos qui in eum sæpe incidimus, non possumus apertè cognoscere proprietatem doloris eorum qui laborant podagra, neque aliquibus eum nobis referentibus coniicere: neque ab iis qui eum sunt perpessi, congruenter audire, propterea quòd alij aliter eum interpretantur: & aliis quidem cõsequi vt dicant eum esse similem tormini, alij autem fractioni, alij verò punctioni: Deus quidem certè qui in nullum incidit dolorem, non potest doloris habere notionem: ita sit sanè, inquiunt, in laborem quidem non incidit, sed incidit in voluptatem, & ex ea illius habuit notitiam: quod quidem est stultum. Nam primùm quidem fieri non potest, vt si non sit expertus laborem aut dolorem, voluptatis accipiat notionem. Sua enim natura constat voluptas ex ablatione cuiuslibet quod dolore afficit. Deinde hoc quoque concesso, rursus sequitur vt in Deum cadat interitus. Nam si Deus est capax huiusmodi diffusionis, erit etiam capax mutationis in deterius. & in eum cadit interitus. Non est autem hoc: quare nec quod est ab initio. Et si Deus est præditus omni virtute, & habet prudentiam, habet etiam consilij capiendi virtutem: quandoquidem virtus capiendi consilij est prudentia in consultationibus. Si autem habet virtutẽ capiendi consilij, consultat etiam. Si autem consultat, est ei aliquid incertum & non manifestum. Nam si nihil est ei incertum, non consultat. Si autem habet consilij capiendi virtutem: eo quòd consilium versetur in aliquo incerto, vt quòd sit quæstio quemadmodum rectè nos geramus in rebus præsentibus: est autem absurdum Deum non consultare, neque habere virtutem capiendi consilii, eam ergo habet, & est ei aliquid incertum. Si est autem Deo aliquid incertum,

Doloris aliorum non possumus nosse proprietatem.

Voluptatẽ nõ cognoscit qui non est expertus dolorem.

Voluptas constat ex amotione eius quod affert dolorẽ.

Βούλαια Consilij capiẽdi virtus non est in Deo.

non

non est aliquid quidem aliud Deo incertum, non autem & quod est huiusmodi vt an sint aliqua quæ in infinitate ei interitũ afferant. Sed si hoc est ei incertum, est omnino ex expectatione eorum quæ ei possunt afferre interitum, ex quibus erunt quoque motiones in conturbatione, & terrebitur. Si est autem in huiusmodi commotione, erit etiam capax mutationis in deterius. & ideo in eum cadet etiam interitus. Cui est consequens vt non sit omnino. Et alioqui si Deo nihil est incertum, sed ex seipso à natura omnia comprehendit, non habet artem. sed quomodo in rana aut delphino qui sunt natatiles, non dixerimus esse artem natandi: ita nec in Deo qui à natura omnia comprehẽdit, dixerimus esse artem, eo quòd ars attingat aliquid incertum, & quod ex se non comprehenditur. Sed si in Deo nõ est ars, nec in eo erit ars humanæ vitæ. Quòd si hoc ita est, neque virtus. Non habens autem virtutem, Deus non est. Et alioqui cùm sit Deus ratione præditus, si non habet virtutem, omnino habet vitium quod ei aduersatur. Non habet autem vitium quod ei aduersatur: Deus ergo habet artem, & est aliquid Deo incertum. Cui est consequens vt in eum cadat interitus, vt prius collegimus. In eum autẽ non cadit interitus: non est ergo. Et si non habet, vt admonuimus, prudentiam, neque habet temperantiam. Est enim temperantia, habitus seruans iudicia prudentiæ in iis quæ sunt eligenda & fugienda. Et alioqui si nihil erit quod Dei moueat appetitionẽ, nec sit aliquid quod Deum attrahat, quemadmodum dicemus eum esse temperantem, cùm hac ratione eius habuerimus in mente notionem? Quomodo enim columnam non dixerimus esse temperantem, eodem modo nec Deum esse temperantem dicemus. Si hæ autem ab eo auferantur virtutes, tollitur etiam iustitia, & cæteræ. Sed si Deus nullã habet virtutem, nequaquam est. Est autem antecedens: ergo est etiã desinens seu consequens. Rursus si est Deus, aut habet virtutem, aut non habet. Et si quidem non habet, Deus est malus & Cacodæmon, quod quidem est absurdum. Sinautem habet, erit Deo aliquid melius ac præstãtius. Quomodo enim equi virtus est ipso equo melior ac præstantior: & hominis virtus est melior ac præstantior eo qui ipsam habet, eodem modo Dei virtus erit ipso quoque Deo melior ac præstantior. Si est autem Deo melior ac præstantior, & perspicuũ quòd cùm sit mancus ac defectus, malè habebit, & in eum cadet interitus. Sed si interea quidem quæ inter se aduersantur, nihil est medium, in neutrum autem eorum quæ aduersantur, Deus cadit incidere,

Deus non habet artem.

Deus non habet virtutem.

Temperãtia quid sit.

Si Deus habet virtutem, erit Deo aliquid melius.

Deus nec vocalis nec mutus.

dere, dicendum est non esse Deum. Et præterea si est, aut est vocalis aut mutus. Et Deum quidem dicere esse mutum, est planè absurdum, & repugnans communibus notionibus. Si autem est vocalis, voce vtitur, & habet instrumenta vocalia, nempe pulmonẽ, & asperam arteriam, & os, & linguam. hoc autem est absurdum & non procul recedens à fabulis Epicuri. Dicendum est ergo non esse Deum. Etenim si voce vtitur, colloquitur. Si autẽ colloquitur, omnino aliquo sermone colloquitur. Quod si ita est, cur magis vtitur Græca quàm barbara lingua? Et si Græca, cur magis Ionica quàm AEolica, aut aliqua alia? Atqui neque omnibus. Nulla ergo. Etenim si Græca vtatur, quomodo vtetur barbara, nisi quispiam eam docuerit? Nisi habeat interpretes similes iis qui apud nos possunt interpretari. Dicendum est ergo Deum non vti voce, & ideo non esse. Rursus si est Deus, aut est corpus, aut res incorporea. Sed non est incorporeus propter causas quas prius diximus. Si autem est corpus, aut est concretum ac compositum ex simplicibus elemẽtis, aut est corpus simplex & elementare. Et si est quidem concretum ac compositum, in ipsum cadit interitus. Quidquid enim est confectum ex coitione aliquorum, necesse est vt dissolutum intereat. Si verò est corpus simplex: aut est ignis, aut aër, aut aqua, aut terra. Quodcunque autem sit exiis, est inanimum & expers rationis. quod quidem est absurdum. Si ergo nèque compositum corpus est Deus, neque simplex: præter hæc autem nihil est: dicendum est nihil esse Deum. Atque huiusmodi quidem est genus eorum orationis. Rogauit autem Soriticè Carneades quoque quasdam orationes, quas eius familiaris Clitomachus conscripsit vt optimas & efficacissimas, quæ se habent hoc modo: Si Iuppiter est Deus, Neptunus quoque est Deus.

Deus nec est incorporeus nec corpus.

Deos non esse sorite probat Carneades.

„ *Tres sumus, enixa est Saturno quos Rhea fratres:*
„ *Iuppiter, atque ego, tertius est & qui imperat Orco*
„ *Pluto. sunt in tres diuisa atque omnia partes.*
„ *Quilibet atque suum est in eis sortitus honorem.*

Quamobrem si Iuppiter est Deus, Neptunus quoque cùm sit eius frater, erit Deus. Si autem Neptunus est Deus, Achelous quoque erit Deus. Si autem Achelous, etiam Nilus. Si Nilus, & quilibet fluuius. Si quilibet fluuius, riui quoque erunt Dii. Si autem riui, etiam torrentes. Non sunt autem riui: nec Iuppiter ergo est Deus. Si autẽ essent Dii, Iuppiter quoq; esset Deus. Nõ sunt ergo Dii. Quinetiam si Sol esset Deus, dies quoque esset Deus. Dies enim non est aliud

nisi Sol super terrã. Si autem dies est Deus, mẽsis quoque est Deus. Mensis enim constat ex diebus. Si autẽ mensis est Deus, annus quoque est Deus. Annus enim constat ex mensibus. Sed hoc non est: neque ergo quod est ab initio. Et simul etiam dicunt esse absurdum, dicere quidem diem esse Deum, auroram autem & meridiem & vesperam non esse. Si autem Diana est Dea, est etiam Triuia seu Hecate, & προθυραία, id est liminalis, & ἐπιμύλιος, id est molaris, & ἐπικλιστρίδες, id est furnaria. Sed hoc non est. ergo nec quod ab initio. Si Venerem quidem dicimus esse Deam, erit etiam Amor seu Cupido, cũ sit filius Veneris, Deus. Sed si Amor est Deus, Misericordia quoque erit Dea. Sunt enim ambo animi affectiones. & consecratur Misericordia similiter atque Cupido. Apud Athenienses quidem certè sunt quædam aræ Misericordiæ. Si autem Misericordia est Dea, Timor quoque est Deus aspectu deformissimus. Sum enim, inquit, Timor, qui sum minimè omnium pulchri particeps Deus. Si autem metus, reliquæ animi affectiones & perturbationes. Non sunt autẽ hæc: nec Venus ergo est Dea. Si autem essent Dii, Venus quoque esset Dea. Prẽterea si Ceres est Dea, terra quoq; est Dea. Ceres enim, inquiunt, est Δημήτηρ quasi γῆ μήτηρ, hoc est terra mater. Si terra autẽ est Dea, etiam montes, & promontoria, & quiuis lapis erit Deus. Non est autem hoc, ergo nec quod ab initio. Alios quoque huiusmodi Soritas interrogat Carneades ad probandum non esse Deos, quorum genus ex iis quæ sunt proposita satis euasit perspicuũ. Atq; hęc quidem sunt quæ dogmatici Philosophi inter se argumentantur, ad probandum Deos esse & non esse. Hinc fit vt Sceptici suam sustineant assensionem, maximè cùm eis accesserit etiam ex communi vita de Diis inæqualitas. Nam alii quidem alias & non consentientes habent de Diis opiniones. Quo fit vt neq; omnes sint credibiles, propterea quòd inter se pugnent: neque aliquæ, propterea quòd sint paris momenti, cùm hoc quoque obsignent quæ apud Theologos & Poëtas sunt confictæ fabulæ. Sunt enim plenæ omni impietate. Hinc etiam Xenophanes refellens Homerum & Hesiodum, dicit,

Probri & dedecoris quidquid mortalibus vsquam est,
Id totum antiqui Dijs attribuêre Poëtæ,
Furtum & adulterium, inter se & fallere seipsos.

Sed cùm ex his ostenderimus, quòd ad ea quæ dogmaticè dicta sunt agentia principia sequitur vt sit sustinenda assensio, post hoc iam magis scepticè ostendamus, quod communiter dubium est & perplexum

ἐποδία.

Aræ misericordiæ apud Athenienses.

Ceres cur dicatur Græce Δημήτηρ.

Sceptici cur de Diis suam sustineãt assensionem.

Xenophanes quid dicat de Homero & Hesiodo.

Xenophanes. Antiqui Poetæ Homerus scilicet & Hesiodus.

plexum quod dicitur de cauſa efficiente & de materia quæ patitur.

De cauſa efficiente & de eo quod patitur.

DE MOTV quidem cauſæ alibi diſſeruimus. Nunc autem contenti craſſa eius intelligentia, dicimus quòd ex iis qui de ea conſiderarunt, alij quidem dixerunt eſſe aliquam alicuius cauſam: alii autem non eſſe. Alii autem non magis eſſe quàm non eſſe. Et eſſe quidem plurimi Dogmatici, aut omneś ferè. Non eſſe autem, Sophiſtæ, qui ſuſtulerunt motum mutationis & tranſitus. Non abſque eo enim cõſiſtit quod efficit. Non magis autem eſſe quàm non eſſe dicunt Sceptici. Quòd autem non id faciant temerè & inconſideratè, licet diſcere ex eorum argumẽtis ad vtrumque. Ducatur autem principium ab iis qui cenſent eſſe cauſam alicuius. Si eſt, inquiunt, ſemen, eſt etiã cauſa: quandoquidem ſemen eſt cauſa eorum quæ ex ipſo naſcuntur & gignuntur. Eſt autem ſemen, vt oſtenditur ex iis quæ ſeruntur, & ex animalibus quæ generantur. eſt ergo cauſa. Et rurſus, ſi eſt natura, eſt aliqua cauſa. eſt enim eorum quæ naſcuntur & enata ſunt cauſa natura: Ea eſt autem, vt eſt perſpicuum ex effectibus. Eſſet enim, inquiunt, abſurdum, ſi cùm ad ſtatuarii quidem officinam acceſſerimus, & ex ſtatuis alias quidem viderimus perfectas & abſolutas, alias autem ſemiperfectas, alias autẽ quæ incipiunt effingi, credere quòd ſit eorum aliquis artifex & opifex: in hunc autem mundum ingreſſi, & terram quidem cernentes in medio, poſt eam autem aquam, & tertio loco expanſum aërem, cœlumque & ſtellas, lacusque & fluuios, & omne genus animantium, plantarumque & arborum varietates, non æſtimemus eſſe etiam aliquem eorum opificij auctorem & cauſam. Si eſt ergo natura, eſt etiam aliqua cauſa. Atqui eſt primũ: ergo & ſecundum. Et aliter. Si anima eſt aliquid, eſt cauſa. ea enim eſt cauſa & viuendi & moriendi. viuendi quidem, ſi adſit: moriendi autem, ſi ſeparetur à corporibus. Eſt autem, inquiunt, anima, ſiquidẽ etiam is qui eam dicit non eſſe animam, ea vtens hoc pronunciat, eſt ergo cauſa. Ad hæc accedit quòd ſi eſt Deus, eſt cauſa. is enim eſt qui adminiſtrat vniuerſitatem. eſt autem ex communibus hominum notionibus Deus. eſt ergo cauſa. Atque adeò etiam ſi non ſit Deus, eſt cauſa. Quòd enim non ſint Dii, fit propter aliquam cauſam. Ergo & ad hoc quòd ſit Deus, & ad hoc quòd nõ ſit, ex æquo ſequitur eſſe cauſam aliquam. Porrò autem cùm multa ſint quæ naſcuntur & intereunt, augenturque & minuuntur, mouenturque & ſunt immobi-

Cauſam eſſe probatur ex ſemine.

Cauſam eſſe probatur ex natura.

Cauſam eſſe probatur ex anima.

Cauſam eſſe probatur ex Deo.

Cauſam eſſe probatur, etiã ſi non eſſet Deus.

Cauſam eſſe probatur ex effectibus.

lia,

lia, neceſſariò fatendum eſt eſſe aliquas horum cauſas, alias quidem ortus ac generationis, alias verò interitus, & alias quidem augmenti, alias verò diminutionis, motus quoque & immobilitatis. Quòd ſi etiam non ſint hi effectus, ſolùm autẽ appareant, rurſus infertur quòd ſint cauſæ. Nam quòd ea quidem nobis appareant tanquam ſubiecta, non ſint autem, eſt cauſa aliqua. Præterea ſi nulla ſit cauſa, oportebit quælibet naſci ex quolibet, & præterea in quouis loco, & quouis tempore. quod quidem eſt abſurdum. Iam enim ſi nulla eſt cauſa, nihil eſt quod vetet quò minus homo conſtituatur ex equo. eſt ergo aliqua cauſa. Si nihil autem ſit quod vetet, conſtituetur aliquando equus ex homine. & ſic fortè ex equo arbor. Similiter autem fieri poterit vt nix quidem concreſcat in AEgypto : ficcitas autem & ſudum ſit in Ponto: & in hyeme quidem fiant quæ ſunt æſtatis: æſtate autem quæ ſunt hyemis. Vnde ſi cui eſt conſequens aliquid quod poteſt fieri, erit ipſum quoque eiuſmodi vt fieri poſſit. Quòd autem non ſit cauſa, eſt ex iis quæ eſſe non poſſunt. Et qui dicit non eſſe cauſam, aut hoc dicit ſine cauſa, aut cum aliqua cauſa. Et ſi quidem ſine aliqua cauſa, non erit fide dignus. & ſimul etiam ſequetur, vt non magis hoc cenſeat quàm quod ei aduerſatur, cùm non prius ſit iuſta cauſa, propter quam dicunt non eſſe cauſam. Sin autem cum aliqua cauſa, ſubuertitur, & dicendo non eſſe cauſam aliquam, ponit eſſe aliquam cauſam. Vnde etiam eadem virtute licebit interrogare orationem quæ prius eſt data in ſigno & demonſtratione, quæ hanc habebit compoſitionem: Si eſt aliqua cauſa, eſt cauſa. Sed & ſi non eſt aliqua cauſa, eſt cauſa. Aut eſt ergo, aut non eſt. Nam & ad id quod eſt eſſe cauſam, ſequitur eſſe aliquam cauſam, conſequente non differente ab antecedente. & ad id quod eſt nullã eſſe cauſam, rurſus ſequitur eſſe aliquã cauſam: quandoquidem qui nullam eſſe cauſam dicit, ab aliqua cauſa motus dicit nullam eſſe cauſam. Quò fit vt diſiunctũ, præter duo connexa, ſit verũ ex aduerſantibus, & ſimul cũ huiuſmodi propoſitionibus inferatur illatio, vt ſuperius diximus. Et hæc quidem, vt ſummatim dicam, cõſueuerunt dici in hanc partem apud Dogmaticos. Conſequenter autem conſideremus ea quoque quæ dicuntur apud eos qui ſunt dubitantes. Videbuntur enim ea quoque eſſe paris momenti cum iis quæ expoſuimus, & quod ad perſuadendum attinet, ab eis non differre. Cauſa ergo, inquiunt, eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid. eſt enim alicuius cauſa: & vt ſcalpellum eſt alicuius cauſa, nempe ſectionis : alicui autem, nempe carni. Quod autem

Cauſam eſſe probatur ex eo quòd nõ quodlibet naſcatur ex quolibet.

Qui cauſam non eſſe dicit, ſeu cum cauſa, ſeu ſine cauſa dicat, cauſam adſtruit.

Cauſam non eſſe quomodo probent Sceptici.

Cauſa eſt relatiuum.

autem refertur ad aliquid, mente tantùm cogitatur, non est autem, vt ostendimus cùm ageremus de demonstratione. Ergo causa quoque solùm mente tantùm cogitabitur, non erit autẽ. Et si est causa, oportet vt id habeat cuius est causa. alioqui non erit causa. Sed quomodo non est dexterum nisi id sit ad quod dicitur dexterum: ita etiam causa non erit causa, si non sit id ex quo mente cogitatur. Atqui causa non habet id cuius est causa, propterea quòd neque sit ortus nec interitus, neque passio, neque communiter motus, vt in suis locis docebimus. Non est ergo causa. Præterea si est causa, aut corpus est causa corporis, aut incorporeum incorporei, aut corpus incorporei, aut incorporeum corporis. Sed nec corpus est causa corporis, vt ostendemus: neque incorporeum incorporei, neque corpus incorporei, neque contrà incorporeum corporis. Non est ergo causa. Quæ sunt certè Dogmaticorum sectæ, conueniunt expositæ diuisioni. Atque Stoici quidem dicunt omnem causam corpori esse causam alicuius incorporei. vt corpus quidẽ scalpellum, corpori autem carni, incorporei autem prædicati esse causam, nempe eius quod est secari. Et rursus corpus quidem ignis: corpori autem ligno: incorporei autem prædicati, nempe eius quod est vri. Qui autem mundum posuerunt incorporeum, vtpote Deum qui omnia administrat, contrà dicunt incorporeũ esse causam corporis. Epicurus autem dicit & corpora esse causas corporum, & incorporea incorporeorum. Et corpora quidem corporum, vt elementa eorum quæ sunt concreta & composita. Incorporea autem incorporeorum, vt quæ accidunt primis corporibus incorporea, incorporeorum quæ accidunt concretis ac compositis. Quamobrẽ si ostẽderimus quòd nec corpus potest esse causa corporis, neque incorporeum incorporei, neque incorporeũ corporis, neq; contrà, ex hoc probabimus quòd ex dictis sectis nulla rectè dixerit. Corpus quidem non potest esse causa corporis, quoniam ambo eandem habẽt naturam. Et si alterum dicitur causa quatenus est corpus, omnino reliquum quoq; quod est corpus, erit causa. Cùm autem ambo sint communiter causæ, nihil est quod patitur. Si nihil autem patitur, neque erit quod efficit. Si ergo corpus est causa corporis, nulla erit causa. Sed nec incorporeũ dici potest efficiens incorporei propter hanc causam. Nam si ambo eandem participant naturam, cur magis dicendum est hoc illius esse causam quàm illud? Restat ergo vt dicant aut corpus esse causam incorporei, aut contrà incorporeum corporis. quod rursus est ex iis quæ non possunt fieri.

Causa mente cogitatur, non est autem.

Causa nõ habet id cuius est causa.

Causa quorùmnam sit causa.

Corpus non potest esse causa corporis.

Incorporeum non est efficiẽs causa incorporei.

Nam

Nam & quod efficit, debet tangere patientem materiam vt efficiat, & materia patiens debet tangi vt patiatur. Incorporeum autem sic nudum suam naturam non potest tangere nec tangi. Ergo nec corpus incorporei, aut corporis erit causa. Cui est consequens vt nulla sit causa. Si enim neque corpus est causa corporis neque incorporei, neque corpus incorporei, nec contrà: præter hæc autem nihil sit, necessariò ergo nulla est causa. Atqui nonnulli quidem sic simpliciter efferunt propositiones illius orationis. AEnesidemus autem diuersius in his vsus est dubitationibus quæ oriuntur de ortu seu generatione. Corpus enim non potest esse causa corporis. Nam eiusmodi corpus aut non cadit sub ortum, vt atomus ex sententia Epicuri: aut sub ortum cadit, vt mos est: & aut manifestum, vt ferrum & ignis: aut non manifestũ, vt atomus. Quodcunque autem sit ex his, nihil potest efficere. Aut enim per se solum aliquid aliud efficit, aut cum alio congrediés. Sed solum quidem per se non potuerit aliquid efficere plus quàm ipsum & propriam suam naturam, id quod non erat prius in essentia. Neque enim fieri potest vt vnum sint duo: neque duo tertium efficiunt. Si enim fieri posset vt duo essent vnum, etiam vtrunq; eorum quæ orta sunt, cùm sit vnum, duo efficiet. & vnumquodque ex quatuor, cùm sit vnum, duo efficiet. & similiter vnumquodque ex octo. & sic in infinitum. Est autem planè absurdum dicere ex vno fieri infinitum. Absurdum est ergo & ex vno dicere aliquid gigni amplius. Idem autem etiam si quispiam censeat ex paucioribus ex congressione plura effici. Si enim vnum cum vno congressum efficit tertium: etiam tertium si duobus accesserit, efficiet quartum: & quartum si tribus accesserit, efficiet quintum. & sic rursus in infinitũ. Ergo corpus quidem non est causa corporis. Sed nec incorporei, propter easdem causas. Neque enim ex vno neq; ex pluribus quàm vnum plura fuerint. Et alioqui incorporeum, cùm sit quæ tangi non potest natura, neque potest facere nec pati. Quamobrem nec incorporeum est efficiens incorporei: ità nec contrà, nempe corpus incorporei, aut incorporeum corporis. Nam & corpus non habet in se naturam incorporei. & incorporeum non continet in se naturã corporis. Quamobrem fieri non potest vt alterũm constet ex altero. Sed quomodo ex platano non fit equus, propterea quòd in platano non sit equi natura, nec ex equo constat homo, propterea quòd non sit in equo natura hominis: ita nec ex corpore erit vnquam incorporeum, propterea quòd non sit in corpore natura incorporei: neque

Incorporeum non est causa corporis, nec corpus incorporei.

Corpus non esse causam corporis quomodo ex genèratione probet Aenesidemus.

Ex vno non fiunt duo, & sic in infinitũ.

Ex vno non gignitur amplius.

Corpus nõ est causa corporis.

Incorporeum non est causa incorporei.

Incorporeum non est causa corporis.

contrà

Alterum potest esse in altero, & tamen non erit alterum ex altero.

contrà corpus ex incorporeo. Quanquam etiam si sit alterum in altero, rursus non erit alterum ex altero. Si enim est vtrunque, id quod est non fit ex altero, sed iam est in essentia. Cùm autem iam sit, eo quòd sit non fit seu gignitur, propterea quòd generatio sit via ad essentiam. Neque ergo corpus est causa incorporei, aut incorporeum corporis. Cui est consequēs nullam esse causam. Et rursus si est aliquid causa alicuius, aut manens causa est manentis: aut quod mouetur, eius quod mouetur: aut quod manet, eius quod mouetur. Sed neque quod manet, manenti potest esse causa mansionis: neque quod mouetur, causa motus ei quod mouetur: neque quod manet, ei quod mouetur causa mansionis: neque contrà, vt ostendemus. Non est ergo aliqua causa. Atque manens quidem manenti non fuerit causa mansionis: & quod mouetur, ei quod mouetur causa motus, propterea quòd non sit vlla commutatio. Nam cùm ambo ex æquo maneant, aut ambo ex æquo moueātur, non magis hoc dicemus illi esse causam mansionis aut motus quàm illud huic. Si enim alterum quia mouetur, est alteri causa motus: quandoquidē alterum quoque mouetur similiter, dicetur alteri præbere motum. vt mouetur rota: mouetur autem & qui agit rotam. Quid ergo magis propter rotam mouetur, is qui mouet rotam, an contrà propter eum qui rotam mouet, rota? Nam si quidem non moueatur alterum, nec reliquum mouebitur. Vnde si est causa, quę si adsit fit effectus, quoniam si ambo adsint fit effectus, & neque si absit rota perficitur, neque si is qui agit rotā, dicendum est eum qui agit rotam non magis esse rotæ causam motus, quàm rotam ei qui eam agit. Et rursus, manet columna: manet etiam epistylion. Sed non magis propter columnam dicendum est manere epistylion, quàm columnam propter epistylion. Sublato itaque altero, alterum quoque fertur deorsum. Quamobrem id quidem quod manet, manenti, mansionis: & id quod mouetur, ei quod mouetur, propterea minimè dixerimus esse causam motus. Similiter autem neque quod manet, ei quod mouetur dixerimus esse causam motus, aut id quod mouetur, manenti causam motionis propter contrariam naturam. Quomodo enim frigidum non habens rationem calidi nunquam potest calefacere: ita neque quod mouetur non habens rationem manentis, potest vnquam esse efficiens mansionis, aut contrà. Sed si neque quod manet est manenti causa mansionis, neque quod mouetur est ei quod mouetur causa motus: neque quod manet est ei quod mouetur causa mouendi: neque quod mouetur est

Manens non est causa mansionis manēti.

Quod mouetur, non est causa motus ei quod mouetur.

Quod manet, non est causa motus ei quod mouetur: neque quod mouetur, ei quod manet.

ei quod

ei quod manet causa manendi: præter hæc autẽ non licet aliud quidpiam cogitare: dicendum est nullam esse causam. Ad hæc accedit, quòd si aliquid est causa alicuius, aut id quod est, simul est causa eius quod est simul, aut prius posterioris, & posterius prioris. Sed neque quod est, simul est causa eius quod simul est: neque prius posterioris: neque posterius prioris, vt ostendemus. Non est ergo aliquid causa. Atque quod simul quidem est, non potest esse causa eius quod est simul, propterea quòd ambo sint simul, & non magis hoc illud quàm illud hoc generet, cùm vtrumque parem habeat essentiam. Sed neque prius erit efficiens posterioris. Si enim quando est causa, nondũ est illud cuius est causa: neque illud est vtique causa cùm non habeat id cuius est causa: neque hoc vtique est amplius effectus, si non simul cum eo adsit id cuius est effectus. vtrumque enim eorum est ex iis quæ referuntur ad aliquid. & quæ referuntur ad aliquid, oportet necessariò ea inter se simul esse: & non alterum quidem esse prius, alterum verò posterius. Restat ergo vt dicatur posterius esse causam prioris. quod quidem est absurdissimum, & eorum qui res semper subuertũt. Oportebit enim dicere effectum esse antiquiorem eo qui ipsum efficit, & ideo ne esse quidem omnino effectum, vt qui non habeat id cuius est effectus. Quomodo enim stultum est dicere, filiũ quidem esse patre antiquiorem, messem autem esse priorem semente: ita etiam est stolidum censere aliquid quod nondum est, esse causam eius quod iam est. Sed si neq; quod simul est, est causa eius quod est simul, neque prius posterioris, neque posterius prioris: prætet hæc autem nihil est: nõ erit aliquid causa. Præterea si aliquid est causa, aut absolutè ac perfectè ex se & propria solùm vtens virtute est alicuius causa: aut ad hoc opus habet patiente materia, adeò vt effectus intelligatur ex communi congressu vtriusque. Et si per se quidẽ absolutè & propria solùm vtens virtute secundum suam naturam aliquid facit, deberet perpetuò seipsum habens & propriam virtutem, semper effectum facere: & non in aliquibus quidem facere, in aliis verò esse otiosum. Si autem, vt dicunt nonnulli Dogmatici, non est ex iis quæ sunt absoluta ac ab aliis seiuncta, sed ex iis quæ referuntur ad aliquid, oportet autem ipsum quoque considerari relatum ad id quod patitur, & quod patitur ad ipsum, emerget quid deterius. Si enim intelligitur alterum relatum ad alterum, quorum quidem est efficiens, alterum verò patiens: erit quidem vna notio, habebit autẽ duo nomina, nempe & efficiens & patiens. & propterea vis agendi

Quod simul est, non potest esse causa eius quod est simul.

Prius non est efficiens causa posteriorum.

Posterius non est causa prioris.

Sine causa per se & absoluta agat, sine opus habeat materia, sequuntur absurda.

Vis efficiendi non magis in faciente quàm in patiente.

& efficiendi non magis sita erit in ipso quàm in eo quod dicitur pati. Quomodo enim ipsum nihil potest efficere absque eo quod dicitur pati: ita nec quod dicitur pati, pati potest nisi id adsit. Quamobrem sequitur vt non magis in ipso quàm in patiente sita sit vis effectus efficiens: vt (erit enim apertum quod dicitur, in exemplo) si ignis est causa vstionis, aut ex se absolutè & propria solùm vtens virtute erit efficiens vstionis: aut ad hoc opus habet adiutrice materia quæ vritur. Et si ex se quidem absolutè & propria contentus natura, efficit vstionem, oporteret ipsum semper quoque propriam habens naturam, perpetuò vrere. Non autem semper vrit: sed aliqua quidē vrit, aliqua verò nō vrit. Non ergo absolutè ac perfectè ex se vrit & propria vtens natura. Si autem vrit cum quadam lignorum quæ vruntur aptitudine, vndénam possumus dicere quòd ipse est causa vstionis, non autem aptitudo lignorum? Nam quomodo si ipse non adsit non fit vstio: ita etiā si absit lignorum aptitudo, non fit vstio. & ea ratione si is est causa quòd cùm is adsit fit effectus, non fit autem si absit, erit etiam propter vtrumq; eorum causa aptitudo. Quomodo ergo syllabæ Di, constantis ex D & I, ineptus quidem est qui dicit D, causam esse cur efficiatur hæc syllaba, non esse autem causam I: ita cùm vri quidem sit simile syllabæ, elemento autem ignis & ligna, absurdissimè loquitur qui dicit ignem quidem esse vrendi causam, ligna autem minimè. Neque enim euenit vt sit vstio absque igne, neque absque lignis, quomodo nec syllaba absque D & I. Quo fit rursus vt si neque per se perfectè & absolutè est causa alicuius rei efficiens, neque cum eius quod patitur aptitudine, nullius rei efficiens est causa. Præterea si est causa, aut vnam habet vim agendi ac efficiendi, aut multas. Sed neque vnam habet, vt ostendemus: neque multas, vt docebimus. Non est ergo aliqua causa. Nam vnam quidem vim non habet. Nam si vnam haberet, deberet omnia similiter efficere, & nō differenter: vt, Sol quidem vrit regiones AEthiopiæ, nostras autem fouet ac recreat: illuminat autem solos Hyperboreos: & lutum quidem facit concrescere, ceram autem liquefacit: & vestimenta quidē dealbat, nigrefacit autem nostram superficiem, quosdam autem fructus rubefacit: & nobis quidem est causa videndi, auibus autem noctiuagis, vt noctuis & vespertilionibus, non videndi. Quamobrem si vnam vim haberet, deberet idem efficere in omnibus. Non idem autē efficit in omnibus. non habet ergo vnam vim. Sed neque multas. Oporteret enim omnia agere in omnia: vtpote omnia comburere,

Ignis non est magis causa vstionis quàm materia.

Causa non habet vnam vim efficiendi.

Causa non habet multas vires.

rere, aut omnia fundere, aut omnia cogere ac vt concreſcant efficere. Si autem neque vnam habet vim, neque multas, non erit alicuius cauſa. Sed ſolent Dogmatici his occurrere, dicentes quòd effectus qui fiunt ex eadem cauſa, mutantur conuenienter iis quæ patiuntur & interuallis: ſicut quod fit à Sole. Nã cùm eſt quidẽ prope AEthiopes, videtur vrere: mediocriter autem à nobis remotus, fouere & calefacere: longè autem ſeparatus ab Hyperboreis, nequaquam quidẽ fouet & calefacit, ſed ſolùm illuminat. Et lutum quidem cogit facitque concreſcere, aquam euaporans ex terreno, liquefacit autem ceram, propterea quòd nõ habet luti proprietatem. Qui iis quæ dicimus occurrunt, ferè nobis concedunt citra contentionem, non eſſe alterum id quod efficit, ab eo quod patitur. Si enim non propter Solem fit ceræ liquefactio, ſed propter proprietatem naturæ ceræ, eſt perſpicuum quòd ceræ non eſt alia cauſa liquefactionis. amborũ autem congreſſus, nempe Solis & ceræ: & vtriuſque congreſſu faciente effectum, nempe liquefactionem, cera non magis liqueſcit propter Solem, quàm Sol liquefacit propter ceram. Et ſic eſt abſurdum, effectum qui fit ex congreſſu duorum, non attribuere duobus, ſed alteri ſoli adſcribere. Quinetiam ſi eſt aliquid alicuius cauſa, aut eſt ſeparatum à materia patiente, aut eſt ſimul cum ea. Sed neque ab ea ſeparatum poteſt eſſe cauſa vt ea patiatur: neque cum ea, vt oſtendimus. Non eſt ergo aliquid cauſa alicuius. Et ab ipſa quidem ſeparatum, ex ſe neque ipſum poteſt eſſe cauſa, ſi ea non adſit ad quam relata dicitur eſſe cauſa. neque illa patitur ſi non ſimul adſit id quod efficit. Si autem alterum coniungitur, aut id ſolum efficit quod dicitur eſſe cauſa: nõ autem patitur: aut ſimul efficit aut patitur. Et ſi quidem ſimul efficit & patitur, vtrunque erit efficiens & patiens. Nam ſi ipſum quidem efficit, erit materia patiens. Quatenus autem efficit materiam, erit illud patiens. & ſic non magis efficiens fiet efficiens quàm patiens: & patiens non magis erit patiens quàm efficiẽs. quod quidem eſt abſurdum. Si autem efficit quidem, non autem viciſſim patitur, aut id facit ex ſolo contactu, nempe in ſuperficie: aut ex diſtributione. Et extrinſecus quidem incurrens, & in ſola ſuperficie applicatum patienti materiæ, non poterit aliquid efficere. Aut enim ſuperficies eſt incorporea. Incorporeum autem neque facit neque patitur. Sed neque hoc poteſt facere per diſtributionẽ. Aut enim permeabit per corpora ſolida, aut per quoſdam meatus qui percipiuntur intelligentia, & ſunt inſenſiles. Sed ferri quidem non poteſt per

Effectus mutantur ſecundũ ea quæ patiuntur.

Effectus non magis fit à cauſa quàm à materia.

Quod eſt alicuius cauſa, à materia quæ patitur non poteſt ſeparari.

corpora ſolida. Non poteſt enim corpus peruadere per corpus. Sin autem per aliquos meatus, debet efficere incurrẽs in ſuperficies quę circunſcribunt meatus. Sed ſuperficies quidem ſunt incorporeæ, & incorporeum neque efficere neque pati eſt conſentaneum. Nec ergo cauſa efficit per diſtributionẽ. cui eſt conſequens vt nec ſit ipſum omnino cauſa. Licet autem etiam ex tactu communius dubitare de eo quod efficit & patitur. Nam vt aliquid efficiat aut patiatur, debet tangere aut pati. Nihil autem poteſt tangere nęc tangi, vt oſtendemus. Non eſt ergo aut quod efficiat aut quod patiatur. Si enim aliquid tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem. Sed nec pars partem, nec totum totum, neque totum partem. Sed nec viciſſim tangit, vt docebimus. Aliquid ergo non tangit aliquid. Et ſi nihil nihil tangit: neque eſt quod patitur neque quod efficit. Atque totum quidem totum non tangere eſt rationi conſentaneum. Si enim totum tangit totum, non erit contactus, ſed vnio amborum, & duo corpora erunt vnum corpus, propterea quòd etiam in partibus quæ ſunt in profundo alterum debeat alterum tangere, eo quòd eæ quoque ſint partes totius. Sed neq; fieri poteſt vt pars partem tangat. Nam pars quidem pars intelligitur ex habitudine ac relatione ad totum: eſt autem totum ex propria circunſcriptione. Et rurſus propter eandem cauſam, aut tota pars tanget totam partem, aut pars partem. Et ſi totum quidem tangat, vnientur, & ambo vnum fient corpus. Si autem parte partem, illa rurſus pars quæ propria circunſcriptione intelligitur tota, aut tota tanget partem, aut aliqua parte aliquam partem. & ſic in infinitum. Neque ergo pars tangit partem. Sed neque totum partem. Nam ſi totum tangat partem, totum quoque quod ſimul retrahetur cũ parte, pars tanget: & pars quæ contrà extenditur cũ toto, totum. Nam quod eſt æquale parti, habet partis proportionem: & quod eſt toti æquale, habet totius proportionem. Eſt autem planè res aſpera & abrupta, aut totum facere partem, aut cenſere partẽ eſſe toti æqualem. Neque totum ergo tangit partem. Et aliter. Si totum tangit partem, erit ſeipſo minus, & rurſus ſeipſo maius. quod quidem eſt priori deterius. Totum enim ſi eundem locum occupat quem pars, erit æquale parti. Si ei autem ſit ęquale, erit ſeipſo minus. Et rurſus pars ſi ex aduerſo totius extenditur, eundem quem ipſum tenebit locum. Si eundem autem locum tenuerit quem totum, erit ſeipſo maior. Eadem autem eſt ratio etiam in conuerſione ac recipro-ratione. Nam ſi totum non poteſt partem tangere, propter cauſas

Tangere & tangi nihil poteſt.

Totum tangens totum, nõ contactum efficit ſed vnionem.

Pars totum tangens illi vnitur.

sas prius consideratas: neque pars poterit totum tangere. Vnde si neque totum tangit totum, neque pars partē, neque totum partem, neque contrà, nihil nihil tangit. Propterea autem neque erit aliquid alicuius causa, ne patienti quidem ab aliquo. Ad hæc accedit, quòd si aliquid tangit aliquid, aut ab aliquo interceptum, vtpote meatu vel linea, tanget aliquid: aut à nullo interceptum. Et si intercipiatur quidem ab aliquo, non tanget id quod dicitur tangere, sed quod inter ea intercedit. Si autem cùm nihil omnino inter ea intercedat, alterum tangit alterum, erit vtriusque vnio, non contactus. Ergo nec hac ratione aliquid tangit aliquid. Ostensum est autem nihil nihil tangere. Dicendum est ergo neque esse efficiens nec patiens. Atq; de causa quidem efficiente sic dubitatur, & separatim, & communiter cum patiente. Dubitatur autē separatim etiam de patiente. Nam si patitur aliquid, aut id quod est patitur aliquid, aut id quod non est. Sed neque quod est patitur aliquid, vt ostendemus: neque quod non est, vt admonebimus. Non patitur ergo aliquid. Atque id quidem quod est, non patitur. Nam quatenus quidem est id quod est, & propriam habet naturam, non patitur. Quod autem non est, eo quòd non sit omnino, nequaquam patietur. Præter esse autem aut non esse nihil est. Non ergo patitur, vt exempli causa: Socrates aut cùm sit moritur, aut cùm non sit. Duo enim sunt hæc tempora. vnum quidem quo est & viuit: alterum autem quo non est, sed periit. Quamobrem vt in altero horum moriatur necesse est. Atque quando est quidem & viuit, non moritur. viuit enim. Mortuus autem rursus non moritur, alioqui bis erit moriens. quod quidem est absurdum. Non moritur ergo Socrates. Cuiusmodi autem est in eo oratio, talis est etiam in patiente. Neque enim id quod est, pati potest quatenus est id quod est, & intelligitur ex ea quæ fuit ab initio substantia. Neque quod non est. Omnino enim nō consistit. Non ergo patitur aliquid. Et adhuc clarius, Si quidem id quod est, patitur quando est id quod est, erunt simul in eodem contraria. Non simul autem consistunt in eodem contraria. Non ergo patitur quod est quando est quod est: vt exempli causa, esto quòd id quod est, sit durum natura, & patiatur mollitum, vt cernimus in ferro. Ergo quando est quidem durum, & est id quod est, non potest molliri, vt cernimus in ferro. Nam si mollitur quando est durum, erunt simul in eodem contraria. & quatenus quidem consistit id quod est, erit durum: quatenus autē patitur, cùm sit id quod est, erit molle. Non potest autem idem simul & durum

Tangens aliquid, tāgit vel à nullo vel ab aliquo interceptum.

Pati nihil potest.

Moritur nemo.

& molle intelligi. Non poteſt ergo id quod eſt, pati quando eſt id quod eſt. Eadem autem ratio eſt in albo & nigro colore. Eſto ergo quòd id quod eſt, quatenus eſt id quod eſt, etiam ſit album, & patiatur dum fit nigrum. Ergo ſi id quod eſt, eſt etiam album, & tunc cenſetur pati quando eſt album, nigrum erit contraria habens accidentia. quod eſt abſurdum. Non ergo id quod eſt, quatenus eſt id quod eſt, innatum habet vt patiatur. Ad hæc accedit, quòd ſi dicamus id quod eſt, pati quando eſt id quod eſt, erit aliquid factum priuſquam factum ſit. Non ergo, quatenus eſt id quod eſt, patitur. Si enim durum eſt id quod eſt, quatenus eſt quod eſt, durum eſt & non molle. Sin autem molle, antequam factum ſit molle, erit molle. Nam quatenus quidem eſt quod eſt, durum eſt & nondum molle. Quatenus autem quando eſt quod eſt, tunc cenſetur pati, fiet molle priuſquam factum ſit molle. eſt autem hoc abſurdum. Non ergo quod eſt, quatenus eſt quod eſt, pati dicendum eſt. Similiter autem quod non eſt, quando non eſt quod eſt. oi enim quod non eſt, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidit vt patiatur. Ergo neque quod nõ eſt, patitur aliquid. Si autem neque quod eſt, neque quod non eſt patitur aliquid: & præter hæc nihil eſt: nihil eſt quod patitur. Quinetiam ſi eſt aliquid patiens, aut patitur per additionem, aut per ablationem, aut per alterationem & mutationem. Sed nec eſt additio aliqua, neque ablatio, neque mutatio & alteratio, vt oſtendemus. Non ergo patitur aliquid. Quomodo enim in nominibus, his tribus modis fiũt quædam tranſmutationes: & à nomine quidem κάϱιος ablata prima ſyllaba fit alterum nomen βίος id eſt vita: & ſi adiecta fuerit eadem ſyllaba, conſiſtit prius nomen. & ex tranſmutatione elementorum: vt nomen Archon fit Charon: ita etiam corpora dicuntur pati tribus modis, nempe aut per ablationem, aut per additionem, aut per alterationem. Per ablationem quidem, vt quę tabeſcũt. Per additionem autem, vt quæ augentur. Per mutationem, vt quæ à ſanitate ad morbos tranſeunt. Si ergo oſtenſum fuerit quòd à nullo nihil aufertur, & nulli quidquam additur, ex eo probatum erit nihil eſſe quod patitur. Dicamus autem in primis de modo per ablationem. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, aut corpus aufertur à corpore: aut incorporeum ab incorporeo: aut corpus ab incorporeo: aut incorporeum à corpore. Sed nec corpus à corpore aufertur, vt oſtendemus: neque corpus ab incorporeo, aut incorporeum à corpore, vt probabimus. Non ergo aufertur aliquid ab aliquo. Atque fieri quidem non poteſt

Quidquid patitur, patitur vel per additionem, vel per ablationẽ, vel per alterationem.

κάϱιος, gobius.

Ablatio nulla eſt.

reſt vt incorporeum auferatur ab incorporeo. Nam quod ab aliquo aufertur, non eſt eiuſmodi vt tangi non poſſit. Incorporeũ autem eſt eiuſmodi vt tangi non poſſit ad ablationẽ & ſeparationẽ. Vnde etiã ſtultè loquuntur Mathematici quando dicunt, Datam rectam ſecare bifariam. Recta enim quæ nobis oſtẽditur in abaco, ſenſilem habet longitudinem & latitudinem: recta autem quæ ab eis intelligitur linea, eſt longitudo expers latitudinis. & quæ in abaco oſtẽditur linea, non poteſt eſſe linea: & qui eam ſecare aggrediuntur, non quæ eſt, ſed quæ non eſt, ſecant lineam. Aut etiam aliter. Quoniam, vt eſt eorum ſententia, linea intelligitur conſtans ex punctis, ſit aliqua recta linea, quam ſe dicunt ſecare in partes æquales, vt quæ conſtet ex punctis imparibus, vtpotę nouem. Sed eam quidem ſecantes, aut quintum punctum diuident, eum, inquam, qui intelligitur inter quatuor: aut ex ſegmentis, aliud quidẽ facient quatuor punctorum, aliud verò quinque. Atque quintum quidem punctum ſe non ſecare dixerint. ex eorum enim ſentẽtia caret partibus. Quod caret autem partibus, non poteſt in partes diuidi. Reſtat ergo vt ex ſegmentis lineæ faciant aliud quidem punctorum quatuor, aliud verò quinque. quod rurſus eſt abſurdum, & præter eorum propoſitum. Nam pollicentur quidem ſe datam rectam lineam ex ſcientia in partes æquales diuidere: diuidunt autem in inæquales. Eadem autem ratio intelligatur etiam in circulo. Dicunt enim circulum eſſe figuram planam, quæ continetur ab vna linea, à qua omnes quæ à centro ad circunferentiã educuntur rectæ, ſunt inter ſe æquales. Deinde in his propoſita eſt quæſtio circulum bifariam diuidere. quod quidem non poteſt fieri. Centrum enim quod eſt medium totius circuli, aut in duas partes diuiditur per circuli in duas partes diuiſionem: aut alteri parti attribuitur. Sed fieri quidẽ non poteſt vt bifariam ſecetur. Quomodo enim fieri poteſt vt mente cõcipiatur diuiſum in partes id quod caret partibus? Sinautem attribuitur alteri parti, partes erunt inęquales, & circulus non diuidetur medius. & id quod ſecat lineam ſiue circulum, aut eſt corpus, aut incorporeum. Sed corpus quidem quemadmodũ poterit intelligi? Neque enim tangi poteſt, & eſt incorporeum. Sed nec tangi quidem poteſt id quod ſecatur, nempe linea & circulus. Cùm autem ſit eiuſmodi, non potuerit ſecari à corpore. Quod enim ſecatur à corpore, oportet pati & tangi. Incorporeo autem neque à natura inſitum eſt vt tangat, neque vt tangatur. Quamobrẽ nec mente quidem poſſumus concipere lineam quæ ſecatur, & circulum qui diui-

Incorporeum non aufertur ab incorporeo.

Mathematici iubentes datã lineam ſecare bifariam, ſtultè loquuntur.

Circulus nõ poteſt ſecari bifariam, vt iubent Mathematici.

diuiditur. Sed neq; ab aliquo incorporeo. Si est enim incorporeum quod diuidit lineam seu circulum: aut punctus secat punctum, aut linea lineam, aut linea secat lineam cuiusmodicunque sit. Sed punctus quidem secare nõ potest punctum, quoniam vterque caret partibus. Sed neque secans habet quibus secet: neque qui secatur, id in quod secabitur. Rursus autem linea lineam non diuiserit. Nam siue obliquè siue directò adiuncta fuerit ea quæ secat ei quæ secatur, necessariò punctus eius debet adiungi puncto qui est in linea quæ diuiditur. Cùm partibus autem careat & qui adiungitur, & is qui est in ea quæ secatur, non fiet aliqua diuisio, propterea quòd neque quæ secat, secundum naturam apta sit ad secandum cùm careat partibus: neque quæ secatur ad hoc vt secetur. Sed neque dici potest quòd id quod secat lineam, cadens inter duos punctos ex iis qui secantur in linea, secabit lineam. est enim hoc absurdius iis quæ prius dicta sunt. Nam primùm quidem in lineæ cõtinuatione fieri non potest vt cadat medium. esset enim monstrum. sed necesse est intelligere per punctum ferri id quod secat. Deinde etiam si concessum fuerit, inter duos puncto s qui sunt in linea quæ secatur, latum id quod secat secare lineam, deterius quidpiam emerget Geometris. Puncti enim qui componũt lineam, aut sunt adeò continẽtes, vt non extrinsecus admittant inter se aliquem punctum: aut non erit ex ipsis cõtinua, composita, & vna linea. Sinautem sunt adeò continentes, vt inter se habeant locum punctorum qui non potest mente concipi, vt quod secat bifariam secet lineam: duorum alterum, aut oportet punctum in quo fertur intelligere secari in duas partes: aut si hoc fieri non possit, intelligere punctos lineæ cedere, & locum & distantiam præbere, vt quæ aliquando quidem in hanc partem contrahantur, aliquando verò in illam. quorum vtrunque est absurdum. Neque enim punctus, sicut prius exposuimus, potest secari, quòd careat partibus: neque puncti qui sunt in linea quæ secatur, sua natura possunt cedere. sunt enim immobiles. Ergo nec incorporeũ aufertur ab aliquo incorporeo, neq; admittit ablationem. Quòd si in lineis & circulis sensilibus, hoc est qui cernuntur in abaco, statuentes orationem, velint Geometræ docere aliquid ab aliquo auferri, non poterunt. Neque à tota linea, aut à toto circulo potest intelligi aliqua facta esse ablatio: neque à parte, vt paulò post progredientes docebimus, quando descendemus ad inquisitionem de corporibus quæ secantur. Nunc autem cùm breuiter sit ostensum quòd nihil incorporeum potest ab aliquo auferri

incor-

incorporeo, reſtat vt dicatur vel corpus ſeparari à corpore, vel incorporeum à corpore, vel corpus ab incorporeo. Sed incorporeũ quidem auferri ab incorporeo, eſt per ſe eiuſmodi, vt mens id cogitare non poſſit. Incorporeum autem ſeparari à corpore, eſt ex iis quæ nõ poſſunt fieri. Oportet enim id quod aufert tangere id quod auferatur. tangi autem non poteſt incorporeum. & oſtenſum eſt fieri non poſſe vt ſit eius tactus. Quamobrem nec incorporeum ſeparari poterit à corpore. Et alioqui quod ſeparatur ab aliquo, eſt veluti pars iis à quibus ſeparatur. Incorporeum autem non poteſt eſſe pars corporis. Porrò autem neque poteſt corpus ſeparari à corpore. Si enim corpus aufertur à corpore, aut æquale aufertur ab æquali, aut inæquale ab inæquali. Sed neque æquale ab æquali poteſt auferri, vt docebimus: neque inæquale ab inæquali, vt admonebimus. Corpus ergo non aufertur à corpore. Atque æquale quidem auferri non poteſt ab æquali, vt cubitus à cubito. hoc enim non eſſet ablatio, ſed perfecta & abſoluta ſubiecti deletio. Et præterea aut à manente cubito faciemus ablationem, aut à non manente. Et ſi à manente quidem, duplicabimus cubitum, non autem diminuemus. Quomodo enim cubitus adhuc ſtatuetur cubitus, ſi ex eo ablatus ſit cubitus? Sin autem à non manente, nihil relinquimus quod admittat ablationem. Ab iis enim quæ nõ ſunt, fieri nõ poteſt vt auferatur aliquid. Quamobrem æquale quidem non aufertur ab æquali. Sed neque inæquale ab inæquali. Nam ſi ita ſit, aut maius aufertur à minori, vt à palmo cubitus: aut minus à maiori, vt quod eſt vnius palmi à cubitali. Sed maius quidem non poteſt auferri à minori. Oportet enim id quod aufertur ab aliquo, contineri in illo ex quo fit ablatio. In minori autem maius non continetur. & ideo quomodo non poſſunt ſex auferri à quinque: neque enim in quinque ſex continentur: ita nec à minore licet auferri. Quomodo enim dicebamus, oportet id quod ab aliquo aufertur, contineri in eo ex quo fit ablatio. Non continetur enim minus in eo quod eſt plus. Sequeretur enim vt & quod eſt maius & amplius, contineatur in minori. Oſtenſum eſt autẽ hoc fieri non poſſe. Quamobrem nec quod eſt minus continebitur in maiori. Sic autem neque auferetur. Quòd autem re vera ſeruetur conſequentia, cõſideremus in exemplis eorum qui mouent dubitationes. Si enim quinque continentur in ſex, vt in eo quod plus eſt pauciora, neceſſe eſt vt etiam in quinque contineantur quatuor, vt in eo quod plus eſt pauciora, & in quatuor tria, & in tribus duo, & in duobus vnum.

Incorporeum non poteſt auferri aut ſeparari à corpore.

Quod ſeparatur, eſt veluti pars eius à quo ſeparatur.

Corpus nõ poteſt ſeparari auferri ve à corpore.

Æquale non aufertur ab æquali.

Inæquale nõ aufertur ab inæquali.

Maius nõ aufertur à minori.

vnum. & ideo in sex numero continẽtur quinque & quatuor & tria & duo & vnum, quæ quidem sunt quindecim. Sed si in sex ex propria eius ratione continentur quindecim, necessariò à quinque continebuntur quatuor & tria & duo & vnum, quæ sunt decem. Quomodo autem in quinque continentur decem, ita etiam in quatuor erunt tria & duo & vnum, hoc est sex. & ex conuenienti proportione in tribus erunt duo & vnum, quæ sunt alia tria. & in duobus quæ restant. Hac ratione si componantur numeri qui sunt in sex, quinque, inquam, & decem, & decem & sex & tria, & præterea vnum, continebit numerus sex numerum triginta quinque. & hoc adhuc concesso, numerus sex comprehendet numeros infinitè infinitos. Rursus enim numerus triginta quinque comprehendet numeros qui sunt sub eo, nempe triginta quatuor: is verò triginta tria: & is triginta duo: & ita decrescendo in infinitũ. Sed si, vt aliquid auferatur, oportet id quod aufertur contineri in eo à quo fit ablatio, ostensum est neq; in minori maius contineri, neq; in maiori minus: sed nec æquale in æquali. Oportet enim id quod cõtinet esse maius eo quod continetur: Id autem quod est alicui æquale, non est illo maius nec minus cui est æquale: dicendum est à nullo quidquam auferri. Atqui si non aufertur, vt ostendimus: à denario ergo non aufertur vnitas. Cui est consequens vt à nullo quidquam auferatur. Si enim vnitas auferatur à denario, aut denarius est aliquid aliud à singularibus vnitatibus, aut congeries singularium vnitatum est denarius. Sed à singularibus vnitatibus alium non est consentaneum esse denarium. etenim si illæ sublatæ sint, is simul tollitur, & si sint, adest. Si autem in ipsis vnitatibus est denarius, omnino si dicamus à denario auferri vnitatem, quoniam denarius nihil est præter vnitates, fatebimur vnitatem auferri ab vnaquaque vnitate. Sed & à seipsa, propterea quòd cum ea intelligatur denarius. Si autem auferatur à quauis vnitate, erit etiam vnius vnitatis à seipsa vna vnitate ablatio. Est autem absurdum dicere, vnitatis ablationem esse ablationem denarij. Absurdum est ergo etiam à denario velle auferre vnitatem. Sed nec à nouenario qui restat eam auferri dixeris. Si enim vnitas aufertur à nouenario, non debebat post eius ablationem cerni integer nouenarius. Id enim à quo aliquid aufertur, non manet integrum post ablationem, alioqui non esset facta ab eo ablatio. Alioqui si à nouenario qui restat aufertur vnitas, aut aufertur à toto nouenario, aut ab vltima vnitate. Sed neq; aufertur à toto nouenario: alioqui si non sit alius nouenarius præter singu-

A denario nõ aufertur vnitas.

Denarius est congeries singularum vnitatum.

Denarius nõ est alius à singularibus vnitatibus.

Vnitatis ab vnitate nõ fit ablatio.

A nouenario non aufertur vnitas.

singulares vnitates nouenarij, ablatio vnitatis erit ablatio nouenarij. quod quidem esset absurdum. Neque ab vltima vnitate. nam primũ quidem vnitas caret partibus & est indiuidua. Deinde totus integer restat nouenarius, non autem præter vnitatem. Si autem neque à denario tollitur vnitas, neque à nouenario qui restat: præter hæc autem nihil potest cogitari tertium: dicendum est vnitatem non auferri à denario. Ad hæc accedit, quòd si vnitas aufertur à denario, aut à manente adhuc denario tollitur vnitas, aut à non manente. Sed neque à non manẽte vnquam tollitur vnitas, neque à manente. præterquam esse autem aut non esse nihil est. A denario ergo nõ aufertur vnitas. Atque à manente quidem denario ex hoc ipso cernitur non auferri vnitas. Nam quatenus quidem manet denarius, ab eo nihil aufertur. A non manẽte autem rursus auferri, est absurdum. Ab eo enim quod non est, non potest auferri aliquid. Non aufertur ergo aliquid ab aliquo. Eadem est ratio etiam de ablatione ab iis quæ cadunt sub dimensionem: vt si à congio auferatur cotyla, aut si à cubito auferatur palmus. Aut enim à toto congio dicendum est fieri ablationem, aut à parte: & aut à manente aut non manente. A nullo autem eorum, vt ostendimus. Ergo nec hac ratione aufertur aliquid ab aliquo. Sed quòd non sit quidẽ ablatio, ex his est perspicuum. Quòd autem neq; aliquid additur alicui, ex iis quæ iuxta sita sunt, doceamus. Si ponatur ergo corpus cubitale, & ei addatur corpus vnius palmi, adeò vt id quod est effectum ex eo quod est positum & additione, sit septem palmorum: quæro in quónam facta est palmi additio. Aut enim sibi additur palmus, aut cubito qui prius erat positus, aut magnitudini septem palmorum, quæ effecta est ex vtrisque. Sed neque sibi additur palmus, neque cubito prius posito, neque magnitudini quæ effecta est ex vtrisque, ex prius posito, inquam, cubito & additione. Non ergo additur aliquid alicui. Atque sibi quidem palmus non fuerit adiectus. Nam cùm non sit alter à seipso, & non conduplicet seipsum per additionem, sibi nõ fuerit additus. Si autem additur cubito prius posito, quomodo additus toti, ei non adæquatur, & duos efficit cubitos, adeò vt partim quidem sit minus, partim verò maius? Si enim additione palmus æquatur cubito, & cubitus palmo: cubitus quidem minori exæquatus, cùm sit maior, fiet minor. Palmus autem cùm sit paruus, & exequetur cubito, fiet maior. Sed si neque sibi additur palmus, neque cubito prius posito, restat vt dicamus eum addi septem palmorum magnitudini quæ efficitur ex vtrisque. quod quidem est

Ablatio ab iis quæ cadunt sub mensuram nulla est.

Additio nulla est.

à ratione maximè alienum. Nam quod ſuſcipit additionẽ, poni debet ante eam. Quod autem fit ex ipſis, ante ea non ponitur. Non ergo ei quod fit & ex additione, & ex eo quod erat ante, additur id quod additur. Differt quidem certè additio ab eo quod fit ex ea, & ab illo diſcrepat temporibus. Nam quando fit quidem additio, nondum eſt quod fit ex eis. Quando autem eſt quod factum eſt ex eis, non eſt amplius additio. Quare nec ei quod fit ex additione & ex cubito prius poſito, additur palmus. Sed rurſus quoniã quod additur, neque ipſum ſibi additur, nec ei quod eſt prius poſitum, nec ei quod fit ex vtriſque: neque omnino alicui additur.

De Numero & Additione & Ablatione.

LICET autem de numeris quoque eandem mouere dubitationem. Nam ſi poſitus fuerit quaternarius, & ei adiecta ſit vnitas, conſiderandum eſt cuínam fiat additio. Aut enim ſibi additur vnitas, aut quaternario, aut quinario qui ex vtriſque efficitur. Sed nec ſibi additur, propterea quòd id quod alicui additur, ſit alterum ab illo cui additur, vnitas autem non ſit alia à ſeipſa: & propterea quòd nec ſe ipſam conduplicet, effecta binarius. Neque quaternario, propterea quòd non ipſi exæquetur, neque ipſum cõduplicet. Quod enim additur toti quaternario, qui non eſt alius à ſingularibus vnitatibus, eſt quaternarius. Sed neque quinario qui fit ex ipſa & quaternario, propterea quòd non ponatur quinarius ante additionem, & ſemper debeat id quod additur, addi alicui quod eſt prius poſitum. Non ergo aliquid alicui additur. Sed ſi neq; aliquid ab aliquo aufertur, vt oſtenſum eſt: neque aliquid alicui additur, vt expoſuimus: eſt perſpicuum quòd neque aliquid ab aliquo tranſponitur. eſt enim tranſpoſitio, alterius quidem ablatio, alterius verò additio. Si hæc autem non ſunt, neque debet eſſe patiens, ſiquidẽ aliquo ex his modis eſſet pati. Non enim aliter quàm his modis aliquid poſſe pati quiſquam cogitauerit. De his autem rebus dubitationi, coniuncta eſt quæſtio de toto & de parte: quoniam ablatio videtur eſſe ablatio alicuius partis à toto, & rurſus additio eſſe totius additio. Quo fit vt ſi oſtenſum fuerit eſſe dubiam de toto & parte orationem, magis oſtendetur prius fuiſſe dubitatum de additione & ablatione patienteque & agente. Quòd autem non ſit facile dicere quid ſit totum, & quid pars, conſequenter doceamus.

Numero non fit additio.

Tranſpoſitio quid ſit.

De

De toto & parte.

NECESSARIA est de toto consideratio: Physicis quidem, quoniam est absurdum, eos cùm profiteantur verum dicere de toto & vniuerso, nescire quídnam sit totum & quid partes: Scepticis ad refellendum Dogmaticorum temeritatem. Atque Stoici quidem Philosophi existimant differre totum & vniuersum. Nam totum quidem dicunt esse mundum: Vniuersum autem, quod est cum mundo extrinsecus inane. & propterea totum quidem esse finitum. est enim finitus mundus. vniuersum autem est infinitum. Tale est enim inane quod est extra mundum. Epicutus autem, citra vllum discrimen, corporum & inanis naturam solitus est appellare totum & vniuersum. Nam aliquando quidē dicit quòd totius natura sunt corpora & inane: aliquando autē, quòd vniuersum in ambobus est infinitum, nempe in corporibus & inani: hoc est & in multitudine corporum, & in magnitudine inanis, in vtroque ex aduerso se inter se porrigentibus infinitatibus. Alij autem vt Peripatetici, dicunt totum & vniuersum ne esse quidem inane & vacuum corporibus, propemodum autem ipsum quoque accusant inane. Fuit etiam de parte breuis quædam dissensio. Nam Epicurus quidem censebat partem esse diuersam à toto, vt atomum ab eo quod est concretum & compositum. Nam illa quidem est expers qualitatis. Quod autē est concretum & compositum, est qualitate præditum: vtpotè album vel nigrum, vel communiter coloratum: & vel calidum vel frigidum, vel aliquam aliam habens qualitatem. Stoici autem dicunt neque partem esse à toto diuersam, neque idem esse. Manus enim neque est eadem quæ homo, non enim est homo: neque alia ac diuersa ab homine. cum ea enim homo intelligitur homo. AEnesidemus autē ex sententia Heracliti, dicit partem & diuersam esse à toto, & idem. Essentia enim & tota est & pars. Tota quidem in mundo: pars autem in natura animalis. Particula autem ipsa quoque dicitur duobus modis. Et aliquando quidem, vt differens à parte quæ propriè intelligitur, vt dicunt eā esse partem particulæ: vt digitum quidem manus, aurem verò capitis. Aliquando autem vt non differens, sed vt quæ sit pars totius. qua ratione dicunt quidem partem complere totum. His autē prius explicatis, & toto intellecto ex complemento partium, procedamus deinceps ad considerationem. Si ergo est aliquid totum, vt homo, equus, planta, nauis (hæc enim sunt totorū nomina) aut est diuersum

Totum & vniuersum differunt.

Totum quid sit.

Vniuersum quid sit.

Inane infinitum.

Epicurus quid totū vocet & vniuersum.

Peripatetici quid totum vocent & vniuersum.

Totum quomodo à parte differre dicat Epicurus.

Totū & pars quomodo differant secundū Stoicos.

Pars diuersa à toto, & idē secundum Heraclitum.

Particula duobus modis dicitur.

Totum nõ eſt diuerſum à partibus, nec ab eis ſeparatum.

ab eius partibus, & intelligitur ex propria ſubſtantia & eſſentia. aut congeries partium dicitur eſſe totum. Sed diuerſum à partibus minimè fuerit totum, nec ex euidentia, nec ex intelligentia. Et ex euidentia quidem, quoniam ſi alterum ac diuerſum eſſet totum ſeparatũ à partibus, oporteret ſi tollerentur partes, totũ cerni remanere. Tantum autem abeſt vt ſi auferantur omnes partes, vtpote ſtatuæ, totum maneat, vt etiam ſi vna ſola pars fuerit ſublata, non amplius cernatur totum ſubiectum tanquam totum. Ex intelligentia autem, quoniam intelligitur totum, cuius nulla pars abeſt. Et ideo ſi totum eſt diuerſum à partibus, omnes partes aberunt à toto. Quomodo enim ad partes relatum intelligitur totum: & quemadmodum pars eſt pars alicuius: ita etiam totum eſt ex aliquibus partibus totum. & oportet ea quę referuntur ad aliquid, inter ſe ſimul eſſe, & à ſe inter ſe ſeparari non poſſe. Non eſt ergo totum diuerſum à partibus: nec eſt ab eis ſeparatum. Reſtat ergo vt dicamus totum eſſe partes. Sed ſi partes ſunt totum, aut omnes partes ſunt totum, aut aliquæ ex partibus, aut aliqua earum. Et aliqua quidem ex partibus non fuerit totum. Neq; enim caput hominis eſt totus homo, neque collum aut manus, aut aliquid eiuſmodi. Sed nec aliquæ ex partibus erunt totum. Nam primùm quidem ſi aliquæ ex partibus ſunt totum, quæ reſtãt non erunt partes totius. quod quidem eſt abſurdum. Deinde euertetur etiam totius intelligẽtia. Nam ſi aliquæ partes ſunt totum, falſum eſt quòd totum eſt cuius nulla pars abeſt. quædam enim abſunt. Quare neq; pars eſt totum, neque aliquæ partes. Si autem omnes partes ſunt totum: & nihil eſt totum niſi congeries partium: nec erit totum, neque partes erunt partes. Quomodo enim nihil eſt diſtantia præter ea quæ diſtant, neque contignatio præter tigna ſic diſpoſita: neque pugnus præter manum redactam in quandam figuram: ita nihil erit totum præter partium congeriem, neque partes erunt partes. Et rurſus, quomodo ſi non ſit dexterum, nec eſt ſiniſtrum: & ſi non intelligatur ſurſum, nec intelligitur deorſum: eodem modo ſi nõ ſit totum, neque partes intelliguntur partes, nec erunt partes aliquæ. Eſto autem quòd omnes partes ſint totum. Sed quærendum eſt quídnam eę complebunt, totúmne, an ſe inter ſe, an ſeipſas? Sed neque ſunt partes totius, neque inter ſe, neque ſui, vt oſtendemus. Non ſunt ergo partes alicuius. Atque totum quidem non fuerit pars. Totum enim nihil eſt præter eas. ſed eæ ipſæ dicuntur eſſe totum. Sed nec erunt inter ſe partes. Alicuius enim partes continentur in iis quorum ſunt

Totum eſt partes.

Neque omnes partes ſunt totũ, nec aliquæ ex partibus, nec aliqua earum. Non eſt ergo totum.

Totum eſt cuius nulla pars abeſt.

Diſtãtia quid ſit.

Contignatio quid ſit.

Pugnus quid ſit.

Partes totum non complent.

partes.

partes: vt in homine quidem manus, iij manu autem digitus. Partes autem hominis per se cõsistunt, & inter se minimè continentur. Neque enim manus sinistra complet dexterã, neque dextera sinistram: non pollex indicem: non manus caput: sed vnumquodque eorum proprium locum accipit. Nec ergo partes inter se sunt partes. Sed neque sui. Neque enim fieri potest vt sit aliquid sui pars. Si ergo neque totum est alterum ac diuersum à partibus: neque ipsę partes sunt totum: nihil est totum. Et rursus pars, vtpote caput, dicitur complere totum hominem, & esse pars hominis. Cõsideratur autem homo, homo cum capite. ergo caput quoque seipsum complet, & sui pars existit. Propterea autẽ seipsõ quoque est maius & minus. Nam quatenus quidem intelligitur à seipso completum, est seipso maius: quatenus autem complens, minus. Eadem autẽ dubitatio est & in planta, & in cubito, & communiter in aliis omnibus, de quibus prædicatur totum. Nam quoniam palmus est pars cubiti: cum palmo enim cubitus quoque intelligitur cubitus: & seipsum complet palmis, & est pars sui. quod quidem est absurdum, & propemodum præter communes notiones.

Non est aliquid sui pars.

De partibus orationis.

TANGIT autem dubitatio partes quoque orationis. Nam in hoc versu,

Iram Pelidæ dicô Dea carmine Achillis, quærendum est & Iram, & Dic carmine, & præterea Achillis, cuius sunt partes. Aut enim totus versus est aliquid aliud ab his partibus: aut earum congeries est versus: & inducendæ sunt positæ dubitationes, Iram quidem si sit pars totius versus, erit quoque pars sui. cum ea enim totus intelligebatur versus. Sinautem reliqui versus, nempe Pelidæ dic carmine Achillis, quemadmodum non exorietur maior dubitatio? Pars enim alicuius continetur in eo cuius est pars. Illud autem Iram, non continetur in Pelidæ dic ô Dea carmine Achillis. Illud ergo Iram, non est pars totius versus. His autem motis in loco dubitationibus, solent Dogmatici parumper respirantes dicere, quòd externum quidem subiectum sensile, neque est totum, neque pars: nos autem sumus qui de illo totum prædicamus & partes. est enim totum ex iis quæ referuntur ad aliquid. totum enim intelligitur tanquam relatum ad partes. est enim totum ex iis quæ referuntur ad aliquid. Nam intelligitur totum vt relatum ad partes. Et rursus partes sunt ex iis quæ refe-

Hom. Il. a.

Partes orationis sintne partes totius.

Sensile externum neque est totum, neque pars.

Totũ & partes sunt relatiua, & sunt in nostra recordatione.

referuntur ad aliquid. Intelliguntur enim partes vt quæ referãtur ad totum. Quæ autem referuntur ad aliquid, ſimul ſunt in noſtra recordatione. Ea autem noſtra recordatio eſt in nobis. Externum autem ſubiectum ſenſile, neque totũ eſt, neque pars, ſed res eſt de qua prædicamus noſtram ipſorum recordationem. Eis autem dicendum eſt, primùm quidem quòd ſit abſurdum dicere, collum aut caput nõ eſſe partes complentes externum hominem, ſed noſtram recordationẽ. Si autem caput & collum complent hominem, & collum eſt in nobis: oportebit hominem eſſe in nobis. quod eſt abſurdum. Totum ergo & partes non ſita ſunt in noſtra recordatione. Eſto, dicet quiſpiam: ſed totus quidem homo eſt in noſtra recordatione: completur autem non ab externo collo & externo capite, ſed rurſus ex notionibus quæ ſunt in his partibus. etenim ipſe homo totus eſt noſtra notio, mentísve conceptio. Qui autem hoc dicit, non effugit dubitationẽ. Rurſus enim iſte qui in nobis eſt homo, eſt aut notio mentísve conceptio, aut noſtra recordatio, aut diuerſus cenſetur à partibus, aut homo intelligitur partes. Neutrum autem horum poteſt, vt oſtendimus. Hæc ergo intelligentia ſub eandem cadit dubitationẽ. Si autem ita eſt, dicendum eſt nullum eſſe totum. cui eſt conſequens ne eſſe quidem partem. Vtrumque enim eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid: & altero ſublato ex iis quæ referuntur ad aliquid, ſimul etiã tollitur reliquum. Atque de iis quidem ſic ſit dubitatum. Cùm autem cum Dogmaticis ſatis iam quæſierimus de agentibus ſeu efficientibus vniuerſitatis principiis, poſtea commmunius dubitemus de his & de materialibus.

Totũ & partes non ſunt in noſtra recordatione.

Homo quomodo ſit in nobis ex notionibus.

An ſit aliquod corpus.

De ſummis, & quæ vim principiorum maximè habent elementis, duæ quidem fuerunt primæ ſectæ, genere autem plures. Nã alij quidem dixerunt corpora rerum eſſe elementa: alij autem incorporea. Et ex iis quidem qui dixerunt corpora, Pherecydes Syrus dicebat terram eſſe omnium principium & elementum: Thales autẽ Mileſius, aquam: Anaximander autẽ eius auditor, infinitum: Anaximenes autẽ & Idæus Himeræus, & Diogenes Apolloniates, & Archelaus Athenienſis præceptor Socratis, &, vt volunt nonnulli, Heraclitus, aërem: Hippaſus autem Metapontinus, &, vt volunt nonnulli, Heraclitus, ignem: Xenophanes autem, aquam & terram.

Terrãm eſſe omnium principium & elementum dicebat Pherecydes Syrus.

De principiis rerum diuerſæ fuerunt Philoſophorum ſententiæ.

„ *Namque ex terra & aqua producti nos ſumus omnes.*

Hippon autem Rheginus, ignem & aquam: Oenopides autẽ Chius, ignem

ignem & aërem: Onomacritus autem in Orphicis, ignem & aquam & terram: Empedocles autem & Stoici, terram & aquam & aërem & ignem.

„ *Rerum radices cunctarum quattuor audi.* Empedocles.
„ *Iuppiter eſt candens, Iuno alma, Plutoque, fontes*
„ *Et quæ hominum humectat lachrymantum aſpergine Neſtis.* Nũsiç Dea quædam Sicula apud Euſtath. in T. Il.

Democritus autem & Epicurus, atomos. niſi hęc opinio ponenda ſit antiquior, & vt Stoicus dicebat Poſidonius, deducta à Moſcho quodam Phœnice. Anaxagoras autem Clazomenius, ſimilares partes: Diodorus autẽ cognominatus Cronus, id eſt Saturnus, corpora minima & indiuidua: Aſclepiades autẽ Dithynius, inconcinnas magnitudines. Ex iis autem qui incorporea cenſent eſſe principia, Pythagoras quidem dixit numeros eſſe omnium principia: Mathematici autem, fines corporum: Platonici verò, Ideas. Cùm ſit autem eiuſmodi Phyſicorum & genere & ſpecie diſſenſio, licebit aduerſus omnes communiter dicere, cùm ſigillatim dubitauerimus de corporeis & incorporeis. Sic enim vnuſquiſque ex iis quos enumerauimus, relinquens quidem corporea omnium principia, cadet in dubitationes quæ afferuntur contra corpus. Qui autem incorporea ſtatuit principia, cadet in dubitationes quæ fiunt aduerſus incorporea. Præcedat autem de corpore oratio, principium ſumens dubitationis à notione. Iam enim ex ſententia quidẽ eorum qui corpus intelligunt quod poteſt pati vel agere, quorum princeps fertur Pythagoras, corpus propemodum ſuſtulimus: neque ad hoc opus habemus nouis rationibus. Si enim corpus eſt aliquid quod poteſt pati vel agere: quoniã nihil eſſe quod agat & patiatur, à nobis oſtenſum eſt, nullum fuerit corpus quod mente concipitur. Ex Mathematicorum autem notionibus componendum eſt propoſitũ. Dicunt enim corpus eſſe quod tres habet diſtantias ſeu dimenſiones, nempe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Ex quibus longitudinem quidem eſſe, quę eſt ſupernè deorſum: latitudinem autem, ſiniſtram quæ vergit ad dexteram: tertiam autem dimenſionem, nempe profunditatem, quæ à parte anteriori vergit ad poſteriorem. Vnde etiam ſex eſſe diſtantias ſeu dimenſiones, nempe, ſuprà, infrà: dextera, ſiniſtra: antè, retrò. Hanc quidem notionem mentísve cõceptionem cernitur ſequi magna quædam multitudo dubitationum. Aut enim ex hac mentis conceptione corpus eſt ſeparabile ab his tribus dimẽſionibus, adeò vt aliud quidem ſit corpus, aliud verò longitudo & profunditas, &

Moſchus quidam Phœnix inuexit Atomos.

Corpus eſt quod poteſt pati vel agere ſecundum Pythagoram.

Corpus eſt quod habet tres dimenſiones ſecundum Mathematicos.

Dimenſiones ſunt ſex.

latitudo corporis, aut harum dimensionum coaceruatio est corpus. Sed si separetur quidem corpus ab his dimensionibus, non id licet mente concipere. Vbi enim neque est longitudo, neque latitudo, neque profunditas, nõ potest corpus illic mente concipi. Sinautem earum coaceruatio est corpus, quoniam vnaquæque earum est incorporea: quod autem constat ex incorporeis, est omnino incorporeum: oportebit & communem eorum cõgressum, non esse corpus, sed incorporeum. Quomodo ergo punctorum congeries suapte natura nunquã efficit corpus solidum & resistens: ita etiam congressus longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quæ sunt incorporeæ, non efficit corpus. Si ergo neque absque iis est aliquod corpus: neque ea sunt corpus: nullum est corpus. Et aliter. Quoniam congressus longitudinis, latitudinis & profunditatis, efficit corpus: aut ante cõgressum vnaquæque earum priuatim cõtinebat corporeitatem, vt ita dicam, & veluti rationes corporis: aut postquam eæ conuenerunt accidit etiam corpus. Et si vnaquæque earum priusquam conuenirent continebat corporeitatem, vnaquæque erit corpus. Deinde quoniã corpus non est sola lõgitudo, neque latitudo, neque profunditas: sed & longitudo & latitudo & profunditas: vnaquæque earum habens corporeitatem, fiet tria. & ita longitudo non sola erit longitudo, sed & latitudo & profunditas: & latitudo non absolutè latitudo, sed longitudo & profunditas. Similiter autem & quæ restat dimensio. Sin autem cùm eæ conuenerint, tunc accidit corpus: aut cùm eæ conuenerint, manet earum quæ fuit à principio natura, aut mutatur in corporeitatem. Et si manet quidem natura quæ fuit à principio: quoniã sunt incorporea & manent incorporea: nõ efficient corpus quod est diuersum ac differens. Sinautem mutatur in corpus: quoniam quod suscipit mutationem, est corpus: vnaquæque earum, etiam priusquã fieret cõgressus, cùm sit corpus, ante corpus efficiet corpus. & quomodo quod mutatur corpus, pro alia quidem aliam accipit qualitatem, manet autem corpus: vtpote album vt fiat nigrum, & dulce vt fiat amarum, aliam quidẽ amittit qualitatem, aliam verò accipit, non excedẽs à corporis essentia: ita hæc etiam si mutantur in corpus, pro alia quidem aliam accipiunt qualitatem: quæ hæc autem patientur, erunt corpora. Si ergo neque ante eorum congressum est corpus quod mente concipitur: neque post eorum congressum, non licet mente corpus concipere. Ad hæc accedit, quòd si nulla sit longitudo, neque latitudo, neque profunditas, nec erit quidem corpus quod intel-

Corpus non separatur à dimensionibus.

Si dimensionũ coaceruatio est corpus, corpus est incorporeũ.

Si corpus dicatur cõstare ex longitudine, latitudine & profunditate, quot sequãtur absurda.

intelligitur ex earum participatione. Nulla eſt autem longitudo, latitudo, & profunditas, vt oſtendemus. Non eſt ergo corpus. Nam longitudo quidem non eſt, quoniam maxima corporis dimẽſio, quæ dicitur apud Mathematicos, eſt linea. linea autem eſt punctus fluens. punctus autem eſt ſignum carens partibus, & nullam ſuſcipiens dimenſionem. Quamobrem ne erit quidem linea. Si non ſit autem linea, nec erit longitudo. Si non ſit autem longitudo, neque conſiſtet corpus. Intelligitur enim corpus cum longitudine. Quòd autẽ nullum ſit ſignum carens partibus & nullam ſuſcipiens dimenſionem, hinc diſcamus. Si enim eſt quidpiam eiuſmodi, aut eſt corpus, aut incorporeum. Et corpus quidem non eſt, quoniam ſuſciperet dimenſionem, cùm corpus tres habeat dimenſiones. Sed nec eſt incorporeum. Nam ſi eſt incorporeum, nihil ex eo fiet ac gignetur. Nam quod generat, per contactum generat. contactus autem nullus eſſe poteſt in natura incorporea. ergo neq; incorporeum eſt ſignum. Si autem neque eſt corpus nec incorporeum, ſignum eſt huiuſmodi vt mente non poſſit cogitari. Si autem non eſt ſignum, nec erit linea. Si non ſit autem linea, nec erit longitudo. Cui erit conſequens vt non ſit corpus. Præterea etiam ſi datum fuerit eſſe ſignum, non erit longitudo. eſt enim linea longitudo. linea autem fluxus puncti. Aut ergo linea eſt ſignum extenſum, aut intelliguntur multa ſigna per ſeriem diſpoſita. Sed ſi ſit vnum quidem extenſum, non erit linea. Aut enim eundem locum tenet hoc ſignum, aut locum loco tranſmutat. Et ſi eundem quidẽ locum tenet hoc ſignum, non erit linea, ſed punctus. fluens enim ſignum intelligebatur linea. Si autem tranſit de loco ad locum: aut tranſit alium quidem relinquens locum, alium autẽ apprehendens: aut alij quidem loco hærens, ad alium autem ſe extendẽs. Sed nec alium quidem locum relinquens, alium verò apprehendens, efficit lineam.. manebit enim punctus qui fuit ab initio. & qua ratione primum locum tenens dicebatur punctus, non linea: ea etiam tenens ſecundum & tertium, & eum qui deinceps ſequitur locum, non erit linea, ſed rurſus punctus. Si autem alij quidem hærens loco, ad alium autem ſe extendens, efficit lineam, aut ad diuiduum ex aduerſo extenditur locum, aut indiuiduum. Et ſi ad indiuiduum quidem: manet punctus, & neque fit linea. eſt enim diuiduũ quidpiam linea. Si autem ad diuiduum locum ex aduerſo extenditur: quoniam quod ad diuiduum locum ex aduerſo extenditur, eſt diuiduum & habet partes, eſt corpus, erit ſignum diuiduum & corpus. quod minimè

Longitudo nulla eſt.

Signum nullũ eſt carens partibus.

Linea non eſt ſignum extenſum.

Linea non est multa signa per seriem positis.

volunt. Non est ergo linea vnum signum. Sed neque multa per seriem posita. Ea enim signa aut se inter se tangunt mentis conceptione: aut non tangunt se inter se, sed intercepta discernuntur quibusdā locis. Si autem intercipiuntur locis, non vtique vnam efficiunt lineā. Sinautem se inter se tangunt, aut tota tanguntur à totis, aut partes à partibus. Et si partibus quidem partes, non erunt vtique indiuidua. Medium enim signum à duobus aliis fortè signis interceptum, habebit plures partes: vnam quidem qua tangit prius signum: alteram autem, qua posterius: tertiam, qua superficiem: quartam, qua partem subiectam. quo fit vt non sit amplius indiuiduum carēsque partibus, sed multas habens partes. Si autem tota tanguntur à totis, signa continebuntur in signis, & eundem tenebunt locum. Si autem eundem locum teneant, non erit vtique earum series, vt fiat linea, sed omnia erunt vnus punctus. Si ergo vt mente concipiatur corpus, oportet mente concipi longitudinem: vt autem longitudo, lineam: vt ea autem, punctum: quoniam ostensum est lineam neque esse signum, neque compositam ex signis: nihil est linea. Si autem non est linea, neque longitudo. cui est consequens ne esse quidem corpus. Et nuper quidem ostendimus non posse mente cōcipi lineam, si signo hæreamus. Licet autem ipsam quoque in primis tollere, si hæreamus eius mente conceptæ notioni. Dicunt enim Geometræ lineam esse longitudinem expertem latitudinis. Nos autem qui consideramus, neque in sensilibus, neque in iis quæ percipiuntur intelligentia, possumus accipere longitudinē expertem latitudinis. Quamcunque enim sensilem acceperimus longitudinem, eam accipimus cum quanta latitudine. Quamobrem in sensilibus quidem non est aliquod corpus expers latitudinis. Sed nec in iis quæ percipiuntur intelligētia, licet visione talem apprehendere longitudinem. Nam aliam alia quidem angustiorem mente concipere possumus lōgitudinem. Quando autem eandem conseruantes longitudinem, ab ea mente paulatim abscideriimus latitudinem, & hoc aliquousque fecerimus, intelligimus quidem latitudinem semper magis magisque minorem effici. Sed cùm eò peruenerimus vt latitudine omnino priuemus longitudinē, ne longitudinem quidem amplius intelligimus, sed cum ablatione latitudinis, tollitur etiam intelligentia longitudinis.

Lōgitudo nulla datur expers latitudinis.

Longitudo ne cogitari quidē potest absque latitudine.

Quot modis vnumquodque intelligitur.

Quomodo intelligatur vnumquodque.

In summa autem quidquid mente concipitur, aut intelligitur per applicationem euidentium, aut per transitum ab euidentibus: idque

variè.

variè. Aliquando quidē per ſimilitudinem: aliquando verò per compoſitionē: aliquando verò per analogiam ſeu proportionem, eamq; aut augētem aut minuentem. Atque intelligitur quidem per applicationem euidentium, vt album & nigrum, & dulce & amarum. Ea enim etſi ſunt ſenſilia, nihilominus percipiuntur intelligentia. Per tranſitum autem ab euidentibus, aſſimilatiuè quidem intelliguntur: vt ex imagine Socratis Socrates non præſens. Per compoſitionem verò: vt ex homine & equo is qui neque eſt homo nec equus, ex ambobus autem compoſitus eſt Hippocentaurus. Per analogiam autē ſeu proportionem augentem aut minuentem, vt ex eo quòd videamus hominem magnitudine communem & depreſſum, viſione quidem augētes, mente concepimus Cyclopem, qui viro pane veſcenti non eſt ſimilis, ſed nemoroſo promontorio. minuentes autem, attraximus Pygmæi in mente notionem. Cùm ſint autem tot modi intelligentiæ mentisque conceptionis, ſi linea mente concipitur aliqua lōgitudo expers latitudinis, debet intelligi aliquo ex his modis. Nullo autem ex his modis poteſt intelligi, vt oſtendemus. eſt ergo eiuſmodi vt mente non poſſit concipi ac intelligi. Atque per euidentium quidem applicationē non poteſt eſſe intelligentia alicuius longitudinis carentis latitudine. In iis enim quæ cernuntur & in rebus euidentibus in nullam incidimus longitudinem abſque latitudine. Per tranſitum autem ab euidentibus rurſus fieri non poteſt vt viſione apprehendatur longitudo aliqua expers latitudinis. Neque per ſimilitudinem. Neque enim habemus in euidentibus longitudinem abſque latitudine, vt mente concipiamus ei ſimilem longitudinem expertem latitudinis. Nam quod eſt alicui ſimile, debet eſſe ſimile ei quod cognoſcitur & eſt conſpectum. Quoniam ergo nullā euidentem habemus lōgitudinem incurrentem abſque latitudine, nec eius aliquam ſimilem intelligere poterimus eſſe lōgitudinem expertem latitudinis. Sed nec ea comprehendi poteſt per compoſitionem. Dicant enim nobis, quænam eorum quæ ſunt euidentia & fiunt ex incurſione, cum quibuſnam componentes, intelleximus eſſe longitudinem expertem latitudinis. quod quidem non poterunt dicere. Sed neque per analogiam ſeu proportionem accedit intelligentia longitudinis quæ caret latitudine. Nam quæ intelliguntur par analogiam, habēt aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: vt, ex communi hominis magnitudine per augmentū intelleximus Cyclopem: & ex eo rurſus per diminutionem, Pygmæum. Quamobrē

Intelligere per applicationem euidentium.

Intelligere per tranſitum ab euidētibus.

Intelligere per compoſitionem.

Intelligere per analogiam ſeu proportionem.

Longitudo nullo modo pōteſt intelligi abſque latitudine.

si iis quæ intelliguntur ex analogia, est aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: nihil autem habemus commune longitudinis expertis latitudinis & eius quæ est cum latitudine. Nõ hoc ergo intelligitur ex analogia. Vnde si vnumquodque ex iis quæ intelliguntur, debet intelligi per aliquẽ ex iis modis qui sunt expositi: nos autem ostẽdimus nullo ex his modis posse intelligi longitudinem expertem latitudinis: dicendum est mente percipi non posse longitudinem carentem latitudine. Sed fortè dicet quispiam, quòd cùm acceperimus aliquam longitudinem cum quanta latitudine, per intensionem intelligimus longitudinem expertem latitudinis. Si enim ex ea paulatim minuitur latitudo, veniet tandem etiam ad expertem latitudinis, adeò vt desinat diminutio in longitudinem expertem latitudinis. Sed primùm quidem ostendimus, quòd perfecta ablatio latitudinis, est etiam interemptio longitudinis. Deinde id quod intelligitur ex intensione, non est diuersum ab eo quod prius fuit mente cõceptum, sed illud ipsum intensum. Quoniam ergo ex quanto habente latitudinem, volumus per intensionem intelligere aliquid angustissimum, non intelligentia percipiemus omnino longitudinem carentem latitudine. est enim diuersi generis. Si autem etiam magis angustam accipiamus latitudinem, adeò vt comprehẽsio intelligentiæ fiat minima latitudine, postea oportebit accidere transitum ad id quod est diuersi generis, nempe longitudinis quæ simul tollitur cum latitudine. In summa si per priuationem latitudinis possumus intelligere lõgitudinem expertem latitudinis: quoniam quæcunque sunt priuantia, non sunt in subiecto: neque etiam longitudo carens latitudine. quamobrem nec linea. Nam equus quidem quispiam est in subiecto: non equus autem non est. & homo quidem est: non homo autem non est. Si ergo habemus aliquam latitudinem, aut aliquam longitudinem, erit in subiecto. non carebit autem latitudine. Quomodo enim qui dicunt quòd alteram alteri superextollentes magnitudinem, accipiunt intelligentiam infinitæ magnitudinis, tanquam corporis, errant, & superextollendo accipiunt aliquam ex multis magnitudinibus. Non est autem ea infinita, sed finita. Quam enim extremam cogitarunt, est comprehensibilis. Quod est autem cogitatione comprehensibile, est finitum: quandoquidem reliqua quę sic est comprehensa cogitatione, arguit eam quæ est relicta, vt quæ non sit infinita. Sic ergo hic quoque contractio latitudinis, in minimam latitudinem desinente cogitatione, est latitudo, & non longitudo

Latitudinis perfecta ablatio, est interemptio longitudinis.

Priuantia nõ sunt in subiecto.

expers

expers latitudinis. Alioqui si fieri potest, vt cùm cogitauerimus aliquam longitudinem cum quota latitudine, eam priuemus latitudine, & mente concipiamus longitudinem expertem latitudinis, poterimus etiam cùm carnem cogitauerimus cum proprietate vulnerabili, priuatione proprietatis vulnerabilis, mente cõcipere carnem inuulnerabilem: & continget cùm corpus mente cõceperimus cum proprietate resistendi, priuatione proprietatis resistendi, accipere corpus resistens. quod quidem non potest fieri. Nam quod intelligitur inuulnerabile, non est caro. Intelligebatur enim caro cum proprietate vulnerabili, & non resistens non est corpus. Nam cum proprietate resistendi intelligebatur corpus. Ergo & longitudo quæ intelligitur absque latitudine, non est longitudo. Nam cum quanta latitudine intelligitur longitudo. Sed Aristoteles quidẽ dicebat posse cadere in cogitationem, longitudinem quæ apud Geometras caret latitudine, si muri accipiamus longitudinem absque eo quòd attendamus muri latitudinem, errans. Nam quando muri accipimus longitudinem absque latitudine, non absque omni latitudine eam accipimus, sed absque latitudine quæ est in muro. contingit enim, connexa muri longitudine cum aliqua cuiusmodicunque ea sit latitudine, habere eius intelligentiã: adeò vt sumatur longitudo non absq; latitudine, sed absque aliqua, hac scilicet latitudine. Propositum autem erat Aristoteli ostendere, non quòd alicuius latitudinis expertẽ contingit intelligere longitudinem, sed omnis latitudinis. quod quidem non ostendit. Ad hæc accedit, quòd si Geometræ non solùm dicunt lineam expertem latitudinis, sed etiam finem superficiei esse longitudinem expertem latitudinis, licebit communius dubitare de linea & superficie. Nam si linea est finis superficiei, qui est longitudo carens latitudine, omnino superficiei addita superficie, aut duæ fiunt lineæ parallelæ seu æquidistantes, aut vna ex vtrisque. Et si quidem vna, fiant duæ parallelæ: quoniam linea est finis superficiei: superficies autem est finis corporis, cùm duæ lineæ vna factæ sint, duæ quoque superficies erunt vna. Ita autem duo quoque corpora erunt vnum. & propterea additio non erit vtique additio, sed vnio. quod quidem non potest fieri. In aliquibus enim sibi inter se additis corporibus fit vnio, vt in humidis: in aliquibus autem non ita. lapis enim non vnitur lapidi, neque adamas adamanti per additionem. Quamobrem duæ lineæ non fuerint vna. Alioqui si dederimus propterea fieri vnam corporum vnionem, oportebit eorum fieri separationem

Caro inuulnerabilis non potest cogitari.

Corpus non resistens nõ potest mente concipi.

Aristoteles reprehenditur quòd cogitari posse dixerit longitudinem absque latitudine apud Geometras.

Superficiei finem non esse longitudinem expertem latitudinis.

Vnio non fit in omnibus corporibus.

non

non per eoſdē fines, ſed per alias & alias partes, ipſis violenter auulſis. Sed hoc non ita eſt. Finium enim & ante additionem & poſt eorum ſeparationem eadem ſeruatur natura. Duæ ergo parallelæ lineę non poſſunt eſſe vna. Præterea ſi duæ lineæ fiunt vna, corpora quæ inter ſe adduntur, erunt vno extremo minora. Quamobrem duæ lineæ non poſſunt eſſe vna. Si autem parallelæ duæ maneant lineæ, quod ex duabus cōſtat, erit maius vna. Si autem quod fit ex duabus, erit maius vna linea, habebit vtraque earum latitudinem, quæ locata cum altera facit magis ſpatium. & ita non eſt linea longitudo carens latitudine. aut ſi eſt, labefactari oportebit euidentiam, vt oſtendimus. Atque in primis quidem hæc ſunt dicenda ad eā quæ conſtituunt Mathematici de corporibus & finibus. Tranſeuntes autem conſequēter conſideremus an ex illorum ipſorum poſitionibus poſſit procedere oratio. Placet ergo Geometris rectam lineam omnibus ſuis partibus conuerſam deſcribere circulum. Statim autem cum hac eorum contemplatione pugnat quòd linea ſit longitudo expers latitudinis: nam quandoquidem quælibet pars lineæ, vt dicunt, habet ſignum. Signum autem conuerſum deſcribit circulum, quando recta linea conuerſa, & omnibus ſuis partibus circulum deſcribens, metitur ſpatium ſuperficiei quę eſt à centro vſque ad extremam circunferentiam, tunc aut ſunt continentes paralleli circuli, aut inter ſe diſtant altera ab altera. Vtrumuis autem eorum dicant Geometræ, in eandem incident ferè dubitationē. Nam ſi inter ſe diſtant & ſunt diſiunctæ, erit aliqua pars ſuperficiei quæ non deſcribitur in orbem: & lineæ pars quæ non deſcribit, quæ locata eſt in hoc ſpatio ſuperficiei. hoc autem eſt abſurdum. Linea enim omnino habet ſignum in hac parte. & ſignum in ea conuerſum, deſcribit circulum. Nam vel non habere lineam ſignum in aliqua ſui parte, vel ſignum conuerſum non deſcribere circulum, eſt præter rationem geometricam. Si autem continui ſunt circuli, ſunt ita continui vt locētur in eodem loco, vel vt alius intelligatur iuxta alium, cùm non poſſit aliquod ſignum intermedium incurrere. Incidēs enim debet circulum deſcribere. Et ſi eundem quidem tenent locum, omnes fient vnus: & propterea maximus circulus non differet à minimo. Si enim intimus quidem circulus & qui eſt ad centrum, eſt minimus: extremus autem & qui eſt ad ſuperficiem, eſt maximus, omnes autem tenent eundem locum, erit minimus circulus æqualis maximo. quod quidē eſt abſurdum. Si autem ſiti ſunt inter ſe alter iuxta alterum, ita vt nō

Rectam lineā omnibus ſuis partibus conuerſam deſcribere circulum, vt volunt Geometræ, non poteſt procedere.

inter-

intermedium incurrat aliquod ſignum, ſuperficiei complẽt latitudinem, quæ eſt à centro ad vltimam circunferentiam. Quoniam ergo quod complet latitudinem, latitudinem habet neceſſariò, circuli qui complent latitudinem ſuperficiei, habebunt latitudinem. circuli autem ſunt lineæ. Non ſunt ergo lineæ expertes latitudinis. Licet autem vi eadem ſimilem componere demonſtrationem. Dicunt enim Geometræ rectam circulum deſcribentem per ſe conuerſam deſcribere circulum. Quamobrem dicemus eos interrogantes, Si recta deſcribens circulum, ſuum circulum deſcribit, non eſt linea longitudo expers latitudinis. Recta autem quæ circulum deſcribit, vt ipſi volunt, per ſe deſcribit circulum. Non eſt ergo linea longitudo expers latitudinis. Quando enim recta à centro ducta vertitur, & per ſe deſcribit circulum, aut per omnes partes internæ latitudinis circunferentiæ fertur recta linea, aut per aliquas quidem fertur, per aliquas verò minimè. Sed ſi per aliquas quidem fertur, per aliquas verò minimè, omnino non deſcribit circulum, vt quæ feratur per aliquas quidem partes ſuperficiei, per aliquas verò non feratur. Sin autem fertur per omnes, dimetietur totam latitudinem internæ circunferentiæ. Dimetiens autem latitudinem, habebit latitudinem. Quod enim dimetitur latitudinem, habet latitudinem qua dimetitur. Nec propterea ergo dicendum eſt lineam eſſe longitudinem expertem latitudinis. Hoc autem fit etiam manifeſtius, quando dicunt Geometræ lineam obliquam deductam per latus quadrati, per ſe dimetiri planiciem parallelogrammam. Nam ſi linea eſt longitudo carens latitudine, omnino latus quoque quadrati cùm ſit linea carens latitudine, non dimetietur planiciem parallelogrammam, quæ habet latitudinem. aut id dimetiens, habebit ipſa quoque latitudinem qua dimetitur. Quamobrem aut erit eis falſa contemplatio, aut quòd linea eſt longitudo carens latitudine. Dicunt quoque Cylindrum recta linea tangere ſuperficiem: & euolutum per aliarum & aliarum rectarum quæ fit viciſſim poſitura dimetiri ſuperficiem. & ſuperficies omnino conſtat ex rectis lineis. & ſuperficies Cylindri rurſus eſt ex rectis. Quoniam ergo ſuperficies habet latitudinem, habet autem ſuperficies quoque Cylindri: quod autem complet latitudinem, non eſt expers latitudinis, lineæ complentes latitudinem, non erunt expertes latitudinis. Præterea etiamſi dederimus lineam eſſe longitudinem expertem latitudinis, nihilominus dubia & inexplicabilis inuenietur Geometris de corpore oratio. Quomodo enim ſignum

Rectam circulum deſcribentem per ſe conuerſam deſcribere circulum, arguit lineam non carere latitudine.

Lineam obliquam deductã per latus quadrati, per ſe dimetiri planicie parallelogrammam, arguit lineam non eſſe expertem latitudinis.

Ex cylindro probatur lineã non carere latitudine.

Ex superficie probatur non esse corpus.

fluens efficit lineam, ita etiam linea fluens efficit superficiem, quę est finis corporis, duo habēs disiuncta interualla seu dimensiones, nempe longitudinem & latitudinem. Quoniam ergo superficies est finis corporis, omnino corpus est finitum. Si autem ita est, quando corpus additur corpori, tunc aut fines tanguntur à finibus: aut finita à finitis: aut & finita à finitis, & fines à finibus: vt, erit enim clarum exemplo quod dicitur, si intellexerimus finem quidem testam quæ est extra amphoram: finitum autem, vinum quod est in amphora: duobus sibi inter se additis amphoris, aut testa tanget testam, aut vinum tanget vinum. Et si fines quidem tanguntur à finibus, finita se inter se non tangēt, nempe corpora. quod quidem est absurdum. Si autē finita tanguntur à finitis, nempe corpora à corporibus, oportebit ea esse extra suos fines. quod rursus est absurdum. Si autem & fines tanguntur à finibus, & finita à finitis, concurrent dubitationes. Nam quatenus quidem fines se inter se tangunt, finita se inter se non tangent. Quatenus autem ipsa se inter se tangunt, erunt extra suos fines. Præterea si superficies est finis, corpus autem finitum: aut corpus est superficies, aut res incorporea. Et si est quidem corpus, falsum est esse profundi expertem superficiem. Omne enim corpus est particeps profundi. Deinde nec aliquid tanget finis, sed erit omne corpus infinitæ magnitudinis. Si enim superficies est corpus: quoniam omne corpus habet finem: & ille finis rursus cùm sit corpus, habebit finem: & ille tertium, & tertius quartum, & sic in infinitum. Si est autem superficies incorporea: quoniā incorpóreum nihil potest tangere, nec ab aliquo tangi, fines se inter se non tangent. Eis autem non tangentibus, neque finita tangent. Quamobrem etiam si recesserimus à linea, de superficie quoque oratio cùm sit infinita, deducit nos ad sustinendam assensionem. Atque nunc quidem quæsiuimus, hærentes notionibus corporis & finium, & præterea geometricis cōtemplationibus. Licet autem illam quoque sumere orationem quæ fortiter colligit propositum. Si est enim aliquod corpus, aut est sensile, aut cadit sub intelligentiam. Et non est quidem sensile. est enim accumulata qualitas quæ sumitur ex compositione figuræ & magnitudinis & resistentiæ. Qualitas autē quæ sumitur ex aliquorum compositione, non est sensilis. Ergo & corpus quod intelligitur vt corpus, non est sensile. Sed neque cadit sub intelligentiam. Nam vt sit intelligentia corporis, oportet in rerum natura poni aliquid sensile, à quo fiet intelligentia corporis. Nihil est autē in rerum

Corpus nō est sensile.

Corpus nō est intelligibile.

natura

natura præter corpus & incorporeum. Ex quibus, incorporeum quidem ex ſeipſo cadit ſub intelligentiam: corpus autem non eſt ſenſile, vt à nobis eſt oſtenſum. Cùm ergo in rerum natura non ſit quidquam ſenſile ex quo ſit intelligentia corporis, nec ſub intelligentiã quidem cadet corpus. Si ergo neque eſt ſenſile, neque cadit ſub intelligentiam: præter hęc autem nihil eſt: dicendum eſt nihil eſſe corpus. Sed quoniam in his oratio de corporibus oſtenſa eſt dubia & cuius exitus non poteſt facilè inueniri, tentabimus ab alio docere principio, quòd de incorporeis quoque quæ reſtant oratio eſt eis ſimilis.

Sexti Empirici liber nonus,

In quo tractat De loco. De motu. De tempore. De numero. De ortu & interitu.

IIS DVBITATIONIBVS, quæ à nobis motæ ſunt aduerſus Phyſicos & Geometras de corpore & finibus, conſequens eſſe videtur de loco inquiſitio. Apud omnes enim conuenit, quòd corpus vel comprehenditur in loco, vel fertur per locum. Quamobrem prius ſumendum eſt, quòd ex ſententia Epicuri, non tactilis quæ vocatur naturæ, alia quidem appellatur inane, alia verò locus, alia verò regio, pro variis applicationibus mutatis & variè ſumptis nominibus. quandoquidem eadem natura, ab omni quidem corpore deſerta, appellatur inane: ſi autem à corpore comprehendatur, locus: corporibus autem per eam tranſeuntibus, χώρα, id eſt regio. Communiter quidem certè apud Epicurum dicta eſt natura non tactilis, propterea quòd ſit tactu priuata per antiphraſin. Stoici autem dicunt inane quidem eſſe, quod ab eo quod eſt poteſt detineri, non autem detinetur: aut ſpatium à corpore deſertum, aut ſpatium quod non continetur à corpore. Locum autẽ qui detinetur à corpore, & æquatur ei quod ipſum continet, quod nunc eſt vocantes corpus, vt eſt perſpicuum ex nominum trãſmutationibus. χώραν autem ſeu regionem dicunt eſſe ſpatium quod in aliquo quidem tenetur, in aliquo autem non tenetur. Alij autem dixerunt regionem eſſe locum maioris corporis: vt hac quidem ratione locus differat à loco, quòd ille quidem non oſtendat magnitudinem corporis quod in ipſo continetur. Nam etiamſi minimum corpus contineat, nihilominus appellatur locus: hæc verò, nempe regio, oſtendat non parui faciendam magni-

ἀναφὲς.

Inane, natura ab omni corpore deſerta.

Locus, natura à corpore comprehenſa.

χώρα ἀπὸ τοῦ χωρεῖν.

Regio, natura per quam tranſeunt corpora.

Inane quomodo definiatur à Stoicis.

Locus quomodo definiatur à Stoicis.

Regionẽ ſeu χώραν quid vocent Stoici.

magnitudinem corporis quod est in ipsa. Atq; de inani quidem variè quæsiuimus quando tractauimus de elementis: nec necesse est in præsentia eadem repetere. De loco autem & de coniuncta regione, quæ ipsa quoque locus est genere, considerabimus in præsentia. Simul enim cũ iis quæ sunt euidentiora, & de quibus ferè constat apud omnes, dubitabitur etiam de consideratione inanis, quatenus de re minus certa & magis obscura procedit.

De loco.

De loco declarata intelligentia, & de rebus quæ ei sunt coniugata, restat, vt mos est Scepticis, mouere rationes quæ vtrinque afferuntur, & quæ propter eas inducitur corroborare assensionis cohibitionem. Quoniam ergo sunt suprà & infrà, & ad dextram & sinistrã, & antè & ponè, est aliquis locus. Sunt enim partes quæ sunt ex ipso loco extensiones. neque fieri potest vt si sit aliqua ex partibus, non illud quoque sit cuius sunt partes. Sunt autem in rerum natura suprà & infrà, & dextera & sinistra, & antè & ponè. est ergo locus. Verùm enimuero si vbi erat Socrates nunc est alius, vt Plato mortuo Socrate, est ergo locus. Quomodo enim humore exinanito qui erat in amphora, & alio infuso, dicimus amphoram esse locum & prioris humoris & eius qui postea fuit immissus: ita si quem locum tenebat Socrates cùm viueret, eum nunc tenet alius, est aliquis locus. Et aliter: Si est aliquod corpus, est & locus. Atqui est primum, ergo & secundum. Ad hæc accedit, quòd si quò leue fertur natura, illuc graue natura non fertur, est proprius locus eius quod est leue & eius quod est graue. Atqui primum. ergo etiam secundum. Ignis quidem certè, cùm sit natura leuis, sursum fertur: & aqua, cùm sit grauis natura, deorsum tendit. & neque ignis deorsum fertur: neque aqua sursum emicat & extollitur. Est ergo proprius locus & eius quod est natura leue, & eius quod est graue natura. Et quomodo si est id ex quo fit aliquid, & id à quo fit aliquid, & id propter quod: ita etiam fuerit id in quo fit aliquid. Est autem id ex quo fit aliquid, vt materia: & id à quo, vt causa: & id propter quod, vt finis. Est ergo etiam illud in quo fit aliquid, hoc est locus. Veteresque qui rerum vniuersitatem eleganter descripsere versibus, posuerunt locum vniuersorum principium. Hinc motus exclamauit Hesiodus:

Locum esse probatur à partibus loci.

Locum esse probatur ex eo quòd in locum eius qui fuit succedat alius.

Locum esse probatur à corpore quod est in loco.

Locum esse probatur ex eo quod est proprius locus eius quod est graue, & eius quod est leue.

Locũ esse probatur, quòd sit & id ex quo, & id à quo, et id propter quid, & id in quo fit aliquid.

Hesiodus in Theogonia.

„ *Exortum chaos est primum, dehinc pectore lata*
„ *Tellus, cunctarum sedes ampliſsima rerum.*

Chaos

Chaos dicens locum qui omnia continet. Nam nisi is fuerit subiectus, neque terra, neque aqua, neque reliqua elementa, nec vniuersus mundus poterit consistere. Quòd si etiam cogitatione omnia sustulerimus, locus minimè tolletur, in quo sunt omnia, sed manebit tres habens dimensiones & interualla, longitudinem, profunditatem, latitudinẽ, absque resistentia. hoc enim est proprium corporis. Aliaq; huiusmodi solent recensere Dogmatici Philosophi ad constituendã ac confirmandam loci essentiam. Omnia autem magis quàm hoc possunt facere. A partibus enim loci hoc velle colligere quòd sit locus, est planè puerile. Qui enim non dat eis esse totum, is neque partes concedet totius. Et alioqui quoniam alicuius partes sunt illud ipsum cuius sunt partes potestate, qui dicit, Si sunt partes loci, est locus, perinde est ac si dicat, Si est locus, est locus. hoc autem est absurdum. Id enim quod quæritur, ad probandum assumptum est perinde ac si de illo non quæreretur. Idem dicendum est etiam, quando ex eo, quòd in quo erat Socrates, in eo nunc sit Plato, colligunt loci essentiam. Nobis enim quærẽtibus an aliquid sit locus in quo est corpus, differens ab eo corpore in quo dicitur comprehendi, illi, tanquam de eo nobis constaret, respondent Socratem fuisse in loco, & in eo nunc contineri Platonem. Nam quòd simpliciter quidem dicamus aliquem esse Alexandriæ, & in gymnasio, & in schola, inter nos conuenit. sed à nobis consideratur non de loco qui largè dicitur, sed de loco qui circunscribit, sítne an solùm cogitetur. & si sit, cuiusmodi sit natura, résne corporea an incorporea, & in loco comprehensa, an non. Quorum nihil poterunt ostendere qui prius dictis vtuntur admonitionibus. Neque datur esse natura corpus leue, vt feratur in locum proprium. Sed & quod videtur esse eiusmodi, ab aliqua alia & coacta causa ad quædã loca protruditur. Deinde etiam si datum fuerit esse natura leue, & natura graue, rursus nihilominus dubitabitur ad quídnam feratur, num ad aliquod corpus, an ad inane, an ad finem, an ad aliquid aliud particeps diuersæ naturæ. At, inquiunt, si est id ex quo, & id à quo, & id propter quod, fuerit etiam id in quo. Non omnino, dicemus. Nam si dubitatur de eo ex quo fit aliquid, hoc est de patiẽte, & de eo à quo, nempe de causa, & in summa de eo quod est oriri & interire, aut communius moueri, necesse est vt simul sit dubitatum de eo in quo est. Quòd autem de his sit dubitatum, priùs quoque ostendimus, cùm disceptaremus de efficiente & patiente, & postea docebimus, De ortu & interitu, & ante ea ad-

Locus qui omnia continet, dicitur Chaos.

Locus remanet sublato corpore.

A loci partibus probare locum est puerile.

Locus nõ probatur à corpore quod in eo esse dicitur.

Locus est qui largè dicitur, & locus est qui circunscribit.

Locus nõ probatur ab eo quod est natura leue & natura graue.

De eo in quo dubitatur vt de eo ex quo, & à quo, & propter quid.

huc de motu considerantes. Nam qui dixit,

„ *Exortum chaos est primum, dein pectore lata*
„ *Tellus, cunctarum sedes amplissima rerum,*

ex seipso euertitur. Nam si quispiam eum roget ex quo ortum sit chaos, non poterit dicere. Idque nonnulli dicunt fuisse causam Epicuro cur se contulerit ad Philosophiam. Nam cùm esset adhuc adolescens, rogauit Grammaticum qui ei legebat, Exortum chaos est primum, ex quónam ortum esset chaos, si quidem ortum esset primum. Cùm is autem dixisset, non esse suum munus ea docere, sed eorum qui vocantur Philosophi, Ergo, intulit Epicurus, ad illos est mihi accedendum, siquidem sciunt rerum veritatem. Sed quòd nihil quidem dicatur quòd pertineat ad probandum quòd sit locus, ex his iam est euidens. Eis autem sunt adiungenda & quæ dicuntur à Scepticis. Nam si est aliquis locus qui suscipiat corpus, is est aut corpus, aut inane. Et corpus quidem non est locus qui suscipit corpus. Nam si omne corpus debet esse in loco: locus autem est corpus: erit locus in loco. & ille rursus in tertio, & tertius in quarto, & sic in infinitum. Non est ergo corpus locus qui suscipit corpus. Si autem est inane locus qui suscipit corpus: aut manet hoc inane, ipsum ingrediente corpore: & erit simul inane & plenum. quatenus quidem manet, inane: quatenus autem suscipit corpus, plenum. Incogitabile autem est idem dicere inane & plenum. Non manet ergo inane corpore ipsum ingrediente. Si autem abscedit inane, inane erit corpus. Quod enim locum loco commutat, est corpus. Inane autem non est corpus. quamobrem non recedit, ipsum subeunte corpore. Alioqui si recedit adueniente corpore, nequaquam suscipiet corpus. quod ipsum quoque est absurdum. Restat ergo vt dicatur inane interire. quod rursus non potest fieri. Nam si interit, est in mutatione & motu. & si interit, in ipsum cadit ortus & generatio. Quod autem est in mutatione & motu, est corpus in quod cadit ortus & interitus. quamobrem nec interit inane. Et sic, si neque locus est corpus, vt ostendimus: neque inane, vt admonuimus: non fuerit vllus locus. Ad hæc accedit, quòd si locus intelligitur comprehendere corpus: id autem quod continet, est extra id quod cõtinetur: necessariò si est locus, necessariò debet locus esse aliquid ex iis quorum aliud quidem est materia, aliud verò forma, aliud autem interuallum intermedium inter extremos fines corporis: fines autem sunt extrema. Atque materia quidem non fuerit locus multis modis, vtpote quoniam ipsa quidem

Epicurus se contulit ad philosophiã, quòd rogatus Grammaticus nõ potuerit dicere ex quo natum sit chaos.

Locus non est corpus.

Locus non est inane.

Locus non est materia.

est

est corpore prædita, locus verò non est corpore præditus. Et materia quidem transit à loco in locum, locus autem nõ transit. Et in materia quidem dicimus quòd prius quidem erat aër: nunc autem condensata facta est aqua. aut contrà, prius quidem erat aqua, nunc autẽ attenuata facta est aër. In loco autem non hoc dicimus: sed quòd pridem in eo fuit aër: nunc autem in ipso est aqua. Non potest ergo locus intelligi materia. Sed neque forma. est enim forma inseparabilis à materia: vt in statua, est inseparabilis ab ære subiecto. Locus autem separatur à corpore. Illud enim trãsit & migrat in alterum locum, non simul cum eo transeunte loco in quo cõtinebatur. Quamobrem si forma quidem separari non potest à materia: locus autem ab ea separatur: locus minimè erit forma. Et rursus forma quidem simul transit cum materia: locus autem, vt prius dixi, non simul transit cum corpore. ergo nec locus est forma. Similiter nec interuallum quod intercedit inter fines. Id enim continetur à finibus. Locus autem non vult contineri ab aliquo, sed alia continere. Deinde superficies est finis corporis. Interuallum autẽ quod est post superficiem, non est aliud quàm finitum corpus. Si autẽ locum esse dicimus quod intercedit inter corpora finita, erit locus corpus. quod quidẽ est absurdum. Restat ergo vt dicatur quòd extremi fines corporis sunt locus. quod ipsum quoque non potest fieri, quoniam extrema quidem corporis sunt & eius partes, & ab eo non possunt separari. Locus autem neque est continens corpori, neque pars eius, neque inseparabilis à corpore. Neque ergo extrema corporum sunt locus. Si ergo locus neque est materia, neque forma, neque interuallum intercedens inter fines, neque ipsi fines corporis: præter hæc autem nihil aliud potest cogitari: dicendum est nihil esse locum. Imò verò, inquiunt Peripatetici, locus est finis corporis continentis. Nam cùm terra contineatur aqua, & aqua contineatur aëre, & aër igne, & ignis cœlo: quomodo finis vasis est locus corporis quod est in vase: ita etiam finis aquæ est locus terræ, & finis aëris est locus aquæ, & finis ignis erit finis aëris, & finis cœli erit locus ignis. Ipsum verò cœlũ, vt sentit Aristoteles, non est vtique in loco, sed ipsum in seipso & sua proprietate. Nam quoniam locus est extremus finis corporis continentis: extra cœlum, ex illius Philosophi sententia, nihil est: vt huius quoq; finis sit locus cœli, necesse est cœlum quoque, vt quod à nullo contineatur, esse in seipso, & contineri à propriis finibus, non autem esse in loco. Vnde nec alicubi est cœlum. Nã quod est alicubi, est &

Locus non est forma.

Locus non est interuallum quod intercedit inter fines.

Locus nõ sunt extremi fines corporis.

Locus quid sit secundum Peripateticos.

Cœlum nõ est in loco, sed ipsũ in seipso.

est & ipsum illud, & diuersum ab illo vbi est. Cœlum autem nihil habet alterum extrinsecus præter seipsum. Quamobrem cùm ipsum sit in seipso, nusquam erit. Quod attinet autem ad ea quæ dicuntur à Peripateticis, primus Deus venit in periculum ne sit finis cœli. Aut ergo Deus erit aliquid aliud quàm finis cœlestis : aut erit aliquid aliud extra cœlum, & erit eius finis locus cœli. & ea ratione dabunt Aristotelici cœlum comprehẽdi in loco. quod quidem non patientur, vtriquè horum resistentes, nempe & quòd sit aliquid extra cœlum, & quòd cœlum extrà contineatur. Si autẽ Deus idem est quod finis cœlestis: quoniam finis cœli est locus omnium quæ sunt in cœlo: erit ex sententia Aristotelis Deus omnium locus. quod & per se est absurdum. Et in summa si finis corporis quod continet, est locus eius quod continetur, hic finis aut est corpus, aut res incorporea. Et si est quidem corpus : quoniam omne corpus debet esse in loco : erit locus in loco. Sin autem finis continentis corporis est incorporeus: quoniam cuiusuis corporis finis est superficies: vniuscuiusque corporis locus erit superficies. quod quidem est absurdum. In summa autẽ quemadmodum nõ est ridiculum dicere cœlum esse ipsum sui ipsius locum? Ita enim erit idem & id in quo est, & id quod in ipso est, & idem vnum & duo, corpus & incorporeum. Nam quatenus quidem idem est, vnum erit. quatenus autem continens & quod continetur, erunt duo. Et quatenus quidem continetur, corpus. quatenus autem continens, incorporeum. locus enim est. Non potest autem idem cogitari simul vnum & duo, & corpus & incorporeum. Nec in hac ergo intelligentia rectè procedit loci comprehensio. Sed quoniam eum sustulimus, videamus deinceps an possit aliquid ex iis quæ sunt, moueri per locum.

Deus sine finis cœli.

Deus sine omnium locus.

Locus qui est finis corporis, nec est corpus, nec res incorporea.

Cœlum esse sui ipsius locũ, est ridiculum.

An sit motus.

DICEBAT quidem Aristoteles esse sex species motus. Ex quibus vnam quidem esse transitum per locum : aliam verò, mutationẽ: aliam verò, generationem : aliam autem, interitum: aliam autem, diminutionem. Plures autem in quibus est etiam AEnesidemus, duplicem relinquunt in summo motum : vnum quidem, mutationis: alterum verò, transitus. Ex quibus, motus quidem mutationis, est per quem corpus in eadem manẽs essentia, aliàs aliam suscipit qualitatẽ: & aliam quidem relinquit, aliam verò accipit. quod quidem fit in vino mutato in acetum : & in vua quæ ex acerbo mutatur in dulcem saporem :

Motus mutationis quid sit.

porem:& in Chamęleone qui in diuerſos mutatur colores:& in Polypo. Vnde & ortum & interitum & augmentum & præterea diminutionem dicunt eſſe in ſpecie mutationes, quas dicunt ſe etiã ſubiicere motui mutationis. niſi quiſpiam dixerit augmentum pertinere ad motum tranſitus, vt qui procedat à corporibus in longitudinem & latitudinem. Motus autem tranſitus, eſt per quem id quod mouetur tranſit de loco ad locum, aut totum, aut in parte. Totum quidem, vt cernimus in iis qui rotantur ſeu voluuntur, & in iis qui ambulant. In parte autem, vt in manu quæ extenditur & contrahitur: aut in partibus ſphæræ quæ circa centrum circumagitur. ea enim tota manente in eodem loco, partes mutant loca. Nam quæ erat prius infrà, fit ſuprà: & quæ ſuprà, infrà: & quæ antè, ponè. Quanquam nonnulli ex Phyſicis, ex quibus eſt etiam Epicurus, motum mutationis dixerunt eſſe ſpeciem motus tranſitus. Compoſitum enim ſeu concretum quod mutatur in qualitate, mutatur motu loci & tranſitus corporum quæ faciunt concreſcere, quæ quidem ipſa ratione cadunt ſub contemplationem: vt, exempli cauſa, vt ex dulci fiat aliquid amarum, aut ex albo nigrum, oportet maſſam quæ ipſum conſtituit tranſmutari, & alium pro alio ordinem ſuſcipere. Hoc autem non aliter euenirit, niſi maſſa illa per tranſitum moueatur. Et rurſus vt ex duro fiat molle, aut ex molli durum, oportet eas ex quibus conſtant partes in loco moueri. Nam earum quidem extenſione molliuntur: coitione autem & condenſatione indurantur. Quò fit vt motus mutationis non ſit genere alius à motu tranſitus. Quamobrẽ nos aduerſus eum noſtras maximè dirigemus dubitationes. Nam ſi is tollatur, peribit etiam motus mutationis. Antequam autem dubitemus, ſciendum eſt tres ad ſummum fuiſſe ſectas de motu. Nam alij quidem dicunt eſſe motum: alij verò non eſſe: alij autem non magis eſſe quàm non eſſe. Et eſſe quidem & Bias attẽdens ea quæ cernuntur, & complures ex Phyſicis, vt Pythagoras, Empedocles & Anaxagoras, Democritusque & Epicurus, quorum ſententiæ ſubſcripſerunt Peripatetici & Stoici & alij permulti. Non eſſe autem, Parmenides & Meliſſus, quos Ariſtoteles vocauit Statorios, & non phyſicos. Statorios quidem, à ſtatione: non phyſicos autem, id eſt, non naturales, quoniam natura eſt principium motus, quem ſuſtulerunt dicentes nihil moueri. Nã quod mouetur, debet aliquod ſpatium cõficere. Quoduis autem ſpatium non poteſt confici, propterea quòd ſuſcipiat ſectionem in infinitum. Quamobrem nihil erit quod moueatur. Cum

Motui mutationis ſubiicitur quidam ortum & interitum, augmentum et diminutionem.

Motus tranſitus quid ſit.

Motum mutationis Epicurus dixit eſſe motum tranſitus.

De motu tres fuerunt ſectæ.

Motum eſſe qui Philoſophi ſenſerint.

Motum non eſſe quinam ſenſerint Philoſophi.

iis autem viris conuenit Diodorus Cronus, nisi ex eius sententia dicendum sit, motum quidem fuisse aliquid, moueri autẽ nihil, vt procedente docebimus oratione, quando eius sectam considerabimus accuratius. In præsentia autem sufficit hoc scire, quòd ipse quoque in eadẽ est sententia in qua qui motum sustulerunt. Non magis autem esse motum quàm non esse, dixerunt Sceptici. Nam quod attinet quidem ad ea quæ apparent, motum esse aliquid: quod autem ad philosophicam attinet rationem, non esse. Talis quidem est & quæ in loco est statio, post quam, ad hoc quòd non sit motus, argumẽtantes primas afferemus obiectiones, sequentes notionẽ motus. Nonnulli ergo dicunt motum definientes: Motus est transitus à loco ad locum. Aduersus quos dicitur, quòd definierunt quidem motum qui rectà fertur, nempe eum qui fertur suprà aut infrà, aut antè aut ponè, aut dextrorsum aut sinistrorsum: motum autem qui fertur in orbem prætermiserunt, vt per quem figuli rota vertitur, & sphæra centris circumagitur. Similiter autem & axes & tympana. Vnumquodque enim eorum quę sic mouentur corporum, non transit à loco in locũ, sed mouetur manens in eodem loco. Vnde quidam fugientes hanc obiectionem, corrigunt expositam definitionem, & dicunt: Motus est transitus à loco in locum, aut totius corporis, aut partium totius. Nam & qui in ambulando mouetur, per totum mouetur à loco ad locum: & sphæra quæ centris circumagitur, tota quidem non transit à loco ad locum, sed loca transit per partes: & dum ea vertitur, pars quidem superior apprehendit locum inferiorẽ: inferior autem transit ad superiorem, & vicissim in reliquis. Et ideo dicunt dicendum esse, motum esse transitum ab aliquo loco ad locum, aut toto corpore moto, aut totius partibus. Ii autem volentes effugere dictam dubitationem, inciderunt in aliam. Nõ enim quidquid mouetur, transeundo transit à loco ad locum, aut per totum aut per partes: sed sunt quædam corpora quæ transeundo mouentur, quæ quidem aliquibus partibus mouentur in eòdem loco manentia: aliquibus autem non manentia in eodem loco, sed alium & alium apprehendentia, vt licet videre in Cancro qui circulum describit, & in ostio quod aperitur & clauditur. Nam in cancro quidem cernitur quæ centro appensa est antenna, tali, inquam, pars superior, verti in eodem loco, exterior autẽ circumagi & in orbem ferri, ab alio ad alium locum transiens. In ostio autem quod clauditur & aperitur, cardo quidem qui in concauo fert opem, vertitur in eodem loco: pars autem ostij quæ

Motum non magis esse quã nõ esse sentiũt Sceptici.

Motus quid sit.

Motus alia definitio.

Cancri motus. γραφίς

Ostij motus. ὀλμικὸς

ei ex

ti ex aduerſo ſita eſt, ſubit loca differentia: & alium quidem locum relinquit, alium verò apprehendit. Atque hi quidem motus excide-runt à definitione. Eſt autem alius quoque magis admirabilis tranſ-eundi modus, in quo quod mouetur, neque in toto, neque in parte intelligitur excedere ab eo in quo eſt loco, qui ipſe quoque excidit à definitione, vt per ſe patet. Erit autem eius proprietas euidentior, ſi exemplo oſtenderimus noſtram opinionem. Si ponatur quiſpiam, cùm ſecundo curſu fertur nauis, à prora ad puppim rectam transfer-re trabē, & pari qua nauis ferri celeritate, adeò vt quo tempore ipſa conficit anterius ſpatium vnius cubiti, pari etiam is qui in ipſa moue-tur, ponè tranſeat ſpatium vnius cubiti, omnino ex hac poſitione erit quidem tranſeundi motus: ſed neque totum quod mouetur excedet ex eo in quo eſt loco, neque in parte. Nam qui mouetur in naue, ma net in eodem perpendiculo nāris & aquæ, propterea quòd quantum videtur ponè progredi, tantum trahatur anterius. Poteſt ergo ali-quid tranſeundo moueri, quòd neque in toto neque in parte excedit ab eo loco in quo eſt. Atque hæc quidem videntur eſſe eiuſmodi. Licet autem aliter quoque dubitare aduerſus eos qui ſic definiunt motum tranſitus. Nam ſi intellexerimus aliquod corpus indiuiduū & minimum verti in eodem loco, nempe in orbem, erit quidem ali-quis tranſeundi motus: ſed neque in toto excedet quod mouetur ab eo in quo eſt loco, neque in parte. Et in toto quidem, quoniam po-nitur in eodem loco ferri in orbem: in parte autem, quoniam eſt in-diuiduum, & caret partibus. Similiter autē & ſi compoſuerimus ali-quam rectam lineam ex indiuiduis corporibus collocatis per ſerie, & eam intellexerimus verti in eodem loco, ſicut axes: rurſus enim erit motus tranſitus. Sed neque tota recta excedet ex eo in quo eſt loco, mouetur enim ſolùm in orbem: neque per partes. Indiuiduo-rum enim corporum non ſunt partes. Sed has quidē repellent obie-ctiones ij, quibus nō placet eſſe aliqua indiuidua, & dicent hunc mo-tum progredi vſque ad cogitationem: oportere autem eum exami-nari in corporibus quæ conſiſtant. Atque ij quidem ſic occurrent. Qui autem cenſent corpora eſſe indiuidua, & ſectionem corporum deſinere in minimum, nihil poterunt dicere aduerſus eas dubitatio-nes. Verumenimuerò etiamſi ab his receſſerimus, inuenietur æquè potens oratio quæ probat non eſſe motum, & quæ eum eſſe oſten-dit. Nam quòd ſit quidem motus, ſuffragatur euidentia. ſed de ea eſt quæſtio, quòd alij quidem dicunt motum ſenſu percipi: alij autem

Motus admi-rabilis eius qui in naue quæ fertur à prora ad puppim fert aliquid.

Motus corpo-ris minimi & indiuidui in eodem loco, nempe in orbē.

nequaquam quidem ſenſu, ſed mente per ſenſum. Et ij quidem qui
Motus eſt res ſenſilis. dicunt motum eſſe rem ſenſilem, hoc probant ex eo quòd ſenſui nõ eadem ſit affectio, vtpote viſui, ex corpore quod mouetur quando mouetur, & ex eo quod quieſcit quando quieſcit, ſed diuerſa quidẽ ab eo quod non mouetur, diuerſa autem ab eo quod mouetur, quo fit vt hac ratione ſenſu comprehendi poſſit motus. Qui autem cen-
Motus nõ eſt res ſenſilis, ſed cõprehenditur recordatione. ſent eum non comprehendi ſenſu, ſed per ſenſum quidem, verum cogitatione, dicunt omnem motum comprehendi recordatione. Nam in memoriam reuocantes quòd hoc corpus iampridem fuit in hoc loco, nunc autem eſt in illo, motionis & quòd motum ſit aliquid, accipimus notionem. Ipſum autem meminiſſe, non eſt munus alicuius ſenſus expertis rationis, ſed facultatis ratiocinantis. Non ergo ſenſu ſed cogitatione motum contingit comprehendi. Et alioqui omnis
Motus intelligitur per loci derelictionẽ et apprehenſionẽ. motus intelligitur per loci derelictionem & apprehenſionem. Senſus autem neque locum poteſt apprehendere: nullus enim locus eſt ſenſilis: neque apprehenſionem & derelictionem. ea enim conſiderantur memoriter. Senſus autem, cùm ſit expers rationis, eſt immemor. Non eſt ergo ſenſus aliquid ſenſile. Cæterum non refert ſenſúne in primis apprehendatur, an cogitatione. Illud enim eſt perſpicuum, quòd euidentia videtur conſentire quòd ſit motus. Quam ob
De motu dubitantes confutantur euidentia. cauſam dogmatici Philoſophi non aliunde quàm ex ea ſolent confutare dubitantes. Quomodo enim, inquiunt, ſi non eſt motus, Sol ab ortu vſque ad occaſum ſuum conficit curſum? aut quomodo fiunt temporum mutationes, Veris & AEſtatis & Autumni & Hyemis? ea enim eueniunt ex motu Solis, eiusque acceſſu & receſſu. Quomodo autem naues eductæ ex portubus deducuntur ad alios portus? Quomodo autem dubitator qui tollit motum, cùm manè domo egreſſus quædam ſua negocia confecerit, reuertitur? hæc enim omnia ſunt ſigna & indicia motus, aduerſus quæ non poteſt contradici. Vnde etiã
Cynicus quidam motũ eſſe probauit ambulando. quidam è veteribus Cynicis, cùm de motu interrogaretur, nihil quidem reſpondit, ſed ſurgens ambulauit, per ipſam euidentiam Sophiſtæ ſenſum exprobrans. Multaque eiuſmodi alia ſolẽt aduerſarij dicere, vt oſtendant eſſe motum. Quibus nos quoque contenti, tanquam ſufficienti defenſione ad hanc partem confirmandam, contrà argumentabimur. Si enim ad credendum & nõ credendum par fuerit oſtenſum non eſſe motum & eſſe motũ, omnino ſequetur vt neutri quidem aſſentiamur, ſuſtineamus autẽ noſtram de vtroque aſſenſionem. Si ergo mouetur aliquid primò vt elementũ, aut à ſe moue-

tur,

tur, aut ab alio. Sed nec à ſeipſo, vt oſtendemus: neque ab alio, vt explicabimus. Non ergo mouetur. Iam enim ſi quidquid mouetur, ab alio mouetur, aut ipſum conſequente eo quod mouetur, mouetur, aut non conſequente. Sed nec eo conſequente neque abſcedente mouetur, vt oſtendemus. Non ergo ab alio mouetur id quod mouetur. Si enim quod mouetur, mouetur ipſum ſimul ſequente eo quod mouet, oportet omnia ſimul ſequi vnumquodq; quod mouetur, cuiuſmodicunque ſit. Si enim, exempli gratia, vnumquodque ex viginti quatuor elementis mouetur ab alio, neceſſe eſt vt A quod mouetur à B, ſimul ſequantur reliqua. quandoquidem vt B ſequitur A mouens, ita etiam C ſequetur B, cùm ipſum moueat: & D ſequetur C, & vſque ad vltimum. Igitur in mundi quoque rebus, ſi vnumquodque eorum quæ mouétur, debet habere ſimul ſequens id quod mouet: vnum quod mouetur, ſimul ſequentur omnia. Abſurdũ eſt autẽ dicere, ſi vnum moueatur, moueri omnia. Non ergo id quod mouetur ſequitur id quod mouet. Si autem ab eo ſeparatur, vt manus recedit à globo qui vibratur, neceſſe eſt vt quod mouetur, aliquo modo paſſum & affectum ab eo quod mouet, ſuum efficiat motum. Quoniam ergo quod patitur, ſua natura non aliter patitur niſi per additionem aut ablationem aut mutationem, oportebit etiam id quod mouetur, paſſum aliquid ex iis moueri ab eo quod mouetur. vtpote quod ſi nihil horum ſit paſſum, ſeparato eo quod mouet ſit ſtaturum. Oſtendimus autem de ablatione & additione & mutatione orationem eſſe dubiam & inexplicabilem. Quamobrẽ nec ſi recedat quidem quod mouet, mouebitur quod mouetur. Et aliter. Si per ablationem aut per additionem aut per mutationem paſſum mouetur id quod mouetur, atomi non mouebuntur, propterea quòd neque additionem, neque ablationẽ, neque mutationem ſuſcipiant. Ergo neque ab altero mouetur quod mouetur. Si enim vt ab altero moueatur, oportet ipſum moueri illo ipſum ſimul ſequente: oſtenſum eſt autem vtrunque non poſſe fieri: dicendum eſt non moueri ab altero. Præterea ſi quidquid mouetur, ab aliquo alio mouetur, aut quod mouet ipſum mouetur, aut non mouetur. Et fieri quidem non poteſt vt non moueatur. Nam quod mouet, aliquid agit: quod autẽ agit, mouetur. Id ergo quod mouet, mouetur. Si autem mouetur: quoniam quidquid mouetur, ab aliquo alio mouetur: oportebit etiã quod mouetur, moueri ab aliquo tertio: & tertium à quarto: & quartum à quinto: & ſic eſt infinitum. Quo fit vt motus ſit ſine principio.

Quod mouetur, ab alio nõ mouetur.

Quod mouetur, ſuum efficit motum aliquo modo affectum & paſſum ab eo quod mouet.

Quod mouetur, à ſeipſo nõ mouetur.

quod quidem eſt abſurdum. Non ergo quod mouetur, mouetur ab alio. Sed nec ipſum à ſeipſo mouebitur. Si enim eſt per ſe mobile, aut omni ex parte mobilem habet naturam, aut ad aliquod vſque ſpatium: vt in primis & elementaribus corporibus, quoniam diſceptamus aduerſus Phyſicos. Sed ſi omni quidem ex parte mobilem habet naturam, nõ mouebitur. Neque enim ſurſum feretur, propterea quòd infernè mobilem habeat naturam: neque deorſum, propterea quòd ſupernè habeat mobilem: neque antè, propterea quòd retrorſum: neque ponè, propterea quòd anterius habeat mobilem. In reliquis quoque duobus interuallis ſeu dimenſionibus eadem eſt ratio. Si autem ad aliquod interuallum ſeu dimenſionem mobilem habet naturam: ſiquidem ſurſum, vt ignis & aër, omnia ſurſum mouebuntur. Si autem deorſum ſolùm, vt terra & aqua, omnia tendent deorſum. Si verò aliqua quidem ſurſum mobilem habẽt naturam, aliqua autem deorſum, non fiet concretum ac compoſitum ex corporibus quæ mouentur. Nam etſi à medio intelligantur mota corpora elementaria, tanquam ad fines, ſoluetur vniuerſitas. Vtrunque enim ab altero ſeparatum curret tanquam ad proprium motum: quod ſurſum quidem fertur, ad ſuperiorem: quod autem deorſum fertur, ad inferiorem. Si autem ponatur impulſum à medio tanquam ad finem, omnino aut per idem feretur perpendiculum, aut non per idem. Et ſi feratur quidem per idem, neceſſariò in ſe inuicem incurrent. & ſic, cùm pares habeant vires, ſtabunt neutro vincẽte, neque cogente eo quod tendit infrà, neque eo quod ſuprà. Abſurdum eſt autem dicere eſſe ſtatum in iis quæ natura mouentur. Aut contrà ſi pares non habeant vires, ferentur in vnum ſolum locum: aut in ſuperiorem, vincentibus iis quæ ſurſum tendunt: aut in inferiorem, ſuperantibus iis quæ feruntur deorſum. Si autem non ferantur per idem perpendiculum, non coëunt. Non coëuntia autem, nec vllum efficient concretum ac compoſitum. hoc autem eſt abſurdum. Ergo nec eſt per ſe mobile id quod mouetur. Rurſus ſi eſt per ſe mobile id quod mouetur: quoniã quidquid mouet, aut protrudens mouet, aut attrahens, aut tanquam vecte pellens & premẽs: oportebit etiam quod eſt per ſe mobile, cùm ſit à ſe mobile, aut protrudendo mouere, aut attrahendo, aut tanquam vecte pellendo & premendo. Siue autem moueat protrudendo, erit poſt ſe. Nam quod protrudit, eſt poſt id quod protruditur. Si attrahendo, erit ante ſe. Siue tanquam vecte pellendo & premendo, erit ſub ſe. Fieri autem non poteſt vt idem intelli-

Status non eſt in iis quæ mouẽtur natura.

Quidquid mouet, aut trudens, aut trahens, aut tanquam vecte pellens mouet. ἀπώχλῶν.

gatur

gatur ipſum eſſe aut poſt ſe, aut ante ſe, aut ſub ſe. Non eſt ergo per ſe mobile id quod mouetur. Si autẽ neque ab alio mouetur id quod mouetur, neque à ſeipſo : præter hæc autem nihil eſt : dicendum eſt non moueri id quod mouetur. Affertur autem alia quoque magni ponderis admonitio ad oſtendendum non eſſe motum, à Diodoro Crono, per quam oſtendit quòd nihil quidem mouetur, motum eſt autem. Et non moueri quidem, eſt hoc conſequens poſitioni indiuiduorum ex eius ſententia. Corpus enim indiuiduum debet contineri in loco indiuiduo, & ideo neque in ipſo moueri, eum enim impleuit. Oportet autem id quod eſt mouendum, habere locum maiorem. Neque in eo in quo non eſt. nondum enim eſt in illo vt etiam in ipſo moueatur. Quamobrem nec mouetur. Motum eſt autem, vt eſt conſentaneum. Nam quod prius in hoc loco conſiderabatur, hoc nunc conſideratur in alio loco. quod quidem non factum eſſet eo non moto. Atque is quidem volens opem ferre ſuo dogmati, admiſit aliquod abſurdum. Quemadmodum enim nõ eſt abſurdum, dum nihil mouetur, dicere aliquid eſſe motum? Sceptici autem ex æquo dubitantes, & de eo quod eſt moueri, & de eo quod eſt motum eſſe, nihil admittent abſurdum, vt admiſit Diodorus. Cæterum iſte aberrantem interrogat orationem ad hoc quòd nihil moueatur, dicens : Si mouetur aliquid, aut in loco in quo eſt, mouetur, aut in quo non eſt. Sed non in eo in quo eſt: manet enim in ipſo : neque in eo in quo non eſt. non ergo mouetur aliquid. Et talis quidem eſt oratio. explicatio autẽ eius propoſitionum eſt euidens. Nam cùm duo ſint loca; quorum vnus quidem eſt is in quo eſt aliquid : ſecundus autẽ in quo non eſt: & præterea tertius ne poſſit quidẽ cogitari: oportet id quod mouetur, ſi re vera mouetur, in altero horum moueri. in eo enim qui ſub cogitationem non poteſt cadere, minimè mouebitur. Atque in eo quidẽ loco in quo eſt, non mouetur. eum enim impleuit, & quantum eſt in ipſo manet. In eo autem manens non mouetur. In quo autem non eſt, rurſus fieri non poteſt vt ipſum moueatur. Vbi enim nõ eſt, illic neque quidquam poteſt agere nec pati, & ideo nec moueri. Et quomodo nõ dixeris eum qui eſt Rhodi, moueri Athenis : ita nec communiter dixeris quoduis corpus in illo loco moueri in quo non eſt. Vnde ſi duo ſunt loca, nempe & is in quo eſt, & is in quo non eſt: oſtenſum eſt autem in neutro eorum poſſe moueri quod mouetur : non fuerit quod mouetur. Atque orationis quidem illius hæc eſt explicatio. A multis autem fuit variè contradictum, quorum obiectiones

Nihil mouetur, ſed motum eſt, vt vult Diodorus Cronus.

nes

nes protinus exponemus. Et nonnulli quidem dicunt fieri nō posse vt si sint vera præterita perfecta, sint falsa præterita imperfecta, sed ea esse vera: & si sint falsa, conuenienter falsa. Nam cuius est aliquis finis, illud quoque est. & eius quod non est, non fuerit aliquis finis. Si autem imperfecti finis est perfectum, necesse est si sit perfectum quod est finis, esse etiam imperfectum, cuius id est finis. Et vt nihil est factum fuisse, quod est perfectum, si non sit verum fieri, quod est imperfectum: & quomodo nihil est interiisse, quod est perfectum, si non prius fuerit interire imperfectum: ita fieri nō potest vt si non sit verum moueri, imperfectum, verum sit motum esse perfectum. Alij autem dicunt posse aliquid moueri in loco in quo continetur. Sphæræ enim quæ mouentur circa centra, & axes qui circumaguntur, & tympana, & rotæ figulorum, & alia plurima corpora iis similia, mouentur quidē, in eo autem in quo sunt loco mouentur. Quo fit vt vna pars orationis nō sit falsa, moueri aliquid in eo in quo est loco. Alij autem dicunt orationem fuisse interrogatam præter notionem motus. Nam quod mouetur, intelligitur cum loco à quo mouetur, & loco ad quem mouetur. Quamobrem quando dicit Diodorus: Si mouetur aliquid, aut in eo in quo est loco mouetur, aut in eo in quo non est, infirmum quid dicit & præter intelligentiam motus, quandoquidem quod mouetur, neque in eo in quo est loco mouetur, neque in eo in quo non est, sed in vtrisque, nempe & in eo à quo mouetur, & eo ad quem. Fuerunt etiam qui distinguebant ambiguitatem. In loco enim comprehendi, dicunt duo significare: Vnum quidem in loco largè, vt quando dicimus aliquem ēsse Alexandriæ: alterum autem in loco qui sumitur exactè & accuratè, qua ratione dici potest meus locus, aër qui circunscribit superficiem mei corporis. & amphora appellatur locus eius quod in ea continetur. Cùm autem duobus modis nunc dicatur locus, dicunt id quod mouetur, moueri posse in eo in quo est loco, qui largè habet spatium in quo fiet motus. Existimarunt autem aliqui esse interminatam Diodori orationem, quoniam incipit quidem à disiuncto, id autē falsum reddit per ea quæ deinceps sequuntur, ostendens vtrunque eorum quæ sunt in ipso, esse falsum, nempe & moueri aliquid in eo in quo non est loco, & in eo in quo est. Atque hæc quidē obiiciuntur aduersus eius orationem. Viderur autem Diodorus primæ statim occurrisse, docens quòd contingit etiamsi perfecta sint vera, imperfecta eorum esse falsa. Esto enim quòd vxorem duxerit aliquis ante annum, & alter post annum.

Si præterita perfecta sunt vera, vera sunt etiam imperfecta.

Mouetur aliquid in loco in quo cōtinetur.

Quod mouetur, intelligitur cum loco à quo mouetur, et cū loco ad quem mouetur.

In loco comprehendi duobus modis sumitur, nempe largè, & exactè.

Oratio incipiens à disiuncto est infirma.

Præterita perfecta possunt esse vera, etiā si sint imperfecta falsa.

annum. In iis ergo hoc pronunciatum, Isti vxorem duxerunt, cùm sit perfectum, est verum. hoc verò, vxorem ducunt: cùm sit imperfectũ, est falsum. Quando enim iste vxorem ducebat, ille nondum ducebat: & quando ille vxorem ducebat, iste nondum ducebat. Tunc autem in eis verùm esset quòd vxores ducant, si simul ducant. Potest ergo cùm perfectum sit verum, falsum esse eius imperfectum. Tale est illud quoque, Helena tres habebat maritos. Neq; enim quando Spartæ Menelaum habebat maritum: neque quãdo Paridem in Ilio: neque quando eo mortuo nupsit Deiphœbo, verum est imperfectũ, Tres habet maritos, cùm verum sit perfectum, Tres habuit maritos. Sophistam autẽ in his agit Diodorus, & vult nos fallere propter ambiguitatem. Illud enim, Isti vxores duxerunt, duo significat: vnum quidem plurale, & quod tantum valet ac, Isti simul vxores duxerunt, quod quidem est falsum. alterum autem quod est ex comprehensione rei singularis deductæ ab eo quod est, Iste vxorẽ duxit, & alterius singularis, nempe, Iste vxorem duxit. Quorum rursus singularium imperfecta sunt vera, nempe Iste vxorem ducit, & Iste vxorem ducit. In vtrisque enim ea fuerunt vera. Fieri ergo non potest, vt si sint falsa imperfecta, inueniãtur vera eorum perfecta. sed necesse vt simul tollantur, vel simul sint alia cum aliis. At, inquiunt, aduersus hanc positionẽ aliud quoque affert remedium Diodorus, exemplo vtẽs apertiori. Iaciatur enim, inquit, globus in superius tectum. Igitur interim dum iacitur, imperfectum quidem pronunciatum, Globus tangit tectum, est falsum. adhuc enim suprà fertur. Quando autem tectum tetigerit, verum est perfectum. Contingit ergo cùm falsum sit imperfectum, verum esse perfectum: & ideo non moueri quidem aliquid imperfectè: motum autem esse perfectè. Num autem hic quoq; fallitur? Imperfectum enim illud, Globus tangit tectum, est verum, nõ quando fertur globus in aëre intermedio, sed quando incipit tangere tectum. Quando autem tactu terminato redierit, tunc etiam perfectum est verum, nempe Globus tetigit tectum. Ineptus est ergo Diodorus, qui ei quidem quod est Motum esse, adhæret tanquã vero, ab eo autem quod est moueri, recedit tanquam falso: cùm oporteat aut vtrique assentiri, aut ab vtroque recedere. Qui autẽ dicunt posse aliquid moueri in eo in quo est loco, & tum sphæras, tum axes, & tympana adducunt, non soluunt dubitationem, sed in ea inuoluuntur. Vnumquodque enim horum corporum, sicut superius ostendimus, per totum quidem manet in eodem loco: per partes autẽ mutat

Diodori Creni sophisma.

Quorum singularium perfecta sunt vera, vera quoq; sunt imperfecta.

Globus tãgit tectum, & globus tetigit tectum, vtrũque est verum.

Moueri aliquid in eo in quo est loco, sine verum in sphæris, axibus & tympanis.

loca, ſuperiore quidem loco apprehendente locum inferiorem: inferiore autẽ ſuperiorem. Quod ſi ita eſt, manet dubitatio. Pars enim vniuſcuiuſque horum corporum, aut mouetur in eo in quo eſt loco, aut in eo in quo non eſt. Sed neque in eo in quo eſt, vt oſtendimus: neque in eo in quo non eſt, vt monſtrauimus. Non ergo mouetur. Non conſequenter autem dicebant aliqui, præter eius quod mouetur notionem, allatam eſſe orationem. Intelligit enim id quod mouetur, tanquam duobus hęrere locis, nempe & ei ex quo mouetur, & ei ad quem tranſit. Facile eſt autem eis occurrendo dicere, quòd etiamſi contigit eius quod mouetur talem eſſe intelligentiam, nihil ad propoſitũ, quòd nunc non agant præcipuè dubitantes de eo quod eſt motum eſſe, ſed de eſſentia, de qua nihil dixerunt qui hac vſi ſunt obiectione. Verumenimuerò etiamſi euerterimus orationem, nihil poterunt aduerſus nos dicere. Nam cùm dixerint id quod mouetur duobus hærere locis, nempe & ei in quo eſt, & ei ad quem fertur, ex eis ſciſcitabimur, quãdo id quod mouetur, tranſit ab eo in quo eſt loco ad alterum? Num quando eſt in primo, an quando in ſecundo? ſed quando eſt quidem in primo loco, non tranſit ad alterũ. eſt enim adhuc in primo. Quando autem non eſt in eo, ſed in ſecundo, rurſus non tranſit, ſed iam tranſiit. Neque enim fieri, imò ne cogitari quidem poteſt, aliquid tranſire ex eo loco in quo non eſt. Quamobrem etiamſi eius quod mouetur, talem habeamus intelligentiam, manet nihilominus quæ ab initio fuit dubitatio. Pręterea qui dicunt locum vocari duobus modis, nempe largè & exactè, propterea autem & motum poſſe accidere in loco qui largè intelligitur: non occurrunt ad propoſitum. Locum enim qui largè intelligitur præcedit qui eſt exactè locus. Neq; fieri poteſt vt in loco qui largè ſumitur, moueatur aliquid non prius motum in eo qui eſt exactè locus. Quomodo enim ille continet corpus quod mouetur, ita etiam qui largè ſumitur, cum corpore quod mouetur, continet etiam locum qui exactè dicitur. Quomodo ergo nemo poteſt moueri in ſpatio ſtadij, qui non prius fuerit motus in ſpatio cubiti: ita fieri non poteſt vt in loco largè ſumpto moueatur quod non mouetur in eo qui eſt exactè locus. Rogauit autem Diodorus expoſitam aduerſus motum orationem, hærens loco qui exactè ſumitur. Si in eo ergo auferatur motus, nulla relinquitur oratio in loco qui largè dicitur. Dicere enim infirmam eſſe orationẽ propterea quòd incipiat à diſiuncto, & hoc diſiunctum reddat falſum, eſt planè nugatorium. Ex conſequentia enim

Quòd id quod mouetur, tranſeat à loco in quo eſt ad alterum locũ, ſtare non poteſt.

Locũ qui largè intelligitur, præcedit locus exactè ſumptus.

Oratio incipiens à diſiuncto non eſt infirma.

facta

facta est interrogatio, & hãc vim habet. Si quid mouetur, debet moueri altero ex prius dictis modis. Non est autem secundum. ergo nec primum. Si enim cùm sit primum, est secundum: si non est secũdum, nec erit primum. Quod quidem rectè habet etiam ex hypothesibus dialecticis. Atque hæc quidem necesse erat dicere ad ea quæ dicuntur contra allatam à Diodoro orationem. Affert autem alias quoq; rationes non tam graues, sed magis sophisticas. quas exponemus, vt possimus vnamquanq; earum declinare in quæstionibus. Iam enim dicit, Quod mouetur, est in loco. quod autem est in loco, non mouetur. quod ergo mouetur, non mouetur. Cùm sit autẽ duplex motus, vnus quidem ex dominatu, secundus verò ex sinceritate: & sit quidem ex dominatu, in quo cùm plures moueantur partes corporis, paucæ quiescunt: ex sinceritate autem, in qua mouentur omnes partes corporis: videtur ex his duobus motibus, is qui est ex dominatu, præcedere eum qui est ex sinceritate. Vt enim sincerè moueatur aliquid, hoc est totum per totum, debet prius intelligi moueri ex dominatu: quomodo vt quis fiat plenè & sincerè canus, debet prius ex dominatu fuisse canus: & vt sit aliquis plenè & sincerè cumulus, oportet esse ex dominatu cumulum. Similiter oportet motũ ex dominatu præcedere motum ex sinceritate. Eius enim qui est ex dominatu, intensio est motus qui est ex sinceritate. Non est autem vllus motus ex dominatu, vt ostendemus: nec ergo erit motus ex sinceritate. Ponatur enim corpus constans ex tribus partibus, ex quibus duæ quidem mouentur, vna autem non mouetur. hoc enim postulat motus ex dominatu. Igitur si addiderimus quartam partem non moueri, huic corpori rursus erit motus. Nam si corpus quod constat ex tribus partibus, duabus motis mouetur, vna nõ mota: quarta quoque addita parte mouebitur. Sunt enim fortiores tres partes cum quibus prius mouebatur, vna addita. Sed si mouetur corpus quod cõstat ex quatuor partibus, mouebitur etiã quod ex quinque. Sunt enim quatuor partes fortiores, cum quibus mouebatur, parte addita. Et si mouetur id quod cõstat ex quinque, omnino mouebitur & ex parte quę accessit, cùm quinque sint fortiores vna. Et sic vsque ad decies mille partes progreditur Diodorus, ostẽdens motum non posse cõsistere qui est ex dominatu. Absurdũ est enim, inquit, dicere moueri corpus ex dominatu, in quo nouies mille nongẽtæ nonaginta octo partes non mouentur, & duæ solæ mouentur. Nihil ergo mouetur ex dominatu. Quod si ita est, neque ex sinceritate, seu plenè ac sincerè.

Motus ex dominatu quisnã sit.

Motus ex sinceritate quisnam sit.

Cui eſt conſequens nihil moueri. Cæterum argumentum quidem eſt eiuſmodi. Videtur autem & ſophiſticum & propè ſitam habere confutationem. Nam ſimul cum primæ partis additione perit etiam motus ex dominatu, cùm duæ moueantur partes, duæ autem non moueantur. Sunt ergo recuſandæ huiuſmodi argumentationes. Illis autem maximè vtendum eſt orationibus, Si quid mouetur, nunc mouetur. Si nunc mouetur, in præſenti tempore mouetur. Si in præſenti autem tempore mouetur, ergo mouetur in tempore indiuiduo. Nam ſi præſens diuiditur, omnino diuidetur in præteritum & futurum: & ita non erit præſens. Si autem in indiuiduo tempore mouetur aliquid, loca peruadit indiuidua. Si autem loca peruadit indiuidua, non mouetur. Quando enim eſt in primo loco indiuiduo, non mouetur. eſt enim adhuc in primo loco indiuiduo. Quando autem eſt in ſecundo loco indiuiduo, rurſus non mouetur, ſed motum eſt. Non ergo mouetur aliquid. Ad hæc accedit, quòd motus adhæret tribus, nempe corporibus & locis & temporibus. Corporibus quidem quæ mouentur: locis autem, quæ ſunt in iis in quibus fit motus: temporibus autem, per quæ fit motus. Aut ergo his omnibus diuiſis in loca infinita & in tempora & in corpora infinita, fit motus: aut omnibus deſinentibus in indiuiduum & minimum. Aut aliquibus quidem diuiſis in infinitum, aliquibus autem deſinentibus in indiuiduum & minimum. Et ſiue omnia ſecentur in infinita, ſiue omnia definant in indiuiduum, inuenietur dubia de motu oratio. Ordine autem argumentemur à prima ſecta, ex qua omnia ſecantur in infinitum. Et qui eius quidem ſunt principes, dicunt corpus quod mouetur, vno & eodem ſimul tempore conficere ſpatium diuiduum: & non quod eſt ſpatij primum, primum apprehendere prima eius parte: & ſecundum ordine ſecundum: ſed vnum totum diuiduum ſpatium ſimul & aceruatim peruadere. quod quidem eſt abſurdum, & variè pugnans cum iis quæ cernuntur. Si in his quidem certè ſenſilibus corporibus intelligamus aliqua corpora rotari in ſpatio ſtadij, id omnino corruet, quoniam debet hic locus primum conficere primum ſemiſtadium, & ſecundum ordine ſecundum. Cenſere enim ſimul conficere totius ſpatium, valde eſt abſurdum. Et ſi ſecuerimus alterum ſemiſtadium in duas quartas partes, omnino peruadet primum primam quartam partem. Et ſi plura ſecuerimus, ſimiliter. Et ſi per illuminatum rotetur ſtadium, eſt euidens quòd non ſimul adumbrabit ſtadium, ſed hanc quidem eius primam

Motum non eſſe probatur ex eo quod motus fiat in tempore præſenti.

Motus adhæret tribus, nempe corporibus, locis, & temporibus.

Corpus quod mouetur, non conficit vno ſimul & eodem tempore ſpatiũ diuiduum.

primam partem, iſtam verò ſecundam, illam autem tertiam. Si autem percurrat parietem miniata manu illum tangens, non vno & eodem tempore minio colorabit totum parietem ſtadij, ſed ordine, & prius id quod eſt prius. Quod ergo in ſenſilibus rebus oſtendit ratio, hoc etiam nobis accipiendum eſt in iis quæ cadunt ſub intelligentiam. Porrò autem licet quoque aliter hanc tollere opinionẽ, ad hoc multis & variis vtendo hypotheſibus. Ponatur enim ſpatium vnius cubiti, & diſtinguatur ac diuidatur per mediũ in duos ſemicubitos. Diuidantur autem & diſtinguantur etiam eius ſpatia vnius palmi: ſitque quod ſolida diuidit, in eo quod poſſit interrumpere & ſiſtere. quod mouetur, vno & eodem ſimul tempore conficit ſpatium diuiduum. & corpus quod mouetur in prius dicto ſpatio, vno tempore interrumpetur à corpore à quo duo diuidebantur ſemicubiti, & à quo quę ſunt vnius palmi. Sed ſi eodem tempore ab his interrumpetur, erit idem ſimul & motum & non motum. Nam quatenus quidem eis interrupit id quod diuidit ſpatia ſemicubitalia, motum eſt ſpatium ſemicubitale. Quatenus autem interrupit etiam id quod eſt vnius palmi, rurſus non fuit motum idem ſpatium. Abſurdum eſt autem dicere idem ſimul motum eſſe & nõ motum eſſe. Abſurdum eſt ergo velle quoq; vt quod mouetur, ſimul & vno tempore ſpatium conficiat diuiduum & non prius moueatur in priori. Rurſus ponatur ſpatiũ cubitale: & ferantur aliqua corpora ab vtroque extremo pari celeritate, vt ex Epicuri ſententia atomi. Quoniam ergo pronuntur hæc corpora moueri pari celeritate, omnino in medio ſpatij cubitalis ſe inter ſe offendentia, aut ſtabunt, aut repellentur in eum locum vnde venerunt. Et ſi ſtant quidẽ, eſt perſpicuum, quòd vtrunque eorum alio quidem tempore mouebatur id ſpatium quod eſt ab extremo vſque ad medium: in alio autem erat confecturum quod eſt à medio, tanquam in extremo totius ſpatij. Rurſus eſt euidens quòd in alio quidem tempore tranſit ab aliis ſpatiis tanquam ad medium: in alio autẽ repulſa reuerſa ſunt tanquam ad extrema. Et ſic nihil eſt quod ſimul & vno tempore moueatur ſpatium diuiduum. Præterea ſic quoque ſunt refellendi qui dicunt omnia quidem ſecari in infinitum, exiſtimãt autem id quod mouetur, moueri ſimul & eodem tempore vnum ſpatium. Nam ſi duo corpora moueantur pari celeritate cubitale ſpatium, conſequetur vt dicatur in eodem tempore vtrunq; non idem ſpatium conficere, ſed alterum quidem amplius, alterum verò minus. quod quidem eſt præter euidentiam. Diuidatur enim

ſpatiũ cubitale alterius corporis. & quod diuidit, interrumpat quodlibet incurrens. Quoniam ergo cenſent vtrunque moueri pari tempore: & idẽ duobus & cubitale ſpatium & eius partes: & non in alio quidem partes, in alio verò totum, omnino quo tempore mouetur alterum horum corporum totum cubitale ſpatium, pari etiam reliquum corpus mouebitur ſemicubitale ſpatium, & interruptum ceſſabit. Sed poſitum erat vtrunque eorum moueri pari celeritate. Quę ergo eodem tempore pari mouentur celeritate, mouentur ſpatium inæquale. quod quidem eſt præter euidentiam. Non ergo ſimul & vno tempore mouetur id quod mouetur ſpatium diuiduum: ſed in priori prius debet fieri motus. Ad ea quæ dicta ſunt accedit, quòd id quod mouetur pari tempore maius ſpatium, eſt celerius eo quod eodem tẽpore mouetur minus ſpatij: vt per hypotheſin ſi ſpatio vnius horæ alterum quidem ex iis quæ mouentur, conficiat viginti ſtadia, alterum verò decem ſolùm: dicetur conuenienter in omnibus celerius quidem eſſe quod conficit viginti ſtadia, tardius autem quod decem. Sed hoc quidem quod apparet & videtur eſſe euidens, tollitur quod attinet ad expoſitam hypotheſin, & fit falſum. Erit enim eodem tempore motum & celerius & tardius. quod quidem eſt abſurdum. Si enim non in alio quidem tempore totum mouetur ſpatium cubitale, in alio autem partes ſpatij cubitalis, ſed in vno & eodem totum tranſit ſpatium, & totius partes: erit idem in eodem tempore & tardius & celerius. Nam quatenus quidẽ in eo conficit cubitale ſpatium, erit celerius: quatenus autem in eodem ſemicubitale, erit tardius. Eſt autem planè abſurdum dicere eodem tempore eſſe aliquid & celerius & tardius. Nõ ergo ſimul & aceruatim mouetur id quod mouetur ſpatium diuiduum: ſed prius in priori. Satis autẽ conuinci poſſunt auctores huius ſententiæ, etiam per dicendam hypotheſin. Sit enim ſpatium vnius digiti: diuidatur autẽ per medium in duo ſpatia duorum ſemidigitorum: & ſit id quod diuidit, habens naturam reſiſtentem, & quæ poteſt reiicere id quod incurrit: moueatur autem aliquod corpus in eo ſpatio: dico quòd ex hac hypotheſi, quoniam quod mouetur in eodem tempore, & totum conficit ſpatium & partes totius, oportebit idem in eodem tempore & venire & recedere. quod quidẽ non poteſt fieri. Nam ſi in vno & eodem tempore conficit totum ſpatium digiti & eius partes: eſt autem ſpatium digiti, & quod eſt ab extremo vſque ad medium, & quod à medio vſque ad extremum: eodem tempore & recedet quod mouetur, & accedet

offendens id quod diuidit. Est autem præter euidẽtiam eodem tempore accedere & recedere, quemadmodum eodem tempore dicere manum extendi & contrahi: & non alio quidem extendi, alio verò contrahi. Quamobrem simul quidẽ & aceruatim in spatio fieri motum, prius dictis viris hanc affert dubitationẽ. sed longè affert maiorem, non simul & aceruatim diuidi spatium, sed prius in priori, secundo in secundo. Nam si ita fit motus, cùm omnia secentur in infinitum, & corpora, & loca, & tempora, non erit aliquod principiũ mõtus. Nam vt moueatur aliquid spatium vnius cubiti, debet primum tranſire primum semicubitum, & secundum ordine secundum. Sed vt & primum conficiat spatium semicubiti, oportet primum transire quartam partem spatij vnius cubiti, deinde & secundam. Sed & in quinque & sex diuidi potuerit prima sexta pars. Cùm ergo quæuis prima pars aliam primam habeat partem, propter sectionem in infinitum, necesse est nunquam esse principium motus, propterea quòd deficere non possint partes spatij & corporis, & quidquid ex his sumitur, alias habeat partes. Atque hæc quidẽ conuenit dicere aduersus eos qui dicunt & corpora & loca & tempora secari in infinitum: ij autem sunt Stoici. Qui autem dicunt omnia desinere in indiuidua, vt Epicurei, implicantur maioribus dubitationibus. Et primum quidem quòd non erit motus, vt docebat Diodorus insequens loca & corpora indiuidua. Corpus enim indiuiduum, quod continetur in primo loco indiuiduo, non mouetur. contineretur enim in loco indiuiduo, & cum impleuisset. Et rursus quod ponitur in secundo, non mouetur, iam enim motum est. Si autem neque in primo mouetur id quod mouetur, quatenus est in primo: neque in secundo: præter hæc autem tertius locus non cadit in cogitationem: non mouetur id quod dicitur moueri. Licet autem etiam absque hac dubitatione, ex hypothesi sectam Epicuri reprehendere. Sit enim spatium compositum ex nouem locis indiuiduis per seriem locatis, & moueantur in eodẽ spatio duo corpora indiuidua ab vtroque extremo: moueantur autẽ pari celeritate. Quoniam ergo motus est paris celeritatis, oportebit vtrunque ex his corporibus transire circiter quatuor loca indiuidua: cùm autẽ peruenerint ad quintum locum, qui est medius quatuor: aut stabunt, aut ex iis alterum occupabunt: quo fit vt alterum quidem quinque loca trãseat indiuidua, reliquum autem solum quatuor. aut neque stabunt, neque alterum occupabunt. Cùm ambo autem simul concurrerint, ex dimidio detinebunt quintum locum indiui-

Motum fieri non simul, sed priorẽ in priore spatio, secundum in secundo.

Epicurei dicebant omnia desinere in indiuidua.

Nullum esse motũ si omnia desinant in indiuidua, secundũ Epicureos.

diuiduum. Atque vtrunque quidem ſtare eſt admodum improbabile. Nam ſi non ponatur locus,& motui nihil reſiſtat,nõ ſtabunt. Alterum autem prius occupaſſe quàm alterum, eſt præter hypotheſin. Poſitum enim eſt vtrunque moueri pari celeritate. Reſtat ergo vt dicatur,quòd vtraque ſimul concurrentia tenebant dimidias partes loci qui reſtat. Si autem hoc quidem tenet dimidiam quæ eſt in ipſo partem: illud autem eam quæ eſt in ipſo, non erit locus indiuiduus, ſed in duas partes diuiduus. Sic autem etiam corpora. Eorum enim partes loci partem apprehendentes, non erunt indiuiduæ. Si autem & loca ſunt diuidua,& corpora non indiuidua, neceſſe eſt vt tempus non ſit indiuiduum & minimum. Non enim in pari tempore locum indiuiduum tranſit corpus indiuiduum,& partem loci indiuidui: ſed in alio quidem totum locum indiuiduum,in minimo autem eius partem. Rurſus ſit aliqua regula centris in alia parte intercepta: eaque circumagatur ab altero ex extremis in aliquo plano, in vno & eodẽ tempore. Porrò autem dum extremum circumagitur,circuli deſcribentur,inter ſe differentes magnitudine. Et qui eſt quidẽ extremus, & omnes comprehendit, eſt maximus. qui eſt autem intimus, breuiſſimus. & qui inter eos intercedunt, conuenienti proportione,ſeu maiores & maiores à centro nobis perſequentibus: aut minores & minores regredientibus ab externa ſuperficie. Quoniam æſt ergo tempus circumactionis,ſit autem id indiuiduum,quæro quemadmodum,cùm ſit vnum & idem tempus,in quo facta eſt deſcriptio,ſit autem vnus quoque motus, facti ſunt inter ſe differentes circuli:& alij quidem magni,alij autem paruum habentes ambitum. Neque enim licet dicere quòd temporũ indiuiduorum eſt aliqua differentia præter magnitudinem. Et ideo ex circulis, qui deſcribuntur quidem in maioribus indiuiduis temporibus,ſunt maiores: qui verò in minoribus,ſunt minores. Si enim alterũ altero maius eſt tempus indiuiduũ, non eſt tempus indiuiduum, neque minimum:& quod mouetur, nõ omnino mouetur in tempore indiuiduo. Ad hæc accedit, quòd nec illud quidem licet dicere, quòd iis quidem quibus eſt tempus indiuiduũ, in quo omnes circumſcribuntur circuli, partes autẽ regulæ quæ circumagitur,non ſunt paris celeritatis: ſed alia quidẽ citius circumagitur, alia autem tardius:& ab iis quidem quę circumaguntur celerius,maiores cõſtituuntur circuli:ab iis autem quæ tardius, minores. Si autem re vera aliæ quidem partes mouẽtur celerius, aliæ verò tardius:oporteret aut diſtrahi regulã in circũactione, aut omnino tegi,

κατόπιν.

ali-

aliquibus quidem eius partibus prius accelerantibus, aliquibus verò tardantibus. Sed neque distrahitur, neque tegitur. Est ergo motus omnino dubius iis qui dicũt omnia desinere in indiuidua. Et in summa si omnia sunt indiuidua,& tẽpus in quo fit motus,& corpus quod mouetur,& locus in quo efficitur motus, necessariò omnia quæ mouentur,mouebuntur pari celeritate, adeò vt Sol celeritate sit par testudini. Ipse enim & ipsa in tempore indiuiduo conficit spatium indiuiduum. Est autem absurdum dicere,omnia quę mouentur,moueri pari celeritate,aut testudinem celeritate esse parem Soli. Est ergo absurdum censere, fieri motum desinentibus omnibus in indiuiduũ. Restat ergo vt consideremus an possit aliquid moueri, si aliqua quidem secentur in infinitum,aliqua verò desinant in indiuiduum. Et sic quidem opinatus est Strato Physicus. Nam existimabat quidem tempora desinere in indiuiduum: corpora autem & loca secari in infinitum:& moueri quod mouetur,in tempore indiuiduo totum simul & aceruatim diuiduũ spatium,& non prius in priori. Ergo eorum quoque sectam possumus docere,si ponantur exempla clariora. Ponatur enim spatium quatuor digitorum:& corpus quod mouetur, id conficiat in duobus temporibus indiuiduis, ita vt alterum spatium duorũ digitorũ transeat in tempore indiuiduo,& quod restat rursus in vno. Cùm sit autem huiusmodi hypothesis,auferatur ab eo spatio spatium vnius digiti: adeò vt quod restat spatium, sit trium digitorum. Sed si totum spatium quatuor digitorum in duobus temporibus indiuiduis transeat corpus quod mouetur,omnino spatium triũ digitorum conficiet in vno indiuiduo tempore & dimidio. In vno quidem spatium duorum digitorum, in dimidio autem id quod restat vnius digiti. Et ita si in diuidui dimidio defectum sit tempus indiuiduum, non est aliquod tempus indiuiduum. Sed hoc quoque dissectum est in partes. Eadem est ratio si quintum digitum addiderimus spatio quatuor digitorũ. Quomodo enim mouebitur id quod mouetur? Num in tempore indiuiduo? Sed quoniam duplum quoque conficiebat in tempore indiuiduo, erit quod mouetur in eodem tempore, velox simul & tardum. Si autem in minore indiuidui temporis conficit quintum digitum, est diuiduum tempus indiuiduum. quod quidem nolunt. Quinetiam si in tempore indiuiduo quod mouetur, simul & aceruatim diuiduum conficit spatium, stabit aliquid sine causa, vt ostendemus. Non stat autem aliquid sine causa, vt ostẽdemus. Non fit ergo motus hoc modo. Sit enim rectum aliquod spatium, vtpote decem

Motum non esse si aliqua secentur in infinitum, aliqua desinant in indiuiduum, vt voluit Strato physicus.

cubitorum, & aliquod graue corpus, vtpote globus plumbeus, vno minimo tempore conficiat totũ hoc ſpatium, ſupernè deorſum. Sed addatur etiam huic ſpatio aliud ſpatium vnius cubiti, adeò vt totum ſit vndecim cubitorũ: & ab extremo rurſus emittatur globus. Cùm ergo peruenerit quidem ad partem eius quod eſt decem cubitorum, principium autem vndecimi, aut ſtabit, aut hoc quoque permeabit. corpus enim adeò graue & quod fertur per aërem, etiamſi nihil reſiſtat, ſi ſtabit, omnino ſtabit ſine cauſa. quod quidem eſt abſurdum. Si autem mouebitur, quoniam tranſit totum ſpatium decem cubitorum in vno tempore indiuiduo: quod reſtat ſpatiũ vnius cubiti, cùm ſit idem motus, tranſibit in decima parte temporis indiuidui. Quo fit vt tempus indiuiduum, præter id quod non eſt indiuiduum, ſectũ ſit etiam in decem partes. Præterea ſi id quod mouetur in vno tempore indiuiduo, totum conficit ſpatium diuiduum, neceſſariò in vno & eodem tempore erit in omnibus ſpatij partibus. Si autem in vno & eodem tempore erit in omnibus partibus ſpatij, non erit motum ſpatium, ſed ſe ſiſtet. quod quidem eſt abſurdum. Non ergo in vno & indiuiduo tempore mouetur quod mouetur ſpatium diuiduum: quandoquidem erit idem in eodem tempore calidum & frigidum, illuminatumque & non illuminatum. Ponatur enim ſpatium duorum cubitorum: & eius alter quidem cubitus ſit ignitus: alter verò frigeat. Si autem quod mouetur in vno & eodem tempore indiuiduo, hoc totum apprehendit ſpatium: quando eſt quidem in cubito ignito, erit ignitum: quando autem in frigido, frigidum. Eſt autem eodem tempore in ignito & frigido. Idem ergo eodem tempore erit calidum ſimul & frigidum. quod non poteſt fieri. Verum enimuero eadem quoque ratione licebit docere quòd ſimul erit idem illuminatum & non illuminatum: quod ipſum quoque eſt præter euidentiã. Ad hæc accedit, quòd in eodem tempore, quantum poſueris ſpatium, oportebit etiam dicere motum eſſe id quod mouetur. Vt, ſit ſpatium quatuor digitorum, & diuiſum ſit in octo partes: & apertioris doctrinæ gratia, prima quidem eius pars vocetur A, ſecunda autem B, tertia verò C, & ſic deinceps. Si id quod mouetur, in vno & eodem tempore diuiduum conficit ſpatium, in quo tempore mouetur prima ſecundum ſpatium, eodem tempore poterit ſecunda tertium mouere ſpatium. Sed ſi ita mouebitur ſecunda, mouebitur etiã tertia & quarta, & ſic vſque ad infinitum. Quamobrem in vno tempore indiuiduo mouebitur totum terræ ſpatium. Si ergo neque ſit ſectio in infinitum,

nitum, neque si desinatur in indiuiduum, neque si aliqua quidem secentur in infinitum, aliqua verò desinant in indiuiduum, conseruatur motus, dicendum est nihil esse motum. Quibus est consequens sustinendam esse assensionem, propterea quòd parem vim habeat & euidentia, & ea quæ obiiciuntur aduersus euidentiam.

An sit tempus.

CVM motus, vt dixi, tribus adhæreat, nempe & corpori quod mouetur, & loco in quo mouetur, & tẽpori per quod conficitur motus, quoniam de corpore & loco dubitauimus, tentabimus etiã quærere de tempore. Fortasse enim de eo quoque dubia cernetur oratio, & Physicis qui ponunt mundum esse æternum, & iis qui ab aliquo tempore eum dicunt esse constitutum. Atque nonnulli quidem dicunt tempus esse spatium motus mundi: alij verò ipsum mundi motum. Sed neq; ex primorum, neque ex secundorum sententia est aliquod tempus. Si enim spatium motus, & motus nihil est præter id quod mouetur, tẽpus quod est spatium motus mundi, aut magis propriè mundanus motus, nihil erit mundus præter id quod mouetur, tempus autem erit motus aliquo modo se habens. quod quidem est absurdum. Et aliter, Mundi quidẽ motum contingit intelligere non esse in aliquo tempore. Quamobrem tempus non est mundi motus. Et aliter, Omnis motus fit in tempore. quamobrem mundi quoque motus erit in tempore. Tempus autẽ non est in tempore. Aut enim erit in ipso, aut in alio, aut aliter. Neque verò erit in ipso. erit enim idem, & vnum & duo. Neque aliud in alio, propterea quòd neque eorũ quæ sunt præsentia, aliqua sunt in præsenti. Ergo nec propterea dicendum est mundi motum esse tempus. Rursus quomodo motus fit in tempore, ita etiam mansio. Sed quomodo nullus dicit mansionem esse in tempore, ita neque mundi motum rite tempus pronunciat. Et mundi motus perpetuò est idem. Tempus autẽ non est perpetuò idem: sed aliquando quidem idem dicitur, aliquãdo verò inæquale. Et inæquale quidem aliquando plus, aliquando verò minus. Aliud est ergo mundi motus, & aliud tempus. Atque qui mundi quidem motum sustulerunt, terram autem moueri sunt opinati, vt Aristarchus Mathematicus, nihil eis obstat quominus tẽpus mente concipiant. Aliud ergo dicendum est esse tempus, & non idẽ quod motum mundi. Et qui in subterraneis & obscuris antris vitam agunt, & qui ab ortu sunt cæci, motus quidem mundi non habent notionem:

Tempus quid sit.

Tempus nullum est.

Tẽpus non est in tempore.

Mansio nõ est in tempore.

Tempus nõ est perpetuò idẽ.

Aristarchus Mathematicus existimauit terram moueri.

Tempus est aliud, & aliud motus mundi.

cùm autem & ſederint & ſurrexerint & ambulauerint, accipiunt notionem temporis cui hæc tria ſunt affixa, & maioris quidem, in quo ſunt tria: minoris autem, in quo duo: minimi autem, in quo vnum. Si autẽ poteſt fieri vt tempus mente concipiamus, non cogitantes cœleſtem circumuolutionem, aliud eſt ipſa, & aliud tempus. Ariſtoteles autem dicebat tempus eſſe numerum eius quod eſt in motu prius & poſterius. Si hoc autem eſt tempus, nempe recordatio eius quod eſt in motu prius & poſterius, id quod quieſcit & eſt in motu, nõ erit in tempore. Aut ſi id quod non mouetur, eſt in tempore: tempus autem eſt numerus eius quod eſt in motu prius & poſterius: id quod eſt in tempore, & quieſcet & mouebitur. quod quidem non poteſt fieri. Quamobrem Strato Phyſicus recedẽs ab hac notione, dicebat tempus eſſe motum omnis motus & mãſionis. Accedit enim ad omnia quæ mouentur, quando mouentur: & ad omnia mobilia, quando nõ mouẽtur. Et propterea omnia quæ fiunt, fiunt in tempore. Num autem ſunt quę cum eo pugnant plurima? Nunc autem ſufficit illud dicere, quòd id quod metitur motum aut manſionem, eſt in tempore, & non eſt tempus. Quòd ſi ita eſt, id quod metitur motum & manſionem, non erit tempus. In tempore enim non eſt tempus. Et alioqui ſi tempus propterea eſt menſura motus & manſionis, quoniam graditur ex aduerſo motus, quatenus eſt motus, & ex aduerſo manſionis, quatenus eſt manſio: quoniã rurſus motus & manſio gradiuntur ex aduerſo temporis, non magis erit tempus menſura motus & manſionis, quàm motus & manſio menſura temporis. Hoc quoque melius eſſet dicere. Tempus quidem eſt quidpiam difficile contemplatu: motus autem & manſio facile poteſt aſpici. Ex eo autẽ quod eſt contemplatu difficile, ſumi minimè potuerit id quod eſt contemplatu facile, ſed contrà. Videtur ad Epicurum quoque & Democritum Phyſicos referri eiuſmodi temporis notio. Tempus eſt viſum diei ſimile, per quam rurſus dubia eſt natura temporis. Si enim dies & nox oſtenditur non poſſe conſiſtere, ſequitur vt etiam diei ſimile viſum non ſit tẽpus, aut non poſſit conſiſtere. Dies enim & qui propriè intelligitur, & qui eſt duodecim horarum, nempe ab ortu vſque ad occaſum, nobis conſiderantibus videtur non poſſe conſiſtere. Quando enim hora prima conſiſtit, nondum conſiſtunt vndecim. Si non ſint autem plures horę, non erit dies. Et rurſus quando adeſt hora ſecunda, non eſt quidem prima. decem autem quæ reſtant, nondũ ſunt. Quamobrẽ cùm nec ſint plures horæ, neque ſic erit dies. Cùm ergo

Tempus quid ſit ſecundum Ariſtotelẽ. eius autem confutatur definitio.

Tempus quid ſit, ſecundum Stratonem Phyſicum.

Eſt in tempore, non autem eſt tẽpus, quod metitur motũ aut manſionẽ.

Tempus non eſt magis menſura motus & manſionis, quã motus & manſio menſura tẽporis.

Tempus eſt viſum diei ſimile, ſecundum Epicurum & Democritum.

Dies non poteſt conſiſtere.

ergo semper sit vna hora, non sit autem vna hora diei, dies non erit. Quinetiam nec vna quidem hora consistit. Largè enim intelligitur. Constat autem ipsa quoque ex pluribus partibus: quarum aliæ quidem non sunt, aliæ verò non sunt amplius. Quo fit vt & quod est ex eis compositum, non possit consistere. Si autem neque est vlla hora, neque dies, neque proportioni conuenienter nox: nec tempus quidem erit, sed visum diei simile aut nocti. Præterea dies dicitur duobus modis: vno quidem modo, qui constat ex duodecim horis: altero autem, aër à Sole illustratus. Aut ergo diei qui constat ex horis, visum tempus dicunt esse Epicurei, aut tanquam aëris à Sole illustrati. Sed diei quidem qui cõstat ex horis, visum non dixerint esse tempus. Ipse enim, ipse dies est tempus. is, inquam, qui est duodecim horarũ. Quamobrẽ si eius visum intelligitur tempus, erit tempus visum temporis. quod quidem est absurdum. Non ergo dicẽdum est diei duodecim horarum visum esse tempus. Sed neque diei tanquam illuminato aëre visum. is enim sit in tempore. Et propterea si tempus est huius diei visum nostrum, in nostro viso is erit dies. quod quidem priori est longè peius. Et si mundus interierit, vt est sententia Epicuri, neque dies est, neque nox: propterea autẽ neque diurnum, neq; nocturnum visum. Esset autem absurdum, si mundus interiisset, dicere non esse tempus. Etenim & interiisse & interire, tempora significant. Quod si ita est, alterum quidem est tempus, diuersum autem visum diurnum & nocturnum. Atque ex notione quidem sic sit dubitatum de essentia temporis. Licet autẽ propositum quoque præcedente confirmare ratione. Nam si est tempus, aut est finitum, aut infinitum, vt docebimus: Non est ergo aliquid tempus. Si enim finitum est tempus, fuit aliquando tempus quando non erat: & erit aliquando tempus quãdo non erit tempus. Illud enim aliquando fuisse & futurum esse, vt prius dixi, significant tempora differẽtia. Non est ergo finitum tempus. Sed nec est infinitũ. est enim eius aliquid quidem præteritum, aliud verò futurum. Vtrunque ergo horum temporum aut est, aut non est. Et si quidem non est, ex eo ipso finitum est tempus. Et si finitum quidem est, existit dubium quod fuit ab initio, fuisse aliquando tempus quando tẽpus non erat: & futurum aliquando tempus quando tempus non erit. Si est autem vtrunque, præteritum, inquam, & futurum, erit in præsenti. Cùm sit autem in præsenti, erit in tempore præsenti præteritum & futurum. Absurdum est autẽ dicere præteritum & futurũ intelligi in tempore præsenti. Ergo nec

Hora vna nõ consistit.

Nox non consistit.

Dies dicitur duobus modis.

Tempus non esse probatur ex eo quòd sit finitum, aut infinitum.

Tempus non est finitum.

Tempus non est infinitum.

tempus eſt infinitum. Si autem nec finitum intelligitur nec infinitũ, nullo modo erit. Quinetiam quod conſtat ex iis quæ non poſſunt eſſe, nec ipſum eſſe poterit. Cenſetur autem tempus conſtare ex iis quæ non poſſunt eſſe, nempe & præterito quod non eſt amplius, & ex futuro quod nondum eſt. Tempus eſt ergo eiuſmodi vt eſſe non poſſit. Ad hæc accedit, quòd ſi tempus eſt aliquid, aut eſt indiuiduũ, aut diuiduum. Sed nec eſſe poteſt indiuiduum, vt admonuimus: neq; diuiduũ, vt probabimus. Non eſt ergo tempus aliquod. Atque non poteſt quidem tempus eſſe indiuiduum, quoniam diuiditur in præteritum præſens & futurum. Diuiduũ autem eſſe non potuerit, propterea quòd quidquid diuiditur, id aliqua pars eius dimetitur: vt cubitum palmus quidem dimetitur, & eſt palmus pars cubiti: palmum autem digitus, & palmi pars eſt digitus. Ergo ſi tempus quoque eſt diuiduum, debet eius pars aliqua ipſum metiri. Sed neque contingit præſens tempus alia metiri tempora. Si enim præſens tempus metitur præteritum, erit præſens tempus in præterito. Si ſit autem in præterito, non erit amplius præſens, ſed præteritum. Et ſi futurum metitur præſens, cùm ſit in eo, erit futurum, non autem præſens. Vnde nec in aliis tẽporibus contingit metiri præſens. Vtrunque enim ipſorum, cùm in eo fuerit, erit præſens, non autem præteritum nec futurum. Sed ſi omnino diuiduum aut indiuiduũ tempus eſt intelligendum: nos autem oſtendimus id nec eſſe diuiduum nec indiuiduum: dicendum eſt nihil eſſe tempus. Præterea tempus eſt tripertitũ. Eius enim aliquid quidem eſt præteritum, aliud verò præſens, aliud verò futurum. Ex his autem præteritum quidem non eſt: futurum autem nondũ eſt. reſtat ergo vt ſit vna pars, nempe præſens. Aut ergo præſens tempus eſt indiuiduum aut, diuiduum. Nõ poteſt autem eſſe indiuiduum. In tempore enim indiuiduo naturaliter nihil eſſe poteſt diuiduum, vt dicit Timon, vtpote gigni & interire, & quidquid eſt eis ſimile. Si eſt autem indiuiduum, neque habebit principium quo coniũgatur præterito: neque finem quo coniungatur futuro. Quod enim habet principium & finem, non eſt diuiduum. Si autem neque habet principium nec finem, nec habet medium. Intelligitur enim medium ex ea quæ cum ipſis fit collatione. Quod autem nec principium habet nec finem, non eſt indiuiduum. Si autem nec principium habet nec finem, neque habet medium. Non habens autẽ principium nec finem nec medium, nec erit quidem omnino. Si præſens autẽ tempus eſt diuiduum, aut diuiditur in tempora quæ ſunt, aut quę non

Tempus conſtat ex iis quæ non poſſunt eſſe.

Tempus non eſſe probatur ex eo quòd nõ ſit tempus diuiduum nec indiuiduum.

Tempus nõ eſt indiuiduum.

Tempus nõ eſt diuiduum.

Quidquid diuiditur, pars aliqua eius metitur.

Tempus non eſſe probatur ex eo quòd nec ſit præſens, præteritum, nec futurum.

Tempus nõ eſt indiuiduum.

Tempus nõ eſt diuiduum.

non sunt. Et si diuidatur quidem in tempora quæ non sunt, non erit amplius tempus. Quod enim diuiditur in tempora quæ non sunt, nõ fuerit tempus. Si autem diuiditur in tempora quæ sunt, non erit amplius omnino præsens: sed eius quidem aliquid præteritum, aliquid verò futurum. Propterea autem non erit amplius omnino præsens & consistens, cùm alterũ quidem non sit amplius, alterum verò nondum sit. Sed si, cùm tria sint, præsens præteritum & futurum, ostensum est eorum nullum esse, nõ fuerit aliquod tempus. Qui autem dicunt præsens tempus esse quidem finem præteriti, principium autem futuri, ex duobus quæ esse non possunt temporibus facientes vnum, non vnum solum, sed etiam omne tempus faciunt eiusmodi, vt esse non possit. Et alioqui si præsens tempus est finis præteriti, finis autẽ præteriti simul præteriit cum eo cuius est finis, non erit amplius præsens tempus, siquidem est finis præteriti. Et rursus si futuri principiũ est tempus, futuri autem nondum est principium, nondum consistet præsens tempus. & sic euenient ea quæ sunt ipsi maximè contraria. Nam quatenus quidem est præsens, erit: quatenus autem simul consistit cum futuro, nõdum erit. Absurdum est autem mente concipere idem tempus & esse & non esse, & non amplius esse, & nondum esse. Ergo nec hac ratione dicendum est esse aliquod tempus. Sic quoque est inferendum: Si est aliquod tempus, aut in ipsum non cadit ortus & interitus, aut cadit. Sed in ipsum non cadit ortus aut interitus, vt ostẽdetur: neque cadit, vt probabitur. Non est ergo aliquod tempus. Atque in ipsum quidem non cadit ortus & interitus, siquidẽ aliquid quidem eius præteriit, aliquid verò est præsens, aliud verò futurum. Etenim dies quidem hesternus non est amplius: hodiernus autem est: crastinus autẽ nondum fuit. Vnde temporis quoque aliud quidem non erit, vt præteritum: aliud autem est, vt præsens: aliud autem nondum est, sicut futurum. Propterea autem in tempus nõ cadet ortus nec interitus. Si autem in ipsum cadit ortus & interitus, dubiũ est in quídnam interibit, & ex quónam erit. Neque enim futurũ iam est: neque præteritum est amplius. Ex iis autem quæ non sunt, quomodo potest aliquid interire? Nihil est ergo tempus. Sic quoque est argumentandum: Si tempus est aliquid, aut in ipsum cadit ortus, aut non cadit: aut in aliquod quidẽ cadit, in aliquod verò non cadit. Sed neque in tempus potest cadere ortus, neque nõ cadere: neque in aliquod quidẽ cadere, in aliquod verò non. Non est ergo aliquod tempus. Nam si in ipsum quidem cadit ortus: quoniam quidquid oritur,

Tempus præsens non est finis præteriti, principium autem futuri.

Tempus non esse probatur ex eo quòd in ipsum non cadat ortus & interitus, et cadat.

In tempus neque cadit ortus, neque non cadit.

tempore

tempore oritur: tempus quoq; quod oritur, orietur in tempore. Aut ergo idem orietur in ſeipſo, aut alterum in altero. Et ſi idem quidem oriatur gignatúrve in ſeipſo, erit aliquid ortum ſeu genitum priuſquã ortum ſit ſeu genitum. quod quidem eſt abſurdum. Quoniam enim id in quo aliquid gignitur, debet eſſe ante id quod in eo gignitur, oportebit etiam tempus quod in ſe gignitur, ante ſe eſſe genitum: vt, in officina fabricatur ſtatua: ſed ante ſtatuam eſt officina. & in loco aliquo conſiſtit nauis: ſed & ante nauem conſtitit locus. Ergo ſi tempus etiam in ſeipſo gignitur ſeu oritur, erit ante ſeipſum. & ita ſi oritur quidem, nondum erit: quoniam quidquid fit ſeu oritur, quando fit ſeu oritur, nondum eſt. Si autẽ in ſe fit ſeu oritur, debet prius eſſe. Erit ergo ſimul tempus, & non erit. Quatenus quidem fit ſeu oritur, non erit: quatenus autem in ſeipſo fit ſeu oritur, erit. Eſt autem abſurdum idem per mentis conceptionem eſſe & non eſſe. Abſurdum eſt ergo dicere in ſeipſo fieri ſeu oriri tempus. Sed neque alterum in altero fit ſeu oritur tempus: vt futurum in præſenti, & præſens in præterito. Si enim alterum tempus gignitur ſeu oritur ex altero, neceſſariò vnumquodque tempus relinquens propriam poſituram, alium apprehendet ordinem: vt, quoniam futurum tempus fit in tempore præſenti, futurum quod fit in tempore præſenti, eſt præſens & non futurum. & quoniam præſens fit in tempore præterito, omnino cùm fiat in præterito, non erit præſens, ſed præteritum. Eadem autem eſt ratio ſi contrà præteritum quidem faciamus in præſenti, præſens autem in futuro. eædem enim rurſus ſequuntur dubitationes. Si ergo neque in ſeipſo oritur aut fit tempus, neque tanquam alterum in altero, in tempus non cadit ortus. Si ergo neque tempus eſt eiuſmodi vt in ipſum non cadat ortus, neque eiuſmodi vt cadat: præter hæc autem tertium excogitari non poteſt: dicendum eſt nihil eſſe tempus. Quòd enim fieri non poſſit vt in ipſum non cadat ortus, facilè poteſt probari. Si enim in ipſum non cadit ortus, & neque factum eſt neq; fiet, vnum erit ſolum tempus præſens: & neque futurum eſt futurũ, neque res quæ ſunt in ipſo: neque præteritum eſt præteritum, neque res quæ in eo fiunt. Hoc autem non ita eſt: in tempus ergo non cadit ortus. Sed neque in aliquod quidem cadit ortus, in aliquod autẽ non cadit. coniungentur enim dubitationes. Quando enim in ipſum cadit ortus, debet in ſeipſo fieri, aut in altero. Sed ſi fiat quidẽ in ſeipſo, prius erit quàm ipſum. Sinautẽ in altero, non erit amplius illud tempus, ſed id in quo fit, relinquens proprium ordinem. Eadem autem

eſt

est ratio etiam in eo in quod non cadit ortus. Nam si est eiusmodi vt in ipsum non cadat ortus, neq; futurum vnquam erit tempus, neque præteritum, sed solum præsens. Sunt autem hæc absurda. Restat ergo vt dicatur, neque si in tempus cadat ortus, neque si non cadat, neque si in aliquod quidem cadat, in aliquod verò non cadat, esse tempus. De hoc quoque licebit dubitare ex essentia, vt etiam prius dubitatum fuit ex notione. Iam enim ex dogmaticis Philosophis alij quidem tempus dicunt esse corpus, alij autem incorporeum. Et ex iis quidem qui dicũt incorporeum, alij quidem dicunt id esse vt rem quæ per se intelligentia percipitur, alij verò vt quæ alteri accidit. Atque corpus quidem esse tempus dixit AEnesidemus ex sententia Heracliti. Ipsum enim non differre ab eo quod est, & à primo corpore. Vnde etiam per primam institutionem dicens esse ordinatum in sex simplices rerum dictiones, quæ quidem sunt partes orationis, vocabulum quidem tempus, & vocabulum vnitas, in subsantia dicit esse collocatum quæ est corporea. Temporũ autem magnitudines, & capita numerorũ, efferri maximè in multiplicatione. Nam Nunc quidẽ quod est significatio temporis, & præterea vnitatem, non esse aliquid aliud quàm essentiam. Diem autem & mensem & annũ esse multiplicationem ipsius Nunc, temporis inquam. Duo autẽ & tria & decem, per se esse multiplicationem vnitatis. Isti itaque tempus faciunt corpus. Stoici autem Philosophi existimarunt ipsum esse incorporeum. Ex aliquibus enim alia quidem dicunt esse corpora: alia verò incorporea. Ex incorporeis autem enumerãt quatuor species: id quod dicitur, & inane, & locum, & tempus. Ex quo est perspicuũ, quòd præter id quod tempus existimant incorporeũ, censent etiam id esse rem quæ per se intelligentia concipitur. Epicurus autem, vt ipse Demetrius Lacon, exponit tempus, dicens id esse accidens accidentium, consequens dies & noctes & horas & affectiones & impatibilitates & motus & mansiones. Omnia enim hæc accidẽtia aliquibus accidunt. & tempus hæc omnia consequens, meritò dici poterit accidentia accidentium. In summa enim, vt paulò altius sumamus ad melius assequẽdum id quod dicitur, Ex iis quæ sunt, alia quidem per se consistunt, alia autem in iis quæ per se constant, considerantur. Et per se quidem consistunt essentiæ, vt corpus & inane. In iis autem quæ per se consistunt, considerantur ea quæ apud ipsos vocantur accidentia. Ex his autem accidentibus, alia quidem sunt inseparabilia ab iis quibus accidunt: alia autem ab iis sua natura separantur.

Corpus esse tempus dixit Aenesidemus ex sentẽtia Heracliti.

Tempus est incorporeum.

Incorporeorũ quatuor species.

Tempus quomodo definit Epicurus & Demetrius Lacon.

Per se consistunt essentiæ.

In iis quæ per se sunt, considerantur accidẽtia.

Inseparabilia quænam sunt accidentia.

rur. Atque inseparabilia quidem sunt ab iis quibus accidunt: vt corporis, resistẽtia: vacui autem, cessio. Neque enim fieri potest vt corpus vnquam intelligamus absque resistentia: neque inane absque cessione. sed sempiternum vtriusque accidens: corporis quidem, resistere: inanis autem, cedere. Non inseparabilia autem ab iis quibus accidunt, sunt, vt motus & mansio. Quæ enim concreta sunt corpora, neque perpetuò moueri possunt citra quietem, neque semper esse sine motu: sed accidentem quidem aliquando habent motum, aliquando autem mansionem, etiamsi atomus, si per se sit, sit semper mobilis. Aut enim debet appropinquare inani, aut corpori. Siue autem appropinquet inani, propter cessionẽ fertur per ipsum: siue corpori, propter resistentiam, resiliendo motum ab ipso efficiet. Hæc sunt ergo accidentia quæ sequitur tempus, dies, inquam, & nox, & hora, & affectiones, & impatibilitates, motusque & mãsiones. Dies enim & nox sunt accidentia ambientis aëris. Ex quibus dies quidem accidit per illuminationem à Sole. Nox autem accedit per priuationem lucis quæ à Sole procedit. Hora autẽ, cùm sit pars diei aut noctis, rursus est accidens aëris, vt dies & nox. Ex aduerso autẽ cuiuslibet diei & cuiuslibet noctis & horæ eis comparatũ extenditur tempus. Quam ob causam & dies & nox dicitur longa vel breuis dum ferimur ad tempus quod ei accidit: affectionesque & impatibilitates, nempe dolores aut voluptates: & ideo non sunt aliquæ essentiæ, sed accidentia eorum qui afficiuntur, aut lætando, aut dolendo: & sunt accidentia non absq; tempore. Præterea motus quoque & etiã mansio, vt iam ostendimus, sunt accidentia corporũ, & non sine tempore: motus certè velocitatem & tarditatem, & etiam diuturniorem & breuiorem mansionem tempore dimetimur. Verumenimuero ex his est perspicuum, quòd Epicurus tempus opinatur esse incorporeum, sed non eo modo quo Stoici. Nam illi quidem, vt dictum est, statuerunt tempus esse quidpiam incorporeum, si per se intelligatur. Epicurus autem, vt quod aliquibus accidat. Atque isti quidem sic existimant. Plato autem dicebat (vt nonnulli autem, Aristoteles) tempus esse numerũ eius quod est in motu prius & posterius. Stratо autem Physicus (vt alij autem, Aristoteles) esse mensuram motus & mansionis. Quamobrẽ cùm sit tanta de essentia temporis dissensio, iam quidem licet ex iis de quibus prius fuit dubitatum, coniicere, quòd ne ex ea quidẽ quidquam potest firmiter ac stabiliter disci. Et tamen nunc etiam aduersus Platonem & Aristotelem & Stratonẽ

Non inseparabilia accidentia.

Accidẽtia quæ tẽpus sequitur.

Dies & nox accidentia ambientis aëris.

Hora est accidens aëris.

Affectiones et impatibilitates, nempe dolores & voluptates, sunt accidentia non absque tẽpore.

Motus & mansio sunt accidentia corporum, nõ absque tempore.

Tempus quomodo definiat Plato, vel vt alij volunt, Aristoteles.

Tempus quid sit secundum Stratonẽ physicum.

Physi-

Physicum ea sunt dicenda, quæ dicta sunt in principiis, nempe quòd ex notione temporis collegimus nihil esse tempus. Aduersus eos autem qui censent corpoream esse temporis essentiam, Heracliti, inquam, assecias, id quod est in promptu, quòd si tempus est corpus: omne autem corpus aut manere aut moueri intelligitur: quod autem manet aut mouetur, in tempore manere aut moueri intelligitur: non autem in corpore corpus manere aut moueri intelligitur: tempus ergo non est corpus. Et id quod est, ex Heracliti sententia, quod quidem est corpus, est in tempore. Non est autem tempus in tempore. Id ergo quod est, & corpus, non est tempus. & animal viuit in tempore, vt etiam mortuum mortuum est in tempore. Quamobrem tempus non est animal aut corpus. Quinetiam ij qui dicunt ex Heracliti quidem sententia non esse primum corpus, nihil obstat quo minus tempus intelligant. Sed si tempus esset primũ corpus, vt vult Heraclitus, impedirentur tempus intelligere. Non est ergo ex Heracliti sententia tempus id quod est: & id quod est, ex Heracliti sententia est aër, vt dicit AEnesidemus. Ab aëre autem multum differt tempus. Et qua ratione nullus ignem aut aquam aut terram dicit esse tempus, eadem nec dicit esse aërem. Non est ergo id quod est, tempus. Atque aduersus hanc quidem sectam breuiter hæc dicta sint. Breuis quoque est oratio aduersus Stoicos, qui dicunt ex aliquibus quidem aliqua esse corpora, alia verò incorporea. & ex incorporeis esse aliquam speciem quæ per se intelligitur, vt tempus. Nam quod est quidpiam maximè generale, propterea quòd nec potest esse aliquod corpus nec incorporeum, neque corpus fuerit nec incorporeum. Nam si est corpus, oportebit omnes eius species esse corpus, & nullam incorpoream. & quomodo omnes animalis species sunt animal, & nulla inanima: & omnes plantæ species sunt plantæ, nulla autem animata: ita sequetur vt alicuius quod est corpus, species sint re vera corpora, & nulla earum corpus. Similiter si sit simul corpus & incorporeum, omnia singularia erunt simul corpora & incorporea, & nihil seorsum aut corpus solum aut incorporeum. Quamobrem si illud quidpiam non est corpus, neque incorporeum, aut corpus simul & incorporeum, nihil est illud quidpiam. Si illud autem tollatur, simul etiam tolluntur quæcunque sunt in specie. quod quidem est absurdum. Præterea etiam de vnoquoque incorporeorum quæ simul data sunt cum tempore, dubitatum est à Scepticis, vtpote de eo quod dicitur, & de inani & de loco. Si de vnoquoque autem

Tempus non est corpus, vt vult Heraclitus.

Tempus non est aër.

Tempus non est corpus, vt volunt Stoici.

λεκτὸν

eorum sit dubitatum, nec tempus quidem esse cõcedetur ex eodem genere cuius ea sunt. Aduersus Epicurum autem, qui censet tempus esse accidens accidentium, cùm multa etiam alia dici possint, illud in præsentia satis erit dicere, quòd quæ aliquo quidem modo se habent essentiæ, cõsiderantur vtique & sunt rerum subiectarum. Quæ autẽ dicuntur accidere essentiis, cùm non sint alia ab essentiis, sunt eiusmodi vt non possint consistere. Neque enim est vlla resistentia præter corpus quod resistit: neque subiicitur cessio prẽter id quod cedit, & inane: non motus præter corpus quod mouetur: non mansio præter id quod quiescit. Sed quomodo ducere exercitum nihil est præter eum qui exercitum ducit: neque esse gymnasiarcham prẽter eum qui est gymnasiarcha: ita neque vnumquodque eorum quæ accidũt, sunt præter id cui accidunt. Vnde etiam cùm dicit Epicurus intelligendum esse corpus ex compositione magnitudinis, & figuræ, & resistentiæ, & ponderis, vrget vt ex iis quæ non sunt, intelligamus id quod est esse corpus. Nam si neque magnitudo aliqua ponitur præter id quod est præditum magnitudine: neque figura præter figuratum: neque resistentia præter resistens: quomodo fieri potest vt ex non subiectis non subiectum corpus intelligamus? Quamobrem si vt sit tempus, oportet esse accidentia: accidentia autem sunt aliquod accidens subiectum: nullum autem est accidens subiectum: igitur nec potest esse tempus. Mitto quòd ea quibus dicitur tempus accidere, & ea quorum dicuntur accidentia, sunt eiusmodi vt non possint inueniri, vt dies, nox, hora, motus, mãsio, affectio, impatibilitas. Dies quidem certè qui dicitur esse duodecim horarum, vt prius ostendimus, non consistit in duodecim horis, sed in vna sola præsenti, quæ non est dies. Eadem autem ratio est etiam in nocte & hora quæ largè intelligitur, & est veluti trium partium, quæ rursus nobis considerantibus cernitur non posse consistere. Neque enim quando est prima eius pars, consistit. nondum enim sunt reliquæ: neque quando secunda. tunc enim prima non est amplius, nondum autem est tertia. Cùm autem plures eius partes hoc modo non sint, nec ipsa esse potest. Ergo quoniam hæc sunt tempus: Epicurus autem dicit tempus esse horum accidentia: ex sententia Epicuri erit ipsum tempus sui accidens. Quinetiam ostẽsum est motus rationem esse variè dubiam, propterea quòd nec moueri possit in eo in quo est loco, nec in eo in quo non est. Simul quoque tollitur mansio. Nam si non sit motus, nec mansio quidem erit. Ex collatione enim eius quod mouetur, intelligi-

Essentiæ quæ aliquo modo se habent, sunt rerum subiectarum.

Quæ dicũtur accidere essentiis, cùm non sint alia ab essentiis, non possunt consistere.

Nihil mouetur in loco in quo est, nec in eo in quo non est.

telligitur immobile: & eius quod non mouetur, id quod mouetur. Vnde quomodo si non sit dexterum, non erit siniſtrum: ita si non sit horum alterum, nec reliquum quidem potest intelligi. Et aliter. Dicunt dubitatores: Quod manet, ab aliqua causa cogitur manere. Quod autem cogitur manere, patitur. Quod autẽ patitur, mouetur. Quod ergo manet, mouetur. Sed si Epicurus dicit tempus esse accidentia: ostensum est autem de his dubitari: fatẽdum erit dubitari etiã de tempore quod eis accidit. Præterea si motus est incorporeus, & affectio, & vnumquodque eorum quæ sunt prędicata: & tempus etiã est incorporeum. Quoniam ergo est probabile incorporeis accidere incorporea, dicamus nec tempus esse accidens accidentium quæ sunt exposita. Cæterum cùm de temporis dubitauerimus essentia, deinceps dubitemus etiam de numero.

Quod manet, mouetur.

De numero.

Præterea quoniam ex rebus quæ sunt coniugatæ cum tempore, est etiam numerus, propterea quòd non absque enumeratione fiat temporis dimensio, vtpote horarũ & dierum & mensium, & prę terea annorum: rectè habere existimamus, si post prius à nobis confectam de illo quæstionem, de eo quoque dicamus: & maximè quoniam qui sunt ex Physicis doctissimi, adeò magnam vim tribuerunt numeris, vt eos existiment principia & elementa vniuersorum. ij autem sunt sectatores Pythagoræ Samij. Dicunt enim eos qui verè & sincerè philosophantur, esse similes iis qui laborant in contexenda oratione. Quomodo enim primùm dictiones examinant: ex dictionibus enim constat oratio: & quoniam ex syllabis dictiones, primũ considerant syllabas, ex syllabis enim in elementa vocis literatæ resolutis, de illis primùm scrutantur: ita dicunt Pythagorei oportere Physicos de vniuersitate scrutantes in primis examinare, in quænam resoluatur vniuersitas. Atque quod apparet quidem dicere esse principium vniuersorum, est quodammodo à natura alienum. Quidquid enim apparet, constare debet ex iis quæ non apparent. Quod autẽ ex aliquibus constat, non est principium, sed id quod illud ipsum constituit. Vnde etiam ea quæ apparent, non sunt dicenda rerum vniuersarum principia, sed ea quæ constituunt illa quæ non apparent, quæ quidem non apparebant. Obscura ergo & nõ apparentia posuerunt eorum quæ sunt, principia. Qui enim dixerunt atomos, vel similares partes ac magnitudines, aut communiter corpora quæ cadunt

Numeros Pythagorei putãt elementa & principia vniuersorum.

Quæ apparent, non sunt principia vniuersorum, sed ea quæ constituunt illa quæ non apparent.

ſub intelligentiam, eſſe rerum omnium principia, aliqua quidem ex parte ſe rectè geſſerunt, aliqua verò lapſi ſunt. Nam quatenus quidē obſcura & non euidentia dixerunt eſſe principia, rectè in eo verſantur: quatenus autem ea ponunt corporea, labūtur. Quomodo enim corpora quę percipiuntur intelligentia, & non ſunt euidentia, prę-
Corpora intelligibilia præcedunt corpora ſenſilia. dunt corpora ſenſilia: ita etiam oportet incorporea præcedere etiam corpora quæ percipiuntur intelligentia. & meritò. Quomodo enim
Incorporea præcedunt corpora intelligibilia. elementa dictionis non ſunt dictiones: ita etiam eleméta corporum non ſunt corpora. Aut ergo oportet ea eſſe corpora, aut incorporea. Quamobrem ſunt omnino incorporea. Sed neq; licet dicere quòd
Atomi æ ſunt æternæ. æternas accidit eſſe atomos: & ideo poſſe, cùm ſint corporeæ, vniuerſorum eſſe principia. Primùm enim qui & ſimilares partes, & qui magnitudines, & qui minima & indiuidua dicunt eſſe elementa, eorum æternam relinquunt ſubſtantiam: quò fit vt non magis atomi, quàm ea ſint elementa. Deinde etiamſi datum fuerit re vera æternas eſſe atomos: attamen quomodo qui mundum relinquunt ingenitum & æternum, nihilo ſecius ad eum mente cogitandum quærunt principia quę ipſum primū conſtituerunt: ita etiam nos quoque, inquiunt Pythagorici, naturalium Philoſophorum more cogitantes, conſideramus, ex quibúſnam conſtent hæc æterna & ratione contemplanda corpora. Aut ergo ſunt corpora quæ ea conſtituunt, aut incorporea. Et corpora quidem non dixerimus, quoniam oportebit dicere etiam corpora, quæ illa conſtituant: & ita in infinitum procedente cogitatione, eſſe vniuerſitatem principij expertem. Reſtat ergo vt dicatur
Ex incorporeis conſtituuntur corpora intelligibilia. ex incorporeis cōſtitui corpora quæ percipiuntur intelligētia: quod etiam confeſſus eſt Epicurus, dicēs per congeriem figuræ & magnitudinis & reſiſtentiæ & grauitatis, intelligentia perceptum eſſe corpus. Atque quòd incorporea quidem oporteat eſſe principia corporum quæ ſunt ratione contemplāda, ex his eſt perſpicuum. Num au-
Incorporea etſi ſint ante corpora, non ideo ſunt rerū principia. tem, non ſi aliqua incorporea conſiſtunt ante corpora, ea neceſſariò ſunt rerum elementa & prima principia? Ecce enim ideæ quoque cùm ſint incorporeæ, vt vult Plato, cōſiſtunt ante corpora: & vnumquodque eorum quæ oriuntur ac fiunt, oriuntur ac fiunt ad ea relata.
Ideæ non ſunt rerum principia. Sed eæ non ſunt rerum principia: quandoquidem vnaquæque idea ſi ſeorſum ſumatur, vnum eſſe dicitur: per alterius autem aut aliarum comprehenſionem, duæ aut tres aut quatuor. Quo fit vt numerus ſit tranſcendens earum ſubſtantiam: cuius per participationem, vnum aut duo aut tria, & his adhuc plura de eis prædicantur. & ſolidæ figu-

ræ

ræ ante corpus mente agitantur, cùm habeant naturam incorporeã. sed contrà, ea non sunt omnium principia. Nam ea quoque cogitatione præcedunt figuræ planæ, propterea quòd ex illis consistant solidæ. Sed nec figuras planas rerum posueris elementa. Vnaquæque enim earum componitur ex lineis præcedentibus. & lineæ habent numeros qui mente prius cogitãtur, quandoquidem ex tribus lineis appellatur triangulus, & quadratum ex quatuor: & quia simplex linea non sine numero mente est concepta, sed à signo ducta in signũ hæret duobus: omnes autẽ numeri ipsi quoque cadunt sub vnum. Nam binarius vnus est binarius: & ternarius vnum est, nempe ternarius: & denarius est vnum caput & vna summa numeri. His motus Pythagoras, dixit vnitatem esse rerum principium, per cuius participationem vnaquæque res vna dicitur: & eam si ex sui quidem cogitetur, vt ita dicam, identitate, intelligi vnitatem. Sinautem sibi adiungatur ex alteritate & diuersitate, efficere interminatum & indefinitum qui vocatur binarium: propterea quòd numerabilium, eorumque quæ sunt terminata ac finita, nullus sit idem binarius, ex eius autem participatione intelligantur binarij, vt etiã arguunt in vnitate. Duo ergo sunt rerum principia, Primum vnitas, ex cuius participatione omnes numerabiles intelliguntur vnitates: & interminatus binarius, ex cuius participatione sunt omnes terminati binarij. Quòd autem hæc sint re vera principia vniuersorum, variè docent Pythagorei. Nam ex iis quæ sunt, inquiunt, alia quidem intelliguntur ex differentia: alia autẽ ex repugnantia: alia autẽ relata ad aliquid. Atque ex differentia quidem esse quæ per se sunt, & sunt subiecta ex propria circunscriptione: vt homo, equus, planta, aqua, aër, ignis. Vnumquodque enim eorum consideratur absolutè, & non ex ea qua ad aliud refertur habitudine. Ex repugnantia autẽm esse, quæ considerantur ex repugnantia alterius ad alterum: vt bonum & malum: iustum, iniustum: vtile, inutile: sanctum, profanum: pium, impium: motum, quiescens: & alia his similia. Ad aliquid autem referri, quæ intelligũtur ex ea quæ est tanquam ad alterum relatione: vt dexterum, sinistrum: sursum, deorsum: duplum, dimidium. Nam & dexterum intelligitur ex ea quæ est tanquam ad sinistrum habitudine ac relatione: & sinistrum ex ea quæ est tanquam ad dexterum. Sursum ex ea quę est tanquam ad deorsum: & similiter in aliis. Dicunt autem ea quæ intelliguntur ex repugnãtia, differre ab iis quæ referuntur ad aliquid. Nam in contrariis quidem ac repugnantibus interitus alterius, alterius est ortus: vt in sanitate & morbo:

Figuræ nec solidæ nec planæ sunt principia.

Vnitas est rerum principiũ.

Binarius quo modo etiam principium.

Triplex est rerum differentio, nempe & quæ intelliguntur ex differentia, & quæ ex repugnãtia, et quæ sunt relata.

Ex differentia quænam sint res.

Ex repugnantia quænã sint.

Relata ad aliquid quænã sint.

Ex repugnantia quæ sunt, quomodo differant à relatis.

morbo,motu & quiete. Morbi enim ortus eſt ablatio ſanitatis. & ſi conſiſtat quidem motus, perit ſtatus: ſi oriatur autem ſtatus, tollitur motus. Eadem eſt ratio in dolore quoque & indolentia, bonoque & malo,& communiter in iis quę habent naturā contrariorum. Quę autem referuntur ad aliquid,hoc continēt quòd ſimul ſunt & ſe inter ſe perimunt. Nihil enim eſt dexterum, niſi ſit etiam ſiniſtrum: nihil autem duplum,niſi prius ponatur dimidium, cuius eſt duplum. Præterea in contrariis quidem ac repugnantibus nihil omnino cernitur medium: vt iam in morbo & ſanitate,vita & morte, motu & manſione. Nam inter ſanum eſſe & ægrotare, nihil intercedit: & inter viuere & mori: & inter moueri & manere. In iis autē quæ quodammodo ſe habent relata ad aliquid,eſt medium. Nam inter maius, exempli cauſa,& minus,quę quodammodo ſe habent relata ad aliquid,intercedit medium,nempe ęquale:ſimiliter etiam inter plus & minus, eſt ſatis vel ſufficiens: inter acutum autem & graue, eſt conſonans. Cæterum cùm ſint tria genera, nempe & quæ per ſe ſunt, & quæ ex repugnantia,& præterea ea quæ referuntur ad aliquid: debet neceſſariò etiam ſupra hæc ipſa poni aliquod genus & eſſe primum, propterea quòd omne genus ſit ante ſpecies quæ ſunt ſub ipſo collocatæ. Nam ſi ipſum quidem tollatur, ſimul tolluntur omnes ſpecies: ſublata autem ſpecie,nō vtique amouetur genus. Nam ea dependet ex illo,& non contrà. Atque eorum quidem quæ per ſe intelligūtur veluti tranſcendens genus poſuerunt vnum Pythagorei. Quomodo enim hoc per ſe eſt, ita etiam vnumquodque eorum quæ ſunt ex differentia,& vnum eſt,& per ſe conſideratur. Eorum autem quæ ſunt ex repugnantia,dixerunt eſſe principiū,generis locum tenens,ęquale & inæquale. In his enim conſideratur natura omnium quæ repugnant & ſunt contraria:vt manſionis quidē in æqualitate. Non enim ſuſcipit maius & minus. Motus autem in inæqualitate: ſuſcipit enim maius & minus. Similiter autem id quidem quod eſt ſecundum naturam,in æqualitate. eſt enim inſtabilis extremitas. Quod autem eſt præter naturam, eſt in inæqualitate. ſuſcipit enim maius & minus. Eadem ratio eſt in ſanitate & morbo, & rectitudine & obliquitate. Quæ autem referuntur ad aliquid,conſtant genere, exuperatione & defectu. Nam magnum quidē & maius,multumque & plus,altumq; & altius,intelliguntur per exuperationem: paruum autem & minus, abiectumque & abiectius,per defectū. Sed quoniam quę per ſe ſunt, & quæ ſunt per repugnantiam,& quæ referuntur ad aliquid,cùm ſint

Vnum eſt genus tranſcendens eorū quæ per ſe ſunt.

Æquale & inæquale eſt principium eorū quæ ſunt ex repugnantia.

Exuperatio & defectus eorum quæ referūtur ad aliquid.

genera,

genera, inueniuntur esse subiecta aliis generibus, vtpote vni æqualitati & inæqualitati, exuperationique ac defectui, considerem⁹ an hæc quoque genera possint reduci ad alia. Atque æqualitas quidem reducitur ad vnum. Nam vnum quidem primò est sibi ipsi æquale. Inæqualitas autem cernitur in exuperatione & defectu. Inæqualia enim sunt, quorum alterum quidem superat, alterum verò superatur. Sed exuperatio quoque & defectus collocatur in ratione interminati binarij, quandoquidē prima exuperatio & defectus est in duobus, nēpe in exuperanti & in exuperato. Emersērunt ergo omniū in summo principia, nempe prima vnitas & interminatus binarius, ex quibus fieri dicunt, & vnum quod est in numeris, & rursus eum qui post hæc est binarium. A prima quidem vnitate vnum: ab vnitate autem & interminato binario, duo. bis enim vnum, duo. & cùm in numeris nondum positus esset binarius, ne bis quidem erat in iis: sed sumptus fuit ex interminato binario: & ita ex eo & vnitate natus est binarius qui est in numeris. Similiter autem reliqui quoq; numeri ex his fuerunt effecti, vno quidem semper ambulante, interminato autem binario duo gignente, & numeros in infinitam extendente multitudinem. Dicunt itaque in his principiis vnitatem tenere rationem causæ agentis, binarium autem materiæ patientis. & quomodo eos qui ex iis constant effecerunt numeros: ita etiam mundum cōstruxerunt, & quæcunque sunt in mundo. Iam enim ex ratione vnitatis collocatum esse signum. Quomodo enim vnitas est aliquid indiuiduum: ita etiam signum est aliquod principium in lineis. Quo fit vt signū quidem habuerit rationem vnitatis, linea autem sit considerata ex ratione binarij. per transitū enim intelligitur & binarius & linea. & alioqui quæ intelligitur inter duo signa longitudo expers latitudinis, est linea. erit ergo ex binario linea. Superficies autem ex ternario, cuius non solùm ipsa consideratur longitudo, quatenus erat binarius, sed etiam tertiam accepit distātiam, nempe latitudinem. & tribus signis positis, duobus quidem ex contrario interuallo, tertio autem in medio lineæ quæ perfecta est ex duobus, rursus ex alio interuallo efficitur superficies. Solida autem figura & corpus, vtpote pyramidale, locatur ex quaternario. Tribus enim signis, vt prius dixi, sitis impositio aliquo alio supernè signo, efficitur pyramidalis figura solidi corporis. Iam enim habet tres dimensiones ac spatia, nempe longitudinem, latitudinem, profunditatem. Nonnulli autem dicunt ex vno signo constare corpus. hoc enim signum fluēs efficere lineam: lineam

Æqualitas reducitur ad vnum.

Exuperatio et defectus reducuntur ad binarium.

Vnitas & binarius sunt omniū principia.

Numeri quomodo nascantur ex vno & binario.

Vnitas habet rationem causæ agentis.

Binarius habet rationem causæ patiētis, id est materiæ.

Vnum & binarius constituerunt mundum, & quæ sunt in ipso.

Signum habet rationem vnitatis.

Linea consideratur ex ratione binarij.

Superficies cōsideratur ex ternario.

Solida figura, vtpote pyramis, considerātur ex quaternario.

cuius participatione vnuſquiſque & vnus homo fuit intellectus, & multi vocantur homines. Intelligitur enim homo, animal rationis particeps mortale. & propterea neq; Socrates eſt homo, neque Plato, neque aliquis alius in ſpecie. Si enim Socrates, quatenus eſt Socrates, eſt homo, Plato non erit homo, neque Dion aut Theon. & ſi Plato eſt homo, non erit homo Socrates. Dicitur autem & Socrates homo, & Plato, & vnuſquiſque ex aliis: neque ex ſingularibus hominibus vnuſquiſque eſt homo: ſed is cuius participatione vnuſquiſque intellectus eſt homo, qui non eſt vnus ex ipſis. Eadem autem eſt ratio & in planta, & in cæteris omnibus. Abſurdum eſt autem dicere nullum ex ſingularibus hominibus eſſe hominem, neque ex plantis plantam. Abſurdū eſt ergo & vnumquodque ex numerabilibus propria ratione nō dicere eſſe vnum. Et alioqui quæ etiam aduerſus genus affertur dubitatio, videtur peruenire etiam vſq; ad hanc opinionem Pythagoreorum. Quomodo enim homo in genere neque conſideratur cum hominibus in ſpecie, nam ipſe quoque eſt, vt ita dicā, ſpecialis: neque ſeorſum conſiſtit, quoniam ſingulares non fient homines eius participatione: neque in iis ipſis continetur. In cogitationem enim non cadit eſſe infinitos eius participatione, & partim quidem mortuis, partim viuis contineri. Quomodo ergo eſt hęc oratio dubia, ita etiam de hoc vno dubia magis erit, eo quòd nec cum ſingularibus numeris id conſideretur, neque de vniuerſo id ſtatuatur, neque vniuerſi participatione id ſit principium infinitis. Vnius quidem certè idea, cuius per participationem vnumquodque intelligitur, aut vna eſt vnius idea, aut plures ideæ vnius. Et ſi vna quidē, aut totius eſt particeps vnumquodq; ex numerabilibus, aut alicuius eius partis. Et ſi totius quidem eſt particeps, non eſt vna. Si enim totam vnius ideam habet, exempli cauſa A, neceſſariò B non habēs cuius ſit particeps, non erit vnum, quod eſt abſurdum. Si autem multarum partium eſt vnius idea, & vnumquodque ex numerabilibus eſt particeps vniuſcuiuſque eius partis: primùm quidem vnaquæque res nō erit particeps ideæ vnius, ſed partis eius: & ideo non erit vtique vna. Quomodo enim pars hominis non eſt homo, & pars dictionis non eſt dictio: ita pars ideæ vnius, non facit vt quod eius fuerit particeps ſit vnum. Deinde vnius idea, non erit amplius idea vnius, neq; vna, ſed plures. Vnum enim, quatenus eſt vnum, eſt indiuiduum. & vnitas, quatenus eſt vnitas, non diuiditur. aut ſi in plura diuiditur, fiet congeries multarum vnitatum: & non eſt vnitas. Si autē vnius plures

& multa, ex ſingularibus hominibus nullus erit homo.

Vnius ſitne vna idea, an plures.

sunt ideæ, adeò vt vnumquodque ex numerabilibus sit particeps alicuius propriæ ideæ ex qua vnũ intelligitur, aut idea A, & idea B sunt participes alicuius vnius ideę, ex qua vnumquodque eorum appellatur vnum, aut non sunt participes. Et si non sunt quidem participes, quomodo eæ possunt censeri dignæ appellatione vnius, & si nõ sint participes transcendentis ideæ vnius: ita etiam potest quidquid quomodocunq; dicitur vnũ, non appellari ex participatione ideæ vnius. Si autem sunt participes, manet quæ ab initio fuit dubitatio. Quomodo enim sunt duæ ideæ participes vnius ideæ, vtraque totius aut partis eius? Vtrumuis enim dixerint, redibunt quæ à nobis paulò ante allatæ sunt dubitationes. Accedit ad hæc, quòd quoniam quidquid ab homine comprehenditur, aut sensu comprehenditur & solo occursu, aut mente ac cogitatione: omnino congeries quoque si potest ab homine comprehendi, aut sensu comprehendetur, aut mente seu cogitatione. Sed sensu quidem & simplici indicatione comprehendi non potuerit. nonnullos enim decipit substantia numerabilium. Nam ea videntes alba aut nigra, aut communiter sensilia, existimant numerum esse rem aliquam sensilem & apparentem, cùm rei non ita habeat veritas. Nam album quidem & nigrum, &, exempli gratia, planta, lapis, & lignum, & vnumquodq; ex numerabilibus cernitur, & sensu potest comprehendi. Numerus autem, vt numerus, non est nobis sensilis, nec apparet. Consideremus autem hoc modo: Sensilia vt sensilia à nobis apprehenduntur etiam absque doctore. Nemo enim docetur videre album aut nigrum: neque asperum aut leue apprehendere. Numerus autem, vt numerus, non sine doctore à nobis apprehenditur. Quòd enim bis duo sint quatuor, & ter duo sint sex, & decies decem centum, discendo cognouimus. Non est ergo numerus aliquid sensile. An autem cognitus sit memoria per additionem & compositionem aliquorum, dubitabit quispiam recedens à sensilibus: vt Plato quoque dubitauit in libro De anima, quemadmodum duo seorsum manentia, duo non intelliguntur: si simul autem coierint, fiunt duo. Nam si post coitũ sunt eiusmodi cuiusmodi erãt ante coitum, erat autem vtrumque eorum vnum ante coitum, erit etiã post coitum vtrunque vnum. Nam si dederimus eis aliquid amplius accedere, præter id quod erant, nempe binarium, erit cõgressus duorum quaternio. Si enim vni quod coiit & vni amplius accedit binarius; quoniam in eo est vnitas, & vnitas intelligitur in cõgressu vnius & vnius, fiet quaternio, cùm duo quidem intelligantur quæ coëunt,

Numerus non est sensilis nec apparet.

Sensilia apprehẽduntur absque doctore.

Numerus sine doctore à nobis non apprehenditur.

Numerus sit ne memoria cognitus per additionem & compositionem aliquorum.

De numero quid dicat Plato in libro De anima.

duplex

duplex autem sit secundum naturam qui eis accessit binarius. Et rursus si in iis qui per coitum efficiunt denarium, aliquid amplius accedit denarius: quandoquidem in denario intelligũtur nouem & octo & septem, & reliqui inferiores numeri, infinitè infinitorum multitudo erunt decem, vt superius ostendimus. Plato autem vult etiam aliter argumentari. Si enim vnum, inquit, quãdo diuiditur & separatur, fit duo, omnino etiam vtriusque singulatim in vnum congressus, nõ intelligetur duo. Primæ enim causæ contraria est secunda causa. & si quæ ab eodem separantur duo sunt, quæ simul colliguntur & inter se sunt addita, non sunt duo. Est autem apud eum hic verborum contextus: Miror enim si quando vtrunque eorum erat inter se separatum, vtrunque erat vnum, & tunc non erant duo, sed cùm inter se appropinquarent. Hæc ergo fuit causa vt duo fierent, coitus vt inter se proximè ponerentur. Neque verò si quis vnum discinderit, potest adhuc mihi persuaderi, quòd similiter scissio causa fuerit vt duo fierent. contraria enim est quæ tunc erat causa vt duo fierent. Nam tunc quidem, quoniam propè inter se cogebantur, & alterum alteri addebatur: nunc autem quoniam alterum ab altero abducitur & separatur. per hæc apertè dicens, quòd si solus coitus vnius & vnius, & vnius solùm additio est causa vt fiant duo, cùm prius duo non essent, quomodo possum adhuc mihi persuadere, quòd vnum quando separatur & distrahitur, fit duo? coitui enim contraria est scissio & separatio. Atque sic quidem Plato. Sic quoque licet interrogare: Si numerus est aliquid: quando alteri additur aliquid, vt vnitati vnitas, tunc aut vnitatibus quæ coierunt accedit aliquid: aut ab iis quæ coierunt abscedit aliquid: aut ab eis neq; abscedit aliquid, nec accedit. Sed si eis neque accedit aliquid neque ab eis recedit, non erit binarius per alterius alteri additionem, vt neque erat ante coitum. Sinautem abscedit aliquid per earum additionem, erit diminutio vnius vnitatis, & non erit amplius binarius. Sinautem eis accedit aliquid, vtpote binarius: quæ debent duo esse, fient quatuor. Binarius enim qui accessit, erat vnitas & vnitas. Cùm ergo accesserit vnitati & vnitati quæ coibant, efficiet numerum. quod quidem est absurdum. Non est ergo aliquid numerus.

De ortu & interitu.

De mundi cõstitutione fuerunt diuersæ Physicorũ sententiæ.

DE ORTV & interitu existit quæstio Scepticis cum Physicis de vniuersitate. siquidem ex iis qui considerarunt de constitutione vniuersitatis, alij quidem ex vno generarunt omnia: alij autem ex pluribus.

bus. Et ex iis quidem qui ex vno, alij quidem ex nulla qualitate prædito, alij verò ex aliqua prędito qualitate. Et ex iis qui ex aliqua qualitate prædito, alij quidē ex aëre: alij verò ex aqua: alij verò ex igne. Et ex iis qui ex numerabilibus, alij quidem ex duobus: alij verò ex quatuor: alij autem ex quinque: alii autem ex sex. Et ex iis qui ex infinitis, alii quidem ex similibus iis quæ generantur: alii autem ex dissimilibus. Et ex his, alii quidem ex impatibilibus: alii verò ex patibilibus. Atque ex nulla quidem qualitate prædito & vno corpore vniuersitatis ortum constituerunt Stoici. Rerum enim, ex eorum sententia, principium est materia expers qualitatis, & omnino mutabilis. Ea autem mutata fiunt quatuor elementa, ignis, & aër, & aqua, & terra. Ex vno autem eoque qualitate prædito orta volunt esse omnia, Hippasus & Anaximander & Thales. Ex quibus Hippasus quidem, & vt nonnulli volunt, Heraclitus Ephesius, ex igne rerum fuisse ortum scriptum reliquerunt, Anaximander autem ex aëre, Thales verò ex aqua, Xenophanes verò, vt nonnulli volunt, ex terra.

Ex igne ortũ esse mundum scripsit Hippasus & Heraclitus Ephesius.

„ *Omnia namque ex terra, in terram & cuncta redibunt.*

Ex pluribus autem & numerabilibus, ex duobus quidē, nempe terra & aqua, Poëta Homerus, aliquando quidem dicens:

„ *Oceanumq; Deũm patrem, Tethim quoque matrem.*

Aliquando verò,

„ *Cuncti, cuncti, inquam, sed vos aqua terraque sitis.*

Ei autem, vt nonnulli volunt, adstipulari quoque videtur Xenophanes Colophonius. Dicit enim,

„ *Ex tellure & aqua exorti nam nos sumus omnes.*

Ex terra autē & æthere, Euripides, vt licet accipere ex eo quod dicit,

„ *Aethera canto ipsum, rerum terramque parentem.*

Ex quatuor autem, Empedocles.

„ *Radices primum nam terræ quattuor audi.*

„ *Candens Iuppiter, almaque Iuno, Plutoque, Nestis*

„ *Tristia quæ ora hominum & lachrymis perfundere fertur.*

Ocellus Lucanus & Aristoteles addiderunt quatuor elemẽtis quintũ corpus quod mouetur in orbem.

Ex quinque autem, Ocellus Lucanus & Aristoteles. Simul enim cum quatuor elementis assumpserunt quintũ corpus quod mouetur in orbem, ex quo dicunt esse cœlestia. Ex sex autem ortum omnium posuit Empedocles. Nam cùm dicit omnium quatuor esse radices, ex quatuor ortum esse statuit. Quando autem addit,

„ *Perdendamque absque iis, illisque parem vndique litem.*

„ *Cum his quoque amicitiam, quæ longa est lataque tantum:*

sex

ſex tradit rerum principia: quatuor quidem materialia, terram, aquã, aërem, ignem. Duo autem agentia ſeu efficientia, amicitiam & litem ſeu contentionem. Ex infinitis autem rerum ortum eſſe ſunt opinati, Anaxagoras Clazomenius & Democritus & Epicurus, & alii permulti. Sed Anaxagoras quidem ex ſimilibus iis quæ generantur: Democritus autem & Epicurus ex diſſimilibus & impatibilibus, nempe ex atomis. Heraclides autẽ Ponticus & Aſclepiades ex diſſimilibus quidem ſed patibilibus, nempe ex incõcinnis corpuſculis. Cùm ergo prius ſumpſerimus quòd his omnibus dubia oſtenditur & incerta rãtio phyſiologiæ ſublato ortu & interitu, promptius & alacrius de iis dicere aggrediamur, quæ ab eis dicuntur. Quanquam ſi rectè examinemus, per ea quæ prius dicta ſunt, huic capiti iam ſatis magna fuit vis allata. Quod enim oritur & interit, in tempore oritur & interit. Tempus autẽ non eſt, vt ſuperius oſtendimus. Quamobrem nec erit quod oritur & interit. Omnis quoque ortus & interitus ſunt quidem motus habentes vim mutandi. Nihil eſt autem motus, vt prius probauimus. Nec ergo fiet ortus nec interitus. Quidquid etiam gignitur & interit, non generatur & interit abſque agente & patiente. Nõ agit autem aut patitur quidquam. Quamobrem neque gignitur aliquid nec interit. Præterea ſi aliquid oritur & interit, alicui debet addi aliquid, & aliquid ab aliquo auferri: aut aliquid ex aliquo mutari. Ortus enim & interitus debet conſtare aliquo ex his quatuor modis: vt in denario, per ablationem vnitatis, fit quidem nouem, interit autem decem. Et rurſus in nouenario per additionem vnitatis, fit quidem denarius, interit autem nouenarius. Et in iis quæ intereunt aut gignuntur per verſionem ac mutationem, eadem eſt ratio. Sic enim interit quidem vinum, fit autem acetum. Si ergo quidquid oritur & interit, aut per additionem, aut per ablationem, aut per mutationem oritur & interit: quoniam oſtendimus neque eſſe additionem, neque ablationem, neque mutationem, vi ac poteſtate oſtendimus neque eſſe ortum nec interitum. Ad hæc accedit quòd id quod generatur & interit, debet tãgere illud à quo interit, & id in quod mutatur. Nihil eſt autem tactus, vt oſtenſum eſt. Neque ergo poteſt conſiſtere ortus aut interitus. Licet autem etiam primo loco dubitando dicere, quòd ſi fit ſeu oritur aliquid, aut fit id quod eſt, aut id quod nõ eſt. Sed neque fit id quod non eſt: ei enim quod nõ eſt, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque vt fiat oriatúrve accidit. Et aliter. Quod oritur ſeu generatur, patitur. Quod autem non eſt, nihil poteſt pati: eius

Ortum non eſſe probatur ex eo quòd nõ ſit tẽpus in quo res oriantur.

Ortum non eſſe probatur ex eo quòd nõ ſit motus.

Ortus et interitus reprobatur ex eo quòd nulla ſit additio nec ablatio.

Ortus & interitus tollitur ex eo quòd nõ ſit tactus.

Non oritur quod eſt, neque quod non eſt.

eius enim quod eſt, eſt pati. Non ergo fit aut oritur id quod non eſt. Sed neque id quod eſt. Iam enim eſt id quod eſt, neque opus habet ortu ſeu generatione. Nõ ergo id quod eſt, generatur ſeu oritur. Sed ſi neque id quod eſt, neque id quod non eſt, gignitur ſeu oritur: præter hæc autem nihil tertium cogitare licet: nihil gignitur ſeu oritur: Aliter. In iis quæ cernuntur, conſiderantur alia quidem quæ gignuntur ex vnõ per mutationem: alia autem ex pluribus per compoſitionem. Et ex vno quidem per mutationẽ, quæ eadem manente eſſentia, ex alia aliam ſumunt qualitatem: vt quando eodem manente humore in eadem multitudine, muſtum quidem euanuerit, vinum autẽ factum fuerit: aut vinum quidem euanuerit, acetum autem extiterit, aut cera manente euaneſcit quidem durities, facta ſit autẽ mollities, aut contrá. Ex pluribus autem per compoſitionem, vt catena quidem per alligationem circulorum ſeu annulorum: domus autem per coagmẽtationem lapidum: veſtis autem per connexionẽ ſubtegminis & ſtaminis. Si autem aliquid oritur etiam in iis quæ cadũt ſub intelligentiam, aut ex eo quod eſt, oritur aliquid, aut ex eo quod non eſt. Et ex eo quidem quod non eſt, nihil poteſt fieri. Oportet enim id quod gignit, alicuius habere eſſentiam, & aliquem motum ſuſcipere. Quamobrem ex eo quod non eſt, non poteſt eſſe quod generatur. Sed neque ex eo quod eſt. Nam ſi ex eo quod eſt, gignitur aut fit aliquid, aut fit ex vno aut ex pluribus. Et gigni quidem non poteſt ex vno. Si enim fit ſeu generatur ex vno, fit aut dum augetur aut minuitur, aut manet in eodem. Sed fieri non poteſt vt idem augeatur & minuatur. neque potuerit aliquid effici ſeipſo maius, aut aliquid idẽ effici ſeipſo minus. Nam ſi ſeipſo efficiatur amplius: quoniam nihil habet amplius præter ſe, ex eo quod non eſt, habet additionem. Sin autem ſeipſo rurſus minus, quoniam nihil habet ſui quod pereat præter ſe, in id quod non eſt peribit. Nihil ergo poteſt fieri ſeu oriri ex eo quod augetur aut diminuitur. Sed neque quod gignitur erit in eo quod manet in ipſo. Nam ſi ita ſit, aut eo manẽte immutabili aliquid ex ipſo generatur, aut eo mutato. Sed ex immutabili quidẽ, & quod ſemper ſimiliter & eodem modo ſe habet, non poteſt aliquid gigni. eſt enim generatio qnædam alteratio. Si autem ex mutato ac verſo: aut in ſeipſum mutato fit quod generatur, aut in alterum. Et ſi quidẽ mutato in ſeipſum, quod aliquid gignit rurſus manet idẽ. & manens idem, nihil generabit amplius. Sinautem vertatur in alterum: à propria ſubſtantia excedit quod vertitur & oritur: aut manet quidem in pro-

Gignuntur ſeu fiũt res ex vno per mutationem, ex pluribus per compoſitionem.

Ex eo quod nõ eſt, nihil poteſt generari.

Ex eo quod eſt, nihil poteſt fieri aut generari.

Ex vno nihil poteſt oriri ſeu generari.

Nihil poteſt augeri aut minui.

Ex eo quod manet in ſeipſo, nihil gignitur.

Ex immutabili nihil gignitur.

Ex mutato nihil gignitur.

propria ſubſtantia, aliam autem formam pro alia ſuſcipiens oritur: vt cera quæ transformatur, & aliàs aliam formam ſuſcipit. Sed ſi à propria quidem excedat ſubſtantia, in id quod non eſt interibit: & in id quod non eſt interiens, nihil generabit. Si autem manens in propria ſubſtantia, & aliam pro alia qualitatem ſuſcipiens generatur, eadem exiſtit dubitatio. Aut enim manente prima forma, & priore in ipſo qualitate, fit ſecunda forma & ſecunda qualitas, aut non manẽte. Sed neque manente priore forma, fit ſecunda: neque non manente, vt prius oſtendimus, quando conſiderabamus de patiente. Ergo nec ex vno fit quod oritur. Sed nec ex pluribus. Nam ſi duo coiërint, non orietur tertium duobus manentibus. Et rurſus ſi tria coiërint, non orietur quartum tribus manentibus. De his autem dictum eſt accuratius, quando quærebamus de hominis ſubſtãtia, oſtendentes quòd homo neque eſt corpus, neque anima, neq; compoſitum. Quamobrem ſi neque ex vno eſt quod oritur ſeu generatur, nec ex pluribus: præter hæc autem nihil eſt: neceſſariò ex iis quæ ſunt, nihil oritur ſeu gignitur. Sic quidem de ortu diſſerunt dubitatores. Dogmatici autem non occurrentes ad ſententiam, rurſus confugiunt ad exempla quæ petuntur ex euidentia. Nam aqua quidem cùm ſit calida, non ſit autem frigida, fit frigida. & quod eſt æs, cùm non ſit ſtatua, fit ſtatua. & ouum quidem poteſtate eſt pullus, actu autem nõ eſt ac perfectione: ſed dicitur poteſtate eſſe pullus, ad hoc vt ſit actu ac perfectione. Ergo & quod eſt, fieri gigniq́ue poteſt, & id quod non eſt. Deinde videmus ex homine gigni infantem: ſuccum autem ex herba. Quo fit vt omnis oratio Dogmaticorum procedat ad euidentiam. Errant autem qui hæc dicunt, & non occurrunt ad propoſitum. Aqua enim calida, & quæ non eſt frigida, neque fit calida, eo quòd ſit, neque frigida, eo quòd non ſit. Præter eſſe autem nihil eſt. Ergo nec in aqua ortus eſt aliquis ſeu generatio. Et rurſus neque fit æs, quoniã eſt æs: neque ſtatua, quoniam non eſt. In iis quoque quæ ſunt poteſtate & actu ſeu perfectione, eadẽ eſt ratio. Alioqui aut eſt aliquid amplius in eo quod eſt actu ac perfectione, quàm in eo quod eſt poteſtate, aut non eſt. Et ſi quidem nihil eſt amplius, eo ipſo neque fit ſeu oritur, eò quòd ſit poteſtate. Sin autem eſt amplius, hoc fit ex eo quod non eſt. quod quidem eſt abſurdum. At, inquiunt, infans oritur ex muliere grauida: & ex herba conſiſtit ſuccus. Et quid hoc, dicemus, ad id quod quæritur? Neque enim infans fit ſeu oritur cùm paritur, ſed in apertum ex occulto ducitur. Neque ſuccus: erat enim prius in herba,

Ex pluribus non fit id quod generatur.

In rerum ortu ac generatione Dogmatici confugiunt ad euidentiã. εἰς τελείωσιν

Aqua non fit calida nec frigida.

In aqua non eſt generatio.

In ære non eſt generatio.

Potentia & actu eſſe nihil eſt.

Infans nõ oritur cum paritur ſed in apertũ profertur.

Succus in herba non oritur, sed à loco transit ad locum.

herba, & extra herbam egressus solum mutauit locum. Quomodo ergo eum qui ex tenebris prodiit in lucem, non dicimus gigni, fieri aut oriri, sed à loco in locum transiuisse: eodem modo nec infantem fieri aut gigni dicemus, sed ex alio in alium transire locum. Nihil ergo gignitur seu oritur. eadem autem ratione nec interit. Si enim aliquid interit: aut id quod est, interit, aut id quod non est. Sed neque quod nõ est, interit. Nã quod interit, ad hoc vt non sit interit. Quod autem non est, cùm iam in eo sit quòd non est, non opus habet vt ad hoc transeat. Sed neque id quod est. Aut enim interit, manens in eo quòd sit, aut non manens. Et si manens quidem, simul erit & nõ erit, interibitque & non interibit. Si autem non manens, perit, & non vtique quod est, sed quod non est interit. Quamobrem si neq; quod est, neque quod non est, interit: præter hæc autem nihil est: nihil interit. Quidam autem hærentes temporum ortui & interitui, sic interrogant: Si mortuus est Socrates, aut mortuus est quando viuebat, aut quando è vita excessit. Et viuens quidem non est mortuus. vtique enim viuebat. & viuẽs non fuit mortuus. Sed neq; quando est mortuus. bis enim esset mortuus. Eadem autem vi ac virtute, sed in diuerso exemplo, Cronus hanc interrogauit orationem: Si interit paries, aut quando se inter se tangunt lapides & sunt compacti, interit, aut quando sunt separati ac disiuncti. Sed neque quando se inter se tangunt & sunt compacti, interit paries: neque quando sunt separati ac disiuncti. Et oratio quidem est huiusmodi. Duo enim sunt in cogitatione tempora, nempe & in quo se tangunt lapides & sunt compacti, & in quo sunt separati ac disiuncti. Præter ea autẽ nullum tertium potest tempus cogitari. Si ergo interit paries, in eorum altero debet interire. Sed in eo quidem in quo se inter se tangunt & sunt compacti lapides, nõ potest interire. est enim adhuc paries. & si est, non interit. Neque in eo in quo sunt seiuncti & separati. nõ est enim amplius paries. Quod autem non est, non potest interire. Si ergo neque quando se inter se tangunt lapides, interit paries, neque quando sunt separati ac seiuncti, non interit paries. Sic quoque concipi potest interrogatio: Si aliquid oritur & interit, aut in tẽpore in quo est, oritur & interit, aut in tempore in quo non est. Et in eo quidẽ in quo nõ est, nec oritur nec interit. Nam quatenus is est, neq; oritur nec interit. Sed nec in eo in quo non est, eorum quidpiam ei euenerit. In eo enim in quo non est aliquid, neque pati potest quidpiam neque agere. Quod si ita est, nihil oritur nec interit. Atque hæc quidem

Nihil interit.

Mortuum nõ esse Socratem quomodo probetur.

Paries nunquam interit.

Quod oritur & interit, nec in tempore in quo est, nec in tempore in quo non est, oritur aut interit.

dicta sunt aduersus naturales Philosophos. Tempus est autē ad eos quoque transeundi, qui amplexi sunt eam partem Philosophiæ quæ versatur in moribus.

Sexti Empirici liber decimus.

QVÆ ADVERSVS logicam & naturalem Philosophiæ partem, à Scepticis afferuntur dubitationes, prius persecuti sumus. Restat autē vt eas quoque subiiciamus quę afferri possunt aduersus eam quæ versatur in moribus. Sic enim vnusquisque nostrûm cùm perfectam ac scepticam seu considerantem acceperit affectionem, vt ait Timon, in quiete ac silentio facillimè semper viuet absque solicitudine ac motu, ea ratione

Sceptici viuunt absque metu & solicitudine.

„ *Ad mala non tendens suauiloquæ sophiæ.*

Sed quoniā morum contemplationē omnes ferè vno consensu existimant versari in bonis & malis discernendis, vt qui eā primus visus est mouisse Socrates, præcepit quærere tanquā maximè necessariū,

„ *Aedibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.*

oportebit nos quoque statim in initio de hac cōsiderare differentia.

Quænam sit summa rerum vitæ differentia.

OMNES Philosophi qui ritè vidētur instituere, & præter omnes prę clarissimè, veteres Academici, & Peripatetici, & prę terea Stoici, diuidentes solent dicere, ex iis quæ sunt alia quidem esse bona, alia verò mala, alia autē intermedia, quæ etiam dicunt indifferentia. aliis autē magis propriè Xenocrates. & singularis numeri vtens casibus,

Ex iis quæ sunt, alia bona, alia mala, alia indifferentia.

„ dicebat: Quidquid est, aut bonum est, aut malum est, aut neque bonum est, neque malum. Et cùm cæteri Philosophi absque demōstratione hanc proferrent diuisionem, ipse visus simul quoque assumere „ demonstrationē, dicebat: Nam si est aliquid separatum à rebus bo- „ nis & malis, & neque bonis neque malis, illud aut est bonum, aut nō „ est bonum. Et si est quidem bonum, erit vnum ex tribus. Si autem „ non est bonum, aut est malum, aut neque bonum, neque malum. Si „ autem est malum, rursus erit vnum ex tribus. Quidquid ergo est, aut bonum est, aut malum est, aut neq; bonum est neque malum. Vi autem ac potestate is quoque admisit diuisionē absque demonstratione. Quæ enim ad eam cōfirmandam assumpta est, non est alia quàm ipsa. Vnde si in se fidē continuerit demonstratio, ex se quoque fidem faciet

Bonū esse, & malum, & indifferens, quomodo probet Xenocrates.

Diuisio Xenocratis de bonis, malis, & indifferētibus, est absque demonstratione.

faciet diuiſio, vt quæ non differat à demonſtratione. Sed tamen quamuis videatur inter omnes conuenire quòd ſit triplex rerum differentia, nonnulli tamen diſſerendo verba profundunt, confitentes quidem in rebus hanc eſſe differentiam, ſophiſticè autem ſe inuoluentes in expoſita diuiſione. Hoc autem ſciemus ſi rem paulo altius repetierimus. Dicunt enim artium ſcriptores definitionem differre ſola conſtructione ab eo quod eſt in genere, &, vt vocant vniuerſale, cùm vi ac virtute ſit eadem, & meritò. Nam qui dixit, Homo eſt animal rationis particeps mortale, vi quidem ac virtute idem dicit quod is qui dixit, Si quid eſt homo, illud eſt animal rationis particeps mortale. voce autem differt. Quòd autem hoc ita ſit, eſt ex hoc perſpicuum, quòd non ſolum vniuerſale, vt vocant, comprehendat ſingularia, ſed definitio quoque peruadat ad omnes ſpecies rei quæ definitur: vt definitio quidem hominis ad omnes homines in ſpecie: equi autem definitio ad omnes equos. & ſi vnum poſitum ſit falſum, vtrunque fit malum, nempe vniuerſale & definitio. Cæterum vt hęc voce variantia, vi ac virtute ſunt eadem, ſimiliter perfecta quoque, inquiunt, diuiſio vim habens vniuerſalem, conſtructione differt ab vniuerſali. Qui enim hoc modo diuidit, Ex hominibus alij quidem ſunt Græci, alij verò Barbari, tantundē dicit atque hoc, Si aliqui ſunt homines, illi ſunt aut Græci, aut Barbari. Nam ſi inueniatur aliquis homo, qui neque ſit Græcus nec Barbarus, neceſſe eſt vt mala quidē ſit diuiſio, falſum autem ſit vniuerſale. Quamobrem id quoq; quod ſic dicitur, Ex iis quæ ſunt, alia quidem ſunt bona, alia verò mala, alia autem intermedia, perinde eſt ex Chryſippi ſententia ac hoc vniuerſale, Si ſunt aliqua quæ ſunt, illa ſunt aut bona, aut mala, aut indifferentia. Hoc autem vniuerſale eſt falſum, ſi aliquid falſum ei ſubiiciatur. Si duæ enim, inquit, res ſubiiciantur, altera quidem bona, altera verò mala, aut altera quidem bona, altera verò indifferens, aut mala aut indifferens, illud quidem Ex iis quæ ſunt, aliud quidem eſt bonū, verum eſt: hoc autem, Hæc ſunt bona, eſt falſum. non enim ſunt bona: ſed alterum quidem bonum, alterum verò malum. Et illud, Hæc ſunt mala, rurſus falſum. non enim ſunt mala, ſed alterum eorum. Similiter autem in indifferentibus. falſum eſt enim, hæc ſunt indifferentia, vt hoc quoque, Hæc ſunt bona vel mala. Atq; huiuſmodi quidem eſt hæc obiectio. Videtur autem non tangere Xenocratē, propterea quòd non ſit vſus caſibus pluralibus. Quo fit vt in indicandis iis quæ ſunt diuerſi generis, falſa facta fuerit diuiſio. Alij autem illam quoque

Definitio differt ſola conſtructione ab eo quod eſt in genere et vniuerſale.

Diuiſio perfecta vim habēs vniuerſalem, conſtructione differt ab vniuerſali.

quoque fecerunt obiectionem: Omnis, inquiunt, recta diuisio est generis sectio in propinquas species. Et ideo mala est hæc diuisio, Ex hominibus alij quidem sunt Gręci, alij verò AEgyptij, alij verò Persæ, alij verò Indi. Aliarum enim propinquarum specierũ non ea quæ est coniugans & proxima species ex aduerso opponitur, sed multæ eius species. cùm oporteret sic dicere: Ex hominibus alij quidẽ sunt Græci, alij verò Barbari. & deinde per subdiuisionem, Ex Barbaris alij quidẽ sunt AEgyptij, alij verò Persæ, alij autem Indi. Quod quidem est etiam in eorum quæ sunt diuisione. Nam quæ sunt bona & mala, nobis sunt differentia. Quæ autem inter bona & mala sunt intermedia, sunt nobis indifferentia. Oporteret ergò diuisionem non se sic habere, sed potius hoc modo. Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt indifferentia: alia verò differentia. Ex differentibus autem alia quidẽ sunt bona, alia verò mala. Est enim hæc diuisio similis ei quæ dicit, Ex hominibus alii quidem sunt Gręci, alii verò Barbari. Ex Barbaris autem alii quidem AEgyptii, alii verò Persæ, alii verò Indi. Quæ autem fuit exposita, est similis huic, Ex hominibus alii quidẽ sunt Gręci, alii verò AEgyptii, alii autem Persæ, alii verò Indi. Sed de his quidem obiectionibus non est nunc necesse prolixa vti oratione. Illud autem fortasse prius cõueniet explicare & distinguere, quod Est duo significat, & vnum quidem, alicuius esse essentiam: vt in pręsentia dicimus, Dies est, id est Diei nunc est essentia. Alterum autem est, vt Dies apparet. vt nonnulli Mathematici sæpe solent dicere, Quod inter aliqua duo astra est interuallum, est cubitale, quasi dicant, Apparet, non autem est omnino. Nam fortasse quidẽ est centum stadiorum: apparet autem vnius cubiti propter altitudinem, & propter visus distantiam. Cùm autem hæc particula Est, sit duplex: quando scepticè seu considerando dicimus, Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt bona, alia verò mala, alia intermedia: illud Sunt, ibi locamus non vt quod significet essentiam, sed apparitionem. Nam de bonorum & malorum & neutrorum secundum naturam substantia, est nobis satis magnum certamen aduersus Dogmaticos: Quòd autem ad id attinet quod apparet vnumquodque, solemus appellare bonũ vel malum vel indifferens: vt etiam in populis videtur Timon id declarare, cùm dicit,

Diuisio recta est generis in propinquas species.

Diuisio bonorum & malorum & indifferentium non recte facta.

Est duo significat, & essentiam & apparitionem.

„ *Dico etenim, mihi quòd quidam sermo esse videtur,*
„ *Qui iudex veri & regula recta siet,*
„ *Quòd natura siet diuina, bonum quoque semper,*

De bonis & malis quid dicat Timon.

Vita æqua & constans ex quibus est homini.

Posita ergo eo quo prius ostendimus modo, prius dicta diuisione, videamus quid sit sentiendum de iis quæ sunt in ipsa, à notione ducentes initium.

Quid sit bonum, malum, & indifferens. 5

CVM contradictio quæ à nobis hoc in loco tractatur aduersus Dogmaticos, præcipuam habeat partẽ in discernendis bonis & malis, oportebit ante omnia eorum statuere notionẽ. Ex sapientis enim Epicuri sententia, neque quærere licet neque dubitare absque anticipata notione. Atque Stoici quidem communibus, vt ita dicam, hęrentes notionibus, bonum hoc modo definiunt: Bonum est vtilitas, aut non diuersum ab vtilitate. Vtilitatem quidem dicentes virtutem & quæ est ex virtute actionem: ab vtilitate autem non diuersum hominem bonum & amicum. Nam virtus quidẽ, cùm sit quodammodo affecta pars animæ tenens principatum, & bona quædam ex virtute operatio, apertè est vtilitas. Bonus quoq; homo & amicus, cùm rursus sint ipsi quoque ex bonis, neque dici debent vtilitas, neque diuersi ab vtilitate propter hanc causam. Partes enim, aiunt Stoici, neque eædem sunt quæ tota, neque diuersæ à totis: vt, manus neque eadem est quæ totus homo. Non est enim manus totus homo, neque diuersa à toto. Nam cum tota manu totus intelligitur homo. Quoniam ergo viri boni & amici pars est virtus: partes autem neque eædem sunt quę tota, neque diuersæ à totis, dictus fuit vir bonus & amicus non diuersus ab vtilitate. Quo fit vt vniuersum bonum definitione sit comprehensum, siue à recto sit vtilitas, siue non sit diuersum ab vtilitate. Hinc etiam ex consequentia cùm trifariam bonum dixerint appellari, vnumquodque significatum rursus describunt propria mentis conceptione. Dicitur enim bonũ, inquiunt, vno quidem modo, id ex quo & à quo licet iuuari, quod quidẽ in primis & præcipuè est virtus. Ab ea enim, tanquam ab aliquo fonte, naturaliter vniuersa oritur vtilitas. Alio autem dicitur id per quod accidit vt iuuemur. Ita non solùm virtutes dicentur bona, sed etiam quæ fiunt ex eis actiones, siquidem per eas quoque accidit vt iuuemur. Tertio autẽ & vltimo modo dicitur bonum, quod potest iuuare, comprehẽdente hac definitione & virtutes, & ex virtute actiones, & amicos & bonos viros, Deosque & bonos dæmones. Quamobrem non pariter dicitur apud Platonem & Xenocratem multis modis nominari bonum, &

Absque notione anticipata neque dubitare licet, neque quærere, vt vult Epicurus.

Bonum quomodo definiũt Stoici.

Virtus est vtilitas.

Vir bonus et amicus non diuersi ab vtilitate.

Partes neque sunt tota, nec diuersa à totis, vt volunt Stoici.

Bonum à quo & ex quo licet iuuari.

Bonum per quod accidit vt iuuemur.

Bonum quod potest iuuare.

apud

apud Stoicos. Illi enim quando dicunt aliter dici bonum, ideam, & aliter quod est ideæ particeps, significata exponunt & multum inter se distantia, & quæ nihil habent inter se commune: cuiusmodi quidpiam considerabamus etiam in voce Canis. Quomodo enim ex ea significatur quidem casus, sub quem cadit animal latrans: & præterea sub quem animal aquatile: & præterea sub quem Philosophus: quinetiam sub quem astrum. Nihil autem inter se commune habent eiusmodi casus: neque in secundo continetur primus, nec in tertio secundus: ita etiam dicendo bonum ideam, & id quod est ideæ particeps, est quidem expositio significatorum, sed separatorum, & quæ nullã habent comprehensionem. Atque tales quidẽ, vt prius dixi, fuerunt antiquiores. Stoici autem volunt in boni appellatione secundum significatum primum comprehendere, & tertium duo. Fuerunt autẽ qui dicerent bonum esse quod per se est eligendum. Alij autem sic: Bonum est quod confert ad beatitudinem. Alij autẽ, quod complet fœlicitatem. Beatitudo autem seu fœlicitas est, vt definierunt Zeno Cleanthes & Chrysippus, bonus vitæ fluxus. Atque boni quidẽ definitionis genus est huiusmodi. Solent autem nõnulli, cùm bonum dicatur tribus modis, ad primi significati definitionem protinus inquirere, quatenus dicit, Bonũ est ex quo aut à quo licet iuuari: quòd si re vera bonum est à quo licet iuuari, solam in genere virtutem dicendum sit esse bonum. ab ea enim sola accidit iuuari: à definitione autem excidere vnamquanque ex iis quæ sunt in specie: vtpote prudẽtiam & temperantiam, & cæteras. à nulla enim earum accidit hoc ipsum iuuare ac prodesse: sed à prudentia quidem prouidere, & non communiter prodesse. Si enim hoc ipsum accidit iuuare & prodesse, non erit definitè prudentia, sed virtus in genere. A temperantia autem, vt fert eius prædicatum, temperantem esse ac moderatum, non commune prodesse. & in cæteris conuenienter. Qui autem huic resistunt reprehẽsioni, hoc dicunt. Quando dicimus, Bonum est, à quo accidit aliquid iuuari, perinde est ac si dicamus, Bonum est à quo accidit aliquid iuuari eorum quæ sunt in vita. Sic enim etiam vnaquæque eatum quæ sunt in specie virtutum, bonum erit, communiter quidẽ iuuare & prodesse non afferens, præbens autem aliquid eorum quæ versantur in iuuando: vt alia quidem, prouidere, vt prudentia: alia autem, esse temperantem ac moderatum, vt temperantia. Ii autem volentes, vt qui respondeant, priorem effugere reprehensionem: in aliã sunt deuoluti. Si enim horum quæ dicuntur bonorum, alterum est

Bonum apud Platonem & Xenocratẽ dicitur & idea boni, & id quod est ideæ particeps.

Canis significata inter se distantia.

Bonum idea, & bonũ ideæ particeps nullam habẽt comprehensionem.

Boni aliquot definitiones.

Beatitudo quid sit.

Virtus sola in genere est bonum.

quo

quo accidit vt aliquid iuuetur eorum quæ sunt in vita, virtus in genere cùm sit bonum, non cadet in hanc definitionem. Non enim ab ea accidit aliquid eorum quibus vita iuuetur. Alia quoque dici solent aduersus has definitiones, affinia dogmaticæ curiositati. Nobis autẽ sufficit ostendere, quòd qui bonum dicit id quod prodest, aut quod est propter se eligendum, aut quod confert ad fœlicitatẽ, aut qui aliqua huiusmodi ratione definit, non docet id quod est bonũ, sed ostendit id quod accidit. Iam enim quòd prosit quidem bonum, & quòd sit eligendum quatenus est bonum, dictum est. & quòd cuiusmodicunque sit bonũ, id sit efficiens beatitudinis, concedunt omnes. Sed si præter hæc inquiratur quídnam sit hoc quod prodest, & quod propter se est eligendum, & efficiens beatitudinis, non vtique consentient, etiam si prius communi consensu dicerent id esse quod prodest & quod propter se est eligendum, sed res redibit ad bellum irreconciliabile, cùm alius quidem dicat virtutem, alius verò voluptatem, alius verò doloris vacuitatem, alius verò aliquid ex differentibus. Si autem ostenderetur ex prius dictis definitionibus quod sit bonum, non seditionem inter se agitarent, tanquam boni ignoraretur natura. Expositæ ergo definitiones non docent quod sit bonum, sed quod bono accidit. Quamobrem nõ in hoc solùm se improbè gerunt, sed etiam in eo quòd rem cupiant quæ non potest fieri. Qui enim ex iis quæ sunt aliquid ignorat, nec scire potest quid illi accidat: vt qui ei qui nescit quid sit equus, dicit, Equus est animal hinniens, non docet quid sit equus. Is enim qui ignorat equum, ignorat etiã quid sit hinniens, quod quidem erat equi accidens. Et ei qui non comprehẽdit quid sit bos, is qui pronuntiat, Bos est animal mugiens: non ostendit bouem. Is enim qui eum non nouit, simul etiam non comprehendit mugire, quod est accidens bouis. Igitur ei qui bonum mente nõ concepit, temere & inutiliter dicitur, quòd bonum est quod est eligendum & quod prodest. Primùm enim est discenda ipsius boni natura: deinde tunc scire oportet quòd prosit, & quòd sit eligendum & efficiens fœlicitatis. Propter eam autem ignoratam tales definitiones non docent quod quæritur. Exempli autem causà hæc dicta esse sufficiet de boni intelligentia. ex quibus, vt opinor, sunt manifesta etiã quæ de malo artificiosè traduntur ab iis qui sunt diuersæ sententiæ. Malum enim est quod est bono contrarium, quod quidem est noxa, vel non diuersum à noxa. Et noxa quidem, sicut & vitium, est etiam mala actio. non est autem aliud à noxa, sicut vir malus & inimicus.

Bonum est quod prodest.

Quid sit quod prodest, dubitatur.

Boni definitiones non docent quid sit bonum, sed quid bono accidat.

Hinniens est equi accidens.

Mugiens non ostendit bouẽ.

Malum bono contrariũ, nempe noxa.

Vitiũ et mala actio est noxa.

Inter

Inter hæc autem, bonum, inquam, & malum, est etiam quod nominabatur indifferens, quòd neutro modo se habeat. Quænam autem sit vis harum definitionum, & quænam sint dicenda aduersus definitiones, licet discere ex iis quæ dicuntur de bono. Nunc autem his prius constitutis transeamus ad considerandum, an quomodo mente concipitur aliquod bonum & malum, ita etiã esse possit natura. Atque quòd non satis quidem firmè ac validè descripserint Dogmatici boni & mali notionem, prius sumus ratiocinati. Vt fœlicius autem nos quoque simul nos conferamus ad tractãdum de eius essentia, satis est dicere, quòd omnes homines, vt dicebat etiam AEnesidemus, bonũ existimantes id quod eos capit, cuiusmodicunque sit, inter se pugnantia de eo ferunt iudicia. & quomodo, exempli causa, consentientes esse corpoream aliquam formæ pulchritudinem, de formosa ac pulcha muliere dissident, præferente quidem AEthiope nasi simitatem & nigrorem: Persa autem commendante nasi aduncitatem & alborem: alio autem dicente omnibus esse pulchriorem, quæ & in figura & in colore est mediocris: eodem modo communi etiam & anticipata notione opinantes esse aliquod bonum & malum, & vulgus & Philosophi: bonum quidem quod eos capit & iuuat, malum autem quòd secus se habet, de specie inter se pugnant.

Bonum existimantes omnes homines id quod eos capit, de eo pugnãtia ferunt iudicia.

De pulchritudine dissident homines.

„ *Namque aliis alius delectatur mage factis.*

& vt dicit Archilochus, Alius propter aliud factũ maiori lætitia perfunditur. siquidem alius gloriam amplectitur, alius diuitias, alius bonam existimationem, alius autem voluptatem. Eadem est ratio etiã in Philosophis. Nam Academici quidem & Peripatetici dicunt esse tria genera bonorum: & alia quidem esse in anima: alia verò in corpore: alia autem extra animam & corpus. Atque in anima quidẽ esse virtutes: in corpore autem sanitatem & bonam habitudinem, vigentesque & bene affectos sensus, & quidquid est eiusmodi. Extra animam autem & corpus, diuitias, patriam, parentes, liberos, amicos, & similia. Stoici autem dixerunt ipsi quoque esse tria genera bonorũ, sed non similiter. Ex iis enim alia quidem esse in anima: alia autem extrà: alia autem neque in anima, neque extrà, eximẽtes genus à bonis corporis, vt quæ non sint bona. Ex in anima quidem dicunt esse virtutes & bonas actiones: extrà autem esse & amicum & virum bonum: & bonos liberos, & parentes, & similia. Neque autem in anima neque extrà ipsum esse bonum virum, quod ad se attinet. Neque enim fieri potest vt ipse sit extra se: neque in anima. constat enim ex

Tria bonorũ genera dicunt Peripatetici.

Stoici quomodo dicant tria genera bonorum.

Genus stoici eximunt à bonis.

anima & corpore. Sunt autem qui tantum abeſt vt genus eximant à bonis corporis, vt etiam in ipſis bonum reliquerint præcipuum: cuiuſmodi ſunt qui carnis amplectũtur voluptatem. Ne autem videamur nimis fuſa & prolixa vti oratione, oſtendentes non conuenire atque adeò pugnare hominũ de bono & malo iudicium, in vno tanquam exemplo, nempe in ſanitate, rem explicabimus, quoniã de ea ſolemus loqui frequentius. Sanitatem ergo alii quidem bonum exiſtimant, alii autem non bonum. Et ex iis qui eam bonum exiſtimant, alii quidẽ eam maximum dixerunt bonum, alii autem non maximũ. Ex iis verò qui non bonum dixerunt, alii quidem indifferens præcipuum ac præpoſitum: alii autem indifferens quidem, ſed non præcipuum ac præpoſitum. Atque hoc quidem primum bonum dixerunt, nempe ſanitatem, non pauci tam Poëtæ quàm qui ſoluta ſcripſerunt oratione. Nam Simonides quidem Lyricus dicit, Præclaræ ſapientię ne eſſe quidem gratiam, niſi quis honeſtam habeat ſanitatem. Licymnius cùm hæc prius dixiſſet:

Voluptas carnis.

Sanitas ſitne bonum.

Simonides Lyricus.

„ *O nitidis es quæ oculis mater Apollinis*
„ *Sublimium adium, regina optabilis,*
„ *Et dulcè ridens ſanitas:* quàm excelſum ſtatim ſubiungit?
„ *Quædam eſt opum, quædam parentum eſt gratia,*
„ *Aequiparatur quodque Diis humani imperij,*
„ *Beatus abſque te eſſe ſed nemo poteſt.*

Herophilus in Diætetico.

Herophilus quoque dicit in Diætetico, nõ demonſtrari poſſe ſapientiam, artemque eſſe incertam & obſcuram, viresque nõ poſſe decertare, opesque eſſe inutiles, infirmamque & imbecillam eloquentiã, ſi abſit ſanitas. Atque ij quidem ſic. Dicebant autem eam eſſe bonum, non tamen primũ Academici & Peripatetici. Dicebant enim vnicuique bono tribuẽdum eſſe ſuum ordinem ac dignitatem. Hinc Crantor volens nos deducere ad eius quod dicitur maiorem euidentiam, admodum eleganti & lepido vſus eſt exemplo. Si, inquit, nobis in mẽtem venerit aliquod commune & publicum omnium Græcorum theatrum: & ad id accedere vnumquodque bonum primas partes ſibi vendicans, ſtatim etiam deducemur ad notionem differentiæ bonorum. Nam primùm quidem diuitiæ ſe ingerentes dicent, Ego, ô præclare Græcorum cœtus, ornatum præbens hominibus, & veſtes, & calceos, & alia quibus vtantur: ſum vtilis & ægrotis & ſanis: & in pace quidem præbeo quæ ſunt iucunda ac delectabilia: in bello autem ſum nerui rerum gerẽdarum. Hęc verba cùm audiiſſet vniuerſus

Bonorum differentia quomodo cognoſcatur ex Crantore.

Diuitiæ primas partes ſibi vendicant.

uersus Græcorum cœtus, vnanimes vno ore iubent vt primæ dentur diuitiis. Sed cùm iam id publico proclamaretur præconio, accedens voluptas

Adfuit huic & amor, desiderium, atque venustus
Qui possit quamuis prudentes fallere, sermo.

Voluptas primas partes sibi vendicat.

Dixit autem prodiens in medium, æquum esse vt ipsa publico renuntiaretur præconio. Diuitiæ enim, inquit, non sunt firmæ ac stabiles, sed vix vno die durant, ab ædibusque auolant cùm exiguo tempore floruerint. Eas autẽ persequuntur homines, non propter se, sed propter eam quæ ex ipsis accedit voluptatem & delectationem. Græci autem omnes omnino non aliter quàm sic rem se habere existimantes, clamabunt oportere coronare voluptatem. Sed cùm ea quoque iam esset acceptura præmium, ingressa est sanitas cum deabus quæ illi assidẽt, docetque neque voluptatis neque diuitiarum vllum esse vsum si ipsa absit. Quid mihi in morbo prosunt diuitiæ? Mallem non multum habens vnde viuam quotidie, tristitię ac mœroris expertem vitam agere, quàm diues ægrotare. Cùm eam rursus audiissent Græci, & accepissent quòd in lecto decumbens & ægrotans non posset consistere fœlicitas, dicebant vincere sanitatem. Sed cùm iam vinceret sanitas, & ingressa esset fortis & excelsi animi virtus, fortiũ virorum & Heroum eam magna stipante caterua, & dixisset, Si nõ adsim, bonorum quæ sunt apud vos aliena erit possessio, optarintque hostes vos abundare bonis omnibus, vt qui sint vos superaturi. Ergo his quoque auditis, Græci primas quidem partes dabunt virtuti: secundas autem sanitati: tertias verò voluptati: in vltimo autem loco collocabunt diuitias. Atque Crantor quidem in secũdo loco posuit sanitatem, sequens Philosophos quos prius diximus. Non bonum autem eam dixerunt Stoici, sed indifferentem. Indifferens autem dici potest esse tribus modis. Vno quidem modo id ad quod nulla fertur appetitio, neque incitat occasio. vt quòd sint stellæ pares aut impares, aut capilli in capite. Secundo autẽ modo, ad quod fertur quidem appetitio, & incitat occasio, sed non magis ad hoc quàm ad illud: vt in duabus drachmis quæ non differunt charactere ac splendore, cùm oportuerit alteram earum eligere, non magis ad hanc quàm ad alteram tendit appetitio, aut incitat occasio. Tertio autem & vltimo modo dicunt esse indifferens, quod neque confert ad fœlicitatẽ, neque ad infœlicitatẽ. In quo significato dicunt & sanitatem & morbum, & omnia corporea, & plurima externa esse indifferentia: pro-

Sanitas primas partes sibi vendicat.

Fortitudo seu magni animi virtus primas sibi vendicat.

Sanitas secundũ Stoicos, non bonum, sed indifferens.

Indifferens quot modis dicitur.

pterea quòd nec tendant ad fœlicitatem nec ad infœlicitatẽ. Id enim eſt indifferens, quo licet bene vti & malè. Virtute autem ſemper bene, vitio autem malè, ſanitate autem & iis quæ pertinent ad corpus, aliquando quidem bene, aliquando verò malè vti licet. & ideo hæc poſteriora ſunt indifferentia. Iam verò ex his indifferentibus, alia quidem dicunt eſſe præcipua ac præpoſita: alia verò reiecta ac reiectanea: alia autẽ neque præcipua ac præpoſita, neque reiecta ac reiectanea. Et præcipua quidẽ ac præpoſita eſſe, quæ ſatis habent dignitatis. Reiecta autẽ ſeu reiectanea, quę ſatis habent indignitatis. Non eſſe autem præcipua ac præpoſita, neque rurſus eſſe reiectanea, vt extendere & inflectere digitum, & quidquid eſt huic ſimile. In præcipuorum autem ac præpoſitorum numerum referri quidem ſanitatẽ viresque ac pulchritudinem, diuitiasque & gloriam, & his ſimilia. In iis autem quę ſunt reiectanea, morbum, paupertatem, & dolorem, & quæ his proportione conueniunt. Sic quidem Stoici. Non eſſe autem indifferens præcipuum, ſanitatem, & quidquid eſt ei ſimile, dixit Ariſton Chius. Perinde eſt enim eam dicere indifferens præcipuum ac præpoſitum, atque cenſere eam eſſe bonum, & propemodum differre tantùm nomine. In ſumma enim, indifferentia quæ ſunt inter virtutem & vitium, nullam habere diuerſitatem. neque aliqua quidẽ eſſe natura præcipua ac producta, aliqua verò reiectanea, ſed ex diuerſis temporum circunſtantiis. neque quæ dicuntur eſſe præcipua ac præpoſita, omnino eſſe præcipua ac præpoſita: neque quæ dicuntur eſſe reiectanea, neceſſariò eſſe huiuſmodi. Si ergo oporteat eos quidem qui ſunt ſani miniſtrare Tyranno, & ideo tolli de medio: eos verò qui ægrotant, liberatos à miniſterio ſimul etiam liberari ab occiſione, elegerit ſapiens potius ægrotare hoc tempore quàm eſſe ſanum. Et hac ratione neque ſanitas eſt omnino præcipuum ac præpoſitum: neque morbus reiectaneum. Quomodo ergo in ſcribẽdis nominibus alij alia prę̃ponimus elemẽta, ea pro diuerſis componentes circunſtantiis: & D quidem præponimus quando ſcribimus nomen Dionis: I autem, quando Iouis: O autem, quando Orionis: non quòd natura aliæ aliis præponantur, ſed quòd tempora hoc nos cogant facere: ita etiam in rebus quæ ſunt inter virtutem & vitia, nõ eſt aliqua naturalis aliarum aliis prælatio, ſed potius quòd ita accidat. Atque cùm ex his quidem oſtenſa ſit, veluti quodam ſubiecto exemplo, anticipata notio de bonis & malis & etiam de indifferentibus, deinceps oportebit ea attingere quæ ad propoſitum dicuntur à Scepticis.

Indifferentiũ alia præpoſita quæ προηγμένα dicũtur, alia ἀποπροηγμένα, id eſt reiecta.

Sanitatem nõ eſſe præcipuũ indifferens dixit Ariſton Chius.

pticis. Si est ergo aliquod natura bonum, & est aliquod natura malũ, id debet esse commune omnium, & omnibus esse bonum vel malũ. Quomodo enim ignis habens natura vim calefaciendi, omnes calefacit, & non alios quidem calefacit, alios verò refrigerat: ita quod natura est bonum, debet omnibus esse bonum, & non aliis quidem bonum, aliis verò non bonum. Quamobrem Plato quoque probans Deum esse natura bonum, argumentatus est à similibus. Quomodo enim, inquit, calidi est proprium calefacere, & frigidi proprium est frigefacere: ita etiam boni proprium est benefacere. Bonum est autem Deus: est ergo Dei proprium benefacere. Quamobrẽ si est aliquid natura bonum, hoc aduersus omnes bonum est. Et si est aliquid natura malum, hoc aduersus omnes est malum. Nihil est autem omnium cõmune bonum aut malum, vt ostendemus. Non est ergo aliquid natura bonum aut malum. Aut enim omne quod quispiam opinatur bonum, dicẽdum est verè esse bonum, aut non omne. Et omne quidem non est dicendum. Si enim omne quod quisquam opinatur bonum, dixerimus bonum: quoniam idem alius opinatur malum, & alius bonum, & differẽs opinatur indifferens, dabit quidem idem simul esse & malum & bonum & indifferens: vt, exempli causa, voluptatem Epicurus quidem dicit esse bonum: qui autem dixit,

„ *Insaniam magis quàm gaudeam*,

malum. Stoici autẽ indifferens & nõ præcipuum. Sed Cleanthes quidem nec eam esse natura, nec eam in vita habere dignitatẽ, quomodo nec fucatorium pigmentum esse secundum naturã. Archedemus autem dicit esse quidem secundũ naturam, vt pilos sub ala, non habere autem dignitatem & existimationem. Panætius autẽ dicebat aliqua quidem esse secundum naturam: aliqua autem præter naturam. Si ergo quidquid alicui videtur bonum, id omnino est bonum: quoniam voluptas Epicuro quidẽ videtur bonum, alicui autem Cynico malum, alicui verò Stoico indifferens, erit voluptas simul bonum & malum & indifferens. Non ergo quidquid alicui videtur bonum aut malum, id dicẽdum est esse bonum aut malum. Si autem quod alicui videtur bonum, est etiam omnino bonum: debemus esse præditi vi comprehendendi, & posse discernere differentiam in iis quorum suscipitur opinio: vt dicamus id quod iste opinatur bonum, esse re vera bonum: quod autẽ ille opinatur bonum, non esse natura bonum. Aut ergo per euidentiam euenit hanc capi differentiam, aut per aliquam rationem. Sed fieri quidem non potest vt capiatur per euidẽtiam. Quidquid enim incurrit

Bonum debet esse omnibus commune.

Malum natura debet esse omnibus malum.

Deũm esse natura bonũ, quomodo probet Plato.

Nullum est omnium commune bonũ & malum.

Voluptatem Epicurus dicit bonum.

κάλλωβον. Cleanthes voluptatem dicit non esse natura.

De voluptate varij variè sentiunt.

Boni non capitur differentia per euidentiam.

per euidentiam, communiter & vno eodemque consensu capitur, ab iis qui minimè impeditas habent apprehensiones: vt licet videre in omnibus ferè quæ apparent. Non autem communi consensu idem dicitur esse bonum omnibus: sed aliis quidem virtus, & quod est eius particeps: aliis verò voluptas: aliis autem doloris vacuitas: aliis autem aliquid aliud. Non ergo euidenter incurrit in omnes quod verè est bonum. Si autem capitur ratione: quoniam vnusquisque eorum omnium qui de diuersis sectis gloriantur, propriam habet rationem: & aliam quidem Zeno, per quam virtutem esse bonum est opinatus: aliam autem Epicurus, per quam voluptatem. non eandem autem Aristoteles, per quam, sanitatem, rursus vnusquisque proprium adducet quod non est in natura bonum, neque commune omnium. Nullum ergo est natura bonum. Si enim quod est vniuscuiusque proprium, non est bonum omnium, neque natura: præter proprium autẽ vniuscuiusque bonum, nullum est communi consensu bonum: nullum est ergo bonum. Præterea si est aliquod bonum, id propria ratione debet esse eligendum: quoniam quilibet homo eligit id assequi, sicut etiam malum fugere. Nihil autem est eligendum propria ratione vt eligendum, vt ostendemus. Non est ergo aliquod bonum. Si enim est aliquid propria ratione eligendum, aut ipsum eligere est eligendum, aut aliquid præter hoc: vt eligere diuitias est eligendum: aut ipsæ diuitiæ sunt eligendæ. Et ipsum quidem eligere non est eligendum. Si enim eligere est eligendum propria ratione, non debemus studium ponere vt assequamur quod eligimus, ne ab eo excidamus vt eligamus amplius. Quomodo enim bibere aut comesse est eligendum, ne cùm biberimus aut comederimus, excidamus ab eo vt amplius velimus bibere aut comesse: ita si eligere diuitias aut sanitatẽ est eligendum, non oporteret nos persequi diuitias aut sanitatem: ne ea assecuti, ab eo excidamus vt eligamus amplius. Persequimur autem eorum consecutionem: non est ergo eligendum eligere, sed potius fugiendum. Et quomodo is qui amat, studet vt potiatur ea quam amat, vt fugiat eam quę est in amando molestiam: & sitiens festinat bibere, vt fugiat tormentum sitis: ita qui in eligendis diuitiis molestia afficitur, eligendo properat assequi diuitias, vt liberetur ab eo vt amplius eligat. Si est autẽ aliquid aliud eligendum quàm ipsum eligere, aut est ex iis quæ sunt à nobis separata, aut ex iis quæ sunt in nobis. Et si est quidem à nobis separatum & extrà, aut aliquid in nos ab eo accidit, aut nihil accidit. Accidit autem

Bonum nõ capitur ratione.

Bonũ propria ratione debet esse eligẽdum.

Ipsum eligere sitne eligendũ.

Nullum est bonum & eligendum ex iis quæ sunt extrà.

tem vt ab amico, aut à viro bono, aut à filio, aut ab aliquo alio ex iis quæ extrà dicuntur esse bona: aut accidit aliqua in nos ab eo motio, aut aliquis gratus & acceptus status, & bona affectio: aut nihil accidit eiusmodi: neque sumus in differenti motione quando amicũ existimamus eligendum aut filium. Et si nihil quidẽ omnino in nos existit huiusmodi: neque erit omnino quod extrà est nobis eligendum. Quomodo enim eius ad quod mobiliter afficimur, fieri potest vt faciamus electionem? Nam alioqui si delectabile quidem intelligitur ex eo quòd nos ab ipso delectemur: molestum autẽ ex eo quòd molestia afficiamur: bonum autem, nempe ἀγαθόν, ἀπὸ τ. ἄγασθαι, id est ab eo quod laudamus & admiramur: sequitur vt id à quo nobis non ingeneratur lætitia ac delectatio, neque admirabilis & laudabilis affectio, neque iucunda & voluntariè susceptа aliqua motio, ex eo neq; ingeneretur electio. Si autem ab aliquo quod extra est, vtpote amico aut filio, in nos fit iucunda aliqua cõstitutio, aut lubenter susceptа affectio, erit non propter se eligendus amicus aut filius, sed propter iucundam hanc constitutionem, lubenterque ac voluntariè susceptãm affectionem. Sed erat quidem eiusmodi constitutio, non extrà, sed in nobis. Nihil ergo ex iis quæ sunt extrà, est propter se eligendum aut bonum. Sed neque ex iis quę sunt in nobis, est eligendum aut bonũ. Aut enim hoc est corporeum, aut animale. Sed corporeum quidem solum non fuerit. Si enim ponatur solum corporeum & non animę, effugiet nostram cognitionem. est enim omnis cognitio animæ. & est par externis subiectis, & quæ nullam habent cum nobis sympathiam ac consensionem. Si autem habet aliquid iucundum & gratũ quod pertingit vsque ad animã, ex eo erit eligendum & bonum, non autẽ quatenus est solummodo motio corporea. Quidquid est enim eligendum, iudicatur sensu aut intelligentia, non autem corpore experte rationis. Si ergo qui eligendum capit sensus, aut animæ cogitatio, est propria ratione: nihil ergo ex iis quæ accidunt in corpore, est propter se eligendum aut bonum. Si autem sit ex iis quæ sunt in anima, id rursus deuoluitur ad eam quæ ab initio fuit dubitationem. Nam cùm vniuscuiusque cogitatio habeat iudicia quæ minimè conueniunt cum cogitatione proximi, necesse est vt vnusquisque existimet id esse bonum quod sibi videtur. Non est autem quod vnicuiq; videtur bonum, natura bonum. Nec hac ergo ratione est aliquid bonum. Eadem autem est ratio etiam de malo. In boni enim inquisitione id vi ac potestate traditum est. Primum quidem, quoniam cùm alterum

Bonum cur græcè dicatur ἀγαθόν.

Nullum est bonum & eligendum ex iis quæ sunt in nobis.

Cognitio est animæ, & par externis subiectis.

Ex iis quæ sunt in corpore, nihil est eligendum.

Ex iis quæ sunt in anima, nihil est bonũ & eligendum.

alterum tollitur, ſimul etiam tollitur alterum. vtrunque enim intelligitur ex habitudine & relatione ad alterum. Deinde quoniam rurſus licet etiam primò in vno exemplo confirmare quod dicitur, vtpote inſipientia quam ſolam eſſe malum dicunt Stoici. Si enim natura malum eſt inſipientia, oportebit quomodo calidum cognoſcitur eſſe calidum naturaliter, quòd qui ad id acceſſerint calefiant: & frigidum ex eo quòd frigefiant: ita etiam inſipientiam cùm ſit natura malum, cognoſci ex eo quòd malè afficiãtur. Aut ergo qui dicuntur inſipientes, malè afficiuntur ab inſipientia, aut ſapientes. Sed ſapientes quidem non malè afficiuntur, ſunt enim extra inſipientiam. à malo autem quod eis non adeſt, ſed eſt ab eis ſeparatum, malè affici nõ potuerint. Si autẽ inſipientes malè afficit inſipientia, aut cùm ſit ante ipſos, eos malè afficit, aut latens & non euidens. Et latens quidem & non euidẽs minimè eos malè afficit. Nam ſi eos lateat nec ſit euidens, non eſt malum nec ab eis fugiendum. ſed quomodo moleſtiã quæ non apparet, & dolorem qui eſt inſenſilis, non fugit nec pertimeſcit quiſpiam: ita etiam inſipientiam quæ non eſt ſuſpecta & non apparet, nemo vitabit vt malum. Si autem manifeſtè & euidenter ab eis cognoſcitur, & eſt natura malum, deberent inſipientes eam fugere tanquam natura malum. Inſipientes autem non fugiunt tanquã malum euidens, id quod ab eis qui ab eo ſunt remoti dicitur deſipere. Sed vnuſquiſque ſuum amplectitur iudicium, eius autem qui contrà ſentit iudicium vituperat. Quamobrem nec inſipientibus eſt euidens inſipientia tanquam natura malum. Quo fit vt ſi neque ſapientes malè afficiantur ab inſipientia, neque ea inſipientibus res ſit fugienda, dicendum ſit inſipientiam non eſſe natura malum. Quod ſi non eam, neque aliquid aliud ex malis quæ dicuntur. Solent autem quidã ex ſecta Epicuri occurrentes ad has dubitationes, dicere, quòd naturaliter & abſque vllo magiſtro animal fugit quidem dolorẽ, perſequitur autem voluptatem. Cùm primum enim eſt natum, & nondũ ſeruit opinionibus, pulſum inſueto frigore aëris, flet & luget. Si autem naturaliter quidem appetit voluptatem, declinat autem dolorem, eſt ei aliquid natura fugiendum, nempe labor ac dolor: & eligendum, voluptas. Non animaduertunt autẽ qui hæc dicunt, quòd etiam viliſſima & abiectiſſima animalia bono impertiunt. Illis enim voluptatis magna eſt participatio. Deinde quòd neque omnino fugiendus eſt labor. Labore enim melius ſe habet ſanitas, roborantur; & aluntur corpora laboribus. Artes accuratasque ſcientias nõ abſque

Inſipientia nõ eſt natura malum.

Dolorẽ natura fugit omne animal, voluptatem autem perſequitur.

Labor nõ eſt omnino fugiendus.

absque labore accipiunt homines. Quamobrem labor non est omnino fugiẽdus natura. Sed neque quod natura videtur iucundum, est omnino eligendum. Sæpe quidem certè accidit vt quæ nos primo occursu voluptate affecerant, ea secundo, etsi sint eadem, iniucunda existimẽtur, vtpote quòd iucundum non sit natura eiusmodi, sed prò diuersis circunstantiis nos aliquando quidem sic, aliquando autem aliter moueat. Sed & qui solum honestum bonum opinantur, existimant etiam à brutis ostendi quòd id sit natura eligendum. Videmus enim, inquiunt, quòd quædam generosa animantia, vt tauri & galli, cùm nulla eis voluptas & delectatio sit proposita, decertãt vsque ad mortem. Ex hominibus quoque, qui pro patria, aut parẽtibus, aut liberis se ad mortem offerunt, hoc nunquam facerent, cùm post mortem nulla speretur voluptas, nisi naturaliter honestum & bonum eos & quoduis generosum animal semper attraheret ad se eligendũ. Sed hos quoque latuit, quòd planè est insipientis, existimare prius dicta animantia, boni consideratione mota, decertare ad extremam vsque respirationem. Ipsos enim audire licet dicentes, quod sola sapiens affectio aspicit bonum & honestum: insipientia autem excæcat ad id discernendum. Quamobrem gallus & taurus qui sapientis nihil habent affectionis, honestum & bonum non intuentur. Et alioqui si est aliquid de quo vsque ad mortem certant hæc animantia, id non est aliud quàm vincere & esse superiora. Aliquando autẽ vinci & subiici est pulchrius ac honestius, cùm sit vtrunque eorũ indifferens. Non est ergo natura bonum sed indifferens vincere & esse superiorem. Quamobrem si dicant gallũ aut taurum, aut aliquod aliud forte animal, honestum expetere, quî fit quòd homo quoque id sibi scopum proponit? Non enim eo quòd ostenderint illa huius curam gerere, ostensum est hominem quoque esse talem. Deinde si quoniam quędam sunt animalia fortia, & quæ voluptatem quidem despiciunt, laboribus autem se offerunt, dicitur etiam homo honesti curam gerere: si multa sunt animalia gulæ ventriq́ue seruientia, dicemus contrà hominem magis vsurpare voluptatem. Si autem dicant esse quidem aliqua animãtia voluptati dedita, hominem autem non esse omninò huiusmodi, nos quoque retorquẽtes dicemus, Non si aliqua animantia honestum persequuntur naturali ratione, protinus homo quoque eum sibi finem proponit. Dicit autem alius quispiam animalia omni ratione contendere vt vincant & sint superiora propter se: hominem autem non propter se, sed propter consequentem in anima delectationem

Voluptas non est omnino eligenda.

Honestum non est solum natura eligendum.

Bruta non boni cõsideratione decertant vsque ad mortem.

tionem & lætitiam, quæ est quędam grata & expetenda constitutio: hocque esse magis existimandum in hominibus, in quibus & honor & laus & dona & gloria, animum magis possunt delectare & gaudio perfundere, & ideo eam vrgere & impellere ad aspera & molesta fortiter perferenda. Vnde etiam qui se fortiter gerunt vsque ad mortem, & se pro patria deuouent & occidendos offerunt, propter hanc fortasse causam strenuè decertant & moriuntur. Nam etsi è viuis excedunt, attamen quando viuunt gaudent & lætantur dum celebrantur laudibus. Est autem verisimile, nonnullos quoque eorum opinantes quòd post mortem similes eos laudes expectent, præuisam mortem eligere. Est etiam satis probabile, alios hoc pati, videntes quòd in vita essent toleraturi perpessu longè difficiliora, si essent contemplaturi,

„ *Raptari miseras natas, natosque perire,*
„ *Affligi thalamos, prosterni deiicierque*
„ *In terram infantes, dum prælia tristia miscent.*

Multis ergo modis quidã glorioſam mortem malunt oppetere, non autem quòd honestum, quod tantopere iactant Dogmatici, tantopere expetant & tanto studio persequantur. Sed de his quidem hactenus sit dubitatum.

An positis natura bonis & malis contingit beatè & fœliciter viuere.

ATQVE quòd natura quidẽ nihil sit bonum & malum, satis considerauimus. Nunc autem quæramus an etiam his cõcessis fieri possit vt bene ac beatè viuamus. Qui enim, vt ipsi volunt, bonum est assecutus, & malum declinat, is est fœlix ac beatus, quandoquidẽ vitæ rectè agendæ scientiam dicunt esse prudentiam, quæ bona quidẽ & mala discernit, acquirit autem beatitudinem. Sceptici autẽ nihil temere ponentes aut tollentes, & omnia considerantes, docent quòd iis quidem qui natura bonum aut malum constituerunt, consequens est vt miserè viuant & infœliciter: iis autem qui nihil definiunt, & cohibent assensionem, vita est longè facillima. Hoc autẽ didicerimus, si rem paulò altius prius sumpserimus. Omnis ergo existit infœlicitas propter quandam perturbationem. Omnis autem hominibus sequitur perturbatio aut propterea quòd quędam intensè & vehementer persequantur, aut propterea quòd vehemẽter & intensè fugiant. Vehemẽter autem & intensè persequuntur omnes homines id quod ipsi

Beatus quis sit & fœlix.
Prudentia quid sit.
Scepticis vita est longè facillima.
Infœlicitas vnde existat.

ipſi opinantur bonũ, & fugiunt quod conſtitutum eſt malum. Omnis ergo ex eo exiſtit infœlicitas, quòd bona quidem perſequãtur vt bona: mala autem fugiant vt mala. Quoniam ergo credidit Dogmaticus, quòd hoc quidem eſt natura bonum, illud verò malum, ſemper quidem hoc perſequẽs, illud verò fugiens, & ideo perturbatus, nunquam erit beatus. Aut enim quidquid perſequitur quiſpiam, id ſtatim & natura eſt bonum: & quidquid fugit quiſpiam tanquam fugiendũ, id re vera eſt eiuſmodi. aut aliquid eorum quæ perſequuntur eſt eligendum & non omne. & aliquid eorum quæ fugiuntur, eſt fugiendum. aut ea ſunt in eo quòd quodammodo ſe habeant & referantur ad aliquid: & vt ad illud quidem relatum, hoc eſt eligendum aut fugiendum: vt ad rerum autem naturam, neque eſt eligendum, neque fugiendum. Atque ſi quidquid quidem quiſpiam quomodocunque perſequitur, poſueris natura bonum, & quod fugit natura fugiendũ, non vitalem ages vitam, vt qui neceſſe habeas idem ſimul perſequi & fugere. & perſequi quidem, quatenus nonnulli quidem eligendũ exiſtimant: fugere autem, quatenus opinantur alij fugiendum. Si autem non quidquid perſequuntur aut fugiunt non dixeris eſſe eligendum aut fugiendum, ſed ex iis aliquid eſſe eligendum & aliquid fugiendum, viues quidem, ſed non viues abſque perturbatione. Perpetuò enim perſequẽs id quod natura opinatus es bonum, & quod exiſtimaſti malum, fugiens, nunquam liber eris à perturbatione. Sed & cùm bonum nondum apprehenderis, propter aſſequẽdi deſiderium valde perturbaberis. & aſſecutus, propter nimiam lætitiam, aut propter eius quod acquiſiiſti ſollicitam cuſtodiam nunquam quieſces. Eadem eſt autem etiam de malo ratio. Neque enim cùm es à malo remotus, es expers curæ, cùm de te ſatis ſumat ſupplicij, quæ eſt in fugiendo & in cauendo perturbatio. Neque cùm es in malo, vnquam ceſſas à tormento, inquirens & conſiderans quemadmodum graue fugias exitium. Sin autem dixeris non eſſe aliquid magis natura eligendum quàm fugiendum, neque magis fugiendum quàm eligendum, cùm vnumquodq; eorum quæ ſubiiciuntur, ad aliquid quodam modo ſe habeat ac referatur, & pro varietate temporum & circunſtantiarum nunc quidem ſit eligendum, nunc verò ſugiendum: viues quidẽ beatè & abſque vlla perturbatione, vt qui neque propter bonum tãquam bonum efferaris, neque propter malum deiiciaris, quod neceſſariò quidem euenit magno & excelſo animo accipiens, liber autem ab ea quæ eſt ex opinione moleſtia, per quam exiſtimatur aliquid

Dogmaticus nunquam erit beatus.

Beatitudo ex eo exiſtit, quòd nihil ſit natura bonum nec malum.

quid adésse boni aut mali. Hoc tibi aderit ex eo quòd nihil opineris natura bonum aut malum. Non licet ergo beatè viuere ei qui bona aut mala aliqua esse statuerit. Præterea id quoque quod est mali alicuius efficiens, omnino est etiam fugiẽdum vt malum: vt si dolor est malum, omnino id quoque quod est efficiens doloris, simul cum dolore statuetur esse fugiendum. Et si mors est ex malis, erit id quoque quod morte afficit, ex malis & fugiendis. Ergo & communiter si malum est fugiendum, necessariò id quoque quod est mali efficiens, erit malum fugiendum. Quæ autem à nonnullis dicuntur bona natura, sunt etiam malorum efficientia, vt docebimus. Sunt ergo vi ac potestate mala, quæ ab aliquibus dicuntur bona, & ideo sunt causæ infœlicitatis. Nam propter huiusmodi bona sunt omnia mala, auaritia, & mala fama, & ambitio, & studium cõtentionis, & libido, & quæcunque alia sunt his similia. Vnusquisque enim quod opinatus est bonũ & eligendum, acriter ac vehementer persequens, latenter incidit in propinquum vitium: vt (erit enim quod dicitur dilucidum, si conuenientia posita fuerint exempla) Qui bonum esse diuitias anticipata notione accepit, debet omnia acri ac vehementi studio facere vt assequatur diuitias, & assiduè illud comicum meditari præceptum, *Lucrare ô amice æstateque & hyeme.* & illud tragicum lubenter admittere, O *aurum, quod pulcherrimè dextra teneris mortalium.* Omnia antem facere vt assequaris diuitias, nihil est aliud quàm esse auarum. Qui ergo diuitias maximum esse bonũ præ se fert, eo quòd magnopere studeat diuitiis, fit auarus. Rursus qui gloriã posuit virtutem, acriter ac vehemẽter appetit gloriam. Gloriam autem appetere, est esse ambitiosum. Ponere ergo gloriam esse natura bonum & eligendum, magnum aliquod malum procreat, nempe ambitionẽ & gloriæ cupiditatem. Idem autem inueniemus etiam in voluptate. Iis enim qui magno studio contendunt ad eam assequendam, necesse est vt quędam flagitiosa libido consequatur. Quamobrem si id quod est malorum efficiens, est malum: ostensum est autem ea quæ quidam Philosophi opinati sunt bona, esse omnium malorum efficientia: dicendum est ea quæ quidam opinati sunt bona, esse vi ac potestate mala. Sed nec possunt dicere aduersarij, quòd in iis quidem persequendis & appetendis, appetentibus & persequentibus est aliquod malum: vt ei quidem qui diuitias persequitur, auaritia: ei autem qui gloriam, ambitio: ei autem qui aliquid aliud, aliena quædam perturbatio: assecutis autem est liberatio à perturbationibus, & quies à

Mali alicuius efficiens est fugiendum vt malum.

Bona quæ dicũtur sunt etiã malorum efficientia.

Diuitiæ sunt efficientes auaritiæ.

Gloria est efficiens ambitionis.

Voluptas est efficiens flagitiosæ libidinis.

Per bonorum assecutionẽ nõ liberamur à perturbationibus & molestijs.

priori

priori moleſtia. Qui enim diuitias eſt aſſecutus, non amplius acri ac vehementi ſtudio quærit diuitias; & qui voluptate eſt potitus, ſoluit vehementiam ſui in eam ſtudij. Quomodo certè animantia quæ gradiuntur in loco prærupto & præcipiti, vt bibant, per doloré tendunt ad voluptatem: & ſimul atque ſunt exatiata, quieſcunt à prioribus laboribus: ita etiam homo dum ad bonum quidé properat, neceſſariò moleſtia afficitur: aſſecutus autem id quod deſiderabat, liberatur à moleſtia. Nemo, inquam, hoc poteſt dicere, neque rem ita ſe habere. Etſi enim ea ſint aſſecuti quæ bona exiſtimant, magis anguntur & maiori afficiuntur moleſtia, quòd non ſoli ea habeant. Bona enim cũ eo pretioſa & magna contentione expetenda exiſtimant, quòd ſoli ea poſſideant. Quamobrem ingeneratur eis in proximos æmulatio & inuidia. Quo fit vt & bonorũ quæ dicitur perſecutio non ſit abſq; miſeria & afflictione: & eorum poſſeſſio plura mala pariat. De ipſis quoque malis rurſus eadé eſt ratio. Si quiſpiam enim anticipata notione præceperit eſſe quædam mala natura, vtpote ignominiam, pauperiatem, orbitatem, doloré, morbum, & communiter inſipiétiam: non his ſolis cruciatur, ſed etiam plurimis aliis propter ipſa malis. Nam ſi ipſa quidem adſint, non ab ipſis ſolis agitatur ac vexatur, ſed ab ipſa etiam quam de iis concepit opinione, qua credidit adeſſe ſibi malum: & tanquam maius malum eum depopulatur ea anticipatio. Si non adſint auté, ſimiliter non quieſcit: ſed vel futurum præcauens, vel extimeſcens, ſecum habitantem habet ſolicitudinem. Cùm autẽ ratio oſtenderit nihil horum eſſe natura bonum, aut natura malum, ſoluetur perturbatio, pacataque ac tranquilla vita nos excipiet. Sed quòd propter ea quæ quidam opinãtur bona, accedit multitudo malorum, & propter mala alia mala exiſtunt, adeò vt propter ea ad beatitudiné peruenire nequeat, eſt perſpicuũ ex iis quæ dicta ſunt. Conſequenter autem eſt oſtendendum, quòd nec contingit aſſequi auxilium ei qui per dogmaticam ingreditur Philoſophiam. Nam ſi ponatur aliquid natura bonum, aut malum natura, qui exhortatur eum qui perturbatur, ad bonum vehementer perſequendum vt bonum, aut vehemẽter fugiendum malum vt malum, eum ab initio reprimit, dicens: Neque bonum perſequi cõuenit, neque malum fugere. oſtendens quòd id quod ipſe perſequitur, eſt minimè æſtimandum: nec ei ipſum perſequi conuenit: ſed maiora ſunt ei perſequenda: vt, minoris quidem æſtimationis ſunt diuitiæ, maioris autem virtus: nec illæ, ſed hæc eſt perſequẽda: aut quòd hoc quidem cùm parum proſit, multas

Æmulatio et inuidia vnde exiſtat.

Bona perſequentes et poſſidentes nõ carent malo.

Qui mala aliqua natura exiſtimat, ea angitur ſi adſint, & concepta de iis opinione, ſi nõ adſint, cruciatur metu & cautione.

Qui credit nihil eſſe natura bonum aut malum, vitã agit tranquillam.

Exhortationes nihil auxilij afferunt ei qui aliquid natura dicunt bonum aut malũ.

habet moleſtias: hoc verò cùm multũ profit, paucas. Sed dicere quidem, quòd nec bonum conuenit vehemẽter perſequi, neque malum fugere, eſt diuerſum ab iis quæ cẽſent Dogmatici, qui ſemper in vulgus iactant ea eſſe eligenda ac reiicienda, expetẽdaque & fugienda. Dicere autem, hoc quidem non eſſe perſequendum, tanquam humile & abiectum, ad hoc autem eſſe contendendum tanquam præclarius, eſt eorum qui non ſoluunt perturbationem, ſed eam aliò transferunt. Quomodo enim primum perſequens quiſpiam, moleſtia afficiebatur: ita etiam ſecundum perſequens quiſpiam moleſtia afficietur. Quo fit vt morbum pro morbo afferat Philoſophi oratio. quandoquidem eum qui diuitias, aut gloriam, aut ſanitatem appetit, auertens, ne ea perſequatur, ſed honeſtum, exempli cauſa, aut virtutem, non liberat à perſecutione, ſed ad alteram traducit perſecutionem. Quomodo ergo Medicus qui tollit quidem pleuritidem, efficit autẽ peripneumoniam ſeu ſpirandi difficultatem: & remouet quidẽ phrenitidem, eius autem loco inducit lethargum: à periculo non liberat, ſed mutat: ita etiam Philoſophus pro alia aliam inducens perturbationẽ, non fert opem ei qui perturbatur. Non enim licet dicere quòd quæ pro alia inducitur perturbatio, eſt moderata: quę autem tollitur, vehementior. Qualem enim habuit opinionẽ is qui perturbabatur, de eo quod perſequebatur, talem habuit etiam de ſecundo. Opinabatur autem primum quidem tanquam bonum, & ideo ad id magno ſtudio contendebat. Ergo & qui ſecundum bonum eſſe opinatur, & ex æquo ad ipſum contendit, parem habebit perturbationem, & fortaſſe etiam vehementiorem, quòd contrarium ſit ei perſuaſum, nempe pluris eſſe quod ipſe nũc perſequitur. Si ergo efficit Philoſophus, vt qui moleſtia afficitur, alterum pro altero perſequatur, non liberabit moleſtia. Si autem abſolutè docet, Hoc quidem parum prodeſt, plures autem habet moleſtias: faciet comparationẽ electionis & fugæ cum alia electione & fuga: non autẽ tollet moleſtiam. quod quidem eſt abſurdum. Nam qui moleſtia afficitur, non vult diſcere quid magis moleſtia afficit & quid minus, ſed deſiderat liberari à moleſtia. Tum demum ergo eam licebit effugere, ſi oſtenderimus ei qui perturbatur in mali fuga aut boni perſecutione, quòd neque eſt aliquod bonum natura, neque malum: ſed ea, vt dicit Timon, ab hominibus mente ſunt diiudicata. Id autem docere, eſt Scepticorum proprium conſiderationis. eſt ergo eius vitam beatam acquirere.

Philoſophi oratio à bono dehortans vt aliud bonum perſequatur, affert morbum pro morbo.

An is qui de natura bonorum & malorum ſuſtinet aſſenſionem, ſit omnino beatus.

FOELIX quidem eſt ac beatus, qui vitam traducit abſque perturbatione, &, vt dicebat Timon, qui eſt in quiete & tranquillitate. Omni enim ex parte, inquit, eum tenuit tranquillitas: &, *Poſtquam eum vidit in tranquillitate à ventis placida.* Ex bonis autem & malis quæ dicuntur, alia quidem inducta ſunt ex opinione: alia autẽ ex neceſſitate. Ex opinione quidem rationis participe inducta ſunt, quæ ex iudicio perſequuntur vel fugiunt homines: vt in externis quidem eligenda dicuntur & bona, diuitiæ & gloria & nobilitas, & amicitia, & quidquid eſt eis ſimile. In iis autem quæ pertinent ad corpus, pulchritudo, vires, bona habitudo. In iis verò quæ ad animam, magni animi virtus, iuſtitia, prudentia, temperantia, communiter virtus. & fugienda quæ ſunt his contraria. Ex neceſſitate autẽ acceſſerunt, quę conſtant ex affectione ſenſus experte rationis, & quæ præbet quædã naturalis neceſſitas, ſua ſponte autem ea nemo elegerit aut fugerit, vt dolor & voluptas. Quamobrem cùm ſit eiuſmodi in rebus differentia, de vita quidẽ ſolùm traducenda abſque perturbatione in bonis & malis quæ ſunt in opinione, ab eo qui de omnibus ſuſtinet aſſenſionem, iam prius quoque diximus, quando diſſerebamus de fine Sceptici: & in præſentia, quòd fieri non poteſt vt ſit beatus, qui conſtituit aliquid natura bonũ & malum. Qui enim hoc facit, inutilibus circumagitur perturbationibus, alia quidem fugiens, alia verò perſequens: & propter bona quidem multa mala ad ſe attrahens: in multis autem verſans malis propter opinionem de malis: vt, qui dicit, exempli cauſa, bonum quidem eſſe diuitias, malum autem paupertatem: non habet autem diuitias, perturbatur bifariam, nempe & quòd non habet bonum, & in eo acquirẽdo ſatagit. Cùm id autem acquiſierit, tribus punitur modis: nempe & quòd immoderata effertur lætitia: & quòd magno ſtudio hoc agit vt eius maneant diuitiæ: & quòd angitur & timet ne eas amittat. Qui autẽ neque in iis quę ſunt natura bona collocat diuitias, neque in iis quæ ſunt mala natura, & neque magis hanc quàm illam profert vocem: neque conturbatur propterea quòd abſint, neque lætatur propterea quòd adſint: manet autem in vtroque abſque perturbatione. Quamobrem in iis quidem quæ exiſtimantur bona & mala ex opinione, in iis eligendis & fugiendis eſt plenè beatus. In iis autẽ quæ ſunt ex ſenſu, & ratione carent motionibus, vtitur coniectura. Quæ enim nõ accidunt ex rationis peruerſitate

Bonorum & malorum alia ſunt ex opinione, alia ex neceſſitate.

Diuitias bona exiſtimantibus quot eueniant perturbationes & incommoda.

In malis quæ accidũt ex inuoluntaria sensus affectione quomodo se gerat Scepticus.

sitate & mala opinione, sed ex inuoluntaria sensus affectione, fieri nõ potest vt ex ratione quæ existit ex consideratione, ab eis fiat liberatio. Ei enim qui famis aut sitis sentit molestiam, fieri non potest vt persuadeatur per existentem ex consideratione rationem, quòd molestia minimè afficiatur : & ei qui dum ab iis recreatur diffunditur, non contingit afferre persuasionem quòd non diffundatur. Quis ergo, inquiunt Dogmatici, ad fœlicitatem nobis vsus est ex sustinenda assensione, si omnino oportet perturbari, & perturbatos esse miseros & infœlices? Magnus vsus, aiemus. Nam etsi is qui de omnibus sustinet assensionem, perturbatur ex eo quòd adsit id quod affert dolorem, tolerantius tamẽ fert molestiam quàm Dogmatici. Primùm quidem, quoniam non perinde est multitudine infinita bona persequendo, & mala vitando, à perturbationibus quæ existunt in persequendo & fugiendo, tanquam à furiis agitari: & hoc quidem non pati, vnum autem malum amputando ab omnibus, procurare vt id declinetur & caueatur. Deinde id quoque, quod tanquam malum fugiunt qui cohibent assensionem, nõ admodum perturbat. Aut enim est aliquis paruus labor aut dolor, vt quæ quotidie nobis adest fames aut sitis, aut frigus, aut æstus, aut aliquid ex similibus. Aut contrà est summus & vehementissimus, vt in iis qui summis vexantur tormentis quibus nullũ potest afferri remedium, in quibus Medici sæpe prębent medicamenta quæ omnino tollunt dolorem, vt aliquam modicam accipiant cõuersionem ad opitulationem. Aut mediocris, & ab aliquibus, vt qui est in aliquibus morbis. Ex iis autem is qui quotidie occurrit, & paratu facilia habet alleuamenta & remedia, nempe cibũ & potum & tegmentum, minimum conturbat. Qui autem est summus, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, aut tollit, aut tollitur. Mediocris autem & qui producitur, neque est per totam vitam, neque est natura continuus, sed multam habet quietem & interualla. nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaque moderatus : neque est adeò terribilis quæ Sceptico accidit perturbatio. Verumenimuero etiãsi esset maxima, non est culpa in nos conferenda, qui inuiti & necessariò patimur, sed in naturam, cui non sunt curæ leges : & in eum qui opinatione & iudicio sibi malum attrahit. Quomodo enim in febricitantem non est culpa conferenda quòd febricitet : inuitus enim febricitat. sed culpa est conferenda in eum qui non abstinet ab iis quæ sunt inconducibilia : ita in eum quidem qui perturbatur pręsentibus quæ dolorem afferunt,

Scepticus tolerantius fert dolorem quàm Dogmaticus.

Malis quæ fugiuntur non tã vehementer perturbatur scepticus.

In naturam non in nos culpa est conferẽda si mala patimur.

Naturæ non sunt curæ leges.

ferunt,non eſt culpa conferenda.Nõ enim ex ipſo aut propter ipſum fit perturbatio: ſed velit nolit ea debet eſſe neceſſariò: ſed culpa eſt in eum conferenda,qui propria opinione & exiſtimatione fingit ſibi multitudinem rerum eligendarum & fugiendarum. ſibi enim excitat malorum inundationem. Idque licet videre in ipſis malis quæ dicuntur. Qui enim nullam ſuſcipit opinionẽ quòd labor ſeu dolor ſit malus, is ei adhæret coacta motione laboris. Qui autẽ præterea fingit, quòd homini ſolùm res minimè conueniens eſt labor ac dolor, & quòd is eſt ſolum malũ,is hac opinione conduplicat moleſtiam quæ illi accidit eius præſentia. An non videmus quòd etiam in iis qui ſecantur,ſæpenumero ipſe quidẽ qui patitur & ſecatur, magno & forti animo fert tormentum ſectionis, neque colore expalleſcens, neque à genis abſtergens lachrymas,propterea quòd in eũ cadat ſolus motus ſectionis. Qui autem adſiſtit,cùm primùm viderit modicam ſanguinis fluxionem,pallet,contremiſcit,ſudat,labaſcit,& tandem mutus concidit, non propter dolorem (nullus enim ei adeſt dolor) ſed propter opinionem quam accepit quòd dolor ſit malum. Eſt itaque nonnunquam maior perturbatio propter alicuius mali tanquam mali opinionem,quàm quæ accidit propter ipſum quod dicitur malum. Qui itaque ſuſtinet aſſenſionem de omnibus quæ ſunt ex opinione, perfectiſſima fruitur fœlicitate. In inuoluntariis autem & quæ ſunt rationis expertes motionibus, perturbatur quidem,

Qui mali habet opinionem, conduplicat dolorem.

Qui ſecatur, dolorem ſæpe fert conſtãtius quàm qui eum aſpicit dum ſecatur.

Propter mali opinionẽ quandoque eſt maior perturbatio quàm propter ipſum malum.

Nam non annoſa quercu aut rupe editus ille eſt,
Sed genere ex hominum.

Homerus.

ſed mediocriter afficitur. Vnde etiam neceſſe eſt eos deſpicere,qui exiſtimant eum ad viuendum in otio ſe includere,& ab actione remouere,& ſe ad quandam redigere abſurditatem & contradictionẽ. Et ſe quidem remouere ab operatione,quòd cùm vita tota ſit in eligendo & fugiendo, qui neque quidquam eligit, neque fugit, vi ac poteſtate vitam abnegat. Ad quandam autem abſurditatem & contradictionem, quod ſi quando venerit in poteſtatem Tyranni, & cogatur aliquid facere nefarium, aut quod jubetur, facere non tolerabit, ſed mortem eliget voluntariam:aut tormenta fugiens,faciet quod iubetur. & ita nõ erit eiuſmodi vt neque eligat nec fugiat,vt vult Timon: ſed alterum quidem eliget, vitabit autem alterum. quod quidem eſt eorum qui comprehenderunt cum perſuaſione aliquid eſſe fugiendum & eligendum. Hæc autem dicentes,non intelligunt quòd non viuit Scepticus conuenienter orationi Philoſophi: nam quod ad hoc

Scepticus ab actione non ſe remouet, nec ad aliquam ſe redigit abſurditatẽ & contradictionem.

quidem attinet, ceſſat ab actione: ſed conuenienter obſeruationi quę eſt remota à Philoſophia, poteſt alia quidem eligere, alia verò fugere. Si quid autem vetitum facere cogatur à Tyranno, anticipata fortè ex legibus patriis & moribus notione, hoc quidē eliget, illud verò fugiet: quodq; durum eſt & aſperum, facilius feret quàm Dogmaticus, quòd nihil eorum quę ſunt extrinſecus opinatur, ſicut ille. De his autem dictum eſt accuratius in libris De fine Sceptici: nec neceſſe eſt ea quę apertè dicta ſunt, rurſus recenſere. Cùm itaque de bonis & malis tractauerimus, ex quibus dubitationes extenduntur ad vniuerſum ferè locum moralem, agè deinceps conſideremus, an vitæ agendæ ſit ars aliqua.

An vitæ agendæ ſit ars aliqua.

Qvòd qui eligunt ſuſtinere ſuam de omnibus aſſenſionem, rectè poſſint viuere, ſatis oſtenſum eſt à nobis. Nihil autem vetat quo minus altrinſecus & ex aduerſo examinemus ſectā quoque Dogmaticorum, etiamſi ex parte iam ſit examinata. Profitentur enim ſe vitę agendæ artem aliquam eſſe tradituros. Et ideo Epicurus quidem dicebat Philoſophiam eſſe operationem, quę rationibus & diſputationibus vitam parat beatam. Stoici autem apertè dicunt, prudentiam, cùm ſit ſcientia bonorum & malorum & neutrorum, eſſe artem vitæ agendæ: quam qui protulerint, ſoli ſunt pulchri: ſoli diuites: ſoli ſapiētes. Qui enim ea poſſidet quę ſunt magnæ æſtimationis & magni pretij, eſt diues. Virtus autem eſt magni pretij & magnæ æſtimationis: & ſolus ſapiens eam poſſidet. Solus ergo ſapiens eſt diues. Et, qui eſt dignus amari, eſt pulcher. Solus autē ſapiens eſt dignus amari. Solus ergo ſapiens eſt pulcher. Eiuſmodi autem pollicitationes ſpe frigida venantur iuuenes: nequaquam autem ſunt veræ: quandoquidem Timon aliquando quidem ridet eos qui profitentur ſe ea eſſe tradituros, dicens:

Philoſophiæ definitio ſecundum Epicurū.

Prudētia eſt ars vitæ agendæ.

Diues eſt ſolus ſapiens.

Sapiens eſt ſolus pulcher.

„ *Multorum Laconum exitium peſtesque doloſæ.*

aliquando autē eos qui ipſis dant operam, inducit pœnitentes, quòd in eis fruſtra laborem poſuerint, dicens:

„ *Lamentansq; aliquis dixit de more virorum,*
„ *Hei mihi quid faciam hīc, ſiet & ſapientia quænam?*
„ *Corde ego mendicus, mentis non eſt mihi granum.*
„ *Terque quaterq; ij ſunt dicendi iure beati,*
„ *Qui nec habent, nec rodunt quod maturuit ipſa*

In ſchola.

„ *In ſchola. at in fatis fuerat me lite domari*
„ *Exitioſa, & pauperie, reliquisque, virorum*
„ *Quæ mortale agitant genus, & quos dicere fucos*
„ *Iure queas.* Cur autem hæc ita habeant, ita didi-
cerimus ſi aduertamus. Quæ enim vitæ agendæ ars eſſe cenſetur, & per quam beatos eſſe exiſtimant, non eſt vna, ſed multæ & diſcrepantes: vtpote alia quidem ex Epicuro: alia verò ex Stoicis: alia autẽ ex Peripateticis. Aut ergo omnes ſunt ſimiliter ſequendæ: aut vna ſola: aut nulla. Et vt omnes quidẽ ſequamur, fieri non poteſt propter diſſidium. Quod enim hæc præcipit tanquam eligendum, illa prohibet tanquam fugiendum. Non contingit autem idem ſimul perſequi & fugere. Sin autẽ ſequenda eſt vna: aut ſequenda eſt cuiuſmodicunq; ea ſit. quod quidem fieri non poteſt: ſequitur enim ex æquo omnes velle ſequi. Si enim hæc eſt attendenda, cur hæc magis quàm illa? & contrá. Reſtat ergo eam eſſe ſequendã quæ eſt iudicata præſtantior. Aut ergo eam ſequemur quę ab alia iudicata eſt præſtantior: aut eam quæ à ſe ipſa. Et ſi quidem eam quæ à ſeipſa, ei fides non habebitur: & oportebit exiſtimare fidem eſſe habendam omnibus. Nam ſi huic erit fides habenda, quia ipſa à ſeipſa iudicata eſt præſtantior, reliquis quoque habenda erit fides. Nam vnaquæque earum à ſeipſa iudicata eſt præſtantior. Si autem ab alia, oportebit rurſus ei quoque fidem non haberi. Quomodo enim ipſa, quatenus diſſidet ab aliis, opus habet iudicio: ita etiam ipſam iudicãs, quatenus diſcrepat ab aliis, opus habet alia quæ iudicet. & eo ipſo non erit credibile illius iudicium. Si ergo neque contingit ſequi omnes vitæ artes, neque vnam, reſtat vt nulla ſit ſequenda. Et alioqui, vt prius dixi, cùm multæ ſint vitæ agendæ artes, neceſſe eſt vt qui in vna earum acquieuerit, ſit infœlix, non ſolùm propter prius dictas cauſas, ſed etiam propter eã quæ eſt dicenda procedẽte oratione. Vnuſquiſque enim homo ab aliqua tenetur affectione ſeu animi perturbatione. aut enim diuitiarũ, aut voluptatũ, aut gloriæ amore tenetur ac deſiderio. Sed qui tenetur quidẽ diuitiarum amore & gloriæ, is magis incenditur cupiditate à Philoſophia Peripatetica, ex qua diuitiæ & gloria ſunt in bonis. Qui autem amat voluptates, etiam inflammatur ab Epicuri diſciplina. Finis enim fœlicitatis ex eius ſententia demonſtratur voluptas. Ambitioſus autẽ & gloriæ cupidus à Stoicis præcipitatur in eandem affectionem, ex quorum ſentẽtia virtus eſt ſolum bonum, & quod fit ex virtute. Quęcunq; ergo à Dogmaticis philoſophis dicitur vitæ agendę

Artes ſunt multæ vitæ agendæ, cùm ſint multæ ſectæ Philoſophorum.

Ars vitæ agendæ quanã ſequenda.

Quænis vitæ agendæ scientia à Philosopho tradita, est humanorum malorũ propugnaculũ, non auxiliũ.

scientia, est humanorum malorũ propugnaculum, non auxiliũ. Quòd si etiã dederimus esse vnam vitæ agẽdæ artem, & eam de qua conueniatur, vtpote Stoicã, ne sic quidẽ eam admittemus, propterea quòd multæ & variæ simul cũ ea inferantur calamitates. Si enim vitæ quidem agendæ ars, cùm sit prudẽtia, est virtus: virtutem autẽ solus habet sapiens: Stoici cùm non sint sapientes, nõ habebunt prudentiam, neque vitæ agendæ artẽ aliquam. Cùm non habeant autẽ, nec alios docebunt. Et si ex eorũ sententia nulla ars potest cõsistere, ne consistet quidẽ ars vitæ agendæ. Atqui est primum: est ergo etiã secundũ.

Ars nulla est.

Ars quid sit.

Est enim ars id quod est compositum ex comprehẽsionibus: & comprehensio est comprehẽdentis phantasiæ assensio. nulla est autẽ comprehẽdens phantasia, propterea quòd nec omnis phãtasia sit comprehẽdens, pugnãt enim: neque aliqua, propterea quòd nulla sit facultas discernendi. Si non sit autem comprehendens phantasia, nec erit vlla eius assensio. Ita autem nec comprehẽsio. Si non sit autem comprehensio, nec erit id quod est compositum ex comprehẽsione, nempe ars. Cui est consequens ne vitę quidem agendæ esse artẽ. Ad hęc accedit, quòd comprehẽdens phantasia ex Stoicorum sententia iudicatur esse comprehendens ex eo quod est, & congruenter ei quod est, per impressionẽ & obsignationẽ. Et id quod est, esse probatur ex eo quòd comprehẽdentem moueat phantasiam. Si autẽ vt comprehendẽs quidem iudicetur phantasia, oportet id quod est, esse cognitum. Vt hoc autem comprehendatur, comprehendẽtem phantasiam esse firmam ac stabilem: vtriusque autẽ fides fieri non potest propter alterum: si sit ignota comprehendens phantasia, ars quoque tollitur, vt quæ si id quod est compositum ex comprehensionibus. Et si agendę quidẽ vitæ scientia, nempe prudentia, contemplatur bona & mala & neutra, aut est diuersa à bonis quorum dicitur scientia, aut ea ipsa est bonum, quando quidam ex eis definientes dicunt, Bonum est virtus, aut quod est eius particeps. Et si est quidem diuersa à bonis quorum dicitur scientia, ne erit quidẽ omnino scientia. Omnis enim scientia est aliquorum quæ sunt. Bona autem & mala prius non esse ostendimus. quamobrem nec est quidem vlla scientia bonorum & malorũ. Sin autem ipsa est bonum, & censetur esse scientia bonorum, sui erit scientia. quod rursus est absurdum. Ea enim quorũ est scientia, cogitantur ante scientiam: vt ars medendi dicitur scientia salubrium, & non salubrium, & neutrorum. sed ante artem medendi prius fuerunt & præcedunt salubria & insalubria. Rursus Musica est scientia modulato-

Phãtasia comprehẽdens nulla est.

Ars vitæ agẽdæ nulla est.

Id quod est, ex quónam esse probetur.

Scientia vitæ agendæ nulla est.

Bonum quid sit.

Ea quorũ est scientia, cogitantur ante scientiam.

Ars medendi quid sit.

dulatorum & non modulatorum, numeroſorumque & non numeroſorum. Sed ante ea non eſt Muſica. Ipſi quoque dixerunt Dialecticam eſſe ſcientiam verorum & falſorum & neutrorum. Vera ergo & falſa & neutra fuerunt ante Dialecticam. Sinautem prudentia eſt ſui ipſius ſcientia, ea debet eſſe ante ſe. Nihil autem poteſt eſſe ante ſe. Nec hac ergo ratione dicendum eſt eſſe aliquam vitæ degendæ ſcientiam. Omnis quoque quæ eſt ars & ſciẽtia, comprehenditur ex iis quæ fiunt artificiosè & ſcienter: vt ars quidem medendi, ex iis quę medicè fiunt: chiriſtica autem ex iis quæ chiriſticè. pictura quoque itidem, & ſtatuaria, & omnes ſimiles. Ars autem quæ cenſetur verſari in vita, nullũ habet opus quod ei accidat, vt oſtendemus. Nõ eſt ergo aliqua ars vitæ agendæ. Vt, cùm multa dicãtur apud Stoicos de filiorum educatione, & de honore in parẽtes, & præterea de pietate ac religione in defunctos, paucis ex vnoquoque genere electis, ea, exempli cauſa proferemus ad probandam argumentationẽ. Atq; de liberorum quidem educatione in Diatribis hæc dicit Zeno princeps ſectæ Stoicæ: Diuidere autem nihilo magis neque ex æquo puſiones aut non puſiones, neque fœminas aut maſculos. Non enim alia pũſionibus aut non puſionibus, neque fœminis aut maſculis, ſed eadem conueniunt & ſunt conuenientia. Et rurſus: Diuiſiſti dilectũ an non? Nequaquam. Vtrùm nõ deſideraſti eum diuidere? Maximé. Sed deſideraſti ipſum ſe tibi præbere, an timuiſti iubere? Non per Iouem. Sed iuſſiſti? Maximé. Deinde non tibi inſeruient. Nequaquam. De honore autem in parentes adiecerit quiſpiam ea quæ ab eis vulgo iactantur de concubitu cum matre. Et Zeno quidem cùm poſuiſſet quæ narrantur de Iocaſte & Oedipo, dicit: Non erat graue fricare matrem. Et ſi corpore quidem ægrotantem manibus fricans profuiſſet, minimè eſt turpe. Si autem in altera parte fricuiſſet in qua inuenit eam dolore affectam, & dolorem ſedaſſet, & ex matre egregios procreaſſet liberos, quid eſſet turpe? Chryſippus autem in libro De republica hæc dicit ad verbum: Videtur autẽ mihi hæc quoque ſic edidiſſe, vt nunc quoque apud multos non malè mos inoleuit vt pater ex filia, & frater germanus ex ſorore germana. Eorum autẽ pietatis ac religionis in eos qui è viuis exceſſerunt, indicium fuerint ea quæ præcipiuntur de comedendis hominibus. Non ſolùm enim cenſent edendos eſſe mortuos, ſed eorum quoq; carnes, ſi fortè pars aliqua corporis fuerit amputata. Dicũtur autem hæc à Chryſippo in libro De iuſtitia. Et ſi ex membris pars aliqua fuerit amputata vtilis

Muſica quid ſit.

Dialectica quid ſit.

Omnis ars et ſcientia conſtat ex iis quæ artificiosè & ſciẽter fiunt.

Ars vitæ agendæ nullum habet opus.

Obſcœna & impia plurima dixerunt Stoici de vita agẽda.

De concubitu quid dicant Stoici.

De sepultura quid dicant Stoici.

„ ad alimentum, neque eam infodere, neque aliàs proiicere, sed eam
„ consumere vt fiat pars ex nostris. In opere autem De decoro, disse-
„ rens de sepultura parentum, disertis verbis dicit: Cùm autem paren-
„ tes excesserint, simplicissima vtẽdum est sepultura: vtpote quòd cor-
„ pus, sicut vngues & pili, nihil sit ad nos, neque nos opus habeamus
„ aliqua huiusmodi cura & solicitudine. Et ideo si sint ad alimentum
„ quidẽ vtiles eorum carnes, eis vtẽtur: vt, pede amputato eo vti opor-
„ tuit, & iis similibus. Si ipsę autem sint inutiles, aut effosso monimen-
„ to eas inferent, aut iis exustis cinerem dimittent: aut iis longius abie-
„ ctis nullam eorum curam gerent, sicut vnguium & pilorum. Sic qui-
dem Stoici. In eos autem est inferẽdum id quod est consequens ar-
gumẽtationis. Aut enim hæc sic facere præcipiunt, vtpote quòd sint
ij vsuri adolescentes, aut quòd minimè sint vsuri. Et vt quòd sint qui-

Stoici præcipiunt quæ sunt contra leges.

dem vsuri, nulla ratione præcipiunt, leges enim prohibent, nisi apud
nos licebit viuere sicut Cyclopes, apud quos licet & humanis vesci
carnibus, & lac electum bibere. Sinautem vt qui non sint vsuri: est
agẽdæ vitæ ars superuacanea, cuius nullus potest esse vsus. Quomo-
do enim inter cæcos inutilis est pictura, est enim ars videntium, & in
in ciuitate surdorum est inutilis ars citharistica, audientes enim dele-

Ars est inutilis iis qui ea non possunt vti.

ctat: ita etiam vitæ agendæ ars est inutilis iis qui ea non possunt vti.
Præterea ars quælibet siue versetur in contemplatione, vt Geome-
tria & Astrologia: siue in actione, vt ars armis depugnãdi: siue aliquid
reddat effectum, vt pictura & statuaria proprium habet opus, hęc dif-
fert ab aliis omnibus, vt ostendam. Non est ergo prudẽtia ars aliqua
vitæ degendæ. Quomodo enim quod est commune Musici & Mu-

Quod artificis & ignari artis est commune, non est artificiosum.

sicæ ignari, & quod est commune Grammatici & non Grammatici,
& vt semel dicam, commune artificis & ignari artis, non est artificio-
sum: ita etiam quod est commune prudentis & imprudentis, non po-
test esse proprium opus prudentiæ. Quodcunque autem opus vide-

Omne opus prudentis est etiam commune non prudentis.

tur fieri à prudente, hoc inuenitur esse etiã commune opus non pru-
dentis: vt si posuerimus esse proprium opus sapientis honorare pa-
rentes: & si reddere depositum iis qui crediderunt, & si quid aliud
huiusmodi: etiam nõ bonos inueniemus eorum aliquid facere. Quo
fit vt ne sapientis quidem sit proprium quo differat à non sapiẽtibus.

Artificiosa affectione distinguuntur opera prudentis ab imprudenti.

Quod si ita est, nec prudentia erit ars vitæ agendę, cuius nullum pro-
prium opus artificiosum. Sed dicunt iis qui ipsis occurrũt, quòd om-
nia quidem sunt communia, & omnium opera: distinguuntur autem
quòd fiant ab artificiosa diuisione & affectione, aut ex eo quod nihil
sit artis.

sit artis. Non enim parentum curam gerere,& aliàs honorare parentes est viri boni:sed est viri boni hoc facere ex prudentia. Et quomodo sanare est commune Medici & ignari hominis:medica autem ratione sanare, est proprium artificis: ita etiam honorare quidē parentes,commune est viri boni & non boni: ex prudentia autē honorare parentes,est proprium sapientis. Quò fit vt & ipse habeat artem vitę degendæ, cuius proprium est munus, rem quæcunque geritur, ex optima agere affectione. Videntur autē qui ita occurrunt, sua sponte esse surdi, & quæuis potius quàm ad id quod quæritur aliquid dicere. Nam cùm nos apertè ostendamus nullum esse opus munúsve prudentis quo differat à non prudentibus, sed quidquid fit ab eo, hoc etiam fieri à non bonis, ipsi quidem hoc non possunt tollere; extrinsecus autem dicunt, quòd commune opus, aliquando quidem fit à prudenti affectione, aliquando autem à stulta. quod quidē non est demonstratio quòd non sit commune opus ac munus prudentium & non prudentium? eget autem demonstratione, si quæsierit quispiam, vndénam discernemus quando hæc fiunt à prudenti affectione;& quando non fiunt. Ipsa enim communia opera hoc non indicant, quatenus sunt communia. Hinc & quod ex arte medendi allatum est exemplū, inuenitur contra eos magis facere. Cùm enim dixerint, sanare quod est proprium etiam non medici, eximi & esse proprium artificis, cùm effectū fuerit ratione medica, tunc aut sciunt aliquid diuersè fieri à Medico quàm ab homine rudi & ignaro, vtpote breui tempore & citra laborem & certo ordine & qualitate, aut nesciunt, sed hæc etiam omnia existimant communia imperitorum. Et si sciunt quidem, ex hoc ipsò fatētur esse aliquod opus quod cernitur Medici proprium, & consequens esse iis ex eo conari docere quod sit proprium opus sapiētis quo differet à non sapiente. Si autem nesciunt, sed quidquid fit à Medico,dicent etiam hoc fieri ab indocto & ignaro Medicinæ,auferent proprium opus Medici: & cùm in eo quod apparet,nullum sit discrimē ac distinctio in operibus quæ fiunt,non discernent inter artificem & imperitum artis, neque inter id quod ab artificiosa efficitur affectione,& id quod ab inartificiosa, propterea quòd neq; quæ singulatim fit obscura affectio, ex se possit cognosci cùm sit obscura. Nihil ergo eis prodest fateri communia esse opera quæ fiunt à sapiente, & quæ à non sapiente: ea autem differre, quòd nunc quidem à prudenti fiant affectione, nunc autem ab imprudenti. Alij autem sunt qui existimant ea distingui ex æquatione

Medici esse opus proprium.

Artificu propria & communia opera distinguuntur æquatione & ordine.

tione & ordine. Quomodo enim in mediis artibus est proprium artificis ordinatè aliquid facere, & id quod est in effectis exæquare, fecerit enim etiã rudis & ignarus opus artificiosum, sed rarò, nec tunc præclarè, nec eodem modo & similiter: ita etiam sapientis quidem esse dicunt exæquare id quod est in rectè factis: insipientis autẽ, contrà. Videntur autem isti cõtra rerum naturam statuere de ea quæ est præ manibus quæstione. Esse enim definitè aliquem vitæ ordinem ex artificiosa ratione, videtur magis esse dictum vt est in votis. Nam quiuis homo se componens ad rerum quæ incidunt diuersitates & varietates, nunquam potest eundem seruare ordinẽ. & maximè prudens, considerans fortunæ instabilitatem & rerum inconstantiam. Alioqui si sapiens vnum & definitum haberet vitæ ordinẽ, ex eo euidenter comprehensus esset à non sapientibus. His autem non comprehenditur. Nec ergo ex operum factorúmve ordine comprehendi potest prudens ac sapiens. Vnde si omnis quidem ars ex propriis apparet operibus: prudentiæ autẽ nullum est opus proprium ex quo appareat; non erit prudentia vitæ agendæ ars aliqua. Præterea si prudentia est vitæ agendæ ars aliqua, nemini magis profuerit quàm sapienti qui eam possidet, vt quæ ei præbuerit cõtinentiam in boni appetitionibus, & in declinando malo. Sapienti autem nõ prodest prudentia, vt ostendemus. Non est ergo vitæ agendæ ars aliqua. Nam sapiens qui dicitur continens, aut ideo dicitur continẽs, quòd in nulla sit boni appetitione & declinatione à malo: aut quòd malas quidẽ habeat appetitiones, eas autẽ ratione superet. Et eo quidem quòd in malis non sit iudiciis, non dicetur esse cõtinens. non enim eo quod non habet erit superior. Et quomodo nõ dixeris eunuchum esse continentem ad rem venereã: & eum qui malo est stomacho, continentem ad fruendum cibis: in eis enim non est omnino horum requisitio, vt continentes exurgant aduersus requisitionem: eodem modo nec sapiens dicendus est continens, propterea quòd in eo non nascatur id à quo se contineat. Si autem censebunt eum ideo esse continentem, quòd sit in malis quidem iudiciis, ea autem ratione superet, primùm quidem dabunt, nihil ei prodesse prudentiam, vt qui iam sit in perturbationibus, & egeat auxilio: deinde etiam stultis inueniatur infœlicior. Nam quatenus quidem aliquid appetit, omnino perturbatur: quatenus autem superat ratione, malum in se continet, & ideo magis turbatur, cùm stulto hoc minimè accidat. Nam quatenus quidem appetit, conturbatur: quatenus autem assequitur ea quæ desiderabat,

Idem ordo seruari non potest.

Sapienti non prodest prudẽtia.

Eunuchus nõ est continens.

rabat, diſſolutam habet perturbationem. Non eſt ergo ſapiens continens, quod attinet ad prudentiam, aut ſi eſt, eſt omnium hominum infœliciſſimus. Sed ſi vnaquæque ars magis prodeſt ei qui ipſam poſſidet: oſtenſum eſt autem eam quę vitæ agendæ cenſetur eſſe artem non prodeſſe poſſeſſori: dicendũ eſt eſſe nullam vitæ agendæ artem.

An degendæ vitæ ars poßit doceri.

ATQVE cum eo quidem quòd non eſt vitæ degendæ ars aliqua, vi ac poteſtate ſimul oſtẽſum eſt nec eam poſſe doceri. eorum enim quæ non ſunt, nõ eſt diſciplina. Et tamen etiamſi ex abundantia conceſſerimus eam eſſe, docemus eam non poſſe doceri. Atque multa quidem & varia dicunt Philoſophi de diſciplina. Nos autem præcipua ſelecta afferemus, quibus partim quidem argumentantur Sceptici nihil eſſe diſciplinam, partim autem quæ peculiarius dicuntur de ipſa prudentia. Ordine autem communiores conſideremus argumentationes. In omni ergo diſciplina fatendum eſt eſſe & rem quæ docetur, & eum qui docet, & eum qui diſcit, & modum diſciplinæ. De his autem nihil conſtat, vt oſtẽdemus. Non eſt ergo aliqua diſciplina. Et quoniam primùm rei quæ docetur meminimus, de ea primùm eſt dubitandum. Si enim docetur res aliqua, aut docetur quod eſt, aut quod non eſt. Sed neque quod eſt, docetur, vt oſtendemus: neque quod non eſt, vt exponemus. Non ergo docetur res aliqua. Et id quidem quod non eſt, non docetur: nihil enim ei accidit: quamobrem nec doceri. Et alioqui ſi id quod non eſt, docetur, verum erit quod non eſt, & ſtatim fiet vt ſit. Verum quidem certè dicunt Stoici id quod & eſt, & quod ex aduerſo alicuius ponitur. Abſurdum eſt autem eſſe id quod non eſt. Non ergo id quod nõ eſt, docetur. Id quidem certè quod docetur, docetur moues phantaſiam. Quod autem non eſt, non poteſt mouere phantaſiã. Non poteſt ergo doceri quod non eſt. Nam ſi id quod non eſt, docetur, aut docetur quatenus non eſt quod eſt, aut quatenus eſt aliquid aliud. Atque quatenus quidem non eſt quod eſt, non docetur. Si enim quod non eſt, quatenus non eſt quod eſt, docetur, cùm nihil ſit docebitur. quod quidem eſt abſurdum. Sed neque quatenus eſt aliquid aliud. Quod enim eſt aliquid aliud, eſt. Quod autem non eſt id quod eſt, non eſt. Quamobrẽ quod non eſt, minimè poteſt doceri. Reſtat ergo vt dicatur id quod eſt, doceri. quod ipſum quoque oſtendemus non poſſe fieri. Si enim quod eſt, docetur, aut docetur quatenus eſt quod eſt, aut quatenus

Ars vitæ agendæ non poteſt doceri.

Diſciplina nulla eſt.

Quod non eſt, non docetur.

Verum quid dicant Stoici.

Quod eſt, nõ docetur.

aliquid aliud. Et ſi quidem docetur quatenus eſt quod eſt, ne poterit quidem doceri. Si autem ex iis quæ ſunt, nihil poteſt doceri, ne erit quidem quod doceatur. Oportet enim aliquid eſſe eiuſmodi vt non poſſit doceri, vt ex eo fiat diſciplina. Quamobrem quatenus quidem eſt quod eſt, non poterit doceri quod eſt. Sed neq; quatenus eſt aliquid aliud corũ accidens, quod non eſt quod eſt. Sed omne quod ei accidit, eſt id quod eſt. Illud enim, quodcunque eſt aliud ei accidẽs, eſt quod eſt. Si ergo neque quod eſt, docetur, neque quod non eſt: præter hæc autem nihil eſt: ex iis quæ ſunt, nihil docetur. Et aliter. Quoniam ex aliquibus alia quidem ſunt corpora, alia verò incorporea: ſi docetur aliquid, aut docetur corpus, aut incorporeum. Sed neque corpus docetur, maximè ex ſententia Stoicorum. Nam quæ dicuntur, ſunt ea quæ docẽtur. Corpus autem nõ ſunt ea quæ dicuntur. Et alioqui ſi corpus neque eſt ſenſile, neque cadit ſub intelligentiam nõ docetur corpus. Oportet enim quod docetur, aut eſſe ſenſile, aut cadere ſub intelligẽtiam. Si neutrum autem ſit, non docetur. Quòd autem corpus nec ſit ſenſile, nec cadat ſub intelligentiã, oſtendimus in iis quæ ſcripſimus aduerſus Phyſicos. Nã & ſi corpus, vt dicit Epicurus, eſt congeries magnitudinis & figuræ & reſiſtentiæ, ſeu quod tres habet dimenſiones ac interualla cum reſiſtentia: quoniam quidquid ſumitur ex coitu multorum, non eſt ſenſus qui eſt expers rationis, id accipere, ſed alicuius facultatis participis rationis, non eſt corpus ex ſenſilibus. Quòd ſi eſt ſenſile, rurſus erit eiuſmodi vt non poſſit doceri. ex ſenſilibus enim nihil docetur: vt nemo diſcit videre album, neque guſtare dulce, neque ab aliquo odorem percipere, frigefieri, calefieri: ſed doceri non poteſt eorum omnium apprehẽſio. Neque ergo corpus eſt ſenſile. neque ſi ſit ſenſile, ea ratione poterit doceri. Sed neque vt quòd cadat ſub intelligentiam, poteſt doceri. Si enim neque lõgitudo ſeparatim eſt corpus, neque latitudo, neque profunditas: id autẽ eſt ex iis omnibus compoſitum, oportebit cùm ſint omnia incorporea, etiam quod eſt ex eis coactum ac congregatum, intelligere incorporeum & non corpus: & ideo etiam nõ poſſe doceri corpus. & quòd ex corporibus alia quidem ſunt ſenſilia, alia verò quæ cadunt ſub intelligẽtiam. Quamobrem ſi docetur corpus, aut id quod eſt ſenſile, docetur, aut id quod cadit ſub intelligentiam. Sed neque quod eſt ſenſile, docetur, propterea quòd appareat, & ex ſe ſit euidens: neque quod cadit ſub intelligentiam, propterea quòd nihil ſit certi, & ſit hucvſque quæ diiudicari non poteſt de iis diſſen-

Corpus non docetur ſecundum Stoicos.

Corpus non eſt ſenſile.

Corpus ſi ſit ſenſile, non poteſt doceri.

Corpus ſi ſit intelligibile, nõ poteſt doceri.

sio:cùm alij quidem dicãt id esse indiuiduum, alij verò diuiduum: & alij quidem id carere partibus & esse minimum, alij secari posse in partes, & diuidi in infinitum. Non potest ergo doceri corpus. Sed neque incorporeum. Aut enim est aliqua idea Platonica:aut quod à Stoicis dicitur λεκτὸν, id est, quod dicitur:aut inane,aut locus,aut tempus,aut aliquid aliud ex iis quæ sunt huiusmodi. Quodcunque autem sit ex his,habet substantiam de qua quæritur,& de qua dissidetur absque diiudicatione. Ea autem de quibus adhuc dubitatur, dicere doceri tanquam de quibus nulla sit controuersia,est planè absurdum. Si autem ex iis quæ sunt, alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea:ostensum est autem ex iis nihil doceri:nihil est quod docetur. Et alioqui si docetur aliquid, aut est verum aut falsum. Et falsum quidẽ non est,vt ex ipso cernitur. Verum autem si sit,est dubium,vt ostendimus cùm ageremus de eo quod habet vim iudicandi. De rebus autem dubiis non est disciplina. Non est ergo quod docetur. Ad hæc accedit, quòd id quod dõcetur, aut est artificiosum, aut arte carens. Sed non est quidẽ arte carens,alioqui ne opus quidem habebit disciplina. Si est autem artificiosum,aut ex eo ipso apparet,aut non apparet,nec est euidens. Et si ex eo quidem ipso apparet, & caret arte & non potest doceri. Sin autem non apparet, nec est euidens: eo ipso quòd non apparet nec est euidens, non potest doceri. Atque ex his quidem ostenditur rem quæ docetur esse dubiam. Cum ipsa autem simul tollitur & qui docet, propterea quòd nõ habeat quod doceat: & qui discit,propterea quòd non habeat quod discat. Nihilo secius autem in iis quoque licebit similes mouere dubitationes. Nam si est aliquis qui docet, & erit etiam aliquis qui discit, aut artifex docebit artificem,aut iners inertem: aut contrà artifex inertem,aut iners artificem. Sed neque iners docere potest inertem,vt neque cæcus potest cæcum ducere. Neque artifex artificem. non habet enim omnino quod doceat. Neque iners artificem: vt neque cæcus potest ducere videntem.Rudis enim & imperitus est planè occæcatus ad artis contemplationes: & ideo non est aptus ad docendum. Restat ergo vt dicatur quòd artifex docet rudem & imperitum. quod rursus est ex iis quæ nulla ratione possunt fieri. De artifice enim à nobis est dubitatum simul cum artis contemplationibus. Et iners si docetur & fit artifex,aut quando est iners,fit artifex,aut quando est artifex. Sed neque quando est iners potest fieri artifex. neque quãdo est artifex, adhuc fit artifex, sed est. Idq; est consentaneum. Nam iners quidem

Incorporeum non potest doceri.

Falsum non est.

Artificiosum non potest doceri.

Nec est qui doceat,nec qui discat.

Arte carens est similis ei qui est à natiuitate.

est similis ei qui est ab ortu cæcus aut surdus. & quomodo neque ei qui est ab ortu cæcus, veniunt in mentem colores: neque ei qui est ab ortu surdus, veniunt in mentem voces: ita etiam iners, quatenus est iners, occæcatus ad apprehendendas artificiosas contemplationes, non potest eorum ipsorum habere cognitionem. Et artifex non amplius docetur, sed iam est doctus. Quinetiam vt hæc sunt dubia,

Disciplinæ modus est dubius.

ita etiam modus disciplinæ est dubius. Ea enim fit ac suscipitur aut euidentia aut ratione. Sed neque euidentia aut ratione, vt ostendemus. Quamobrem nec disciplinæ modus est explicatus & absque dubitatione. Atque euidentia quidem non fit suscipiturve disciplina: quoniam euidentia est eorũ quæ monstrantur. Quod autem mon

Euidentia nõ docetur aliquid.

stratur, apparet. Quod autem apparet, quatenus apparet, potest communiter ab omnibus apprehendi. Quod autem potest ab omnibus communiter apprehẽdi, minimè potest doceri. Quod ergo euidentia monstrari potest, nõ potest doceri. Sed nec oratione doceri po-

Oratione non potest doceri aliquid.

test aliquid. Aut enim natura aliquid significat oratio, aut nihil significat. Sed nihil significans, nihil docebit. Si autem aliquid significat, aut natura significat, aut ex instituto & ex impositione. Et natura quidem non significat, propterea quòd non omnes omnes intelligant, Græci Barbaros, & Bárbari Græcos. Ex instituto autem & impositione si aliquid significat, perspicuum est quòd ij quidem qui anticiparunt, ea apprehendent in quibus ordinatæ fuerunt dictiones, non ex ipsis docti quæ ignorabant, sed in memoriam reuocantes & renouantes ea quæ sciebant. Qui autẽ opus habent vt discant ea quę ignorabant, & ignorant in quibúsnam ordinatæ sunt dictiones, nihil apprehendent. Quamobrem si neque res est quę docetur, neque qui docet, neque qui discit, neque modus disciplinæ, nihil est disciplina. Atque communiter quidem sic argumentantur Sceptici, vt probent non esse disciplinam. Licebit autem transferre dubitationes etiã ad

Ars vitæ agendæ doceri non potest.

eam quæ dicitur ars vitæ. Aut enim prudens prudentem eam docebit, aut imprudens imprudentem: aut imprudens prudentem, aut prudens imprudentem. Sed neque prudens prudentem eam dici potest docere. ambo enim sunt virtute perfecti, & neuter eorum opus habet disciplina. Neque imprudens imprudẽtem. ambo enim opus habent disciplina, & neuter eorum est prudens vt alterum doceat. Sed neque imprudens docebit prudentem. neque enim cęcus videnti indicat colores. Restat ergo vt prudens doceat imprudentẽ. quod est etiam ex dubiis. Nam si prudentia est scientia bonorum & malorum

& neu-

& neutrorum, imprudens non habens aliquam prudentiam, habens autem horum omnium ignorationem, prudēte docente bona & mala & neutra, audiet solùm ea quæ dicuntur, ea autem non cognoscet. Si enim ea apprehēdat cùm sit in imprudentia, cognoscet imprudentia bona & mala & neutra. Hæc autem, vt est eorum sententia, non contēplatur imprudentia. Imprudens ergo non apprehendet ea quę à prudente dicuntur aut fiunt ratione prudentiæ. & quomodo qui est ab ortu cæcus, quandiu est cæcus, non habet notionem colorum: & qui est ab ortu surdus, quandiu est surdus, voces non apprehendit: ita etiam imprudens, quandiu est imprudens, non apprehendit ea quæ prudenter dicuntur aut geruntur. Nec ergo prudens potest esse dux imprudentis in arte degendæ vitæ. Præterea si prudēs docet imprudentem, prudentia debet contemplari imprudentiam, sicut ars etiam inertiam. Non potest autem prudentia contemplari imprudentiam. Prudens ergo non docet imprudentem. Qui enim factus est prudēs ex vsu aliquo & exercitatione (nemo enim est natura eiusmodi) aut cùm in eo sita esset imprudentia, acquisiuit prudentiam: aut per illius amissionem & huius acquisitionem factus est prudens. Et si cùm in eo quidem sita esset imprudentia, acquisiuit etiam prudentiam, erit idem simul prudens & imprudens: quod non potest fieri. Sin autem amissione illius hanc acquisiuit, nō poterit per posterius genitam affectionem cognoscere eam quæ prius aderat, nunc autem non adest. & meritó. Cuiuslibet enim rei sēnsilis, aut quæ cadit sub intelligentiam comprehensio, fit aut incurrendo per euidentiam, aut per reputantem & ratiocinantē transitum ab incurrentibus quæ apparuerunt, eumque aut assimilantem: vt quando ab imagine Socratis cognoscitur Socrates qui non adest. aut componētem: vt quando ab homine & equo per compositionem intelligimus Hippocentaurum qui nō est. aut ex proportione: vt quando ex communi homine amplificando quidem sumitur Cyclops, qui nō erat similis homini vescenti pane, sed nemoroso promontorio: diminuendo autē Pygmæus. Quò fit vt si prudentia apprehendatur imprudētia, & prudenti imprudens, aut consideratur per incursionem, aut per transitum ab incursione. Sed nec cōsideratur per incursionem. nemo enim sicut nouit per incursionem album & nigrum, & dulce & amarum, ita etiā imprudentiam. Neque per transitum ab incursione. nihil enim ex iis quæ sunt, est simile imprudentiæ. Si autem ab eo transitum facit prudens, aut facit assimilantem, aut componentem, aut reputātem. Quamobrem

Prudentia nō potest contemplari imprudentiam.

Rei sensilis quomodo fiat comprehensio.

imprudentiam nunquam comprehendet prudentia. Atqui, fortaſſe dicet aliquis, prudens ea quæ eſt in ſeipſo prudentia, poteſt mente comprehendere quę eſt in alio prudentiam. quod quidem eſt ſtultũ. Imprudentia enim eſt affectio quæ quædam edit factu. Si autem prũdens conſiderat & contemplatur eam quæ eſt in alio, aut ipſam ex ea ipſa comprehendet affectionem: aut ad eius facta ſe applicans, ab iis eam quoque cognoſcet. Quomodo enim artis quidem medendi affectionem ex iis quæ medicè fiunt: pingendi autem artem ex iis quæ vt à pictore fiunt: neque ipſam ex ipſa poteſt quiſpiam accipere affectionem. non apparet enim neque cadit ſub aſpectum: neque fieri poteſt vt per corporis formam ipſam intueamur, neque à factis quæ ab ipſa eduntur. Quæcunq; enim facta apparent, vt prius oſtendebamus, ſunt communia prudentię & imprudentiæ. Sed quomodo vt prudens doceat imprudentem artem vitæ degendæ, oportet eum contemplari imprudẽtiam, ſicut etiam artificem inertiam: oſtenſum eſt autem ab eo comprehendi non poſſe imprudentiam: ita non poteſt prudens imprudentem docere artem vitæ agendæ. Cùm ſic autem dubitauerimus de iis quæ maximè continent ea quæ quæruntur in loco quĩ pertinet ad mores, in eis abſoluamus vniuerſam inſtitutionis Scepticæ pertractationem.

FINIS.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN

LIBRI TRES,

QVIBVS in tres Philosophiæ partes seuerissimè inquiritur.

LIBRI *magno ingenij acumine scripti, variáque doctrina referti: Græcè nunquam, Latinè nunc primùm editi,*

Interprete Henrico Stephano.

PARISIIS.

1569.

HENRICVS STEPHANVS HENRICO MEMMIO SVPPLICVM LIBELLORVM IN REGIA MAGISTRO S. D.

QVOI Graiæ ſophiæ dabo libellum
Romana modò pumice expolitum?
O MEMMI, tibi. nanque tu ſolebas
Graiorum lepidas amare nugas.

Quid? (dices ſtatim, ſi te bene nouu) modeſtiáne quadã & verecundia hoc facis, vt tuum hunc libellum nugas appelles, an ex animo & vt ſentis ita loqueris, ingenuéque verum fateris? ὦ μάλιστα σὺ καὶ ἀληθῶς. Hic libellus ſeriáne tractat, an nugas? ἐπίσχω. Ad hoc ſaltem reſponde, Eſtne philoſophicũ eius argumentum? ὦ καταλαμβάνω. Agè, quid definitum conſtitutumque tibi de illo eſt? ὦδίνω ἀφίζω. At mihi tuam de eo ſententiam, quæcunque eſt, aperi. Imò nulla mihi ſententia eſt, vtpote nihil opinanti. Quid facis igitur? σκεπτόμενος ἔρροωμαι. Miraris Henrice Henrici tui metamorphoſin, in Scepticum quaſi quodam virgulæ diuinæ miraculo transformati? At ego nunc à te vnica differo literula. tu enim σκωπτικὸς es (vt mos eſt hominum venuſtiorum) ego verò σκεπτικός. Quòd ſi huius metamorphoſis tragicocomicam hiſtoriam audieris, ad eam certè multo magis quàm ad vllam Ouidianam attonitus obſtupefactusque diſcedes. Sed narrabo tamen. Quum anno ſuperiore quartana mea febris poſt varias παροξυσμῶν ἀκμὰς & παρακμὰς (longas Iuppiter & laborioſas) aliosque multiplices actus, tandem ad cataſtrophen vergeret: eaque non tantùm corporis mei cõſtitutionem penitus immutaſſet, ſed & ipſi naturali ὀσμῇ (dictu mirabile) tantam mutationem attuliſſet, vt, quemadmodum nobis, tantiſper dum ſani ſumus, mel dulciſſimum videtur, at vbi in icterum inciderimus, amariſſimũ: ita ego, cui ante febris quartanæ tragœdiam, nihil dulcius, nihil ſuauius literarum ſtudio fuerat, ex quo illius fabulæ actor eſſe cœperã, adeò ab illis abhorrerem, vt non modò triſte & acerbum ſpectaculum libri mihi afferrent, ſed ſi qua vel minima de illis mihi occurrebat cogitatio, ea, velut obductam cicatricem refricans, animum mihi exulceraret: quum, inquam, ita malè erga literas affectus eſſem, atq; adeò eas cane peius & angue odiſſem, contigit vt bibliothecam meam aliquando ingreſſus (ſed oppoſita oculis manu, ne librorum aſpectus bilẽ mihi moueret) dum in ſcrinio veteres neſcio quas apinas & tricas euoluens nugor, in aduerſaria quædam mea inciderem, quæ tumultua-

multuariam quorundam Pyrrhoniæ ſectæ capitum interpretationem habebant. Illa mihi riſum (quo medicamento ἀξῶν παῖδες ſummopere mihi opus eſſe clamabant) primo ſtatim aſpectu & ad prima verba excutere, illa mihi decies repetita placere, illa ſola ſcripta palato meo ſapere, ego deniq; de Scepticis dicere, οἷοι πίπτωσι, τοὶ δ' σκιαὶ ἀΐσσουσι. Statim igitur chartas illas, tanquam ἱερωσύνην, arripiens, Græcũ Sexti exemplar vnde Pyrrhonia illa tranſtuleram, diligẽtiſſimè & auidiſſimè perquiro, tandem multo puluere ſordidatum & ſitu propemodum obductum (adeò à me neglectus iacebat) inuenio. Quid multa? Quum opus à me inchoatũ dum firma valetudine eram, argumenti partim difficultate deterritus, partim paradoxologiam pertæſus, è manibus abiecisſem, animum ſimul abiiciens atque deſpondens: tunc, veluti reſumptis nouis viribus, & nouo quodam animo, ad id magna alacritate redeo, aduerſuſq; omnes difficultates pugnans, in eo pergo, nec antè abſiſto quàm extremã manum illi impono. An autem eas expugnauerim, aliorum eſto iudicium. Certè ſi omnes expugnare non potui, duobus nominibus excuſationẽ apud æquos iudices mereri mihi videor, quòd vno eodemq; tempore primùm aduerſus febrim, & quidem peruicaciſſimã ac fallaciſſimam, deinde aduerſus argumẽti magnam pleriſque in locis obſcuritatem, ſimulq; miram verborum (vt ita loquar) peregrinitatem luctandum fuit. Habes mi Henrice veram rei nuper geſtæ hiſtoriam. Sed quis vnquam (dices) talem fore quartanæ febri cum Sceptice ſympathiam ſperaſſet? aut quis huius ſympathiæ rationẽ è naturalis Philoſophiæ arcanis eruere poſſet? Imò verò quis eam melius te vno eruere queat, Henrice φιλοσοφικώτατε? Agè igitur, fœcundũ concute pectus. Quòd ſi fortè nihil ex eo quod tibi ſatisfaciat deprompſeris, domum habes quæ adeò à doctiſſimis frequentatur viris, vt quoddam pulcherrimarum diſputationum emporium appellari meritò poſſit. hanc igitur quæſtionem in frequenti illorum conciliabulo proponas velim, & quomodo ſoluta fuerit (vt aliquem narrationis meæ fructum capiam) perſcribas. Ad me certè quod attinet, poſtquam diu multumq; cogitationem meã partes in omnes verſaui, omnésq; circunſtantias huius facti accuratè perpendi, aliquam eius rationẽ inueniſſe tandẽ mihi videor: ſed quæ tum demum mihi ſatisfaciet, quum eam aliis & ingenio & iudicio me præſtantioribus ſatisfacere intellexero. Eam paucis aperiam. Febrim quartanam quum ex immoderato literarum ſtudio cõtraxiſſem, omnes quotidie illud mihi certatim exprobrantes, & illi vni totum meum malum acceptum ferentes audiebam. Quid aliud hinc ſequi poterat quàm immortale quoddã aduerſus id ſtudium quod vitæ meæ inſidiabatur, odium? Verùm eò res deuenerat, vt non hunc vel illum librum peculiariter odio proſequerer (alioqui Pindarus potius quàm quiſquam alius ſcri-

ptor dignus odio meo fuiſſet, quòd ex immenſo circa illius interpretationẽ labore ægritudo corporis contracta foret) ſed vnius crimen in omnes diffundebam, adeò vt iam non à Pindaricorum duntaxat ſimilium ve librorũ inſidiis cauendum mihi exiſtimarem, ſed omnes ad vnum ſuſpectos haberem. Qua in re mihi vſuueniebat quod ingenioſiſsimus Poëta canit,

Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus vncatis æra ſubeſſe putat.

Sic igitur animo quum affectus eſſem, & libris omnibus (quorum lectio aliquam animi contentionem poſtularet) renuntiare & tantùm non bellum indicere ſtatuiſſem, cur cum Scepticorum libris tandem potius quàm cum vllis aliis in gratiã redierim, in cauſa fuiſſe puto, quòd ſcepſin omnes omnium artium profeſſores refellentem, magis ac magis in odio illo animum meum obfirmaturam ſperarem. In illo autem odio ſalutis ſpem collocabam, quia quod reliquum erat vitæ, ſi in ſtudio literarum pergerem; ἀξιόπιστον mihi futurum exiſtimabam. Hæc eſt, mi Henrice, quam poſſum illius mirandæ metamorphoſis rationem afferre, dum meliorem à te expecto.

Verùm vt tandem aliquando ſeriò loqui incipiã, tantum abeſt vt Scepticẽ animũ meum in illo aduerſus literas odio obfirmauerit, vt potius per quandam ἀνθυπερίστασιν cum illis me reconciliauerit. Ac certè vt iã liberè & ingenuè mentẽ meam patefaciam, hunc noſtrum Scepticum minimè laudo in eo quòd ingenij acumine in refellendis Dogmaticis abuſus ſit, non ſolùm in iis quæ malè, verumetiam in iis quæ rectè ab illis dicta fuerant. ego ſiquidẽ non quid fieri debuerit, ſed quid factum fuerit, narro. Quanquam ſi è duobus malis minus eligendum ſit, tolerabilior ignaua Scepticorum epoche in quibuſdam quæſtionibus, quàm impudens & temeraria Dogmaticorum quorundam aſſertio, meritò videri poſſit. De iis autem diſputationibus loquor per quas illi ea etiam quorum à ſuis ſenſibus conuincebantur, negabant. Vter enim, obſecro, grauius in veritatem peccat, illéne qui dubitat (hoc enim exemplum proferam) motus ſit nécne, vt Sceptici: an ille qui nullum eſſe motũ audet aſſerere, vt Dogmaticorum bona pars? Et de aliis quidẽ eorum ad euertendum motum commentis, aliás: at illud riſus cauſa commemorabo. Si quid mouetur (aiebant) aut in eo in quo eſt loco mouetur, aut in eo in quo non eſt. Atqui neq; in eo loco mouetur in quo eſt: (manet enim) nec in eo loco in quo non eſt. (quomodo enim agere poſſit eo in loco in quo ne ſit quidem?) Nihil ergo mouetur. Hoc commentum quum Diodoro Philoſopho dogmatico ſummopere placere ſciret Erophilus Medicus, facetiſsimè in eum ſuam illam argutiam retorſit. Nam quum is, luxato fortè humero, ad eum, non philoſophicam ſed medicam opem implorans, veniſſet, Diodore, inquit ille, luxatum

tibi

tibi humerũ ſuo loco decidiſſe, quomodo mihi perſuadebis? Aut enim in quo erat loco humerus decidit, aut in quo non erat. Atqui non decidit in loco in quo erat. manens enim, decidere non poterat. Nec verò decidit in loco in quo non erat. nam quomodo vbi non ſit, agere poſſit? Ergo tibi humerus luxatus non eſt. Et hæc quidem feſtiniſſimè Erophilus. Nos autẽ, vt ludicris omiſſis, ad ſeria veniamus, Dogmaticos cum Scepticis in Dei notitia comparemus. Quis neſcit Dogmaticorum plurimos ex illa ſua plus quàm effrænata iudicandi audacia quum diuinæ prouidentiæ velut cenſores, eam ex ſuo ſenſu metirentur, in ἀθεότητα eſſe lapſos? At Sceptici ex iis quidem quæ de Deo Philoſophi vtranque in partem diſputarent, ἐποχὴν induci: ſe tamen, quum obſeruationi eorum quæ ad vitam communem pertinent, acquieſcerent, naturali inſtinctu ad credendum eſſe Deum, cuius prouidentia omnia gubernarentur, & ad eum colendum venerandumque impelli dicebant. Quæ quamuis ita ſint, Sceptices tamen nec ipſe fautor eſſe, nec alios fautores efficere velim. Cur igitur, dicet aliquis, librum hunc edis? Primùm vt noſtri ſeculi dogmaticos impios Philoſophos ad inſaniam redigam. Ad inſaniam redigã, dico? imò verò vt eos ſanem. ſi enim contraria contrariorum ſunt remedia, ſpes eſt fore vt quem illi ex dogmaticis Philoſophis impietatis morbũ contraxerunt, ex eo ephecticorum ope ſanentur. Deinde vt modeſtos Philoſophiæ cultores (eos videlicet qui eã moderationem in eius ſtudio adhibẽt, vt ex profanis nihil tamen profanum imbibãt) labore longiſſimo tædioq; maximo leuem. (Nam præterquam quòd in vno eodemq; libro habebunt quæ ex variis petenda forent: multa etiam quæ apud alios obſcuriſſimè, apud hunc apertiſſimè tractata reperient. quum tamen author hic breuitatẽ, cui comes obſcuritas eſſe ſolet, ſectatus ſit: illi cõtrà fusè ac copiosè perſequuti ea fuerint. Quod profectò admirabili cuidã methodo, huic viro peculiari, acceptum ferendum eſt.) Poſtremò, vt eos etiã qui ex libris omnibus philologiam præcipuè & polyhiſtoriã haurire ſolent, aliquo mihi obſtringam beneficio. Illis enim in toto ferè primo libro, ac præcipuè in expoſitione τῶν λέξεων τοῦ σκέπτεως, amplum exhibeo polymathiæ, polyhiſtoriæ, ac deniq; philologiæ theſaurum. Hæ ſunt ferè cauſæ quæ me ad edendum librũ hunc impulerunt. Verùm obiiciat fortaſſe Philoſophiæ ſtudioſus aliquis, Quomodo hunc qui bellum Philoſophiæ indixiſſe videtur, vllũ meis ſtudiis adiumẽtum allaturum putem? Ego verò eum quiſquis hanc de Sexto opinionem conceperit, toto, quod aiunt, cælo errare exiſtimabo. Niſi fortè in Philoſophiam eum quis inuehi interpretetur, qui in eo ipſo Philoſophos, quòd malè de Philoſophia meriti ſint, & tam malè philoſophati, vt ſuis rationibus ipſa Philoſophiæ dogmata tueri nõ poſſint: interdum grauiter reprehendat, interdum verò irrideat, aliisque irridendos

propinet. Ideò quum aliquid ex iis quæ posuerunt, euertit, hoc semper addit, aut tanquam additũ à nobis vult intelligi. ὅσον ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτ῀ λεγομένοις. Nec tamen is sum qui magis subtiles quàm veras Sexti disputationes esse ignorem: imò verò ne Sextum quidem id latuisse putandum est, hominem φιλοσοφικώτατον, & acerrimo iudicio pariter ac ingenio præditum: siue ostentandi acuminis ingenij causa, siue quodam philosophicæ temeritatis odio, hæc scripserit: vt gentem nimium quietam & suo quodam regno ac licentia nimium abutentem, sollicitaret, eique quantum posset negotij faceſſeret. Sed interim huiusmodi disputationibus veritati offunduntur tenebræ, ais. Quid? times ne à mendacio veritas nobis opprimatur? Hoc etiam timeto, quoties Solem in nubem conditum videbis, ne nubium caligo lumen eius nobis eripiat: aut potius quoties Solem ἐκλείπειν Luna crasso & tenebricoso corpore inter ipsum & obtutum nostrum interposito, cernes, de eius luce actum esse existima, vicemque nostram, qui κόσμον ἀνήλιον in posterum habituri sumus, deplora. quum enim eueniet vt sophismata ac quamlibet acuta & scita mẽdacia veritati suam lucem eripiant, certè tum quoque vt nubes vel Luna Solis splendorem in tenebras vertant, accidet. Nec verò cum Democrito ἐν βυθῷ ἁπτὰν τὴν ἀλήθειαν existimandum est, suapte quidem natura: sed prauis hominum opinionibus in profundo quidem illam & olim fuisse demersam, & hodie demergi: ita tamen, vt, sicut olim emerserit, sic etiam hodie emergat, semperque emersura sit. Quinetiam tantum abest vt veritas oppugnata expugnari, vel eius lux mendaciis obrui possit, vt, perinde ac manus ex contrectatione niuis per ἀντιπερίστασιν calorem paulo pòst acquirit: ita etiam veritas, offusa illi mendacij caligine, haud multo pòst noua quadam luce aucta videatur. Sed sus Mineruam. Vale Henrice charissime, & hoc munusculum ab animo grato profectum accipe, tibique persuade, nihil mihi gratius quàm tibi gratificari, esse.

SEXTI

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN

LIBER PRIMVS.

De tribus generalissimis philosophandi rationibus. CAP. I.

QVICVNQVE rem aliquam quærunt, eos huc tandem deuenire consentaneum est, vt aut eam inueniant, aut à se inuentã negent: & vel à se comprehendi non posse fateantur, vel in eius inuestigatione perseuerent. Quamobrem fortasse in iis etiam quæ circa Philosophiam quærũtur, alij quidem verum se inuenisse dixerunt, alij autem id esse eiusmodi quod comprehendi non posset, pronuntiarunt; alij verò quærere pergunt. Inuenisse sibi videntur ij qui peculiari nomine Dogmatici appellantur, vt Aristoteles, Epicurus, & Stoici, & alij quidam. Negarunt autẽ comprehendi posse, Clitomachus, Carneades, & cæteri Academici. At Sceptici etiamnum quærunt. Vnde meritò tres esse generalissimę philosophandi rationes existimantur, Dogmatica, Academica, Sceptica. Ac de duabus quidem illis tractare, aliorum fuerit: de Sceptica autem institutione nos ἐπιτυπωτικῶς (*id est, breuiter summa rerum ob oculos ponentes capita*) dicemus: hoc præfati, nos de nulla re earum quæ à nobis dicẽtur, ita pronuntiare, vt eam sic planè se habere vt dicimus, affirmemus & assertione approbemus, sed quid de quaque re nobis nunc videatur, historico quodam more narrantes, exponere.

De duplici Scepticæ tractatione. CAP. 2.

SCEPTICÆ igitur Philosophiæ vna quidem dicitur generalis tractatio: altera autem, specialis. Generalis, in qua notas & indicia scepseos exponimus, declarantes quæ sit eius mens, quæ principia, quæ orationes, quod sit eius χριτήριον, *id est, instrumentum ad iudicandũ:* quis finis: item qui modi ἐποχῆς, *id est, assensus retentionis:* & quomodo

Scepticorum dicta intelligamus, præterea quónam pacto Scepsis ab illis philosophandi modis qui sunt ei finitimi, distinguatur. Specialis autem Scepticę tractatio, ea est, in qua vnicuique parti eius quæ Philosophia nuncupatur, contradicimus. Et generalem quidem tractationem priore loco persequamur, ante omnia tradentes ea nomina quibus appellari Sceptica institutio consuevit.

Quibus nominibus Sceptica institutio vocetur. CAP. 3.

SCEPTICA igitur institutio vocatur etiã ζητητικὴ, *q. d. quæsitoria*, ab ipsa actione quę est ἀπὸ τοῦ ζητεῖν καὶ σκέπτεσθαι, *id est, in quærendo & vtendo Scepsi.* Appellatur etiam Ephectice, ab ea affectione quę in eo est qui Scepsi vtitur, deducto nomine. Dicitur & ἀπορητικὴ, *q. d. dubitatoria vel hæsitatoria*: aut inde quòd de re omni dubitet & quærat, vt nonnulli volunt: aut propterea quòd hæsitans suspenso sit ad assentiendum aut repugnandum animo. Quinetiam quoniam solidius & apertius Scepsin tractauisse Pyrrhonem existimamus, quàm eos qui ætate illum præcurrerunt, ab eius nomine Pyrrhonia nuncupatur.

Quid sit Scepsis. CAP. 4.

EST autẽ Sceptica δύναμις, *id est, vis & facultas*, quæ ea quæ sunt φαινόμενα, *id est, sub sensum cadunt*, iis quæ sunt νοούμενα, *id est, quæ mente & intellectu percipiuntur*, opponit: idque quolibet modo. A qua quidem deuenimus, propter paria in oppositis rebus ac orationibus momenta, primùm quidẽ ad ἐποχὴν, *id est, assensus retentionem*: deinde verò ad ἀταραξίαν, *id est, vacuitatem à perturbatione.* Eam autem, δύναμιν appellamus simpliciter ἀπὸ τοῦ δύνασθαι, *id est, ex eo quòd possit*: φαινόμενα autem dicimus nunc τὰ αἰσθητὰ, *id est, quæ sub sensum cadunt & sensu vsurpantur.* vnde fit vt iis opponamus τὰ νοητὰ, *id est, quæ mente & intellectu percipiuntur.* Quod autem dicimus, Quolibet modo, id ad nomen δύναμις accommodari & ad ipsum referri potest: vt simpliciter vocem hanc δύναμιν, vti diximus, accipiamus. Potest etiam ad illud referri, Scepticam φαινόμενα & νοούμενα inter se opponere. quia enim variè hæc oppo nimus, aut phænomena phænomenis, aut nooumena nooumenis, aut permutatim: vt omnes oppositiones comprehendantur, dicimus, Quolibet modo. Aut certè Quolibet modo phænomenon & nooumenon, *id est, Quolibet modo sub sensum cadẽtium & mente ac intellectu perceptibilium.* ne quæramus in iis quæ sub sensum cadunt, quo pacto sub sensum cadant: & in iis quæ mente percipiuntur, quónam modo mente percipiantur. Oppositas autem orationes intelligimus, non necessariò negationem & affirmationem: sed simpliciter eas quę sibi

inuicem aduersentur. Vocamus autem ἰσοσθένειαν, *id est, æquã potentiam*, æqualitatẽ quandam & paria momenta ad impetrandam vel non impetrandam fidem: ita vt aduersantium orationum nunquã altera alteri præponatur, tanquam fide dignior. ἀφασία autẽ est status mentis per quem neque ponimus quicquam, neque tollimus. ἀταραξία verò, est vacuitas perturbationis in animo & tranquillitas. Quomodo autem vnà cum epoche ingrediatur ataraxia, vbi de fine Scepticæ agemus, declarabimus.

De Sceptico. CAP. 5.

QVINĔTIAM Pyrrhonius Philosophus cum notione Scepticæ institutionis exhibitus esse videri possit: is enim est qui hac vi & facultate præditus est.

De principiis Scepticæ. CAP. 6.

PRINCIPIVM autem Scepticæ, id quidẽ quod ea causa est, dicimus esse spẽ assequendæ vacuitatis à perturbatione. Siquidem abundantia quadam ingenij præstantes homines, quum ob eam inæqualitatem & dissidentiam quæ in rebus erat, turbarẽtur, & quibus potius assentiendũ esset, dubitarent: quid in rebus verum, quid falsum esset, quærere cœperunt: vt ex horum diiudicatione & distinctione illum mentis imperturbatum statum adepturi. Principium autem id Scepticæ, quo ea nititur, est præcipuè hoc, Omni orationi orationem æqualis ponderis & momenti aduersari. Ex hoc enim videmur eò delabi, vt dogmata nulla statuamus.

An Scepticus aliqua dogmata statuat. CAP. 7.

DICIMVS autem Scepticũ dogmata (*id est decreta*) nulla statuere, non eo sensu quo dicunt nonnulli dogma esse generaliter assensionem ad aliquam rem: (nam ille iis quibus per phantasiam cogitur affici, assentitur. Exempli gratia, Quum calefit, aut frigefit, nequaquã dixerit, Puto me non calefieri, aut frigefieri) sed dicimus Scepticum dogma non ponere, eo sensu quo dogma nõnulli esse aiunt assensum ad rem aliquam dubiam & incertã earum de quibus in scientiis quæritur & ambigitur. Nulli enim rei incertæ & controuersæ assentitur Pyrrhonius. Imò verò ne tum quidem dogmata statuit, quum voces Scepticæ institutionis pronuntiat, nimirum vel hanc, οὐδὲν μᾶλλον, *id est, Nihilo magis*: aut illã, οὐδὲν ὁρίζω, *id est, nihil definio*: aut aliquã aliam ex iis de quibus postea dicemus. Nã qui dogma ponit tanquã entem rem illam ponit de qua dicitur dogma statuere: at verò Scepticus has voces non ita ponit quasi protinus dici debeãt esse. Arbitratur enim,

vt hæc

vt hæc vox, Omnia sunt falsa: cum aliis etiam seipsam falsam esse dicit: Item illa, Nihil est verum: eodem modo & hanc, Nihilo magis, cum aliis etiã seipsam dicere nihilo magis esse, & propterea vnà cum aliis se circunscribere. Idem in reliquis quoq; Scepticorum vocibus dicimus. Iam verò si is qui dogma statuit, tanquã ens ponit id de quo dogma statuit, at Scepticus voces suas profert ita vt quæ possint à seipsis circunscribi: dũ illas profert, dogmatis alicuius author cẽseri nequaquam possit. Atque etiã quod potissimum est in his vocibus pronuntiandis, quid sibi videatur, dicit, & passionem quam sentit, exponit, citra vllam opinationem, nihil de externis subiectis affirmans.

An sectam habeat Scepticus. CAP. 8.

EANDEM autem rationem sequimur in respondendo iis qui rogant an sectam habeat Scepticus. Si quis enim dicat sectã esse inclinationem ad dogmata multa, quæ conuenientiam inter se & phænomena habeãt, & velit dogma esse ad rẽ aliquam incertam assensum: nos sectã non habere respondebimus. Sin quis dicat sectam esse institutionem quæ secundum phænomenum rationi alicui adhæreat, illa ratione monstrante quomodo rectè viuere videri possimus (illud Rectè non solùm ad virtutem referendo, sed simplicius dictum intelligendo) & ad assensus retentionem tendente: tum verò sectam nos habere respondebimus. adhæremus enim rationi cuidam quæ secundum phænomenum, *id est, secundũ id quod apparet & sub sensum se profert*, nobis monstrat viuere ad patrios ritus & leges & institutã, & ad proprias nobis affectiones.

An physiologiam tractet Scepticus. CAP. 9.

SIMILIA sunt ea quæ respondemus quærentibus an φυσιολογία, *id est, naturæ inuestigatio*, ad Scepticum pertineat. Quantum enim attinet ad pronuntiandum cum firma persuasione de re aliqua earum quæ physiologiæ dogmatis statuuntur: nihil nobis cum physiologia commercij est. sed quatenus omni orationi orationem æqualẽ possumus opponere, etiam in physiologicis, perturbationis vacuitatem cõsequimur. Atque hoc quidem certè modo & logicam & ethicam eius quæ philosophia dicitur, partem, tractamus.

An Sceptici phænomena tollant. CAP. 10.

QVI autem aiunt Scepticos tollere phænomena, *id est, apparentia*: ea quæ à nobis dici solent, audisse mihi non videntur. Non enim ea euertimus quę per phantasiam patientem inuitos nos ad assensionem adducunt, vt antea quoque dicebamus, ea autẽ sunt apparentia.

Sed

Sed quum quærimus an tale sit ipsum subiectum quale apparet, apparere quidem concedimus: quærimus autẽ & ambigimus non de ea re quæ apparet, sed de eo quod dicitur de re apparente. Hoc autem aliud est quàm quæstionem mouere de ipsa re quæ apparet. Verbi gratia, Apparet nobis mel dulcare: dulcedinem enim ipsam sensu percipimus: sed an dulce sit quod ad rationem & intelligentiam attinet, ambigimus. Quòd si etiam apertè circa apparens quæstiones moueamus, non ita has mouemus quasi apparẽtia euertere velimus: sed Dogmaticorum philosophorum temeritatem arguẽtes. Si enim tales sunt rationis impostura, vt etiam apparentia tantum non oculis nostris surripiat: quomodo in incertis suspectam eam habere non debeamus, ne eam sequentes, in temeritatem labamur?

De criterio Sceptices. CAP. II.

Nos autem apparentibus acquiescere, ex iis quę à nobis de criterio Scepticæ institutionis dicuntur, manifestum est. κριτήριον autem, *id est, instrumentum ad iudicandum*, duobus dicitur modis: & id quo fides fit rem aliquam esse vel non esse: (de quo in eo loco dicemus vbi aliorum de ipso sententias refellemus) & id quo actiones diiudicantur: cui adhærentes, in communi vita, quædam agimus, quædam nequaquam, de quo nunc loquimur. Criterium igitur Scepticæ institutionis dicimus esse id quod apparet: quod perinde est ac si phantasiã dicamus. quum enim persuasionem & coactã passionem afferat, ambigi de ea non potest. Itaque hoc quidem, nimirum tale aut tale apparere ipsum subiectum, nemo fortasse in dubium vocat: sed de hoc, videlicet an tale sit quale apparet, ambigitur. Apparẽtibus igitur acquiescentes, ea quæ ad vitam communẽ pertinent, obseruando, opinatione omni liberi viuimus: quia omnis actionis prorsus expertes esse non possumus. Videtur autem hæc obseruatio eorum quæ ad vitam communem spectãt, triplex esse: & partim in naturali institutione versari, partim in impulsu & coactu passionum, partim in constitutione legum & cõsuetudinum, partim in traditione artium. Institutione naturali: per quam à natura & sensuum & intellectus facultate prædi ti sumus. Passionum coactu: quo fit vt fames ad cibum nos deducat, sitis ad potum. Legum & morum constitutione: quæ facit vt piè agere in vita communi, bonum censeamus: impiè agere, malum. Artium traditione: per quam non inutiles & otiosi sumus in iis quæ nobis traduntur artibus. Hæc autem omnia citra opinationem dicimus.

Quis finis sit Scepticæ. CAP. 12.

ORDO poscit vt de fine Scepticæ disciplinæ deinceps dicamus. Est igitur finis, id cuius causa omnia fiunt aut cõsiderantur: ipsum autem, nullius rei causa: aut vltimum appetendorum. Dicimus autem etiamnum finem esse Sceptici, imperturbatum mentis statum circa ea quæ ad opinationem spectant, & in coactis μετριοπάθειαν, *id est, moderationem in ferendis affectionibus.* Incipiés enim philosophari, ad phantasias discernendas & comprehendendas, quænam sint verę, quæ falsæ, vt perturbatione mentis careret: incidit in æqualia contrariis in partibus momenta rationum, quæ quum diiudicare non posset, assensum retinuit. Hanc autem assensus retentionem forte fortuna sequutus est imperturbatus mẽtis status circa opinabilia. Nam qui opinatur aliquid natura bonum aut malum esse, turbatur semper. quandiu enim non adsunt ea quæ bona esse videntur, & ab iis quæ natura mala sunt, putat se torqueri, & persequitur bona, vt ea quidem iudicat. iam verò vbi ea acquisiuit, in plures perturbationes incidit, tum ob rei nouitatẽ, tum quòd immodicè efferatur: mutationemque timens, totus in hoc sit ne amittat ea quæ ipsi videntur esse bona. At ille qui ambigit de iis quæ secundum naturam bona aut mala sunt, neque fugit quicquam, neque persequitur acri studio: propterea quæ perturbatione caret. Quod igitur de Apelle pictore memoriæ proditũ est, hoc Sceptico vsuuenit. aiunt enim ipsum, quum in pingendo equo, spumam eius sua pictura repræsentare voluisset, tam malè ei rem successisse vt de ea omnino desperaret, ideoque spongiam in quam abstergebat penicilli sui colores, in illam imaginem impegisse. spongiã autem, quum equum attigisset, spumæ similitudinem expressisse. Itidem enim Sceptici sperabant quidem se imperturbatum mentis statum adepturos, inæqualitatem eorum quæ sensu & eorum quæ intellectu percipiuntur, distinguendo: quum autem id efficere non potuissent, assensum retinuerunt: at hanc assensus retentionem quasi sortuitò imperturbatus mentis status consequutus est, tanquam vmbra corpus. Neq; tamen omnino quietũ esse & ab omni molestia abesse Scepticum existimamus, sed externorum quorundam impulsu inquietari dicimus. Nam algere nonnunquam eum, & sitire, & huiusmodi alia pati fatemur. Sed in his etiam vulgo hominum duo contingũt aduersa, & ex iis quæ patitur, & quòd ea quæ sibi accidere videt, mala esse natura iudicet. An verò Scepticus non addens illam opinationem, videlicet horum vnumquodque natura malum esse, hæc etiã

fert moderantius quàm alij. Propterea igitur in illis quidem quæ ex opinatione pendẽt, ataraxiam dicimus finem esse Sceptici, at in coactis metriopathiam. Nonnulli autem non ignobilium Scepticorum his epochen quæ circa quæstiones versatur, addiderunt.

De modis vniuersalibus Scepseos. CAP 13.

QVONIAM autem perturbationis vacuitatem consequi dicebamus ex assensus retentione de omnibus, nobis deinceps dicẽdum est quomodo ad huiusmodi assensus retentionem perueniamus. Fit igitur hæc (vt generalius loquamur) per mutuam rerum inter se oppositionem. Opponimus autem apparẽtia apparentibus, aut intellectualia intellectualibus: aut permutatim. Apparentia quidem apparentibus, vt quum dicimus, Eadem turris procul intuẽti apparet rotunda, propè spectanti, quadrata. Intellectualia autem intellectualibus, vt quum ei qui ex cœlestium dispositione infert esse prouidentiam, opponimus, bonos quidem aduersa vti fortuna sæpenumero, malos autem prospera: & hinc inferimus non esse prouidentiã. Intellectualia autem apparẽtibus, vt Anaxagoras, huic propositioni, albã esse niuẽ, opponebat hanc, niuem, aquam esse cõcretam, aquam autem esse nigram: igitur & niuem nigrã esse. Alio autem sensu opponimus inter se aliquando præsentia præsentibus, vt quæ modò diximus: aliquando etiam præsentia præteritis aut futuris: vt quum argumẽtum nobis quis proponit quod soluere non possumus, dicimus ei, Quemadmodum antequã natus esses is qui author fuit sectæ cui te addixisti, nondum verba quæ ab ea manant, vera esse videbantur, & tamen quantũ ad naturam, erant in rerum subsistentia: ita etiam fieri potest vt contraria verba iis quæ mihi proponis, quantum ad naturam quidẽ, sint in rerum subsistentia, nondum tamen nobis apparentia sint: itaque nondum nos assentiri oportet propositioni quæ validu rãtione niti nunc videtur. Vt autẽ hæ oppositiones exactius oculis nostris subiiciãtur, etiam modos proponam quibus epoche colligitur: nullã nec de numero, nec de facultate earũ affirmationem adhibẽs. fieri enim potest vt & infirmi sint, & plures etiã iis qui à nobis enumerabuntur.

De modis decem epoches. CAP. 14.

TRADIT igitur solent ab antiquioribus Scepticis modi numero decem, quibus epoche colligi videtur: qui & λόγοι & τρόποι, diuersis vocibus, sed eodem sensu, ab illis appellantur. sunt autem isti: Primus ex animalium varietate. Secundus, ex hominum differentia. Tertius, ex diuersè cõstitutis sensuum instrumentis. Quartus, ex vario habitu.

Quintus, ex positionibus & interuallis ac locis. Sextus, ex permistionibus. Septimus, ex quantitatibus & constitutionibus subiectorum. Octauus, ex eo quod ad aliquid refertur. Nonus, ex iis quæ frequenter aut rarò contingunt. Decimus, ex institutis, cõsuetudinibus & legibus, fabulosisque persuasionibus, & dogmaticis opinionibus. Vtimur autẽ hoc ordine positiué. Porrò tres sunt modi qui hos omnes complectuntur. Primus, à iudicante: Secundus, ab eo quod iudicatur: Tertius, ab vtroque. Nam sub hoc modo qui est à iudicante, comprehẽduntur primi quatuor. quia iudicans, aut animal est, aut homo, aut sensus, & in aliquo accidenti. Ad modum autem qui est ab eo quod iudicatur, referuntur septimus & decimus. Modo autem qui ex vtroq; horũ compositus est, subiiciuntur quintus & sextus & octauus & nonus. Rursus autẽ hi tres referuntur ad modum qui est à relatis: adeò vt generalissimus quidẽ modus sit hic à relatis: speciales autẽ, alij tres: sub quibus rursum constituti sint illi decem. Et hęc quidẽ de numero eorũ probabiliter dicimus. de facultate autẽ, quæ sequũtur.

1. Primum modum esse dicebamus, secundum quem ex differentia animalium, non eædem ab iisdem obiiciuntur phantasiæ. hoc autem colligimus & ex diuersis eorum generationibus, & differentia quæ est in corporum constitutionibus. Circa generationes igitur hæc: quoniam ex animalibus alia absque coitu nascuntur, alia ex coitu. Et eorum quæ absque coitu nascuntur, alia ex igne eduntur, vt zoophyta quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt culices: alia ex vino vappa facto, vt scnipes: alia ex terra: alia ex limo, vt ranę: alia ex luto, vt vermes: alia ex asinis, vt scarabei: alia ex oleribus, vt erucæ: alia ex fructibus, vt qui in caprifico nascũtur verniculi psenes appellati: alia ex animalibus putrefactis, vt apes ex tauris, & vespę ex equis. Eorum autem quæ ex coitu gignuntur, alia ex eiusdem generis animalibus, vt bona pars: alia ex animalibus disparis generis, vt asini. Rursus generaliter ex animantibus alia viua eduntur, vt homines: alia ex ouo prouenium, vt aues: alia carne informi prædita generantur, vt vrsi. Non dubium est igitur, dissimilitudines & differentias quæ in generationibus sunt, magnas efficere antipathias, vt quæ inde diuersum inter se temperamentum & incohærentiam ac repugnantiã accipiant. Sed & differentia præcipuarũ corporis partium, earumq; potissimùm quæ à natura ad diiudicandum & sentiendum datæ sunt, maximam potest excitare phantasiarum discordiam, pro animalium varietate. Exempli gratia, icterici pallida esse dicunt quæ nobis alba viden-

videntur: & qui hypoſphagma habent, ſanguinea. Quoniã igitur animalium etiam alia pallidos habẽt oculos, alia ſanguinis colorem referentes, alia albicantes, alia alium colorem habentes: non ſine cauſa diuerſo modo colores percipiũt. Quinetiam nos ſi diutius defixos habuerimus in Solem oculos, deinde in librum eos demittamus, aureæ nobis literæ videntur eſſe, & in orbem circumagi. Quandoquidem igitur aliqua etiam animantia fulgorem quendam in oculis habent, & lumen tenue ac verſatile ex eis emittunt, adeò vt etiã noctu cernant: meritò exiſtimemus nõ ſimilia nobis & illis externa ſub ſenſum cadere. Iam verò & præſtigiatores lucernas ærugine & ſepiæ atramento vngẽtes, faciunt vt qui adſunt, modò æris colorem habere, modò nigri eſſe videantur, propter paruã eius quod admiſtum eſt, inſperſionem. multo certè magis conſentaneum eſt, quum diuerſi humores animalium viſui commiſti ſint, diuerſas ſubiectorum phantaſias ipſis fieri. Quinetiam, quum oculum fricuerimus, oblongæ & anguſtæ apparent formæ & figuræ, & magnitudines eorum quæ ſub oculos cadunt. Eſt igitur conſentaneum, quæcunque animalia obliquam habent pupillam & oblongam, vt capræ, feles, & huiuſmodi, diuerſam de ſubiectis phantaſiam concipere, & nõ eandem quam ea quæ rotundam pupillam habent. Sed & ſpeculum prout vel hoc vel illo modo factum fuerit, aliquando minora nobis oſtendit quæ extrinſecus ſubiecta ſunt, vt ſi ſit concauum: aliquando oblonga & anguſta, vt ſi curuum fuerit. Sunt & ſpecula quæ caput eius qui ſe in illis intuetur, deorſum eſſe oſtendunt, pedes autem ſurſum. Quoniam igitur & vaſorum quæ circa viſum ſunt, alia ſunt adeò repanda vt extuberantia propendeant, alia magis caua ſunt, alia etiam in plano iacent: conſentaneum eſt, propter hoc variari etiam phantaſias, & neq; æqualia magnitudinibus, neque ſimilia formis videre eadem, canes, piſces, leones, homines, locuſtas, ſed pro ea impreſſione cuiuſq; quã facit viſus excipiẽs id quod apparet. Eadem eſt & in aliis ſenſibus ratio. nam quomodo dicantur ſimiliter affici in contactu oſtracoderma & ſarcophana & ſpinis hirſuta & pennata & ſquamoſa: aut quomodo ſimilia recipere auditu, animal quod habeat anguſtiſſimũ porum auditorium, & quod ipſum habeat latiſſimum? aut cui piloſę ſint aures, aut cui glabræ cõtrà eæ ſint? quum etiam ipſi aliter afficiamur auditu quum ſemiobſtrictas aures habemus, aliter quum ita illis vtimur vt à natura habemus. Quinetiam odoratus diuerſus eſſe debet pro animalium varietate. nam ſi nos aliter quidem mouemur frige-

facti, & pituita in nobis abundante, aliter ſi quæ circa caput noſtrum ſunt partes, ſanguinis abundantiam acceperint (adeò vt ea quæ aliis ſuaueolentia eſſe videntur, auerſemur, & iis quaſi percuti nos exiſtimemus:) quandoquidem animantium alia humida ſunt natura & pituitoſa, aliis ſanguis ineſt multus, alia prævalentem & abundantem habent flauam aut atram bilem: mirum certè ni eorum ſingulis diuerſa appareāt ea quæ ſub odoratum cadunt. Itidem quod ad guſtum attinet: quum alia aſperam & ſiccam habeāt linguam, alia valde humidam: (ſiquidem & nos quoque, dum febricitamus, aridiorem linguā habentes, terrea & mali ſucci atque amara ea quę nobis apponuntur, exiſtimamus. hoc autem nobis accidit ob diuerſam humorum qui in nobis eſſe dicuntur, prævalētiam) quandoquidem animalia quoque diuerſum inter ſe habent guſtatus inſtrumentum, & diuerſis humoribus abundant: hinc fit vt etiam in guſtu diuerſas ſubiectorum phantaſias accipiant. Quemadmodum enim idē cibus concoctus, aliquando fit vena, interdum arteria, interdum os, nonnunquam neruus, & vnumquodque aliorū: quippe qui pro diuerſitate partium quę ipſum recipiunt, diuerſam facultatem proferat: Et vt aqua vna & vnius generis in arbores infuſa & quaſi digeſta, aliquando fit cortex, aliquando ramus, aliquando fructus: iam verò & ficus, & malum punicum, & quiuis alius ex cæteris fructibus. Quemadmodum item muſicorum flatus vnus & idē in tibiam inſpiratus, modò acutus fit, modò grauis: & manus eodem pacto lyræ impreſſa, nonnunquam grauem ſonum, nonnunqnam acutum reddit: Ita non mirum eſt ea etiam quæ extrinſecus ſubiecta ſunt, in diuerſam contemplationem venire pro diuerſa conſtitutione animalium quibus ſubſtantiæ accidunt. Hoc autem euidentius eſt perſpicere ex iis quæ appetunt & quæ fugiunt animalia. Exempli gratia, Vnguentum hominibus gratiſſimum videtur, at ſcarabeis & apibus intolerabile. Et oleum quidē eſt hominibus vtile, at veſpas & apes interficit, ſi illis irroretur. Itidem marina aqua hominibus quidem in potu eſt ingrata & venenata, at piſcibus ſuauiſſimus eſt eius potus. Sues præterea lubentius in lutum ſe immergunt graueolētiſsimum, quàm in aquam puram & limpidam. Inſuper & animaliū alia veſcuntur herbis, alia frutices depaſcuntur, alia in ſyluis viuunt, alia ſemen edunt, alia ſunt carniuora; aliis cibus eſt lac: deinde alia putrefacto gaudent cibo, alia recenti: alia crudo, alia à coquis apparato. denique quæcunque vni ſunt iucunda, alteri ſunt iniucunda & periculoſa ac mortifera. Exemplo eſſe poteſt cicuta, quæ coturni-

ces

ces pinguefacit, ſicuti hyoſcyamus ſues: quæ ſalamandras etiã libenter edunt, quemadmodum & cerui venenata animalia, & hirundines cantharidas. Quinetiam formicæ & ſcnipes hominibus quidem dolores & tormina afferunt, ſi deuorẽtur: at verò vrſus ſiquo morbo laborare cœperit, his auidiſſimè veſcens, corroboratur. Vipera, ſi vel vnicus fagi eam attigerit ramus, vertigine opprimitur: quemadmodum & veſpertilio, ſi platani tactus fuerit folio. Fugit præterea arietem elephas, gallum gallinaceum leo, & fragorẽ fabarum freſarum marina cete, tigris tympani ſonum. Quibus alia id genus addi poſſunt: ſed ne diutius quàm par eſt, in his immorari videamur: Si eadem aliis iucunda ſint, aliis iniucunda: iucundum autem & iniucundum in phantaſia verſatur: diuerſæ fiunt animalibus à ſubiectis phantaſiæ. Quòd ſi eædem res, diuerſæ apparent ob animalium varietatẽ: quale quidem contemplemur ipſum ſubiectum, dicere poterimus: de eo autem, quale ſit natura, aſſenſum retinebimus. Neq; enim ipſi & noſtras & aliorum animalium phãtaſias diiudicare poterimus, quum & ipſi diſcrepantię pars ſimus, & propterea tales quibus opus ſit potius alio diiudicante, quàm qui id ipſi præſtare poſſimus. Sed nec ſine demonſtratione poſſumus noſtras phantaſias phãtaſiis animalium præferre, nec cum demonſtratione. Nam ad id vt demonſtrationem nõ eſſe probetur, fortaſſe, vt docebimus, adhibita ea quæ vocatur demonſtratio, aut nobis apparens erit, aut non apparens. & ſi quidem non apparens, ne cum certa quidem perſuaſione eam excipiemus: quòd ſi appareat nobis, quandoquidem quæritur de iis quæ animalibus apparentia ſunt, & demonſtratio nobis, qui ex animalium numero ſumus, apparens eſt: etiam de ipſa quæſtio erit, vtrum vera ſit, quatenus eſt apparens. At verò abſurdum eſt conari cõfirmare quod quæritur per aliud de quo etiam quæſtio eſt. nam hoc modo eſſet eidem rei adhibenda fides & non adhibenda: adiungenda fides ei, quatenus vult demonſtrare: non adiungenda autem, quatenus demonſtrari neceſſe habet. Non reperiemus igitur demonſtrationem qua noſtras phantaſias phantaſiis animalium ratione carentium præferamus. Si ergo diuerſæ ſunt phantaſiæ pro diuerſitate animalium, quas diiudicare eſt impoſſibile: aſſenſum de extrinſecus ſubiectis ſuſtinere neceſſe eſt. Ex abundanti autem, ſuperioribus addemus irrationabilium quæ vocãtur animalium comparationem cum hominibus, in iis quidẽ certè quæ ad phantaſiam ſpectant. Poſtquam enim protulimus ſerias & validas rationes, Dogmaticis inflatis & immodicè

ſua

ſua iactantibus, pauliſper illudere non recuſamus. Noſtri igitur irrationabilium animalium multitudinem ſimpliciter ſolent cum homine conferre. ſed quoniam nugãtes Dogmatici comparationẽ æqualem eſſe negant: nos vt ampliorem etiam quàm ſatis ſit illudendi illis materiam habeamus, non vltra vnum animal progrediemur, canem, ſi libet: quo nullum vilius eſſe videtur animal. nam etiam ita comperiemus nihilo inferiora eſſe nobis ea de quibus nũc loquimur animalia, ad fidem de apparentibus obtinendam. Senſu ergo nos antecellere hoc animal, ore vno fatentur omnes Dogmatici. nam odoratu magis quàm nos percipit, per hunc feras quas non videt, indagans: & oculis eas celerius cernens quàm ipſi poſſimus. Sed & acuto aurium ſenſu prędituſ eſt. Itaque ad ſermonem veniamus, qui intrinſecus & in animo ſitus eſt, aut enuntiatiuus. videamus igitur prius de intrinſeco. hic certè ſecundum eos qui maximè nobis aduerſantur nunc, dogmaticos Stoicos, in his videtur agitari, videlicet in eligendis iis quæ ad naturam noſtram accommodata, & in fugiendis iis quæ aliena ſunt: item in cognoſcendis quæ ad hoc conferunt artibus, in percipiendis iis quæ ad propriam naturam pertinent virtutibus, quæ circa affectiones verſantur. Canis ergo (quod vnum ex brutis in exemplum afferre libuit) eligit quæ ſibi ſunt cõmoda, & fugit quæ noxia: quæcunque eſculenta ſibi eſſe cognoſcit, quærens & perſequens, intentato autem flagello recedens. Sed & artem habet ſibi commodorum comparatricem, nimirum venatoriam. Nec verò virtutis eſt expers. nam quum iuſtitia ſit ea quæ vnicuique id quo dignus eſt, tribuit: canis familiaribus quidem & iis qui de ipſo bene merentur, velut aſſentans, eoſque cuſtodiens, externos autẽ & qui ei iniuriam inferunt, vlciſcens, iuſtitiæ expers non fuerit. Quòd ſi hanc habet, quũ virtus vna ab aliis ſeparari non poſsit, etiam cæteras habet virtutes, quas ipſi ſapientes vulgus hominum habere negant. Quinetiam & magnanimum ipſum eſſe videmus in propulſandis iniuriis. Videmus & prudentem: vt etiam teſtatus eſt Homerus: qui Vlyſſem omnibus domeſticis ignotum inducit, à ſolo autem Argo agnitum: quum nec immutatione corporis ipſius hominis deceptus eſſet canis, nec à comprehenſiua phantaſia deſciuiſſet: quam magis quàm homines habere ipſum apparuit. Secundum autem Chryſippum (qui maximè irrationalibus animalibus aduerſatur) etiam illius tam celebratæ dialecticæ particeps eſt. ait enim eum hic vir tertij notitiam per multa anapodicta cõſequi, quum ad triuium venerit, & ex tribus viis quum

iam

iam duas indagauerit, per quas non transierit fera, tertiã ne indagans quidem, statim per eam magno impetu fertur. Perinde enim hoc valere ait vetus ille Philosophus, acsi ratiocinaretur hoc modo, Aut hac, aut istac, aut illac transiit fera: neque autem hac, neque istac: ergo illac. Sed & morbi sui, quales sint, percipit, & leniendo dolori curã adhibet. Si quis enim illi palum impegerit, ad hunc extrahendũ properat, pedem terræ adfricans, & dentium vtens ministerio. Quòd si illi fortè sit alicubi vlcus (quoniam sordida vlcera magna cum difficultate curantur, munda autem facilè) leniter tabum inde fluentem abstergit. Sed & Hippocratis præceptũ pulcherrimè obseruat: quoniam enim pedis medicina, est eius quies: is si quod fortè vulnus in pede habuerit, hunc sursum attollit, & quãtum potest, dat operam ne agitetur. Quum verò facessunt illi negotium humores incommodi, herba vescitur, cuius ope quicquid est incommodum illi, egerẽs, valetudinem recuperat. Si igitur ostensum est, canem (quod vnum animal sermoni nostro exemplum suppeditauit) & quæ sibi commoda sunt, appetere, & quæ negotium exhibent, fugere, & arte sibi commodorum comparatrice præditum esse: talem etiã esse qui passiones suas percipere, & remedia quibus eas mitiget, excogitare possit: neq; verò virtutis expertem esse, in qua sermonis intrinseci consistit perfectio, perfectus, quantum ad hunc spectat, canis iure dicatur. vnde mihi factum videtur vt nõnulli Philosophi se huius animalis cognomine commendauerint. De sermone autem enuntiatiuo in præsentia quidem disputare non est necesse. hunc enim etiã nonnulli Dogmatici respuerunt, vt virtutis adeptioni aduersantem: ideo & toto tempore quo instituendos se tradebant, silere solebant. Præterea, fingamus hominem aliquem esse mutum: nõ eum propterea quisquam irrationalem dicet. Verùm vt hæc quoque omittamus, primùm videmus hæc animalia de quibus loquimur, humanas proferre voces, vt picas & aliqua alia. Sed vt etiam hoc missum faciamus, etiamsi animalium irrationalium voces non intelligamus, non absurdum fuerit dicere ea inter se differere, sed nos nõ intelligere. nam quum Barbarorum audimus vocem, minimè eam intelligimus, sed vniformẽ nullaque varietate distinctam esse putamus. Quinetiam canes audimus aliam quidem edẽtes vocem quum aliquos persequuntur, aliã quum vlulant: & rursum aliam quum vapulant: sed & aliam quũ cæuent. ac, vt semel absoluam, si quis hoc attentè considerauerit, magnũ comperiet discrimen esse vocis non in hoc animali solùm, sed & in aliis,

prout diuersa contingunt. Itaque meritò his de causis, animalia quæ irrationalia appellãtur, sermonis enuntiatiui non expertia esse dicantur. Iam verò si & tam exactis prædita sunt sensibus quàm homines, & æquè pollẽt sermone intrinseco ac illi, & (vt hoc ex abundanti addam) etiam enuntiatiuo: in iis certè quæ ex phantasia pendẽt, nihilominus penes ea quàm penes nos fides esse poterit. Possim autem vnumquodque animalium oratione percurrens, eadem ostendere: nam & illud quis negauerit, & solertia præstare aues, & enuntiatiuo vti sermone: quippe quum non præsentia solùm, sed & futura norint, & hæc iis qui intelligere possunt, prænuntient, cum aliis modis ipsa significantes, tum etiam voce prædicentes? Sed hac comparatione vsus sum (vt etiam antea admonui) ex abundanti: quum, meo quidem iudicio, satis superque iam declarassem non posse nos phantasias nostras phantasiis animalium irrationabilium præferre. Quòd si ratione carentia animalia, in diiudicatione phantasiarum non minus fide digna sunt quàm nos: diuersæ autem sunt pro animalium varietate phantasiæ: quale mihi quoduis subiectum appareat, id ego dicere potero: quale autem natura sit, de eo quidem certè assensum retinere cogar. Et primus quidem epoches modus hic est.

2. Secundum autẽ esse dicebamus eum qui est ab hominum diuersitate. licet enim hoc demus, hominum potius quàm irrationalium animalium iudicio, vt certiori, standum esse: certè vel ex ea quæ inter nos est differentia, epochen induci videbimus. Quum enim ex duobus constare dicatur homo, animo & corpore, vtroq; horum alij ab aliis differimus. Corpore quidẽ, vt formis & ἰδιοσυγκρισίαις, *id est, propriis temperamentis.* Forma enim differt corpus Scythæ ab Indi corpore. differentiam verò facit, vt aiunt, diuersa humorũ præualentia. prout autem hi aut illi humores præualent, diuersæ fiunt & phantasiæ, quemadmodum & primum modum exponentes diximus: ideo & in appetendis vel fugiendis externis differentia magna inter ipsos est. Aliis enim gaudent Indi, aliis nostrates. ex eo autem quod diuersis gaudeant, manifestum est eos diuersas à subiectis phantasias capere. Differimus autem idiosyncrisiis, quum aliqui sint qui carnes bubulas facilius quàm saxatiles pisces concoquant: sint nonnulli qui ex Lesbij vini potu cholera statim corripiãtur. Quinetiã fuisse aiunt anum quandam Atticam, quæ cicutæ triginta holcas sine damno sorberet. Lysis autem etiam succi papaueris quatuor holcas nulla cum molestia hauriebat. Et Demophon quidem qui Alexandro mensæ

structor

ſtructor erat, quum ad Solē ſtabat, aut in balneo erat, algebat: in vmbra autem caleſcebat. Athenagoras autem Argiuus nullum ex ſcorpionū & araneorum ictu dolorem ſentiebat. Quinetiam ij qui Pſylli vocantur, ne ſi à ſerpentibus quidem aut etiā aſpidibus mordeantur, læduntur. At Tintyritæ AEgyptiorum * crocodilorum. Sed & AEthiopes illi qui ex aduerſo Meroes habitant, Hydaſpis fluuij accolæ, ſcorpios & ſerpentes, & huius generis alia citra periculum comedunt. Fuit & Rufinus quidam apud Chalcidem, qui bibens elleborum, neque poſtea vomebat, neque vllo modo purgabatur, ſed vt conſuetum aliquem potum ſumebat & concoquebat. Chryſermus autem Erophilus ſiquādo piper ediſſet, cardiacus erat, etiam periculoſé. Et Soterichus chirurgus quidam, ſiquando ſiluri nidorem ſentiebat, cholera corripiebatur. Andron Argiuus adeò parum erat ſiticuloſus, vt vel per aridā Libyam iter faceret potu non indigens. Tiberius Cęſar in tenebris cernebat. Ariſtoteles autem cuiuſdā Thaſij meminit qui hominis imaginem perpetuò ſeipſum antecedere dicebat. Quum tanta igitur ſit diuerſitas inter ipſa hominū corpora (vt pauca è multis quæ apud Dogmaticos habētur, commemoraſſe contenti ſimus) neceſſe eſt & animis ipſis inter ſe differre homines. Eſt enim corpus quędam animi imago, vt etiā phyſiognomonica doctrina docet. Magnæ autem vel potius infinitæ differentiæ quæ eſt inter hominum mentes, maximum hoc fuerit indicium, diſcrepātia eorum quæ Dogmatici cum de aliis rebus dicunt, tum verò de hoc, quæ appetere, quæ vitare opotteat. Quamobrem rectè etiam Poëtæ de his pronuntiarunt. nam Pindarus ait,

Hic velocis equi gaudet honoribus:
Ille inter thalami viuit opes iners:
Eſt quem pontigradæ nauis amor tenet. Poëta autem dicit,
Nam non vna trahit cunctos eademque voluptas.

Sed & tragœdia plena eſt huiuſmodi dictis: ex qua etiam hoc eſt,

Si pulchra cuncti ſcitaque eadem ducerent,
Contentioſa abeſſet altercatio. Et rurſum,
Quid ſit eadem vt res placeat his mortalibus,
Odio ſit illis? Quandoquidem igitur appetitio vel declinatio in voluptate & in odio conſiſtit, voluptas autem & odium in ſenſu verſatur & phantaſia, quum eadem alij appetant, alij declinent, hinc conſentaneum eſt colligere, non eodē modo ipſos ab iiſdem affici. alioqui eadem pariter appeterent aut fugerent. Si autem

hæc variè afficiunt, pro varietate hominũm, inducatur etiam in hoc epoche: quum quale vnumquodq; subiectum appareat, pro vnaquaque varietate, dicere fortasse liceat: qualè autem sit suapte vi & natura, pronuntiare non possimus. Aut enim omnibus hominibus credemus, aut aliquibus tantùm. Iam si omnibus, & impossibilia aggrediemur, & inter se pugnantia admittemus. Sin autem aliquibus tantùm, dicant nobis quibus assentiri oporteat. Nam Platonicus Platoni assentiẽdum esse dicet, Epicureus Epicuro, & alij itidem aliis. atq; ita nos ex confusa sua discrepãtia rursum ad epochen adigent. Qui autẽ dicit maximo numero esse assentiendũ, puerile quiddam affert, quum nullus possit homines omnes percurrere, & quid plurimis eorũ placeat, discernere. quum fieri possit vt in gentibus nobis ignotis, quæ apud nos sint rara, pluribus insint: & quæ apud nos pluribus contingant, rara sint illic. vt, verbi gratia, multi sint illic qui ab araneis morsi, dolorem non sentiant, pauci qui sentiant. & in aliis idiosyncrasiis quas antea diximus, eadem erit ratio. Quamobrem & propter hominum diuersitatem necesse est induci epochen.

3. Quoniam autem sibi placentes Dogmatici se aliis hominibus in rebus iudicandis præferendos esse dicunt: quanuis eos rem absurdam postulare sciamus (nam ipsi controuersiæ pars sunt: ac, postquã seipsos præ aliis dignos ea re iudicauerint, si deinde iudicent de apparentibus: nimirum dum sibi iudicationem permittunt, ea apparentia de quibus iudicandum erat, abripiunt iam tanquam iudicata, etiã antequam iudicare cœperint:) veruntamen vt in nostra disputatione vnicum hominem exempli gratia in medium proferentes, illum videlicet sapientẽ quem somniant, ad epochen deueniamus: eum modum qui ordine tertius est, aggrediemur. Eum autẽ dicimus qui est à sensuum diuersitate. differre autem sensus inter se manifestum est. Verbi gratia, pictæ tabulæ visui quidem videntur aliquid prominens & aliquid retrusum habere: at non tactui. & mel linguæ videtur dulce esse in aliquibus, at verò oculis ingratum. Itaque dici non potest vtrum suaue sit purè & per se, an insuaue. Idẽ in vnguento vsuenit: olfactum enim exhilarat, gustatui autem iniucundum est. Sic & euphorbium, quum oculis molestum sit, reliquis autem partibus corporis minimè: purè & simpliciter corporibus molestum sit nécne, dicere nequaquam poterimus. Item & aqua pluuia oculis quidem vtilis est, arteriam autem & pulmonem exasperat, nõ aliter quàm oleum, quanuis superficiem allæuet. Præterea torpedo marina extremitatibus

bus quidē corporis appositā, torpere facit, at reliquo corpori appositā, dolorē nullum excitat. Itaque quale natura sit vnumquodque horum, dicere non poterimus: quale autem passim appareat, id verò à nobis dici possit. Plura huc afferre possemus: sed in his ne immoremur diutius quàm ratio instituti operis patitur, illud dicēdum: vnumquodque apparentium nobis sensibilium varium sub sensus cadere: vt malum, læue, odoratum, dulce, flauum. Incertum ergo vtrum has solas habeat qualitates: an potius vnicam tantùm qualitatem habeat, sed ob sensuum instrumenta, alio atque alio modo constituta, diuersas habere videatur. an contrà, plures quidē habeat qualitates quàm quæ nobis apparēt, sed earum aliquæ sub sensus nostros non cadant. Nam vnicam ipsum hābere qualitatem, ex iis possit colligi quę antea diximus de cibo qui per corpora nostra digeritur, & aqua quæ in arbores diffunditur, & spiritu qui est in tibiis & tubis & id genus instrumētis. Potest enim fieri vt malū quoque vniforme quidem sit, ipsum tamen varium cōtemplemur, ob varietatem sensus instrumentorum circa quæ fit ipsius perceptio. Rursum fieri posse vt malum plures habeat qualitates quàm nobis appareant, sic colligimus. Imaginemur aliquem qui à natiuitate tactum quidē habeat & olfactum & gustū, auditu autem & visu careat: hic putabit omnino nihil esse quod visu, nihil quod auditu percipi possit, sed tres solas esse eas qualitates quas percipere potest. igitur fieri potest vt quum quinque tantùm sensibus præditi simus, ex qualitatibus quæ malo insunt, eas solas percipiamus, quarum perceptiuam facultatem habemus: interim tamen subiectæ sint aliæ quæ sub alia sensus instrumenta cadant, quæ quidē nos non habeamus: propterea neque percipiamus quæ eorum operà sint sensibilia. Sed natura (dicet aliquis) æqualiter metita est sensus ad sensibilia. quæ natura, quum tam confusa sit discrepantia apud Dogmaticos de ipsius essentia? nam qui hoc ipsum diiudicat, an natura sit, si quidem aliquis sit è vulgo imperito, cum fide dignū illi non censebunt: quòd si Philosophus sit, pars erit discrepantiæ, & ipse in iudicium vocabitur, non autem iudex erit. Porrò si nihil absurdū est in eo vt dicamus hasce omnes subesse malo qualitates quas percipere nobis videmur, & plures etiam his: aut contrà, nē eas quidem quæ sub sensus nostros cadunt: quale sit malum, incertum nobis erit. eademq; & in aliis sensibilibus ratio. Quū autē sensus externa nō comprehendant, ne intellectus quidē ea comprehendere potest. Itaque hac quoque ratione epoche de externis subiectis induci videbitur.

4. Vt autem vnumquenq; ſenſum diſputatione noſtra percurrentes, aut à ſenſibus diſcedentes, ad epochen deuenire poſſimus, etiam quartum eius modum aſſumimus. Eſt autem is qui παρὰ τὰς περιστάσεις vocatur. quo nomine intelligimus τὰς ἕξεις, *id eſt, vel habitus vel diſpoſitiones.* eius autem contemplationem conſiſtere dicimus in eo quod ſecundum naturam aut quod præter naturam eſt, in vigilia aut ſomno, in ætatibus, in motu aut quiete, in odio aut amore, in inedia aut ſaturitate, in eo ſi ebrij ſimus aut nõ poti: item in prodiatheſibus, *id eſt, prædiſpoſitionibus vel præhabitudinibus*, in confidentia aut metu, in mœrore aut gaudio. Exempli gratia, Prout vel ſecundum naturam vel prẽter eam nos habemus, aliter atque aliter res ſub ſenſus noſtros cadunt. nam phrenitici & qui numine ſunt afflati, dæmonas audire ſibi videntur, nos autem minimé. Idem ſe & odorem ſæpe percipere dicũt qui à ſtyrace aut thure, aut aliquo huiuſmodi emittatur, aliaq; complura: quum nihil tale ſenſu vſurpemus. Præterea, eadem aqua inflammatis partibus infuſa, feruida videtur eſſe, at nobis, tepida: Et eadem veſtis iis qui hypoſphagma habent, videtur eſſe ſanguinea, at mihi non: Et idem mel mihi dulce, at ictericis amarum. Quòd ſi quis dicat humorum quorundam admiſtionem in iis qui præter naturam ſe habent, elicere non conſentaneas phantaſias à ſubiectis, reſpondendum eſt: Quoniam etiã qui ſani ſunt, humores habent permiſtos, hi poſſunt facere vt externa ſubiecta, quæ talia ſunt natura qualia apparent præter naturam ſe habentibus, diuerſa appareant ſanis. Nam illis quidem humoribus attribuere facultatem mutandi ſubiecta, his autem nõ, nugatorium eſt. Nam ſicut ſani quidem, ſecundum naturã ſanorum ſe habẽt, præter naturam autem ægrotantium: ſic qui ægrotant, præter naturam quidem ſe habent ſanorum, ſecundum naturam autem ægrotantium. quare etiam illis fides adhibenda eſt in eo ad quod ſe habent ſecundum naturam. Ex ſomno autem aut vigilia diuerſæ fiunt phantaſię, quia quas phantaſias in ſomnis concipimus, nõ eaſdem vigilantes: nec rurſum quas vigilantes, eaſdẽ in ſomnis. itaq; exiſtentia earum ſit non ſimpliciter, ſed ad aliquid, ad ſomnum videlicet aut ad vigiliam. Meritò igitur ea in ſomnis videmus quæ, dum vigilamus, inexiſtentia ſunt: quum alioqui per ſe nequaquam ſint inexiſtentia: exiſtunt enim in ſomnis. quemadmodũ & ea quæ exiſtunt dum vigilamus, exiſtere dicuntur, etiamſi nõ exiſtant in ſomnis. Ex ætatibus autem: quoniam idem aër ſenibus quidem frigidus eſſe videtur, aliis qui in ætatis flore ſunt, bene temperatus. & idem cibus,

ſenibus quidem,tenuis videtur,at iis qui florent ætate,craſſus. Eodē modo & vox eadem, aliis quidem depreſſa eſſe videtur, aliis autem alta. Sic verò & ad appetendas aut fugiēdas res impelluntur qui ætatibus inter ſe differunt. Verbi gratia,Pueris ſphæra & trochus in pretio ſunt:at ij qui ætatem virilem attigerunt,alia his præferunt:rurſus alia ſenes. Ex quibus colligitur, diuerſas elici phantaſias ab iiſdem ſubiectis, ob diuerſas ætates. Ex motu autem aut quiete diſſimiles videntur res:nam quæ ſtantes videmus immota,ea prętermouigantes moueri putamus. Ex amore autē vel odio:quia carnes ſuillas nonnulli mirum in modum auerſantur,quum alij lubentiſimè iis veſcantur. Multi etiam amicas pulchras habentes, pulcherrimas ipſas eſſe autumāt. Ex fame autem aut ſaturitate:quia eundem cibum famelici ſuauem iudicant:ſaturi,inſuauem. Ex eo autem ſi quis ſit ebrius aut non potus: quia quæ non poti turpia eſſe exiſtimamus, ea nobis madidis minimè turpia videntur. Ex præhabitudinibus autem:quia idem vinum iis quidem qui palmulas aut caricas paulo antè eſitauerint, acidum eſſe videtur: contrà, iis qui nuces aut cicer, ſuaue. Item balnei paraſtas eos quidē qui ingrediuntur,calefacit:at eos qui egrediuntur,frigefacit,ſi in ipſa commorentur. Ex confidentia autē aut metu:quia eadem res meticuloſo quidem timenda & horrenda videtur:audaciori autem, minimé. Ex mœrore autem aut gaudio: quia res eadē mœrore affectis ſunt moleſtæ,lętis verò iucundæ. Quum igitur tanta ſit inæqualitas & diſcrepantia etiam in habitibus, & quū homines modò in his, modò in illis habitibus ſint conſtituti: quale quidem vnumquodq; ſubiectum cuique videatur,facilè,opinor,fuerit dicere:ſed quale ſit pronuntiare,id verò non item. indiiudicabilis enim eſt diſcrepantia:quum qui eam diiudicat,aut in aliquo verſetur illorum quos diximus habituum, aut in nullo prorſus. Sed dicere eū in nullo eſſe habitu,nimirum eum neque valere neque ægrotare, neque moueri neque quieſcere,nec in vlla eſſe ętate,& à reliquis etiam habitibus vacuum eſſe:prorſus abſurdum eſt. quòd ſi in aliquo habitu cōſtitutus diiudicabit phātaſias,pars ipſe erit diſcordiæ. Præterea non erit ſincerus externorū ſubiectorum iudex, quòd inquinatus ſit habitibus in quibus verſatur. nam neque qui vigilat, dormientium phantaſias cū vigilantium phantaſiis cōferre poteſt, nec ſanus ægrotantium & ſanorum phātaſias inter ſe comparare. Nam præſentibus & mouentibus nos ad præſens aſſentimur potius quàm non præſentibus. Alio etiā modo indiiudicabilis eſt talium phantaſiarum diſcrepantia.

pantia. nam qui phantaſiam phantaſiæ præfert, & habitum habitui, aut ſine diiudicatione & ſine demõſtratione hoc facit, aut diiudicans & demonſtrans. ſed neque ſine his: nam fide carebit. neque cum his: nam ſi diiudicabit phantaſias, omnino diiudicabit criterio, *id eſt, iudicandi inſtrumento*. at hoc criteriũ aut verum eſſe dicet, aut falſum. ſed ſi quidem falſum, ipſum fide carebit. ſin autem verum eſſe hoc dicet, aut abſque demonſtratione dicet verum eſſe criterium, aut cum demonſtratione. & ſi quidem abſque demonſtratione, fide carebit: ſi autem cum demonſtratione, omnino oportebit ipſam quoque demonſtrationem veram eſſe, alioqui fidem nõ obtinebit. Veram igitur eſſe dicet demonſtrationem quæ in criterij confirmationem adhibebitur, vtrum ea à ſe diiudicata, an nõ diiudicata? nam ſi non diiudicauerit, fide carebit. ſin diiudicauerit, nimirũ criterio ſe diiudicaſſe dicet: cuius criterij nos demonſtrationem quæremus: & ipſius demonſtrationis rurſus criterium. eget enim ſemper etiam demonſtratio criterio, vt confirmetur: ipſum quoque criterium demonſtratione, vt verum eſſe oſtendatur. ita vt neq; demonſtratio vera eſſe poſſit, niſi præcedat verum criterium: neque criterium verum, niſi fides prius demonſtrationi facta fuerit. & ita incidũt in modum diallelum criteriũ & demonſtratio, in qua reperientur fide carere ambo. vtrãq; enim itidem fide carent, donec mutuas alterum alteri ad confirmationem tradiderit operas. Si ergo nec ſine demonſtratione & criterio, neque cum his poteſt phantaſiã phantaſiæ præferre, indiiudicabiles erunt quas varij habitus efficiunt phãtaſiæ. Itaque infertur hoc etiam modo aſſenſus retentio de natura externorum ſubiectorum.

5. Quintus modus eſt ex poſitionibus & interuallis & locis. nam ex vnoquoque horum eædem res, diuerſæ apparent. vt idem porticus ab altero quidem ingreſſu intuenti videtur in acutum deſinere: à media autẽ parte ſpectanti, vndique æqualis. & idem nauigium, procul quidem intuentibus, paruum videtur eſſe & ſtare: propè autem, magnũ eſſe & moueri. & eadẽ turris procul quidẽ videtur rotunda, propè autẽ, quadrata. Hæc quidẽ ex interuallis. Ex locis autẽ: quia lucernę lumen, in Sole quidem obſcurum apparet, in tenebris autem ſplendidum. & idem remus intra mare quidem, fractus, extra autem, rectus. & ouum, in aue quidem, molle: in aëre autem, durum. & lyncurium, in lynce quidem, humidum: in aëre autem durum. & coraliũ in mari quidem molle, in aëre autem durum. & vox diuerſa videtur in tuba, diuerſa in tibiis, diuerſa rurſus in aëre ſimpliciter. Ex poſitioni-

tionibus autem: quia eadem imago, resupinata quidem, læuis esse: si autem aliquantum propendeat, aliquid prominens & aliquid retrusum habere videtur. sed & columbarum ceruices, prout diuersè inflectuntur, diuersum habere videtur colorem. Quoniam igitur quæcunque videntur, ea in aliquo contemplamur, atque ab aliquo interuallo, & in aliqua positione: quorum vnumquodque magnam facit in phantasiis varietatem, vt docuimus: cogemur & propter hos modos ad epochen deuenire. nam qui harum phantasiarum volet alias aliis præferre, impossibilia aggredietur. nam si simpliciter & sine demonstratione de iis pronuntiauerit, fidem non impetrabit: demonstrationem autē adhibere volens, si quidem falsam dicet esse demonstrationem, seipsum euertet: at si verā esse dicat, cogetur afferre demonstrationem qua ostendat illam veram esse: huius rursum aliam: quia & hanc veram esse oportet: & vsque in infinitū. Impossibile autem erit infinitas demonstrationes proferre. Quare ne cum demonstratione quidem phantasiā phantasiæ præferre poterit. Quòd si nec cum demonstratione, nec sine ea poterit quisquam supradictas phantasias diiudicare, infertur hinc epoche: quum, quale appareat vnumquodque secundum hanc positionē, aut hoc interuallum, aut in hoc, dicere quidem possimus: quale autem secundum naturam sit, ob ea quæ antè dicta fuerunt, pronuntiare nequeamus.

6. Sextus autem modus est ex admistionibus. ex quo inferimus, quum nullum subiectum sub sensus nostros ipsum per se cadat, sed cū aliquo: qualis quidem sit permistio, & ex externo, & ex eo quocum cernitur, posse nos fortasse dicere: quale autem sit externum subiectū purè & sincerè, nequaquam dicere posse. Nihil autem eorum quæ sunt extrinsecus, per se sub sensum cadere, sed omnino cum aliquo, (ex quo fit vt diuersum contemplantibus appareat) manifestum esse arbitror. Nam color noster, diuersus cernitur in calido aëre, ab eo qui in frigido cernitur. nec dicere possimus qualis sit natura color noster, sed qualem eum cum vtrolibet horum contemplemur. Itidē & eadem vox, alia apparet cum tenui aëre, alia cum crasso. Et aromata in balneo ac Sole odore suo vehementius pungunt quàm in aëre frigido. Et corpus, quum ipsum ambit aqua, leue est: quū aër, graue. Vt autem etiam externam admistionem omittamus, oculi nostri in seipsis habent & tunicas & humiditates. visibilia igitur quia absque his cernere non possumus, non percipientur exactè & purè. cum admistione enim percipimus. ac propterea ictericis quidem omnia pal-

lida videntur esse, hypospagma autem habẽtibus, sanguinea. Item, quia eadem vox, alia apparet in patentibus locis & planis, alia in angustis & tortuosis: & alia in puro aëre, alia in turbido: verisimile est nos purè vocem non percipere. nam aures obliqua habent foramina atque angusta, & vaporosis exhalationibus quæ à locis capiti vicinis ferri dicuntur, turbidæ sunt & inquinatæ. Quinetiam in naribus & in locis gustatus si materiæ subiectæ sint, cum illis percipimus gustabilia & odorabilia, non autem puré. Itaque propter admistiones, qualia exactè sint externa subiecta, sensus non percipiunt. Sed nec ipse intellectus percipit, ob hanc potissimum causam, quòd sensus duces ipsius errent: verùm & ob eam fortasse, quòd ipse cum iis quæ à sensibus nuntiantur, commistionem aliquam propriam faciat. * siue circa cerebrum, siue circa cor, siue circa aliquam aliam animalis partem hoc statuere quis velit. Itaque ex hoc etiam modo videmus nos de natura externorum subiectorum nihil habentes quod dicamus, assensum retinere cogi.

7. Septimum esse dicebamus modũ ex quantitatibus & constitutionibus subiectorum. *συνθεσίας, id est, constitutiones*, appellantes generaliter *τὰς συνθέσεις, id est, compositiones*. Nos autem per hunc quoque modum assensum retinere de natura rerum cogi manifestũ est. Verbi gratia: ramenta cornu caprini apparent quidem alba, simpliciter & sine compositione ea intuentibus: composita autem in ipsius cornu essentia, nigra apparẽt cernentibus. Itidem & argẽti ramenta si seorsum fuerint, nigra apparent: at cum toto, tanquam alba sub sensum nostrum cadunt. Quin & Tænarei lapidis partes quidẽ albæ videntur, quum læuigatæ fuerint: at cum toto, flauæ. Similiter & arenæ separatæ aliæ ab aliis, asperæ apparent: at in aceruum compositæ, molles à sensu percipiuntur. Præterea elleborum, si tenue & lanuginosum quis ipsum edat, suffocationẽ affert: sin autem crassum, nõ item. Insuper & vinũ si moderatè bibatur, corroborat nos: si largius quàm par est, sumatur, corpus frangit & dissoluit. Sic etiam cibus pro quantitate diuersam facultatem profert. sæpe enim largior cibus sumptus corpus purgat per cruditates & cholericas passiones. Poterimus igitur in his quoq; dicere qualis sit ipsius cornu pars illa tenuis, & quale cornu quod ex multis tenuibus particulis compositum est: quales argenti minutæ particulæ, & quale argentum ex multis minutis particulis conflatum: qualis itẽ minutissimus Tænareus lapis, rursus qualis qui ex multis minutis conflatus. & in arenis & in elleboro & in vino

& in

& in cibo, relationem ad aliquid, at verò naturam rerum per ſe non item: propter phantaſiarum diſcrepantiam, quæ ex compoſitionibus contingit. Generaliter enim videntur, etiam vtilia, noxia eſſe quantitatem mediocrem in earum vſu excedẽtibus: contrà quæ noxia eſſe putantur, ſi perquam exigua menſura ſumantur, minimè nocere. confirmat autem quod dico illud maximè quod in medicis facultatibus obſeruatur. in quibus ſi exactè commiſceãtur ſimplicia medicamenta, vtilem reddunt compoſitionem: ſi tantillo plus vel minus per incuriam poſitum fuerit, perniciosiſſima fit, & ſæpe etiam toxicum: nedum ſit vtilis. Sic ergo quantitatum & compoſitionum ratio, externorum ſubiectorum exiſtentiam confundit. ideoque non abs re hic etiam modus ad epochen nos redigat, vt qui purè de natura externi cuiuſque ſubiecti pronuntiare non valeamus.

8. Octauus eſt modus, Ex relatione ad aliquid. ſecundum quẽ colligimus, nos, quum omnia ſint ad aliquid, de hoc, quænam ſint per ſe & ſecundum naturam, aſſenſum retenturos. Illud autem ſciendum, nos hîc, ſicuti & aliis in locis, voce EST abuti pro eo quod eſt apparet. quũ perinde ſit ac ſi diceremus, omnia ad aliquid apparere. Hoc autem bifariam dicitur, Vno quidem modo, vt ad iudicans. nam externum ſubiectum & quod diiudicatur, ad iudicans apparet. Altero autem modo, ad ea quæ ſimul in cõtemplationem veniunt: vt dextrũ ad ſiniſtrum. Omnia autem eſſe ad aliquid, ratiocinati ſumus & antea. vt, ad iudicans: quia ad hoc animal & hunc hominem & hunc ſenſum omnia apparent, & ad talem habitum. Ad ea autem quę ſimul in contemplationẽ veniunt, quia ad hanc commiſtionem, & hunc modum, & compoſitionem hanc, & quantitatem, & poſitionem, vnumquodq; apparet. Sed & aliunde colligi poteſt, omnia eſſe ad aliquid, hoc pacto: Vtrum quæ ſunt ſecundum differentiam, diuerſa ſunt ab illis quæ ſunt ad aliquid, an non? ſi diuerſa non ſint, ergo & ipſa ſunt ad aliquid. ſi autem differunt: quoniam omne quod differt, ad aliquid eſt (dicitur enim eius reſpectu à quo differt) ad aliquid ſunt ea quę ſecundum differentiam ſunt. Iam verò & eorum quæ eſſe habent, alia quidem ſunt ſuprema genera, iuxta Dogmaticos, alia autem vltimæ ſpecies: alia verò & genera & ſpecies. omnia autem hæc ſunt ad aliquid. nihil ergo eſt quod non ſit ad aliquid. Præterea eorum quæ exiſtentia ſunt, alia ſunt manifeſta, alia occulta, vt ipſi aiunt. & ſignificantia quidem eſſe ea quæ apparent, ſignificari autem ab apparentibus incerta. aſpectum enim eſſe aiunt incertorum ea quæ apparẽt.

quod autem significat & quod significatur, est ad aliquid. omnia igitur sunt ad aliquid. Ad hæc, eorum quæ esse habent, alia sunt similia, alia dissimilia: alia rursus æqualia, alia inæqualia. hæc autem sunt ad aliquid. omnia igitur sunt ad aliquid. Etis quoque qui dicit omnia non esse ad aliquid, cõfirmat omnia esse ad aliquid. nã & hoc ipsum, omnia esse ad aliquid, ad nos esse ostendit, & non generaliter, per ea quibus nobis aduersatur. Porrò quũ ita esse omnia ad aliquid, ostendamus, manifestum iam est, nos, quale sit vnumquodque natura sua & purè, non posse dicere, sed quale appareat in relatione ad aliquid. Ideo de rerum natura nos assensum sustinere, his consentaneum est.

9. De modo autem qui est ex crebrò aut rarò contingentibus (quẽ ordine nonum esse dicebamus) talia differimus. Sol multo certè maiorem obstupefaciendi vim habet quàm stella cometa: sed quoniam Solem crebrò videmus, rarò autem stellam cometam, stella hæc ita nos attonitos reddit, vt ea portendi etiam aliquid à Diis putemus: at Sol non item. Quòd si imaginemur Solem rarò apparẽtem, rarò occidẽtem, &, vbi simul omnia illustrarit, deinde repentè omnibus rursus tenebras inducentem: reperiemus in hac re vnde valde obstupefiamus. Sed & terræmotus aliter turbat eos qui tum primùm ipsum experiũtur, aliter eos qui illi assuefacti fuerint. Quantũ verò quis obstupescit ad primum maris conspectum? Itidẽ corporis humani pulchritudo, quum cernitur primùm & repentè, magis nos commouet, quàm vbi à nobis cerni solita fuerit. Iam & quæ rara sunt, habentur in pretio: at ea inter quæ viuimus, & ea quæ sunt in medio posita, nequaquam. nam si aquam rarò reperiri imaginemur, quanto ea pretiosior esse nobis videatur omnibus quæ in pretio habemus? aut si imaginemur multum auri temere humi iacere proiectum perinde atque lapides, cui adeò pretiosum ipsum fore existimabimus, aut à quo tam sollicitè inclusum & asseruatũ iri? Quum ergo res eædẽ ob frequentiã aut raritatem, aliquando admiratione dignę aut pretiosæ, aliquando verò non tales esse putentur: hinc colligimus, nos, quale appareat horum vnumquodque, prout frequenter aut rarò contigerit, fortasse dicturos: nudè autem & simpliciter, quale sit vnumquodque externorum subiectorum, minimé. Itaque propter hunc etiam modum de illis assensum retinemus.

10. Decimus verò modus ad moralia maximè spectat: quippè qui sit ex institutis & cõsuetudinibus & legibus, fabulosisque persuasionibus ac dogmaticis opinionibus. Institutum igitur, est electio vitę

aut

aut alicuius rei quæ apud vnũ aut apud multos fit: vt apud Diogenem aut Lacedæmonios. Lex autem est pactum scriptum apud reipublicę moderatores, quod qui trãsgreditur, punitur. ἔθος autem, vel συνήθεια, (nihil enim differunt) *i. consuetudo*, est communi multorum assensu rei alicuius comprobatio, quam qui transgreditur, non protinus etiã punitur. Verbi gratia, Lex est, non committendum esse adulterium. Consuetudo autem nobis, non congredi cum vxore in propatulo. Fabulosa autem persuasio, est fictarum rerum & quæ nunquam fuerunt, approbatio. qualia sunt cum alia, tum eæ quæ de Saturno narrantur fabulæ. hæ enim apud multos fidem impetrant. Dogmatica autem opinio, est approbatio alicuius rei quę consideratione aut aliqua demonstratione cõfirmati videtur. Verbi gratia, atoma esse omnium rerum elementa, aut similaribus partibus constantia, minima, aut aliqua alia. Opponimus autem horum vnumquodque, interdũ quidẽ sibiipsi, interdum aliorum vnicuique. Exempli gratia, consuetudinem quidem consuetudini, sic, Aliqui Æthiopum notis quibusdam infantes compungunt: nos autem minimé. Et Persæ veste floribus tincta & talari vti, decorum esse existimant, nos autem indecorũ. Item, Indi quidem cum vxoribus in propatulo congrediuntur, alij autem plurimi hoc turpe esse existimant. Legem autem legi sic opponimus, Apud Romanos quidem qui paternis bonis renuntiat, non persoluit patris nomina: apud Rhodios autem persoluere cogitur. Et in Tauris Scythiæ lex erat, peregrinos Artemidi immolari: apud nos autẽ hominem in templo interfici vetitũ est. Institutũ autem instituto, quũ Diogenis institutũ opponimus Aristippi instituto, aut Lacedæmoniorum institutũ, Italorum instituto. Fabulosam autẽ persuasionẽ persuasioni fabulosæ, quũ dicimus, interdum Iouẽ fabulosè appellari patrem hominumq; Deumque: interdũ verò Oceanum, vt,

Oceanum diuũm patrem, matrem quoque Tethyn.

Dogmaticas autem opiniones inter se opponimus, quum dicimus, Alios vnũ esse elementum pronuntiare, alios infinita. &, Alios mortalem esse animam, alios immortalem. &, Alios quidem prouidentia Deorum gubernari quæ apud nos sunt, alios autem prouidentia nulla regi, asserere. Consuetudinem autem aliis opponimus, vt legi, quum dicimus apud Persas quidem consuetudinem esse vti Venere mascula, apud Romanos autem lege prohibitũ esse eius vsum. Item apud nos adulterium vetitum esse, apud Massagetas autem consuetudine illud receptum esse, tanquam rem indifferentem, vt Eudoxus

Cnidius in primo libro περὶ ποιήσεως commemorat. Et apud nos vetitũ esse cũ matre concumbere, Persarum autẽ moribus vel maximè permitti hoc coniugium. Et apud AEgyptios cum sororibus cõtrahunt nuptias: quod apud nos lege interdictum est. Instituto autem consuetudo opponitur, vt quum vix quisquam reperiatur qui nõ secedat congressurus cum vxore, Crates tamen cum Hipparchia in publico congrediatur. Et Diogenes quidem exomidem quocunque iret, gestabat: nos autem cõsuetum nobis vestimentum solemus circumferre. Fabulosæ autem persuasioni, vt quod dicunt fabulæ, comedisse Saturnum suos liberos: quum mos sit apud nos liberorum curam gerere. Et nos quidem consueuimus venerari Deos, vt bonos nullisq; malis obnoxios: at vulnerari & inuidere alij aliis inducuntur à Poëtis. Dogmaticæ autem opinioni: quũ nobis quidem mos sit à Diis bona petere, Epicurus autem Deũ curam nostri gerere neget. Item, quum Aristippus rem indifferentem esse existimet vestem muliebrẽ gestare, nos autem illud turpe esse existimemus. Institutum autem opponimus legi quidem, sic, Quum lex sit, non licere pulsare hominem liberum & nobilem, bonis parẽtibus prognatum: Pancratiastæ alij alios pulsant, propter vitę suæ institutum. Item, quum vetitum sit homicidium, gladiatores alij alios interficiunt ob eandem causam. Fabulosam autem persuasionẽ instituto opponimus, quum dicimus, Fabulis quidẽ proditum esse, Herculem apud Omphalen lanas carpsisse, atq; iugum seruile tulisse: & prorsus effœminati hominis opera egisse. at institutũ vitæ Herculis generosum fuisse. Dogmaticæ autem opinioni, quum athletæ quidẽ gloriæ, vt rei bonæ, studio adducti, propterea laboriosum vitæ institutum deligant: multorum autem Philosophorum dogma sit, in malis habendam esse gloriã. Legem verò fabulosæ persuasioni opponimus, Quum Poëtæ inducant Deos adulteria committẽtes & præposteram venerem exercentes: lex autem apud nos hæc facere prohibeat. Dogmaticæ autem opinioni, quum Chrysippus indifferens esse dicat cum matre aut sorore congredi: lex autem hæc vetet. Fabulosam verò persuasionem dogmaticæ opinioni opponimus, quum dicunt Poëtæ Iouem descendentem, cum mortalibus mulieribus cõgredi: apud Dogmaticos autem hoc esse impossibile existimetur. Item dicat Poëta, Iouem præ luctu & mœrore quem ob Sarpedonem conceperat, sanguineas in terram guttas fudisse: at dogma Philosophorum sit, nullis passionibus obnoxium esse Deum. Item, quum fabulam de Hippocentauris

tollunt,

tollunt, Hippocentaurũ afferentes in exemplum inexistẽtiæ. Multa quidem certè alia in vnaquaque supradictarum oppositionum poterant exempla sumi: sed, vt in compẽdiario tractatu, hæc satis esse poterunt. Porrò quum tanta rerum discrepantia etiam per hunc modũ ostendatur: quale quidẽ natura sit subiectum, dicere non poterimus: sed duntaxat quale videatur ad hoc institutum, aut ad hanc legem, aut ad hunc morem, & aliorum vnumquodque. Itaque propter hunc quoque modum de natura externorum subiectorum retinere nos assensum necesse fuerit. Sic ergo per decem hos modos ad assensus retentionem redigimur.

De quinque modis. CAP. 15.

SCEPTICI autem ætate posteriores hos quinque modos epoches tradunt. Primum, qui est à dissidentia. Secundum, qui in infinitum reiicit. Tertium, qui est à relatione ad aliquid. Quartum, hypotheticum. Quintum, diallelum. Et modus quidem à dissidentia, est, per quem de re proposita comperimus discrepantiam indiiudicatam & in vita & apud Philosophos fuisse: propter quam, quum nihil aut probare aut improbare possimus, ad epochen deuenimus. Is autem qui in infinitum delabitur, est in quo, id quod in confirmationem rei propositæ affertur, altera confirmatione egere dicimus, & illud alia, & vsque in infinitũ: adeò vt quum non habeamus vnde astruere aliquid incipiamus, sequatur epoche. A relatione ad aliquid, est huiusmodi qualem antea descripsimus: in quo ad ipsum quidẽ diiudicans, atque ad ea quæ simul in contemplationem veniunt, tale aut tale apparet subiectum: quale autem sit natura, de eo assensum retinemus. Hypotheticus autem, siue ex hypothesi, *id est, suppositione*, quum Dogmatici videntes se in infinitum reiici, incipiunt ab aliquo quod non astruunt, sed nudè & sine demonstratione per cõcessionem accipere volunt. Diallelus autem modus *(q.d. alternatorius)* fit, quum id quo rem de qua quæritur, confirmare debemus, ipsum ab ea confirmari opus habet. & tum, quòd neutrum ad alterum astruendum possimus accipere, de vtroque assensum retinemus. Omnem autem quæstionem ad hos reduci modos posse, ita paucis ostendemus. Quod propositum est, aut sensibile est aut intellectuale: vtrumuis sit autem, de eo dissidentia est. alij enim sola sensibilia dicunt esse vera, alij sola intellectualia: alij quædã sensibilia, quædam intellectualia. Vtrum igitur diiudicabilem esse dicent dissidentiam, an indiiudicabilem? Si indiiudicabilem, nobis conceditur esse retinendũ assensum: sin diiu-

dicali-

dicabilẽ, vnde diiudicabitur, quærimus. Verbi gratia, Quod est sensile (nam ab hoc incipiet nostra disputatio) vtrum à sensili an ab intellectuali diiudicabitur? si enim à sensili, quoniam de sensilibus quæritur, ipsum quoque altero ad confirmationem indigebit. quod quidẽ si etiam fuerit sensile, rursus & ipsum alio confirmari oportebit: & hoc vsq; in infinitũ. Quòd si ab intellectuali sensile diiudicari oportebit: quoniam & de intellectualibus controuersia est, hoc quoque, quum intellectuale sit, diiudicatione & cõfirmatione opus habebit. Vnde ergo confirmabitur? si quidem ab intellectuali, in infinitum incidet eodem pacto: sin à sensili, quoniam ad confirmationem quidẽ sensilis assumptum est intellectuale, ad intellectualis autem confirmationem, sensile: inducitur modus qui vocatur ἀμφίλογος. *q.d. alternatorius*. Si verò hæc vitans is qui nobiscum disputat, per cõcessionem & citra demonstrationem aliquid voluerit sumere ad demonstrationem sequentium, hypotheticus modus ad demonstrationem assumptus, implicitus est. nam si quis in iis quæ per concessionem sumit & supponit, fidem meretur: nos quoque semper illis contraria per suppositionem sumentes, fidem obtinebimus. & si quidem aliquid verum supponitur, is qui supponit, ipsum suspectum reddit: quippe qui illud supponendo sumat, non autem astruendo. sin falsum, ruinosum erit eorum quæ astruuntur, fundamentum. Præterea si huiusmodi suppositio ad confirmationem aliquid valet, idipsum de quo quæritur, supponat, non aliud per quod astruat rem de qua quæritur. Quòd si absurdum est supponere id de quo quæritur, absurdum itidem erit supponere vniuersale. Omnia autem sensilia, esse ad aliquid, patet. sunt enim ad eos qui sentiunt. Manifestum est igitur, quæcunq; proposita nobis fuerit res sensilis, ad hos quinque modos ipsam reducere facile fore. Itidem & de intellectuali ratiocinamur. si enim indiiudicabilis de eo dissidentia esse dicatur, concedetur nobis esse de eo retinendum assensum. sin diiudicabitur dissidentia, si quidem per intellectuale, reiiciemur in infinitũ. sin per sensile, in modum qui dicitur ἀμφίλογος. nam sensile rursus controuersum & quod per se diiudicari nequit, eò quod in infinitũ progrediatur, intellectuali egebit: vt etiã intellectuale sensili. Et qui idcirco volet ex suppositione aliquid sumere, rursum ineptus erit. Quinetiam intellectuale est ad aliquid. dicitur enim ad intelligentẽ. &, si natura tale esset quale dicitur, non fuisset cõtrouersum. Reduximus igitur etiã intellectuale ad hos quinq; modos. Quare omnino de re proposita nos assẽsum retinere

nere neceſſe eſt. Et hi quidē ſunt quinque modi quos poſterior ætas tradidit: non quòd decem modos iam explicatos excluderet, ſed vt magis variè vnà cum illis temeritatem Dogmaticorum refelleret.

De duobus aliis modis. CAP. 16.

TRADVNT præterea duos alios epoches modos. quoniā enim quicquid comprehenditur, aut ex ſeipſo aut ex alio comprehēditur: dubitationem de rebus omnibus inducere vidētur. Ac primùm quidem nihil ex ſeipſo comprehendi, probat ea quæ inter Phyſicos fuit de ſenſilibus omnibus & intellectualibus cōtrouerſia: quæ certè indiiudicabilis eſt, quum nec ſenſili nec intellectuali criterio vti poſsimus: quia quicquid ſumpſerimus, fide carebit, vtpote controuerſum. Propterea autem ne ex alio quidem quicquam comprehendi fatentur. Si enim id ex quo aliquid comprehenditur, ſemper ex alio comprehendi oportebit, in modum diallelum aut eum qui eſt ad infinitū, ſe coniiciunt. Sin voluerit quiſpiam aliquid ſumere quaſi ex ſeipſo comprehenſum, ex quo aliquid aliud comprehendat: huic repugnat illud, Nihil ex ſeipſo comprehendi, propter ea quæ dicta ſunt. quod autem repugnans eſt, quomodo poſsit ex ſeipſo aut ex alio comprehendi, dubitamus: quum veritatis aut comprehēſionis non appareat criterium, ſigna autem etiam ſine demonſtratione euertantur, vt ex ſequentibus intelligemus. Hæc ſunt quæ de modis epoches in præſentia nobis dicenda putauimus.

Qui ſint modi quibus euertantur ætiologici. CAP. 17.

SICVT autem epoches modos tradimus, ſic etiam modos exponunt quidam, ſecundū quos in particularibus *αἰτιολογίαις, id eſt, cauſæ redditionibus*, dubitationem mouentes ſilentium imponimus Dogmaticis, quòd in his potiſsimum valde ſibi placeant. Oneſidemus ergo modos octo tradit, quibus exiſtimat ſe omnē dogmaticā ætiologiam, vt vitioſam, refellere. Horum primum eſſe dicit, ſecundum quem ætiologię genus quod in rebus non apparentibus verſatur, nō habet confeſſam ex apparentibus approbationem. Secundū, iuxta quem ſæpe quum magna ſit in varias partes inclinandi occaſio, adeò vt multis modis poſsit ratio rei de qua quæritur, afferri, vno tantùm modo nonnulli rationem afferunt. Tertium, ſecundum quem eorū quæ ordinatè fiunt, rationes reddunt quę nullū ordinem oſtendunt. Quartum, ſecundum quem accipientes apparētia vt fiunt, etiam non apparentia putant ſe vt fiant, comprehendiſſe: quum ea quæ non apparent, eodem fortaſſe modo efficiantur quo apparentia, fortaſſe etiā

non eodē, sed peculiari quodam modo. Quintum, iuxta quem, omnes propemodum secundum proprias elementorum suppositiones, non autem secundum communes & passim receptas disputandi vias rationes reddunt. Sextum, secundum quem sæpenumero quæ facilè deprehendi possunt, in suis suppositionibus sumunt, iis autem repugnātia, quanuis æquè sint probabilia, prætermittunt. Septimum, secundum quē sæpe reddunt rationes quæ non modò apparentibus, sed etiam propriis ipsorum suppositionibus repugnent. Octauum, secundum quem quum sæpe æquè dubia sint ea quę apparere videntur atque ea de quibus quæstio est, sententiā suam de dubiis ex æquè dubiis astruunt. Ait autem fieri posse vt nonnulli in ætiologiis secundum alios quospiā modos ex his pendentes, aberrent. Sed enim ipsi etiam quinque epoches modi ad ætiologias fortasse sufficiant. Nam aut afferet aliquis rationē quæ consentiat cum omnibus Philosophię sectis, & cum sceptici & cum phænomenis, aut non. Verùm ita cōsentientem afferre haud possibile sit. nam & apparentia & incerta omnia cōtrouersa sunt. At si minimè cōsentiat, postulabitur ab eo huius rationis ratio. & si quidem apparentem apparentis, aut incertam incertæ afferat, in infinitum delabetur. sin permutato ordine ætiologias inter se implicet, in diallelum modum. Quòd si alicubi resistat, aut quantum ad iam dicta, dicet rationem consistere, atque ita inducet relationem ad aliquid, tollens quod secundum naturam est: aut si per suppositionem sumat aliquid, nos ei obstabimus. Potest igitur etiam per hæc Dogmaticorum in ætiologiis temeritas refelli.

De Scepticorum vocibus. CAP. 18.

QVONIAM autem vnoquoque horum & epoches modorum vtentes, voces quasdam scepticæ affectionis & passionis nostræ indices pronuntiamus, vt quum dicimus, οὐ μᾶλλον, *id est, Non magis*, οὐδὲν ὁριστέον, *Nihil definiendum*, & aliquot alias: consentaneum de iis deinceps disputare fuerit. Incipiamus autem ab hac, Non magis.

De voce Non magis. CAP. 19.

HANC ergo interdum quidem ita vt dixi, pronuntiamus, interdum autem sic, οὐδὲν μᾶλλον, *id est, nihilo magis*. Non enim, vt quidā existimant, hanc vocem Non magis, in specialibus sumimus quæstionibus, illam autē, Nihilo magis, in generalibus: sed indifferēter vtramuis pronuntiamus: & nunc quoque vt de vna disputabimus. Est igitur vox hæc, imperfecta. vt enim quum dicimus διπλοῦν, id perinde est ac si diceremus διπλάσιον, & quum dicimus πλατεῖαν (*plateam*) id tantundē valet

valet ac si diceremus πλατεῖαν ὁδόν: sic quũ dicimus, Non magis: perinde id valet ac si diceremus, Non magis hoc quàm illud, sursum aut deorsum. Sunt verò nonnulli etiã Sceptici qui pro interrogatione ἤ, *id est, Vtrum*, pronuntiant τί μᾶλλον τόδε ἢ τόδε, accipiẽtes tum vocem τί pro causa. vt, quod dicunt, tale sit, Quare magis hoc quàm illud? Vsitatum est autem etiam interrogationibus pro enuntiationibus vti: vt in hoc versu, *Cui non Iouis rivalis est notus viro?*

Et vicissim enuntiationibus loco interrogationũ: vt, Quæro vbi habitet Dion. Item, Rogo quamobrem hominem Poëtam admirari oporteat. Sed & apud Menandrum τί pro διὰ τί vsurpatur: vt quum dicit, τί γὰρ ἐγὼ καταλελοίπουν; *i. Quid enim ego relinquebam? posito Quid, pro Propter quid.* Indicant autem hæ voces Non magis hoc quàm illud, etiam affectum nostrum, secundum quem, propter æqualia momenta eorum quæ sunt ἀντικείμενα, ad ἀφασίαν delabimur. Intelligimus autem paria momenta quæ sunt in eo quod nobis apparet probabile. ἀντικείμενα autem generaliter, quæ inter se pugnant: ἀφασίαν verò ad neutram partem assensum. Cæterùm hęc vox, Nihilo magis, etiamsi præ se ferat formam assensionis aut negationis, nos nõ ita ea vtimur, sed indifferẽter & abutẽdo: aut pro interrogatione, aut pro eo quod est, Ignoro cui horũ assentiri oporteat, cui minimé. Nobis enim propositũ est, quod nobis apparet declarare: vocẽ autem qua id declaramus, indifferẽter vsurpamus. Illud prætẽrea sciendũ, nos proferre hanc vocẽ, οὐδὲν μᾶλλον, non affirmantes ipsam omnino verã esse & indubitatã, sed secundũ id quod nobis apparet, de ea quoq; dicentes.

De aphasia. CAP. XX.

DE aphasia autem hæc dicimus. φάσις duobus modis dicitur, generaliter & specialiter. Generaliter ita appellatur vox quæ ponit aut tolli quidpiam significat: vt, Dies est, Non dies est. Specialiter autẽ, quæ aliquid poni tantùm significat. in qua significatione negatiua non appellantur phases. Aphasia igitur est discessus ab ea quæ generaliter phasis appellatur: sub qua comprehẽdi dicimus cataphasin & apophasin, *id est, affirmationem & negationem.* adeò vt aphasia sit affectio nostra per quam nos nec ponere quicquam nec tollere dicimus. Vnde patet nos aphasiam etiam assumere, non quasi natura tales sint res vt aphasiam necessariò moueant: sed vt eam pronuntiando, declaremus nos super his vel illis quæstionibus ita nunc affici. Illud quoq; memoria tenẽdum est, dicere nos, nihil poni aut tolli à nobis, eorum quidem certè quæ dogmaticè de dubiis asseruntur. iis enim

à quibus patimur, & à quibus ita coacti ad assensum adducimur, cedimus & acquiescimus.

De vocibus, Fortasse, Licet, Fieri potest. CAP. 21.

HAS autem voces, Fortasse & Non fortasse: Licet & Non licet: εἰνδέχεται & οὐκ ἐνδέχεται, *id est, Fieri potest, & Non fieri potest*: sumimus pro, Fortasse est, fortasse non est: &, Licet esse, licet etiam nō esse: &, Fieri potest vt sit, fieri potest vt non sit. Adeò vt breuitatis gratia, sumamus Non licere, pro licere non esse: & Nō fieri posse, pro Fieri posse vt non sit: & Non fortasse, pro Fortasse non esse. Rursus autē hîc non contendimus de vocibus, neque an hæc natura ipsa significent, quærimus: sed ipsas indifferēter, vt dixi, sumimus. Has autem voces, aphasiæ esse indices, manifestum esse arbitror. nam qui dicit Fortasse est, perinde est ac si poneret etiā alterum quod ipsi repugnare videtur, videlicet Fortasse non esse: quia nō affirmat hoc esse. Eadem est & in cæteris ratio.

De voce ἐποχῆ, & οὐδὲν ὁρίζω. CAP. 22.

SVMIMVS autem ἐποχὴ pro eo quod est, Non possum dicere cui ex iis quæ proposita sunt, fidem adhibere, cui fidem derogare oporteat: ostendentes videri nobis res ad promerendam vel ad non promerendam fidem æquales. Ita tamen vt æquales esse non affirmemus, sed quod nobis apparet de ipsis, quando sub sensum nostrum cadunt, dicamus. Dicta est autem ἐποχὴ, quia ἐπέχεται διάνοια, *id est, cohibetur mens*, à ponenda aut à tollenda re aliqua, propter paria in vtranque partem eorum de quibus quæritur momenta.

De voce οὐδὲν ὁρίζω. CAP. 23.

DE hac autem voce, οὐδὲν ὁρίζω. *i. nihil definio, aut, certò statuo*, diximus huiusmodi. ὁρίζειν esse putamus, nō simpliciter dicere aliquid, sed rem incertam pronuntiare cum assensu. ita enim nihil ὁρίζειν Scepticus forsitan reperietur, ne hoc quidem, Nihil definio. non enim est dogmatica opinio, id est, qua incertæ rei assentiamur: sed vox nostræ affectionis index. Quum ergo dicit Scepticus, Nihil definio, hoc dicit, Ego ita nunc affectus sum vt nihil eorū quæ sub hanc quæstionem cadunt, ponam dogmaticè aut tollam. Hoc autem ait, dicēs quid sibi appareat de rebus propositis, non enuntiatiuè cum persuasione pronuntians, sed affectionem suam exprimens.

De eo quod dicunt, Omnia sunt ἀκατάληπτα. CAP. 24.

ΑΚΑΤΑΛΗΨΙΑ quoque passio est intellectus, secundum quam nec ponimus quicquam, nec tollimus eorum quæ dogmaticè quęruntur,

id est

id est incertorum. Quum igitur dicit Scepticus, omnia esse ἀόριστα, *id est, indefinita*, tunc ESSE accipit pro eo quod est, videri sibi. Omnia autem dicit, non omnia entia, sed quæcunque euoluit ex iis incertis quæ apud Dogmaticos quæruntur. Indefinita autem, id est, non præponenda aliis cõtrariis, aut generaliter aduersantibus, ad fidem promerendam aut non promerẽdam. Et quemadmodum qui dicit, Ambulo, perinde est ac si diceret, Ego ambulo: ita qui dicit, Omnia sunt indefinita, vnà significat, secundum nos, Quantum ad me attinet, aut, Vt mihi videtur: adeò vt quod dicimus, sit huiusmodi, Quæcunque euolui ex illis quæ Dogmaticorum quæstionibus agitantur, talia mihi esse videntur, vt nihil eorum magis aut minus fide dignum existimem quàm contrarium.

De eo quod dicunt, Omnia sunt incomprehensibilia. CAP. 25.

EANDEM rationem sequimur & quum dicimus, Omnia sunt incomprehensibilia. nam hoc verbum, Omnia, eodem pacto explicamus: & vnà etiã intelligimus, Mihi. adeò vt idem hoc valeat ac si ita loqueremur, Omnia quæcunq; percurri ex iis incertis quæ Dogmaticorum quæstionibus agitantur, mihi videntur incomprehensibilia. Non sunt autem verba hominis affirmantis, ea de quibus inquirunt Dogmatici, naturam hanc habere vt sint incomprehensibilia: sed suã affectionem enuntiantis: quatenus videlicet dicit, Existimo me nihil illorum adhuc percepisse, propter contrariorum æquipollentiam. Vnde mihi videntur omnia quæ ad euersionem afferuntur, iis quæ nos enuntiamus, esse dissentanea.

De vocibus ἀκαταληπτῶ & ἀκαταλημβάνω, *i. nõ comprehẽdo.* CAP. 26.

HÆ quoque voces, ἀκαταληπτῶ & ἀκαταλημβάνω, propriæ passionis sunt indices: quatenus ad præsens supersedet Scepticus ponere aut tollere aliquid ex illis incertis de quibus quæritur. vt ex iis patet quæ à nobis de cæteris vocibus antea dicta sunt.

De eo quod dicunt, παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται, *i. omni orationi oratio æqualis opponitur. (vel opposita est.)* CAP. 27.

QVVM autem dicimus, Omni orationi oratio æqualis opponitur, Omni dicimus, quam quidem nos euoluerimus. Orationem autem dicimus, non simpliciter, sed quæ aliquid dogmaticè astruit, id est de incerto: nec eam protinus quæ ex lemmatibus, *id est, sumptionibus*, & illatione, sed quæ quouis modo astruit quidpiam. Æqualem item dicimus, non simpliciter, sed ad fidẽ obtinendam aut non obtinendã. Et Opponitur accipimus generaliter pro Aduersatur. Subau-

dimus etiã, Vt mihi videtur. Quũ igitur dico, Omni orationi æqualis oppoſita eſt oratio, perinde eſt ac ſi dicerem, Omni orationi à me euolutæ; quæ aliquid dogmaticè aſtruit, mihi opponi videtur alia dogmaticè aliquid aſtruens, æqualis ipſi ad fidem obtinendã vel non obtinendam. Adeò vt huiuſmodi vocis enuntiatio non ſit dogmatica, ſed paſſionis humanæ ſignificatio, quę eſt id quod apparet patienti. Sunt autẽ & qui hanc vocẽ ita proferant, Omni orationi æqualẽ orationem opponi, *vel oppoſitã eſſe*. hoc, tanquam præceptũ, conſtituentes, Omni orationi dogmaticè quidpiam aſtruenti, orationem dogmaticè inquirentẽ, æqualẽ ad fidẽ obtinẽdam vel non obtinendã, ipſi aduerſantẽ opponamus. Vt ſermonẽ ſuum ad Scepticum dirigant, vtanturq; infinitiuo pro imperatiuo, videlicet Opponi pro eo quod eſt Opponamus. Pręcipiũt autẽ Sceptico, ne à Dogmatico deceptus, animũ deſpõdeat, ac omittat illius perquiſitionẽ, & ita per temeritatẽ ſuam fruſtretur apparẽte ipſis ataraxia: quã comitari exiſtimãt eos qui de omnibus aſſenſum retinẽt, quemadmodũ docuimus.

Appendix ad tractationem de ſcepticis vocibus. CAP. 28.

NON poſtulat ratio huius operis quo ſingula breuiter deſcribimus, vt de pluribus vocibus diſſeramus. Præſertim quum vel ex iis quæ modò à nobis dicta fuerunt, etiã de prætermiſsis dici poſsit. De omnibus enim ſcepticis vocibus illud oportet cognitũ habere, nos nõ affirmare veras illas omnino eſſe: vtpote quum eas dicamus alias ab aliis tolli poſſe, circunſcriptas illis de quibus dicuntur: ſicuti purgantia medicamenta nõ ſolùm humores corpore extrahunt, ſed etiã ſemetipſa vnà cum humoribus expellunt. Dicimus pręterea nos nõ vt propriè ſignificantes res quibus adhibentur; ponere eas, ſed indifferenter, aut, ſi malunt, per catachreſin: (neque enim Scepticum de vocibus altercari decet:) præſertim quũ nobis commodũ ſit ne ſimpliciter quidem & per ſe ſignificare dici has voces, ſed ad aliquid, videlicet ad Scepticos. Illud prætereа meminiſſe oportet, nos non de omnibus rebus generaliter proferre ipſas, ſed de incertis & iis quæ dogmaticè quærũtur: idq; quod apparet nobis, dicere, non autẽ affirmationẽ de natura externorũ ſubiectorũ adhibere. Ex his enim omne ſophiſma aduerſus vocem ſceptică allatum euerti poſſe arbitror.

Quum autem epoches mentem ac propoſitum, partesque, criterium, & modos percurrerimus, & de ſcepticis vocibus loquuti, characterem ipſius σκέψεως declarauerimus: cõſentaneum eſſe putamus, in quibus à finitimis ipſi philoſophiis diſtinguatur, paucis explicare,

vt ita

vt ita manifeſtius ephecticam inſtitutionem perſpiciamus. Ordiemur autem ab Heracliti philoſophia.

Differre ſcepticam inſtitutionẽ ab Heracliti philoſophia. CAP. 29.

HANC igitur à noſtra inſtitutione differre, clarum eſt. Heraclitus enim de multis incertis dogmaticè pronuntiat, nos autẽ minimè, quemadmodum dictum eſt. Quoniam autem Oneſidemus aiebat ſcepticam inſtitutionem viã eſſe ad Heracliti philoſophiam, ſiquidẽ antequam contraria circa idem ſint, oportet contraria circa idem apparere: & Sceptici quidem cõtraria circa idem apparere dicunt, Heraclitei autem hinc etiam illuc progediuntur, vt dicant eſſe: illis reſpondemus, hoc quod dicitur, contraria circa idem apparere, nõ eſſe Scepticorum dogma, ſed rem non Scepticis ſolùm, verumetiam aliis Philoſophis & omnibus hominibus ſub ſenſus cadentem. Verbi gratia, nemo negare audeat quin ex melle ſani dulcedinẽ, icterici amarorem percipiant. Hinc fit vt à communi hominum prænotione incipiant Heraclitei, vti & nos, fortaſſe autem & cæteræ philoſophiæ. Quare ſi ab aliquo eorum quæ ſcepticè dicuntur, acciperent hoc, videlicet cõtraria circa idem verſari: nimirum aut ab hac voce, Omnia ſunt incomprehẽſibilia, aut illa, Nihil definio, aut alia ſimili: fortaſſe colligerent verum eſſe quod dicunt: ſed quum principia habeant nõ ſolùm nobis, ſed aliis etiam Philoſophis & vitæ ſub ſenſus cadentia, cúrnam potius dicat aliquis inſtitutionẽ noſtram viã ſternere ad Heracliti philoſophiam, quàm aliarũ philoſophiarum quamlibet, aut vitam ipſam: quũ omnes communibus materiis vſi ſimus? Atque haud ſcio an potius incommoda ſit ad Heracliti philoſophiã cognoſcendã ſceptica diſciplina, quàm commoda: quum Scepticus omnia quæ ab Heraclito dogmaticè dicuntur, tanquam temeraria, reprehendat, repugnans illius ἐκπυρώσει, repugnans etiã huic quod dicit, Contraria circa idem exiſtere: & ad vnumquodque Heracliti dogma, dogmaticam temeritatem irrideat, atque ſubiungat, Non comprehendo, & Nihil definio, quemadmodum antea dixi. quod Heracliteis aduerſatur. Abſurdum autem eſt, aduerſantem diſciplinam viam eſſe dicere ad ſectam illam cui aduerſatur. Abſurdum ergo eſt ſcepticam diſciplinam ad Heracliti philoſophiam viam eſſe dicere.

In quo differat ſceptica diſciplina à Democriti philoſophia. CAP. 30.

DEMOCRITI quoque philoſophia communionem habere cũ ſcepſi fertur, quia videtur eadẽ qua vos vſa eſſe materia. Nam ex eo quòd mel aliis dulce, aliis amarum videatur, Democritum ratiocinari di-

ri dicunt, neque dulce ipsum esse, neque amarum: & propterea pronuntiare vocem, Non magis, quæ sceptica est. Verùm aliter vtuntur hac voce Sceptici quàm Democritici philosophi. illi enim vocem hanc vsurpant significare volentes neutrum esse: nos autem, significantes nos ignorare an vtrunque, an neutrũ sit eorum quæ apparent. Itaq; in hoc quoque ab illis differimus: sed longè manifestissima differentia est, quum dicit Democritus, ἐπῇ ἄτομα καὶ κενόν. *i. veritate enim (vere) atoma & vacuum.* ἐπῇ enim dicit pro ἀληθείᾳ, *id est, veritate.* In eo autem quod ait, secundum veritatem existere atomos & vacuum, eum à nobis differre (quanuis ab apparẽtium inæqualitate & discrepantia incipiat) superuacaneum arbitror dicere.

Quo differat scepsis à Cyrenaica institutione. CAP. 31.

DICVNT præterea nonnulli Cyrenaicam institutionem eandẽ esse cum scepsi, quoniam illa quoque se solas passiones comprehendere dicit. Differt tamen ab ea: quòd illa quidem voluptatem & læuem corporis motũ, finem esse dicat: nos autẽ imperturbatum mentis statum: cui contrarius est finis quem illi statuunt. Nam & quum adest voluptas & quum abest, perturbationes patitur is qui finẽ esse voluptatem affirmat: vt de fine tractans argumentatus sum. Deinde nos assensum retinemus verbis tenus de externis subiectis: at Cyrenaici pronuntiant naturam illa habere incomprehensibilem.

Quo differat scepsis à Protagoræ institutione. CAP. 32.

PROTAGORAS quoque vult πάντων χρημάτων μέτρον. *i. omnium rerum mensuram*, esse hominem: entium, vt sunt: non entium, vt nõ sunt. μέτρον quidem appellãs criterium. χρημάτων autẽ dicens pro πραγμάτων, *id est, rerum.* Adeò vt hoc valeant eius verba, Rerum omnium criterium esse hominem: entium quidem, vt sunt: non entium autẽ, vt non sunt. Ideoque ponit apparẽtia cuique sola, & ita inducit relationem ad aliquid. Hinc fit vt videatur communionem cum Pyrrhoniis habere. differt tamen ab illis. Differentiam autem cognoscemus, vbi quantum satis sit, Protagoræ sententiam enucleauerimus. Dicit ergo vir ille, Materiam fluxilem esse, ipsa autem assiduè fluente, adiunctiones pro ablationibus fieri, & sensus transmutari ac variari & pro ætatibus & pro aliis corporum constitutionibus. Dicit etiã rationes omnium apparentiũ subiectas esse in materia: adeò vt materia, quantum in seipsa, omnia esse possit quæ omnibus apparent: homines autem alio tempore alia percipere, prout diuersè se habent. cum enim qui secundum naturam se habeat, ex iis quæ in materia sunt, illa percipere

cipere quæ ſecundum naturam ſe habentibus apparere poſſunt: eos autem qui contra naturam ſe habeant, ea percipere quæ contra naturam ſe habentibus poſſunt apparere. Eſtque in ęgritudinibus, & in ſomno aut vigilia, & in vnaquaque ſpecie habituum eadem ratio. Eſt ergo, ſecundum ipſum, homo criterium rerum quæ ſunt. omnia enim quæ apparent hominibus, etiã ſunt: quæ autem nulli hominũ apparent, ne ſunt quidẽ. Videmus igitur, ipſum, & materiã fluxilem eſſe, & rationes omnium apparentiũ ſubiectas eſſe in ipſa, dogmaticè pronuntiare: quæ incerta ſunt, & de quibus retinendus eſt aſſenſus nobis.

Quo differat ab Academica philoſophia ſcepſis. CAP. 33.

QVINETIAM aiunt nonnulli Academicam philoſophiam eandem eſſe cum ſcepſi: quare deinceps de hac quoque differendũ fuerit. Academiæ autem fuerunt, vt aiunt, plures tribus. Vna quidem, eaque antiquiſſima, Platonis. Secunda & media, Arceſilæ, qui fuit auditor Polemonis. Tertia & noua, Carneadis & Clitomachi. Sunt qui his addant quartam, Philonis & Charmidæ. Sunt qui etiam quintam adiiciant, Antiochi. Nunc ergo incipientes ab antiquiſſima, videamus differẽtiam philoſophiarum quarũ meminimus. Platonem alij dogmaticum eſſe dixerunt, alij aporematicum. *i. dubitatorem.* alij verò in quibuſdam dogmaticum, in quibuſdã aporematicum. Nam in gymnaſticis libris. *i. exercitatorijs,* vbi Socrates aut ludens cum aliquibus inducitur, aut pugnans aduerſus ſophiſtas, exercitatorium & dubitatorium quendã dicunt illum habere characterem: dogmaticum autem, vbi ſeriò loquens, ſententiam ſuam aũt per Socratem aut per Timæum, aut per aliquẽ ex huiuſmodi viris, exponit. Ac de iis quidem qui dogmaticum ipſum eſſe volunt, aut in quibuſdam dogmaticum, in quibuſdam dubitatorem, ſuperuacaneum fuerit dicere. ipſi enim fatentur illum à nobis differre. An autem ſit purè Scepticus, ſuſius in noſtris hypomnematis diſſerimus: nunc autem ſummatim rerum capita perſtringẽtes, ſecundum Permedotum & Oneſidemum diſputamus, (hi enim potiſſimum huic factioni præfuerunt) dicentes, Platonem, quum de ideis pronuntiat, aut prouidentiam eſſe, aut vitã cum virtute coniunctam prę ferendã eſſe vitæ quæ ſit cum vitiis coniuncta: ſiue is tanquam exiſtẽtibus aſſentitur, dogmaticè pronuntiat: ſiue tanquam probabilioribus aſſentitur, quia alterum alteri præfert ad fidem obtinendam aut non obtinẽdam, à ſceptica forma diſcedit. nam etiam hoc à nobis eſſe alienum, ex iis quæ antea diximus, patet. Etiamſi autem quędam Scepticorũ more pronuntiet, quum, vt aiunt,

se exercet, non ideo erit Scepticus. nam qui de vno aliquo dogmaticè pronuntiat, aut phantasiam phantasiæ præfert vllo modo ad fidem impetrandam aut non impetrandam de aliqua re incerta, dogmaticũ sequitur characterem: vt indicat etiã Timon in iis quæ de Xenophane dicit.* Xenophanis autem dogma erat præter aliorum hominum prænotiones, vniuersitatem esse vnum, & Deum congenitum omnibus. esse autem rotundum & nullis passionibus obnoxium, & immutabilem, & rationalem. Vnde & facile est in quo Xenophanes à nobis differat ostendere. Porrò ex iis quæ diximus, manifestũ est, Platonem, etiamsi de aliquibus dubitet, tamen quia in quibusdam apparet ipsum aut de essentia rerum incertarum pronuntiare, aut ex incertis alia aliis tanquam fide digniora præferre, Scepticum esse nõ posse. Iam verò & nouæ Academiæ alumni, etiamsi incomprehensibilia esse dicant omnia, differunt tamen à Scepticis, fortasse quidem & in eo quòd dicunt omnia esse incomprehensibilia: (de hoc enim affirmant. at Scepticus non desperat fieri posse vt aliquid comprehendatur.) sed apertius etiam ab illis in bonorũ & malorum diiudicatione discrepant. Aliquid enim bonum esse dicunt & malũ Academici, nõ vt nos, sed simul persuasi verisimilius esse, id quod dicunt bonum, bonum esse, quàm contrarium. & de malo similiter. quum nos nihil bonum aut malum esse dicamus, existimantes probabile esse quod dicimus, sed sine vlla opinatione sequamur vitã, ne nihil agamus. Præterea phantasias nos quidem dicimus æquales esse ad fidem obtinendam vel non obtinendam, quantũ ad rationem: illi autem alias verisimiles esse dicunt, alias non verisimiles. quin & verisimiliũ statuunt diuersa genera. alias enim verisimiles tantùm esse dicunt, alias autem verisimiles & πιθανὰς καὶ πεπιθανωμένας, alias verisimiles & πιθανὰς & ἀπιθάνους. verbi gratia, In domo tenebricosa siquo modo iaceat funis contortus & conuolutus, verisimilis tantùm phãtasia est ab hoc, tanquam à serpente, ei qui repente ingressus fuerit. At illi qui intuitus fuerit exactè & percurrerit quæ sunt circa ipsum, nimirum eum non moueri, talem colorem habere, & singula quæque, apparet funis per phantasiam verisimilem & πεπιθανωμένην. Phantasia autẽ ἀπιθάνου τινός,

* huiusmodi est, Fertur Hercules mortuam Alcestin rursum ab inferis reduxisse, & Admeto ostendisse. Is verisimilẽ accipiebat phantasiam Alcestidis & πεπιθανωμένην: quia tamen sciebat ipsam mortuam esse, distrahebatur eius mens ab assensu, & ad fidem non adhibendã inclinabat. Præferunt igitur noui Academici ei quidem phãtasiæ quę

simpli-

ſimpliciter eſt veriſimilis, eã quæ eſt veriſimilis & πιθανολογίαν: vtriq; autem harum eam quæ eſt veriſimilis & πιθανολογίαν & ἀπερίσπαστος. Quanquam autẽ & Academici & Sceptici ſe πιθανῶς aliquibus dicebant, manifeſta eſt tamen hîc quoque differentia quæ eſt inter eorũ philoſophias. Nam πιθανῶς dicitur variis modis, interdum pro nõ repugnare, ſed ſimpliciter ſequi, ſine vehemẽti propenſione & affectu erga aliquid: vt puer dicitur πιθανῶς pædagogo. Interdum etiam pro, Cum certo propoſito & quaſi affectus communione quidpiam valde volentem aſſentiri alicui. vt nepos & decoctor πιθανῶς ei qui ſumptuosè viuere vult. Quare quũ Carneades & Clitomachus cum vehementi inclinatione dicant πιθανῶς & πιθανὸν, eſſe: nos autem in cedendo ſimpliciter, ſine propenſione affectus erga quicquam, in hoc quoque ab illis differre comperiemur. In iis præterea quę ad finem ſpectant, à noua Academia diſſidemus. illi enim qui ſe ordinationem eius ſequi dicunt, etiam πιθανῷ vtuntur in vita: nos autem leges & conſuetudines & naturales affectiones ſequentes, viuimus citra vllã opinationem. His adderemus alia, differentiæ oſtendendæ gratia, niſi breuitati ſtuderemus. At verò Arceſilaus, quem mediæ Academiæ dicebamus præſidem fuiſſe & authorem, magnam mihi videtur cum Pyrrhoniorum verbis affinitatem habere: adeò vt vna ſit propemodum diſciplina eius & noſtra. Neq; enim de exiſtentia aut inexiſtentia rei cuiuſquã pronuntiare comperitur, neque alterum alteri ad fidem obtinendam aut non obtinendam præferre: ſed de omnibus aſſenſum retinet, & finem eſſe dicit epochen: cũ qua ſimul ingredi imperturbatum mentis ſtatum dicebamus. Vult præterea eſſe quidem bona particulares epochas, mala autẽ particulares aſſenſiones. Niſi dicat aliquis nos hæc ſecundum id quod apparet nobis, dicere, & nõ affirmantes: illum autem, tanquam ſecundum naturam: adeò vt bonũ quidem eſſe ipſam epochen, malum autem aſſenſionem dicat. Siqua fides autem iis quæ de eo dicuntur, adhibẽda eſt, ferunt ipſum, prima quidem fronte Pyrrhonium viſum, verè autem Dogmaticum fuiſſe. & quum in ſibi familiaribus periculũ faceret ſuis dubitationibus, an naturã aptã ad percipienda Platonis dogmata haberẽt, exiſtimatum fuiſſe ἀπορητικὸν, *i. dubitatorẽ*: at familiaribus ſuis qui acri ingenio prędi-ti eſſent, Platonis doctrinã tradere. atq; ideo Ariſtonẽ iactaſſe hoc in ipſum, *Antè Plato, Pyrrho retro, medius Diodorus.*

Quòd dialectica Diodori vteretur, planè tamen eſſet Platonicus. Philo autem ait, quantum ad Stoicum criterium, id eſt phantaſiã com-

prehenſiuam, res eſſe incomprehenſibiles: quantum autem ad naturam rerum, comprehenſibiles. Quinetiam Antiochus Stoicam ſectã tranſtulit in Academiam, adeò vt de eo dictum ſit, ipſum in Academia philoſophari Stoica. Oſtendebat enim apud Platonem eſſe Stoicorum dogmata. Ex his igitur perſpicuum eſt quid Sceptica inſtitutio à tertia & quinta Academia differat.

An medica experientia eadem ſit cum ſcepſi. CAP. 34.

QVONIAM verò experientiam quæ circa Medicinam verſatur, eandẽ nonnulli eſſe aiunt cum Sceptica philoſophia: ſcire nos oportet, experientiam illam, ſi aſſerat incerta comprehendi non poſſe, neque eandem eſſe cum ſcepſi: ſed nec Sceptico conuenientẽ eiuſmodi ſectã eſſe: imò potius eam quę methodus vocatur, deceat illum, meo quidem iudicio, perſequi. Hæc enim vna ex omnibus medicæ artis ſectis, in incertis quidem temerariè ſe nõ gerere videtur, nec tantum ſibi arrogare vt comprehenſibilia ſint ea, nécne, pronuntiet: ſed apparentia ſequens, ex iis quod vtile videatur, accipere, eandem quam Sceptici inſiſtens viã. Dicebamus enim antea, vitam communẽ, qua etiam Scepticus vtitur, quadruplicẽ eſſe: quæ videlicet partim in naturæ inſtructione verſetur, partim in coactu paſſionũ, partim in cõſtitutione legum & conſuetudinũ, partim in traditione artiũ. Quemadmodum igitur ex coactu paſſionum Scepticus à ſiti quidẽ ad potum deducitur, & à fame ad cibum, & ad aliquid ex aliis itidem: ſic & methodicus Medicus à paſſionibus ad cõſentanea & congrua dirigitur: à conſpiſſatione quidẽ & condenſatione ad laxationem: (veluti quũ quis à condenſatione ex frigore vehementi orta ad calida ſe recipit) & vice verſa à laxatione & effluuio, ad eius repreſſionẽ, vt qui in balneo ſudore multo diffluunt & reſoluuntur, ad eum reprimendũ properant, ac propterea ad frigidum aërem confugiunt. Ea autem quæ naturâ ſint aliena, ad ea quæ ſecundum naturam cogere eum venire, vel hinc patet, quòd etiam canis, ſimulac impegerit ei aliquis palum, ad eum extrahendum feſtinet. Ac ne ſingula enumerans, fines hypotypoſis prætergrediar, omnia puto quę à methodicis ita dicuntur, referri poſſe ad coactum illum eamq; vim quam afferunt nobis paſſiones, & eæ quæ ſecundum naturam & eæ quæ præter naturã ſunt. Sed & in his inter ſe conueniunt hæ duæ inſtitutiones, quòd vtraque opinationem omnem à ſe remoueat, vtraque indifferẽter verbis vtatur. Quemadmodum enim Scepticus vtitur hac voce, Nihil definio, hac itẽ, Nihil comprehendo: ita & methodicus vſurpat κοινότοπα & vocem

ἀπλῶς

ἀνάλημμ ac ſimiles indifferenter. ſic ergo & hoc nomẽ ἔνδειξις citra opinationem accipit pro ea actione qua nos à paſſionibus apparentibus & quæ ſecundum & quæ præter naturam ſunt, ad ea quæ cõſentanea & congrua eſſe videntur, deducimur: vt in ſiti & fame aliisque oſtendo. Vnde profeſſionem eorum qui in medica arte methodici vocantur, maiorem cum ſcepſi affinitatem habere, quàm vllas alias ſectas medicæ artis, idque comparatione earũ, non purè & ſimpliciter, nobis dicendum eſt, quibus cum hæc, tum alia huiuſmodi argumento ſint. Nos igitur quũ de iis etiã diſſeruerimus, quæ adiacere & vicina eſſe Scepticæ inſtitutioni videntur, hîc & generalem ipſius ſcepſeos tractationem & primum hypotypoſeωn librum finimus.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPOSEΩN

LIBER II.

An poſsit Scepticus aliquid inquirere in ea quæ dicuntur à Dogmaticis. CAP. I.

QVANDOQVIDEM inquiſitionem aduerſus Dogmaticos aggreſſi ſumus, vnamquanque partẽ eius quæ vocatur philoſophia, breuiter & ſummatim percurramus. ſi prius reſpõderimus iis qui hoc ſemper habent in ore, nec ad quærenda nec ad intelligẽda ea quę ab ipſis dogmaticè pronuntiantur, vllo modo idoneum eſſe Scepticũ. ſic enim dicunt, Aut comprehendit Scepticus quæ à Dogmaticis dicuntur, aut non. & ſi quidem comprehendit, quomodo dubitet de iis quæ comprehẽdiſſe ſe dicit? at ſi non comprehendit, certè ne dicere quidẽ de iis nouit quæ non comprehendit. Quemadmodum enim is qui ignorat, exempli gratia, quid ſit τὸ καθ' ὃ πόλις ἐστίν, aut theorema τὸ εἰς δύο ἴσα τέμνει, ne dicere quidẽ de ipſis quicquam poteſt: ita qui non nouit vnumquodq; eorum quæ à Dogmaticis dicuntur, inquirere aduerſus eos non poteſt de iis quæ non nouerit. Nequaquã ergo poteſt Scepticus inquirere de iis quæ apud Dogmaticos dicuntur. Qui hæc aiunt, reſpondeant nobis quomodo nunc ſumant vocem hãc Comprehendere: vtrum vt ſit intelligere ſimpliciter, nihil de exiſtentia eorum de quibus diſſerimus, affirmãdo: an intelligere, & ſimul eorum exiſtentiam

de quibus disputamus, ponere. Si enim cõprehendere vocant in sermone comprehensiuæ phantasiæ assentiri: quum phantasia comprehensiua sit ab existente secundũ ipsum existens impressa & intus obsignata, qualis quidem esse non possit à non existente: ne ipsi quidem volent fortasse non posse de iis quærere quæ non percipiunt. Exempli gratia, Quum Stoicus aduersus Epicureum quæstionẽ mouet, dicentem diuisam esse substantiam, aut Deum non prouidere iis quæ sunt in mundo, aut voluptatem esse bonum: vtrum comprehendit an non? & si quidem comprehendit, existere ipsa dicens, funditus euertit Stoicam disciplinam: si non comprehendit, non potest quicquam aduersus ea afferre. His similia etiam cęteris qui à reliquis sectis prodeunt, respõdere oportet, quum quæstionem aliquam mouere de iis quæ aliter censent ipsorum aduersarij, voluerint. Itaque de nulla re alij aduersus alios inquirere possunt. imò etiam, si seriò loquendum est, euertetur eorũ tota (vt vnó verbo dicam) dogmatica disciplina: firmè autem stabilietur sceptica philosophia si hoc concedatur, non posse quærere quenquam de eo quod non ita comprehensum fuerit. Nam qui de re aliqua incerta pronuntiat & dogma ponit, aut re comprehensa, aut non comprehensa, de ea pronuntiare se dicet. Verùm si antequam eam comprehẽderit, fides ei non adhibebitur: sin postquã comprehenderit, aut indidem & ex seipsa & actu ipso sibi obuersatã dicet se comprehendisse, aut per aliquam inuestigationem & inquisitionem. Sed enim si ex seipsa casu quodam dicat illam sibi ipso actu obuersatam, & comprehensam fuisse rem illam quæ erat incerta: eo modo non fuerit incerta, sed omnibus ex æquo apparens, & pro confessa habita, minimeque controuersa. Atqui de vnoquoque incerto inextricabilis fuit inter eos discrepantia. Ergo ille Dogmaticus qui de incertæ rei existentia affirmat & pronuntiat, nequaquam eam sibi obuersantem habuerit, eamque ita comprehẽderit. Quòd si per aliquam inuestigationem *eam se comprehendisse dicat*, quomodo quęrere poterat antequam exactè ipsam comprehendisset, secundum propositam hypothesin? Nam quum opus habeat inquisitio vt prius exactè comprehensum sit id de quo inquiretur: at vicissim ipsa comprehẽsio rei de qua inquiritur, opus habeat præcedente inquisitione, omnino per modum diallelum dubitationis hoc impossibile est illis, & inquirere de incertis, & dogmaticè pronuntiare: quũ, siue voluerint à comprehensione incipere, redigamus eos illuc vt oporteat ipsum prius quæsiuisse quàm comprehendisse: siue ab inquisitione initium facere

malue-

maluerint,eos illuc redigamus vt oporteat ante inquisitionem comprehendisse id de quo futura sit inquisitio:adeò vt hinc accidat vt neque quicquam incertorum comprehendere illi possint, nec affirmatiuè de ipsis pronuntiare. Vnde tolletur Dogmaticorum subtilis loquacitas per se, cõtinget autem vt ephectica philosophia inducatur. Iam si dixerint se non existimare necesse esse vt talis comprehensio inquisitionem præcedat,sed vt intellectus simpliciter, nõ est impossibile inter eos qui de existentia incertorum retinẽt assensum, inquirere. Non enim ab intelligẽdi facultate excluditur Scepticus, ea(inquam) quæ ipsi fit ab iis quæ passibiliter ipsi obuersantur, actu ipso apparentia,neque necessariò eorum quę sub intellectum cadunt,existentiam inducit. Non enim existẽtia solùm intellectu percipimus, (vt aiunt)sed etiam inexistentia. Vnde Ephecticus siue quærat, siue intellectus facultate vtatur,in sceptico permanet instituto. Iam enim declarauimus ipsum iis quæ per passiuam phantasiã ipsi obuersantur, secundum id quod sibi apparet, assentiri. Sed iam vide ne nunc Dogmatici ab inquisitione etiam excludantur. Non enim vt ij qui fatentur se ignorare quomodo res se habeant secundum naturam,quęrere de illis pergant,inconsentaneũ est:sed ij qui se exactè illas pernoscere existimant. Nam his quidem iam ad finem perducta est inquisitio, vt ipsi existimant:at illi, id propter quod tota inquisitio instituta est, adhuc retinent,nempe existimare se non inuenisse. Inquirendum est itaque nobis breuiter in præsentia de vnaquaque philosophiæ, quæ vocatur,parte. Et quoniam magna fuit inter Dogmaticos de philosophiæ partibus controuersia,quum alij vnam,alij duas, alij tres esse dicerent(quam quidem latius persequi non attinet)eorum opinionẽ qui perfectius in ea versati esse videntur, vbi ex æquo exposuerimus, secundum eam, disputationem nostram prouehamus.

Vnde incipere debeat inquisitio aduersus Dogmaticos. CAP. 2.

STOICI igitur & alij nõnulli tres esse philosophię partes dicunt, rationalẽ,naturalem,moralẽ: & doctrinam suã à rationali ordiuntur. quanuis & vnde exordiendũ esset,magnis dissẽsionibus agitatũ inter eos fuerit. Quos sequuti citra vllã opinionem, quoniã ea quæ in tribus illis partibus dicũtur,opus habẽt crisi & criterio.*i.diiudicatione & diiudicatorio*,disputatio autẽ de criterio videtur rationali parte cõtineri:à disputatione de criterio & de rationali parte exordiũ sumamus.

De criterio(id est,instrumento ad iudicandum.) CAP. 3.

SED illud ante omnia dicendum est, criterium dici & illud quo diiu-

diiudicari aiunt exiſtat aliquid néc ne, & illud cui acquieſcentes viuimus. Propoſitum eſt autem nobis in pręſentia de eo quod criterium veritatis eſſe dicitur, diſputare. Nam de criterio quod in altera ſignificatione capitur, eo in loco in quo de ſcepſi tractabamus, diſſeruimus. Criteriũ igitur de quo nunc agitur, tribus modis dicitur, communiter, peculiariter, peculiariſſimè. Communiter, omnis menſura comprehenſionis, ſecundum quam ſignificationem etiam naturalia criteria appellantur, vt viſus. Peculiariter autem, omnis mẽſura comprehenſionis, ſed menſura artificialis, vt regula & diabetes. Peculiariſſimè verò, omnis menſura artificialis ad comprehenſionem rei alicuius incertæ. iuxta quam ſignificationem, ea quæ in vita communi verſantur, non appellãtur criteria, ſed ea tantùm quæ rationalia ſunt, & quæ Dogmatici ad veritatis diiudicationẽ afferunt. Dicimus igitur propoſitam eſſe nobis de rationali criterio diſputationem. Sed & ipſum trifariam dici poſſit, A quo, Per quod, Secundum quod. Exempli gratia, A quo, homo. Per quod, aut ſenſus, aut intellectus. Secundum quod autem, applicatio phantaſiæ, ſecundum quam homo aggreditur diiudicare per vnum aliquod ex antedictis. Hæc præfari conſentaneum eſſe videbatur, vt de quo inſtituta ſit dubitatio, perſpiciamus. Reliquum eſt vt ad refutationem veniamus eorum qui ſe veritatis criterium comprehendiſſe, temerariè dicunt. initium autem à veritate ſumamus.

An ſit aliquod veritatis criterium. CAP. 4.

Ex iis itaque qui de criterio diſſeruerũt, quidam hoc eſſe pronuntiarunt, vt Stoici & alij nonnulli: quidã non eſſe, vt cùm alij, tum Xeniades Corinthius & Xenophanes Colophonius, dicens, Opinio eſt in omnibus. Nos aũtem aſſenſum retineamus de eo, vtrum ſit an non. Hanc igitur cõtrouerſiam aut diiudicabilem eſſe dicent, aut indiiudicabilem: & ſiquidem indiiudicabilem eſſe dicent, eo ipſo concedent eſſe retinendum aſſenſum. Sin autem eiuſmodi eſt quæ diiudicari poſſit, dicant quo diiudicabitur, quum nec criterium cõfeſſum habeamus, nec planè an ſit norimus, ſed quæramus. Pręterea vt diiudicetur ea quæ de criterio fuit controuerſia, confeſſum nos criteriũ habere oportet, per quod ipſum diiudicare poterimus: & vt criteriũ confeſſum habeamus, controuerſiã de criterio diiudicari prius oportet. Quum autem ſic in diallelum modum incidat oratio, nulla inueniendi criterij ratio relinquitur: quum neq; ipſos, ex hypotheſi, criterium accipere permittamus, &, ſi criterio criterium diiudicare voluerint,

rint, in infinitum ipsos reiiciamus. Quinetiam quum demonstratio quidem criterio demonstrato indigeat, criterium autem demonstratione diiudicata, in diallelum modũ coniiciuntur. Existimantes itaq; vel hæc sufficere ad ostendẽdam Dogmaticorum temeritatem in iis quæ de criterio dicunt: vt etiã variis modis ipsos refellere possimus, non absurdum fuerit huic loco immorari. non tamen vnamquanque earum opinionum quæ de criterio fuerũt, commemorare volumus sigillatim (inenarrabilis enim fuit cõtrouersia, & ita nos à recta disputationis via aberrare necesse esset) sed quia criterium de quo inquirimus, triplex esse videtur, A quo, Per quod, Secundum quod: quum vnumquodq; horum sigillatim percurrerimus, nullo id comprehendi modo posse ostendamus. Sic enim certa methodo progredietur, & perfecta expletaque omnibus suis numeris & partibus erit oratio. Incipiamus autem ab eo quod dicitur A quo. Videntur enim vnà cum hoc in dubium cætera etiam reuocari.

De criterio A quo. CAP. 5.

HOMO igitur mihi videtur, ex iis quæ à Dogmaticis dicuntur, non solùm comprehensiua facultate, sed etiam intellectiua carere. Audimus enim apud Platonem, Socratem apertè fatẽtem se nescire an sit homo, an aliud quidpiam. Et quum eius notionem ostendere volunt, primùm quidem inter se dissidẽt, deinde etiam stulta dicunt. Nam Democritus ait Hominem esse quod omnes scimus. Secundũ quæ verba non cognoscemus hominem, quia & canẽ scimus: & ideo sequeretur etiam canem esse hominem. Sunt etiam aliqui homines quos non nouimus: propterea nõ erunt homines. Imò verò secundũ hanc notionem, nullus erit homo. Si enim ille dicit oportere ab omnibus hominẽ cognosci, nullus autẽ est homo omnibus hominibus cognitus: nullus fuerit homò secundum illius sententiam. Atque hęc à nobis non dici sophisticè, ex doctrina eius his consentanea manifestum est. Nihil enim aliud verè esse dicit hic vir quàm atomos & vacuum: quorum vtrunque nõ animalibus solùm, sed omnibus concretis inesse ait. Itaque ex his nequaquam perspicere hominis proprietatem possimus, quia sunt omnibus communia. sed neq; aliud quicquam subiectum est circa hæc. Nihil ergo habebimus, per quod hominem distinguere ab aliis animalibus & purè intellectu percipere possimus. Epicurus autem dicit hominem esse talem vel talem effigiem animatam. Ergo secundum hunc quoque, quoniã homo ostendendo manifestatur, is qui non ostenditur, nõ est homo: &, si quis vir

mulierem ostendat, vir non erit homo: si autem virum ostendit mulier, mulier non erit homo. Eadem autem argumēta sumemus & ex variis circunstantiis quas ex tertio epoches modo didicimus. Alij dicebant, hominē esse animal rationale, mortale, intelligentiæ & scientiæ capax. Quoniam igitur in primo epoches modo ostenditur nullum esse animal irrationale, sed & intelligentiæ & scientiæ capacia esse omnia, secundum ea quæ ipsi dicunt: iam quid sibi velint nescimus. Deinde accidentia quæ in definitione posita sunt, aut actu dicunt esse aut potentia. Si actu, is non est homo qui sciētiam iam perfectam non est assequutus, perfectamq; rationem habet, atque adeò in ipsa morte versatur. hoc enim est actu mortale. Sin potētia *dicunt esse*, ergo is nō erit homo nec qui rationem perfectam habet, nec qui intelligentiam & scientiā adeptus est. quin etiam hoc priore est absurdius. Quamobrem & hoc pacto nullam hominis notionem posse esse apparet. Nam Plato quū vult hominem esse animal carens pennis, bipes, latis vnguibus, scientiæ politicę capax, ne ipse quidem vult affirmatiuè hoc proferre. nam si homo sit vnum eorum quæ secundū ipsum gignuntur quidem, verè autem nondum sunt, impossibile est autem de iis quę nondum sunt affirmatiuè pronuntiare, vt ipse ait: nimirum ne Plato quidem videri volet hanc definitionem tanquam asserens tradidisse, sed, vt solet, ad id quod verisimile est sermonem accommodans. Veruntamen demus per concessionem posse hominē sub intellectum cadere, eum nequaquam posse comprehēdi comperiemus. siquidem homo ex animo & corpore constat: at neque corpus comprehendi potest, neque animus. Ergo ne homo quidem. Ac quod quidem ad corpus attinet, id non esse eiusmodi quod comprehendatur, hinc perspicuum est. Quæ accidunt alicui, diuersa sunt ab eo cui accidunt. quum itaque color aut aliquid huiusmodi nobis obuersatur, ea quæ corpori accidunt, non autem corpus ipsum nobis obuersari, rationi consentaneū est. Cæterùm corpus tres habere diastases aiunt. debemus igitur longitudinem & latitudinem & profunditatem comprehendere, vt corpus comprehendamus. Si enim hoc nobis obuersaretur, subargentatum etiā aurum cognosceremus. Itaque ne corpus quidē *comprehendi potest*. Iam verò vt hanc de corpore controuersiam missam faciamus, rursum homo incomprehensibilis comperitur, quòd incomprehensibilis sit anima. eam autem esse incomprehensibilem, hinc patet. Ex iis qui de anima disputauerunt (vt multiplicem & irritam eorum pugnam prætereamus) alij nō esse ani-

animam(ex quibus fuit Dicæarchus Meſſenius)alij eſſe dixerunt:alij verò aſſenſum retinuerunt. Hanc igitur controuerſiam ſiquidem indiiudicabilem eſſe dixerint Dogmatici,eo ipſo concedent animę incomprehenſibilitatem:ſin diiudicabilem, quo eam diiudicaturi ſint, dicant. ſenſu enim non poſsunt, quòd eam intellectu percipi rationeque intelligi contendant. ſin eam dianœa. *i. mente ſeu cogitatione*, diiudicatum iri reſponderint, in anima de nullo minus quàm de dianœa conſtare dicemus, vt oſtendunt ij qui de exiſtentia quidem animæ inter ſe conſentiunt, at de dianœa in magna diſsenſione verſantur. Si ergo dianœa animam volunt comprehendere, & controuerſiam quæ de ea eſt diiudicare,eo de quo maior eſt quæſtio, id diiudicare & confirmare de quo minor eſt quæſtio, volẽt. quod abſurdum eſt. Itaque ne dianœa quidem,ea quæ de anima eſt controuerſia diiudicabitur. atque ita nihil erit quo diiudicetur. Quod ſi ita eſt,incomprehenſibilem dicamus neceſſe eſt. Vnde ſequitur nec hominẽ comprehendi poſse. Vt autem hoc quoque demus,hominẽ comprehendi,ab eo debere res iudicari,oſtẽdi fortaſse nulla ratione poſſit. Qui enim ab homine res debere iudicari dixerit, aut cum demõſtratione, aut ſine ea hoc dicet. Sed cum demonſtratione *iudicari res debere non dicet*.Oportet enim demonſtrationẽ veram eſse & iudicatam,ideoq; ab aliquo iudicatam. quum verò vno & eodem conſenſu dicere non poſsimus à quo hæc demõſtratio iudicari poſsit:(quærimus enim iudicatorium A quo)demonſtrationem minimè diiudicare,ideoq; nec ipſum criterium A quo, de quo nunc agitur,demonſtrare poterimus. At ſi abſque demonſtratione dicetur ab homine res iudicari debere, hoc fide carebit. itaq; affirmare hominem eſse criterium A quo, nequaquam poterimus. Verumenimuero à quónam iudicari queat hominem eſse illud iudicatorium A quo? non enim qui hoc ſine iudicatione dicent, fidem obtinebunt: at ſi ab homine *iudicabitur*, quod in quæſtione verſatur arripietur. Sin ab alio animali, quomodo ipſum admittetur ad iudicãdum hominem eſse illud iudicatorium? Si enim ſine iudicatione, fidem nõ impetrabit:ſin cum iudicatione, illud rurſum,ad iudicationem,ab aliquo iudicatum eſse neceſse eſt. Et ſiquidem à ſeipſo,manet eadem abſurditas:(nam quod quęritur iudicabitur per id quod quæritur) ſin ab homine, diallelus inducitur modus. quòd ſi ab alio aliquo prẹter hæc,rurſum illius poſtulabimus criteriũ A quo, atque ita vſque ad infinitum, ideoque debere res ab homine iudicari,dicere non poterimus. Sed tamen ita ſit,& ita credatur eſse,

debere res ab homine iudicari: iam, quoniam magna est hominũ diuersitas, prius inter se consentiant Dogmatici huius vel illius hominis sequendam esse sententiam, deinde nos quoque illi assentiri iubeant. Verùm si, quandiu fluet aqua, & virebunt proceræ arbores (vt in prouerbio est) controuersum hoc inter eos futurum est, quî fit vt nos procaciter ad certò cuipiam assentiendum vrgeant? Nam si dicãt credendum esse sapienti, interrogabimus eos quali sapienti, an ei qui sit sapiens secundum Epicurum, an qui secundum Stoicos, an ei qui sit Cynicus. At nunquam in responsione inter se consentiẽt. Quòd si quis postulabit à nobis vt missam facientes sapientis inquisitionẽ, simpliciter ei qui prudentior aliis omnibus sit, credamus: primùm & de hoc quoque inter se dissentient, quisnam sit aliis prudentior: deinde, etiãsi concedamus vno cõsensu posse sumi qui eos qui sunt quiq; fuerunt prudẽtia antecellat, ne sic quidem is fide dignus fuerit. Quoniam enim magna est & propemodum infinita intensio remissioque in prudentia, respõdemus, homine isto quem & præteritis & præsentibus prudentiorem dicimus, fieri posse vt alius existat prudentior. Quemadmodũ igitur postulatur à nobis vt illi qui nunc dicitur prudentior esse iis qui sunt & iis qui fuerunt, fidem adhibeamus, propter eius prudentiam: ita & illi qui post eum futurus est ipso prudentior, magis quàm ipsi credendum erit. ac quum hic extiterit, rursus alium eo prudentiorem fore sperandum est, & hoc ipso rursus alium: atque adeò vsque in infinitum. Porrò consensuri sint hi inter se nécne, minimè constat. Itaque etiamsi confessum fuerit esse aliquem omnibus qui sint & qui fuerint prudentiorẽ, quia asseuerare non possumus nullum futurum esse eo prudentiorem (incertum est enim) semper eius prudentioris, qui postea futurus est, iudicium expectare, & nunquam assentiri præstantiori oportebit. Veruntamen vt per concessionem demus, nullum esse, nec fuisse, nec futurum prudentiorem eo qui per hypothesin statuitur, ne sic quidem ipsi credere conuenit. quoniam enim ii potissimùm qui prudentes sunt solent in astruendis rebus, vitiosarum rerum defensionem sumẽtes, facere vt illæ sanæ & veræ videantur: quum aliquid hic solers dicet, nescimus an vt res secũdum naturam se habet dicit, an falsum quod ipsi inest, tanquam verum in medium profert, nosq; pro vero id habere iubet, vtpote qui prudentior omnibus sit hominibus, & propterea nequaquam à nobis refelli possit. Quamobrem nihilo magis huic tanquam vero rerum iudici assensum præstabimus, quòd eum quidẽ dicere vera esse, sed ob solertiæ

lertiæ exuperantiam, res falsas tanquam veras exhibere volentem, dicere quæcunque dicat putemus. His igitur de causis ne ei quidem qui omnium videatur solertissimus adhibenda in rerum iudicatione fides fuerit. Quòd si quis multorum consensui credendum esse dicat, vanum id esse respondebimus. primùm enim rarum fortasse est verum: ideoque vt vnicus multis sit prudentior fieri potest, deinde plures sunt qui contradicant omni criterio quàm qui de eo inter se consentiant. Qui enim qualecunque reliquerũt criterium, diuersum ab eo de quo videtur inter aliquos conuenire, & ei contradicunt, & multò plures sunt illis qui de eo consentiunt. Præterea verò, qui consentiunt, aut in diuersis sunt affectionibus, aut in vna: in diuersis quidem certè non sunt, quantum ad id quod ab illis dicitur: (quomodo enim eadem de eodem dicerent?) quòd si in vna, quoniam & is qui diuersum aliquid dicit, vnam habet affectionem, & itidem ii omnes qui de eo consentiunt, vnquam: quantum ad affectiones attinet quas sequimur, ne in multitudine quidem vlla differẽtia reperitur. Itaque non oportet multos sequi potius quàm vnum. Vt omittam incomprehensibilem esse iudiciorum in tanta multitudine differentiam, vt in quarto scepseos modo docuimus. quippe quum infiniti sint homines, si sigillatim sumantur: nec possimus omnia eorum iudicia percurrere, atque ita demum pronuntiare quid plurimi ex omnibus hominibus pronuntient, & quid pauciſsimi. Ergo & hac ratione absurdũ fuerit iudices alios aliis, eo quòd multitudine vincãt, præferre. Quòd si ne multitudinis quidem iudicio adhærebimus, neminem à quo res iudicentur reperiemus, quum alioqui tam multa per concessionẽ demus. Quamobrem ex his omnibus incomprehensibile comperitur esse criterium à quo iudicabuntur res. Quum autem reliqua etiam criteria hoc includãtur, quia eorum quodque aut pars, aut passio, aut actio est hominis: consentaneum fortasse fuisset nos orationẽ ad aliquid eorum quæ sequi debẽt, conuertere, quippe quũ de illis abundè in his dictum sit: sed ne particularem vniuscuiusque refutationem videamur refugere, pauca de his ex abundanti dicemus. Primum autẽ de criterio quod appellatur Per quod, disputabimus.

De criterio per quod. CAP. 6.

MAGNA certè & propemodum infinita fuit apud Dogmaticos de eo controuersia. nos autem rursus certa methodo progredi studentes, dicimus, quandoquidem iuxta eos homo est id à quo iudicantur res, sed is aliud nihil habere queat per quod iudicare possit, (vt

ipſi etiam fatentur) quàm ſenſum & intellectũ: ſi oſtenderimus ipſum nec per ſolum ſenſum iudicare poſſe, nec per ſolum intellectum, ſed neque per vtrunque ſimul: breuiter ad omnes particulares opiniones reſponderimus. omnes enim ad tres has videntur referri diuerſitates. Incipiamus autem à ſenſibus. Quum aliqui dicãt vanas eſſe ſenſuum paſſiones (nihil enim eſſe ſubiectum eorum quæ percipere videntur) alij omnia ea ſubiecta eſſe dicant à quibus ſe putant moueri: ſunt etiã qui aliqua ex iis eſſe ſubiecta, aliqua autem minimè, dicant: cui aſſentiamur non habebimus. neque enim ſenſu controuerſiam diiudicabimus (ſi quidem de eo diſceptamus, an vana paſſione afficiatur, an potius verè comprehendat) nec vllo alio: quoniam nullum eſt aliud criterium quo iudicare oporteat, ſecundum propoſitam hypotheſin. Erit igitur indiiudicabile & incomprehenſibile vtrum vana paſſione ſenſus afficiatur, an aliquid comprehẽdat. Quo dato, conſequitur nõ oportere nos in rebus iudicãdis à ſolius ſenſus iudicio pendẽre, quũ de eo dicere non poſſimus an vllo modo quicquam comprehendat. Eſto tamen, per conceſsionẽ, ſenſus percipiendi vim habere: nihilominus enim & hoc pacto, in iudicãdis rebus extrinſecus ſubiectis fide indigni eſſe comperientur. Nam ſenſus contrariè mouẽtur ab externis. exempli gratia, Guſtatus ex eodem melle aliquãdo amaroré, aliquando dulcedinem percipit: viſus quoq; eundem colorem modò ſanguineum, modò album eſſe putat. Sed ne olfactus quidem ſibi conſentit: nam qui dolori capitis obnoxius eſt, vnguentum inſuaue eſſe dicit: at qui ſe nõ ita habet, ait eſſe ſuaue. Iam verò & numine afflati ac phrenetici audire ſibi videntur aliquos ſecum fermocinantes, quos nos non audimus: & eadem aqua inflammatione laborantibus videtur eſſe inſuauis, propter caloris vehementiam, aliis tepida. Vtrũ igitur aliquis omnes phantaſias veras eſſe, an partim veras partim falſas eſſe dicere debeat? Quanquam & omnes dicere falſas eſſe, impoſsibile eſt, quum non habeamus vllum criterium extra omnẽ controuerſiam poſitum, quo iudicemus id quod aliis antepoſituri ſimus: ſed neque demonſtratio vlla nobis ſuppetat vera & iudicata, quum adhuc quæratur veritatis iudicatorium, quo etiam veram demonſtrationem diiudicari oportet. Propterea & ſi quis habentibus quidem ſe ſecundum naturam, eſſe credendum cenſeat, at præter naturam ſe habentibus, non item: abſurda loquetur. Neque enim ſine demonſtratione hoc dicens, fidem faciet: ne autem demonſtrationem verã & iudicatã habeat, obſtant ea quæ diximus. Quinetiam quanuis concedat

cedat aliquis, phãtasias eorum quidem qui secundum naturam se habent, fide dignas esse, at eorum qui præter naturam, non item: hoc etiam modo comperietur fieri non posse vt per sensus solos externa subiecta iudicentur. Visus enim, etiam qui secundum naturã se habet turrẽ, interdum rotundam, interdum quadratam esse dicit: & gustatus eosdem cibos in saturis quidem insuaues, at in famelicis suaues esse dicit: eodem modo & auditus eandem vocem noctu vt altam percipit, at interdiu tenuem & depressam. Ipse quoque olfactus ea quæ in multis hominibus malè olere pronuntiat, in coriariis negat. Quin etiam idem tactus, ingredientibus nobis balneum calefit à parastade, egredientibus autem frigefit. Itaque quum ij etiam sensus qui secundum naturam se habent, sibi repugnent, sitque hæc controuersia indiiudicabilis, (quia non confessum est & indubitatum à quo diiudicari possint) easdem dubitationes consequi necesse est. Alia insuper multa ad rem hanc astruendã transferri ex eo loco in quo de modis epoches loquuti sumus, possint. Quare nequaquam verum fuerit fortasse, solum sensum de externis subiectis iudicare posse.

Itaque ad intellectum orationẽ conuertamus. Qui igitur censent intellectum solum sequẽdum esse in iudicatione rerum, primùm quidem illud demonstrare non poterunt, posse comprehendi esse intellectum. Quoniã enim Gorgias nihil esse dicens, ne intellectum quidem esse dicit: alii autem eum existere pronuntiant: quomodo controuersiam diiudicabunt? neque enim intellectu (alioqui id de quo quæritur, simul arripient) nec vllo alio. nihil enim aliud esse dicunt, iuxta hypothesin nunc propositam, per quod res iudicentur. Indiiudicabile ergo fuerit & incomprehensibile, sit intellectus nécne. Ex quo infertur non esse sequẽdum solum intellectum in rerum iudicatione, quum ipse nondum sit comprehẽsus. Sed esto comprehensum esse intellectum, & pro confesso sit illum existere, per suppositionẽ: ipsum res iudicare non posse dico. Nam si ne seipsum quidẽ exactè perspicit, sed de substantia sua, & de modo generationis, & de loco in quo est, ambigit: quomodo aliquid ex aliis exactè possit comprehẽdere? Quòd si etiam detur intellectum esse rerum diiudicatiuum, non inueniemus quónam pacto secundum eum iudicemus. Quum enim magna sit circa intellectum diuersitas: quoniã alius est Gorgiæ intellectus, secundum quẽ dicit nihil esse: alius Heracliti, secundum quẽ dicit omnia esse: alius eorum qui quædam esse dicunt, quædam nõ esse: nullam diiudicãdæ intellectuũ differẽtiæ viam inueniemus,

nec

nec huius intellectum sequendum esse, illius autem minimè, dicere nobis licebit. Siue enim intellectu aliquo iudicare audeamus, cõtrouersiæ parti assentiẽtes, id de quo quæritur simul arripiemus: siue per aliquid aliud quàm per intellectum, fallemur: quia solo intellectu iudicare res oportet. Præterea ex iis quæ de criterio A quo dicebantur, demonstrare poterimus nos neque solertiorem aliis intellectum inuenire posse: neque, licet inuenerimus & iis qui fuerunt & iis qui sunt solertiorem intellectum (quia incertũ est an rursum alius erit aliquando hoc ipso solertior) illius sequendum esse iudicium. Quinetiã quanuis supponamus intellectum quo nullus vnquam possit esse sagacior, non assentiemur ei qui per ipsum iudicabit, metuentes ne falsam aliquam rationem proferens, eo quòd acutissimo præditus sit intellectu, veram esse persuadere nobis possit. Quamobrem ne intellectus quidẽ solus res iudicat. Superest vt *res* per vtrunque *iudicari* dicamus. quod rursus est impossibile: tantum abest enim vt sensus tanquam duces deducant intellectum ad comprehensionem, vt etiã aduersentur ipsi. nam quòd mel aliis amarum, aliis dulce videatur, Democritus dixit, neque dulce neque amarum ipsum esse: at Heraclitus esse vtrunque. Estque in aliis quoq; sensibus & iis quæ sensibus percipiuntur, eadem ratio. Vnde fit vt à sensibus procedens intellectus diuersa & pugnantia pronuntiare cogatur. hoc autem alienum est criterium à comprehendendi vim & facultatem habẽte. Deinde hoc etiam dicendum, aut omnibus sensibus & omnium cõtrouersiis illos res esse iudicaturos, aut aliquibus. Iam si dixerit aliquis, omnibus, rem impossibilem postulabit, quum tanta in sensibus & intellectibus conspiciatur discrepantia. (quinetiã quum Gorgiæ intellectus neque sensus neque intellectus sequendum esse iudicium pronuntiet, retorquebitur oratio) at si aliquibus, quomodo iudicare poterunt his quidem sensibus & huic intellectui esse adhærẽdum, illis non item? quũ careant criterio de quo cõstet, per quod diuersitatem sensuum & intellectuum diiudicẽt. Sin dicant nos sensus & intellectus sensibus & intellectibus iudicaturos, aliquibus autem nõ, id de quo quæritur arripiunt. nam hoc illud est quod in quæstione versatur, an aliquis per ipsum iudicare possit. Sed & hoc iis quæ diximus est addendum, aut sensibus sensus & intellectus iudicari, aut intellectibus sensus & intellectus: aut sensibus quidem sensus, intellectibus verò intellectus: aut sensibus quidem intellectus, intellectu autem sensus. Si igitur sensibus aut intellectu vtraque iudicare volent, non amplius per sensum

& intel-

& intellectum iudicabunt, sed per vnum horum quod elegerint. & eos supradictæ dubitationes comitabuntur. sin sensibus sensus, & intellectu intellectus diiudicabũt, quandoquidem repugnant & sensus sensibus, & intellectus intellectibus, quencunque ceperint ex repugnantibus sensibus ad diiudicationem aliorum sensuum, id de quo quæritur arripient. Illud enim quod pars est controuersiæ, tanquam fidem impetrãs, iam accipient ad diiudicationem eorum quæ perinde atq; ipsum in quæstione versantur. Eadem autem & in intellectibus ratio. At si sensibus quidem intellectus diiudicent, sensus autem intellectu, diallelus modus esse comperitur: secundum quem, vt sensus diiudicẽtur, oportet prius diiudicatos esse intellectus: vt verò intellectus examinẽtur, sensuum examen prius fiat necesse est. Quandoquidem igitur criteria neque ab eiusdem generis criteriis diiudicari possunt, neque vtrunque genus ab vno, sed nec à diuersi generis criteriis permutatim: intellectum intellectui, aut sensum sensui præferre nõ poterimus: ideoque per quod iudicemus, nihil habebimus. Si enim neq; omnibus sensibus & intellectibus iudicare poterimus, nec sciemus quibus iudicare oporteat, quibus non: nihil per quod res iudicemus, nobis relinquetur. Itaque etiam his de causis criterium Per quod, nequaquam existere possit.

De criterio Secundum quod. CAP. 7.

DISPICIAMVS ergo deinceps criterium secundum quod res iudicari dicunt. Illud certè primùm dicere de eo licet, phãtasiam nos imaginari non posse. dicunt enim phantasiam esse impressionem in hegemonico. Quum igitur anima & hegemonicum spiritus sint, aut tenuius quiddam spiritu (vt aiunt) non poterit quisquam impressionẽ in ipso imaginari, nec per prominẽtiam, nec per depressionẽ in profundum, vt in sigillis videmus. nec verò per eã quæ miraculosè configitur heteroeoticam. neque enim recordationem recipiat tot theorematum quę artem constituunt, quandoquidem per superuenientes postea heteroeoses, priores delerentur. Quinetiam si possemus imaginari phantasiam, nihilominus incomprehensibilis foret: quoniã est passio hegemonici: quum autem hegemonicum non comprehendatur, vt ostendimus; ne eius quidem passionem comprehendemus. Deinde etiamsi concedamus comprehendi phantasiam, non possunt tamen per eam res iudicari. non enim per seipsam applicat se ad externa, & phantasias concipit, vt aiunt, sed per sensus. at verò sensus externa quidem subiecta non comprehendunt, sed solas suas passio-

nes. ergo etiam phantasia erit passionis sensus: quod differt ab externo subiecto. non enim idem est mel, eo quòd dulcedinem ex eo percipiam: & absinthium, ex eo quòd amarorem. sed differt. Si autē differt passio ab externo subiecto, phantasia erit nō externi subiecti, sed alicuius alius diuersi ab ipso. Si igitur secundum hanc iudicet intellectus, prauè iudicabit & non secundum subiectum. Quocirca dicere externa iudicari secundum phantasiam, absurdum fuerit. Sed ne hoc quidem dici potest, animum comprehendere per sensiles passiones externa subiecta, propterea quòd similes sint passiones sensuū externis subiectis. Vnde enim sciet intellectus an similes sint passiones sensuum iis quæ sensu percipiuntur, quum neque ipsa cum externis quicquam commercij habeat, nec sensus suam ipsorum naturam illi declarent, sed suas passiones? sicut ex modis epoches ratiocinatus sum. Quemadmodum enim qui ignorat quidem Socratem, sed eius imaginem conspexit, nescit an similis sit imago Socrati: sic & intellectus passiones quidem sensuum subaspectās, externa autem non intuens, ne hoc quidem sciet, an passiones sensuum externis subiectis similes sint. Ergo ne per assimilationem quidem poterit hæc iudicare secundum phantasiam. Sed tamen demus per concessionem, non solùm imaginari nos posse phantasiam & comprehendere, sed etiam capacem ferendi de rebus iudicij esse (quanuis nostra disputatio omnino contrarium docuerit) consequetur, aut omni phantasiæ fidem habendam esse, secundum quam omnes phantasias fide indignas esse dicebat, & cò retorquebitur oratio vt dicat non omnes phantasias fidem mereri, ita vt etiam secūdum eas iudicari res possint. At si aliquibus *duntaxat* phantasiis *credendum esse dicamus*, quomodo diiudicabimus his quidem phantasiis esse fidem adhibendam, illis autem minimé? Si enim absque phantasia *iudicauerint*, phantasiam ad iudicium de rebus ferendum superuacaneam esse concedent, siquidem sine ea posse res aliquas iudicari dicent: sin cum phantasia *iudicare res* oportebit, quomodo illam phantasiam sibi sument quam ad aliarum phantasiarum diiudicationem accipiunt? Aut rursum ipsi alia phantasia ad diiudicationem aliarum phantasiarum opus erit, & ad illius diiudicationem, alia: & in infinitum. Impossibile est autē infinita diiudicare. Impossibile igitur est inuenire quibus phantasiis vt criteriis oporteat vti, quibus minimé. Quandoquidem igitur, siue concedamus secundū phantasias res esse iudicandas, vtrinque retorquetur oratio, & ex eo quòd omnibus credat, & ex eo quòd quibusdā credat, quibusdā nequaquam:

quam: hinc colligitur non debere phantasias ad diiudicationem rerum tanquam criteria accipi. Hæc, vt in hypotyposi, respondisse sat erit ad criterium, etiã secundum quod res iudicari dicebantur. Sciendum est autem, nobis non propositum esse ostendere inexistens esse veritatis criterium: (hoc enim dogmaticum est) sed quoniã Dogmatici probabiliter videntur astruxisse, esse aliquod veritatis criterium, nos eis rationes quæ probabiles videntur, opposuimus: non tamen eas esse veras nec contrariis probabiliores, affirmantes, sed propter probabilitatem quam videntur habere parem & hæ rationes & illæ quæ à Dogmaticis positæ sunt, ad epochen deuenientes.

De vero & veritate. CAP. 8.

QVÒD si etiam per suppositionem concedamus aliquod esse veritatis criterium, inutile comperitur esse & vanũ, si doceamus, vel ex iis ipsis quæ à Dogmaticis dicuntur, nõ existere veritatem, nec posse subsistere verum. Sic autem docemus. Dicitur differre verum à veritate trifariam, substantia, constitutione, potentia. Substantia quidem, quia verum, incorporeum est: (siquidem pronuntiatum est & in verbo consistit) at veritas, corpus. Est enim scientia omnium verorum pronuntiatiua. Scientia autẽ est hegemonicum, quatenus certo quodam modo se habet: quemadmodum certus quidam manus habitus, est pugnus. at hegemonicum est corpus. est enim secundum eos spiritus. Constitutione autem *dicitur verum à veritate differre*, eo quòd verum quidem simplex sit quiddam, vt, Ego disputo: veritas autẽ ex multorum verorum cognitione constet. Potentia verò, quoniã veritas quidem scientiæ adhæret: at verum, non necessariò. vnde fit vt veritatem quidem in solo virtutis studioso dicant esse, verum autem etiam in improbo. contingere enim potest vt improbus veri aliquid dicat. Et hæc quidem Dogmatici. nos autem vicissim, instituti operis rationem habentes, ad solum verum orationem dirigemus: quia hoc includitur etiam veritas quæ accumulatio cognitionis verorum esse dicitur. Rursum autem quia rationum aliæ sunt generaliores, quibus ipsam subsistentiam veri attentamus: aliæ speciales, quibus ostendimus ipsum verum non esse in voce, aut in dicibili, aut in notione intellectus: generaliores exponere in præsentia satis esse putamus. Quemadmodum enim quum muri fundamentum ruinam dedit, omnia etiam superimposita corruunt: sic veri subsistentia sublata, etiam particularia Dogmaticorum commenta vnà excluduntur.

An aliquid sit natura verum. CAP. 9.

QVVM igitur controuersia sit de vero inter Dogmaticos, quoniam nonnulli quidem aliquid verum esse dicunt, nonnulli autem nihil esse verum, fieri non potest vt diiudicetur controuersia: quoniam qui dicit esse aliquid verum, si absque demonstratione hoc dicat, fidē non obtinebit, propter controuersiam: sin demonstrationem afferre velit, si falsam hanc esse fassus fuerit, fides ei non habebitur. at si demonstrationem esse veram dicat, in diallelum modūm incidit. Et demonstratio ab eo postulabitur qua demonstret veram illam esse, & huius quoque alia, & vsque in infinitum: impossibile est autem infinita ostendere: itaque impossibile quoque est cognoscere esse aliquid verum. Quinetiam ipsum Aliquid, quod omniū generalissimum esse dicunt, aut verum aut falsum est: aut neque verum, neque falsum: aut verum simul & falsum. Si ergo falsum ipsum esse dicēt, falsa esse omnia fatebuntur. Quemadmodum enim quia aliquod animal animatum est, particulatim quoque omnia animalia animata sunt: eodem modo si generalissimum omnium aliquod, falsum est, omnia quoq; particularia erunt falsa, & nihil verum. Ex quo etiā concluditur nihil esse falsum. nam hæc propositio, Omnia sunt falsa, & hæc, Est aliquid falsum, quum sub appellatione omnium cōtineatur, erit falsa. Quòd si verum sit aliquid, vera erūt omnia. ex quo infertur rursus nihil esse verum. si quidem & istud ipsum, nimirum nihil esse verum, (quod est aliquid) sit verum. At si & verum & falsum est Aliquid, vnumquodq; particularium & falsum erit & verū: ex quo infertur, nihil natura verū esse. nam quod naturam talem habet vt verum sit, nullo modo possit esse falsum. At si nec falsum nec verum est aliquid, pro confesso est omnia particularia, quæ neque falsa neque vera esse dicūtur, vera nequaquam futura. Quare & propter hęc incertum nobis erit an sit verum. Insuper verò, aut ea demum quæ apparent, sunt vera, aut ea solum quæ incerta sunt: aut verorum alia incerta sunt, alia sunt apparentia. at nihil horum verum est, vt demonstrabimus: nihil igitur est verum. Nam si apparentia solùm sint vera, vel omnia apparētia dicent esse vera, vel aliqua. & si quidē omnia, retorquetur oratio. ait enim, Apparet nihil esse verum. Sin aliqua, absque diiudicatione quidē nemo dicere potest, hæc esse vera, illa autem falsa: at iudicatorio vtens, aut apparens esse dicet hoc iudicatorium, aut incertum. & incertum quidem nequaquam *dixerit*. sola enim apparentia nunc supponuntur esse vera. Sin autem apparens *dicat esse*, quoniam quæ apparentia sint

vera,

vera,quæ item falſa,ambigitur, etiam illud apparens quod ad diiudicationem apparentium ſumetur, rurſum alio iudicatorio apparente egebit, & illud alio, & vſque in infinitum. atqui impoſſibile eſt infinita diiudicare. Impoſsibile igitur etiam eſt an vera ſint apparentia ſolùm, comprehendere. Itidem qui incerta ſola eſſe vera dicit, omnia quidem eſſe vera non dixerit:(non enim etiam parem eſſe ſtellarum numerum,verum eſſe dicet,aut imparem)ſin autem *dicet* aliqua, vnde hæc quidem incerta eſſe vera, illa autem falſa diiudicabimus? aliquo enim apparente nequaquã *diiudicetur*. At ſi per incertum inueſtigemus quæ ex incertis ſint vera, & quæ falſa, nimirum opus habebit & hoc incertũ alio incerto quod diiudicet ipſum, & illud alio, & vſque in infinitum. Quamobrem neque incerta ſolùm ſunt vera. Huc ergo redigimur vt vera partim apparentia,partim incerta eſſe dicamus. Sed hoc quoque abſurdum eſt. Nam aut omnia & apparẽtia & incerta ſunt vera, aut quædam ex apparentibus, & quædam ex incertis. Si igitur omnia,rurſum retorquebitur oratio, quũ verum etiã hoc eſſe concedatur, Nihil eſſe verum. dicetur autem verum etiam hoc, nimirum parem eſſe ſtellarum numerum, & illud quoque, eſſe imparem illarum numerum. At ſi aliqua eorum quæ apparent,& aliqua eorum quæ incerta, vera ſunt, quî diiudicabimus ex apparẽtibus hæc quidem eſſe vera, illa autem falſa? Si quidẽ per apparens, in infinitum protrahitur oratio : ſin per incertum, quoniam etiam incerta iudicatione indigent, rurſum hoc incertum per quod iudicabitur? Si quidem per apparẽs,comperitur modus diallelus: ſin per incertum, modus ad infinitum compellens. Itidem verò & de incertis dicendũ eſt. nam qui aliquo incerto iudicare ipſa aggreditur, in infinitum extruditur:at qui apparente,aut ſemper aſſumens apparens, ad infinitũ: aut ad incertum tranſiens,ad diallelum *modum compellitur*. Falſum eſt ergo quod dicitur,verorum alia eſſe apparentia,alia incerta. Si igitur neque apparentia vera ſunt,neque incerta ſola,nec quæpiam ex apparentibus, quæpiam ex incertis:nihil eſt verum. At ſi nihil eſt verum, criterium autem videtur ad iudicationem veri conducere, inutile & vanum eſt criterium:etiamſi demus per cõceſsionem ipſum habere aliquam ſubſiſtẽtiam. Quòd ſi aſſenſum retinere oportet de hoc, an ſit aliquid verũ, inde colligitur eos qui dicunt Dialecticen eſſe ſcientiam falſorum & verorum,& neutrorum,temerariè loqui. Quum autem criterium veritatis nullo modo poſſe inueniri patuerit, non amplius neque de iis quę perſpicua eſſe putantur (iuxta Dogmaticorum

verba) neque de incertis quiſquam aſſeueratione affirmare poſſit. Quum enim ex perſpicuis ſe hæc comprehendere Dogmatici arbitrentur, ſi de iis quæ perſpicua vocantur, aſſenſum retinere cogamur, quomodo de incertis pronuntiare audeamus? Ex abundanti tamen etiã rebus incertis peculiariter rationes noſtras opponemus. & quoniam hæ per ſignum & demonſtrationẽ comprehendi & firmæ reddi videntur, de ſigno quoque & de demonſtratione retinendum eſſe aſſenſum docebimus. Incipiamus autem à ſigno: nam demonſtratio generaliter videtur eſſe ſignum.

De ſigno. CAP. 10.

Ex rebus igitur (ſecũdum Dogmaticos) aliæ ſunt certæ, aliæ incertæ: & incertarum, aliæ omnino incertæ, aliæ ad tempus incertæ, aliæ natura incertæ. Certas eſſe dicunt quæ ex ſeipſis in notitiam nobis veniunt, qualis eſt hæc, Diem eſſe. Prorſus autem incertas, quarũ natura non fert vt ſub noſtram cadant comprehenſionem, vt, Stellarũ numerum eſſe parem. Ad tempus autem incertas, quæ quum alioqui naturam habeant euidentem, tamen propter aliqua extrinſecus accidentia, ad tempus nobis incertę fiunt, vt mihi nunc Athenienſium ciuitas. Natura autem incertæ, quarum natura non permittit vt euidentes nobis ſint: vt pori quos imaginamur. hi enim nunquam ex ſeipſis conſpiciuntur, ſed ex aliis comprehendi exiſtimare quis poſſit, nimirum ex ſudoribus aut aliqua re huiuſmodi. Res igitur certas nó egere ſigno dicunt (ex ſeipſis enim eas comprehendi) ſed neque eas quæ prorſus incertæ ſint, quòd nullo modo comprehẽdantur: ſed eas quæ ad tempus ſint incertæ, & quę natura incertæ, per ſigna quidem eom prehendi, non tamen per eadem, ſed eas quidem quę ad tempus ſunt incertæ, διὰ τῶν ὑπομνηστικῶν. *i. per commonefactoria, ſiue admonitoria.* quæ autem natura ſint incertæ, διὰ τῶν ἐνδεικτικῶν. *i. per indicatoria.* Signorum igitur alia ſunt commonefactoria, ſecundum eos, alia indicatoria. Commonefactorium vocant quod vnà obſeruatum cum ſigno quod eſt per euidentiam, ſimul atque ſub ſenſus noſtros ceciderit, quum illud interim incertum ſit, ducit nos ad recordationem eius quod vnà cum eo obſeruatum fuit, & nunc euidens ſub ſenſus non cadit, vt videre eſt in fumo & igne. Indicatorium autẽ ſignum eſt, vt aiũt, quod non obſeruatum vnà cum ſigno quod eſt per euidentiam, ſed ex propria natura & conſtitutione, ſignificat id cuius eſt ſignum: quemadmodum motus qui ſunt circa corpus, ſigna ſunt animæ. Vnde hoc ſignum ita definiunt, Signum eſt demõſtratiuum pronuntiatũ in vero coniun-

coniuncto præcedens, à quo id quod desinit detegitur. Quum igitur duplex sit signorum differentia, vt diximus, non omni signo contradicimus, sed soli demõstratiuo, vtpote quod à Dogmaticis cõfictum esse videatur. nam admonitorium fidem in vita communi obtinet. Quisquis enim fumum vidit, signum ignis animo concipit: & cicatricem intuitus, vulnus fuisse dicit. Vnde non solùm non aduersamur vitæ communi, sed etiã ipsi patrocinamur: ei quidẽ quod apud ipsam impetrat fidem, assentientes citra vllam opinionem: iis verò quæ peculiariter à Dogmaticis confinguntur, repugnantes. Hæc erant ea quæ ad eius quod quæritur explicationem antea proloqui conueniebat. nunc autem ad refutationem rectà tendamus, non inexistens ostendere iudicatorium signum omnino studentes, sed apparentem æqualem vim rationum quæ & ad existentiam eius & ad inexistentiam tendunt, commemorantes.

An sit aliquod signum iudicatorium. CAP. II.

SIGNVM ergo, quantũ attinet ad ea quæ dicunt de illo Dogmatici, imaginari non possumus. Ac, ne longius abeam, Stoici ipsi, qui exactè de eo disseruisse videntur, imaginationem signi ostendere volentes, dicunt signum esse axioma in vero coniuncto antecedẽs, quo detegitur id quod desinit. Et axioma quidem esse aiunt λεκτὸν *i. dicibile, vel, in dicto seu dictione consistens*: per se perfectum, pronuntiabile, quantum in seipso. Verum autem coniunctum, quod non incipit à vero, & in falsum desinit. Nam coniunctum *siue connexum* aut incipit à vero & desinit in verum: (vt, Si dies est, lux est) aut incipit à falso, & desinit in falsum: (vt, Si volat terra, alata est terra) aut incipit à vero, & desinit in falsum: (vt, Si est terra, volat terra) aut incipit à falso, & desinit in verũ, vt Si volat terra, est terra. Ex his autem vnicum vitiosum esse dicunt, id videlicet quod à vero incipit & in falsum desinit, reliqua autem vera. Antecedens verò vocant, quod in connexo incipiente à vero & desinente in verum, præcedit. Detectiuum est autem desinentis, quia in hoc connexo, Si ista lac habet, cõcepit, hæc verba, Concepit ista, esse videantur declaratiua illorum, Ista lac habet. Hæc quidem isti. Nos autem primùm dicimus incertum esse an sit dicibile. Quoniam enim ex Dogmaticis Epicurei quidem dicibile esse negant, Stoici autem contrà, quum dicunt Stoici esse aliquid dicibile, aut sola enuntiatione, aut simul demonstratione vtuntur. Si sola enuntiatione *vtentur*, opponẽt ipsis Epicurei enuntiationem quæ dicit Nihil esse dicibile. Sin demonstrationem assument,

quia

quia ex axiomatibus dicibilibus constat demonstratio, ex dicibilibus constans non poterit assumi ad probãdum esse aliquid dicibile. qui enim non concedit esse quicquam dicibile, quomodo esse dicibiliũ congeriem concedet? Ergo ex controuerso confirmare vult controuersum, quisquis ex existentia congeriei dicibilium conatur astruere aliquid esse dicibile. Si ergo neque simpliciter, neque cum demonstratione ostendi potest esse aliquid dicibile, incertũ est an sit aliquid dicibile: itidem & an sit axioma. dicibile enim est axioma. Sed fortasse etiamsi per suppositionẽ aliquid esse dicibile concedatur, axioma inexistens esse comperitur, quod constat ex dicibilibus inter se non coexistentibus. Exempli gratia, in his Si dies est, lux est: quum dico, Dies est, nondum est, Lux est. & quum dico, Lux est, nondũ est, Dies est. Si igitur ea quæ ex aliquibus composita sunt, existere non possunt nisi partes eius aliæ cum aliis coexistãt, at verò partes ex quibus axioma compositum est, non coexistunt aliæ cum aliis, non existet axioma. Vt autem hæc quoque omittamus, bonum connexum incomprehẽsibile reperietur. nam Philo dicit minimè vitiosum esse connexum quod non incipit à vero, & desinit in falsum: vt, Die existente & me disputante: hoc, Si dies est, ego disputo. At Diodorus ait, Quod neque poterat neque potest incipiens à vero desinere in falsum. Secundum quem, illud quidẽm connexum quod diximus, falsum esse videtur, quia, Die quidem existente, me autem tacere incipiente, à vero incipiens in falsum desinit. At illud, verum est, Si non sint indiuidua rerum elementa, sunt indiuidua rerum elementa. semper enim à falso incipiens, (quod est, Non esse indiuidua rerum elementa) in verum desinet, illius iudicio, quod est indiuidua esse rerum elementa. At qui synartesin inducunt, minimè vitiosum connexum esse aiunt, quum id quod oppositũ est ei quod in illo desinit, ei quod in illo præcedit aduersatur. Secundũ quos ea quæ iam dicta sunt connexa, erunt vitiosa, illud autem verum, Si dies est, dies est. At qui ex emphasi iudicant, verum esse connexum dicunt, in quo id quod desinit, includitur potentia in præcedente: secundũ quos, hoc, Si dies est, dies est: & omne conduplicatum axioma connexum fortasse falsum erit. nam aliquid in seipso comprehendi impossibile est. Hæc igitur controuersia indiiudicabilis videri possit. neq; enim sine demonstratione proferentes aliquam prædictarum enuntiationum, fide digni erimus nec cum demonstratione. Nam demonstratio tum demum esse videtur minimè vitiosa, quum eius conclusio sequitur eius per

sumptio-

ſumptiones conſertionẽ, vt deſinens id quod præcedit: hoc modo, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, lux eſt igitur. Si dies eſt, lux eſt: & dies eſt, & lux eſt. Quum autẽ quæritur quomodo diiudicabimus conſequentiã deſinentis ad præcedẽs, diallelus modus eſſe comperitur. nã vt diiudicatio connexi demonſtretur, concluſio ſumptiones demonſtrationis ſequitur, ſicut antea diximus. vt viciſſim hoc credatur, oportet connexũ & conſequentiã diiudicatam eſſe. quod abſurdũ eſt. Incomprehẽſibile eſt igitur verũ connexum. Sed & præcedentis nulla iniri ratio poteſt. nam præcedens (vt aiunt) eſt quod præit in eo connexo quod incipit à vero & deſinit in verũ. Quòd ſi declaratiuum eſt deſinẽtis ſignum, aut manifeſtum eſt deſinens, aut occultũ. ſi manifeſtum, non egebit declarante, ſed vnà comprehendetur cũ eo: nec eſt eius ſignificatũ, adeoq; nec illud huius ſignum. quòd ſi occultũ, quia de occultis cõtrouerſia eſt indiiudicabilis, quænã ex eis ſint vera, quę falſa, & an vllo modo ſit aliquid eorum verũ, incertũ erit an ſit verum quod dicit connexum. Cum quo & hoc colligitur etiã incertum eſſe an ſit antecedens id quod in eo præit. Sed (vt hæc quoque omittamus) non poteſt declaratiuum eſſe deſinentis, ſi quidem ad ſignum, eſt ſignificatũ, & propterea vnà cum eo comprehenditur. Eorũ enim quæ ſunt ad aliquid, alterum cũ altero comprehenditur. & quemadmodum dextrum ante ſiniſtrum comprehendi non poteſt, tanquam dextrum ſiniſtri: nec è cõuerſo: & itidem in aliis quæ ſunt ad aliquid: ſic neq; ſignum ante ſignificatũ comprehendi poteſt. Quòd ſi non comprehenditur ſignum ante id quod ſignificatur, ne declaratiuum quidem eius eſſe poteſt quod cũ ipſo & non poſt ipſum comprehenditur. Itaq; ex iis quæ vulgò dicuntur ab illis qui inter ſe contendunt, ſignũ eſt huiuſmodi quod ſub intellectũ cadere non poſſit. nã ipſum dicunt eſſe ad aliquid, & declaratiuum ſignificati, ad quod ipſum eſſe aiunt, vnde conſequitur, ſi quidem eſt ad aliquid & ad ſignificatum, neceſſe eſse vt vnà cum ſignificato percipiatur: vt ſiniſtrum vnà cũ dextro, & quod deorſum vnà cum eo quod ſurſum eſt: & vt alia quæ ſunt ad aliquid. At ſi declaratiuum eſt ſignificati, neceſſe eſt vt ante ipſum comprehẽdatur, vt antè cognitum nos ad notionem ducat rei quæ ex ipſo cognoſcitur. Atqui impoſſibile eſt intellectu percipere rem quæ non poſſit ante ipſum cognoſci, quam neceſſe non ſit prius comprehendi. Impoſſibile eſt igitur intellectu percipere quicquam quod & ſit ad aliquid, & eius ſit declaratiuũ ad quod intelligitur. At ſignum dicunt eſse ad aliquid, & declaratiuum ſignificati. Ex quibus

cõsequitur fieri nulla ratione posse vt in intellectu aliquam signi informationem habeamus. Quibus hoc addi debet, Cõtrouersia fuit ætate superiori, quum alij dicerent esse aliquod signum indicatoriũ, alij vllum esse negarent. Qui igitur dicit esse aliquod signum indicatorium, aut simpliciter & sine demõstratione dicet, nuda enuntiatione vtens: aut cum demõstratione. Si sola enuntiatione vtetur, fide carebit: sin demonstrare volet, id de quo quæritur arripiet. Quandoquidẽ enim demonstratio genere signum esse dicitur, quũ dubitetur sit aliquod signũ nécne, dubium erit etiam sit demonstratio nécne. Sicuti (vt hoc supponamus) si quæritur an sit animal, quæritur & de hoc, an sit homo. animal enim est homo. Absurdũ est autem, id quod quæritur, per id quod pariter quæritur, aut per seipsum demonstrare. Ergo ne demõstrationem quidẽ poterit quisquam affirmare esse signum. Quòd si nec simpliciter, nec cum demonstratione potest de signo affirmatiuè pronuntiari, impossibile est de eo comprehẽsiuam pronuntiationẽ facere. Quòd si nõ comprehenditur exactè signum, ne significatiuũ quidem esse dicetur vllius, quũ neque de eo constet. Propterea nec signum quidem erit. Secundum hanc ratiocinationẽ ergo, & inexistens erit signum, & huiusmodi quod intellectu assequi *seu imaginari* nequeamus. Illud tamen insuper dicendum est, Aut apparentia solùm sunt signa, aut incerta: aut ex signis alia apparẽtia, incerta alia. at nihil est horum verum. non est igitur signũ. Nam incerta nõ esse omnia signa, hinc ostẽditur. Incertũ non ex seipso apparet (vt Dogmatici aiunt) sed per aliud sub sensus cadit. ergo & signum si incertum sit, alio signo egebit, quod & ipsum incertum sit: (si quidẽ, secundum propositam hypothesin, nõ est vllum signum apparens) & illud alio, & vsque in infinitũ. At impossibile infinita signa accipere. Impossibile est igitur signum comprehendi, quum sit incertum. propterea etiam inexistens erit, quum non possit significare aliquid, atq; signũ esse, eo quòd non comprehendatur. Quòd si omnia signa apparentia sunt, quoniam & signum est ad aliquid, & ad significatum: eorũ autem quæ sunt ad aliquid, alterum cum altero vnà comprehenditur: ea quæ significata esse dicuntur, si comprehẽdantur cũ appatentibus, apparẽtia erunt. Quemadmodum enim quum vnà sub sensus nostros cadũt dextrum & sinistrum, non magis dextrũ quàm sinistrum, aut sinistrum quàm dextrũ dicitur apparere: ita si vnà comprehendãtur signũ & res quæ per ipsum significatur, non magis signũ quàm id quod per ipsum significatur, apparere dicẽdum est. Quòd si apparẽs

sit

sit significatum, ne significatum quidem erit, quum non egeat alio à quo significetur & à quo declaretur. Vnde, quemadmodum sublato dextro, ne sinistrum quidem existit, ita sublato significato ne signum quidem existere potest. Itaque inexistens esse signum comperitur, si quis signa dicat tantùm esse apparẽtia. Supereſt igitur vt ex signis alia apparentia, alia incerta esse dicantur. Sed hoc quoque modo in iisdem dubitationibus hærebimus. Nam apparentium signorum ea quæ dicuntur esse significata, apparentia erunt, vt diximus: &, si non egeant vllo à quo significentur, ne significata quidem esse poterunt. Vnde ne illa quidẽ, signa erunt, vtpote nihil significantia. Signa autem incerta opus habentia declarari, si quidem ab incertis significari dicantur, quum oratio in infinitum exeat, incomprehensibilia comperiuntur, & propterea inexistentia, vt antea diximus. at si ab apparentibus, ipsa quoque apparentia erunt, vtpote quæ cum apparentibus ipsorum signis comprehendantur: ideoq; inexistentia. fieri enim non potest vt res vlla incerta sit natura, & appareat. At signa de quibus loquimur, quum supposita sint esse incerta, apparentia esse comperimus, retorquendo orationem. Si ergo nec omnia signa apparentia sunt, nec omnia incerta: nec signorum quædã sunt apparẽtia, quędã incerta, & præter hæc nihil est, vt ipsi quoque aiunt, inexistentia erunt ea quæ signa vocantur. Hęc igitur pauca de multis nunc dixisse sat erit ad docendum non esse signum indicatiuum. Deinceps aut rationes exponemus quibus doceri possit aliquod esse signũ, vt ęquipollentiam contrariarum rationum ostendamus. Aut igitur significant aliquid voces quæ contra signum afferuntur, aut nihil significãt: & si quidem insignificabiles sunt, quomodo labefactare possint existentiam signi? Sin autem significant quid sit signum, aut demonstratiuæ sunt rationes quæ aduersus signum afferuntur, aut non demonstratiuæ. si non sunt demonstratiuæ, nõ demonstrant non esse signũ: sin demõstratiuæ, quoniam demonstratio genere est signũ, declaratiua conclusionis, erit signum. Vnde & huiusmodi oratio proponitur, Si aliquod est signum, est signum: &, Si non est signum, est signũ. Nam hoc, Non esse signum, per demonstrationem (quæ quidem est signum) ostenditur. Porrò autem est signum, aut non est signum. Est ergo signum. Hanc autem orationem consequitur talis oratio, Si nõ est aliquod signum, nõ est signum: &, Si est signum quod dicunt Dogmatici signum esse, non est signum. nam signum de quo agitur, secundum imaginationem eius, & ad aliquid esse dictum, & declaratiuum

tiuum ſignificari, inexiſtens comperitur, vt oſtendimus. Porrò aut eſt ſignum, aut non eſt ſignum: non eſt ergo ſignum. De vocibus autē quæ de ſigno proferuntur, reſpondeant ipſimet Dogmatici, ſignificent aliquid néene. nam ſi nihil ſignificant, non confirmatur eſſe ſignum: ſin autem ſignificant, eas ſequetur ſignificatum. Hoc autem erat eſſe aliquod ſignum, ex quo conſequitur eſſe ſignum, vt docuimus, orationem retorquendo. Iam quum & ad oſtendendum eſſe ſignum, & ad oſtendendum non eſſe, rationes æquè probabiles afferantur, non magis eſſe ſignum, quàm non eſſe, dicendum eſt.

De demonſtratione. CAP. 12.

MANIFESTVM eſt igitur ex his ne demonſtrationem quidem rem eſſe de qua conſtet. nam ſi de ſigno aſſenſum retinemus, & ipſa quoque demonſtratio ſignum aliquod eſt: etiam de demonſtratione aſſenſum retinere neceſſe fuerit. comperiemus enim orationes quæ de ſigno propoſitæ ſunt, etiam aduerſus demōſtrationem aptari poſſe. Quia & ad aliquid eſſe videtur, & declaratiua cōcluſionis: ex quibus ſequebantur ea ferè omnia quæ aduerſus ſignum diximus. Si tamen & ſeorſim de demōſtratione verba facere oporteat, paucis eius tractationem expediā: ſi prius breuiter explicare conatus fuero quid dicant eſſe demonſtrationem. Eſt ergo (vt aiunt) demonſtratio oratio per cōfeſſas & indubitatas ſumptiones per collectionem, concluſionem declarans incertam. Sed ex his apertius erit quod dicunt, Oratio eſt quæ conſtat ex ſumptionibus & concluſione. Huius autē ſumptiones eſſe dicuntur axiomata, quæ ex conſenſu ad aſtruendam concluſionem accipiuntur. ἐπιφορὰ autem vel συμπέρασμα .i. *illatio ſeu concluſio*, eſt axioma quod ex ſumptionibus aſtruitur: vt in his, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, ergo lux eſt: iſtud quidem, nempe, Ergo lux eſt, pro concluſione eſt: reliqua autem, ſumptiones. Orationum autē aliæ ſunt συναπτικαὶ .i. *colligendi vim habētes*: aliæ ἀσύναπτοι .i. *quæ collectiuā vim non habent*. Colligendi vim habent, quando connexum quod incipit à ſumptionibus orationis conſertè poſitis, & deſinit in concluſionem eius, verum eſt. Exempli gratia, oratio ſupradicta colligendi vim habet, quia hanc ſumptionum eius factam conſertionem, Dies eſt, &, ſi dies eſt, lux eſt, conſequitur, Lux eſt, in hoc connexo, Si dies eſt, lux eſt. Colligere autē non poſſunt quæ non ita ſe habent. Porrò ex ſynacticis aliæ ſunt veræ, aliæ nō veræ. Veræ quidem, quum nō ſolum connexum ex ſumptionū conſertione & concluſione (vt diximus) verum eſt, ſed etiam concluſio & id quod ex ſumptionibus eius

conſer-

consertum est, verum est, quod præcedit in connexo. Verum autem consertum est quod omnia habet vera: vt hoc, Dies est, &, si dies est, lux est. Non veræ autem *sunt orationes synactica. i. collectoriæ*, quæ hanc formam nō habent. Talis enim oratio, Si nox est, tenebræ sunt: atqui nox est: ergo tenebræ sunt: est quidem synactica (quia cōnexum hoc verum est, Nox est, &, si nox est, dies est) non tamen vera. nam præcedens consertum est falsum, hoc videlicet, Nox est, &, si nox est, tenebræ sunt: quum in seipso falsum hoc habeat, Nox est. falsa enim est verborum consertio quæ in seipsa habet falsum. Vnde & veram orationem esse dicunt eā quæ ex veris sumptionibus veram colligit conclusionem. Rursum autem verarum orationum aliæ sunt demōstratoriæ, aliæ non demonstratoriæ: & demonstratotiæ quidem, quæ per certa colligunt aliquid incertum: non demonstratoriæ autem, quæ non sunt tales. Vt hęc quidem oratio, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est ergo: non est demōstratiua. nam lucem esse (quæ est eius conclusio) certum est. Talis autem, Si sudores fluunt per superficiē, pori intellectu percipi possunt: atqui sudores fluunt per superficiem: ergo pori intellectu percipi queunt: demonstratiua est: quippe quæ conclusionem habeat incertam, hanc, Pori ergo intellectu percipi possunt. Ex iis autem quæ aliquod incertum colligunt, aliæ ephodeuticè tantùm ducunt nos per sumptiones ad conclusionem: aliæ ephodeuticè simul & declaratiuè. Ephodeuticè, quæ ex fide & memoria pendere videntur, qualis est hæc, Si quis tibi dixit fore vt iste diteſceret, iste diteſcet. Hic autem deus (ostēdo autem per suppositionem, Iouem) dixit fore vt iste diteſceret. diteſcet ergo iste. Assentimur enim conclusioni, nō tam propter sumptionum necessitatem, quàm quòd credamus Dei pronuntiationi. Aliæ non solum ephodeuticè, sed etiam declaratiuè ducunt nos ad conclusionē, vt hæc, Si fluunt sudores per superficiē, poros imaginari possumus: atqui prius, ergo & posterius. Nā fluere sudores, est declaratiuū huius, videlicet poros esse: quòd præoccupata sit in animo illa opinio, per solidum corpus humidum non posse ferri. Ergo demonstratio, & oratio esse debet, & synactica, & vera, & incertam habens conclusionem, sed quæ declaretur à potentia sumptionum. atque ideo dicitur demonstratio esse oratio quæ per collectionem, cōclusionem declarat incertam. Et hæc sunt quibus demonstrationis notionem explicare solent.

An sit demonstratio. CAP. 13.

DEMONSTRATIONEM autem esse inexistentem, colligi ex iis

quæ dicunt, poteſt, ſi quis vnumquodq; eorum quæ in notione comprehenduntur euertat. Verbi gratia, Oratio ex axiomatibus conſtat: res autem compoſitæ non poſſunt exiſtere niſi ea ex quibus conſtãt, ſimul alia cum aliis coexiſtant (vt perſpicuum eſt ex cubili, & ſimilibus) at verò partes orationis aliæ aliis non coexiſtunt. dum enim dicimus priorem ſumptionem, nondum exiſtit neque altera ſumptio, neque concluſio: dum autem poſteriorem, prior non amplius exiſtit, concluſio verò nondum exiſtit. Dum autem concluſionem pronuntiamus, eius ſumptiones non amplius exiſtunt. non enim partes orationis coexiſtunt aliæ aliis. Vnde ne oratio quidem exiſtere videbitur. Ad hæc autem, ſynactica oratio incomprehenſibilis eſt. nam ſi hæc iudicatur à connexi conſequentia, at quæ ſecundum connexum eſt conſequentia, indiiudicabiliter controuerſa eſt, & eſt fortaſſe incomprehenſibilis: (vt docuimus quum de ſigno ageremus) etiam ſynactica oratio incomprehenſibilis erit. Quinetiã ipſi Dialectici dicunt orationem aſynacton fieri aut propter incohærentiã, aut propter omiſſionem, aut eo quòd in mala forma propoſita ſit, aut propter ſuperfluitatem. Propter incohærentiã, quum lemmata non habent cohærentiam inter ſe & concluſionem. vt hæc, Si dies eſt, lux eſt: atqui frumenta in foro venduntur: ergo Dion ambulat. Propter ſuperfluitatem autem, quum inuenitur ſumptio ſuperuacanea ad orationis collectionem. vt, Si dies eſt, lux eſt: atqui etiam dies eſt: quinetiam Dion ambulat: lux eſt igitur. Eo autem quòd in mala forma propoſita ſit, quum forma orationis non eſt ſynactica, vt, quum hæc vocent ſyllogiſmos, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, ergo lux eſt: Si dies eſt, lux autem non eſt, nõ ergo dies eſt. oratio aſynactos eſt hæc, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, lux ergo eſt. Quia enim promittit connexum, intra id quod in ipſo eſt præcedens, id etiam eſſe quod deſinit, meritò, quũ aſſumitur præcedens, aſſumitur etiam deſinens: & quum deſinẽs tollitur, tollitur etiam præcedens. nam ſi eſſet præcedens, eſſet etiã deſinens. At quum deſinens aſſumitur, non neceſſariò ponitur etiã præcedens. Non enim promittebat connexũ, præcedens ſequi deſinens, ſed deſinens ſequi præcedens duntaxat. Propterea oratio ea quæ ex connexo & præcedenti colligit deſinens, ſyllogiſtica eſſe dicitur, itẽ quæ ex connexo & oppoſito deſinẽtis, oppoſitum præcedenti colligit: at ea quæ ex cõnexo & deſinẽte colligit præcedens, dicitur aſynactos. *i. colligendi vim non habens, vel, mendosè ſeu vitiosè colligens*: vt ea quã antè diximus: quia etiamſi veræ ſint eius ſumptiones, falſum colligit:

ligit: ſi quando dicitur noctu, quum lux eſt lucernæ. Nam hoc, Si dies eſt, lux eſt, connexum verum eſt: & hæc aſſumptio eſt vera, Atqui lux eſt. ſed falſa eſt concluſio hęc, Dies eſt ergo. Propter omiſſionẽ autem eſt vitioſa oratio, in qua omittitur aliquid eorũ quæ ad colligendam concluſionem proſunt. vt, quum vera ſit (vt putant) hæc oratio, Aut bonæ ſunt diuitiæ, aut malæ, aut indifferẽtes: at neque malę ſunt, neque indifferentes: ergo bonæ ſunt: vitioſa eſt quæ ſequitur oratio, propter omiſſionem, Aut bonæ ſunt diuitiæ, aut malæ: at malæ non ſunt, ergo ſunt bonæ. Itaq; ſi oſtendero nullam poſſe ſecundum eos differentiã collocari inter ſynacticas orationes, & inter eas quæ ſunt aſynacti, oſtenſum à me fuerit incomprehenſibilem eſſe orationem ſynacticam, adeò vt ſuperuacanea ſit illa immenſa quæ ab iis in Dialectica affertur verboſitas. Sic autem oſtendo. Oratio propter incohærentiã *ſiue diremptionem* aſynactos dicebatur cognoſci ex eo quòd eius ſumptiones bonam inter ſeipſas & inter concluſionem non haberent conſecutionem. Quoniam igitur diiudicationem connexi oportet hanc conſecutionem anteire: connexum autem eſt indiiudicabile (vt ex argumentatione mea patuit) indiiudicabilis etiam erit oratio propter incohærentiam aſynactos. Nam qui dicit aliquã orationem eſſe aſynacton propter incohærentiam, ſi enuntiationem ſolam proferat, opponetur illi contraria enuntiatio: ſin demonſtret per orationem, illi dicetur debere orationẽ hanc prius eſſe ſynacticam, & tum demum oſtendere cohærentes eſſe ſumptiones orationis quę incohærens eſſe dicitur. At nos an ſit demonſtratiua non cognoſcemus, quippe qui non habeamus connexi diiudicationem vno omniũ conſenſu approbatam, qua iudicemus an concluſio ſequatur conſertionem quæ eſt per ſumptiones orationis. Quocirca etiam ſecundũ hoc à ſynactica oratione diſcernere eam quæ propter incohærẽtiam vitioſa ſit, nõ poterimus. Eadem autem obiiciemus ei qui vitioſam eſſe orationem dixerit propterea quòd in mala forma propoſita fuerit. Nam qui aſtruit malam eſſe aliquam formam, non habebit confeſſam & indubitatã orationem ſynacticã ex qua poſſit inferre quod dicit. Ex his autem poſſint etiam illi refutari qui orationẽ fieri aſynacton propter omiſſionem conantur oſtendere. Nam ſi ęa cui nihil deeſt, indiiudicabilis eſt, ea quoque in qua eſt facta omiſſio, fuerit indiiudicabilis. Præterea qui oratione vult oſtendere alicui orationi quidpiam deeſſe, niſi habeat connexi iudicationẽ confeſſam, ex qua cõſecutionem orationis quam dicit indicet, nequaquã poterit certo

iudi-

iudicio & rectè dicere eam defectum aliquem habere. Iam verò & ea oratio quæ vitiosa esse dicitur propter superfluitatem, à demõstratiuis diiudicari & discerni nequit. nam quantum ad superfluitatem, etiam eæ quæ apud Stoicos celebrantur indemonstrabiles, compeperientur esse asynacti. quæ si tollãtur, vniuersa Dialectica euertitur. (hæ enim sunt quas dicunt demonstratione quidem non egere ad sui constitutionem, sed per eas demonstrari alias orationes esse synacticas) Inesse autem illis superfluitatem manifestum erit vbi illas indemonstrabiles exposuerimus, ac tum demum quod dicimus collegerimus. Multas quidem indemõstrabiles somniant, sed has quinque potissimum exponunt, ad quas reliquæ omnes referri videntur. Primam, ex connexo & præcedente colligẽtem quod definit. vt, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est ergo. Secundam, quæ ex connexo & contrario definentis, contrarium præcedentis colligit. vt, Si dies est, lux est: non est autem lux, non igitur est dies. Tertiam, quæ ex negatiuæ consertione & vnius eorum quæ ex consertione sunt, contrariũ reliqui colligit. vt, Non dies est & nox est: dies autem est, non igitur nox est. Quartam, quæ ex disiuncto & vno coniunctorum contrariũ reliqui colligit. vt, Aut dies est, aut nox est: dies autem est, non igitur nox est. Quintam, quæ ex disiuncto & contrario vnius coniunctorũ reliquum colligit. vt, Aut dies est, aut nox est: nox autem nõ est, dies est igitur. Hæ sunt orationes quæ celebrãtur indemonstrabiles: quæ omnes mihi videntur esse asynacti propter superfluitatem. Nam (vt à prima incipiamus) aut confessum & indubitatũ est, hoc Lux est, consequi illud Dies est: quod præcedit in isto cõnexo, Si dies est, lux est: aut incertum est. Et si quidem est incertum, non concedemus connexum, tanquã indubitatum: sin est certum hoc posito, Dies est, necessariò esse illud, Lux est: certè postquam diximus Dies est, colligitur etiam illud, Lux est. adeò vt hęc oratio sufficiat, Dies est, lux ergo est: & superuacaneum sit illud connexum, Si dies est, lux est. Eandẽ viam tenemus & in secunda indemonstrabili. Aut enim fieri potest vt quum non sit definens, sit præcedens: aut fieri nõ potest. sed si quidem fieri potest, non erit verum connexum: at si fieri non potest, simulatque positum est Nõ, quod finit, ponitur etiam Non quod præcedit. adeò vt superuacaneum sit rursus connexum, quum oratio talis proponitur, Non est lux, nõ est igitur dies. Eadem ratio est & in tertia indemonstrabili. Aut enim certũ est fieri non posse vt ea quæ sunt in symploce, coexistant alia cum aliis: aut incertum. & si quidem incertum,

certum,non concedemus negationem ſymploces: ſin eſt certum,ſimul atq; alterum poſitum eſt,tollitur alterum, & vacat negatio ſymploces, quum nos huiuſmodi orationem proponimus, Dies eſt, non igitur nox eſt. Eadem dicimus & in quarta & quinta indemonſtrabili. aut enim certò compertum eſt in diſiuncto alterum quidē eſſe verum,alterum autem falſum,cum pugna perfecta, (quod promittit diſiunctum)aut incertum. Et ſi quidem eſt incertum, non concedemus diſiūctum:ſi autem certum, poſito vno illorum, manifeſtum eſt non eſſe alterum: & ſublato vno,manifeſtum eſt alterum eſſe: adeò vt tali propoſitione vti ſufficiat, Dies eſt:non igitur nox eſt. Non eſt dies,nox eſt ergo: & ſuperuacaneum ſit diſiunctum. His ſimilia dici poſſunt & de categoricis ſyllogiſmis, quibus maximè vtuntur Peripatetici: vt in hac oratione, Iuſtum eſt honeſtum:honeſtum eſt bonum:ergo iuſtum eſt bonum. Aut pro confeſſo habetur & certò patet,honeſtum eſſe bonum:aut in dubio verſatur, nec certò compertū eſt. Sed ſi quidem incertum eſt,non concedetur ex propoſita oratione, & propterea non colliget ſyllogiſmus. at ſi certum eſt, quicquid ſit honeſtum, hoc neceſſariò eſſe bonum, ſimul atque dictum eſt hoc vel illud eſſe honeſtum,ſimul colligitur etiam bonū eſſe. adeò vt ſufficiat ita proponere,Iuſtum eſt honeſtum:iuſtum igitur eſt bonum:& ſuperuacanea ſit altera ſumptio in qua honeſtum eſſe dicebatur bonum. Similiter & in tali oratione,Socrates,homo:omnis homo, animal:Socrates ergo animal: ſi certum non eſt ex ſeipſo, quodcunque fuerit homo, id eſſe animal, non eſt confeſſa vniuerſalis propoſitio, neque dabimus illam quum argumentatio inferetur. At ſi, protinus vt aliquid fuerit homo, ſequitur id eſſe animal, & propterea vera eſt indubitatè hęc propoſitio,Omnis homo eſt animal:ſimul atque dictū eſt Socratem eſſe hominem,ſimul colligitur ipſum eſſe animal:adeò vt hanc argumentationem inferre ſit ſatis, Socrates homo, Socrates ergo animal: & ſuperuacanea ſit propoſitio iſta, Omnis homo animal. Similibus autem methodis in aliis primis categoricis orationibus vti poſſumus, ne nūc diutius immoremur. Verùm enimuero quū vitioſæ ſint propter ſuperfluitatem hæ orationes in quibus ſyllogiſmorum fundamētum Dialectici ponunt,quantum ad hanc ſuperfluitatem euertitur tota Dialectica:quum eas orationes quæ vitioſæ ſunt propter ſuperfluitatem, ideoque aſynacti, à ſyllogiſmis qui ſynactici dicuntur, diiudicare nequeamus. Quòd ſi non placet quibuſdam orationes conſtare vnico lemmate .*i. vnica ſumptione*, nō ſunt illi fide

digniores quàm Antipater, qui ne huiuſmodi quidem orationes reiicit. His igitur de cauſis indiiudicabilis eſt oratio ea quæ à Dialecticis ſynactica nũcupatur. Sed & vera oratio inueniri nequit, & ob ea quæ diximus, & quoniam neceſſariò debet in verum deſinere. nam concluſio quæ vera eſſe dicitur, aut apparens eſt, aut incerta. Et apparens quidem minimè *eſſe poſſit*: nihil enim opus haberet ſumptionibus à quibus declararetur, ſi per ſeipſam ſub ſenſus noſtros caderet, nec ipſamet certè minus quàm eius ſumptiones, appareret. Sin eſt incerta: quoniam de incertis indiiudicabilis extitit hactenus controuerſia, (vt antea docuimus) vnde & incomprehenſibilia ſunt: incomprehenſibilis etiam erit cõcluſio eius orationis quæ vera eſſe dicitur. Quòd ſi hæc ſit incomprehenſibilis, nequaquam dignoſcemus verúmne ſit quod colligitur, an falſum. Ignorabimus igitur vera ſit oratio nécne, inuenirique illa nulla ratione poterit. Vt autem hæc quoque omittamus, oratio quæ per certa colligat incertum, inueniri non poteſt. Si enim concluſio ſequitur conſertionem quæ eſt per ipſius *orationis* ſumptiones, at quod ſequitur & quod deſinit, ad aliquid ſunt, & ad præcedens: quæ autem ſunt ad aliquid, comprehenduntur alia cum aliis (vt oſtendimus) ſi quidem incerta ſit cõcluſio, incertæ erunt etiã ſumptiones: ſin certæ fuerint ſumptiones, certa erit etiam concluſio, vtpote quæ comprehendatur cum illis, quæ quidem ſunt certæ, adeò vt non amplius ex manifeſtis incertũ colligatur. Quæ quum ita ſint, ne ipſam quidem concluſionem ſumptiones patefaciunt: quæ aut incerta eſt, minimeq; comprehenditur: aut certò eſt comperta, nec patefieri neceſſe habet. Ergo ſi demõſtratio dicitur eſſe oratio per collectionẽ (id eſt ſynacticè) ex aliquibus quæ omnes fatentur vera, concluſionem patefaciens incertam: nos autẽ docuimus nullã eſſe orationem neque ſynacticam, neque veram, neque per aliqua certa incertum colligentem, nec quæ patefaciat concluſionẽ, ſubſiſtere non poſſe demõſtrationem perſpicuum eſt. Sed & iſtis *rationibus illos* aggredientes, inexiſtentem eſſe, aut etiam ſub intellectum non cadere comperiemus demonſtrationem. Nam qui dicit eſſe demonſtrationem, aut illam generalem ponit, aut ſpecialem aliquam. Sed nec generalis nec ſpecialis demonſtratio poni queat, (vt docebimus) præter has autem aliud quicquam intellectu percipere nõ poſſumus: nemo igitur vt exiſtentem ponere demonſtrationem poteſt. Ac generalis quidem demonſtratio conſiſtere non poteſt ob hæc *quæ ſequuntur*. Aut enim habet ſumptiones aliquas & aliquã concluſionem, aut

non

non habet. & ſi quidem non habet, ne demonſtratio quidem eſt. ſin ſumptiones aliquas habet & concluſionem aliquam, quoniam omne quod demonſtratur, itidem & quod demonſtrat particulare eſt, ſpecialis erit demonſtratio. Non eſt igitur vlla generalis demonſtratio. Sed neque ſpecialis vlla eſt. Aut enim dicent demonſtrationem eſſe coagmentationem ex ſumptionibus & concluſione, aut coagmentationem ex ſumptionibus ſolùm. Atqui neutrum horũ eſt demonſtratio: (vt oſtendam) non eſt igitur ſpecialis demonſtratio. Coagmentatio itaque ex ſumptionibus & concluſione, non eſt demonſtratio. primùm quidem, quia partem aliquam habens incertam, (videlicet concluſionem) incerta erit. quod abſurdũ eſt. Si enim incerta eſt hęc demonſtratio, ipſa indigebit alio eam demõſtrante potius quàm erit aliorum demonſtratoria. Deinde quia dicunt ad aliquid eſſe demonſtrationem & ad concluſionem: quæ autem ſunt ad aliquid, ad alia intellectu percipiuntur, vt ipſi dicunt: oportet vt id quod demõſtratur, à demonſtratione diuerſum ſit. Si igitur cõcluſio ſit id quod demonſtratur, non comprehendetur intellectu demonſtratio cum concluſione. aut enim aliquid adiumenti adfert concluſio ad demõſtrationẽ ſui, aut nihil. ſed ſi quid adiuuat, ſuiipſius erit declaratiua: ſi nihil adiuuat, ſed ſuperuacanea eſt, ne pars quidem demonſtrationis erit: quoniam & illam demõſtrationem, propter ſuperfluitatem dicemus eſſe vitioſam. Sed neque coagmentatio ſola ex ſolis ſumptionibus, demonſtratio fuerit. nam quis concedat, hoc quod ita dicitur, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, lux ergo eſt: aut orationem eſſe, aut ſententiam vllo modo efficere? Ergo neq; coagmentatio ex ſolis ſumptionibus, demonſtratio eſt: vnde fit vt ne ſpecialis quidem demõſtratio ſubſiſtere poſsit. Quòd ſi neque ſpecialis demõſtratio ſubſiſtere poteſt, neque generalis, vltra hæc autem non poſſumus demonſtrationem intellectu percipere, ſubſiſtere non poteſt demõſtratio. Verùm ex his quoque inſubſiſtentia demonſtrationis doceri poteſt. Si enim eſt demonſtratio, aut apparens *ipſa aliud itidem* apparẽs patefacit, aut incerta incertum, aut incerta apparens, aut apparens incertum. at demonſtratio nulla intellectu percipi poteſt quæ ad vllum horum patefaciendum valeat. Eſt ergo huiuſmodi quæ ſub intelligentiam non cadat. Nam ſi apparens ipſa id quod apparens eſt patefacit, quod patefacit vnà apparens erit & incertum. apparens quidem, quoniã tale eſſe ſuppoſitum eſt: incertum autem, quia patefactione eget, & nõ ex ſeipſo ſub ſenſum nobis apertè cadit: ſin incerta incertum *patefacere*

dicatur, ipſa egebit alio à quo patefiat, & ad aliorum patefactionem non valebit. quod à demonſtrationis notione prorſus alienum eſt. Propterea neque incerta manifeſti poteſt eſſe demonſtratio, neque manifeſta incerti. quia enim eſt ad aliquid, quæ autẽ ad aliquid ſunt, alia cum aliis comprehenduntur, ſi comprehendatur vnà cum manifeſta demonſtratione id quod dicitur demonſtrari, erit idipſum manifeſtum: adeò vt retorqueatur oratio, & nõ comperiatur ipſa incerta manifeſti eſſe demonſtratiua. Si ergo neque apparens apparentis eſt demõſtratio, neque incerta incerti, nec incerta manifeſti, nec manifeſta incerti: præter hæc autem nihil eſſe dicunt: nihil eſſe demonſtrationem dicendum eſt. His & illud addendum eſt. Controuerſiæ ſunt de demonſtratione. alij enim ne eſſe quidem ipſam dicunt, (vt ij qui nihil omnino eſſe dicunt) alij eſſe, vt bona pars Dogmaticorũ. Nos autẽ nihilo magis eſſe ipſam quàm nõ eſſe dicimus. Præterea demonſtratio contineat dogma neceſſe eſt: at omne dogma controuerſum eſt: itaque de omni demonſtratione eſſe controuerſiam neceſſe eſt. Si enim (verbi gratia) quando pro confeſſa & indubitata habetur demonſtratio qua demonſtratur eſſe vacuum, vnà etiam vacuũ eſſe pro confeſſo habetur: nempe etiam qui dubitant an ſit vacuum, etiam de illius demõſtratione dubitabunt. eademque eſt in aliis dogmatibus, quorum ſunt demõſtrationes, ratio. Omnis igitur demonſtratio in dubium reuocatur & controuerſa eſt. Quoniam itaque incerta eſt demõſtratio propter controuerſiã quæ de ea eſt: (quæ enim controuerſa ſunt, quatenus in controuerſia poſita ſunt, ſunt incerta) non eſt ex ſeipſa euidens, ſed ex demonſtratione nobis debet aſtrui. at verò demonſtratio qua aſtruitur demonſtratio, indubitata & euidens non erit. (nunc enim quærimus an vllo modo ſit demonſtratio) at ſi controuerſa ſit & incerta, alia demonſtratione egebit, & hæc rurſus alia, atque ita in infinitum vſque. at impoſſibile eſt infinita oſtendere. Impoſſibile eſt igitur oſtendere eſſe demõſtrationem. Sed ne per ſignum quidẽ patefieri poteſt. quum enim quæratur an ſit ſignũ, & ſignum egeat demõſtratione, ad ſui exiſtentiam *aſtruendam*, comperitur eſſe modus diallelus, quum demonſtratio ſigno egeat, ſignũ autẽ demõſtratione: quod abſurdũ eſt. Propterea ne diiudicari quidem poteſt controuerſia quæ de ſigno eſt, quia eget quidem diiudicatorio ipſa diiudicatio: quum autem ambigatur an ſit diiudicatoriũ, (vt oſtẽdimus) & propterea diiudicatorium indigeat demonſtratione quæ oſtendat eſſe diiudicatorium: rurſus diallelus modus dubitationis

tionis comperitur. Si igitur neque per demonſtrationem, neque per ſignum, neque per criterium *.i. diiudicatorium*, doceri poteſt eſſe demõſtrationem, ſed neque ex ſeipſa patet (vt oſtendimus) incomprehenſibile erit an ſit demonſtratio, & propterea inexiſtens etiam erit demonſtratio. Intelligentia enim percepta eſt vnà cum hoc vt demonſtret. demonſtrare autem non poſſit non comprehenſa. ideo nec demonſtratio erit. Hæc quidem, vt in hypotypoſi, etiam aduerſus demonſtrationẽ dixiſſe ſatis fuerit. At Dogmatici cõtraria his aſtruentes, dicunt, Aut demonſtratiuæ ſunt orationes aduerſus demõſtrationem propoſitæ, aut non demonſtratiuæ: & ſi quidẽ non demonſtratiuæ, non poſſunt oſtendere non eſſe demonſtrationem. ſin demonſtratiuæ: illimet ipſi ſubſiſtentiam demonſtrationis (ſi retorqueantur in illos ſua verba) inducunt. Vnde & talem proponunt orationem, Si eſt demonſtratio, eſt demonſtratio: ſi non eſt demonſtratio, eſt demonſtratio. Atqui aut eſt demonſtratio, aut non eſt demõſtratio. Eſt igitur demonſtratio. Proponũt autem ex eadem vi & hanc orationẽ, Quod conſequitur oppoſita, non ſolùm verum eſt, ſed etiam neceſſarium: atqui oppoſita ſunt hæc inter ſe, Eſt demõſtratio, non eſt demonſtratio: ex quorum vtroque ſequitur eſſe demonſtrationem. eſt igitur demonſtratio. Sedenim his contradici poteſt. Verbi gratia, ſi ita dicamus, Quandoquidem non exiſtimamus orationem aliquam eſſe demonſtratiuam, ne eas quidem orationes quę ſunt aduerſus demonſtrationem, neceſſariò dicimus eſſe demonſtratiuas, ſed videri nobis veriſimiles. Veriſimiles autem neceſſe non habent vt ſint demonſtratiuæ. Quòd ſi demonſtratiuæ quoq; ſint (quod non affirmamus) neceſſariò etiam veræ. Veræ autem orationes ſunt per vera verum colligẽtes: itaque vera eſt earum concluſio. Atqui ea erat huiuſmodi, Non eſt ergo demonſtratio. Itaque retorquendo in illos ſua verba, non eſt demonſtratio. Præterea fieri poteſt vt quemadmodũ purgatiua medicamenta ſeipſa expellũt vnà cum materiis in corpore conſiſtentibus, ſic etiam orationes iſtæ vnà cum illis quæ dicũtur eſſe demonſtratiuę, ſeipſas excludant. Hoc enim non eſt abſurdum. Nam & hæc vox, Nihil eſt verum, non ſolùm reliqua omnia tollit, ſed ſeipſam quoque vnà cum aliis euertit. Et hæc oratio, Si eſt demonſtratio, eſt demonſtratio: ſi non eſt demõſtratio, eſt demonſtratio. Atqui aut eſt, aut non eſt: eſt ergo: poteſt etiã multis modis oſtendi aſynactos. ſed in præſentia hoc epicheremate contenti erimus. Si vitioſum non eſt hoc connexum, Si eſt demonſtratio, eſt demõſtratio: oportet

oppositū desinentis in eo, nempe hoc, Non est demonstratio, aduersari illi, Est demonstratio. illud enim est connexi præcedens. Atqui impossibile est secundum ipsos connexum vitio carere ex aduersantibus propositionibus constans. Nam connexū promittit si sit quod in ipso præcedit, esse etiā desinens: at in repugnātibus, contrà, vtrumlibet ipsorum fuerit, fieri non potest vt alterum sit. Ergo si verum est hoc connexum, Si est demonstratio, est demōstratio, non potest verum esse illud, Si non est demonstratio, est demonstratio. Veruntamen vt rursus concedamus, per suppositionem, verum esse hoc connexum, Si non est demonstratio, est demonstratio: potest coexistere hoc, Si est demonstratio, cum illo, Non est demonstratio. quòd si potest ipsi coexistere, cum eo nō pugnat. Itaque in hoc connexo, Si est demonstratio, est demonstratio, non pugnat oppositum desinentis in ipso, cum eo quod in ipso præcedit. Igitur non erit verum. Rursus hoc connexum, quum illud per concessionem tanquam verum ponatur, non pugnet autem hoc, Non est demōstratio, illi, Est demonstratio: ne disiunctum quidem bonum erit, hoc videlicet, Aut est demonstratio, aut non est demonstratio. Nam bonum disiunctum promittit vnum eorum quæ in ipso sunt, esse verum. Reliquum autē aut reliqua, falsum, aut falsa, non sine pugna. Aut si bonum est disiunctū, rursum vitiosum comperitur esse illud, Si non est demonstratio, est demonstratio, connexum ex pugnantibus constās. Quamobrem inter se dissentiunt mutuoq; se euertunt supradictæ orationis sumptiones. Non est ergo vera illa oratio. Sed ne illud quidē ostendere possunt, aliquid consequi opposita, quum non habeant diiudicatorium consecutionis, vt ratiocinati sumus. Verùm enimuerò hæc ex abundanti dicimus. Nam si verisimilia sunt ea quæ pro demonstratione dicuntur (nam talia sint per nos licet) verisimilia itidem argumenta, quæ aduersus demonstrationem afferūtur: etiam de demonstratione nos assensum retinere necesse est, adeò vt non potius esse demonstrationem quàm non esse dicamus.

De syllogismis. CAP. 14.

QVAMOBREM de syllogismis sermone illorum passim celebratis videri possit superuacuum differere, partim quòd vnà cum demonstrationis existentia euertantur ipsi: (perspicuum est enim, illa non existente, ne demonstratiuæ quidem orationi locum supereſſe) partim etiam quòd ad eorum refutationem ea quæ à nobis iam dicta sunt valere possint, quum de superfluitate disputātes, viam quandam

& me-

& methodum tradebamus per quam omnes demonſtratiuas orationes Stoicorum & Peripateticorum eſſe aſynactas oſtendi poteſt. Peculiarem tamen de iis diſputationem, tanquam auctarium iis addere fortaſſe nihil nocuerit, præſertim quum ſibi in illis maximè placeant. Quum autem multa afferri poſſint ad docendum eos ſubſiſtere non poſſe: tamen pro eo quod nobis inſtituta hypotypoſis requirit, hac methodo aduerſus eos vti ſufficiet. Dicam autem nunc quoque de indemonſtrabilibus. his enim ſublatis etiam reliquæ omnes orationes corruunt, quippe quæ per illas demõſtrentur eſſe ſynacticæ. Hęc ergo propoſitio, Omnis homo eſt animal, ex particularibus illatiuè confirmatur. nam ex eo quòd Socrates, qui homo eſt, animal etiã ſit, Plato itidem & Dion, & vnuſquiſque particularium, videtur eſſe poſſibile confirmare, omnem hominem eſſe animal. nam ſi vel vnum particulare contrariũ aliis comperiatur, non eſt vera vniuerſalis propoſitio. Exempli gratia, Quoniam maxima pars animalium inferiorẽ maxillam mouet, ſolus autem crocodilus ſuperiorem: vera hæc propoſitio non fuerit, Omnia animantia inferiorem maxillam mouent. Quum igitur dicunt, Omnis homo eſt animal, Socrates eſt homo, Socrates igitur animal: ex hac vniuerſali propoſitione, Omnis homo eſt animal, peculiarem hanc propoſitionem colligere volẽtes, Socrates igitur animal; quæ quidem cõfirmatiua eſt vniuerſalis propoſitionis, ſecundum modum epagogicum *(id eſt, illatiuum)* vt docuimus, in diallelam incidunt orationem, vniuerſalem quidem propoſitionem per vnamquanque particularium, particularem autem ex vniuerſali ſyllogiſticè inferre volentes. Itidem autem & in hac oratione, Socrates homo, nullus autẽ homo quadrupes, Socrates igitur non eſt quadrupes: hanc quidem propoſitionem, Nullus homo quadrupes, ex particularibus epagogicè volentes confirmare, vnamquanque autẽ particularium ex illa Nullus homo quadrupes, ſyllogiſticè colligere volentes, in hæſitationẽ quæ eſt per diallelum modum incidunt. Simili autem cum examine percurrere oportet etiã reliquas orationes quæ apud Peripateticos vocantur indemonſtrabiles: ſed & eas etiam quę ſunt huiuſmodi, Si dies eſt, lux eſt. Nam & hoc, Si dies eſt, lux eſt, aiũt eſſe ſynacticum *(id eſt, collectiuum)* illius, Lux eſt: rurſumque hoc, Lux eſt, cum altero, Dies eſt, confirmatiuum illius eſſe, Si dies eſt, lux eſt. Non enim hoc ſupradictum cõnexum exiſtimatum fuiſſet eſſe verũ, niſi prius perſpectum fuiſſet coexiſtere ſemper Lux eſt, cũ illo, Dies eſt. Si igitur oportet antè comprehendiſſe, quum dies eſt, neceſſariò

esse etiam lucem sit, ad componendum hoc connexum, Si dies est, lux est: hinc infertur, in his, quum dies est, lucem esse: quum istud quidem connexum, Si dies est, lux est (quãtum ad præsentem attinet indemõstrabilem orationem) coexistentiam colligat huius, Diem esse, & illius, Lucem esse: vicissim autem existentiam eorũ quæ dicta sunt confirmet ipsum connexum: hic quoq; diallelum modum, per quem hærere coguntur, orationis subsistentiam euertere. Idem dicẽdum est & de hac oratione, Si dies est, lux est: atqui lux non est, nõ igitur dies est. Nam ex eo quòd absque luce dies non possit spectari, verum esse hoc cõnexum existimabitur, Si dies est, lux est. nam si (vt hoc suppo-namus) dies conspiceretur aliquando, lux non item: falsum diceretur esse illud connexum. Quantum autem attinet ad eam quam diximus indemonstrabilem *orationem*, Non esse diem, quando lux nõ est, colligitur per hoc, Si dies est, lux est. adeò vt eorum vtrunque ad sui confirmationem ópus altero habeat iam cum confirmatione sumpto, vt per ipsum fidem impetret, per diallelum modum. Itidem etiã ex eo quòd aliqua sint quorum alterum cum altero coexistere nõ possit, vt dies & nox: & hæc negatiua coniunctionis, Non dies est, & nox est; & hoc disiunctum, Aut dies est, aut nox est, pro veris habebuntur. Atqui ipsa non coexistere, cõfirmari putant & per negatorium sympleces, & per disiunctum, dicentes, Non dies est & nox est: atqui nox est: nõ ergo dies est. Item, Aut dies est, aut nox est: atqui nox est: non ergo dies est. Vel sic, Non autem est nox, dies ergo est. Vnde nos rursum ratiocinamur, si ad cõfirmationem disiuncti & negationis quæ est in sympleces, necesse est vt prius comprehenderimus, axiomata quæ in iis continentur, esse talia vt coexistere non possint: esse autẽ incoexistentia, per disiunctum & per negatiuam sympleces colligere videntur, ad modum diallelum nos redigi: quum neque prædictis tropicis, *id est, modalibus*, fidem habere possimus, nisi incoexistentiam axiomatum quæ in iis continentur, comprehenderimus: nec verò de harum incoexistentia affirmare ante syllogismorũ synemmenon, quæ per modales sunt, affirmatorum positionem. Itaque non habentes vnde fidei initium sumamus, quòd hæc ita sint recipiemus dicentes, hoc ita esse quidem, aut quatenus, neque qui tam indemõstrabilium (quantum quidem ad his) subsistentiam habere. Hactenus & de syllogismis dixisse sufficiat in præsentia.

De epagoge, id est, inductione.

EPAGOGES etiam *i. inductionis*, modum facilè reiici posse existimo.

ſtimo. Quoniam enim volunt per eam probare vniuerſale ex particularibus, aut omnia percurrẽtes particularia, hoc facient, aut aliqua. Sed ſi quidem aliqua *percurrent*, nõ erit firma inductio, quũ fieri poſſit vt aliqua ex prætermiſſis particularibus in inductione, cõtraria repe-
5 riantur vniuerſali. Sin omnia *percurrere inſtituerint*, aggredientur impoſſibilia, quũ infinita ſint particularia, nullisque terminis circunſcripta. Itaque ſic contingit vt vtroque modo nutet & vacillet inductio.

De definitionibus. CAP. 16.

IAM verò quum ob ſuum circa definitiones artificium valde ſe
10 efferant Dogmatici, (quod rationali parti eius quæ philoſophia dicitur annumerant) agedum etiam de definitionibus pauca quædam in præſentia dicamus. Quum ergo Dogmatici definitiones ad multa conferre exiſtimẽt, vereor vt duobus generaliſſimis capitibus omnẽ illum quem dicunt eorum neceſſarium vſum contineri comperias.
15 Nam aut ad comprehenſionem, aut ad docendi methodum in omnibus neceſſarias eſſe definitiones oſtendunt. Si igitur docuerimus ad neutrum horum vtiles eſſe, euertemus, meo quidem iudicio, omnem vanum circa has Dogmaticorum laborem. Agè ergo, ſi is quidem qui ignorat id quod definitur, non poteſt id quod ipſi eſt incognitum
20 definire: at is qui cognoſcit, ac poſtea definit, non comprehendit ex definitione id quod definitur, ſed ad id iam comprehenſum appoſuit definitionem, ad comprehenſionem rerum definitio non eſt neceſſaria. Etenim quoniam ſi omnia definiri velimus, omnino nihil definiemus, eo quòd in infinitum prolaberemur: ſin dicamus aliqua etiã
25 abſque definitionibus comprehendi, oſtendimus nequaquam neceſſarias ad comprehenſionem eſſe definitiones: quemadmodum quæ non erant definita, comprehenſa fuerunt, quũ nos etiam reliqua omnia abſq; definitionibus poſſimus comprehendere, aut omnino nihil definiemus (propter progreſſionem in infinitum) aut nõ neceſſarias
30 definitiones eſſe oſtendemus: atque ideo ne ad docendũ quidem neceſſarias eas eſſe comperiemus. Nam vt qui primus rem cognouit, eam cognouit abſque definitione, eodem modo & is qui ipſam docetur, poteſt ſine definitione doceri. Præterea ex iis quę definiuntur, diiudicant definitiones, aiuntque vitioſas eſſe definitiones quæ ali-
35 quid complectuntur eorũ quæ non inſunt definitis aut omnibus, aut aliquibus: adeò vt ſiquis dicat hominẽ eſſe animal rationale, immortale: aut animal rationale, mortale, grammaticum: tum quòd nullus ſit homo immortalis, tum verò quòd ſint aliqui homines non gram-

matici, mendosam esse inquiant definitionem. Fortasse igitur indiiudicabiles sunt definitiones, propter infinitatē particularium ex quibus diiudicari debent. Deinde non possint facere vt comprehendantur & doceantur illa ex quibus ipsæ diiudicantur, vtpote iam præcognita: si quidem & comprehensa fuerint. Ecquis verò ridiculū esse neget, dicere definitiones aut ad comprehendendum, aut ad docendum, aut ad manifestandum conducere, quum nos tanta obscuritate inuoluant? Exempli gratia (libet enim paulisper iocari) Si quis ab aliquo sciscitari velit an occurrerit ei homo insidens equo, & canem secum ducens, interroget hoc modo, O animal rationale, mortale, intellectus & scientię capax, occurrítne tibi animal risibile, latis vnguibus, scientiæ politicæ capax, habens conglobationes firmatas super animali mortali, hinniendi facultatem habēte: quod secum ducit animal quadrupes latratiuum? quî non sit hic risu excipiendus, qui hominem de re tam nota cogat obmutescere propter definitiones? Itaque inutilem esse definitionem, quod ad hæc quidem attinet, dicere necesse est: siue dicatur esse oratio quæ per breuem admonitionem nos ad notionem adducat subiectarum vocibus rerum, (quorum certè nihil apparuit ex iis quæ antè diximus) siue oratio indicās ὁ ἦν τί ἰδῶ εἶναι, siue quodcunque alicui libuerit. Nam volentes ostendere quid sit definitio, in controuersiam incidunt, ex qua se nunquam expedire possint: quam propter huius tractatus institutum nunc omitto: quum alioqui illa definitiones euertere videatur. Nec verò de definitionibus plura mihi nunc dicenda arbitror.

De diuisione. CAP. 17.

QVIA verò aliqui ex Dogmaticis dialecticam esse dicunt scientiam syllogisticam, inductiuam, definitiuam: nos autem post disputationem de organo iudicandi, & de signo, & de demonstratione, de syllogismis quoque, deque inductione ac de definitionibus disseruimus: etiam disputationem de definitione paucis expedire, minimè ab instituto nostro alienum fore censemus. Dicunt itaque diuisionem fieri quadrifariam: aut enim nomen in significata diuidi, aut totum in partes, aut genus in species, aut speciem in particularia. Atqui nullius horum esse scientiam diuisiuam, non difficile puto, singula examinando, ostendere.

De nominis in significata diuisione. CAP. 18.

IAM ergo scientias inter ea numerant quæ sunt natura, non autē quæ positione. Et meritò. nam scientia, stabilis quędam & immobilis

res

res esse debet : at quæ sunt positione, facilè mutationi obnoxia fuerint : quippe quæ diuersitatibus positionum, quæ in nostra potestate sunt, varientur. Quũ igitur nomina positione significent & nõ natura, (alioqui enim omnes intelligerent omnia quæ à vocibus significantur, Græci pariter & Barbari : præterquam quod in nostra potestate est, ea quæ significantur, declarare semper & significare quibuscunq; velimus aliis nominibus) quomodo possibile sit scientiam diuisiuam nominis in significata *constituere*? aut quomodo dialectica (vt quidam censent) scientia significantium & significatorum possit esse?

De toto & parte. CAP. 19.

DE toto autem & parte disputabimus quidem etiam in iis quæ physica nuncupantur, in præsentia verò de diuisione quæ vocatur totius in partes suas, hæc dicenda sunt. Quum aliquis decadem *i. denarium numerum*, in vnum & duo & tria & quatuor diuidi ait, non diuiditur in hæc decas. Nam simul atque eius prima pars sublata est, (vt per concessionẽ hoc nunc demus) verbi gratia, vnitas: nõ amplius subiectus est denarius numerus, sed nouem, & omnino aliud quiddã quàm numero denario) sed ab aliquibus aliis, quę, prout fit vnaquæq; ablatio, variantur. Iam ergo videamus quî possibile sit totum diuidere in eas quæ dicuntur esse eius partes. Nam si diuiditur totum in partes, solent partes contineri in toto ante diuisionem : at non continentur. Verbi gratia, (vt in decade rursus orationem nostram figamus) decadis partem dicunt omnino esse nouem. (diuiditur igitur in vnum & nouem) sed & octo similiter : (diuiditur enim in octo & duo) & septẽ similiter, & sex, & quinque; & quatuor, & tria, & duo, & vnum. Si igitur hęc omnia in decade continentur, & composita cum ea, quinquagintaquinque fiunt; nimirũ in decem continẽtur quinquagintaquinque. quod absurdum est. Ergo ne continentur quidem in decade ea quæ dicuntur esse eius partes, nec decas in eas diuidi potest, vt totum in partes; quæ nullo modo in ipsa conspiciuntur. Eadem autem obiicientur & in magnitudinibus; si quis, verbi gratia, magnitudinem decem cubitorum diuidere velit. Fortasse igitur ne totum quidem in partes diuidere possibile fuerit.

De generibus & speciebus. CAP. 20.

SVPEREST ergo de generibus & speciebus tractatio, quam quidem fusius alibi persequemur : nunc verò, vt qui breuitati studeamus, hæc dicere contenti erimus. Si quidem nocmata esse genera dicunt &

& ſpecies, epicheremata quæ aduerſus hegemonicum & phantaſiam attulimus, ipſos euertunt. Sin propriam ſubſiſtẽtiam illis relinquunt, quid ad hoc reſpondebunt? Si genera ſunt, aut tot ſunt quot ſpecies: aut fieri poteſt vt communis omnibus quæ eius ſpecies eſſe dicũtur, ſit ſpecies, videlicet genus. Si ergo tot ſunt genera quot ipſorũ ſpecies, nõ iam fuerit commune genus quod in ipſas diuidetur: at ſi vnicum eſſe dicatur in omnibus ſuis ſpeciebus genus, vnaquæque illius ſpecies aut eius totius particeps eſt, aut partis eius: ſed totius quidẽ, nequaquam. impoſsibile eſt enim vt, quum vnum quoddam exiſtat, in alio & alio eodem tempore contineatur, ita vt totum perſpiciatur in vnoquoque eorum in quibus eſſe dicitur. Sin partem tantùm accipit, primùm quidem non cõſequetur ſpeciem genus totum, vt exiſtimant: nec homo erit animal, ſed pars animalis. verbi gratia, ſubſtantia quidem, ſed neque animata, neque ſenſitiua. Deinde verò omnes ſpecies aut dicentur participes eſſe eiuſdẽ partis generis ſui, aut alĩus atque alĩus. Sed eiuſdẽ impoſsibile eſt, propter ſupradicta: at ſi alĩus atque alĩus, nec ſimiles inter ſe erunt ſpecies ſecundum genus (quod illi non admittẽt) & infinitum erit genus vnumquodque, in infinitas ſciſſum non ſolùm ſpecies, ſed in infinita etiam particularia: in quibus & ipſis cum ſpeciebus ſuis ſpectatur. Dion enim non tantùm homo, verumetiam animal eſſe dicitur. At ſi hæc abſurda ſunt, ne parte quidem tenus ſpecies genus ſuum participant, quod vnum eſt. Quòd ſi vnaquæque ſpecies neque totius particeps eſt generis, neque partis eius, quomodo dici poſsit vnum eſſe genus in omnibus ſuis ſpeciebus, ita vt etiam in eas diuidatur? Hoc certè nemo dicere queat, niſi fortè fingat quaſdam εἰλωλοποιίας, quæ etiam eorũ indiiudicabilibus controuerſiis, per ſcepticorum aggreſsiones progrediendo, euertentur. His autem & illud addẽdum eſt: Species aut tales ſunt, aut tales: harum genera aut ſunt & talia, & talia: aut ſunt talia quidem, talia verò non: aut neque talia, neque talia. Verbi gratia, Quoniam ex his vel illis (quæcunq; ſint ea) alia, corpora ſunt, alia incorporea: & alia quidem vera, alia autem falſa: & quædam alba fortaſſe, quædam nigra: & quædam maxima, & quædem minima: & alia itidem ipſum. Aliquid (verbi gratia) quod dicunt quidam eſſe generaliſsimum, aut omnia erit, aut alterutra, aut nihil. Sed ſi nihil quidẽ prorſus ſit Aliquid, nec genus, iam finita fuerit quæſtio. ſin dicatur eſſe omnia, præterquam quòd impoſsibile erit quod dicetur, oportebit vt ſit omnia & ſpecierum & particularium in quibus eſt. Vt enim quia animal (vt aiunt)

ſubſtantia eſt animata, ſenſitiua, vnaquæq; ſpecierum eius & ſubſtantia eſſe dicitur, & animata, & ſenſitiua: eodē modo ſi genus ſit & corpus & incorporeum, & falſum & verum, & (vt ita fingamus contingere) nigrum & album, & minimum & maximū, & alia omnia: vnaquæque ſpecierum & vnumquodque particulare erit omnia: quod non conſpicitur. Falſum igitur etiam hoc. At ſi alterutra tantùm ſit, quod erit genus horum, non erit genus reliquorum. vt, Si corpus aliquid, incorporeorum: &, Si rationale animal, irrationalium. adeò vt neque incorporeum ſit aliquod animal, neque irrationale. & in aliis itidem. quod abſurdum eſt. Genus itaque nec eſt & tale & tale, nec tale quidem, tale autem non: quinetiam nec tale, nec tale poteſt eſſe genus. Quòd ſi ita eſt, ne vllo quidem modo eſt genus. Iam verò ſi quis dicat genus eſſe omnia potentia, reſpondebimus, id quod ſit aliquid potentia, debere & actu aliquid eſſe. Exempli gratia, non poteſt aliquis Grammaticus eſſe abſque actu. Genus ergo ſi potentia eſt omnia, interrogamus eos quid ſit actu. & ita manent eædem dubitationes. nam *genus* contraria omnia actu eſſe non poteſt. Sed neq; alia quidem actu quoque, alia verò potentia ſolùm. vt, corpus quidē actu, potentia autem incorporeum. Potentia enim eſt, quod poteſt actu ſubſiſtere. at quod eſt corpus actu, non poteſt incorporeum eſſe actu. Itaque, verbi gratia, Si corpus eſt actu, non eſt incorporeum potentia: & è conuerſo. Itaque dicere nō poſſumus genus alia eſſe actu, alia tantùm potentia. Quòd ſi nihil omnino eſt actu, neque ſubſiſtit, nihil ergo eſt genus, quod à ſe diuidi in ſpecies dicunt. Sed & hoc conſyderare eſt operæpretium. quemadmodum enim quia idem eſt Alexander & Paris, fieri non poteſt vt, Alexander ambulat, ſit verū, at verò Paris ambulat, ſit falſum: ita ſi idem eſt hominē eſſe & Theonem eſſe vel Dionem, hæc appellatio homo ſi ad conſtituendū axioma afferatur, aut verum aut falſum in vtriſque faciet axioma. Atqui hoc ita eſſe non comperitur. nam quum Dion ſedet, Theon autē ambulat, iſtud *axioma* Homo ſedet, de hoc quidem dictum, verum eſt: de illo autem, falſum. Non eſt igitur communis vtriſque appellatio hęc homo, & vna eademque ambobus: ſed certè alia, vtrique peculiaris.

De communibus accidentibus. CAP. 21.

SIMILIA autē & de communibus accidentibus dicuntur. nam ſi vnum & idem accidit Dioni & Theoni, nimirum videre, ſi (per ſuppoſitionem) intereat quidem Dion, ſuperſtes autem ſit Theon, & videat: aut viſum Dionis qui interiit, interitus expertem eſſe dicent,

(quod à ratione abhorret) aut eundē viſum interiiſſe & non interiiſſe. quod eſt abſurdum. Non igitur Theonis viſus idem eſt cum viſu Dionis. Ergo eſt diuerſus, vtrique peculiaris. Nam ſi eadem accidit Dioni & Theoni reſpiratio, fieri non póſſit vt intra Theonem reſpiratio ſit adhuc, intra Dionem eſſe deſierit. Atqui fieri poteſt, ſi hic obierit, ille ſit ſuperſtes. Non ergo eadem eſt. Sedenim de his hæc breuiter dicta nunc ſufficient.

De ſophiſmatibus. CAP. 22.

NEC verò abſurdū fuerit in diſputatione de ſophiſmatibus pauliſper immorari, quoniam & ad hæc ſoluēda neceſſariam eſſe dicunt dialecticam ij qui illam celebrant. Nam ſi (inquiunt) per hanc veræ & falſæ orationes dignoſcuntur, ſunt autem etiam ſophiſmata falſæ orationes: horum etiam eſſe poſſit diiudicatiua quæ veritatem apparenti veriſimilitudine corrumpunt. Vnde dialectici, tāquam auxiliantes labanti vitę communi, magno ſtudio ad tradendum ſophiſmatum notionem & differentias & ſolutiones incumbunt: dicētes ſophiſma eſſe orationem veriſimilem & fraudulentam, adeò vt recipiat concluſionem aut falſam, aut ſimilem falſæ, aut incertam, aut alio quouis modo nō recipiendam. Falſam quidem, vt in hoc ſophiſmate habes, Nemo categorema bibēdum exhibet: eſt autem categorema, abſinthium bibere: nemo igitur categorema propinat. Falſæ autem ſimilem, vt in hoc, Quod neque fieri poterat, nec fieri poteſt, hoc non eſt abſurdum. at neque fieri poterat neque poteſt vt medicus, quatenus eſt mēdicus, occidat. Incertam verò, vt in hoc, Non & interrogaui aliquid primùm, & ſtellæ pares non ſunt numero. Interrogaui autem te primùm vtrum ſtellæ eſſent numero pares. Aut alia quauis de cauſa non recipiendā, vt quæ vocātur orationes ſolœciſſantes. vt, Quod vides eſt: vides autē phreniticum: eſt igitur phreniticū. *Itidem*, Quod vides eſt: vides autem inflammatum locum: eſt igitur inflammatus locus. Poſtea verò & ſolutiones eorum videre, id eſt oſtendere, conantur, dicentes in primo quidem ſophiſmate, aliud per ſumptiones eſſe conceſſum, & aliud eſſe illatū. Conceſſum eſt enim non bibi categorema: & eſſe categorema, abſinthium bibere, nō ipſum abſinthium. Itaque quum eſſet inferendum, Nemo ergo bibit hoc ipſum, Abſinthium bibere: (quod eſt verum) illatum eſt, Nullus ergo abſinthiū bibit: quod eſt falſum, nec colligitur ex cōceſſis ſumptionibus. In ſecūdo autē *dicunt ipſum* videri quidem ad falſum abducere, (adeò vt qui non bene animaduertunt, dubitēt an illi aſſentiri debeant) colligere

ligere tamen verum. hoc videlicet, Non ergo absurdũ est istud, Medicus, quatenus est Medicus, interficit. Nulla enim propositio absurda est: propositio autem est hoc, Medicus, quatenus est Medicus, interficit. Ergo ne hoc quidem est absurdum. At verò in incertũ abductio, ex genere est eorum quæ variant, vt aiunt. nam si nulla interrogatio præcesserit (per suppositionem) negatorium connexi verum redditur, quum ipsum connexum sit falsum, eo quòd insertum sit ipsi falsum, hoc videlicet, Interrogaui te aliquid: vbi autem interrogatio de negatiuo connexi facta fuerit, quum assumptio vera reddatur, quæ est, Interrogaui autem te primùm, (eo quòd de negatorio cõnexi ante assumptionem interrogatio fuerit) negatorij symploces *.i. connexi*, propositio, falsa redditur, eo quod in symploce falsum erat, vero reddito: adeò vt nunquam possit colligi conclusio, nisi negatorium symploces vnà sit cum assumptione. Vltimas autem esse dicunt nõnulli foloecissantes orationes quæ absurdè inferant præter cõsuetudinem. Talia quidem dicũt aliqui dialectici de sophismatibus: (nam alij alia dicunt) ea autem simpliciũ aures titillare fortasse possunt: sunt tamen superuacanea, & vano labore excogitata. Et hoc quidẽ vel ex iis quæ iam dicta sunt, possit fortasis animaduerti. docuimus enim nec verũ nec falsum posse secundum dialecticos comprehẽdi, cùm aliis variis modis, tum verò euersis orationibus indemonstrabilibus & demonstratione, quæ sunt syllogisticæ eorum facultatis testimonia. Tamen ad hunc locum peculiariter cùm alia multa possunt afferri, tum verò hoc breuitati studentes dicendum habemus. Quotquot quidem sophismata propriè dialectica videtur posse refellere, horũ solutio inutilis est: quorum autem solutio est vtilis, hæc nequaquam dialecticus soluere possit, sed ij qui in vnaquaque arte, rerum cognitionem, versando in iis, adepti sunt. Iam enim (vt vnum aut alterum exemplũ ponamus) si propositum fuerit Medico tale sophisma, In morborũ declinationibus variam victus rationem & vini potum admittere oportet. At quum formatur quiuis morbus, ante primam diatriton omnino fieri consueuit declinatio. Necesse est igitur ante primã diatriton & variam victus rationem & vinum vtplurimum assumere: dialecticus certè nihil quicquam habuerit quod ad huius argumenti solutionem, alioqui vtilem, afferat. At Medicus soluet hoc sophisma, quippe qui sciat παρακμὴν *.i. declinationem, seu remissionẽ*, dici bifariam, *videlicet* & totius morbi, & vniuscuiusque intensionis particularis, *ἀπὸ τῆς ἀκμῆς, id est, à vigore, vel statu supremo, vel summo incremento*, propensionem in melius:

melius. Ac ante primam quidem diatriton contingere vtplurimum particularis intẽsionis declinationem videmus: variam autem victus rationem in hac ipsa declinatione nõ probamus, sed in totius morbi declinatione. Vnde & sumptionum orationis alteram ab altera diuulsam esse dicet, quum in priori sumptione vna declinatio sumatur, ea nimirum quæ totius morbi est: in posteriore autem altera, nimirũ particularis. Itidem verò proposita huiusmodi quæstione de aliquo, qui febri correptus fuerit oborta ex vehementi constipatione, *videlicet*, Contraria contrariorum sunt remedia: frigida autem propositæ inflammationi contraria est: consentanea ergo est propositæ inflammationi frigida: dialecticus quidem hîc obmutescet: at Medicus, quũ nouerit quæ sint affectiones primariò contiguæ, quænam etiam ipsarum symptomata: respondebit, quęstionem hanc de symptomatibus non esse: (quum nimirum vsuueniat vt affusa frigida ardor augeatur) sed de contiguis affectionibus: & constipationem quidem esse contiguam: (quę non condensationem sed modum aliquem quo laxetur *obstructio*, postulet) at consequentem ardorem non esse primariò cõtiguum: vnde nec frigidam videri esse illi accommodam. Atque ita in sophismatibus quorum solutio, quam poscunt, est vtilis, non habebit quod dicat dialecticus: sed proposita nobis hac oratione, Si nõ & pulchra cornua habes, & cornua habes, cornua habes: pulchra autẽ cornua non habes, & cornua habes: cornua igitur habes. *Item*, Si quid mouetur, aũt in loco in quo est mouetur, aut in quo non est: atqui nec in quo est, manet enim: nec in quo non est, quomodo enim aliquid agat in illo in quo omnino non est? non ergo mouetur quicquam. *Item*, Aut quod est, fit, aut quod non est: at verò quod est, non fit, est enim: sed neque id quod non est: nam quod fit, aliquid patitur: quod autem non est, non patitur: nihil ergo fit. *Item*, Nix aqua est cõcreta: nigra autem est aqua: nigra ergo est nix. atque huiusmodi quasdam nugas accumulans contrahit supercilia, & dialecticam obtendit, magnoque cum fastu nititur astruere nobis per demonstrationes syllogisticas, fieri aliquid, & moueri aliquid, & niuem esse albam, & nos cornua non habere: quum alioqui satis esset actum ipsum illis opponere ad ea quæ ita assueueranter ab illis ponuntur infringenda, ex apparentibus, quæ contrarium illis testantia vim parem habent. Ideoq; quum proposita esset Philosopho oratio motum negans, tacitus ambulare cœpit. & in vita cõmuni homines terras & maria permeant, fabricantque naues & domos, & procreant liberos, de orationibus

quæ

quæ ſunt aduerſus motum & generationẽ nihil ſolliciti. Fertur etiã Erophili Medici feſtiuũ apophthegma (vixit enim hic tempore Diodori, qui in inepta dialectica orationes ſophiſticas commemorabat) cum aduerſus alia multa, tum verò aduerſus motum. Quum enim luxato aliquando humero veniſſet ad Erophilum Diodorus vt curaretur, facetè eum irriſit, dicens, Aut in quo erat loco humerus exiſtens excidit, aut in quo non erat: at neque in quo erat, nec in quo nõ erat: non ergo excidit. Adeò vt precaretur ſophiſta eum vt omiſſis iis orationibus, adhiberet ei congruum medicę arti remediũ. Sufficit enim, (vt arbitror) cum experientia vſu parta, & citra opinionem, ſecundũ communes obſeruationes & præoccupatas in animis hominum opiniones, vitam degere, de iis quæ ex dogmatica curioſitate dicuntur, & quidem nullam vitæ communi vtilitatem afferunt, aſſenſum retinentes. Si ergo quæcunque ſophiſmata ſoluta fructum afferrent, ea ſoluere non poſſit dialectica: at quæcunque ab ea poſſe ſolui concedat aliquis, horũ inutilis eſt ſolutio: inutilis eſt in ſoluendis ſophiſmatibus dialectica. Quinetiam ſi quis iis quæ dialectici dicunt inſtructus prodeat, ita paucis docere poſſit artem quæ ab illis de ſophiſmatibus traditur, eſſe ſuperuacaneam. Contulerunt ſe dialectici (vt inquiunt) ad dialecticã, nõ tantùm vt diſcerent quid ex quo colligatur, ſed hoc imprimis propoſitũ ſibi habentes, vt per demõſtratiuas orationes vera & falſa iudicare ſcirent. vnde dicunt dialecticam eſſe verorum & falſorum & neutrorum ſcientiam. Quum igitur ipſi veram eſſe orationem dicant, quę per veras ſumptiones veram concluſionẽ colligat, ſimul atque nobis obiecta fuerit oratio quæ falſam habeat concluſionem: ſciemus falſam eſſe, ideoque illi non aſſentiemur. neceſſe eſt enim ipſam etiam orationem, aut nõ eſſe ſynacticam, aut ne ſumptiones quidem habere veras. Quod ex his perſpicuum eſt: Aut falſa cõcluſio quæ eſt in oratione, cõſequitur ſymplocen quæ fit per eius ſumptiones, aut non conſequitur. Sed ſi quidem non conſequitur, ne ſynactica quidem erit oratio: (dicũt enim ſynacticam eſſe orationem, quum concluſio eius ſequitur ſymplocen quæ eſt per eius ſumptiones) ſin autem conſequitur, neceſſe eſt etiam ſymplocẽ quæ eſt per eius ſumptiones, eſſe falſam, ſecundum ipſorum artis præcepta. Aiunt enim falſum quidem cõſequi falſum, verum autem nequaquam. Quòd autem oratio quæ non ſynactica neque vera eſt, ſecundum eos ne demõſtrabilis quidem ſit, ex ſupradictis perſpicuum eſt. Si ergo propoſita oratione in qua falſa ſit concluſio, ex hoc ipſo non

esse veram nec synacticam orationem cognoscimus, ex eo quòd conclusionem habeat falsam, nõ assentiemur ei, etiamsi vnde habeat fallaciam non agnoscamus. Quemadmodum enim ne ea quidem quæ à præstigiatoribus fiunt, vera esse assentimur, sed scimus eos fallere, etiamsi non cognoscamus quomodo fallant: ita nec orationibus falsis quidem, sed quę tamen verisimiles esse videntur, fidem habemus, etiamsi non cognoscamus quomodo captiosæ sint. Aut quoniam non tantùm inest hoc sophismatibus vt ad falsum abducant, sed vt ad alias etiam absurditates, ita generalius est quęstio proponenda, Oratio quæ proponitur, aut ad aliquid inexpectatum nos adducit, aut ad aliquid tale vt ipsum expectare oportuerit: si ad secundum, non absurdum nos ei assentiri fuerit: sin ad aliquid quod sit præter expectationem, nos non absurditati assentiri temerè propter verisimilitudinem: sed illos abscedere ab oratione, quæ absurdis assentiri cogit, oportebit: si modò non nugari puerliter, sed vera inquirere, vt pollicentur, instituerunt. Quemadmodum enim si via sit quæ ad aliquod præcipitium ducat, non protrudimus nos in illud præcipitium, eo quòd via sit aliqua quæ ducit ad ipsum, sed à via illa recedimus propter præcipitium: eodem modo si oratio sit aliqua quæ nos abducat ad aliquid quod absurdum esse constet, nõ assentiemur absurdo propter illam orationem, sed recedemus ab ea propter absurditatem. Quum igitur ita nobis obiicietur oratio, ad vnamquanque propositionem assensum retinebimus, deinde tota oratione obiecta, quæ visa fuerit inferemus. Nam si Chrysippei dogmatici in propositione soritæ, progrediente oratione dicunt esse immorandum, & assensum retinendum, ne in absurditatem incidant: nos certè, qui scepticam sectam profitemur, & quibus absurditas suspecta est, multo magis deceat cauere ne impingamus per propositiones sumptionum: ac potius in vnaquaque assensum retinere, vsque ad totius orationis propositionem. Et nos quidem, citra vllam opinionem, iis quæ in vita communi obseruauimus, prodeuntes instructi, fallaces orationes ita vitamus. At verò Dogmatici nequaquam poterunt sophisma diiudicare ab oratione quæ conuenienter videtur proponi, si quidem illi dogmaticè diiudicare cogantur an synactica sit orationis forma, & sumptiones sint veræ, an neutrum horum. Docuimus enim antea, neque posse ab illis synacticas orationes comprehendi, neque verum vlla in re diiudicari, quippe qui nec diiudicatorium, nec demonstrationem, de quibus cõstet, habeãt, vt ex eorum ipsorum verbis ostendimus.

dimus. Supæruacaneæ igitur sunt, si hæc spectes, illæ de sophismatibus artificiosæ formulæ, quas tantopere celebrant dialectici.

De amphiboliis, id est, dubitationibus.

CAP. 23.

SIMILIA his etiam de distinguendis amphiboliis dicimus. Si enim ambiguitas est vocabulum duo aut plura significans, & vocabula positione significant, illas quidem ambiguitates quascunq; est distinguere operæpretium, (nimirum quæ in alia experientia consistunt) qui in vnaquaq; arte sunt exercitati, distinguent: quũ experientiã habeant ipsi vsus positiui vocabulorum quẽ rebus quæ significantur fecerunt: at dialecticus minimé. Vt in hac ambiguitate, In morborum declinationibus varia victus ratio repudianda non est. Quinetiã in vita cõmuni vel ipsos pueros distinguere ambiguitates videmus, quarum distinctio ipsis vtilis esse videtur. Si quis enim habens duos eodem nomine ministros, puero imperet ad se accersi Manen (hoc enim vtrique ministro fingamus nomen esse commune) interrogabit puer vtrum. Et si plura ac diuersa quis habens vina, dicat puero, Funde mihi vinum vt bibam, itidem rogabit puer ex quo. Ita quæ est in singulis rei vtilis experientia, distinctionem inducit. at quæcunque ambiguitates in aliqua ad vitam communem pertinente experientia non sunt, sed in Dogmaticorum sententiis versantur, suntque fortasse inutiles ad viuendum citra opinionem: circa has dialecticus quidem animi peculiarem affectum habens, cogetur etiam in ipsis similiter assensum retinere secundum scepticas methodos, quatenus rebus incertis & incomprehensibilibus aut etiam insubsistentibus fortasse sunt annexæ. Sed de his quidem iterum disputabimus. Quòd si quis Dogmaticus horum quidpiã refutare conetur, scepticum propositum corroborat, quippe qui ex mutuo refutandi conatu, & controuersia indiiudicabili, ipse etiam assensus retentionem de iis quæ in quæstione versantur, confirmet. Atque his de ambiguitatibus dictis, hîc secundum hypotyposeon librum absoluimus.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPOSEΩN

LIBER III.

DE LOGICA quidem parte eius quæ philosophia nominatur, vt in hypotyposi, quæ diximus sufficere possint. eadem autem scribendi methodo vtentes, eius quoque physicam partem percurremus: non omnibus quæ ab illis dicuntur, sigillatim contradicentes, sed generaliora labefactare conãtes, cum quibus & reliqua circunscribuntur. Prima erit ergo de principiis disputatio. & quoniam bona pars eorum ex principiis alia esse materialia, alia effectiua fatetur, ab effectiuis ordiemur. Hæc enim & materialibus magis propria dicunt esse.

De Deo. CAP. I.

ITAQVE quum Deum efficacissimam esse causam bona pars eorum pronuntiarit, primùm de Deo inquiramus. illud prę fati, nos vitã communem sequentes, nulli autem opinioni adhærentes, dicere esse Deos, & colere Deos, & prouidentiam illis attribuere: sed aduersus Dogmaticorum temeritatem hæc afferre. Earum rerum quas intellectu percipimus, substãtias imaginari debemus: vt, an corpora sint, an incorporeę. Formas item. nemo enim equum intellectu percipere possit, nisi prius formam equi cognitam habuerit. Deinde quod intellectu percipitur, percipi alicubi oportet. Quum igitur ex Dogmaticis alij Deum dicant esse corpus, alij incorporeũ: & alij quidẽ humana forma præditum, alij minimè: & alij in loco esse, alij in loco non esse: & eorum qui in loco esse aiunt, alij intra mundum, alij extra eum collocent: quomodo poterimus Deum intellectu percipere, si neque substantiã eius habeamus, de qua cõstet, neque formam, neq; locum in quo sit? Prius enim illi vno ore fateantur omnes, & assentiantur talem esse Deum, deinde nobis ipsum deformantes, tum demum nos iubeant Deum intellectu percipere. Nam quatenus indiiudicabilis est inter eos controuersia, quod pro confesso & indubitato percipere intellectu possimus, ab illis non habemus. Sed tu incorruptibile quiddam & beatum imaginans (inquiunt) illud Deum esse existima. At hoc stultum est. nam quemadmodum qui nõ nouit Dionem, ne accidentia quidem ipsi, vt Dioni, potest imaginari: ita

quia

quia Dei ſubſtantiam non nouimus, ne accidentia quidē ipſi cognoſcere & imaginari poterimus. Præterea verò dicant nobis quid ſit beatum, an quod agit ſecundum virtutem, & prouidet illis quæ ſibi ſubiecta ſunt, an quod in nulla actione verſatur, & neque ipſum negotium habet, neque alteri exhibet. Nam de hoc quoq; motis inter ſe controuerſiis quæ diiudicari nunquam potuerūt, imperueſtigabile nobis beatum illud reddiderunt, ideoq; etiam Deum. Quòd ſi etiā intellectu percipiatur Deus, aſſenſum retinere oportet de eo, ſit nécne, ſi quidem pendeamus à Dogmaticis. Nam eſſe Deum, certum quidem non eſt. ſi enim ex ſeipſo ſub ſenſus noſtros caderet, conueniſſet inter Dogmaticos de his, quis ſit, & qualis, & vbi: quum cōtrà eorum indiiudicabilis controuerſia fuerit, vt nihil comperti nec certi de eo habeamus, ſed demōſtratione indigere exiſtimemus. Nam qui dicit eſſe Deum, aut per manifeſtum hoc demonſtrat, aut per incertū. per certum quidē nequaquam. nam ſi certum fuerit id quod demonſtrat eſſe Deum: quia quod demonſtratur, ad demonſtrans intelligentia percipitur, propterea etiam comprehenditur vnà cum eo (ſicut & oſtendimus) certum fuerit etiam hoc, Deum eſſe: quippe quod comprehendatur vnà cum demōſtrante ipſum, quod quidem demōſtrans eſt certum. Atqui non eſt certum, vt docuimus: non igitur demōſtratur per certum. Sed ne per incertum quidē. nam incertum per quod demonſtrabitur eſſe Deum, opus habens demonſtratione, ſi quidem per certum dicatur demonſtrari, non iam incertum erit, ſed certum, Deum eſſe. Non ergo incertum hoc quod ad eius demonſtrationem ſumitur, per certum demonſtratur. Sed neque per incertum. nam in infinitum delabetur qui hoc dicet, dum ſemper demōſtrationem incerti quod afferetur, petemus ad demonſtrationem eius quod nobis antea propoſitum fuerit. Non ergo poteſt ex alio demonſtrari eſſe Deum. Quòd ſi nec ex ſeipſo eſt certum, neque ex alio demonſtratur, incomprehenſibile erit an ſit Deus. His autem iſtud addendum eſt, Qui dicit eſſe Deum, aut prouidere eum dicit rebus quæ ſunt in mundo, aut non prouidere: & ſi quidem prouidere dicit, aut omnibus, aut aliquibus. Sed ſi quidem omnibus prouideret, non eſſet neque malum vllum, neque vitioſus vllus, neque vlla vitioſitas. Atqui vitioſitate plena omnia eſſe clamant. Non ergo omnibus prouidere dicetur Deus. Sin aliquibus prouidet, quare his quidem prouidet, illis verò non item? Etenim aut vult & poteſt prouidere omnibus: aut vult quidem, ſed non poteſt: aut poteſt quidem, ſed nō vult: aut neq;

vult,neque potest. Sed si quidem & vellet & posset,omnibus prouideret: atqui non prouidet omnibus, (vt apparet ex supradictis) ergo nequaquã & vult & potest omnibus prouidere. Quòd si vult quidẽ, sed non potest, eius vires superabit illa causa propter quam non potest prouidere illis quibus non prouidet. Atqui absurdum est Deum imaginari talem,cuius vires vlli rei cedant. At si potest quidem omnibus prouidere,sed non vult,inuidus esse existimari possit. Quòd si neque vult neque potest, is & inuidus est, & debiles sunt eius vires. quod de Deo dicere,impiorum est.Non ergo prouidet Deus iis quę sunt in mundo. Quòd si nulli prouidet,neque extat vllum eius opus, neque vllus effectus,non poterit quisquam dicere vnde comprehendat Deum esse, quum nec ex seipso appareat, nec per vllos effectus comprehendatur. Quocirca his quoque de causis incomprehensibile est an sit Deus. Ex his autem ratiocinamur, impietatis crimen fortassis effugere non posse illos qui asseueranter Deum esse dicunt. Nã si ipsum prouidere omnibus inquiant, malorum auctorẽ Deum esse dicent:sin ipsum aliquibus aut nulli prouidere inquiant, aut inuidum Deum,aut imbecilles Dei vires dicere cogentur. Atqui hæc nõ sine manifestaria impietate proferri possunt.

De causa. CAP. 2.

VERVM ne nos maledictis prosequi aggrediantur Dogmatici, dum non inuenient quomodo nobis actu ipso contradicant: magis communi & recepto modo de actiua causa quæstionẽ mouebimus, prius ad imaginãdum quid sit causa,appellere animũ conati. Quamobrem ex iis quæ à Dogmaticis dicuntur, causæ notionem nemo intellectu percipere possit: quoniam illi præter controuersias & peregrinas notiones causæ, eius subsistentiam quoq; reddiderunt inuentu impossibilem,propter suam de eo controuersiam. Alij enim corpus, alij incorpoream esse dicunt causam. Possit autẽ videri esse causa apud eos, secundum generaliorem opinionẽ, propter quam operantem fit effectus.exempli gratia, Sol,aut Solis calor,*causa est* liquefieri ceram, vel liquefactionis ceræ. Nam de hoc inter se dissident, quum causam alij appellationũ esse causam dicant, vt liquefactionis: alij prædicatorum, vt liquefieri. Itaque(sicut dixi) secundum generaliorem & receptum apud plures eorum modum causa fuerit illud propter quod operans sit effectus. Harum autem causarum alij(& quidem eorum bona pars)existimant alias esse synacticas, alias συναιτίους.*q.d.concausales*, alias adiutrices. Et synacticas quidem esse quibus præsen-

præsentibus adest effectus, & quibus sublatis tollitur, & minutis minuitur. ita enim appositionem strangalæ causam esse dicunt suffocationis. Synætion autem, quæ eadem cum altero synætio vires ad id vt fiat effectus, affert. quo modo vnumquenque boum aratrum trahentium, causam esse dicunt tractionis aratri. Adiutricem verò, quæ paruas affert vires, & ad hoc vt facilè existat effectus: vt quum duo aliquod onus ægrè portãt, tertius aliquis aduenies vnà cum ipsis illud portando subleuat. Nonnulli verò etiã præsentia futurorũ causas esse dixerunt, vt antecedẽtes: veluti vehementẽ à Sole calorẽ, febris. Nonnulli autẽ hæc admittere noluerunt: quia causa, si sit ad aliquid; atque adeò ad ipsum effectum, præcedere ipsum tanquam causa non potest. Nos autem de iis dubitationem mouentes hæc dicimus.

An sit aliquid alicuius causa. CAP. 3.

VERISIMILE est esse causam. quomodo enim incrementum esset, decrementum: generatio, corruptio: & generaliter motus, naturalium & ab animo proficiscentium effectuum vnusquisque, totius mundi gubernatio, reliqua omnia, nisi per aliquam causam? Nam si nihil horum quantum ad naturã existentiam habet, dicemus propter aliquam causam omnino videri nobis talia esse qualia non sunt. Insuper verò omnia ex omnibus temere essent, nisi esset causa. verbi gratia, Ex mutibus quidẽ equi fortasse generarentur; elephantes autem ex formicis: & apud Thebas AEgyptiacas imbres rapidi & niues essent, at *partes* australes imbres nullos haberent: nisi causa foret aliqua propter quam in australibus quidẽ *partibus* frigus valde sæuiret, aridæ autem & æstuosæ essent *partes* orientales. Quinetiã vtrinque subuertitur qui nullã esse causam dicit. si enim simpliciter & sine vlla causa hoc ait se dicere, fide carebit: sin aliquam causam, volens euertere causam, ponit, reddatur causa propter quam non est causa. Propter hęc igitur verisimile est esse causam. Verisimiliter autem loqui eum quoque qui aliquid alicuius causam esse negat, manifestum erit; vbi rationes exposuerimus paucas de multis in præsentia, ad hoc docendum. Primùm igitur impossibile erit causam imaginari, priusquã effectum eius comprehenderimus, vt effectum illius. nam tum demũ cognoscimus causam esse effectus, quum illum vt effectum comprehendimus. Sed ne ipsum quidẽ effectum causæ, vt effectum eius comprehendere possumus, nisi causam effectus comprehẽdamus, vt causam eius. tunc enim etiam effectum eius esse cognoscere nobis videmur, quando causam eius vt causam eius comprehendimus. Si ergo,

go, vt causam quidē imaginemur, oportet prius cognouisse effectū: vt autem effectum cognoscamus, vt dixi, oportet præcognouisse causam: diallelus dubitationis modus ostendit ambo esse huiusmodi quę imaginari nullo modo possimus, quum neq; causam vt causam, neq; effectum vt effectum imaginari queamus. Quum enim mutuò alterū alterius confirmatione egeat, vtrum ipsorū prius imaginari oporteat, nescimus. Itaque nec esse aliquid alicuius causam pronuntiare poterimus. Vt autem etiam posse causam sub imaginationem cadere aliquis concedat, incomprehensibilis propter controuersiam habeatur. Nam qui dicit esse alicuius causam, aut simpliciter & à nulla causa probabili impulsum hoc se dicere, aut propter aliquas causas se *huic opinioni* assentiri ait. Etsi quidē simpliciter, non erit fide dignior eo qui dicit simpliciter, nihil cuiusquam esse causam: sin rationes proferet propter quas esse aliquid alicuius causam existimet, quod quæritur, per alterū quod quæritur, ostēdere conabitur. Nam quum hoc in quæstione versetur, an aliquid alicuius causa sit, ipse (tanquam causa sit) causam esse cur causa sit, dicet. Præterea, quoniam de existentia causæ quæstio à nobis agitatur, etiam causam illius causæ *quam attulerit ad probandum* causam esse, necesse habuerit proferre: & illius rursum aliam, & vsque in infinitū. Atqui impossibile est infinitas causas ostendere. Impossibile est igitur asseuerāter pronuntiare aliquid esse alicuius causam. Ad hæc, aut causa, quum iam est, & existit causa, facit effectum, aut quum non est causa. Sed quum non est, nequaquā: sin quum est, oportet ipsam prius existentiam habuisse, & prius fuisse causam, deinde eum inducere effectum, qui ab ipsa effici dicitur quū iam est causa. Sed quoniam ad aliquid est causa & ad effectum, non posse eam ante illum, vt causam, existere, manifestum est. Ergo causa, ne tum quidem quum est causa, efficere potest illud cuius est causa. Quòd si neque tum quum non est causa, efficit aliquid, neque quum est: ne efficit quidem quicquam. Quare nē causa quidem erit. Nam causa non potest vt causa intellectu percipi, nisi efficiat aliquid. Vnde illud etiam dicunt nonnulli, Causam aut coexistere oportet cum effectu, aut prius aut post existere. Nunc verò, si quidem dicamus causam incipere existere post generationē effectus ipsius, vereor vt nimis hoc ridiculum fuerit. Sed neque ante ipsum existere potest. ad ipsum enim dicitur intellectu percipi. Quæ autem sunt ad aliquid, dicunt ipsi, quatenus ad aliquid sunt, coexistere & simul intellectu percipi alia cum aliis. Quinetiam coexistere nō potest. si enim effectiua

eius

eius est, quod autē fit, ab alio iam ente fieri oportet, causam prius esse causam, ac tum demum facere effectum necesse est. Quamobrem si causa neque coexistit cum suo effectu, neque ante neque post ipsum existit, vllóne modo existentiæ particeps esse possit? Insuper verò ex his, ni fallor, imaginationem causæ rursus euerti liquet. Si enim causam, vt ad aliquid, non possumus ante effectum eius imaginari: vt autem tanquam causam effectus eius imaginemur, necesse est vt ipsam ante effectum eius imaginemur. at impossibile est imaginari quicquā ante illud ante quod nihil imaginari possumus: impossibile certè est imaginari causam. Ex hac igitur ratiocinatione rursus colligimus, verisimiles quidem esse rationes quibus docuimus dici debere causam esse: sed verisimiles tamen esse & illas quæ ostendunt non esse pronuntiandum, quicquam esse causam. Ex his autem rationibus alterutras præferre non datur, quum neque signum, neque diiudicatorium, neque demonstrationem de quibus constet habeamus, vt antea docuimus. Ergo vt de existentia causæ assensum retineamus, ac nihilo magis esse quàm non esse dicamus (quantum quidem ad ea attinet quæ à Dogmaticis dicuntur) necesse est.

De materialibus principiis. CAP. 4.

DE effectiuis ergo hæc dicta in præsentia sufficiant. breuiter autem etiam de principiis quæ materialia vocantur dicendum est. Hæc igitur esse incomprehensibilia, promptum est perspicere ex controuersia quæ de iis inter Dogmaticos extitit. Pherecydes quidem Syrius terram dixit omnium esse principium: Thales Milesius aquam: Anaximander, huius auditor, infinitum: Anaximenes & Diogenes Apolloniates, aërem: Hippasus autem Metapontinus, ignem: at Xenophanes Colophonius, terram & aquam: OEnopides Chius, igne & aërem: Hippon Rheginus, ignem & aquam: Onomacritus verò in Orphicis, ignem & aquam & terram. (Nam de materia qualitatis expertē quæ à nonnullis prodigioso quodam modo fingitur, quam ne ipsi quidem comprehendere se inquiunt, quid attinet verba facere?) Aristoteles autem Peripateticus, ignem, aërem, aquam, terrā, ipsum cyclophoreticum (*q.d. in orbem versatile*) corpus: Democritus autē & Epicurus, atomos: Anaxagoras Clazomenius, homœomerias: Diodorus qui vocatus fuit Cronus, minima & insecabilia corpora: Heraclides Ponticus & Asclepiades Bithynus, incōpositas moles: Pythagoras, numeros: Mathematici, extremitates corporū: at Straton physicus, qualitates. Quum ergo tanta & maior etiam inter eos de materia-

terialibus principiis controuersia fuerit, aut omnibus assentiemur discrepantiis quæ positæ sunt, & cæteris quoque, aut aliquibus. Sed omnibus quidem possibile non est. non enim poterimus & Asclepiadi assentiri, qui dicit elementa frangibilia esse, & qualitate certa prædita: & Democrito, qui atoma hæc esse dicit, & qualitatis expertia: & Anaxagoræ, qui omnem sensibilem qualitatem circa homœomerias relinquit. Sin aliquam harum discrepantiarum aliis ex iudicio nostro præferemus, aut simpliciter & absque demonstratione illam præferemus, aut cum demõstratione. Sed nos absque demonstratione nõ assentiemur: sin demonstrationem afferamus, veram oportet esse demonstrationem. Sed vera non concedatur esse, nisi iudicata iudicatorio vero. at iudicatorium verum esse ostenditur per demonstrationẽ iudicatam. Si ergo vt demonstratio quidem quæ anteponit aliquam opinionem ab aliis dissidentem, vera esse ostendatur, oportet iudicatorium eius esse demonstratum: vt autem iudicatorium demõstretur, oportet demonstrationem eius antè iudicatam esse, diallelus modus comperitur, qui progredi non sinet orationem: quum demonstratio quidem semper egeat criterio demonstrato, criterium autem demõstratione iudicata. Quòd si semper criterium criterio iudicare, & demonstrationem demonstratione demonstrare velit aliquis, ad infinitum compelletur. Si ergo neque omnibus controuersis opinionibus de elementis possumus assentiri, neque alicui harum, de illis assensum retineamus necesse est. Et possent quidem fortasse hæc sola satis superque esse ad ostendendam elementorũ & materialium principiorum incomprehensibilitatem: vt tamen ampliorem refellendi Dogmaticos materiam habeamus, paulisper huic loco immorabimur. Et quoniam multæ ac propemodum infinitæ sunt de elementis opiniones, (quemadmodum docuimus) ad vnamquanque respondere sigillatim nunc supersedebimus, propter huius tractatus formã: quod tamen dicemus, ad omnes refutandas valebit. Quoniam enim quancunque alicuius sectæ controuersam de elementis opinionem protulerit, aut ad corpora deueniet, aut incorporea, satis esse existimamus docere incomprehensibilia esse corpora, incomprehensibilia item esse incorporea. Per hoc enim etiam elementa fore incomprehensibilia perspicuum erit.

An comprehensibilia sint corpora. CAP. 5.

CORPVS itaque dicunt esse quidam, quod censent aut agere aut pati. Quantum igitur ad hanc notionẽ, incomprehensibile est ipsum.

causa

causa enim incomprehensibilis est, vt docuimus. quum autem dicere nequeamus an aliquid sit causa, nec an sit aliquid quod patiatur, dicere possumus. Nam quod patitur, à causa patiatur necesse est. Quũ autem etiam causa incomprehensibilis sit, & incomprehensibile id quod patitur, propterea incomprehẽsibile erit etiam corpus. Nonnulli autem corpus esse dicunt quod tres habet diastases cum antitypia. Punctum enim dicunt, cuius pars nulla: lineam autem, longitudinem latitudine carentem: superficiem verò, longitudinem cum latitudine. Quum autem hæc etiam profunditatem præterea acceperit & antitypiam, corpus esse (de quo nunc à nobis fit mentio) constans ex longitudine, latitudine, & profunditate, & antitypia. Sed facilis profectò & ad hos responsio. nam aut corpus nihil præter hæc esse dicent, aut aliud quiddam, præter concursum supradictorum. Et extra longitudinem quidem & latitudinem & profunditatem & antitypiam, nihil esse possit corpus. Si autem hæc sunt corpus, & ostendat aliquis hæc inexistentia esse, etiam corpus tollat necesse est. nã tota, sublatis omnibus suis partibus tolluntur. Quum autẽ variis modis hæc liceat refellere, in præsentia his contenti erimus, vt dicamus, si sunt extremitates, eas aut lineas esse, aut superficies, aut corpora. Si igitur superficiem aliquam aut lineam esse dicat aliquis, etiam vnumquodque supradictorum aut seorsum subsistere posse dicetur, aut solùm circa ea quæ corpora dicuntur cerni. Sed per se quidem existentem aut lineam, aut superficiem, nemo sanæ mentis, vt opinor, somniauerit. Si autem circa corpora cerni tantùm dicãtur, & per seipsum subsistere horum vnumquodque, primùm quidem ex hoc ipsõ concedetur, corpora ex illis facta nõ fuisse. oportuisset enim, credo, hęc prius subsistentiã per se habuisse, ac tum demum quum in vnum conuenissent, fecisse corpora. Præterea autem ne in iis quidem quę corpora vocantur subsistunt. quod quum pluribus doceri possit, eas quæ ex tactu afferri possũt dubitationes proponere satis erit. Si enim corpora quæ aliis apponuntur, à se vicissim tanguntur, extremitatibus suis, nimirum superficiebus, mutuò tanguntur. Ergo superficies totæ per totum aliæ aliis non vnientur, secundum tactum. alioqui confusio erit ipse tactus, & diuisio eorum tangentium erit [illegible], *id est*, *diuulsio*. Quod non cernitur. At si superficies aliis partibus tangit superficiem corporis quod ipsi apponitur, aliis autem vnita est cũ corpore cuius est extremitas: nequaquam certè potest quisquam ne circa corpus quidem cernere longitudinem & latitudinẽ profunditatis

expertem: vnde ne ſuperficiem quidem. Eodem etiam modo ſi duæ ſuperficies (vt hoc ſupponamus) vnà cum altera apponantur, per extremitates earum in quas deſinunt, ſecundum eam quæ dicitur earum eſse longitudinem, id eſt ſecundum lineas, lineæ hæ per quas ſuperficies tangere ſe mutuò dicuntur, ne vnientur quidem aliæ cum aliis. (confunderentur enim) ſin vnaquæque earum aliis quidem partibus quæ ſunt ſecundum latitudinem, tangit ipſi appoſitam lineam, aliis autem vnita eſt cum ſuperficie cuius eſt extremitas, non erit latitudinis expers. Vnde ne linea quidē fuerit. Quòd ſi neque linea eſt in corpore, neque ſuperficies, ne longitudo quidē aut latitudo aut profunditas erit in corpore. Quòd ſi quis corpora dicat eſſe extremitates, paucis illi reſpōderi poterit. Si enim longitudo corpus eſt, oportebit ipſum in ſuas tres diaſtaſes diuidi, quarum vnaquæque corpus exiſtens, rurſum ipſa diuidetur in alias tres diaſtaſes quę erūt corpora: & illæ in alias itidem, & hoc vſque in infinitū. adeò vt infinitæ magnitudinis ſit corpus, vtpote quod in infinita diuidatur. At hoc abſurdum eſt. Ergo ne corpora quidē ſunt ſupradictæ diaſtaſes. Quòd ſi neque corpora ſunt, neque lineæ aut ſuperficies, ne eſſe quidem exiſtimabuntur. Incomprehenſibilis verò eſt etiam antitypia. nam ſi hæc comprehēdatur, tactu cōprehendi debeat. ſi igitur oſtēderimus incomprehenſibilē eſſe tactum, non poſſe comprehendi antitypiam perſpicuum fuerit. Tactum autem eſſe incomprehenſibilem ita ratiocinādo colligimus, Quæ ſe mutuò tangunt, aut partibus alia tangūtur ab aliis, aut tota à totis. Tota certè à totis nequaquam. alioqui enim vniētur, nec ſe inuicem tāgent. Sed ne partibus quidē partes. nā partes eorum, vt quidē ad tota, partes ſunt: vt autē ad partes ſuas, tota. Hęc igitur tota ſunt aliorū partes. Et tota quidē non tangent tota, propter ea quæ dicta ſunt: ſed neque partibus partes. nā horum partes ad ſuas partes *cōſideratæ*, tota quū ſint, neque tota tangēt tota, neque partibus partes. Quòd ſi neque ſecundum totum, neque ſecundū partes fieri tactū comprehendimus, incomprehēſibilis erit tactus, ideóque etiā antitypia. vnde & corpus. Si enim nihil eſt illud præter tres illas diaſtaſes, & antitypiam, oſtendimus autem vnumquodque horum eſſe incōprehenſibile, corpus quoque erit incomprehenſibile. Sic ergo, quantum ad notionem corporis, incomprehenſibile eſt an ſit corpus. Sed hoc propoſito noſtro addendum eſt. Entium alia dicunt eſſe ſenſibilia, alia imaginabilia: & hæc quidē intellectu, illa ſenſibus comprehendi. & ſenſus quidem eſſe ἁπλοπαθῆς, *id eſt ſimpliciter*

pliciter passibiles: at verò intellectũ à sensibilium comprehensione ad imaginabilium comprehensionem venire. Si quid igitur est corpus, aut sensibile est, aut imaginabile. Et sensibile quidem non est. nam per collectionem longitudinis,& profunditatis, & latitudinis,& antitypiæ,& coloris,& aliorum quorundam comprehẽdi videtur, cum quibus ipsum contemplamur.at sensus dicuntur apud ipsos esse ἀπλοπαθῆ. Quòd si imaginabile esse dicitur corpus,oportet necessariò esse aliquid in natura rerum sensibilium, à quo corporum imaginabilium erit imaginatio. At verò nihil est præter corpus & incorporeũ: ex quibus incorporeum quidem ex seipso imaginabile est: at corpus non sensile,vt docuimus. Quum igitur non sit in natura rerum sensile quicquam à quo imaginatio esse possit corporis, ne imaginabile quidem erit corpus. Quòd si neque sensile sit neque imaginabile, præter hæc autẽ nihil est,quatenus sequemur dicta rationes, ne esse quidem corpus dicendum est. Propterea igitur nos opponentes eas rationes quæ aduersus corpus pugnant,iis quæ apparere dicunt corpus existens, de corpore retinẽdum esse assensum colligimus. Porrò ex corporis incomprehensibilitate etiã incorporei concluditur incomprehensibilitas. nam priuationes, habituum priuationes intelliguntur,vt visus,cæcitas: & auditus,surditas:& in aliis eodẽ modo. Itaq; vt priuationem comprehendamus, oportet nos prius habitum comprehendisse cuius priuatio dicitur esse ipsa priuatio. Nam si quis intellectu visum non perceperit,dicere nequeat hunc vel illum visu carere,id est,cæcum esse. Si igitur priuatio corporis est incorporeum, nisi verò habitus comprehendantur, impossibile est priuationes eorum comprehendi : ostensum est autem corpus incomprehensibile esse:incomprehensibile certè erit etiam incorporeum. Nam aut sensu aut intellectu perceptibile est. siue autẽ sensu perceptibile sit,comprehendi nequit, propter differentiam animalium, & hominum, & sensuum,& circunstantiarũ:& propter commistiones,& reliqua quæ à nobis,quum de decem modis epoches tractaremus,dicta sunt. Siue intellectu perceptibile,quũ ex seipsa non concedatur sensuum comprehensio, cuius impulsu ad intellectu perceptibilia appellere videmur, ne ipsa quidem sensu perceptibilium comprehensio ex seipsa concedetur. propterea nec incorporei comprehensio. Et qui dicit se incorporeũ comprehendere, aut sensu hoc se comprehendere ostendet,aut per logon. Et sensu profectò minimè : quia sensus quidẽ per impressionem & punctionem videtur sensibilia percipere. vt visus,

(siue fiat per enstasin coni, siue per imaginum apocrises & epicrises, siue radiorum aut colorum affusiones) & auditus quoque: (siue percussus aër, siue partes vocis deferantur ad aures, & auditiuum spiritũ percutiant, adeò vt perceptionem vocis efficiant.) Sed & odores ad nares, & sapores ad linguam deferuntur, & quæ tactum mouent, eodem modo ad tactum. At verò incorporea talem impressionem sustinere non possunt: itaque sensu comprehendi nequeunt. Sed neq; per logon. si enim dicibile quidẽ est logos, & incorporeus (vt aiunt Stoici) qui dicit per logon accipi incorporea, quod in quæstione versatur, arripit. Nam quum quæramus an possit aliquid incorporeum comprehendi, ipse aliquid incorporeũ accipiens simpliciter, per hoc comprehensionem incorporeorum facere vult. Atqui & ipse logos (si incorporeus est) ex numero eorum est de quibus quæritur. Quomodo igitur ostendet quisquam hoc incorporeum, videlicet logon, prius comprehendi? Nam si per aliud incorporeum, etiam comprehensionis illius demonstrationem quæremus: & hoc vsque in infinitum: quòd si per corpus, atqui etiam de comprehensione corporum quæstio est. Per quod igitur comprehendi corpus demonstrabimus, quod ad demonstrationem comprehensionis logi incorporei sumitur? Si quidem per corpus, ad infinitum compellimur: sin per incorporeum, in diallelum modum incidimus. Quum ergo ita incomprehensibilis maneat logos, siquidem incorporeus est, non possit dicere quisquam per ipsum comprehẽdi incorporeum. Si autem corpus est logos, quoniam etiã de corporibus controuersia est comprehendantur nécne, propter cõtinuum eorum effluuium quod vocant, adeò vt neque demonstrationẽ recipiant, nec esse existimentur: (vnde & Plato vocat corpora nascentia quidem, nunquam autem existẽtia) quomodo controuersia de corpore diiudicari possit dubito: quum hanc nec corporeo nec incorporeo diiudicari posse videã, propter dictas paulo antè dubitationes. Ergo ne per logon quidem corpora comprehendi possunt. At si nec sub sensum cadunt, nec per logon comprehenduntur, ne vllo quidem modo comprehẽdi possint. Iam verò si nec de existentia corporis, nec de incorporeis affirmari potest, de elementis etiam retinendus est assensus. Fortasse autem de iis etiam quæ sunt post elementa: siquidem horum alia sunt corporea, alia incorporea, & de vtrisque motæ fuerunt dubitationes. Cæterùm quũ & de principiis effectiuis & de materialibus ob has causas retineri assensus debeat, hæret ipsa de principio dubitatio.

De

De crasi, id est, temperatione. CAP. 6.

VERVM (vt hæc etiam omittantur) quomodo fieri dicunt syncrimata ex primis elemẽtis, si nec θίξις exístat, nec ἁφὴ *i. tactus, seu tactionis sensus*, nec temperatio aut commistio vllo modo? Nihil enim esse tactum paulo antè docui, quum de subsistentia corporis disputabam. Iam verò ne temperationis quidem modum (quantum quidem ad ea attinet quæ ab illis dicuntur) possibilem esse, de hoc breuiter consyderationem meam proponam. multa enim dicuntur de crasi, & immensi propemodum sit laboris enarrare quæ sint apud Dogmaticos de illa discrepantiæ. Vnde iam nunc ex indiiudicabili controuersia, etiam incomprehẽsibilitas ipsius problematis inferri possit. Nos autem in præsentia vnumquodque horum refellere supersedentes, propter institutum huius tractatus, hæc quæ dicemus, sufficere posse existimamus. Quæ temperantur, ex substantia & qualitatibus constare dicunt. Aut igitur substantias quidẽ eorum misceri dicet aliquis, qualitates autem nequaquam: aut qualitates quidẽ, substantias non item: aut neutrum cum altero misceri, aut vtraque inter se vniri. Verùm si neque substantia neque qualitates commiscentur inter se, intellectu percipere crasin non poterimus. quomodo enim vnũ sensum ex temperatis fieri continget, si per nullum supradictorum commiscentur inter se ea quæ temperantur? Quòd si qualitates quidem simpliciter adiacere dicantur aliæ aliis, substantiæ autẽ misceri, hoc etiam modo absurdum fuerit id quod dicitur. Non enim separatas qualitates quę sunt in crasibus, percipimus, sed tanquam vnam è commistis factam sentimus. Si verò qualitates quidem misceri dicat aliquis, substantias autem nequaquam, impossibilia dicet. Nam qualitatum subsistentia in substantiis est. Propterea ridiculum fuerit dicere, qualitates quidẽ separatas à substantiis, etiam seorsum inter se misceri, substantias autem qualitatis expertes seorsum relinqui. Superest vt dicatur, qualitates eorum quę temperãtur, & substantias peruadere alias per alias, & dum commiscentur, efficere temperamentum. Quod supradictis est absurdius. impossibile est enim huiusmodi temperamẽtum. Verbi gratia, Si decẽ cotylis aquæ cotyla vna succi cicutæ admisceatur, toti aquæ contemperari dicatur cicuta. Nam si vel minimam partẽ huius misturæ acceperit aliquis, ipsam cicutæ potentia refertam esse comperiet. Quòd si commiscetur cicuta vnicuiq; parti aquæ, & coextenditur ipsi tota toti per substãtiarum & qualitatum ipsarum peruasionem inter se, vt ita crasis fiat: quæ autem coextenduntur alia cum aliis

per

per omnem partem, æqualem occupant locum, ideoq; æqualia sunt inter se, nimirum cotyla cicutæ decem cotylis aquæ æqualis fuerit, adeò vt viginti cotylas oporteat esse misturã,aut duas solas,per hanc suppositionem modi crasεως: & rursum si cotyla aquæ viginti cotylis (quantum ad hanc hypothesin)iniecta fuerit,quadraginta cotylarum esse mensuram oportet, aut rursum duarum tantùm: quoniam etiam cotylam decẽ cotylas possumus imaginari,quia tot cotylis coextenditur:& vicissim decem cotylas,vnam,cum qua æquantur. Quinetiã possit aliquis sigillatim cotylam addens, & eodẽ modo ratiocinans, colligere,illas viginti misturæ cotylas quę cernuntur,debere esse viginti cotylarũ millia, & amplius,(quãtum ad propositum modũ crasεως)easdem autem etiam duas solas.quo fingi nihil possit absurdius. Absurdus est ergo & hic qui supponitur modus ipsius crasεως. Quòd si neq; subsẽtiis solis inter se commistis,neq; qualitatibus solis,neq; vtrisque,neq; altero tantùm,fieri potest crasis:at præter hæc nihil potest quisquã intellectu percipere:modus crasεως & generaliter commistionis intellectu percipi non potest. Itaque si neq; per tactum admota alia aliis ea quæ videntur elementa, neque contemperata, aut mista, possunt syncrimata efficere,Dogmaticorum physiologia, etiã ex iis quæ diximus,intellectu comprehendi non posse comperitur.

De motu. CAP. 7.

PRÆTER illa autem quæ diximus, ex disputatione de motibus animaduerti poterat impossibilem existimari debere Dogmaticorũ physiologiam. omnino enim per aliquem motum elementorum & effectiui principij fieri syncrimata oportet. Si ergo doceamus nullã esse motus speciem de qua constet, manifestum erit,etiamsi per suppositionem concedantur omnia supradicta, frustra tamen Dogmaticos quem vocant physicum λόγον percurrisse.

De transitorio motu. CAP. 8.

DICVNT igitur ij qui absolutius videtur de motu disputasse,sex eius species esse:localem transitũ,naturalem mutationem,incrementum,decrementum,generationem,& corruptionẽ.Nos ergo vnamquanque supradictarum motus specierum sigillatim expẽdemus, facto à locali transitu principio. Est igitur hæc,secundũ Dogmaticos, secundum quam de loco in locum transit id quod mouetur: aut secundum totalitatem,aut secundum partem. Per totalitatem,vt in iis quæ deambulant:secundum partem autem,vt in sphæra quę circa cẽtrum mouetur. Nam quum ipsa tota maneat eodem in loco, partes locos mutant.

mutant. Tres autem, ni fallor, fuerunt omniũ antiquissimæ de motu inter se discrepantes opiniones. nam Bias & aliqui philosophi esse motum existimant: at Parmenides & Melissus & alij quidam negant: Sceptici verò non magis esse motum quàm non esse dixerunt. Nam quantum ad apparentia quidem, videri esse motum, sed quatenus quis philosophicam rationem sequatur, nõ esse. Nos igitur postquam tũ illorum qui motum esse existimant, tum etiam eorum qui motũ nihil esse pronuntiant, altercationem exposuerimus, si ipsas discrepantiæ causas paris momenti vtrinq; esse comperiamus, non magis esse motum quàm non esse dicere cogemur, quantum quidem attinet ad ea quæ dicuntur. Ab iis autem qui dicunt ipsum esse, exordiũ sumemus. Hi certè maximè actu nituntur. si enim (inquiunt) nõ est motus, quomodo ab oriente ad occasum Sol appatet, & quomodo anni tempora facit, quæ fiunt prout vel nobis propior, vel à nobis remotior est? Aut quomodo naues à portu vno soluentes ad alium portum longissimo interuallo disitum appellunt? Quomodo is qui tollit motum, domo exit, & domum reuertitur? Hæc illi refutari nullo modo posse censuerunt. Ideoque quidã ex Cynicis, quum ei proposita esset contra motum oratio, nihil respondit, sed surgẽs ambulare cœpit, opere & actu ostendens existere motum. Hi ergo hoc modo illis qui ab altera stant parte, silentium imponere conantur. At qui existentiam motus tollũt, hęc epicheremata afferũt: Si quid mouetur, aut à seipso mouetur, aut ab alio: sed si quidem ab alio [illegible] quod enim dicitur à seipso moueri, aut per nullam causam mouebitur, aut per aliquã. sine causa quidem nihil dicunt fieri: sin per aliquã causam mouetur, causa per quam mouetur, motiua eius erit. vade in infinitum delabitur secundum superiorem disputationis methodum. Præterea si quod mouet, efficit: quod autem efficit, mouetur, illud quoq; egebit mouente alio, & secundũ tertio, & vsque in infinitum, adeò vt principij expers reddatur motus: quod absurdum est. Ergo omne quod mouetur, ab alio non mouetur. At neque à seipso. quia enim omne quod mouet, aut protrudens mouet, aut à tergo trahẽs, aut sursum trudẽs, aut comprimens: oportebit vt id quod seipsum mouit, per vnum aliquem ex prædictis modis seipsum mouerit. sed si quidẽ protrudendo seipsum mouet, erit retro seipsum: si à tergo trahendo, ante seipsum: si sursum trudendo, infra seipsum: si comprimẽdo, supra. Atqui impossibile est vt aliquid supra seipsum, aut ante, aut infra, aut retro sit e impossibile est ergo à se quicquam moueri. At si neque à seipso motus sit, neque

ab alio. nihil ergo mouetur. Quòd si quis ad ἐφεκτικὸν & ad παραίρεσιν confugiat, is admonẽdus est de controuersia, quæ est de eo quod dicitur esse ἐφ' ἡμῖν. *i. in nostra potestate*: & hanc indiiudicabilem esse, quũ nos veritatis criterium nondum inuenerimus. Illud prẽterea dicendum est, si quid mouetur, aut in eo in quo est loco mouetur, aut in quo nõ est. at neque in quo est: manet enim in eo, si in eo est. nec verò in quo non est: vbi enim aliquid non est, illic neque agere quicquam neque pati potest. Non ergo mouetur quicquam. Est autẽ hæc oratio Diodori Croni, quæ multas refutationes habuit: ex quibus nos eas tantùm quæ magis premunt (propter huius tractatus formam) cum apparẽte nobis diiudicatione exponemus. Dicunt ergo nonnulli posse quidpiam in quo sit loco moueri. nam sphæras, quę circa centra voluuntur, in eodẽ manentes loco moueri. Quibus respondentes, transferre oportet orationem ad vnamquanque sphæræ partem, & docere, sequendo illa verba, ne per partes quidem moueri: atque ita concludere, nihil ne in eo quidem in quo sit loco moueri. Idem autem faciemus & aduersus eos qui dicunt, quod mouetur duos attingere locos, & eum in quo est, & eum ad quem fertur. Illos enim interrogabimus quando id quod mouetur feratur à loco in quo est in alium; vtrum quando in primo loco est, an quando in secundo. Atqui quum est in primo, non transit in alterum: nam adhuc in primo est. quum autem non est in eo, non transit ab eo. Adde quòd etiam arripitur id de quo quæritur. nam in quo non est, ne agere quidem in eo potest. non enim ferri in locum aliquẽ concedet quis illud simpliciter, *& absque demonstratione*, quod moueri non concedit. Sunt verò & qui hoc dicant: Locus bifariam dicitur, alter qui est in latitudine, vt mea domus: alter qui est exactè, vt verbi gratia aër qui circunformauit corporis superficiem. Dicitur ergo in loco moueri id quod mouetur, nõ in eo qui est exactè, sed in eo qui est secundũ latitudinem. Quibus possimus, subdiuisione facta loci qui est in latitudine, respondere, in altero quidem esse propriè quod moueri dicitur corpus, vt in loco suo qui sit exactè: in altero autem non esse, vt in reliquis partibus loci qui est secundum latitudinem. deinde inferẽtes, quòd neque in quo est loco moueri quicquam potest, neque in quo non est, cõcludere, ne in loco quidem qui secundũ latitudinem dicitur per abusionẽ moueri quicquam posse. Constituitur enim ex duobus, & hoc in quo est exactè, & illo in quo exactè non est. in quorum neutro moueri quicquam posse demonstratum est. Sed proponenda est & hæc ratiocinatio:

Si quid

Si quid mouetur, aut ſecundum prius mouetur, aut ſecundum confertim diuiſibile interuallum. Neque autem ſecundum prius, prius poteſt quicquam moueri, nec ſecũdum confertim diuiſibile interuallũ, vt oſtendemus. Nihil igitur mouetur. Itaque ſecundum prius, prius non poſſe quicquam moueri, ex ſe patet. Si enim in infinitum ſecantur corpora, & loca & tempora, quibus moueri dicuntur corpora, nõ erunt motus: quum impoſsibile ſit vt aliquid quod primum ſit in infinitis inueniatur, à quo primo mouebitur id quod moueri dicitur. At ſi in indiuiduum deſinunt ſupradicta, & vnumquodque eorum quæ mouentur, primum indiuiduum loci ſimiliter pertranſit atque primũ ſui indiuiſibile tempus, omnia quæ mouentur, æqualem celeritatem habẽt, vt celerrimus equus & teſtudo. quod eſt priore abſurdius. Nõ ergo ſecundum prius fit motus. Sed neq; ſecundum confertim diuiſibile interuallum. Si enim apparentia teſtificari de incertis debent (vt inquiunt) quum vt quis cõficiat ſtadij vnius interuallum, oporteat prius ipſum conficere primam ſtadij partem, & ſecundam poſterius, & reliquas eodem modo: ſic & omne quod ſecũdum prius mouetur, prius moueri oportet. Nam ſi quod mouetur, dicatur tranſire cõfertim, omnes partes loci in quo moueri dicitur, in omnibus ſimul erũt eius partibus. &, ſi pars quidem vna ſit frigida, altera autẽ calida loci per quem mouetur: aut (vt ita fingamus accidere) vna quidem nigra, altera autem alba, adeò vt etiam colorare poſsit occurrentia: quod mouetur, erit calidum ſimul & frigidum, & nigrũ & album. quod abſurdum eſt. Deinde & quantum loci confertim tranſeat id quod mouetur, dicant. Nam ſi hunc indefinitũ eſſe dicant, aliquid moueri per totam terram confertim concedent: ſin hoc refugiunt, magnitudinẽ loci nobis definiant. nam exactè conari definire locũ, quo maius interuallum ne per multo minimam quidem partem poterit tranſire id quod mouetur confertim, præterquã quod eſt apocleroticum, & temerarium, ac fortaſſis etiam ridiculum, in dubitationem initio poſitã recidit. omnia enim æqualem habebũt velocitatem. ſi quidẽ vnumquodque ipſorum ſimiliter per definita loca tranſitus motuum facit. Si verò dicent per paruum quidem non exactè tamen definitum locũ confertim moueri id quod mouetur, per ſoriticam dubitationẽ ſemper ad magnitudinẽ quam per hypotheſin habuerimus, multo minimam quandam magnitudinẽ loci addere nobis licebit. Si enim conſiſtent alicubi, dum nos hanc proponemus orationem, rurſus in exactam circunſcriptionem & in illa prodigioſa figmenta recident. Sin

admittent adaugmentationem, cogemus eos confiteri, posse aliquid confertim per magnitudinem totius terræ moueri. Ergo no secundũ quidem confertim diuisibile interuallum mouentur ea quæ moueri dicuntur. Quòd si neque secundum confertim diuisibilẽ locum, neq; per prius mouetur quicquam: nihil est profectò quod moueatur. Hęc ergo & plura his dicunt qui transitorium motum tollũt. Nos autem, quòd neque has rationes, neque ipsum apparens (quod sequentes, dicunt motum esse) possimus euertere, quantum ad rationes quę opponuntur illis quæ sunt apparentia, de hoc, motúsne sit, an non, assensum retinemus.

De augmento & imminutione. CAP. 9.

EADEM autem ratione moti, etiam de augmento & imminutione assensum retinemus: nam effectus videtur ipsorum subsistentiam inducere, quam euertere rationes videntur. Nam tu vel hoc saltem considera. Quod augetur, ens & subsistens, ad magnitudinẽ promouere oportet (si quis enim vni facta augmentatione, alterum auctum esse dicat, mentietur) quum igitur substãtia nusquam stet, sed semper fluat, & alia pro alia ad efficiẽdam concretionem veniat, quod auctũ esse dicitur, non habet priorem substantiam, & cum hac aliam additam, sed totam aliam. Quemadmodum igitur si (verbi gratia) ligno tricubitali existente, decemcubitale aliud afferat quispiam, ac dicat auxisse tricubitale, mentietur, (eo quòd totum sit aliud hoc ab illo) ita & in omni quod augeri dicitur, priore materia effluẽte, & alia ingrediente, si additur id quod addi dicitur, nemo augmentationẽ vocauerit hoc quòd talis sit, sed ex toto immutationẽ. Idẽ & de imminutione dici potest. nã quod nullo modo subsistit, quomodo imminutum esse dicetur? Præterea si imminutio quidem fit per ablationem, augmentatio autẽ per additionẽ: nihil autem est neq; ablatio, neque additio: ergo ne imminutio quidem aut augmentatio est aliquid.

De ablatione & additione. CAP. 10.

NIHIL autem esse ablationem, ex hac ratiocinatione colligunt. Si quid ab aliquo aufertur, aut æquale ab æquali aufertur, aut maius à minori, aut minus à maiori. At per nullum ex his modis ablatio fit, vt declarabimus. Fieri ergo nõ potest ablatio. Per nullum autem ex his ablationem fieri hinc perspicuum est: Quod aufertur ab aliquo, oportet ante ablationẽ contineri in eo à quo aufertur. At verò nec æquale in æquali cõtinetur, vt sex in sex. (oportet enim maius esse id quod continet, eo quod continetur: & id à quo aufertur aliquid, eo quod

aufer-

aufertur, vt poſt ablationẽ aliquid relinquatur. hæc enim videtur eſſe differentia inter auferre, & inter prorſus tollere totum.) Nec verò maius in minore continetur, vt ſex in quinque. (hoc enim abſurdum eſt.) Propterea verò nec minus in maiori. nam ſi in ſex continentur quinque, (vt in pluribus pauciora) etiam in quinque continebuntur quatuor, & in quatuor tria, & in tribus duo, & in his vnum. atque ita fiet vt ſex habeant quinque, quatuor, tria, duo, vnum. quibus compoſitis quindecim fiunt, qui numerus in ſex contineri concluditur, ſi minus in maiori contineri concedatur. Similiter & in quindecim, qui in ſex continetur, triginta quinque continentur, & paulatim progredien do infiniti numeri. Atqui dicere infinitos numeros in numero ſex cõtineri abſurdum eſt. Itidem ergo & in maiori minus cõtineri dicere, abſurditatem habet. Si igitur oportet, quod aufertur ab aliquo, contineri in illo à quo auferri debet: at nec æquale in æquali continetur, nec maius in minori, nec minus in maiori: nihil certè ab vllo aufertur. Inſuper verò, ſi aufertur aliquid ab aliquo, aut totũ à toto aufertur, aut pars à parte: aut totũ à parte, aut pars à toto. Totum ergo dicere auferri aut à toto, aut à parte, manifeſtè rationi repugnat. Quod ſi ita eſt, ſupereſt vt dicatur partem auferri à toto, aut à parte. quod eſt abſurdum. Exempli gratia (vt à numeris orationem non abducamus, ob maiorem perſpicuitatem) ſit decas, *id eſt, denarius numerus*, & ab hac dicatur auferri vnitas. hæc vnitas nec à tota decade auferri poteſt, nec à reliqua parte decadis, nempe ab enneade. *i. nouenario numero*: vt patefaciam. Ergo ne aufertur quidem. Nam ſi vnitas à tota decade aufertur, quoniam decas nec aliud quicquam eſt quàm decem vnitates, nec vlla vnitatum, ſed cõcurſus omnium vnitatum: ab vnaquaq; vnitate auferri debet vnitas, vt à tota auferatur decade. In primis ergo ab vnitate quidem nihil poteſt auferri (indiuiſibiles enim ſunt vnitates) & propterea non auferetur vnitas à decade hoc modo. veruntamen licet concedat aliquis ab vnaquaque vnitate auferri vnitatem, decem habebit partes vnitas: decem autem habens partes, erit vnitas. Iam verò quum decem aliæ partes relictæ ſint à quibus ablatæ ſint decẽ partes eius quę vnitas vocatur, decem hæc erunt viginti. Atqui abſurdum eſt dicere vnum decem eſſe, & decẽ viginti, & quod indiuiſibile eſt (ſecundum ipſos) diuidi. Abſurdum eſt igitur, dicere à tota decade vnitatem auferri. Sed ne ab ea quidem quæ ſupereſt enneade, *id eſt, nouenario numero*, aufertur vnitas. nam id à quo aliquid aufertur, non manet integrum. At enneas poſt ablationem illius vnitatis

tatis integra manet. Ad hæc verò, quum enneas nihil sit præter nouẽ vnitates, si quidem ab ipsa tota dicatur vnitas auferri, enneas ipsa auferetur: sin à parte ipsorum nouem, si quidem ab octo, eædem absurditates sequentur: sin ab vnitate quæ vltima est, diuisibilẽ esse dicent vnitatem. quod est absurdum. Ergo nec ab enneade quidem auferetur vnitas. Quòd si neq; à tota decade aufertur, nec à parte eius, ne pars quidem à toto aut à parte auferri potest. Si igitur neq; totum à toto quicquam aufertur, neque pars à toto, neque totum à parte, nec pars à parte, nullo modo aliquid ab aliquo auferri cõsequitur. Quinetiã additio inter impossibilia ab ipsis numeratur. nam quod additur (inquiũt) aut sibiipsi additur, aut alicui iam antè subiecto, aut ei quod ex vtroque constat. At nihil horum est verum. Ergo nihil vlli additur. Exempli gratia, Sit multitudo quatuor cotylarum, & addatur cotyla: quæro cui addatur. Sibiipsi quidem nõ potest (nam id quod additur, aliud est ab eo cui additur: nihil autem est aliud à seipso.) Sed neque additur ad id quod ex vtroque constat, ex quatuor cotylarum mensura & ex cotyla. nam quomodo addatur aliquid ad id quod nondum est? Ad hæc, si numero quatuor cotylarum & cotylę admisceatur cotyla, ea quę additur, multitudo erit decem cotylarum, ex multitudine quatuor cotylarum, & cotyla, & alia cotyla addita. Quòd si ad solam multitudinem quatuor cotylarum additur cotyla, quia id quod alicui coextenditur, æquale erit ei cui coextenditur, si cotyla quatuor cotylarum multitudini coextẽdatur, duplicabit illam quatuor cotylarum multitudinem, adeò vt tota multitudo sit octo cotylarum. Quod verum esse nõ cernitur. Si ergo neque sibiipsi additur id quod addi dicitur, neque iam subiecto, neque illi quod ex vtroque horum cõstat: præter hæc autem nihil est: certè nec quicquam cuiquam additur.

De transpositione. CAP. II.

IAM verò vnà cum additionis ablationisq; & localis motus subsistentia transpositio etiam circunscribitur. Hæc enim est ab aliquo quidem ablatio, ad aliquid verò additio, transitorié.

De toto & parte. CAP. 12.

ITIDEM verò & totum & partes. nam per cõcursum & additionem partium totum fieri videtur: per ablationem autem alicuius aut aliquorum, desinere esse totum. Præterea si aliquid est totũ, aut aliud est quàm partes eius, aut ipsæ partes eius totũ sunt. Atqui aliud à partibus nihil videtur totum esse: (nam sublatis quidem certè partibus, nihil remanet, vt aliud quicquam quàm has cogitemus esse totum) quòd

quòd si ipsæ partes totum sunt, nomen erit duntaxat ipsum totum, & appellatio inanis, subsistentiam verò propriam non habebit. Quemadmodum nec interuallum est aliud quàm ea quæ sunt interuallo dissita, nec contignatio aliud est præter ea quæ sunt contignata. Ergo totum non erit quicquam. Sed ne partes quidem *erunt quicquam.* Si enim sunt partes, aut ipsæ sunt totius partes, aut aliæ aliarum partes, aut vnaquæque suiipsius pars. At neque totius: (quia nihil est aliud præter partes: & alioqui partes hoc modo essent suiipsarum partes: quoniam vnaquęq; pars completiua esse dicitur totius) nec aliæ aliarum: quia pars contineri videtur in illo cuius est pars. Est autem absurdum dicere manum (verbi gratia) in pede comprehẽdi. Nec verò vnaquæq; pars suiipsius pars erit: nam propter complexionẽ, erit aliquid seipso maius & minus. Ergo si neque totius, neque suiipsarum, nec aliæ aliarum partes sunt eæ quæ partes esse dicuntur, nullius sunt partes. quòd si nullius sint partes, ne partes quidẽ sunt. nã quæ sunt ad aliquid, alia vnà cum aliis euertuntur. Et hæc quidem per digressionem dicta sint, quoniam semel totius & partis mentionem fecimus.

De naturali mutatione. CAP. 13.

Sunt etiam quæ eam quæ naturalis appellatur mutatio, subsistentiam habere negẽt, rationibus huiusmodi hoc astruentes: Si mutetur aliquid, aut corpus est quod mutatur, aut incorporeum. At de vtroque horum dubitatio est. ergo & quæ de mutatione dicuntur, ea quoque in dubium reuocabuntur. Deinde si mutatur aliquid secundum aliquos effectus causæ, patiens etiã mutatur. euertitur enim causæ subsistentia, cum qua patiens etiã euertitur, non habens à quo patiatur. Ergo nihil mutatur. Præterea si quid mutatur, aut quod existit mutatur, aut quod non est. At quod non est, subsistentiam non habet, & neque agere neque pati quicquam potest. ergo ne mutationẽ quidem recipit. Si verò quod existit mutatur, aut quatenus ens est mutatur, aut quatenus ens non est. Verùm quatenus non ens est, non mutatur. neque enim est, si sit non ens. Si verò quatenus ens est, mutatur, aliud fuerit quàm quod ens est: id est, ens non fuerit. Atqui absurdum est dicere, ens, fieri vt ens nõ sit. ergo ne ens quidem mutatur. Quòd si neque ens mutatur, neque non ens, præter hæc autem nihil est, superest vt nihil mutari dicamus. Nonnulli verò hæc quoque dicunt, Quod mutatur, in aliquo tempore mutari debet. At verò nec in præterito tempore mutatur quicquam, neque in futuro, nec in præsenti, vt ostendemus. Non ergo mutatur quicquam. In præterito quidem

aut

aut futuro tempore nihil mutatur: horum enim neutrum præsens est. at impossibile est agere quicquam aut pati in tempore nõ ente & nõ præsenti. Sed ne in præsenti quidem potest. nam præsens tempus fortasse etiam inexistens est. Vt tamen hoc nunc prætereamus, indiuisibile est. atqui impossibile est indiuisibili tempore existimare ferrum (verbi gratia) à duritie in mollitiem mutari, aut aliarum mutationum vnamquanq; fieri. productione enim hæ videntur egere. Si ergo neque in præterito tempore mutatur quicquam, neque in futuro, neq; in præsenti, ne mutari quidem quicquam dicendũ est. Præterea siqua est mutatio aut * sensus sunt ἀπλοπαθῆ, *i. simplicem passionem habentes.* mutatio autem videtur vnà mentionem habere & eius ex quo mutatur, & eius in quod mutari dicitur. Sin est intellectu perceptibilis, quia de existentia eorũ quæ sunt intellectu perceptibilia, indiiudicabilis extitit apud antiquos cõtrouersia (quemadmodũ sæpe iam diximus) nihil ne de existentia quidem mutationis dicere poterimus.

De generatione & corruptione. CAP. 14.

Evertitvr profectò etiam generatio & corruptio vnà cũ additione & ablatione & naturali mutatione. Absq; his enim nihil nec generari nec corrumpi possit. Verbi gratia, ex decade corrupta, vt aiunt, enneadem generari contingit, per ablationem vnitatis: & decadem ex enneade corrupta, per additionem vnitatis. & æruginẽ ex ære corrupto, per mutationẽ. Itaque euersis supradictis motibus, vnà etiam generationem & corruptionem euerti fortasse necesse est. Nihilominus tamẽ sunt qui hæc etiam dicant: Si generatus est Socrates, quando non erat Socrates, generatus est, aut quum iam erat. Verùm si generatus esse dicatur quum iam esset, bis fuit generatus. quòd si quum non esset, simul & erat Socrates, & non erat. erat quidem quatenus generatus erat, non erat autem secundum nostram suppositionem. Ac si mortuus est Socrates, aut quum viueret, mortuus est, aut quum mortuus esset. atqui tum quidem quum viueret, non erat mortuus: (nam idem & viueret & mortuus esset) sed neq; quum mortuus esset: alioqui bis mortuus foret. Nõ igitur mortuus est Socrates. Hac autem ratiocinatione possit aliquis in vnoquoque eorum quæ generari aut corrumpi dicuntur insistens, generationem & corruptionem euertere. Sunt verò & qui hac obiectione vtãtur: Si quid generatur, aut ens generatur, aut non ens: at neque non ens generatur: (nam ei quod non est, nihil accidere potest, ideoque nec generatio) neq; ens generatur. Nam si ens generatur, aut quatenus ens est, generatur, aut

quate-

quatenus non ens est. At quatenus non ens est, non generatur. quòd si quatenus ens est, generatur: quia quod generatur, aliud ex alio dicunt generari: aliud erit ab ente id quod generatur, quod est nō ens. Ergo quod generatur, non ens erit. quod à ratione abhorret. Si igitur neque quod nō est generatur, neque quod est, ne generatur quidem quicquam. Eodem modo autē neq; corrumpitur. Nam si quid corrumpitur, aut ens corrumpitur, aut non ens. sed non ens non corrumpitur. nam oportet vt id quod corrumpitur aliquid patiatur. Sed neque ens. Aut enim manens in hoc vt sit ens, corrumpitur, aut non manens. & si quidem manens in suo ens esse, erit idem simul & ens & non ens. Quoniam enim corrumpitur, non quatenus non est ens, sed quatenus est ens: quatenus quidem corruptum esse dicitur, aliud erit ab ente, & propterea non ens. quatenus autē manens in suo esse, dicitur corrumpi, ens erit. Sed enim absurdum est dicere idem esse & ens & non ens. Nō ergo manēs in suo esse corrumpitur ens. Quòd si ens non manens in suo esse, corrumpitur, sed ad non esse redigitur primùm, deinde corrumpitur, non iam ens, sed nō ens corrumpitur. quod impossibile esse docuimus. Si ergo neq; ens corrumpitur, neq; non ens: præter hæc autem nihil est: ne corrumpitur quidem aliquid. Hæc ergo, vt in hypotyposi, etiam de motibus dixisse sufficiet. Ex quibus sequitur inexistentem esse & inimaginabilem Dogmaticorum physiologiam.

De mansione. CAP. 15.

CONSEQVENTER autem his & de mansione quæ est quantū ad naturam, dubitationes proposuerunt aliqui, dicentes, Quod mouetur, non manet. omne autem corpus perpetuò mouetur, secundum opiniones Dogmaticorū, qui fluidam esse dicunt substātiam, & semper egerere, aliaque insuper assumere, (adeò vt Plato ne vocauerit quidem corpora quæ sint, sed potius quæ gignātur: & Heraclitus veloci fluminis cursui mobilitatem nostræ materiæ comparet.) Nullū igitur corpus manet. Nam quod dicitur manere, videtur ab iis quæ circa ipsum sunt contineri. at quod cōtinetur, patitur. nihil autem est patiens, quia ne causa quidem, vt docuimus: ergo ne manet quidem aliquid. Sunt verò & qui orationem hanc proponant, Quod manet, patitur: quod autem patitur, mouetur. ergo quod manere dicitur, mouetur. quòd si mouetur, non manet. Ex his autē perspicuum est neq; incorporeum manere posse. nam si manens patitur, pati autē corporum est proprium (vtpote quod non sit etiam incorporeorum) nihil

autem incorporeum neque pati potest neque manere. nihil ergo manet. Hactenus etiam de mansione dictū sit. Quoniam autem vnumquodque suprądictorū non absque loco aut tempore intellectu percipitur, trāseundum est ad horum disquisitionem. Nam si hæc aliquis ostenderit consistere non posse, ne illorum quidem vnumquodque consistere poterit, etiam propter hæc. Incipiamus autem à loco.

De loco. CAP. 16.

Locvs ergo bifariam dicitur, propriè & abusiuè: Abusiuè quidem, vt is qui est in latitudine, veluti ciuitas: propriè autem, res quæ exactè continet, à quo exactè continemur. Quæstionem igitur mouemus de loco qui exactè continet: quem alij posuerunt, alij sustulerunt, alij de ipso assensum retinuerunt. Ex quibus illi quidem qui esse ipsum dicunt, ad actionem confugerunt. Quis enim (aiunt) dicat non esse locum, videns partes loci? veluti dextra, sinistra: quæ sursum, quę deorsum: quæ antè, & quæ retrò: & quū aliàs alibi sit, videatque, vbi præceptor meus disputabat, ibi me nunc disputare: & locū diuersum comprehendat ex leuibus natura & ex natura grauibus: præterea veteres audiat dicentes, Primò omnium chaos fuit. Dicunt enim chaos esse locum, eo quòd comprehendat illa quæ in ipso sunt. At certè si est aliquid corpus (inquiunt) est etiam locus, absque hoc enim nusquam possit esse corpus. & si est A quo, etiam est Ex quo & In quo. quod est locus. primum autē in vtroque: secundū igitur in vtroque. At qui tollunt locū, neque partes loci concedunt esse. nihil enim esse pręter eius partes: & eum qui colligere conatur esse locū, ex eo quòd partes eius vt entes accipiat, id de quo quæritur, per seipsum astruere velle. Itidem verò nugari & eos qui in aliquo loco esse aliquid aut fuisse dicant, quum nullo modo locus esse concedatur: abripere etiā ipsos corporis existentiam, quæ ex seipsa non concedatur, & ipsum Ex quo & ipsum A quo ostendi inexistentia, sicut & locū. Sed ne Hesiodum quidem fide dignum esse testem eorum quæ ad philosophiā pertinent. Atque ita repellentes quę ad astruendam loci existentiam afferuntur, magis adhuc verisimilē astruunt inexistentē esse: in vsum suū conuertentes eas Dogmaticorū de loco opiniones quæ maioris esse ponderis videtur, nimirum tum Stoicorū tum Peripateticorum opinionem: hoc modo, Stoici dicunt vacuum quidem esse quod potest ab ente contineri, sed non continetur. aut interuallū corporis inane, aut interuallum quod à corpore non continetur: locum autem, interuallum quod ab ente continetur, & æquatur cum continente ipsum.

nunc

nunc quidem ens vocantes corpus, χώραν autem interuallum quod partim continetur à corpore, partim non continetur. quũ aliqui χώραν esse dixerint locum magni corporis: adeò vt in magnitudine differentia sit inter locum & χώραν. Obiicitur ergo, quum dicãt locum esse interuallum quod à corpore continetur, quomodo illum etiam interuallum esse dicant: an lõgitudinem corporis, an latitudinem, an profunditatem solùm, an tres illas diastases. Si enim vnicam diastasin *dicant*, non æquatur locus illi cuius est locus: præterquam quòd etiam id quod continet, pars est eius quod continetur. quod omnino rationi repugnat. Quòd si tres illæ diastases *esse dicantur*, quum neque in eo qui locus dicitur, nec aliud, corpus habens diastasin subiectum sit, manens autem corpus quod in loco esse dicitur, non constet ex diastasibus (est enim hoc lõgitudo & latitudo & profunditas: & antitypia iam cadere dicitur in diastases supradictas) ipsum corpus erit sui ipsius locus, idemque quod continet & quod continetur. quod absurdum est. Non erit ergo aliqua diastasis loci subiecti: propterea q; nec est quicquam locus. Proponitur & huiusmodi ratiocinatio: Quoniã duplices diastases non cernuntur in vnoquoque eorum quæ in loco esse dicuntur, sed vna lõngitudo, & vna latitudo, & vna profunditas: vtrũ solius corporis sint diastases hæ, an solius loci, an vtriusque? Sed si quidẽ solius loci, non habebit corpus propriam lõgitudinem, neq; latitudinem, nec profunditatem vllam. Itaq; nec corpus erit corpus. quod absurdum est. Sin vtriusque, quia vacuum nullam subsistentiã habet præter diastases, vacui *autem diastases* subiectæ sunt corpori: ex quibus constat vacuum, ex iisdem corpus constabit. Nam de existentia antitypiæ non licet affirmari, vt antea docuimus. Quum autẽ solę diastases appareant in corpore quod videtur, quæ sunt vacui, & eædẽ cum vacuo, vacuum erit corpus. quod est absurdum. Quòd si solius corporis sunt ipsæ diastases, nulla erit loci diastasis: propterea ne locus quidem. Si ergo per nullum ex supradictis modis inuenitur loci diastasis, ne locus quidem est. Hoc præterea additur: Quando corpus ingreditur vacuum, & fit locus, aut patitur vacuũ, aut recedit, aut corrumpitur. Sed si quidem patitur, idem erit & plenum & vacuum. si autem recedit, vacuatũ transitione, aut mutationem accipiens corrumpitur, corpus erit ipsum vacuum. siquidem hæ propriæ sunt corporis passiones. Absurdum est autem dicere idem esse vacuũ & plenum, aut corpus esse ipsum vacuum. Ergo absurdum est etiam dicere fieri posse vt vacuum à corpore cõtineatur, & sit locus. Has autem

ob causas vacuum quoq; inexistens esse comperitur, si illud à corpore obtineri nõ potest, vt fiat locus. Dicebatur enim vacuũ esse quod à corpore obtineri possit. Vnà autem cum his euertitur etiam χώρος. Siue enim magnus locus est χώρος, vnà cum loco terminatur: sin autẽ sit, quæ partim à corpore continetur, partim est vacua diastasis, cum vtrisque simul tollitur. Hæc ergo & plura etiam his pro Stoicorum opinione ab aliis dissidẽte, de loco dicuntur. At Peripatetici locum esse aiunt extremitatem continentis, quatenus cõtinet. adeò vt locus meus sit superficies aëris, formata circa meum corpus. Verùm si quidem id est locus, idem & erit & non erit. quum enim in aliquo futurum est loco corpus, quatenus quidẽ nihil esse potest in eo quod non existit, prius existat locus necesse est, vt tũ demum in ipso sit corpus: (ideoque locus erit priusquam in ipso sit corpus quod in loco esse dicitur) quatenus autẽ efficitur corpus dum continentis superficies formatur circa id quod continetur, existere non potest locus priusquam in ipso sit corpus. ideoque tum non erit. Absurdũ est autem idem dicere & esse aliquid & non esse. Locus ergo non est extremitas continentis, quatenus continet. Præterea si locus est aliquid, aut generatus est, aut non generatus. at non generatus, nequaquã: nam (vt aiunt) efficitur dum circunformatur corpori quod in ipso est. Sed neque generatus: nam, aut quum in loco est corpus, tunc fit locus, in quo iam dicitur esse id quod est in loco: aut quũ non est in ipso. Atqui nec quũ est in ipso. (est enim iam locus corporis quod in eo est) neque quum non in ipso: siquidem formatur, vt aiunt, quod cõtinet circa id quod cõtinetur, & ita fit locus. nihil autem potest formari circa id quod in ipso non est. Quòd si nec quum est corpus in loco, nec quum in illo non est, fit locus: præter hæc autem nihil intellectu percipere possumus: ne generatus quidem est locus. At si neque generatus est, neq; non generatus, ne est quidem. Generalius autem hæc quoque dici possunt, Si quid est locus, aut corpus est, aut incorporeum. at horum vtrunque in dubium reuocatur, vt docuimus: ergo & de loco dubitatur. Locus ad corpus intelligitur cuius est locus: at dubia sunt quę de corporis existẽtia disputantur: ergo & quæ de loco. Locus cuiusque æternus quidẽ nõ est: si autẽ dicitur fieri, insubsistẽs comperitur, quũ generatio non existat. Possunt autẽ & alia plura dici: sed, ne longiores simus, illud addendũ, Scepticis hinc ob rationes, illinc ob ipsum actum, silentiũ præ pudore imponi. Ideo neutri assentimur, quantum ad ea quæ à Dogmaticis dicuntur, sed assensum retinemus de loco.

De

De tempore. CAP. 17.

IDEM autem nobis in quæstione de tempore vsuuenit. nã quantum ad ea quæ apparent, videtur aliquid esse tempus: quantum verò ad ea quæ de ipso dicuntur, subsistentiam habere non videtur. Nam tempus alij dicunt esse interuallum motus temporis. (Tempus autẽ dico mundũ) alij ipsum motum mundi. Aristoteles autem, aut (vt aliqui) Plato, numerũ eius quod in motu est prius & posterius. Straton verò (aut, secundum alios, Aristoteles) mensuram motus & mansionis. At Epicurus (sicut Demetrius Lacedæmonius ait) accidens accidentium, cõsequens dies & noctes, & horas, & passiones & impassibilitates, & motus & mansiones. Secundum substantiã autẽ, alij corpus esse ipsum dixerunt, vt AEnesidemus. nihil enim ipsum differre ab ente, & primo corpore. Alij incorporeum. Aut igitur omnes hæ discrepantes opiniones veræ sunt, aut omnes falsæ: aut aliquæ veræ, aliquæ falsæ. At neque omnes veræ esse possunt (plurimæ enim earũ inter se pugnant) neq; omnes falsæ esse cõcedentur à Dogmaticis. Quinetiam si alioqui falsum esse concedatur, tempus esse corpus, falsum etiam, esse incorporeum: eadẽ opera temporis inexistentia concedetur. præter hæc enim nihil aliud esse potest. Nec verò quæ sint veræ, quæ falsæ, possibile est comprehendere, tum propter æqualis ponderis in vtranque partem disputationem, tum propter eam quæ de criterio est & de demonstratione dubitationẽ. Itaque propter hęc nihil de tempore affirmare poterimus. Deinde quia non sine motu aut etiam mansione tempus subsistere dicitur, quũ tollatur motus pariter & mansio, tollitur & tempus. Nihilominus tamen hæc quoque nonnulli aduersus tempus adferunt: Si est tempus, aut definitum est, aut infinitum. sed si quidem definitum est, ab aliquo tempore cœpit, & in aliquod tempus desinet: ideoque aliquando erat tempus quum non esset tempus, antequam ipsum esse incepisset: & erit aliquando tempus quum non erit tempus: nempe vbi ipsum desierit esse. quod absurdum est. Non ergo finitum est tempus. Quòd si infinitum est, quia aliud dicitur præteritum, aliud præsens, aliud futurum, futurum & præteritum aut sunt, aut non sunt. Verùm si non sunt, quum solum præsens relinquatur (quo breuius nihil esse potest) finitum erit tempus: & ita consequentur eadẽ dubitationes quæ principio. At si præteritum est, etiam futurum est: præsens autem erit vtrunque ipsorum. At verò absurdum dicere præsens quod est præteritum & quod futurum. Ergo infinitum non est tempus. Quòd si neque infinitum, neq;

finitum eſt tempus,ne vllo quidem modo eſt. Ad hæc,ſi eſt tempus, aut diuiſibile eſt,aut indiuiſibile. Indiuiſibile certè non eſt:(diuiditur enim in pręſens & præteritum & futurum,vt ipſi aiunt) ſed neq; diuiſibile. nam vnumquodque diuiſibiliũ menſuratur ab aliqua ſui parte, quum vnamquanq; partem menſurati obeat menſurans,vt quum digito cubitum metimur. At tempus menſurari nõ poteſt ab aliqua ſui parte. nam(verbi gratia)ſi præſens menſurat præteritum,erit in præterito,& propterea præteritum:& in futuro,ſimiliter futurum, & futurum,ſi alia menſuret,præſens erit & præteritum. & præteritum itidem,futurum erit & præſens. quod rationi repugnat. Ergo ne diuiſibile quidem eſt. Quòd ſi neque indiuiſibile eſt, neque diuiſibile, ne eſt quidem omnino. Pręterea tempus dicitur tripartitũ eſſe,& aliud eſſe præteritum,aliud præſens,aliud futurum:è quibus præteritũ quidem & futurum non ſunt: (nam ſi nunc ſunt præteritum & futurum tempus,præſens erit vtrunque ipſorum.) imò ne præſens quidẽ.nam ſi eſt præſens tẽpus,aut indiuiſibile eſt aut diuiſibile.Indiuiſibile certè non eſt : nam in præſenti tempore dicuntur mutari ea quæ mutantur : nihil autẽ in indiuiſibili tempore mutatur : vt ferrum in mollitiẽ, aut aliorũ vnumquodque.Ergo indiuiſibile non eſt præſens tempus. Sed ne diuiſibile quidem:nam in præſentia nunquam diuidatur:quoniam propter velocem fluxum eorũ quæ ſunt in mundo, præſens ita in præteritum mutari dicitur vt intellectu percipi non poſſit. Sed ne in præteritũ quidem & futurum : nam ita fuerit inexiſtens,vtpote habens vnam quidem partem ſui nõ amplius exiſtentem, alteram nondum exiſtentem. Vnde nec finis præteriti principiumque futuri poteſt eſſe præſens. nam ſic & erit & non erit : erit quidem vt præſens: non erit autem,quia non ſunt eius partes. Ergo ne diuiſibile quidem eſt. Quòd ſi neque indiuiſibile eſt præſens, neque diuiſibile, ne eſt quidem præſens. Si autem non ſit præſens,neque præteritum,neque futurum,ne tempus quidem eſt. nam quod ex inexiſtente conſtat,inexiſtens eſt. Affertur aduerſus tempus & illa ratiocinatio:Si eſt tempus,aut genitũ eſt & corruptibile, aut nõ genitum & incorruptibile. Non genitũ quidem & incorruptibile non eſt:ſiquidem partim præteriiſſe dicitur,& non amplius eſſe : partim eſſe futurum, & nondum eſſe. Sed ne genitũ quidem & corruptibile.nam quæ fiunt,ex aliquo ente fieri oportet: & quæ corrumpũtur,in aliquod ens corrumpi, ſecundum ipſorum Dogmaticorum ſuppoſitiones. Si ergo in præteritum corrumpitur, in non ens corrumpitur. & ſi ex futuro fit, ex non

ente

ente fit. neutrum enim ipsorum est. Absurdum est autẽ dicere aliquid ex non ente fieri, aut in non ens corrumpi. Itaque non est genitum & corruptibile tempus. Quòd si neque non genitum & incorruptibile est, neque genitum & corruptibile, ne est quidem prorsus. Ad hæc verò, quia omne quod fit, in tẽpore fieri videtur, si fit tempus, in tempore fit. Aut ergo ipsum in seipso fit, aut alterũ in altero. Sed si quidem ipsum in seipso, idem & erit & non erit. quia enim id in quo aliquid fit, debet prius existere quàm id quod in ipso fit, tempus quod in seipso fit, si quidem fit, nondum est: at si in seipso fit, iam est. Quocirca ne in seipso quidem fit. Sed neque alterũ in altero. nam si præsens in futuro fit, futurum erit præsens: & si in præterito, præteritum. Eadem verò & de aliis temporibus dicenda. Ergo ne fit quidem tempus alterum in altero. Quòd si neque ipsum in seipso fit, nec alterum in altero, ne genitum quidem est tempus. Ostendebatur autem ne esse quidem non genitum. Quum itaque neque ortum habeat, neq; non habeat, ne est quidem vllo modo. Nam vnumquodque eorum quæ sunt, aut ortum habere, aut non habere necesse est.

De numero. CAP. 18.

QVONIAM autem tempus non videtur absque numero considerari, etiam de numero paucis differere non abs re fuerit. Nam consuetudinem quidem sequentes, & citra vllam opinionem, numerare nos aliquid dicimus, & numerum aliquid esse audimus: sed Dogmaticorũ curiositas nos ad hanc quoque aduersus illum prouocat disputationem. Primùm enim Pythagorici elementa etiã mundi numeros esse dicunt. Apparentia enim ex aliquo constare aiunt: simplicia autẽ esse oportere elementa. incerta igitur esse elementa. Ex incertis autem alia sunt corpora, vt vapores, & ὄγκοι .*q.d. moles*: alia autem incorporea, vt formæ, & ideæ, & numeri. Ex quibus corpora quidem sunt composita, cõstantia ex longitudine & latitudine & profunditate & antitypia, aut etiam pondere. Non solùm igitur incerta, sed etiam incorporea sunt elementa. Quinetiam numerus super vnoquoque incorporeo consideratur. nam aut vnum est, aut duo, aut plura. Vnde colligitur elementa rerum omnium, esse incertos & incorporeos, & qui super omnibus considerantur, numeros. Nec simpliciter, sed quũ vnitas, & quę per compositionem vnitatis fit dyas. *i. binarius numerus.*

* Ex cuius participatione, singulæ dyades fiunt dyades. Ex his enim & alios fieri numeros, qui in numeratis considerantur, & mundum constituere dicunt. Nam punctũ vicem vnitatis obtinere, lineã autem

autem dyadis: (hanc enim inter duo puncta considerari) superficiem autem, vicem triadis. *i. ternarij numeri.* (dicunt enim esse fluxum lineæ in latitudinem ad aliud signum ex transuerso positum) corpus autem, tetradis. *i. quaternarij numeri.* Fieri enim lineæ insurrectionẽ super aliquod punctum superpositum. Atque ita corporis & totius mundi simulachra hęc nobis fingunt, quem etiam per harmonicas proportiones gubernari asserunt, & illam quæ est διὰ τεσσάρων .i. *per quatuor*, quæ sesquitertia est: (vt se habent sex ad octo) & proportionem διὰ πέντε, *id est, per quinque*, quæ est sesquialtera (vt se habent nouem ad sex) & proportionem διὰ πασῶν .q.d. *per omnes*: quæ est dupla, vt duodecim se habent ad sex. Hæc igitur somniant, & numerum esse aliud quàm ea quæ numerantur, astruunt, dicentes: Si animal sit secundum suiipsius respectum, vnum, planta, quia non est animal, non erit vnum. Atqui etiam planta est vnum: ergo animal non est vnũ, sed secundum quiddam aliud quod extrinsecus consideratur in illo cuius vnumquodque particeps est, & vnum fit propter ipsum. Ac si ea quæ numerãtur sunt numerus, quum homines sint qui numerãtur, & boues (verbi gratia) & equi: homines & boues & equi erunt numerus. atque adeò albus numerus, & niger, & barbatus: si fortè tales contigerit esse eos qui mensurantur. Hæc verò sunt absurda. Ergo numerus non est ea quæ numerantur: sed propriam habet subsistentiam præter hæc, secundũ quam etiam consideratur in iis quæ numerantur, & est elementum. Postquam igitur illi ita collegerunt numerum nõ esse quæ numerantur, irrepsit illa aduersus numerum dubia quæstio. Dicitur enim esse numerus. aut igitur ea quę numerãtur sunt numerus, aut aliquid aliud præter hæc extrinsecus. Nec verò ea quę numerantur sunt numerus, vt Pythagorici ostenderũt: nec aliud quicquam præter hæc, vt docuimus. Nihil ergo est numerus. Nihil autem esse numerum extrinsecus præter ea quæ numerãtur, manifestum reddemus, de vnitate tantùm verba facientes, vt apertius sit quod docebimus. Si enim vnitas est aliquid per seipsam, cuius particeps vnumquodque illam participantium, fit vnum: aut vna erit hæc vnitas, aut tot quot sunt qui eam participant. Sed si vna quidem sit, vtrũ ipsam totã participat vnumquodque eorum quæ illam participare dicuntur, an eius partem duntaxat? Nam si omnem habet vnitatẽ vnus homo (verbi gratia) non amplius erit vnitas quam participet vnus equus, aut vnus canis, aut aliorum vnumquodq; quod dicimus esse vnum. Supponamus enim esse multos homines nudos, si vnicum fuerit vestimentũ, & vnus eo se induerit,

rit, reliqui nudi manent & absque vestimento. Quòd si partis eius vnumquodque particeps est, primùm quidem habebit aliquam partē vnitas: atque adeò infinitas habebit partes, in quas diuiditur. quod est absurdum. deinde vt pars decadis, veluti dyas, non est decas: ita neq; pars vnitatis erit vnitas. atque ideo ne participabit quidem quicquā vnitatem. Itaque vnitas non est vna quam participare dicuntur particularia. Sin verò vnitates sunt numero æquales numeratis, de quibus dicitur vnum: ex quarum participatione vnumquodque particulariū dicitur vnum, infinitæ erunt vnitates quæ participabuntur: & ipsę aut participant vnitatem superascendentem, aut vnitates quæ sunt ipsis æquinumerę, & propterea sunt vnitates: aut nō participant, sed absq; vlla participatione vnitates sunt. Si enim absque participatione vnitates esse possunt hæ, poterit etiam sensibilium vnumquodq; absque vnitatis participatione vnum esse. & ex hoc ipso euertitur vnitas quæ per seipsam considerari dicitur. Sin à participatione sunt illæ etiam vnitates, aut vnam participant omnes, aut vnaquæque peculiarem. & si quidē omnes vnam, aut parte tenus duntaxat vnaquęque, aut ipsam totam participare dicentur. & ita relinquuntur eædē quæ primò absurditates. Sin vnaquæque peculiarem, etiam illarum vnitatū vnamquanque vnitatem oportet superconsiderari, & illis supercōsideratis alias *superconsiderari*, & vsque in infinitum. Si igitur, vt comprehēdamus esse aliquas vnitates per seipsas, ex quarū participatione vnumquodque eorum quæ sunt, est vnum, oportet comprehēdisse infinitè infinitas vnitates intellectu perceptibiles: impossibile est autem comprehendere infinitè infinitas vnitates sub intellectum cadentes: impossibile est certè pronuntiare esse aliquas intellectu perceptibiles vnitates, & vnumquodque eorum quæ sunt, esse vnum, vtpote quod per participationem peculiaris vnitatis fiat vnum. Absurdū ergo etiā est dicere tot esse vnitates quot sunt quæ illas participant. Quòd si neque vna est quæ per seipsam dicitur vnitas, neq; tot quot sunt quæ eam participant, ne vllo quidem modo est vnitas per seipsam. itidem verò nec aliorum numerorum vnusquisque per seipsum erit. Nam in omnibus numeris possumus vti ea ratiocinatione quā nunc exempli causa in vnitate proposuimus. Sed si neque per seipsum est numerus, (vt docuimus) neque numerus est ea quæ numerātur (vt ostenderunt Pythagorici) præter hęc autem nihil est: ne numerum quidem esse dicendum est. Iam verò quomodo ex monade fieri dicunt dyadem ij qui extrinsecus aliquid esse putant numerū præter ea quæ numeran-

tur? Nam quãdo vnitatem cum alia vnitate componimus, aut aliquid vnitatibus extrinsecus additur, aut aufertur ab illis: aut neque additur quicquam, nec aufertur. Verùm si neque addatur neq; auferatur quicquam, non erit dyas. Neque enim vnitates, si aliæ seorsum ab aliis essent, haberẽt vnitatem quæ super ipsis consideraretur, secundum peculiarem ipsarum respectum. Neque verò ipsis nunc aliquid extrinsecus additum fuit. ergo neq; ablatum fuit, secundũ suppositionem. Non erit ergo dyas compositio vnitatis cum vnitate, quum neq; additio neque ablatio vlla fiat extrinsecus. Quòd si ablatio fiat, non solùm non erit dyas, sed etiam minuentur vnitates. Si autem addatur ad ipsas extrinsecus dyas, vt ex vnitatibus fiat dyas: quę duo esse videbũtur, quatuor erũt. Subiecta est enim vnitas, & altera vnitas: quibus addita extrinsecus dyade, numerus quaternarius efficiatur. Eadem autẽ ratio & in reliquis numeris, qui per compositionem effici dicuntur. Si ergo neque per ablationem, neque per additionẽ, neque sine ablatione & additione fiunt illi numeri qui compositi esse dicuntur ex superascendẽtibus, insubsistens erit generatio numeri qui dicitur seorsum esse, & circa ea quæ numerantur. At verò generationem habere numeros qui sunt per compositionem, ipsi declarant, componi ipsos & fieri ex superascendentibus dicẽtes: verbi gratia ex vnitate & dyade indefinita. Ergo non habet subsistẽtiam seorsum numerus. Quòd si neque seorsum numerum contemplamur, neque subsistentiam habet in iis quæ numerantur, ne est quidem quicquam numerus, secundum ea quæ curiosè à Dogmaticis afferuntur. Nec verò hypotyposεως institutum exigere videtur vt de philosophiæ parte physica nominata, plura à nobis dicantur.

DE ETHICA PARTE PHILOSOPHIÆ. CAP. 19.

SVPEREST ethica pars, *id est, moralis*, quæ circa bonorum & malorum & indifferentium diiudicationem versari videtur. Vt igitur de hac quoque breuiter, & summa tantùm capita attingentes, disseramus, de bonorũ & malorũ & indifferentiũ existentia inquiremus, si prius cuiusque notionem exposuerimus.

De bonis & malis & indifferentibus. CAP. 20.

DICVNT igitur Stoici bonum esse vtilitatem, aut non aliud ab vtilitate: bonum quidem appellantes virtutem, & κατορθωσίαν (*id est, bonam, siue probam*) actionem: non aliud autem ab vtilitate, virũ κατορθωτικὸν, *id est,*

id est, probum, siue bonum, & amicum. Nam virtus quum sit hegemonicum certo quodā modo se habens, & bona operatio, quū sit actio quædam secundum virtutem, planè est vtilitas. At probus vir & amicus, non alius ab vtilitate. Nam probi pars est vtilitas, quum ipsius sit hegemonicum. At tota neque eadem cum partibus esse dicunt, (neq; enim homo est manus) nec alia quàm partes. non enim sine partibus subsistunt. Vnde non alia à partibus tota esse dicunt. Vnde probum, quum sit totum, hegemonici sui respectu (quod dixerunt vtilitatem) non alium ab vtilitate esse perhibent.

Bonum trifariam dici. CAP. 21.

HINC fit vt & trifariam bonum dici asserant. Vno enim modo bonum esse dicunt illud à quo peti vtilitas potest. quod est maximè principale, & virtutes. Alio autem, secundum quod contingit vt vtilitas percipiatur, veluti virtus, & operationes quæ secūdum virtutem fiunt. Tertio modo, quod potest vtilitatem afferre. hoc autem & virtutem esse, & operationem quę secundū virtutem, & probum & amicum, Deosq; & probos dæmones. adeò vt secundum quidem significatum boni comprehendat primum significatum: tertium verò secundum & primum complectatur. Nonnulli autem bonum esse dicunt id quod per se appetendum sit. Alij, quod adiuuat ad fœlicitatē, aut complemētum addit. Fœlicitas autem est (vt Stoici aiunt) quum res ad vitam pertinentes prosperè nobis fluunt. Talia quædā ad boni notionem afferuntur. Siue autem quod vtilitatem præbet, siue quod per se appetēdum est, siue quod ad fœlicitatem adiuuat, dicat aliquis esse bonum: non quid sit bonum ostendit, sed aliquod ex illius accidentibus dicit. Quod certè ineptum est. nam aut soli bono accidunt supradicta, aut aliis etiam. Verùm si aliis etiam, non sunt characteristica (*id est, notam velut impressam habentia*) boni, quum communia fiant: sin bono soli, non possumus ex his notionē boni assequi. Vt enim qui equi notionem non assecutus est, ne hinnire quidē quid sit nouit, neque per hoc ad notionem equi peruenire potest, nisi prius in equum hinnientem inciderit: ita is qui quærit quid sit bonū, eo quòd ignoret quid sit bonum, quod illi propriè & soli inest, cognoscere nequit, vt per ipsum ad boni notionē & imaginationem venire possit. Prius enim ipsam boni naturam discere oportet, atque ita demum intelligere quid vtilitatem afferat, & quid per se expetendum & fœlicitatis effectiuum sit. At supradicta accidētia non sufficere ad notionem & naturam boni iudicandam, re ipsa ostendunt Dogmatici. Nam bonū

vtilitatem afferre, & expetẽdum esse (vnde & dictum est ἀγαθὸν quasi ἀγωγὸν) & fœlicitatis esse effectiuum omnes quidem fortasse concedunt: verùm quum interrogantur quid sit illud cui hæc accidũt, incredibili quodam modo inter se digladiantur, dum alij virtutem esse dicunt, alij voluptatem, alij indolentiam, alij aliquid aliud. Atqui si ex supradictis definitionibus quid esset bonum ipsum ostenderetur, inter se, tanquam non comperta huius natura, minimè dissiderent. Sic ergo de boni notione dissentiunt qui summo inter Dogmaticos habentur in pretio. Itidem verò & de malo controuersati sunt, malum dicentes esse noxam, aut non aliud à noxa: alij, quod per se sit fugiendum: alij, infœlicitatis effectiuum. Per quæ non substantiam boni, sed aliquid eorum quæ illi accidunt fortasse, dicentes, in supradictam incidunt hæsitationem.

De indifferente. CAP. 22.

INDIFFERENS autem trifariam dici asserunt. Vno quidẽ modo, ad quod neque ὁρμὴ neque ἀφορμὴ fit. *i. neque appetitus animi, neque animi inappetentia*: quale est, parem numerum esse stellarum, aut capitis pilorum. Alio modo, ad quod ὁρμὴ quidem aut ἀφορμὴ fit, sed non magis ad hoc quàm illud: vt in duobus tetradrachmis nummis nullo modo diuersis, quum eorum alterum eligere oportet. Nam ὁρμὴ quidem est ad alterum eorum eligendum, sed non magis ad hoc quàm illud. Tertio modo indifferens aiunt esse, quod neque ad fœlicitatẽ nec infœlicitatem adiuuat, vt sanitatem, diuitias. Nam quo possumus aliquando bene, aliquando malè vti, hoc indifferẽs esse aiunt. de quo maximè in ethicis disputare se dicunt. Quid verò & de hac notione sentiendum sit, ex iis quæ de bonis & malis nobis dicta sunt, constat. Nos ergo ad notionẽ vniuscuiusq; supradictorũ non applicuerunt, vt hinc patet. Nihil tamẽ illis miri accidit, quòd in rebus existentiã non habentibus lapsi sint. Nam nihil natura esse bonum, aut malũ, aut indifferens, ex iis quæ sequuntur argumentationibus aliqui colligunt.

An sit aliquid natura bonum & malum & indifferens. CAP. 23.

IGNIS natura calefaciens, omnibus videtur calefactiuus: & nix natura frigefaciens, omnibus videtur refrigeratiua: atq; adeò omnia quæ natura mouẽt, *siue afficiunt*, eodẽ modo omnes mouent qui quidem secundum naturam se habent. At nullum eorum quæ bona vocãtur, omnes pariter mouet, tanquam bonum: (sicuti declarabimus) natura ergo nõ est bonum. Nullum autem ex iis quæ bona dicuntur, omnes mouere eodem modo, manifestum est. Nam (vt rudem & imperitam

peritam multitudinem omittamus, ex qua alij firmum corporis habitum, bonam rem esse censent: alij, rebus venereis frui: alij cibo, alij vino se ingurgitare: aliqui verò aleari: aliqui plura possidere (quàm alij: nonnulli denique his etiam deteriora quæpiam) ipsorum Philosophorum nonnulli tria genera bonorum esse dicunt, ex quibus sunt Peripatetici. Horum enim alia esse circa animũ, vt virtutes: alia circa corpus, vt sanitatem, & similia: alia extra, vt amicos, opes, & similia. At Stoici tria quidem & ipsi bonorũ genera esse cẽsent: (ex his enim alia esse circa animum, vt virtutes: alia extra, vt probum & amicum: quædam etiam nec circa nec extra animum, veluti probum, vt quidẽ ad seipsum) at quæ sunt circa corpus, aut extra, quæ Peripatetici in bonis habent, illi bona esse negant. Fuerunt etiam qui voluptatẽ vt bonum amplexarentur, quum alii ipsam in malis planè numerent: adeò vt ex Philosophis quidam exclamauerit, μαινέσθω μᾶλλον ἢ τυφλώττω, *i. Insanire mihi potius contingat, quàm voluptate frui.* Si ergo ea quidem quæ natura mouent, omnes eodem mouent modo: at verò ad ea quæ bona dicuntur, non omnes itidem mouemur: nihil est natura bonum. Etenim neque omnibus diuersarum sectarum opinionibus ante expositis fidem habere possumus, propter discordiam: neque alicui. Nam qui huic quidem sectæ credendum esse, illi autem minimè, dicit, quũ habeat sibi aduersantes rationes eorum qui contra sentiunt, pars fit controuersię, & diiudicatore ipsemet egebit, ideoq; cum aliis ac non alios iudicabit. At quum nec criteriũ sit de quo constet, nec demonstratio (ob indiiudicabilem controuersiam quæ de his etiam est) ad epochen deueniet: & propterea quid natura sit bonum, affirmare nõ poterit. Illud præterea dicunt nonnulli: Bonum est aut ipsa expetitio illius, aut illud ipsum quod expetimus. Ipsa quidem certè expetitio non est bonum, secundum proprium respectum. neque enim studeremus assequi illud quod appetimus, ne postquam consecuti essemus, facultate ipsum rursus appetendi excideremus. Verbi gratia, Si bonum esset expetere potum, potum adipisci non studeremus. postquam enim fruitionem eius habuimus, ipsum appetere desinimus: & in esurire itidẽ, atque in amore, & in aliis. Ergo ipsum appetere, per se appetenda res non est: atque haud scio an molesta. Nam qui esurit, studet consequi cibum, vt liberetur esuriendi molestia: & qui amore captus est, itidem, & qui sitit. Iam verò ne id quidẽ quod expetitur, est ipsum bonum. nam hoc aut extra nos est, aut est circa nos. Sed si quidem extra nos, aut efficit circa nos iucũdum quendam motum, &

talem constitutionem quam lubenter acceptemus, atque adeò ἀγαπητὸν τὸ πάθος, i. passionem seu affectionẽ gratum, aut nullo modo nos afficit. Et si quidem nõ est nobis ἀγαπητὸν, i. gratum, no ἀγαθὸν quidem erit, i. bonum, nec nos incitabit ad se appetendum, nec vllo modo appetendũ erit. Quòd si ingeneratur circa nos extrinsecus suauis cõstitutio, & passio quædam huiusmodi quam libenter amplexemur, non propter se appetendum erit quod extrinsecus est, sed propter affectionem quæ ob ipsum circa nos fit. Quod igitur per se expetendum est, non potest extra nos esse. Sed neque circa nos. aut enim circa corpus solum, aut circa animum solum, aut circa vtrunque esse dicitur. Verùm si quidẽ circa corpus solum, ad cognitionem nostram nõ peruenit: nam cognitiones animo tribuuntur. At corpus irrationale esse aiunt, quantũ in seipso. Quòd si etiam vsque ad animum pertingere dicatur, animi perceptioni, & affectioni quę ipsi grata sit, videbitur appetendũ esse. Nam quod expetendum iudicatur, mente iudicatur, iuxta eos, nõ autem irrationali corpore. Superest ergo vt dicamus bonum esse circa animũ solum. Sed hoc quoque (quatenus adhærebimus iis quæ Dogmatici dicunt) impossibile est. Nam animus fortasse quidem & ipse inexistens est: quòd si etiam existit, quantum quidẽ ad ea quæ dicunt, non comprehenditur, quemadmodum ratiocinando collegi, quum de criterio verba facerem. Quomodo autem quispiam dicere ausit aliquid in illo fieri quod non comprehendit? Vt tamen hæc quoque silentio prætereamus, quomodo etiam dicunt in animo bonum esse? Nam si Epicurus finem constituit voluptatem, & dicit animum (quia & omnia) ex atomis constare, quomodo in atomorum aceruo possibile sit voluptatem esse? & assensum aut vim iudicandi hoc quidẽ appetendum esse & bonum, illud verò fugiendum esse & malum? Id quidem certè nemo dicere queat.

Quæ sit ea quæ dicitur ars circa vitam. CAP. 24.

RVRSVM Stoici circa animum bona dicunt esse artes quasdam virtutes. Artem autem esse dicunt, quæ cõstat ex comprehensionibus coexercitatis. Comprehensiones verò fieri circa hegemonicũ. quomodo igitur in hegemonico (quod quidem secundum ipsos est spiritus) recondantur comprehẽsiones, & coaceruentur tot vt fiat ars, intellectu percipi non potest: quum posterior deformatio priorem deleat. quia & spiritus est fortasse, & ex toto moueri dicitur secundum quanque deformationẽ. Nam dicere Platonis ἀνθελκωτικὸν esse posse boni demõstratiuam, illud videlicet indiuisibilis & diuisibilis substantiæ

ſtantiæ temperamẽtum, & naturæ quam habet alterum & quam idẽ, aut numeros, meræ nugæ ſunt. Vnde nec circa animũ bonum eſſe poteſt. Quòd ſi neq; expetere ipſum, bonum eſt, nec extrinſecus ſubiectum eſt quod per ſe appetendũ ſit, nec circa corpus ſit, nec circa animum (vt ex mea ratiocinatione collegi) nihil quicquam natura bonũ, & propter ſupradicta, ne malum quidem eſt natura quicquam. Nam quæ aliis videntur eſſe mala, his dediti ſunt alij tanquam bonis, vt petulantiæ, iniuſtitiæ, auaritiæ, intemperantiæ, aliisq; huiuſmodi. Vnde ſi iis quidem quæ natura bona ſunt, hoc innatum eſt, vt omnes eodem modo moueant, at quæ dicuntur mala eſſe, non mouent vno omnes modo: nihil eſt natura malum. Iam verò ne indifferens quidẽ natura eſt quicquam, propter eam quæ de differentibus eſt controuerſiam. Nam (vt exemplo vtar) Stoici quidem ex indifferentibus alia aiunt προηγμένα eſſe. *i. promota, vel producta, aut præpoſita*: alia ἀποπροηγμένα. *i. remota, reiecta*: quædam etiam neque προηγμένα, neque ἀποπροηγμένα. Et προηγμένα ea eſſe quæ ſufficientem habent dignitatem, vt ſanitatẽ, diuitias: ἀποπροηγμένα autem, quæ non habent ſufficientem dignitatem, vt paupertatem, morbum. neque προηγμένα, neque ἀποπροηγμένα, quale eſt extendere aut contrahere digitũ. Aliqui verò nihil ex indifferentibus προηγμένον vel ἀποπροηγμένον eſſe aiunt. Vnumquodque enim indifferentium, pro variis circunſtantiis, interdum προηγμένον, videri interdum ἀποπροηγμένον. Nam ſi (vt inquiunt) diuitibus quidem tyrannus inſidietur, pauperes autem tranquillè & in pace degant, nemo non pauper eſſe malit quàm diues: adeò vt tum diuitiæ cenſeantur in numero τῶν ἀποπροηγμένων. Itaque quum vnumquodque eorum quæ dicuntur indifferentia, alij bonum eſſe dicant, alij malum, at omnes pariter indifferens ipſum eſſe exiſtimarent, ſi indifferẽs natura eſſet: nihil eſt natura indifferens. Sic etiam ſi quis natura appetendã eſſe dicat fortitudinem, quòd leones natura ad fortitudinis ſtudium tendãt, & tauri etiam, necnon aliqui homines, atque adeò ipſi galli gallinacei: dicimus fore quantum ad hoc attinet, vt timiditas quoq; inter ea quæ natura ſunt expetenda, cenſeatur: quia cerui & lepores, & alia complura animalia naturali impulſu ad ipſam feruntur. Imò & bona pars hominũ timida eſſe comperitur. Rarò enim vſuuenit vt quis pro patria ſeipſum morti exponat, vtpote quadã animi mollitie retentus: aut vt quis quadam animi elatione ductus, audax aliquod facinus aggrediatur. quin potius hominum bona pars hæc omnia vitat. Vnde & Epicurei ſe oſtẽdere putant, natura appetendam eſſe voluptatem.

Anima-

Animalia enim, simulatque nata sunt, quum adhuc deprauata nõ sint, cõtendere rectà ad voluptatẽ, fugere autem dolores aiunt. Sed enim his quoque responderi queat, quod mali est effectiuum, nequaquam esse posse natura bonum. at voluptatem malorum effectricem esse. Omni enim voluptati dolorem affixum esse, qui est secundum eos natura res mala. Exempli gratia, Voluptatem sentit ebriosus dum vino se ingurgitat: & gulosus, dum cibo: & libidinosus, dum omnem in libidine modum excedit. Verùm hæc & paupertatem & morbos efficiunt: quæ dolorifica sunt, & mala, vt censent. Non ergo natura bonũ est voluptas. Itidem verò & quod bonorum effectiuum est, natura malum non fuerit. at doloribus efficiuntur voluptates. Etenim scientias percipimus laborantes, & diuitias, & per laborem itidem quis diuitiis & amica sua potitur. Ipsa quoque valetudo acquiritur per dolores. Non ergo natura malum est labor. Nam si natura quidem bonum esset voluptas, malum autem labor, omnes eodem pacto circa ipsa affecti essent, vt dicebamus. Atqui videmus multos Philosophos laborem quidem & patientiam amplectẽtes, voluptatẽ autem aspernantes. Eodem autem pacto euerti possint & qui cum virtute coniunctam vitam natura rem bonam esse dicunt, eo quòd Philosophi nonnulli vitam voluptariam amplexati sint: adeò vt ex ea ipsa quę inter illos est controuersia, tale vel tale natura esse aliquid, refutetur.

Iam verò non abs re fuerit fortasse, paucis considerandas proponere magis etiam particulares opiniones de turpibus & nõ turpibus, de rebus illicitis & licitis, de legibus & cõsuetudinibus, & de pietate erga Deos, & de sanctitate erga mortuos, & similibus. Hoc enim modo de rebus faciendis aut non faciendis magnam comperiemus discrepantiam. Exempli gratia, Apud nos quidẽ turpe, imò verò etiã nefarium habetur, mascula venere vti: apud Germanos autem, vt fertur, turpe nõ est, sed vnum ex iis quæ vsu recepta sunt. Quinetiã apud Thebanos olim hoc turpe habitum non fuisse dicitur, & Merionem Cretensem ita vocatum aiunt ad expressam consuetudinis Cretensiũ significationem. Illum quoque Achillis erga Patroclum ardentem amorẽ ad hoc referunt nonnulli. Quod cur mirum vlli videatur? quũ etiam Cynici philosophi & Zenon Cittieus & Cleanthes & Chrysippus indifferens hoc esse dicant? Insuper verò & publicè cũ vxore cõgredi, quanuis apud nos turpe esse videatur, apud quosdam ex Indis non videtur esse turpe. Congrediuntur enim indifferenter publicè. quemadmodum etiam de Cratete Philosopho accepimus. Prę-

terea

terea & mulieres corpus proſtituere, apud nos quidem turpe eſt & probroſum, at verò apud multos ex AEgyptiis, honoratum. Aiunt enim eas quæ cum plurimis congrediuntur, ornamentum etiam geſtare periſphyrium, ſuæ gloriationis indicium. Quinetiã apud quoſdam ex illis puellæ ante nuptias dotem ex arte meretricia colligunt, deinde nubunt. Stoicos etiam audimus dicentes à ratione non abhorrere cum meretrice congredi, aut quęſtu à meretrice facto aliquẽ ſuſtentare vitam. Inſuper verò compunctũ notis eſſe, apud nos turpe & infame eſſe videtur: at multi AEgyptij & Sarmatæ ſuos fœtus compungunt. Itidem & inaures geſtari à viris, apud nos quidẽ turpe habetur, apud nonnullos autem ex Barbaris (vt apud Syros) nobilitatis eſt indicium. vſqueadeo vt etiam nonnulli, augentes hoc nobilitatis indicium, nares puerorum perforent, & ex illis annulos argenteos aut aureos appẽdant. quod apud nos haudquaquam vllus fecerit. Sicuti nec ſucco florum tinctam & talarem vir vllus hîc veſtem induerit, quum tamen alioqui hoc apud Perſas maximè decorum ſit, quod apud nos turpe eſſe videtur. Ac profectò apud Dionyſium Siciliæ tyrannum, quum huiuſmodi veſtis Platoni & Ariſtippo oblata fuiſſet, Plato quidem repudiauit, dicens,

Geſtare amictum muliebrem nunquam queam,
Quum mas creatus fuerim. At verò Ariſtippus accepit, dicẽs,
Nulla Bacchanalia
Contaminare mulierem caſtam queant.

Sic ergo & ex ſapientibus alteri hoc minimè turpe, alteri turpe videbatur. Illicitum etiam eſt apud nos matrem aut ſororem ducere in vxorem, at verò Perſæ (& inter eos potiſſimum magi, qui ſapientiam profiteri videntur) cum matribus matrimonia contrahunt: & AEgyptii ſorores ſuas ducunt in vxores: &, vt ait Poëta,

Iunonem vxoremque ſuam pariterq; ſororem
Iuppiter alloquitur. Quinetiam Cittieus Zenon ait à ratione alienum & abhorrens non eſſe, matris naturam ſuæ affricare, quemadmodum nec aliam corporis eius partem manu fricare, malũ vllus eſſe dixerit. Atque adeò Chryſippus in Politia ſua dogma hoc ponit, patrem ex filia, & matrem ex filio, & fratrem ex ſorore liberos procreare. Plato autem etiam generalius communes eſſe vxores debere pronuntiauit. Quũ præterea deteſtabile ſit apud nos ἀιχειεγᾶν, Zeno approbat: & alios etiam quoſdam vt bono quodam hoc vſos malo accepimus. Nec non humanas carnes edere, apud nos quidẽ

est illicitum: at sunt quædam nationes Barbaræ in quibus omnes ad vnum hoc pro re indifferenti habent. Et quid Barbaros commemorare oportet, quum Tydeus ipse cerebrum hostis edisse dicatur? & Stoici à ratione alienum nõ esse dicant vt quis carnes edat cum aliorum, tum verò suas? Præterea humano sanguine aram Dei contaminare, apud bonam partem hominum, atq; adeò apud nos, impiũ est: at Lacedæmonij in ara Orthosiæ Artemidis flagris acerrimè cæduntur, vt multus in aram Deæ defluat sanguis. Quid quòd Saturno hominem nonnulli immolãt: quemadmodum & Scythæ Artemidi hospites sacrificant? Nos autem cõtrà humano sanguine pollui templa censemus. Ad hæc, apud nos lex in adulteros animaduerti iubet: at apud nonnullos cum aliorum vxoribus congredi indifferens est. nec non Philosophi quidã cum aliena vxore misceri indifferens esse aiũt. Apud nos liberi parentũ curam gerere lege iubentur: at Scythę ipsos sexaginta annorum spatium prætergressos iugulant. Cur autẽ mirum hoc fuerit, quum Saturnus quidẽ falce verenda patris amputarit, Iupiter autem Saturnum in tartara præcipitauerit: atque adeò Minerua cum Iunone & Neptuno patri iniicere vincula conata sit? imò etiam suos liberos Saturnus interficere deliberauerit? Quinetiam Solon Athenienſibus legem περὶ τῶν ἀμελητῶν (*i. de indemnatis*) statuit, per quã vnicuique suum filium interficere permisit. at verò apud nos filium occidere vetant leges. Et Romanorum legislatores liberos sub patrum potestate, & eorum seruos esse iubẽt: & liberos suorum bonorum non esse dominos, sed patres, donec in libertatem asserti fuerint liberi, eodem modo quo ij qui ære comparantur serui: alij autẽ hunc morem, velut tyrannicum, repudiarunt. Præterea lex est vt homicidæ puniantur: at gladiatores perpetrato homicidio, honore etiã sæpe afficiuntur. Itidem & ingenuos homines cædere leges vetãt: at verò athletæ cædentes ingenuos, sæpe etiam occidentes, honores & coronas consequuntur. Lexque apud nos vnica vxore contentum esse vnumquenque iubet: at verò ex Thracibus & Gætulis (est autẽ quædam gens Libyæ) multas quisque habet. Prædari quoque apud nos quidem legibus cõtrarium & sceleratum habetur: at verò apud multos Barbaros infame nõ existimatur: imò verò etiam hoc fertur apud Cilices glorioſum fuisse, adeò vt eos qui inter prædandum obiissent, dignos esse quos honore prosequerentur iudicarent. Et Nestor quidem apud Poëtam postquam Telemachum & qui cum eo erant comiter accepit, iis dicit,

Estisne

Estísne incerta vagantes
Prædones quo more solent? Atqui si prædari fuisset absurdum, nequaquam eos tanta comitate & beneuolentia prosequutus fuisset: quia tales esse suspicari potuisset. Furari quoq; apud nos quidem legibus contrarium & iniustum habetur: at qui Mercuriũ dicunt furacissimum esse Deum, faciunt vt iniustum hoc nõ censeatur. Nam quomodo Deus sit malus? Adde quòd aiunt solitos Lacedæmonios punire fures, non quòd furati, sed quòd in furto deprehensi essent. Quinetiam vir ignauus & clypei abiector apud multos ex legis præscripto plectitur: (ideoque Lacæna illa mulier quæ clypeum filio ad bellum proficiscenti dabat, Tu, inquit, fili, aut hunc, aut super hunc) contrà verò Archilochus se nobis venditans quòd abiecto clypeo fugisset, in suis poëmatibus de seipso scriptum reliquit,

Nunc se aliquis Saius parma iactanter adornat,
In dumo quæ non sponte relicta mihi est.
Atque ita me eripui letho. Amazones autem, si quos parerent mares, claudos reddebant, vt nullum forti viro dignum facinus edere possent: at ipsæ res bellicas tractabant, quũ apud nos contrarium rectè & ordine fieri existimetur. Et mater Deũm semiuiros admittit: atqui quum Dea sit, nequaquam eos admittẽdos censuisset, si natura malum esset nihil virilis fortitudinis habere. Eodẽ pacto & quæ ad iustitiam & iniustitiam, & quæ ad honestum quod cum fortitudine coniunctum est pertinent, variis cõtrouersiis agitantur. Itidem verò de iis quæ ad pietatem & ad Deos spectant, variæ sunt & multum discrepantes opiniones. Nam bona pars quidem Deos esse ait, nec tamen desunt qui esse negent, ex quorum numero sunt Diagoras Melius, & Theodorus, & Critias Athenienſis. Atque ex iis qui Deos esse pronuntiarunt, alii patrios colunt Deos, alii eos quos Dogmaticorum sectæ sibi fingunt: quemadmodum Aristoteles quidem incorporeum Deum esse dixit, & extremitatẽ cœli: Stoici autem spiritum peruadentem etiam per illa à quorum aspectu quis abhorreat: Epicurus humana forma præditum: Xenophanes autem sphæram impassibilem. Deinde alii rerum nostrarum prouidentiam illi adscripserunt, alii vllam ei inesse negauerunt. Nam quod beatum est & incorruptibile, Epicurus ait neque ipsum negotia habere, neque aliis exhibere. Vnde & in communi vita alii vnum dicunt esse Deum, alii multos, & varias habẽtes formas: adeò vt in AEgyptiorum delabantur opiniones, qui canum formas & accipitrũ Diis affingũt, & boues,

& crocodilos, & nihil non pro Diis habent. Hinc etiam fit, vt quæ ad ſacrificia & Deorum cultum pertinent, omnino inter ſe valde diſcrepent. Nam quę in aliquibus templis pia, eadē in aliis impia. Atqui ſi natura pium & impium eſſet, nequaquam hoc exiſtimatum fuiſſet. Exempli gratia, Sarapidi nemo vnquam porcū immolauerit, at Herculi & AEſculapio immolatur. Ouem Iſidi ſacrificare nefariū, at illi quæ mater Deorum vocatur, & aliis Diis mactatur. Saturno ſacrificant hominem, quod bona pars hominū impium eſſe cenſet. Felem Alexandriæ ſacrificant Hero, & Tetidi blattam: quod apud nos nullus fecerit. Equo litant Neptuno, at Apollini Didymæo præcipuè hoc animal eſt inuiſum. Capras Artemidi ſacrificare pium eſt, nō autem AEſculapio. Multa alia huiuſmodi afferre poſſem, quæ ſtudio breuitatis ſilentio prętereo. Atqui ſiquod natura pium ſacrificiū eſſet & impium, apud omnes eadem eſſet de illo exiſtimatio. His verò eſſe ſimilia comperiemus quæ in victu ad Deorum cultū compoſito magna cū religione obſeruantur ab hominibus. Iudæus enim aut ſacerdos AEgyptius moriatur potius quàm carnē ſuillam edat. At Libys ouillam carnem guſtare, omnium maximè nefarium eſſe exiſtimat. Apud aliquos ex Syris columbam, apud alios victimas guſtare, itidem nefariū habetur. Quinetiam piſces in quibuſdā templis edere pium eſt, in aliis cēſetur impium. Iam verò & ex AEgyptiis qui ſapientes habiti fuerunt, alii caput animalis edere profanum eſſe arbitrantur, alii ſcapulam, alii pedem, alii neſcio quid aliud. Cepas verò nullus vnquam ederit eorū qui ſacris Caſii Iouis apud Peluſium initiantur: ſicuti nec Libycæ Veneris ſacerdos allium vnquam guſtauerit. Abſtinent præterea in templis nonnullis mentha, in aliis hedyoſmo, in aliis apio. Sunt verò qui ſe patrum capita potius quàm fabas eſuros dicant. Atqui apud alios hæc ſunt indifferentia. Carnes verò caninas guſtare nos profanum arbitramur, at nonnulli ex Thracibus canibus veſci narrantur. Fortaſſe etiam in vſu apud Græcos hoc fuit. Vnde & Diocles ex eorum ſchola qui Aſclepiadarum tempore fuerant, prodiens, quibuſdam ægrotis catulorum carnes dare præcipit. Sunt & qui humanas carnes (vt dixi) indifferenter edant: quod apud nos profanū eſſe exiſtimatur. Atqui ſi à natura eſſent tam ea per quæ piè ſancteque coluntur Dii, quàm illa quæ fiunt contra fas, apud omnes idem de illis eſſet iudicium. Sed & de pietate erga mortuos, his non diſſimilia dici poſſunt. Alii enim integra mortuorum corpora componentes, terra tegunt, ſoli oſtendere ipſos impiū exiſtimantes.

At

At Ægyptii inteſtina extrahentes condiunt defunctos,& ſecum ſuper terra habent. Ex AEthiopibus autem ij qui ſunt ἰχθυοφάγοι *i. piſcuori*, in paludes ipſos coniiciunt,piſcibus eſcam futuros:Hyrcani verò canibus ipſos vorandos exponunt:aliqui ex Indis vulturibus etiã. Troglodytis autem moris eſſe aiunt,vt in aliquem collem defunctum adducant, deinde religato eius capite ad pedes, ſaxis non ſine riſu petant.quum autem aggere iactorum lapidũ eum operuerint,diſcedãt. Sunt præterea nonnulli Barbari qui eos qui ſexaginta annorum ætatem exceſſerunt,immolatos comedunt: at eos qui iuuenes obierint, terra condunt. Aliqui etiam mortuos comburunt: ex quibus alii oſſa eorum ſumẽtes,recondita aſſeruant,alii temerè proiecta relinquunt. A Perſis autem aiunt ſuſpendi mortuos, & nitro condiri, ac tum demum faſciis inuolui. Alii verò quanto luctu mortuos proſequantur videmus. Quinetiam mortẽ ipſam alii horrendam & fugiendam eſſe ducunt:alii verò nihil tale de ea exiſtimant. Nã & ipſe Euripides ait,

Ecquis ſcit verum viuere iſtud ſit mori,
Mortémque vitam conditi terra putent?

Ipſe quoque Epicurus ait, Mors nihil ad nos. Nam quod diſſolutum eſt,ſenſu caret: quod ſenſu caret,nihil ad nos. Hoc etiam addunt, Si ex anima & corpore compoſiti ſumus,mors autem diſſolutio eſt animę & corporis,tum quidem quando ſumus,non eſt mors:(non enim diſſoluimur) quum autem mors eſt, nos non ſumus. Nam quòd non amplius ſit illa animæ & corporis compoſitio, ne nos quidẽ ſumus. Heraclitus autem ait & vitam & mortem eſſe & dum viuimus & dũ morimur. Nam quum nos viuimus, mòrtuas eſſe noſtras animas,& in nobis ſepultas: quum autem morimur,animas reuiuiſcere & viuere. Sunt verò & qui mortem nobis eſſe vita potiorem exiſtiment: quò pertinet id quod ait Euripides,

Quis nouit an quod viuimus ſit id mori,
Mori viciſſim iudicent vitam inferi?

Ex eadem autem opinione & hæc dicta fuerunt,

Non naſci, eſſet res mortalibus optima cunctis,
Nec ſolare oculis poſſe videre iubar:
At nato portas Orci tranſire repentè,
Et terræ indutum mole iacêre graui.

Scimus verò & quæ de Cleobi & Bitone feruntur, quæ ab Herodoto in mentione Argiuæ ſacerdotis commemorantur. Narrantur verò nonnulli etiam ex Thracibus circumſtantes infantem in lucẽ editum

tum lugere. Ergo neque mors inter ea quę natura ſunt horrenda, nec vita inter ea quę ſunt natura bona, annumerari debet. Nec quicquam ex ſupradictis natura tale eſt vel tale, ſed omnia ſunt opinione tenus, & ad aliquid. Eundem autem ratiocinandi modum etiam ad vnumquodque ex aliis transferre poſſit quiſpiam, quæ nunc, breuitatis rationem habentes, non expoſuimus. Quòd ſi de quibuſdam quæ ſit diſcrepantia, oſtendere illico non poſſumus, dicendum eſt fieri poſſe vt in aliquibus nationibus quas ignoremus, ſit de iis quoque controuerſia. Nam vt niſi ſciremus (verbi gratia) AEgyptiorum conſuetudinem eſſe vt ſorores ducant in vxores, falsò affirmaremus apud omnes pro confeſſo & indubitato haberi, non eſſe contrahendum cum ſororibus matrimonium: ita nec de rebus illis, in quibus eæ quæ ſunt diſcrepantiæ, ſub ſenſus noſtros non cadunt, affirmare decet non eſſe de ipſis controuerſiam: quum fieri poſſit (ſicuti dixi) vt apud aliquas nobis ignotas nationes ſit de iis controuerſia. Scepticus ergo tantá rerum cernens diſcrepantiam, de hoc quidem, quid natura bonum, quid malum, & quid faciendum, quid nõ, retinet aſſenſum, hac etiam in parte à Dogmaticorum temerario faſtu procul diſcedens: ſequitur verò citra vllam opinionem obſeruationem vitæ communis. Et propterea in iis quidem quæ opinabilia ſunt, paſſionis expers manet: at in iis quæ coacta ſunt, moderatè paſſionibus afficitur. Nam patitur quidem quatenus eſt homo ſentiendi facultate præditus: ſed nõ aſſumens illam præterea opinionem, nimirũ id quod patitur, natura malum eſſe, moderationem in iis quæ patitur ſeruat. Nam addere ſibi talem aliquam opinionẽ, peius eſt quàm ipſum pati. adeò vt aliquando ij quibus aliquod membrum abſcinditur, aut tale aliquid patiuntur, id tolerent: at qui illis adſtant, eo quòd opinionem illam conceperint de eo quod fit, eſſe malum, animo linquantur. Nam ille quidẽ certè qui ſibi aliquid natura bonum aut malum, vel prorſus faciendũ aut non faciendum ẽſſe ſtatuit, variè turbatur. Nam & quũ adſunt illi ea quæ mala exiſtimat eſſe ſecundum naturam, pœnis affici videtur, & quum iis quæ ipſi bona vidẽtur, potitus fuerit, & ob elatum nimia lætitia inflatumq; animum, & præ metu illa amittendi, necnon dum timet ne rurſus in iis verſetur quæ natura mala exiſtimantur ab eo, in perturbationes nõ mediocres incidit. Nã iis qui bona dicunt amitti non poſſe, ex dubitatione quã affert controuerſia, ſilentium imponemus. Vnde ratiocinãtes colligimus, ſi, quod mali effectiuũ eſt, malum & fugiendum ſit, perſuaſio autẽ hæc qua quis ſibi perſuadet hæc quidem

dem esse bona secundũ naturam, illa autẽ mala, perturbationes excitet: malũ esse & fugiendũ, sibi proponere & persuasum habere quidpiam esse malum aut bonum, quod ad naturam spectat. Et hæc quidem in præsentia de bonis & malis & indifferẽtibus dixisse sufficiat.

An sit ars circa vitam. CAP. 25.

Ex supradictis autem ne artem quidẽ vllam circa vitam esse perspicuum est. Si enim est talis ars, circa bonorum & malorum & indifferentium considerationem versatur. Itaque quum hæc inexistentia sint, inexistẽs etiam est quæ circa vitam *esse dicitur* ars. Et alioqui quũ non vno consensu relinquant artẽ vnam circa vitam omnes Dogmatici, sed aliam alii à se fictam supponant, obnoxii redduntur controuersiæ, & ratiocinationi ex controuersia sumptæ, quam quum de bono verba facerem proposui. Sed etiã si omnes (vt hoc supponamus) dicerent vnam esse artem circa vitam, verbi gratia, celeberrimam illam prudentiam (quæ apud Stoicos quidem somniatur, magis autem videtur premere quàm aliæ) consequẽtur nihilominus absurditates. Quia enim prudentia est virtus, virtutem autem solus habet sapiens, Stoici, quum non sint sapientes, non habebunt eam quæ circa vitam est artem. Atque adeò quũ non possit, secundum ipsos, subsistere ars, ne ars quidẽ vlla circa vitam erit, si ea quæ dicunt sequamur. Etenim artem esse tradunt, quæ constat ex comprehensionibus. comprehensionem autem, esse ad comprehensiuam phantasiam assensum. Inueniri autem nequit comprehensiua phantasia. Nam nec omnis phantasia comprehensiua est, nec quænã sit ex phantasiis comprehensiua dignosci potest. quia nec omni phantasia possumus iudicare simpliciter quæ sit comprehensiua, & quæ non sit: & quum egeamus comprehensiua phantasia ad dignoscendum quæ sit comprehensiua phantasia, ad infinitum compellimur: quum à nobis alia comprehensiua phantasia postuletur ad dignoscendam illam quam vt comprehensiuam phantasiam sumebamus. Stoici ergo talẽ nobis comprehensiuæ phantasię notionem exhibentes, veritatem non sequuntur. Nam quũ comprehensiuam phantasiam esse dicant quæ ab ente orta sit, ens autem esse quod comprehensiuam phantasiam mouere potest, in diallelum dubitationis modum incidũt. Si igitur vt circa vitam sit ars aliqua, prius oportet artem esse: vt autẽ subsistentiam habeat ars, oportet comprehensionem prius subsistentiam habere: vt autem subsistat comprehensio, assensum ad comprehensiuam phantasiam, comprehensum esse: inueniri autem nequit comprehẽsiua phantasia: inueniri

non

non poteſt quæ circa vitam ars *eſſe dicitur*. Illud præterea affertur: Omnis ars ex iis operibus quæ propriè exhibentur ab ipſa, comprehendi videtur. Atqui nullum proprium extat opus artis quæ circa vitam eſt. nam quodcunque dixerit quis eſſe huius opus, illud commune eſſe etiam cum rudi & imperita multitudine reperitur. quale eſt, Honorare parentes, Depoſita reddere, & alia omnia. Non ergo eſt vlla circa vitam ars. Neque enim ex eo quòd à prudenti animi habitu aliquid dici aut fieri videatur (vt aiunt quidam) quódnam ſit prudentiæ opus cognoſcemus. Nam ipſe prudens animi habitus incomprehenſibilis eſt, quum neq; ex ſeipſo & ex re præſenti, neq; ex ſuis operibus appareat. Nam hæc illi etiam cum imperito vulgo ſunt communia. Dicere autem nos ex æquabilitate actionum comprehẽdere qui ſint illi qui habeant artem quæ circa vitam eſt, hominum eſt vltra naturam loquentium, & potius optantium quàm vera dicentium.

Tali etenim mente eſt mortalis præditus omnis,
Qualis miſſa dies à patre hominúmque Deúmque.

Supereſt vt artẽ hanc quæ circa vitã verſatur, ex illis operibus quæ in ſuis libris deſcribunt, comprehendi dicamus. quæ quum multa & inter ſe ſimilia ſint, pauca, exempli gratia, commemorabo. Ipſe ergo princeps ſectæ eorum Zenon in *ſcriptis dictis* Ἀγωγαῖς, de puerorũ inſtitutione, cum alia ſimilia, tũ verò hæc dicit, Diuidere nihilo magis nec minus pædica quàm non pædica: nec fœminas quàm mares. non enim ſunt alia quæ pædica aut non pædica, nec fœminas aut mares deceant, ſed eadem illos decent. De pietate autem erga parentes idem ait, de Iocaſtæ & OEdipodis facto loquens, non fuiſſe mirum ſi matrem fricaret. Nam ſi quidẽ ægrotantem alia parte corporis fricans manibus, ei adiumentum aliquod afferebat, nihil in eo erat turpitudinis: ſi alias partes fricans delectabat, ęgritudinem illi adimens, adeò vt ingenuos ex matre liberos procrearit, *an* turpe *cenſebitur?* His autem Chryſippus aſtipulans in Politia ſcribit, Videntur autem mihi & hæc ita eſſe tranſigenda, quemadmodum nunc quoque non malè apud quoſdã in more poſita ſunt: vt & mater ex filio, & pater ex filia, & frater ex germana ſorore liberos procreet. Quinetiã in iiſdem libris humanarum carnium eſum inducit. ait enim, Quòd ſi ex viuis abſcindatur aliqua pars ad eſum vtilis, neq; defodere illam, neque temerè proiicere: ſed eam conſumere, vt ex noſtris alia pars fiat.

In libris autem περὶ παθικοῦ καθήκοντος *i. de officio*, de parentũ ſepultura ſcribens, hęc nominatim dicit, Mortuis autẽ parentibus, ſepulturis vtendum

dum ſimpliciſſimis, quippe quum corpus (quemadmodũ vngues, aut dentes, aut pili) nihil ad nos pertineat, & nullo erga id reſpectu aut curioſa obſeruatione inſuper opus habeamus. Ideoq; ſi quidem vtiles ſint carnes, illas in ſuum alimentum conuertent (quemadmodum & ſi aliquod ex propriis membris abſciſſum fuiſſet, verbi gratia, ſi pes) vti ipſo conueniens fuiſſet: ſin autem ſint inutiles, aut defoſſas relinquent, aut ex combuſtis cinerem relinquent, aut longius proiicient, nullam earũ rationem habẽtes, tanquã vnguium aut pilorum. Atq; his ſimilia quamplurima dicũt Philoſophi, quę nequaquã auſint facere niſi in Cyclopum aut Læſtrygonũ politia verſentur. Quòd ſi horũ quidẽ nihil agunt, quæ autẽ faciunt, communia ſunt illis cum vulgo: nullum extat peculiare opus illis quos artem quæ circa vitam eſt habere ſuſpicamur, peculiare. Ergo ſi artes ex peculiaribus operibus comprehendi omnino neceſſe eſt, nullum autẽ peculiare opus videmus artis quæ circa vitã eſſe dicitur: ipſa non comprehenditur. Ergo ne de illa quidem, eam eſſe exiſtentem affirmare quiſquam poteſt.

An hominibus indatur ars quæ circa naturam. CAP. 26.

IAM. verò ſi inditur hominibus ars quæ circum naturam: aut natura inditur ipſis, aut per diſciplinã & doctrinam. Verùm ſi natura quidem, aut quatenus ſunt homines, ipſis inditur, ars eſt quæ ſecundum naturam, aut quatenus non ſunt homines. Quatenus non ſunt homines, nequaquam: neque enim non ſunt homines. Sin quatenus ſunt homines, in omnibus hominibus ineſſet prudentia, adeò vt omnes prudentes eſſent & virtutis ſtudioſi & ſapientes. Atqui homines magna ex parte dicũt eſſe malos. Ergo ne quatenus quidem ſunt homines, ineſſe queat ipſis ars quæ circa naturam. Ne natura quidẽ igitur. Adde quòd quum artem ex comprehenſionibus coexercitatis conſtare tradant, per experientiam & diſciplinam aliquam, & alias artes & hanc ipſam de qua nunc agitur, potius percipi tradant.

An doceri poſſit ars quæ circum naturam. CAP. 27.

IAM verò ne doctrina quidem & diſciplina percipitur. Antequã enim hæc ſint ſubſiſtẽtia, tria pro cõfeſſis & indubitatis haberi oportet, rem quæ docetur, eum qui docet, & eum qui diſcit modum diſciplinæ. At nihil horum ſubſiſtens eſt. Ergo nec doctrina.

An ſit aliquid quod doceatur. CAP. 28.

NAM quod docetur aut verum eſt aut falſum. Et ſi quidẽ eſt falſum, nequaquam doceri poſſit (inexiſtens enim eſſe aiunt falſum. quę autem non ſunt, illa doceri nullo modo poſſunt.) Sed ne ſi verũ quidem

dem esse dicatur. Nam verum esse inexistẽs in mentione de criterio docuimus. Si ergo nec falsum nec verum docetur: præter hæc autem nihil est quod cadat in doctrinam: (neque enim his in doctrinam non cadẽtibus, dicet quispiam se docere ea de quibus dubitatur) nihil docetur. Adde quòd res quæ docetur, aut apparens est, aut incerta: sed si quidem est apparens, doceri non necesse habebit. nam quæ apparẽt, pariter omnibus apparent. At si incerta, quoniã incerta propter indiiudicabilẽ de iis controuersiam, incomprehensibilia sunt, vt sæpe docuimus, nõ poterunt doceri. Nam quod quis non comprehẽdit, quomodo id docere posset aut discere? Quòd si neque id quod apparet, neq; id quod incertum est, docetur: nihil docetur. Præterea, id quod docetur, aut corpus est, aut incõporeũ, vtrunq; autem eorum, siue apparens sit, siue incertum, doceri nõ potest, secundum eam quã modò attulimus rationem. Non docetur ergo quicquam. Insuper verò, aut quod est docetur, aut quod nõ est. Id certè quod non est, non docetur. Nam si docetur id quod non est: quia verorũ existimãtur esse doctrinæ, id quod non est, verum fuerit. Si autẽ verum sit, etiã existens erit. Verũ enim esse dicunt id quod est, & opponitur alicui. Atqui absurdum est dicere existere id quod nõ est. Ergo nec docetur id quod non est. Sed ne ens quidẽ docetur. nam si docetur ens, aut secundum quod ens est, docetur, aut secundũ aliquid aliud. Sed si quidẽ secundũ id quod ens est, doceri posse dicatur, erit ex entibus: & propterea nõ erit docibile. Nã doctrinas ex aliquibus indubitatis & indocibilibus fieri oportet. Nõ ergo ens, secundũ id quod est ens, docibile est. Verùm nec secundũ aliud quidpiã: nam ens nõ habet aliud accidens ipsi quod nõ sit ens. Ergo si ens secundũ id quod ens est, nõ docetur, nec secundũ aliquid aliud docebitur. Illud enim quodcũq; sit accidẽs ipsi, ens est. Deinde, siue apparẽs sit ipsũ ens quod doceri dicẽt, siue incertũ, supradictis dubitationibus subiacẽs, indocibile erit. Quòd si neq; id quod est docetur, neq; id quod non est, nihil est quod doceatur.

An sit docens & discens. CAP. 29.

Hoc autem euerso, simul etiã doctor & discipulus euertuntur: nihilominus tamen etiã seorsum de illis dubitandi causæ proponuntur. Nam aut artifex artificẽ docet, aut artis imperitus imperitũ artis: aut artis imperitus artificẽ, aut artifex imperitum artis. Artifex quidẽ certè artificem nõ docet: neuter enim ipsorum; quatenus est artifex, disciplina opus habet. Sed ne artis quidẽ imperitus imperitũ artis docebit, nihilo magis quàm cæco cæcus dux esse potest. Neq; verò imperitus

peritus artis docebit artificē. ridiculum enim profectò hoc foret. Superest vt artificem docere imperitū artis dicamus: quod & ipsum fieri nō potest. Nullo enim modo subsistere artifex poterit, quia neque sponte naturali quisquā & simulatq; natus est, artifex existere cernitur, neq; ex imperito artis fit aliquis artifex. Aut enim vnū theorema & vna comprehēsio artificē reddere potest eum qui alioqui sit imperitus artis, aut nequaquā. Sed si quidem comprehensio vna artificem facit eum qui imperitus artis erat, primùm quidem dicere poterimus artē non constare ex comprehensionibus: (nam qui nihil prorsus nouit, si vnum theorema artis doceatur, hoc modo artifex appellari possit) deinde si dicat aliquis, eū qui aliqua theoremata artis perceperit, sed opus habet adhuc vno, & propterea sit artis imperitus, si vnum illud assumat, artificē ex imperito artis effectum iri per comprehensionem vnā, ex hoc quod dicet, omnes facultatis percipiendarū artium exortes reddet, & ab ea excludet. In particularibus enim hominibus ostendere non poterunt aliquē qui artis quidem imperitus sit adhuc, futurus autē sit artifex si vnū aliquod theorema præterea perceperit. Non enim scit quisquā enumerationem præceptorū cuiusq; artis: ita vt enumeratis theorematibus iam cognitis, dicere possit quot ad implendū theorematum artis numerū desiderentur. Ergo vnius theorematis cognitio nō facit artis imperitum artificem. Si autē hoc verum est, quoniā non omnia theoremata artium percipit quisquā simul & semel, sed si percipit, vnumquodq; sigillatim percipit (vt hoc etiā aliquis per suppositionem concedat) is qui vnumquodq; theorema artis per se & seorsum ab aliis percipere dicitur, nequaquā artifex fuerit. Dicebamus enim nō posse cognitionem vnius theorematis, eum qui sit imperitus artis, facere artificem. Ergo ne artifex quidē euadet is qui artis fuerit imperitus. Vnde etiā propter hæc videtur insubsistēs esse artifex: propterea verò & doctor. Verùm ne is quidē quem discere aiūt, si imperitus artis sit, artis theoremata cuius est imperitus, discere & comprehēdere potest. Nā vt qui natus est cęcus, quatenus est talis, nō possit assumere colorū perceptionē: nec qui natus est surdus, percipere vocē queat: ita nec is qui sit imperitus artis, possit theoremata artis comprehēdere cuius est imperitus. Nā hoc modo idem fuerit artifex & imperitus artis eorundē. imperitus artis, quia ita suppositum est: artifex autē, quia comprehensionem habet artis theorematū. Ergo ne artifex quidē imperitum artis docet. Quòd si neque artifex artificē docet, neque imperitus artis imperitū artis, neque im-

peritus artis,artificem, neq; artifex imperitum artis:præter hæc autẽ nihil eſt:neque docens eſt,neque diſcens. Quum autẽ non ſit neque docens neque diſcens, etiam ſuperuacaneus eſt doctrinæ modus.

An ſit diſcendi modus. CAP. 30.

NIHILOMINVS tamen de eo huiuſmodi argumentis quæſtio agitatur. Nam modus docendi aut actu fit,aut oratione. At neq; actu fit neq; oratione,vt oſtendemus. Ergo modus etiam docendi eſt imperueſtigabilis. Actu quidẽ non fit doctrina, quia actus eſt eorũ quæ oſtenduntur. quod autẽ oſtenditur,omnibus eſt apparens. quod autẽ apparet,quatenus apparet,omnibus eſt comprehenſibile: quod autẽ eſt omnibus promiſcuè comprehẽſibile,in doctrinã non cadit. Nihil eſt ergo actu docibile. Iam verò ne oratione quidem docetur quicquam. hæc enim aut ſignificat aliquid,aut nihil ſignificat. ſed nihil ſignificans,neq; ad docendum quidẽ quicquam idonea erit. Sin autem aliquid ſignificet,aut natura ſignificat,aut poſitione: & natura quidẽ non ſignificat,quia cuncti quoſcunq; audiunt,nõ intelligunt. vt Græci Barbaros,& Barbari Græcos. Quòd ſi poſitione ſignificat,manifeſtũ eſt fore vt ij quidẽ qui prius comprehenderint ea quibus appellationes ſunt impoſitæ,illa percipiant,nõ quòd ex illis *appellationibus* doceantur ea quæ ignorabant, ſed quòd ad recordationẽ veniant, & memoriã ſibi renouent eorũ quæ ſciebant. At ij qui neceſſe habẽt ea diſcere quæ ignorãt, nec ea norunt quibus impoſitæ ſunt appellationes,nihil percipient. Itaq; ne diſciplinæ quidem modus ſubſiſtẽs eſſe poſſit. Nam is qui eſt doctor,comprehenſionẽ theorematũ artis quę docetur indere debet diſcenti,vt ille demũ perceptis theorematis ex quibus ars cõſtat,artifex euadat. At nihil eſt comprehenſio, vt antea docuimus. Ergo ne modus quidẽ doctrinæ ſubſiſtere poteſt. Quòd ſi neque docetur aliquid,neq; eſt docens,neq; diſcens,neque modus diſciplinæ,nimirũ ne diſciplina quidẽ eſt,aut doctrina. Atq; his quidem generalioribus argumentis diſputationẽ aduerſus diſciplinã & doctrinam aggreſſi ſumus. ſed & talis quęſtio de arte etiam quæ circa vitam eſſe dicitur,agitari poteſt. Rem quę docetur, videlicet prudentiam,inſubſiſtentẽ eſſe oſtendimus in ſuperioribus. Inſubſiſtẽs eſt autem is etiam qui docet & qui diſcit. Nam aut prudens prudentẽ docebit artẽ quæ circa naturã eſt,aut imprudens imprudentem: aut imprudens prudentem:aut prudens imprudẽtem. At nullus horum vllũ docet. Non ergo docetur ars quę circa vitam eſſe dicitur. Et de aliis quidẽ fortaſſe etiam ſuperuacaneum fuerit dicere: ſed ſi prudens imprudẽ-

prudentem docet prudentiam: prudẽtia autem ars eſt bonorũ & malorũ & neutrorum: imprudens, quũ careat prudentia, bona & mala & neutra ignorat. Ignorans autẽ hęc, certè quum prudens eum docebit bona & mala & neutra, audiet tantùm ea quæ dicentur, non item ea cognoſcet. Nam ſi ea percipiat dum in imprudentia verſabitur, erit etiam imprudentia, bonorũ & malorum & neutrorũ contemplatiua. Atqui, ſecundũ eos, imprudentia nõ eſt horũ contemplatiua (alioqui imprudens eſſet prudens) ergo imprudẽs ea quę à prudente dicuntur aut fiunt, non percipit, ſecundum quidẽ diſciplinæ formam. Quòd ſi non percipit, ab ipſo doceri nõ poſſit: quum etiam nec actu nec oratione doceri poſſit, vt antea diximus. Iam verò ſi neq; per diſciplinã, neque per doctrinam inditur cuiquam ars quæ circa vitã eſſe dicitur, neq; natura, ea profecto ars quam philoſophi circa vitam eſſe aiunt, illam ſemper in ore habentes, nullo modo inueniri poterit.

An ars quæ circa vitam, eam habenti ſit vtilis. CAP. 31.

IAM verò etiamſi quis valde ex abundanti conceſſerit, indi alicui eam artẽ quam circa vitã eſſe ſomniant, damnoſa & perturbationis cauſa habentibus ipſam potius quàm vtilis eſſe comperietur. Atque vt ſtatim, exempli gratia, pauca è multis proferamus, poſſet vtilis eſſe ſapienti ea quæ circa vitam eſt ars, continentiam ei prębens aduerſus malorũ appetentias, & bonorũ inappetentias. Sapiens enim qui ſecundũ eos dicitur continens, aut ſecundũ id dicitur continens quatenus in nulla eſt appetentia ad malũ, & inappetentia ad bonũ: aut quatenus habebat quidẽ prauas appetentias & inappetentias, ſed eas ratione ſuperauit. Verùm quatenus quidem non verſatur in malis deliberationibus, nequaquã dicatur continens. Non enim ſe continebit ab eo quod nõ habet: & quemadmodũ nemo dixerit eunuchum eſſe rerũ venerearum continentẽ, & eum cui vitiatus eſt ſtomachus, continentem eſſe in ciborum fruitione: (nullo enim modo ipſi talia conſectantur, ita vt per continentiã conſectationem eorũ oppugnare debeant) eodem modo ſapientẽ appellare non oportet continentem, eo quòd ipſi non innaſcatur affectio aduerſus quam futurus ſit continens. Quòd ſi verſatur quidẽ in malis deliberationibus, vincit tamẽ eas ratione, primùm quidem cõcedent, nihil illi prudentiã profuiſſe, vtpote qui adhuc in perturbationibus ſit, & auxilio egeat: deinde etiã infœlicior eſſe reperitur iis qui mali eſſe dicuntur. Nam ſi appetitione animi ad aliquid ducitur, perturbetur neceſſe eſt: ſi autem ratione ſuperat, continet in ſeipſo malum, & propterea magis perturbatur

quàm ille malus qui non amplius hoc patitur. Nam si appetitu animi agitur, perturbatur: si autẽ cupiditates assequitur, desinit perturbari. Non est ergo continens quantum ad prudentiam, ipse sapiens: aut si est, omniũ hominum est infœliciſſimus. Itaque illi nõ vtilitatem sed perturbationẽ maximã præbuit quæ circa vitã esse dicitur ars. Eum porrò qui existimat se habere artem quæ circa vitam est, & per eam cognouisse quæ bona sunt secundum naturã, & quæ mala, valde perturbari & quum bona & quũ mala adsunt, in superioribus docuimus. Dicendum est igitur, si nec bonorum nec malorũ nec indifferentium subsistentia pro confessa & indubitata habetur, & ars quę circa vitam est, fortasse quidem & ipsa insubsistens est: quanuis tamen subsistere concedatur (per suppositionem) nullam vtilitatem habẽtibus ipsam affert, imò verò contrà, perturbationes maximas eorum animis indit: Dogmatici etiam in morali parte eius quæ philosophia vocatur, frustra supercilia attollere videri debent. Et his quidem de morali etiam *philosophiæ* modo disputatis (quibus plura hypotypoſeωs mensura admittit) hîc etiam tertium librum & totum Pyrrhoniarum hypotypoſeωn tractatum claudimus, si illud addiderimus.

Quare Scepticus interdum ratiocinationes quantum ad probabilitatẽ attinet debiles de industria proponat. CAP. 32.

SCEPTICVS, eò quòd sit humanus, Dogmaticorũ arrogantiam & temerariã insolentiã pro viribus sanare vult ratiocinando. Quemadmodũm igitur corporaliũ morborum medici diuersæ potentię habent remedia: & iis quidẽ qui vehementi morbo laborãt, eorum vehementissima quæq; adhibent: iis qui leuiter ægrotant, leuia: ita etiã paris roboris non sunt omnes quas Scepticus proponit ratiocinationes: sed quæ sunt ex illis solidiores, quæ & validè possunt opiniones Dogmaticorũ euertere, erga eos qui grauiter temerariæ insolentiæ morbo laborãt, vtitur: leuioribus autẽ erga eos qui hunc arrogantiæ morbum in superficie tantum, ideoq; facilè sanabilem habent: & huiusmodi qui ratiocinationibus probabilibus, alioqui leuioribus, profligari possit. Hinc ergo fit vt Scepticus aliquando ratiocinationes quæ, quod ad probabilitatem attinet, robustiores, aliquando debiliores videntur, proponere de industria non dubitet, vtpote quę ipsi sæpenumero ad consequẽdum id quod persequitur, sufficiant.

PYRRHONIS ELIENSIS PHILOSOPHI VITA, EX DIOGENE LAERTIO.

Ex vulgata interpretatione, sed multis in locis castigata.

PYRRHO Elienſis Pliſtarchum habuit patrẽ: quod etiã Dioeles tradit. Is (vt Apollodorus ait in Chronicis) pictor fuit primùm, atque (vt Alexander in Succeſſionibus ſcribit) Dryſonem Stilponis filiũ audiuit, deinde Anaxarchum: illi vbiq; adhærens, ita vt Gymnoſophiſtas in Indiam adierit, Magisq; congreſſus ſit. Vnde & nobiliſſimè philoſophiam tractaſſe videtur, commentus modum quo de omnibus nihil decerneret, neque quicquam comprehendi poſſe diceret, vt Aſcanius Abderites auctor eſt. Negabat enim quicquã turpe eſſe aut honeſtum, iuſtum vel iniuſtũ. eadem ratione & in omnibus nihil verè eſſe, cæterùm lege atq; conſuetudine cuncta homines facere. Neque enim eſſe quicquam iſtud potius quàm illud. Conſentanea autem ad hæc illi & vita erat. Nihil enim declinans nihilque deuitans, ſuſtinebat omnia, currus ſi fortè occurriſſent, & prærupta, & canes, & talia, nihil omnino ſenſibus permittens. Seruabatur autem, vt Caryſtius Antigonus refert, à ſequentibus ſe neceſſariis. Porrò Æneſidemus ipſum de aſſenſu quidẽ retinendo philoſophatum eſſe tradit, non tamen imprudenter geſſiſſe ſingula. Vixit autem ad annos ferme nonaginta. Ceterùm Antigonus Caryſtius in libro quem de Pyrrhone ſcripſit, hęc de illo memorat, ipſum principio quidem obſcurũ & pauperem, pictoremq; fuiſſe, ſeruariq; in Elide in gymnaſio λημματίσας, non infœliciter ab eo elaboratos. Quin egredi ſolitum & ſolitarium viuere, raroq; apparere domeſticis. Hoc autem idcirco facere, quòd audiſſet Indum quendã Anaxarcho exprobrantem quòd nullum doceret virum bonũ fieri, quum ipſe regias aulas frequens tereret, & regibus obſequeretur. Semperq; eodem perſeueraſſe vultu atq; habitu, adeò vt ſi quiſpiam illum inter dicendũ deſereret, ipſe tamen quod cœperat perageret: quum alioqui in adoleſcentia mobilis fuiſſet. Sæpe (inquit) peregre proficiſcebatur, nemini quò pergeret prædicens, & quibus volebat congrediebatur. Et quum aliquando Anaxarchus in ſcrobem incidiſſet, ille pertranſiit, nullam ei opem ferens. Eumque quum ob id

plerique

plerique culparent, Anaxarchus ipſe laudabat, vt indifferēter & ſine affectu ſe habentem. Quum ſecum loqui aliquando deprehenſus eſſet, rogatus cur id faceret, meditor, inquit, bonus vt ſim. In quæſtionibus à nemine contemnebatur, quòd obiter ſolumque ad interrogata diceret. Qua ex re factū eſt vt Nauſiphanes adhuc adoleſcentulus ab eo captus ſit & allectus. Aiebat enim oportere affectus quidem eſſe Pyrrhonis, ſuiipſius autem verborum. Dicebátque ſæpenumero Epicurum conuerſationem inſtitutúmque Pyrrhonis admiratum, ipſum de ſe percontari aſſiduè ſolitum. Tanto autem in honore à patria ſua habebatur, vt eum pontificem conſtituerit, atque illius gratia philoſophos publico decreto omnes immunitate donauerit. Complures item habuit *inſtituti ſui, hoc eſt* rerum negligentiæ & contemptus, æmulos. Vnde & illum complectitur mirificè Timon in Pythone, & in Sillis, quòd liber euaſerit omnibus perturbationibus, ſuperſtitionéque & vanitate, & captione ſophiſtica, ac Dei inſtar inter homines regnarit.

Miror qui tandem potuiſti euadere Pyrrho
Turgentes fruſtra, ſtupidos vanoſque ſophiſtas,
Atque impoſturæ fallacis ſoluere vincla:
Nec fueris curæ ſcrutari, Græcia quali
Aëre cingatur, neque vbi aut vnde omnia conſtent.

Et iterum in Indalmis,

Abs te illud miſerè optarim cognoſcere Pyrrho,
Quí fuerit facilis lataq; vita tibi,
Solus vt in viuis gereres te numinis inſtar.

Hunc autem Athenienſes etiam ciuitate honorauerunt, vt refert Diocles, quòd Cotyn Thraciū interemiſſet. Piè verò & cum ſorore ſua obſtetrice vixit, vt Eratoſthenes in libro De diuitiis & paupertate refert, quo tempore ipſe publicè auiculas porcellósque venundabat: domíque indifferenti mundicia erat. Fertur ob eiuſmodi indifferentiam & ſcrofam lauare ſolitus, & quum ſorori quandoque ſuccenſuiſſet (Philiſta autem vocabatur) arguerétque illum quiſpiam *vt immemorem inſtituti ſui*, nō, inquit, mulierecula documentum erit noſtræ indifferentiæ. Rurſum quū ſe inuadentem canem repuliſſet, cauſanti cuidam, Graue, inquit, eſt & perdifficile hominem penitus exuere. Certandum verò pro viribus, primùm quidem operibus, alioqui vel ratione aduerſum res. Aiunt illum & medicamenta putrifica, & ſectiones, & vſtiones ſibi vlceri cuipiam adhibitas tanta tuliſſe cōſtantia,

tia, vt ſupercilia ne contraxerit quidem. Eius animi magnitudinẽ & Timon in iis quæ ſcripſit ad Pythonem proſequitur: Philo quoque Athenienſis ipſius neceſſarius, illum Democriti mentionem facere conſueuiſſe, tum etiam Homeri dixit, mirantem illum eius verſiculum, aſſiduéque pronunciare ſolitum,

Tale quidem genus eſt hominum quale eſt foliorum.

Amplectíque quòd homines muſcis & auibus comparet. Illos item perlibenter & ſæpe proferre,

Quin tu igitur morere, & plora mihi, amice, viciſſim.
Nam & periit Patroclus, qui te ſuperabat abundé.

Sicut & cætera illius quibus inconſtantia & inania ſtudia atque pueriles hominũ motus indicantur. Poſidonius autem de illo tale quiddam retulit. Naui aliquãdo ferebatur, & quum ſocij tempeſtate acti deiectiore animo eſſent, ipſe tranquillo animo porcellũ in naui edentem oſtendebat: dicens oportere ſapientem hanc illius imitari ſecuritatem. Solus hunc Numenius dogmata etiam edidiſſe aît. Huius præterea memorabiles fuere diſcipuli: ex quibus Eurylochus, cuius iſtud notatur vitium. Aiunt illum aliquando ita furore inſtigatum vt ſumpto veru cum carnibus coquum in forum vſque perſequeretur: & in Elide quæſtionibus eruditorum fatigatum, abiecto pallio Alphæum tranaſſe fluuium. Erat autem ſophiſtis infeſtiſſimus, ſicuti & Timon ait. Philo autem in diſputationibus erat frequentior. Vnde & Timon de illo ait,

Et meditandum inter, & ſtrepitu turbaq; remotum,
Litibus haud ſtolidè addictum famæque Philonem.

Hecatæus præterea Abderites, & Timon Phliaſius Poëta, Sillorũ ſcriptor, de quo dicemus: Nauſiphanes quoq; Teius (cuius plerique Epicurum auditorem fuiſſe tradunt) eius diſcipuli fuerunt. Hi omnes à magiſtro quidem Pyrrhonij, cæterum à dogmate ἀπορητικοὶ & σκεπτικοί, prætereáque ἐφεκτικοὶ & ζητητικοὶ appellabantur. Eſt enim ζητητικὴ philoſophia ſic dicta quòd ſemper in veritatis inquiſitione verſetur. Porrò σκεπτικὴ, quia ſemper σκέπτεται, *id eſt, ſecum commentatur*, & nunquam inuenit. ἐφεκτικὴ autem dicitur ab euentu: quòd poſt inquiſitionem ambigatur itidem. ἀπορητικὴ verò, quòd eius ſectatores ſemper addubitent. Atque à Pyrrhone Pyrrhonij, vt diximus, denominati ſunt. Enimuero Theodoſius in ſcepticis capitulis ſcepticam Pyrrhoniam minimè appellari oportere ait. Nam ſi quidẽ motus & agitatio mentis alterius comprehendi à nobis nõ poteſt, profectò Pyr-

rhonis affectũ ignorabimus. At ſi illum ignoremus, Pyrrhonij haud quaquam dicemur. Præterquam quòd neque Pyrrho primus ſceptices inuentor fuerit, neque ea dogma aliquod habeat. Rectius autem diceretur Pyrrhonis moribus ſimilis. Eius ſectæ principem Homerum fuiſſe plerique autumant, quòd is in ſuis ſcriptis de rebus eiſdem præter cæteros aliàs aliter loquitur, neque certò quicquam in rebus pronuntiat, ac certã fert ſententiam. Deniq; & ſeptẽ ſapientes in hoc genere fuiſſe verſatos, quorũ illa ſint, Nihil nimis: &, Sponſioni adiacet damnum. Quo ſignificetur, qui fideiuſſor exiſtat, illum è veſtigio certa compertáque incommoda ſubſequi. Archilochum item & Euripidem id genus exercuiſſe, vbi Archilochus quidem ait,

Ea mens eſt hominibus, Glauce Leptinis fili,
Qualem mortalibus in dies Iuppiter mittit. Item Euripides,
Sentire verò quippiam quid hos ferunt
Homuncioneſ? nam neſcimus id quidem
An rectè agamus, an ſecus quod quis velit.

Sed & Xenophanes & Zeno Eleates ac Democritus ſecundum eos ſceptici ſunt. ex quibus Xenophanes quidem ait,

Nemo aliquid certò nouit, vel nouerit vnquam.

Zeno autem motum tollit, dicens, Omne quod mouetur, neque in quo eſt mouetur loco, neque in quo non eſt. Porrò Democritus excluſis qualitatibus, vbi, ait, lege calidum, ibi lege frigidum. Eſt autem cauſa atomi & vacuum. Ac rurſus, Cauſa quidem nihil nouimus. nam veritas in profundo eſt. Plato item id quidem quod verum ſit Diis Deorumque filiis cõcedit, cæterùm rationem probabilem perquirit. Euripides quoque dubitat an viuere ſit emori, moriq́ue viuere mortales putent. ait enim,

Quis nouit autem an viuere hoc ſit emori,
An emori hoc ſit quod vocamus viuere?

Empedocles item quædam vix dici poſſe, alia neque auditu percipi, neque mente comprehẽdi ait: idque ſolum probari quod quiſq; putarit. Heraclitus itidem de rebus maximis coniectandum aſtruendumque eſſe quippiam temere, negat. Hippocrates itidem ambiguo atque humano more loquitur: atque longe antè Homerus,

Lingua volubilis eſt hominum, verbiſq; referta. &
Verborum hinc atque hinc ingens eſt copia cuiuis. &
Quale prior dixti, reddetur tale viciſſim.

AEquas verborum vires obiectionesque ſignificans. Itaque huiuſmodi

modi ſceptici ſectarum omnium dogmata aſſiduè euertebant, nihil ipſi dogmatis afferentes, atque cæterorum tantùm enuncianda dogmata atque enarranda proponentes nihil definiendo, neque hoc ipſum quidem etiam. Et ipſum quoque nihil definire tollebant, dicentes illud, Nihil definimus. nam profectò definirent. cæterùm ſententias aliorum proferimus noſtræ infirmitatis indicium. perinde ac ſi annuentes hoc indicare poſſibile eſſet. Ex eo igitur quod dicunt, Nihil definimus, affectio ἀφέλκτα *dicta, quòd neutrã in partem ſententiam propenſius inclinet*, inſinuatur. Ac per id ſimiliter quod proferunt, Nihilo magis, atque id, Omni rationi ratio oppoſita reperitur, & ſimilia. Dicitur autem nihilo magis etiam poſitiuè de quibuſdã quaſi ſimilia ſint, vt Nihilo magis pirata malus eſt quàm mendax. Verùm ab huiuſmodi ſcepticis non poſitiuè, ſed negando dicitur. ſicuti ab improbante quum dicitur, Nihilo magis Scylla fuit quàm Chimæra. Ipſum verò Magis aliquando per comparationem pronunciatur (vt quum dicimus magis dulce mel quàm vuam eſſe) aliquãdo item poſitiuè, ac per negationẽ, vt quũ dicimus, Magis prodeſt virtus quàm obeſt. Significamus enim virtutem prodeſſe, non obeſſe. Verùm & ipſam vocem Nihilo magis ſceptici tollunt. Sicuti enim non magis eſt prouidentia quàm non eſt, ita & ipſum Nihilo magis, nihilo magis eſt quàm nõ eſt. Significat igitur & ea vox (ſicut & Timon in Pythone ait) nihil definire, verùm hęrere ambiguum. Porrò illud dictũ, Omni rationi *ratio oppoſita reperitur*, & ipſum colligit aſſenſus retentionem. Nam ſi quidem diſſidẽtibus rebus, verba *vel rationes* tantundem valeant, veritatis ignoratio ſequitur. Ac ne huic quidem rationi deeſt ratio quæ aduerſetur. Quæ & ipſa quũ ſuſtulerit reliquas, à ſemetipſa ſublata peribit. non ſecus atque medicamenta, quæ vbi epota prius materiam exhauſerint, & ipſa egeruntur ac pereunt. Aiunt autem Dogmatici ſe non modò nõ tollere, verùm & aſſerere & confirmare rationem. Solùm itaque miniſtris vtebãtur rationibus. Neq; enim fieri poterat quin ratio à ratione tolleretur: quemadmodũ dicere conſueuimus locum nõ eſſe: &, Locum omnino dicere oportet, ac ſi non dogmatis, at demonſtrationis ratione. Nihilque ſecundum neceſsitatem fieri, & tamen neceſsitatem dicere oportet. Tali quodam interpretationis modo vtebantur. Res enim non eiuſmodi per naturam eſſe quales viderentur, ſed videri tantùm. Atque ea inquirere ſe dicebant, non quæ intelligerent (quod enim intelligitur liquet) ſed quæ ſenſibus perciperent ac communicarent. Eſt igitur Pyrrho-

nis ratio recordatio quædam earum rerum quæ videtur, siue quomodolibet intelliguntur: secundum quam omnia omnibus conferuntur, eaque comparata inutilissima plenaque perturbationis esse cernuntur, sicut ait AEnesidemus in introductione in Pyrrhonia. Porrò ad eas quæ in speculationibus sunt oppositiones, quũ prius ostenderint quibus modis res persuadeant, eisdem auctoribus illarum fidem tollunt. Nam persuadere quidem ea quæ secundum sensus concorditer se habent, & quæ nunquam vel certè rarò mutationẽ accipiunt: consueta item, & quæ legibus visa sunt distincta, atque admirationi habita. Demonstrabant itaque ex iis quæ contraria sunt, persuasiones æquales esse persuadentibus. Porrò dubitationes circa concordiã earum rerum quæ vel aspectu vel intelligentia percipiuntur, decem modis tradebant, quibus subiecta differre videbantur. Ex his primus est, qui cõstat ex animalium differentiis ad voluptatem & dolorem, ad commoda & incommoda. Ex eo autem colligitur non easdem ac eisdem imaginationes incidere, quodq; eam pugnam necessariò sequitur ambigere. Quippe animalium alia absque coitu gigni (vt sunt quæ in igni viuunt, quę πυρίδια vocantur: phœnixque Arabicus, atque teredines) alia verò ex cõgressu, vt homines & cætera. Atque alia sic, alia sic comparata sunt. Quocirca etiã sensibus differunt: nam aquilæ acutissimè vident, canis sagacissimè olfacit. Est igitur cõsentaneum, quæ differenter oculis incidunt, eorum itidem differre phantasmata. Nam capræ quidem virgulta alimento esse, homini autem amara atque insuauia. Cicutam quoque coturnici nutrimentũ, homini inferre perniciem. Suem item stercus edere, quod minimè equus attingat.

Secundus ex hominũ ingeniis per gentes comparationesque colligitur. Demophon enim mensis præfectus Alexandri, ad vmbrã calefiebat, Soleque rigebat. Andron item Argiuus, vt ait Aristoteles, per arida Libyæ loca absque potu iter agebat. Alius item medicinæ, agriculturæ alius, alius mercaturæ studiosus est. Atque ista quidem aliis prosunt, aliis obsunt. quamobrẽ retinendus assensus est. Tertius ex differentibus sensuum poris accipitur. Namque malum aspectui quidem pallidum, gustui dulce, tactui læue, olfactuique fragrantia odoris gratissimum incidit. Eadémque forma pro speculorũ varietate non eadem cernitur. Consequens igitur est, quod apparet, nõ magis id esse quàm aliud. Quartus, circa affectus communiter vicissitudinesque versatur, puta sanitatem, morbum: somnum, euigilationem: gaudium, tristitiam: iuuentam, senectam: audaciam, metum: indigentiam,

digentiam, copiam: amicitiam, odium: calorem, frigus: quòd videlicet respiretur, at vicissim spiritus meatus intercludãtur. Diuersa itaq; videntur quæ incidunt propter dispositiones quaslibet. Neque enim qui vesani sunt, præter naturam se habẽt. Quid enim illi magis quàm nos? namque & nos Solem veluti stantem intuemur. Theon autem Tithoreus Stoicus dormiẽs in somnis ambulabat, Periclísque seruus in summo tecto. Quintus circa leges atque instituta, fabulosásque probationes, atque artificialia fœdera, dogmaticásq; opiniones versatur. In eo continentur quæ de honestis ac turpibus, verisque & falsis: déque summo bono, de Diis, & generationibus, & corruptione omnium quæ apparẽt, disputãtur. Denique quod apud alios iustum, apud alios iniustum est, idémq; aliis bonũ aliis malum putatur. Nam Persis quidem filiabus misceri legitimum est: id verò Græcis nefariũ existimatur. Atque Massagetæ (vt Eudoxus quidem in primo Periodi refert) vxores habent communes: Græci eam communionem detestantur. Cilices item latrociniis gaudent, Græci non. Sic de Diis quoque alij aliter sentiunt. Quippe illorum prouidentiam alij confitentur, alij negant. AEgyptij quoque condientes sepeliunt corpora, Romani verò incendẽtes: Pæonésque in stagna proiiciunt. Vnde de veri professione retinetur assensio. Sextus in commistionibus communionibúsque consistit, secundum quem liquidè nihil per se & integrè apparet, sed cum aëre ac lumine: liquido ac solido: calore, frigore: motu, euaporatione, ac potentiis aliis. Constat enim purpuram colorem suum varium præ se ferre ad Solem ac Lunam & lucernam. Color item noster diuersus est. Et Sol alius est sub auroram, alius sub meridiem. Itidẽ lapis qui dum est in aëre, à duobus eleuatur, in aqua facilè transfertur. At enim grauis existens, ab humore alleuatur, siue leuis, ab aëre grauatur. Ignoramus quoque quid seorsum sit, veluti in vnguento oleum. Septimus circa abscessus & positiones quasdã, & loca, & ea quæ in locis sunt, versatur. Per eum, quæ vidẽtur magna esse, parua apparent: quadrata, rotunda: plana, prominentia seu extuberãtia esse: recta, obliqua: pallida, versicoloria. Sol denique pro distantia ex longinquo diuersus apparet, montésque procul aëris speciem referre læuésque esse, prope asperi esse ac prærupti vidẽtur. Sol itidem oriens quidem alius videtur, alius quum medio cœlo se fuderit. Atque idem corpus in nemore aliud, aliud in aperta terra apparet: effigiésque secundum talem vel talem positionem, vt columbæ collum in cõuersione videtur. Quoniam igitur extra loca & positiones

iſta cõſiderari nequeunt, illorũ quoque natura ignoratur. Octauus qui eſt pro ratione quantitatum, ſiue caloris vel frigoris, velocitatis vel tarditatis, ſiue palloris ſiue verſicoloritatis. Namque vinum modicè ſumptum firmat ac roborat: immodicè, ſtatum mentis euertit. Idem de cibo, & ſimilibus. Nonus eſt propter id quod aſſiduum eſt, vel nouum vel rarum cõtingit. Nam terræmotus apud quos crebrò contingunt, admirationi non ſunt. Sol itidem, quia quotidie cernitur. (Nonum autem Phauorinus octauum, Sextus & AEneſidemus decimum *eſſe volũt*. Sed & decimum Sextus octauum ait, Phauorinus nonum.) Decimus ex rerũ collatione inter ſe conſtat, puta graue ad leue, forte ad imbecillum, maius ad minus, ſuperius ad inferius. Dextrum autem non per naturam dextrum eſt, verùm ex ſiniſtri collatione intelligitur: nam ſi tollatur ſiniſtrum, dextrum non erit. Eadẽ ratione & pater & frater velut ad aliquid dicuntur, & dies veluti ad Solem, atque omnia vt ad mentem. Quæ igitur ad aliquid dicuntur, per ſeipſa incognita ſunt. Atq; hi quidẽ decem modi ſunt quos prædiximus. Cæterum Agrippa his alios quinque inuexit, eum videlicet qui ex diſcrepantia colligitur, & qui in infinitum progreditur, & eum qui ad aliquid dicitur, quíque ex ſuppoſitione eſt, & qui per inuicem. Qui igitur ex diſcrepantia eſt, quæſtionem quæcunque fuerit apud philoſophos propoſita quæ ex cõſuetudine, ingentis pugnæ & perturbationis plenam oſtẽdit. Qui verò in infinitum procedit, quod quæſitum fuerit affirmari minimè permittit, quòd aliud ab alio fidem capiat, atque ita in infinitum res procedat. Qui autem ad aliquid, nihil percipi per ſe dicit, ſed cũ altero: quocirca & ignota eſſe *omnia*. Porrò ex hypotheſi, *id eſt ſuppoſitione*, ſumitur modus, quum putãt quidam ex ſeipſis principia rerum oportere admittere, vt certa ac indubitata, neque vltrà debere inquiri. quod ſtultum atque inane eſt. Contrarium enim quiſpiam ſubiiciet. Per inuicem autem modus conſiſtit, quum quod quæſitam rem firmare debuit, ipſum opus habet ab eo quod quæritur fidem capere. Puta ſi poros quiſpiam idcirco eſſe aſſeueret, quòd euaporationes fiant, ipſum ad affirmationẽ ſumit, quod minimè debuit. Tollunt autem iſti omnem demonſtrationem, omnéque criterium, *id eſt iudicandi organum .q.d. iudicatorium*, & ſignum, & cauſam, & motum, atque diſcendi facultatem, & generationem, & quòd natura quidpiam aut bonum aut malum ſit. Omnis enim (aiunt) demonſtratio, aut ex demõſtratis rebus conſtat, aut ex non demonſtratis. Si igitur ex demõſtratis, & illa demonſtra-

tione

tione aliqua egebunt, atque ita in infinitum pergetur: ſin verò ex nõ demonſtratis, ſiue omnia, ſiue quędam, ſi vnum etiam ſolum dubium & controuerſum ſit, totũ demonſtratione carebit. Quòd ſi videntur (inquiunt) quædam eſſe quæ demonſtratione non egeant, mira illorum eſt mens ſi non intelligunt hoc ipſum, in primis demonſtrari neceſſe habere, illa ex ſeipſis *& abſque demonſtratione* fidem obtinere: Neque enim quatuor eſſe elementa, inde confirmandum eſt, quòd quatuor ſint elemẽta. Præterea ſi derogetur fides particularibus demonſtrationibus, generalem quoque demonſtrationem fide carere neceſſe eſt. Vt autem ſciamus demonſtrationem, criterium, *id eſt iudicandi organum*, erit neceſſarium: itidẽ, vt criterium eſſe nouerimus, demõſtratione opus erit. Vnde ſi vtraque, quum ad inuicem referantur, incomprehẽſibilia ſunt, quónam modo percipiantur quæ incerta ſunt, ſi ignoretur demonſtratio? Quæritur autẽ num talia appareant: verùm an ſecundum ſubſiſtentiam ita ſe habeant. Stultos autem Dogmaticos dicebãt: quod enim ex hypotheſi, *q.d. ſuppoſitione*, concluditur, non contemplationis, verùm poſitionis vicẽ obtinet. Porrò eadem ratione etiam de impoſſibilibus argumentari liceret. Cæterum qui arbitrantur minimè oportere ex iis quæ ſecundum circunſtantiã ſunt verum iudicare, neq; ex iis quæ ſecundum naturã ſunt, eos leges ferre dicebant, & modos rerum omnium ſibi definire, nequaquam intuentes quod manifeſtum eſt, omne id ſecundum circunſtãtiam affectúmque apparere. Aut igitur vera omnia eſſe, aut falſa omnia dicendum eſt. Si autem quædã vera ſunt, quónam ea diſcernemus modo? Neque enim ſenſu quæ ſecundum ſenſum ſunt: quum omnia illi videantur æqualia: neque intelligentia, ob eandem cauſam. His autẽ excluſis, nulla iudicandi vis reliqua cernitur. Qui igitur (inquiunt illi) de aliqua ſiue ſenſibili ſiue intelligibili aſſeuerat, prius eas quæ de ea re ſunt opiniones cõſtituere debet. alii enim iſta, alii illa abſtulerunt. Neceſſe eſt autem vel ſenſu vel intelligentia iudicari. at de vtriſque contentio eſt. Non igitur poſsibile eſt opiniones de rebus ſenſibilibus intelligibilibúsque iudicare. Atqui ſi propter eam quæ eſt in intelligentiis pugnam omnibus renuntiandum eſt, tolletur menſura ad quam cuncta diligenter exacta videntur. Omnia igitur æqualia arbitrabuntur. Ad hæc (aiunt) qui nobiſcum diſputat, quod apparet, *ſeu videtur*, fide dignum habẽdum ſit, nec ne: ſi quidem fide dignum, nihil aduerſus illum dicere poterit cui contrà videtur. Sicut enim ipſe fide dignus dum dicit quid ſibi videatur, ita & aduerſarius. Sin autem

non

non fide dignus, neque ipsi credetur quod sibi appareat dicenti. Iam verò quod persuadet, verum esse arbitrandum non est. Neque enim idem omnibus persuadet, neque eisdem semper. Fit autem persuasio etiam per *siue propter* id quod extrinsecus est, siue per celebritatē eius qui loquitur, siue per longam cogitationem, siue per suauiloquentiā, siue per cōsuetudinem, siue per id quod gratum est. Tollebant autem & criterium, *id est iudicādi organum .q.d. iudicatorium*, ista ratione. Aut iudicatum est criterium, aut iniudicatum est. at si quidem iniudicatum est, fidem non meretur, excidítque à veri falsíque iudicio. Sin verò iudicatum, vnum erit eorum quæ particulatim iudicantur: adeò vt idem & iudicet & iudicetur. Id quoque quod de criterio iudicium tulit, ab altero iudicabitur, illúdque rursus ab alio, atque in infinitum procedet: Præterquā quòd de criterio sententia concors nō est, aliis hominem criterium esse dicentibus, aliis sensum, aliis rationem, quibusdam item comprehensiuam imaginationem. Atqui homo quidē & secum & cum aliis dissidet, quod ex legum consuetudinúmq; differentiis constat. Porrò sensus falluntur mentiuntúrque, ratio autem in controuersia posita est, & comprehensiua phantasia ab animo iudicatur, animúsq; ipse variis motibus circumagitur. Hac ergo ratione ignotum est criterium, ac per id veritas quoque ignoratur. Signū item esse negant. Nam si quidem signum est (inquiunt) aut sensibile esse necesse est, aut intelligibile. At sensibile non est: nam sensibile, commune: signum verò, proprium est. Ac sensibile, secundū quidem differentiam, signum verò, eorum quæ ad aliquid dicuntur, est. Intelligibile itidem non est. Nam si intelligibile est, aut apparet, & est apparentis *signum*, aut non apparens nō apparentis, aut non apparens apparentis, aut apparens non apparentis. Nihil autem horum est. nō est igitur signum. Apparens quidem certè non est apparentis *signum*, quia quod apparet, signo nihil opus habet. Nō apparens verò nequaquam est non apparētis signum: quoniam apparere oportet quod patefit ab aliquo. Non apparens autem apparētis esse non potest, quatenus apparere oportet id cuius auxilio patefieri alterum debet. Sed nec apparens non apparentis fuerit *signum*, quia signum quum sit eorum quæ sunt ad aliquid, cum eo comprehendi debet cuius est signū. hoc verò non est. Ex eo autem sequitur nihil incertum comprehendi posse. Nā per signa dicuntur obscura ac incerta comprehendi posse.

Causam itidem hac ratiocinatione tollunt: Causa eorum quæ ad aliquid dicuntur, est, nimirum ad causale. Quę verò ad aliquid dicuntur,

tur, solùm intelliguntur, non autem existunt: causa igitur tantùm intelligitur. Nam si quidē causa est, id habere debet cuius dicitur causa: alioqui causa nō erit. Ac quemadmodum pater, nisi adsit is ad quē pater dicitur, nequaquam pater est, ita & causa. Non autem id adest ad quod causa intelligitur: neque enim generatio, neque corruptio, neque aliud quidpiam. Non ergo causa est. Præterea si quidem causa est, aut corpus corporis est causa, aut certè res incorporea rei incorporeæ. Nullum est autem horum. Non igitur est causa. Corpus quidem certè corporis non est causa. nam vtraque eandem habent naturam: & si alterum dicitur causa, quatenus est corpus, alterum quoq; quū sit corpus, efficietur causa. At si communiter ambo causæ erunt, nihil erit quod patiatur. Porrò nec incorporea res incorporeę rei causa erit, ob eandem rationem. Incorporea item res corporis causa nō erit, quia nihil incorporeum corpus facit. Corpus itidem incorporei causa non est, quia quod fit, ex patiente subiecta materia esse debet. Quum autem nihil patiatur ex eo quod incorporeū sit, ne ab aliquo quidem fieri possit. Nō est igitur causa. Ex hoc autem simul colligitur minimè subsistere principia rerum. Aliquid enim sit necesse est quod faciat atque operetur. Enimuero neque motus est: nā quod mouetur, vel in loco vbi est, vel in eo vbi non est mouetur. Non in loco vbi est: in quo autem non est, neque mouetur: nō est igitur motus. Disciplinas item hoc modo euertebant: Si quid (aiebant) docetur, siue quod est, per id ipsum quod est, siue quod non est, per id ipsum quod non est, docetur. Neque verò quod est, eo ipso quod est docetur: (nam natura omniū quæ sunt, omnibus patet atque cognoscitur) neque id quod nō est, eo quod non est. ei enim quod non est, nihil contingit: ita ne doctrina quidem. Quinetiam ne generatio quidem ipsa, inquiunt, est. Neque enim fit quod est, quū iam sit: neq; quod non est: neque enim subsistit. quod autem non subsistit, neque est, neq; fieri illi obtingit. Addunt etiam, Natura bonum malúmve nihil esse. Si quid enim (aiunt) natura bonum aut malum est, omnibus bonum aut malum esse debet, quemadmodum & nix omnibus *æquè* frigida est: at nullum est bonum aut malum quod sit commune omnibus: non igitur est natura bonum aut malum. Aut enim omne quod à quopiam existimatur bonum, dicendum est *bonum*, aut contrà. At omne dicendum non est: namque idem ab aliquo putatur bonum, sicut voluptas ab Epicuro: ab aliquo è conuerso malum, nimirum ab Antisthene. Vnde continget (*id quod fieri non potest*) idem & bonum

esse & malum. Quòd si non omne quod ab aliquo bonum putatur, *bonũ esse* dixerimus, necesse erit nos diiudicare opiniones: quod propter parem rationum vim possibile non est. Ignoratur itaque quod sit natura bonum. Licet autem totum conclusionis illorum modum ex iis quæ reliquere monumentis animaduertere. Quanquam Pyrrho quidem ipse nullum reliquit opus, verùm discipuli & necessarij eius, Timon & AEnesidemus, Numenius ac Nausiphanes, atque alij huiusmodi. Quibus contradicentes Dogmatici aiunt illos comprehendere & dogmata statuere. Nam in eo quod arguere & *cæteros euertere* se putant, profectò comprehendunt: nam in eo ipso & asserunt, & dogmata astruunt. Nam quum se nihil definire aiunt, omniq; rationi contrariam oppositam esse rationem, hæc ipsa & definiunt & dogmaticè proferunt. Aduersus quos illi respondent, Atqui ea quæ patimur vt homines, fatemur: nam & quòd dies sit, *quòd sit generatio*, quodque viuamus, & alia multa in hunc modum, quæ in vita *nostra* manifesta sunt, dignoscimus: cæterum in iis quę Dogmatici asserunt, ea se ratione comprehendere dicentes, veluti de incertis, neutiquam consentimus, sed solas passiones agnoscimus. Nã & nos videre confitemur, nósque intelligere scimus: verum quo pacto videamus, aut intelligamus, ignoramus. Quin hoc, album videri narrãdo dicimus, non asserendo an re vera ita sit. Porrò de ea voce qua nihil nos definire dicimus, atque similibus, dogmata nõ esse dicimus. neque enim similia sunt iis quæ illi asserunt, puta quòd globosus sphæræ instar sit mundus. Nam id quidem incertum est. Hæ verò certæ confessiones sunt. In eo itaque quod nihil definire dicimus, neque hoc ipsum definimus. Rursus illos Dogmatici vitam etiam tollere asserũt, dum omnia ex quibus vita constat euertunt. At contrà eos illi mentiri asseuerant: non enim visum se auferre, sed quomodo se habeat vis videndi, ignorare se dicunt. Siquidem quod apparet, *inquiunt*, ponimus non quòd tale, quale cernitur, sit. Nam quòd vrit ignis, sentimus: verùm an habeat vrendi naturam, nõ pronunciamus. quódque moueatur quispiam, & quòd pereat, videmus: verùm ista quo pacto fiant, ignoramus. Solùm igitur reluctamur incertis quæ conspicuis rebus proximè assistunt. Namque dum statuam eminentias habere dicimus, quod videtur exponimus: quum verò non habere eminentias asserimus, non iam quod cernitur, sed aliud dicimus. Vnde & Timon in Pythone ait non excessisse consuetudinem: at in Indalmis ita dicit,

Quod verò apparet tota vi vtcunque profectum.

Atque

Atque rursus in libro De sensibus, Quòd, inquit, istud dulce sit, nõ pronuncio: quòd autem videatur, assentior. Ænesidemus quoque in primo de Pyrrhonis rationibus, nihil ait per modum dogmatis definire Pyrrhonem, propter contradictionem, verùm quæ sunt conspicua sequi. Eadem ferme ait in libro contra philosophiam, & in libro De quæstione. Zeuxis itidem AEnesidemi necessarius in libro De duplicibus rationibus, Antiochus item Laodicenus, & Apellas in Agrippa ea solùm ponunt quæ apparent. Est igitur criterium secundum Scepticos quod apparet, sicuti & AEnesidemus ait: qua in sententia & Epicurus fuit. Porrò Democritus nihil se nosse ait eorum quæ apparent: quędam verò ex his ne esse quidem. Aduersus hoc autem, videlicet criterium, esse vnum ex iis quæ apparent, Dogmatici aiunt, quum ab iisdem varię imaginationes obuersantur, quemadmodum à turre vel rotunda, vel quadrata: Scepticum, si neutram præferat, sine effectu fore: sin verò alterã sequatur, non iam inquiunt æquas vires iis quæ apparent attributurum. Quibus respondent Sceptici, quòd quando variæ obuersabuntur imaginationes, vtrasque apparere dicemus, atque ideo apparentia ponere quia apparent. *Postremò* autem Sceptici finem aiunt, assensus retentionem, quam rem sequatur, vmbræ in morem, animi imperturbatus status, vt ait & Timon & AEnesidemus. Neque enim ista aut fugiamus, aut eligamus quæ circa nos sunt: quæ verò circa nos non sunt, sed per necessitatem, vitare non possumus, vt est esurire, & sitire, & dolere. Neque enim ista ratione auferri possunt. Dicentibus verò Dogmaticis, posse viuere Scepticos, non detrectãdo, si iubeatur etiam patrem excarnificare, respondẽt illi de Dogmaticis, quomodo viuere poterit & abstinere quæstionibus, non de rebus vitæ cõmunis & obseruandis. Itaque & eligimus aliquid secundum consuetudinem, & fugimus, & legibus vtimur. Sunt etiam qui dicant Scepticos finem dixisse statum animi passionibus carentem: sunt qui mansuetudinem.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE LIBER,

In quo aduerſus veteres Academicos Pyrrhoniosque diſputat:

D. Eraſmo Roterodamo interprete.

FAVORINVS cenſet optimum doctrinæ genus, per quod vtranque in partẽ præparamur. Sic enim appellabãt Academici, propter aduerſam partem quam aſſeuerabant. Itaque vetuſtiores exiſtimabant hanc doctrinam deſinere in epochen. Epochen autem appellabant, quaſi dicas ſuſpenſam ſententiam, nihilque definientem. quod eſt, nulla de re pronunciare nec aſſeuerare certò. Recentiores autem (non enim ſolus fecit hoc Fauorinus) nonnunquam eò proferunt epochen, vt negent vel illud intellectu poſſe comprehendi, Solem eſſe. Rurſus aliâs eò proferunt cognitionem, vt diſcipulis ſuis permittant, antequam didicerint, de ſcientiis iudicare. Nec enim aliud eſt quod dixit Fauorinus libro de affectione Academica, cui titulus inditus eſt Plutarchus. Dicit autem idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Oneſimus Plutarchi ſeruus cum Epicteto diſputãs. Quin & in libro quẽ poſtea ſcripſit ad Alcibiadem, laudat alios etiam Academicos, qui in partes ambas ſibi pugnantes & contrarias differebant: cæterùm diſcipulis permittebant vt quod verius videretur eligerent. In hoc ſanè ait libro ſibi videri probabile, nihil certò ſciri poſſe. Contrà in Plutarcho concedere videtur, eſſe certam alicuius rei cognitionem. Præſtat autẽ ſic appellari γνωστὸν .*i. cognoſcibile*, quod aliis dicitur καταληπτὸν .*i. comprehenſibile*, relicto vocabulo Stoico. Ego ſanè mirabar, ita me Dij bene ament, quòd Fauorinus qui conſueuit omnia nomina ad Atticam linguam vſurpare, non ceſſet dicere τὸ καταληπτὸν. *i. comprehenſibile*, neque τὴν κατάληψιν, *id eſt comprehẽſionem*, neque τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, *id eſt comprehenſiuam imaginationem*: neque his contraria, quæ videlicet per priuationem dicuntur, vt ἀκαταλήπτου φαντασίαν, *id eſt incomprehenſiuam imaginationem*, vel ἀκαταληψίαν αὐτὴν, *id eſt incomprehenſibilitatem ipſam*. adeò vt quum libros tres ſcripſerit, primũ ad Adrianum,

num, alterum ad Dysonem, tertium ad Aristarchum, omnibus titulũ indiderit περὶ καταληπτικῆς φαντασίας, *id est, De comprehensiua imaginatione*, ac per omnes hos libros strenuè contendit, dum conatur demõstrare nullam esse posse comprehensiuam imaginationem. Ego verò nihil aliud arbitror sonare comprehẽsibile, quàm cognoscibile: nec aliud comprehendere, quàm certò cognoscere: cæterùm inter se respondere comprehensionem & comprehensiuam imaginationem. Quoniam enim nonnulla videmur nobis videre, audire, aut alioqui sensu percipere (quod accidit in somnis, aut per insaniam) nonnulla verò nõ tantùm putamus nos videre, sed re vera videmus, aut alioqui sensu percipimus: hæc quidẽ posteriora omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, ad certam cognitionem pertingere credunt: cæterùm quæ per somnum aut mentis errorem apparent animo, ea falsa esse. Quòd si porrò cõcedunt hoc ita se habere, deleant è libris suis quod inibi scriptum est, In rerum iudicio, nec sano magis esse fidem habẽdam quàm insano, neque rectè valenti magis quàm ægroto, neq; vigilanti magis quàm dormienti. Sin istis nihil est cognoscibilius quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum confusa sunt veritatis iudicia: nec ipse præceptor Academicus, nec discipulus poterit iudicare rationes quæ in ambas partes inter se pugnantes differuntur. Imò ne opus quidem omnino fuerit talibus doctoribus, quũ possimus ipsi, quę à sectarum auctoribus hinc atque hinc disserta sunt, legere, nihiloque minus quàm Academici scire: & si quid apud hos fuerit obscurum, quod erit apud Chrysippũ, Stoici magistri possunt appellare certius: quod apud Theophrastum & Aristotelem, Peripatetici: itemq; de cæteris, vt iam nihil omnino reliquum sit quod doceant Academici, iuxta Fauorini quidem disputationem. Siquidem hoc sanè docuerunt illi veteres, nullum esse datum homini iudicium à natura, quo collatis inter se rebus omnibus, exactè possit dignosce-re: Eoque nulla de re pronunciandum esse censebant, sed semper de omnibus suspendẽdam esse sententiam. Verùm si nobis physicis concedant (vt oportet) sensum, iam nihil opus habebimus in vtramque partem exerceri: sed alia quadam re fuerit opus, videlicet repetitione: vt artifices nõ statim artem præbent discipulis, sed aliud exigunt, nimirum considerationem eorum quæ tradita sunt. quod à plerisque dicitur ad calculum vocare. hoc autem est instare ei qui exercetur, & in hoc animaduertere vbi labatur, eaque sola corrigere. Consimili modo, qui pueros exercent ad palæstram, corrigunt luctantium erra-

ta. Sic & grammaticus, & rhetor, & geometres, & musicus, docent non labefactantes neque conuellentes in discipulis fidem quam habent naturæ iudicio, sed instantes iis quos exercent, donec in singulis actionibus eò prouexerint vt iam non errent: tantum abest vt inducant sentẽtiæ suspensionem. Perinde enim faciunt qui suspendunt sententiam ne credant euidentiæ rerum vnà cum sensibus, atque qui contemnunt ea quæ certò ab aliquo cognoscuntur. Itaque Carneades ne illud quidem quod est omnium euidentissimum, concedit esse credendum, quòd magnitudines vni cuipiam æquales, sint etiam inter sese æquales. Rationes igitur quibus conatur destruere & hæc & alia permulta, quæ tibi euidenter apparent credunturque esse vera, adhuc in hunc vsque diem seruatas habemus, proditas scriptis, ab illius discipulis collectas. Solutiones autem nec ab illis, nec ab alio quopiam Academicorum qui post Carneadem fuerunt, datę sunt. Ea res sola declarat, istius rationes omnes esse sophismata: nobisque quærendæ sunt, ô discipuli, istarum solutiones. Improbum est enim hoc: attamen nihilo minus improbũ fecerunt illi qui scripserunt quidem has, cæterùm vobis non indicarunt quales essent. Lubens autẽ perconter, si vel Fauorinus adesset, vtrum me iubeat credere omnibus istis rationibus, an considerare veræne sint an falsæ. Vnum hoc sanè concessit, considerare. Rogarem autem post hęc in vniuersum, num homini natura vis insit iudicandi, quæ sermones veros discernat à falsis, an potius ars quædam & ratio sit vtrunque cognoscendi. Si natura, quî fit vt non omnes inter nos consentiamus, neque similiter iisdem de rebus pronunciemus? Sin ars est ac ratio, hęc omnium primùm erat discẽda. deinde conueniebat doctores ludo præfectos variis modis exercere discipulos, multis propositis exemplis: quemadmodum instituuntur qui discunt artem luctandi, aut coriariam, aut fabricandi domos naucsque, aut rhetoricè dicendi, aut legendi, aut scribendi, aut (vt summatim dicam) quidlibet aliud operari iuxta artem. Proinde si quis Academicorum scripsit quæ tandem res sit demonstratio, quod sophisma, & quomodo oporteat alterum horum ab altero discernęre, & quemadmodũ Fauorinus admittit iudicium discipulorum, in vtramque partem exercitatorum, nisi quod superuacaneum est, nimirum docuit Academicus omnia quæ dicta sunt, haberemúsque nos præceptores qui propria decreta doceãt. Quòd si nullus istorum scripsit quomodo ista differunt, nec exercuit quenquam, perinde facere videtur ac si faber prẹcipiat discipulo vt & metiatur,

tiatur, vt æquet, vt dirigat, & circulum describat, nec interim det illi cubitum quo metiatur, nec xyston quo poliat, neque regulam ad quã dirigat, neque circinum quem circunducat. Atqui forsitan dicet tale nihil esse in philosophia ac dogmatibus. Ne igitur posthac assimules te aliquid scire, neque pronuncia, neque desciscе à veterum Academicorum decreto, qui prodiderunt suspendendam esse sententiam: neque te iacta, dum facis quod solet grammaticus, qui semet in iis exercuit quę dicta sunt à prioribus. Proinde nihil apud illos esse prę-clari, perspicuum est consideranti. Neque enim hoc est eius qui docendi munus profitetur, sed nugacitas potius quædam est & ineptia. Vnde igitur cognoscendi veri spes reliqua est? Etenim cui non adest iudicium veri aut falsi, huic nulla spes est cognitionis. Tantũ hoc stude, vt sophistas doceas nullam nobis à natura insitam vim iudicandi. Deinde fortassis impudenter nobis, inquit, & sensum & intellectum, quibus euidenter iudicamus de vero, concedet aliquis, cupiens nos in logicis frustranea spe volutari. Quicunque verò sustulerunt totam spem, quod fecit ille, frustra nugantur. Perspicuum igitur est quòd Fauorinus pudore subuertit omnia, & quòd inde fateatur nihil sciri, vnde veteres Academici Pyrrhoniique dicebant: cęterùm fictè discipulis permittere iudicium, quod priores ne sibi quidem ipsis permittebant. Ergo quòd eiusmodi doctrina & institutio discipulorum artem quamcunque discentium, qualem sentit Fauorinus, non solùm cæteris præstantior non sit, verùm ne doctrina quidem omnino dicenda sit, opinor à nobis dilucidè demonstratum. Iam de reliquis, quæ doctrinę quidem sunt omnes, an optimę sint, consideremus, rursus ab iisdem ordientes. Apparet enim hoc nobis euidẽter, quòd sophistæ maximè studẽt sibi reddere incredibile, nullum esse iudicium naturæ. Etenim circinus pingit circulũ, cubitus autem discernit longitudinem, quemadmodum lances grauitatem. Hæc autem ipse fabricatus est homo, ex naturæ instrumentis ac iudicio impulsus, quibus nullum vltra iudicium nec antiquius habemus, neque pręclarius. Hinc igitur incipiendum est. Dicit enim rursus ipsa mens, quòd possibile nobis est naturali iudicio credere siue non credere: ipsum autẽ iudicium per aliquid aliud iudicare possibile non est. Quî fiet enim vt id quo iudicantur reliqua omnia, ab alio quopiam iudicetur? Credere vis oculis clarè cernẽtibus, & linguæ gustanti, hoc quidem esse malum, hoc verò ficum, an non credere? Concedam quod voles facere in nobis, si quidem studes mecum disputare. Quòd si non credis,

dis, discedam abs te, velut ab eo qui præter naturam affectus est. Ponamus primùm te non credere, neque sperare futurum vt quicquam ex me discas. Hoc enim modo cœperam dicere. Ponamus rursus te credere, ac spem esse futurum vt ex me discas iudicare. Cæterùm ego sentio iudicare, sensibilia quidem ex iis quæ euidenter apparent sensibus: intelligibilia verò, ex iis quæ dilucidè intelliguntur.

Quoniam autem ex naturæ iudicio artes omnes parant & instrumenta & iudicandi secundum artem organa, per quæ alia quidem ipsi sibi componunt, alia rursus ab aliis composita iudicant: & ego docebo in vniuersum, & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quæ iudicabis ab aliis dictos. sic enim habes totum. Etenim si quid ex sese euidenter apparet sensibus aut intellectui, ad id nihil opus est inquisitione. Quòd si nihil est tale, necesse est vt accedat cognitio, quæ aliunde paratur. At ego polliceor me traditurum tibi quædam quæ respondeant instrumentis quę fiunt ab arte, ex quibus inuenies quod quæris: alia verò respondentia iudiciis, ex quibus iudicabis an verè tibi videaris inuenisse. Hæc autem vbi didiceris, multis exemplis exercebo te vt & celeriter & exactè inuenias iudicesque quod quæris, vt posthac nec vllo libro futurum sit opus ad inuentionem veri, nec alia doctrina. Mox & aliis dicentibus aliquid eorum quæ cupis inuenire, facilè poteris cognoscere. Etenim qui cognouit rectam viam rectam esse, non eget alia doctrina ad redarguendum eos qui aberrant. Ita qui rectam demonstrationis viam perdidicerit, protinus cum hac nouit vias erroneas. Fauorinus autem mihi videtur simile quiddam facere, quasi si quis dicat te cæcum esse, nihilominus tamen iudicare posse vter nostrum sit sordidior aut candidior: haud reputans secum quòd ei qui talia sit iudicaturus, opus est adesse visum. Atqui nihil refert, quod ad iudicandum attinet, vtrum omnino visu careas, an quum habeas, illi non credas. Ad eundem autem modum, quòd id quo iudicamus est tale quiddam, quodque quæ huic paria sunt, sunt & inter se paria: quemadmodum asinis nemo permitteret iudicare, quoniam omnino mente carent: ita nec hominibus, si ne hi quidem mentem habeant, cui credi possit. Nihil enim interest, quod attinet ad incertitudinem eorum quę iudicanda sunt, an omnino nullum habeas iudicium, an non credas illi. Ridiculus est igitur Fauorinus, permittens iudicium discipulis, quum organis iudicandi detrahat fidem. Etenim si nihil est euidens intellectui, aut certum ex sese, periit

omne

omne rerum iudicium. Contrà si est quidem, velut oculus in corpore, sic intellectus in animo, non tamen omnibus pariter acutus, consentaneum est vt quemadmodum qui cernit acutius, adducat ad id quod videtur eum cui visus est hebetior: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè quod offertur intellectui, adducant ad contemplationem eandem, maximè cæcutientem. Atque hoc est præceptoris officium, vt inquit Plato, & ego assentior. Et his de rebus scripsimus copiosius in tractatione demonstrationis, quòd doctrina talis quædam sit euidens ad intelligentiam. Scripsimus autem & illud, quomodo quis exorsus in vnoquoque ab elementis ac principiis, maximè demonstrare possit quidquid est demonstrabile: non quemadmodum admirandus ille Fauorinus facit per totum librum, in quo demonstrat, ne id quidem comprehendi posse, Solem esse: ac nobis obliuiosis in vtramque disputat partem, concedítque esse aliquid quod certò cognosci possit, cuius iudicium & electionem permittit discipulis.

FINIS.

IN SEXTI PHILOSOPHI PYRRHON. HYPOTYP. LIBROS TRES, ANNOTATIONES HENRICI STEPHANI:

In quibus etiam de quarundam philosophicarum vocum interpretatione agit.

Pagina 405. Versu 2. Pyrrhon. hypot.) De hoc titulo consule annotat. septimam, vbi de aduerbio ἐπεκτυπωτικῶς agitur.

V. gatione) Obseruani Græcos plerisque in locis adhibere aduerbium ἴσως (id est fortasse) item verbum οἶμαι (id est arbitror) in quibus alioqui ea minimè necessaria sunt: sed extenuãt duntaxat, vel potius quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Eodem antè officio & verbum δοκῶ fungi comperi. Huiusmodi est etiã Fabianum, ferè. Sed Sextum, qui τὴν ἀπροκαταληψίαν ἀγαθὸν profitetur, hîc, sicut & alibi, vti aduerbio ἴσως tanquã ἀπροσωπότατα, consentaneũ est. Vide caput 21. vbi τάχα (quod idem valet) inter scepticas voces recensetur.

V. comprehendi) Pro comprehendi, potuissem etiam vti infinitiuo percipi, vertens καταληφθῆναι. Cicero enim vtroque sine discrimine vtitur, aliquando tamen ad maiorem expressionẽ ea copulans. Sextus, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ἀκαδημίας ἀκαταλήπτα εἶναι πάντα φασί. Cicero in Lucullo. Quoniam enim id haberent Academici decretum, nihil posse percipi. Et paulo pòst, Certè hoc ipsum ex quo omne veri falsíque iudicũ esset, percipere eos debuisse. Sic & κατάληψιν vertit tam perceptionem quàm comprehẽsionem, atque adeò cognitionem: ita tamẽ vt καταλήψιν ad verbum sonare comprehensionem fateatur. Sic enim in eodem libro scribit, Nec definiri aiebant necesse esse quid esset cognitio, aut perceptio, aut (si verbum è verbo volumus) comprehensio, quã καταληψιν illi vocant. eosque qui persuadere vellent esse aliquid quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebãt. Vbi animaduerte exemplũ eius quod modò dixi, videlicet duo hæc verba comprehendi & percipi, interdum cõiungi. Sed hîc verbũ percipi sequitur, quod alibi præcedere potius solet. Rursum Cicero in eodẽ libro, Ad rerum igitur scientiam vitæque constantiam aptissima quum sit mens hominis, amplectitur maximè cognitionem, & καταληψιν, quam (vt dixi) verbum è verbo exprimentes, comprehensionem dicemus. Iam verò & κατάληψιν alicubi quidem per periphrasin, Quod comprehendi possit, item, Quod percipi possit: interdũ verò & vno verbo comprehensibile reddit, sed petita tamen antè venia. At ἀκαταλήπτως itidem vna voce incomprehensibile nusquã ab eo dictum comperio. quo tamen, analogiam sequens, vti minimè dubitaui. At verò ἀκαταληψίαν non item incomprehensibilitatẽ interpretari ausus sum, quòd nullas nisi agrestes aures id posse ferre iudicarẽ. Ideoque quod initio huius libri dicit Sextus ἀκαταληψίας ὁμολογίαν, interpretatus sum, A se comprehendi non posse fateantur. Sciendũ est autem reperiri etiam ἀκαταλήπτῳ cum apud alios, tum apud hunc nostrum Sextum, idem valẽs quod τὸ καταλαμβάνω. i. Non comprehendo, Non percipio. Porrò Ciceronianis hisce interpretationibus licebit fortasse aliquam addere, vt videlicet κατάληπτὸν non solùm comprehensibile, sed etiam perceptibile, & ἀκατάληπτον non tantùm incomprehensibile, verumetiam imperceptibile vertamus. Quæ cur asperneмur nihil video (vtar enim Fabij verbis) nisi quòd iniqui iudices aduersus nos sumus, ideoque paupertate sermonis laboramus. Ego certè in huius libri interpretatione hanc in partem ne peccarem operam dedi, qui non tantùm ens & essentia, sed alia multo duriora vocabula, ei, cogente necessitate, adhibui: quibus donec meliora in lucẽ prolata fuerint, neminem, qui index æquus esse voluerit, offensum iri existimo. Sed vt ad καταλήψιν reuertar, eius originem declarat idem Cicero, ita scribens in eodem Lucullo, Hoc quidem Zeno gestu faciebat. nam quum extensis digitis aduersam manũ ostenderat, visum, inquiebat, huiusmodi est. Deinde quum paulum digitos constrinxerat, Assensus huiusmodi. Tum quũ planè compressérat, pugnumq; fecerat, comprehensionem illam esse dicebat. qua ex similitudine etiam nomen ei vei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit. Hactenus ille. ex cuius tot verbis, abundè discimus καταλήψιν comprehẽsionem siue perceptionem debere reddi. Verùm animaduertendum est verbi etiam cognitionem in vno ex illis quos attulimus locis. Cui conuenit

conuenit hic De finib. lib. 3. Cognitiones autẽ, vel (si hæc verba minus placent, aut minus intelligun tur, καταλήψεις appellemus licet) eas igitur ipſas propter ſe aſciſcendas arbitramur, quòd habeant quiddam in ſe quaſi complexum & continens veritatem. Sed in multis exemplaribus pro cognitiones depravatè legitur cogitationes. Quinetiam, vt idem in quodam loco Luculli paulo antè citato καταλήψιν vult eſſe aut cognitionem, aut perceptionem, aut comprehenſionem, ita alibi tres hos infinitiuos coniungit, noſci, percipi, comprehendi. Itidem verò & quatuor hæc participia congerit, comprehenſi, percepti, cogniti, conſtituti. Ita enim in Lucullo (vnde & proximè præcedẽtes infinitiui petiti ſunt) ſcribit: Quæro etiam, ille vir bonus qui ſtatuit omnẽ cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius quàm aut officium prodat aut fidẽ, cur has ſibi tam graues leges impoſuerit, quum, quamobrem ita oporteret, nihil haberet comprehenſi, percepti, cogniti, conſtituti. De his autem locis quid dicemus, in quorũ vno Cicero noſci, percipi, comprehendi: in altero, comprehẽſi, percepti, cogniti, diſtinctè ponit, quũ alibi ea ἰσοδυνάμα eſſe voluerit, & nobis καταλήψιν, vel cognitionem, vel perceptionẽ, vel comprehenſionem interpretari permiſerit? Quid aliud huic obiectioni reſponderi debeat nõ video quàm hoc, Ciceronem, quum nobis liberũ facit, καταλήψιν, aut cognitionem, aut perceptionem, aut comprehenſionem vertere, horum trium optionem nobis dare, tanquam quæ ſenſum eundem efficiant, accipiendo verbum Stoicum latius & generalius, non autem eius etymologiæ inſiſtendo. Itidẽ verò quũ coniungit hæc participia, comprehenſi, percepti, cogniti, licet non vtatur diſiunctiua vel, nec aut, perinde tamẽ eſſe ac ſi poſito genitiuo Græco καταλήψεως, ſubiunxiſſet, siue comprehẽſi, ſiue percepti, ſiue cogniti, id interpretari velis. Pro me autẽ, vel potius pro Cicerone facit Galenus, qui καταλήψιν nihil aliud eſſe vult quàm γνωσόν. Verùm & alia rurſus oboritur quæſtio, cur Galenus καταλήψιν quidẽ ſimpliciter γνωσὸν expoſuerit, at καταλαμβάνεσθαι non ſimpliciter γινώσκειν, ſed βεβαίως γινώσκειν. Hæc enim ipſiſſima ſunt illius verba, ἐγὼ δ' ὅτ' ἄλλο τι καταλήψιν ἡγοῦμαι σημαίνειν παρὰ τὸ γνωσὸν, οὔτ' ἄλλο τι τὸ καταλαμβάνεσθαι ἢ βεβαίως γινώσκειν· ἀνάλογον δ' αὐτοῖς λέγειν τὴν τε κατάληψιν εἶναι τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. Quinetiam paulo pòſt εἰς βεβαίαν γνῶσιν pro εἰς κατάληψιν dixit. Hanc quæſtionẽ monenti (quiſquis fuerit) apte, vt opinor, reſponderi queat, quemadmodum Galenus καταληπτὸν ſimpliciter γνωσὸν expoſuit, quũ ta mẽ nõ ſimpliciter γνωσὸν ſed βεβαίως γνωσὸν intelligeret (vt ex ſequentibus explicationibus patet) ita Ciceronem ſimpliciter quidem cogniti dixiſſe, nec tamẽ ad quamlibet cognitionem hoc retuliſſe, ſed firmam ac ſtabilem intellexiſſe. nam hæc demum appellari debet cognitio, licet per abuſum latius eius ſignificatio extẽdatur. Quanquam nec ei qui contendere volet omiſſum in hoc Galeni loco aduerbium βεβαίως ante γνωσόν, valde repugnabo, quum præceſſerit apud eundẽ βεβαίως γνωσόν. vbi etiam dicit ſatius eſſe nos ita vocare τὸ καταληπτὸν, ab appellatione Stoica diſcedentes. Sed, vt hanc quæſtionem miſſam faciamus, Gellius Ciceronẽ imitatus, ad verbi καταλαμβάνεσθαι interpretationẽ duos hoſce infinitiuos adhibuit, noſci & percipi. Porrò elegantiſſimè Lucianus ludit εἰ βλαπτόμενος in ſignificatione huius verbi. Introducit enim Scepticum philoſophum mercatori reſpondentem ſe omnia præſtare poſſe præterquã διαπαίζειν μεταδιώκειν, & cauſam reddentẽ ὅτι οὐ καταλαμβάνω. Sic ludit alibi & in voce κριτήριον. Animaduertendũ eſt autem præterea nonè dixiſſe Galenum in loco modò citato καταλαμβάνεσθαι pro καταλαμβάνειν, quũ alioqui nos dicamur καταλαμβάνειν, vt ipſæ res καταλαμβάνεσθαι.

V. inueniſſe) Θρηνέναι δοκοῦσι non verti Inueniſſe videntur, ſed Inueniſſe ſibi videntur. id eſt, Inueniſſe ſe arbitrantur. quia dixerat modò, θρηνέναι ἔφαμεν. Inuenerunt enim, vt quidẽ ipſi, non vt aliarũ ſectarum philoſophi iudicant.

ibid.) Cicero δόγμα decretũ interpretatur. Poſſumus autẽ, non ſine exemplo quorundam Latinorum ſcriptorum, δόγματα interpretari etiã placita. Eadem autem ratione vocarunt illi placita philoſophorum, qua Græci dicunt τὰ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις, id eſt, ad verbum, Placentia philoſophis. Illo autem nomine inſcriptus eſt quidam Plutarchi libellus. Nec deſunt qui exiſtiment hodieque placita curiæ à noſtratibus vocari Arreſts pro Areſts, id eſt ἀρεστά. In quo tamen longè falli eos, facilè cognoſcet quiſquis vim & vſum verbi à quo illud nomen deductum eſt, conſideranerit. Quinetiam vocem Δόξαι interdum eadem ſignificatione poni, & ab eadem eſſe origine ſcimus. Porrò δόγμα quomodo interpretari debeamus docet nos Cicero, vti dixi: at quomodo δογματικοὺς (vno quidem certè verbo) non item. Ego dogmaticos (vocem Græcam, vtpote vſitatam, retinendo) quàm decretorios, ad

appellare malui. Quòd si ad periphrasin confugiendum sit, liceat fortasse δογματικοὺς interpretari Decretorum auctores, vel assertores, aut professores, aut Decreta statuentes, vel Decretis adhærẽtes. Quid si verò Decretis certis addictos, ex ipso Cicerone interpretemur? Hinc autem & δογματικὴ φιλοσοφία paulo pòst, & alicubi adverbiũ δογματικῶς, de quibus paulo pòst. Itẽ verbũ δογματίζω, id est, Dogma vel dogmata statuere, Decretũ aliquod vel decreta aliqua asserere, vel profiteri. Vel, Aliquid tanquã dogma (vel decretũ) proferre, aut asserere. Dicitur enim interdùm δογματίζω absolutè, interdum δογματίζω τι, vel πού τινος. Id est, Aliquid vel de aliquo dogmaticè pronũtiare, Aliquid dogmaticorum more asserere, vel Aliquid dogmatica assertione approbare, Vel, Aliquid, tanquã certum dogma, assertione approbare. Vtroque modo vsus est Sextus eodem in loco, ita scribens, ὁ μὲν γὰρ δογματίζων, ὡς ὑπάρχων τίθεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὁ λέγει· δογματίζω. Vsus est & tertio alibi, ὁ περὶ τινὸς δογματίζων, ἢ πεπεισμένως φαντασίαν, &c. vbi ὁ δογματίζων interpretatus sum, Qui dogmaticè pronuntiat. Apud Ciceronem alicubi decretum habere videtur esse δογματίζω. Gell. vno verbo Decernere pro eodem dixit, lib. 11. cap. 5. sed addẽs statuere. nam de Pyrrhonis loquẽs, scribit, Nihil enim decernunt, nihil constituunt. Cæterùm δογματίζω & δογματικῶς ἀποφαίνεσθαι eodem sensu dicuntur.

V. comprch.) Hi duo tertiæ Academiæ auctores fuerunt. Vide infrà, pag. 441. & 443. Vide & Ciceronem in Lucullo.

V. At) Verti ἀνωτάτω φιλοσοφίαν generalissimæ philosophandi rationes. quemadmodum alibi apertè dicit ea significatione δύο τὰ ἀνωτάτω πεφάλαια. Eodem sensu Galenus artis medicinæ esse dicit δύο τὰ ἀνωτάτω μέρη. Idem ad Glauconem, τὰ ἀνωτάτω γένη dixit. q. d. suprema, id est summa, scribens, ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν πρώτων καὶ ἀνωτάτω γενῶν μᾶλλόν ἐστιν, ἀφορμὰς ἔχει τοῦ τόπου διδάξειν. Idem, ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ ἀνωτάτω γενῶν ἀρξάμενος. Laërtius in Zenone, τῶν ὄντων τὰ ἀνωτάτω εἶναι γένη πέντε φησί. Ideo autem exempla huius significationis proferenda existimavi, ne quis τὰς ἀνωτάτω intelligat antiquissimas, quasi quæ τῆς ἀνωτάτω χρόνους (id est ad verbum, non superioribus temporibus sed suprema) in vsu fuerint. Eodem quoque modo dicuntur & τὰ ἐπανακεκλημένα γένη, vt τὰ ἀνωτάτω. atque adeò ipse Sextus in sequentibus ἐπανακεκλημένους ὄντως ea significatione ponit, illis opponens τοὺς ὑποκειμένους. Vocans ἐπανακεκλημένους quasi dicas supergressos. id est superiores, aut eminentes supra alios. quod nihil aliud est quàm generalissimos. Itidem ὑποκειμένους, perinde ac si quis dicat subtergressos. id est, sub alios constitutos, & illis subiacentes, tanquam inferiores. Galenus certè τοὺς γενικωτάτους eodẽ sensu quo τοὺς ἀνωτάτω dixit.

V. philosoph.) Hîc tria philosophiæ genera, sive tres philosophandi rationes (aut quocunque modo quis φιλοσοφίας interpretari volet) à Sexto constituuntur, Dogmatica, Academica, Sceptica. At verò Diogenes philosophos dividit duntaxat in Dogmaticos & Ephecticos. Galenus autem (si eius est liber qui περὶ φιλοσόφου ἰσορίας inscribitur) ἀιρέσεις appellans quas Sextus hîc nominat φιλοσοφίας, eas esse dicit γενικωτάτας quatuor, δογματικὴν, σκεπτικὴν, ἐριστικὴν, μικτήν. addens esse ἐριστικὴν (q. d. contentiosam, aut litigiosam, vel potius altercatricem) eam quæ sophismatibus nititur. μικτὴν (id est mixtam) quæ nonnullis quidẽ dogmatibus assentitur, de multis tamen dubitat. Sed longè meliorẽ esse nostri Sexti divisionem manifestum est. Diogenes enim vnam speciem necessariam omisit, Galenus autem eandem ipse quoque prætermisit, & duas minimè necessarias adiecit. Omisit enim vterque Academicam philosophiam, quòd eandem cum sceptica esse existimaret. Quod falsum esse probat Sextus huius libri cap. 33. discrimẽ quod inter vtramque est clarè exponens. Gellius quoque differentiam aliquam inter illas annotat, lib. 11. cap. 5. Quod autẽ ad ἐριστικὴν & μικτὴν attinet, ἐριστικὴν quidem, quatenus sophismatibus nititur, vera philosophia esse non potest. At μικτὴν, id est partim dogmaticam, partim ephecticam, nullam esse posse hinc patet, quòd ex quo semel quis aliquid ἐδογμάτισεν, à sceptica secta planè cœpit desciscere, nec Scepticus amplius appellari potest, etiamsi alioqui in multis sit ζητητικὸς sive ἀπορητικός. At certè pro me facere videtur quæ de Platone dicũtur à Sexto eodẽ ca. 33.

Ib.) Pro Dogmatica dicere poteram Decretoria, quã δόγμα sit decretum, vt antea dictũ est. Sed haud multo minus durum videtur δογματικὴ φιλοσοφία, Decretoria philosophia vertere, quàm δογματικοὶ φιλόσοφοι, Decretorij philosophi, de quo paulo antè mentionem feci. Sed nec adverbium δογματικῶς ausus sum reddere Decretoriè, sed alicubi Dogmaticorũ more, alicubi

alicubi Dogmaticè interpretatus ſum. Vt capite 23. τὸ θέναι δογματικῶς ἢ ἀναιρεῖν. Sed & alio modo verti pro re nata, vt in hoc loco cap. 25. τῶν δογματικῶς ζητουμένων, verti, Ex iis quæ dogmaticorum quæſtionibus agitantur.

V. autem) Non ſine cauſa ad interpretationẽ τῆς ὑποτυπωτικῶς adhibui aduerbium breuiter, ſed quia idem alibi dicit σωτόμως καὶ ὑποτυπωτικῶς, & variis in locis ſuam claudere de re aliqua diſputationem volens, dicat, Hæc ſufficere poſſunt ὡς εἰ ὑποτυπώσει διεξελθεῖν. Vt initio cap. 28. περὶ τοσούτων ἀρκέσει τῶν φωνῶν ὡς εἰ ὑποτυπώσει διεξελθεῖν. Et circa finẽ huius libri primi, καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων ἐκβαίνω τὸν ὑποτυπωτικὸν ζόπον τῆς συγγραφῆς. Præterea etiam reſpexi ad illa, ὡς εἰ τύπῳ, & τύπῳ λέγειν, λαμβάνειν, ἀκριβῶς. Scio interim, potuiſſe ὑποτυπωτικῶς aliter quoque exprimi, videlicet hoc modo, Breuẽ quandam informationem vel ſummariã ob oculos ponentes. Varro de lingua Latina, Quæ videretur analogia in oratione vt breuiter potui informaui. Id eſt ὑποτυπωτικῶς διεξῆλθον, aut vno verbo ὑποτυπῶσαι. Quamus enim alicubi ad ὑποτυπωτικῶς adiungat alterũ aduerbium σωτόμως, non dubium eſt tamen quin σωτόμως in ὑποτυπωτικῶς inclusum etiã cenſeri poſſit. Sciendum eſt autem ὑποτυπωτικῶς dicere habita ratione inſcriptionis huius opuſculi (appellatur enim πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις) & hunc titulum mutuatum eſſe ab Aenesidemo Sextum crediderim. nam illũ ita inſcripſiſſe quoſdam ſuos libros conſtat. Sed Diog. Laertius vno in loco citat Aenesidemũ ἐν τῇ εἰς τὰ πυῤῥώνεια ὑποτυπώσει, in altero ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πυῤῥωνείων λόγων. Porrò vocem Græcam in titulo huius libri retinui, quòd alioqui lõgu periphraſeos ambagibus vtendum fuiſſet. nam Pyrrhonias hyporypoſes interpretãs Pyrrhonias informationes, nequaquam mihi ſatisfaciebam: & potius ita vertiſſem, Præcipuorũ ſectæ Pyrrhoniæ capitum ſummaria & dilucida informatio. Capitum autem dicere voluiſſem, non dogmatũ, nec præceptorum, ne in ipſo limine impingerem, & titulo ipſius operis aliquid eius profeſſioni nõ conſentaneum affingerem. Sed nec doctrinæ Pyrrhoniæ, eandem ob cauſam, dicere auſus fuiſſem. Nã & inſtitutionis appellatione inuitus ob idipſum alicubi vſus ſum. At vocem hanc capitum reprehendere non poſſit, qui eam in eodem ſenſu apud Ciceronem legerit cũ alibi, tum hîc, Quatuor ſunt capita quæ concludunt nihil eſſe quod noſci, percipi, comprehendi poſſit. Sed ne hoc quidem ſilentio prætereundum eſt, quum dicitur πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις, perinde eſſe ac ſi diceretur, ὑποτυπώσεις τῶν πυῤῥωνείων, vt hic genitiuus ſit neutrius generis. Imò in hoc ipſo titulo πυῤῥωνείων ὑποτυπώσεων βιβλίον πρῶτον, ſic accipiendum cenſerem πυῤῥωνείων, (vt videlicet perinde foret ac ſi dixiſſet βιβλίον πρῶτον ὧν Σέξτος τὰ πυῤῥώνεια ὑποτυποῦται, vel ὑποτυπωτικῶς διεξέρχεται) niſi alibi legiſſem πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις.

Iam verò quod ad auctorem huius operis attinet, eius mentionem Suidas facit, facit & Diog. Laërtius in Pyrrhone: ſed neuter ἐμπειρικὸν eũ cognominat. Nec dubito quin vulgare ἐμπειρικοῦ cognomen ex errore ortum fuerit, quòd ἐμπειρικὰ ὑπομνήματα ſcripſerit, quorũ ipſemet cum alibi tum in diſputatione aduerſus grammaticos meminit.

V. nunc) Aduerbium ἱστορικῶς interpretatus ſum Hiſtorico more. Hoc autem ita intelligo, eum hiſtoricos imitari in eo quòd hiſtorici res ſimpliciter, vt audiuerunt, aut viderunt, narrare contenti eſſe poſſint, nec ſuum de illis iudicium interponere neceſſe habeant: imò pleraque commemorent quæ fando audiuerunt, quum aliqui rem ita ſe habere nequaquam affirment, neque certò ſibiipſis perſuadeant. Vnde & in fine capitis 23. dicit de Sceptico, ὡς ἀπαγγελτικῶς μετὰ πιθανότητος ἀποφαινόμενος, ἀλλ' ὡς πάσχει διηγούμενος. & in fine 25. de eodem, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ πάθος ἀπαγγέλλων. adeò vt ἱστορικῶς idem ſit propemodũ quod διηγηματικῶς. Ideo autem admoneo, nequis ἱστορικῶς accipiat eo ſenſu vt veritatem in hiſtoriographis non requiri dicat Sextus. Contrà enim, veritatem à nonnullis hiſtoriæ animam vocitatam eſſe ſcimus: vnde & hiſtoricam fidem dixit Naſo, tertij Am. eleg. 12.

Exit in immenſum fœcunda licentia vatum,
Obligat hiſtorica nec ſua verba fide.

V. ſcepſeos) Nomẽ ἔννοια quod à me redditur mens (eo ſenſu quo accipitur pro ea quam vulgò intentionem appellamus) verti etiã poteſt, me non repugnante, notio, vt Cicero alicubi interpretatur. Sed & λόγους, quod verti orationes, ſcio potuiſſe aliter etiam transferri. Verùm rationes interpretari, cõſentaneum huic ſectæ non fuiſſet: & poſtquam diligenter expendi argumẽtum cap. 7. 8. 9. 10. in quibus hoſce λόγους expenit, nihil aliud hîs λόγοις mihi ſignificare viſus eſt, quàm ea quæ de ſua ſecta Pyrrhonij profitentur, videlicet ſe non δογματίζειν, ſe ἄπειρον non habere, (ſi

hanc in vulgari significatione accipiamus) physiologiam à se tractari consentaneo suæ sectæ modo. item se apparentia non euertere.

Pag. 406. V. Scepticorũ.) Vocat hic τὰς σκεπτικὰς ἀποφάσεις quas alibi τὰς σκεπτικὰς φωνὰς nuncupat: ideoque ἀποφάσεις dicta, aut voces simpliciter hîc interpretari possumus: at secus cap. 20. vbi ἀπόφασις opponitur τῇ καταφάσει.

V. IGEPT.) Institutio mihi est ἀγωγὴ, sicut iam in alio duobus præcedentibus locis, nõ quòd mihi satisfaciat planè hæc interpretatio, sed quòd aptiorem inuenire nõ possim. Quoties enim institutionem audimus, statim docentem & discentẽ imaginamur, quos hæc secta euertit. Ideoque fortasse rectius institutum interpretaremur. nã & Cicero Platonis institutum eo sensu dixisse videtur. Idem verò sectam & institutionem alicubi copulat, vnde videndum est an nõ ἀγωγὴν sectã vertere possimus. Porrò Aristoteles nõ simpliciter ἀγωγὴν, sed ἀγωγὴν λόγων hanc nuncupat, ita scribens, ὅλη μὲν οὖν τῶν τοιούτων ἐστὶ πραγματεία, εἴτε ἀγωγὴν λόγων, εἴτε ὅπως καὶ ὅπως ἐθέλει τις καλεῖν αὐτὴν, ὕστερον δὲ φρονῶν ὀρθῶν ἔσται φανερὸν, δῆλον. Scimus autẽ Sextum antea, cap. 1. inter Φιλοσοφίας eam recensuisse: quod Aristocles pati recusat, vtpote subiungens, ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν ὅλως οἶμαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρῶν τε δὴ τὰς ἓξ φιλοσοφείων ἀρχάς. Et ipse quoque Sextus cap. 2. dicit quidẽ τὴν διάφορον τῆς σκέψεως ἀπὸ τῶν παραπλησίων αὐτῇ φιλοσοφιῶν, sed tamen alio quoque modo Φιλοσοφίας nomen accipiens, subiungit, εἰδικὸς δ' (λόγος) οἱ ὡς πρὸς ἕκαστον μέρος τῆς καθολικῆς φιλοσοφίας ἀνθιστάμενος. Ceterum capite sequenti σκεπτικὴν δύναμιν appellabit. Alicubi etiam σκέψιν ponit ἀντὶ τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς.

V. ab ipsa) Verti σκέπτεσθαι vti scepsi, quòd à vocabulo recepto discedere non auderem. Sed hîc latius quid sit σκέπτεσθαι explicabo, si prius Gellij expositionẽ attulero. Ita enim caput quintũ libri 11. exorditur: Quos Pyrrhonios philosophos vocamus, ij Græco cognomento σκεπτικοὶ appellãtur. Id ferme significat quasi quæsitores & cõsideratores. nihil enim decernũt, nihil constituũt: sed in quærẽdo semper cõsiderandóque sunt quidnam sit omnium rerum de quo decerni cõstituíque possit. Ac ne videre quoque planè quicquam nec audire sese putãt, sed ita pati afficíque quasi videant vel audiãt: eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & eiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. Hæc Gellius. Sed hoc addendum videtur, σκέπτεσθαι, quũ ad Scepticorum sectam refertur, nõ dici latè de qualibet cõsideratione, seu commentatione: sed ad illam restringi quæ est hominis resp̃sionem ad quæstionẽ de qua interrogatus fuerit meditãtis, eamque aut affirmatiuam aut negatiuam. Huiusmodi autem resp̃sionem nemo vnquam à Scepticis exorserit, eò quòd dum σκέπτονται, dicunt sibi contraria circa idem apparere, ideoque omnia talia apparere, vt æquum pondus πρὸς πίστιν habeant & πρὸς ἀπιστίαν. vnde fit vt nunquã vltra σκέψιν egrediantur, sed in ea perpetuò defixi maneant. Sic autẽ apud Xenophontem dicitur σκέπτεσθαι, qui aliquid considerat de quo interrogatus est, resp̃sionem ad id meditans. Pro eodem dicitur & διασκέπτεσθαι, quo vtitur quidam Scepticus apud Lucianum εἰ βίαν προσφέρεις, διεῖς, ἐπίσχω πρὸς τοῦτο καὶ διασκέπτομαι. Cur autem Gellius σκεπτικὸς dixerit appellatos quasi quæsitores, nihil causæ video.

V. Scepsi) Vide annotationem in pag. seq. vbi ἐποχὴ explicatur.

V. repugnand.) Aduerbium σωματικώτερον verte Solidius: fortassè autem nõ malè etiam redderetur Plenius. Sed nec vtrunque perperam, vt opinor, cõiungeretur ad maiorem aduerbij Græci expressionem, quod ad verbũ sonat corporalius. Ceterùm Galenum quoque idem de Pyrrhone testatur, scribens, καὶ τὴν ἄγαν ὑπερβαίνουσαν τὴν ἀπροκατάληπτον καταληπτικὴν Πύῤῥωνα. Nec cum tamẽ errandi occasionem præbeat mea interpretatio, quia προσπαλαιόω τῇ σκέψει verti scepsin tractauisse, malim reddere, Ad scepsin se contulisse. vel (minus quidem ad verbum, sed magis significanter) Ad scepsin se applicuisse, Dico autem errandi occasionem, quia ex illa interpretatione colligere posset aliquis scriptu persequutum esse Pyrrhonem sectam scepticam, quũ contrà nihil eum literarũ monumentis mandasse testentur cum alij, tum Aristocles & Diogenes Laërtius.

V. denen.) Repone rationibus pro orationibus. Ex Cicerone autem sumpsi hæc verba, Paria momenta. nam quod hic dicit τὴν εἰς ἀντικειμένους λόγους ἰσοσθένειαν, ille reddit Contrariarum rationum paria momenta. Ita enim in Lucullo, id est in 2. Acad. scribit, Nam in vtranque partẽ multa dicuntur. Horum aliquid vestro sapienti certũ videtur, nostro ne quid maximè quidem probabile sit occurrit. Ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta. Repono autem hîc In

vtranque

vtranque partem pro In vtraque parte (quod in vulg. edit. habetur) ex aliis Ciceronis locis. Idē in fine libri 1. earundem Acad. Huic rationi quod erat cōsentaneum faciebat, vt cōtra omnīū sententias dies iam plerosque deduceret, vt quū in eadē re paria cōtrarius in partibus momenta rationum inuenirentur, facilius ab vtraque parte assertio sustineretur. In quo posteriore loco animaduerte expressum idipsum quod à Sexto additur, Scepticos videlicet ob illam ἰσοθένειαν deuenire ad ἐποχήν. Idem verò alibi ἰσοθενῆ appellat paria in vtrāque partē. Quòd si ἰσοθένειαν ad verbum exprimere velimus, vertemus æqualē potentiam quam vno quidem verbo, sed nō satis Latino, æquipollentiam, seu æquiualentiā vocare possemus. Sed pro eo quod Cicero paria momēta dicit, poterimus etiā par pondus vel æquale pondus dicere. vt Cōtrariæ rationes paru ponderent, idem valeat quod Cōtrariarum rationū paria momenta. Nam apud Lucianū ἰσοβαρεῖς λόγους quidā Scepticus appellat quos hìc Sextus ἰσοθενεῖς. Interrogatus enim quid sibi vellent lances quas circunferebat, respōdet, ζυγοστατῶ ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους, καὶ πρὸς τὸ ἴσον ἀπαυθύνω· κἀ ἐπειδὰν ἀκριβῶς ὁμοίως τε καὶ ἰσοβαρεῖς ἴδω, τότε ἤδη ἀγνοῶ τὸ ἀληθέστερον. Porrò ἰσοθένειαν hanc ipsemet Sextus in fine huius cap. exponit τὴν κατὰ πίστιν καὶ ἀπιστίαν ἰσοτιμία. Idem cap. 22. ait ἐπιχω proferri ab eo qui declarare velit res sibi videri æquales πρὸς πίστιν καὶ ἀπιστίαν. Quinetiam cap. 24. ait, quū dicitur à Sceptico πάντα ἄδηλα ἄόριστα, intelligi ἀόριστα debere μὴ προσπεπτωκότα τῇ ἀνεμποδίστως κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν. Existimo autē Aristoclem ἀδιάφορα eodē sensu dicere, id est, μηδὲν διαφέροντα πρὸς πίστιν ἢ ἀπιστίαν, vel πρὸς ἀλήθειαν ἢ ψεῦδος. Longè enim falletur qui ἀδιάφορα apud eū (vbi hanc vocem Scepticus attribuit) in recepta vulgò significatione accipiet. Ad illa autem Aristoclis ἀδιάφορα pertinent hæc Ciceronis in Lucullo, Veri enim & falsi nō modò cognitio, sed & natura tolletur, si nihil erit quod interfit. Et paulo pòst, Primùm quid potestis non impediri quum à vero falsa non distent?

V. ta prim.) Timon, vt testatur Aristocles, dixit τοῖς ἀδοξάστοις καὶ ἀκλινέσι καὶ ἀπραδάτοις πολιτεύεσθαι πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν: Aeneſidemus autem, voluptatem. Vbi animaduertendū est ἀφασίαν dici quam ἐποχὴν appellauit Sextus. Porrò & Galenus τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν ait (ex veterum Academicorū iudicio) τελευτᾶν εἰς ἐποχήν. appellās, vt opinor, τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν argumentationem in vtranque partem, non autem præparationē, vt Erasmus vertit. Est enim ἐπιχείρησις (meo quidē iudicio) quasi aggressio per argumentationem, seu ratiocinationē. Vnde & ἐπιχειρήματα dici puto argumētationes quibus velut aggredimur aduersariū. Quoniam autem ex huiusmodi argumentatione & propositione rationum in vtramque partem tandem illa ἰσοθένεια τῶν λόγων emergit, ideo illā in epochen desinere tradunt.

V. ἀταραξ.) Hanc ἀταραξίαν exprimere voluit Cicero, ita scribens in Lucullo, Sed quæro quādo ista fuerint ab Academia vetere decreta, vt animum sapientis commoueri & conturbari negarēt. Id est, ἀταράχους εἶναι. vel, vno verbo, ἀταραχεῖν. Ego ἀταραξίαν alicubi reddidi imperturbatum animi statum. Alicubi, Vacuū à perturbatione animum. Est etiam vbi verterim Vacuitatem à perturbatione, sicut & hìc. Sed nihil impedit quin etiam aliquis tranquillitatē animi interpretetur. Is enim demum tranquillus est animus, qui omni perturbatione caret. Ipse autem paulo pòst ἀταραξίαν definiet ψυχῆς ἀοχλησίαν & γαλήνην, id est vacuitatē perturbationis in animo, & trāquillitatem. Sed vertere etiam potui, animū minimè turbulentum, & serenum. Nam animum turbulētum dixit Cicero, animum serenū (id est γαληνὸν ad verbū) Ouidius. Potui etiam reddere, minimè turbidum, & tranquillum. Nam hæc duo (quæ mari frequenter tribuūtur) Cicero quoque inter se opponit. Quin etiam γαλήνην ψυχῆς animum placidū interpretari licet, quia quod γαλήνην θάλασσαν dicunt Græci, Latini vel tranquillum, vel placidum mare vocant, & ab eo petitam esse metaphoram constat.

V. lamus) Sexti verba sunt, ὃ κατ' αὐτὸν οὐ πολυπράγμον, ἀλλ' ἁπλῶς κατ' αὐτὸν διωσάζη. Id est, Nō curiosius. Vel, Nō anxia quadam obseruatione vsus huius verbi, sed simpliciter, quatenus potest. Sic alibi λογομαλικὴν πολυπραγμοσύνην dicit. Præterea in fine huius libri itidem de vsu vocabulorum loquens, οὕτως & ὁ μαθηματικὸς κοινότητα λέξεως, καὶ διήκειν, & τὰ παραπλήσια ἀπολύεργος. Præcesserat autem paulo antè, πρὸς τῷ & τὸ ἀδοξάστως τε καὶ ἀδιαφόρως τῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων κοινὸν εἶναι τοῦ ἀγωγίμου. Vt autē Sextus dicit ὃ κατ' αὐτὸν πολυπράγμον ἀλλ' ἁπλῶς, ita Aeschines cōtra Ctesiphontem scribit ὅταν δ' ἐξ ὀνομάτων συνηκέμενος ἄνθρωπος, καὶ τούτων πονηρῶν καὶ πολυπράγμων, ἔπειτα ἐπὶ τὴν ἀπλότητα

τητα καὶ τὰ ἔργα καταφθόγγη.

V. permutatim) Aduerbiũ ἐναλλὰξ verti hîc permutatim, alibi autẽ aliter, prout mihi alta interpretatio in mentem venit: vbique tamen eodẽ sensu. Intelligit autem, Aut phænomena noumenis, aut noumena phænomenis.

P. 407. V. petrandam) Cicero ἐποχὴν interpretatur assensionis retentionem. Idem vim verbi exprimens, ita scribit in Lucullo, Contineo igitur me ne incognito assentiar. Nã Cõtineo me ne assentiar, nihil aliud est quàm ἐπέχω. Alibi autem dicit se ab assensu sustinere, item Assensum sustinere, vel assensionem. Quinetiam alicubi Assertionem sustinere eodem sensu ponit. Idẽ quum ita scribit, Quum se à respondendo vt aut approbet quid aut improbet sustineat, vt neque neget aliquid, neque aiat, nihil aliud dicit tot verbis quàm ὅταν ἐπέχῃ. Inuenitur etiam apud eum A certo cohibere assensum pro ἐπέχειν πρὸς τὴν ἀήλων. Gellius autem ἐπέχειν videtur interpretari voluisse cunctari & insistere, ita scribens de Scepticis lib. 11. cap. 5. Ac ne videre quoque planè quicquã, neque audire sese putant: sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. Eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. id est, ἐπέχουσι πρὸς τὸ ποῖά ὅτι τῇ φύσει. Nam editiones in quibus legitur cunctantur, sequor potius quàm quæ habent contantur. id est percõtantur. Accipio autem cunctantur pro hæsitãt. Nam & Cicero alicubi cunctari & hæsitare copulat. Fateor tamen duriusculum esse hoc loquendi genus, Cunctantur atque insistunt qualia sint, pro Cunctantur respondere de hoc, qualia sint. id est, Hæsitant de responsione ad hoc, qualia sint, &c. &, vt dixi, ἐπέχουσι πρὸς τὸ ποῖα, etc. Quanquam si verbum verbo exprimere velimus, exponemus potius ἐφίστανται. à quo verbo deductũ nomen ἐπίστασις vsurpatur à Luciano de quodã Sceptico: & quidem facetissimè, suo more, in hoc verbo ludit ἐν βίων πράσει. Cuius tamen loci sensum interpres nõ assequatus est, imò ab eo lõgè recessit, quippe qui ἐπίστασιν, qua Lucianus significare vult restitutionẽ, siue insistentiam, (si à verbo insistere hoc nomen formare fas est) interpretatus est sapientiam, absurdissimum sensum efficiens, quia videlicet ἐπιστασίαν (quod ab ἐφίστημαι deductum est) ab ἐπίστημαι, vnde & ἐπιστήμη, ortum esse credidit. Hic autem error in interpretatione τῆς ἐπίστασις commissus reuocat mihi in memoriã locum Xenophontis ἐν ἀναβάσει, in quo itidẽ vocem ἐπίστασιν quidam nõ intelligẽtes in ἐπίτασιν perperam mutauerunt & hanc tamen lectionem interpretes nõnulli sequuti sunt. Qua de re admonui in annotat. Xenophonti editionis meæ adiunctis. Sed vt ad ἐποχὴν reuertamur, Sextus infrà tradit eam dictã ἀπὸ τοῦ ἐπέχεσθαι τὴν διάνοιαν ὡς μήτε θεῖναί τι, μήτε ἀναιρεῖν. Hîc eodem sensu dicit esse τὸ πάσην διάνοιαν, nimirum πάσην ponens ἀντὶ τῆς ἐπισάσεως, cuius modò meminimus. Galenus autem latè ἐποχὴν accipiens, eam ἀοριστίαν esse dicit.

QVINET.) Dixit & pagina præced. sectã Scepticam à Pyrrhone Pyrrhoniam denominatã. sed hoc improbat Theodosius apud Diog. Laertium, vt videbis pag. 545. Sic autẽ loquitur hîc Sextus, καὶ ὁ Πυρρώνειος καὶ Φιλόσοφος Δωάμει τῇ τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς ἐννοίᾳ συναποδίδοται. ἔστι δὲ μετέχων ταύτης τοῦ Δωάμεως. vbi διάμις diuersè accipitur nam quũ dicit Δωάμει συναποδίδοται τῇ ἐννοίᾳ τῆς σκεπτ. ἀγωγ. eodẽ modo accipit Δωάμει quo in hu locu, τὸ Φαινόμενον Δωάμει τὴν Φαντασίαν καλοῦντες. Item, ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, διωάμει λέγομεν πλατῖαν ὁδόν. item, ὁ γὰρ λέγων τάχα ὄξιν, Δωάμει τίθησι καὶ τὸ μάχεσθαι δοκοῦν ἀυτῷ, τὸ τάχα μὴ εἶναι. Ac ne tam procul exempla petamus, quod legu in principio pag. proximè seq. in mea interpretatione, At Scepticus voces suas profert ita vt quæ possint à seipsis circũscribi, ita legitur apud ipsum Sextum, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὰς φωνὰς αὐτὰς προφέρει ὡς διωάμει ὑφ' ἑαυτῶν πολυσχιφεῖσθαι. perinde ac si diceret ὡς διωάμει ὑφ' ἑαυτῶν πολυχρόφεσθαι. vt apparet ex hoc capitis 28. loco, vbi de iisdem φωναῖς scribit, ὅπως γε καὶ ὑφ' ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγουσι διωάμει, ἐμποδιζούσας ἐκείνοις πολλῶν λέγειν. Id est (permutando genera loquendi) ἀναιρεῖσθαι λέγομεν διυάμει. Sic igitur & in eo de quo nũc agitur loco διυάμει συναποδίδοται, perinde est ac si dixisset διωάται συναποδεδόσθαι. vt sit sensus, Pyrrhonij quoque philosophi notio cum notione Scepticæ sectæ tradita esse potest. Vel, Ad Pyrrhonij quoque philosophi notionem valet Scepticæ institutionis notio, quã tradidimus, aut exhibuimus, seu assignauimus. Fateor interim non vbique posse datiuum διυάμει ita resolui. nam si pro ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, διυάμει λέγομεν πλατεῖαν ὁδόν, dixeris, ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, διυάμει τῷ λέγειν πλατεῖαν ὁδόν, aliud quiddam significare videberis. Quare διωάμει λέγομεν πλατεῖαν

τεῖαν ὁλόμ, interpretor, Idē valet, vel Tantundem valet ac si diceremus πλατεῖαν ὁλόμ. vel, Perinde est ac si diceremus πλατ. ὁλ. Eadē est & sequētis exemplis ratio. Simile autem est vsus huius vocabuli in isto Aristotelis loco, vbi de Aristippo ita loquitur; ἀλλ' ὁλόμ μὲν ὅλως οὐ δοκεῖ φαύλῳ πρὸς τέλος διελέξασθαι, δυνάμει δὲ τὴν εὐδαιμονίας τὴν ὑπόστασιν ἔλεγεν ἐν ἡδοναῖς κεῖσθαι. Subiungit enim, ἀεὶ γὰρ λέγεις πρὸς ἡδονῆς ποιούμενος, εἰς ὑπόληψιν ἦγε τοὺς προσιόντας αὐτῷ τοῦ λέγειν τέλος εἶναι τὴν ἡδονήν. Aliter etiā accipitur δυνάμει apud philosophos, videlicet quū ἀντιδιαιρεῖται τῇ ἐνεργείᾳ. nam δυνάμει & ἐνεργείᾳ, ut ἐν δυνάμει & κατ' ἐνέργειαν opposita esse scimus. Iā verò quod ad δυνάμεως attinet, quo vtitur idem Sextus in eo loco quē initio huius annotationis protuli, aliter accipi debet, videlicet vt initio capitis præcedētis.

V. cimus) In vertendo μεγαλοφυεῖς periphrasi Ciceroniana vsus sum, Abundantia quadā ingenij præstantes. Sed rectius viri hoc quidem loco dixissem, quàm homines. quod tamen discrimen leue est.

V. ptice) Possu etiam interpretari, & quidē melius fortasse, Omnivationi rationem, &c. Vide Ciceronem.

V. sionem) Græcam vocem phantasiā retinui, nō quòd nescirem quomodo eā vertat Cicero, sed ne quis in ambiguitate vocis Latinæ falleretur. Nam visum, quod Cicero φαντασίαν reddit, alia quoque significare scimus. Quum autē varijs in locis interpretetur visum, alicubi tamē visionē etiam vertit in Lucullo. Et ibidem ita scribit, De sensibus ipsis quædam dixit nova, quos iūctos esse censuit è quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam ille φαντασίαν, nos visum appellemus licet. At Quintilianus vno in loco φαντασίας interpretās, per quas (inquit) imagines rerū absentiū ita repræsentantur animo vt eas cernere oculis ac præsentes habere videamur. Alibi autē scribit, Quare capiendæ sunt illæ, de quibus dixi, rerum imagines, quas vocari φαντασίας indicauimus. Sed rursus alio in loco, Theonem Samiū picturē cōcipiendis visionibus (quas φαντασίας vocant) dicit fuisse præstantissimum. Vt autē pictoribus sic & poetis scimus peculiares quasdam esse φαντασίας, quas quo Latino vocabulo aptè exprimere possimus, alij viderint. nobis de primaria & generali huius nominis significatione agere propositū est. Addo igitur, nos ex Cicerone nō tantùm visa seu visiones simpliciter appellare posse, sed etiā significantius, visa in animos impressa. Ita enim in eodem Lucullo scribit, Vt etiam illud absurdum sit quod interdum soletis dicere, quum visa in animos imprimantur, nō vos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species & quasdam formas eorum. Quasi verò non specie visa iudicentur, quæ fidem nullā habebunt sublata veri & falsi nota. Quinetiam visis pellendi vim tribuit idem. nā ita in eodem libro scribit, Sed id disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricatā esset primùm animal omne, deinde homine maximè, quæ vis esset in sensibus, quemadmodum prima visa nos pellerent, deinde appetitio ab his pulsa sequeretur. Idē in eodem libro, Visa enim ista quū acriter mentem sensúmve pepulerunt, &c. De quibus locis posita dicetur. Gellius huic Ciceronis interpretationi acquiescens, ita scribit, de Pyrrhonis & Academicis philosophis loquēs, Sed ex omnibus rebus perinde visa fieri dicunt, quas φαντασίας appellāt: nō vt rerum ipsarum natura est, sed ad sectio animi corporisve est eorum ad quos ea visa perueniunt. Hæc Gellius. Sed prohu, Ad quos ea visa perueniunt, dixisset, vt opinor, Cicero, Quorum animos hæc visa imprimuntur. Porrò vt φαντασίας interpretatur Cicero visa, ita φαντάζεσθαι videri, in hoc Timæi Platonici loco, Δεξιὰ δὴ φαντάζεται τὰ ἀριστερά. Nam pro Græcis hisce verbis eius versio habet, Dextra autem videntur quæ læua sunt. Idem hunc eiusdem Platonis Polit. lib. 9. locū, μὴ ἄνισα παρέχωμοι τότε αἱ ἕωθεν φαντάζονται εὐπνίαν, ita reddit, Tum ei visa quietis occurrent tranquilla atque veracia. At ego φαντάζεσθαι hus in locis exponere malim apparere quàm videri: sicut & in isto, qui in eodem Timæo legitur, δοκεῖ ταῦτά τι ἰδίᾳ λαμπρὸν καὶ σίλβον λιπαρόν τι φανταζόμενον. Vt autē φαντάζεσθαι vertit videri. sic & φαίνεσθαι cerni in eodē Timæo. Hoc tamē nemo negare potest, φαίνομαι (si verbū verbo exprimendū sit) potius esse appareo quàm cernor, seu videor. Quum autē φαντασία ab eo deriuatū sit, atque adeò ipse Sextus tradat nos τὸ φαινόμενον δυνάμει τὴν φαντασίαν καλεῖν (quod loquendi genus paulo antè exposui) videndum est an non melius φαντασίας aliquo ab Appareo deducto nomine exprimeremus. Apparentiam scio Latinè nō dici, apparitionē autem Latinos alio sensu vsurpare: sed quid si, cogente necessitate, eidem significationi, cui & ipsum verbū appareo seruit, accommodemus? At quæ necessitas aliā vocē quàm visum quærere nos cogit? obiciet aliquis. Dicam quod sentio. Quū dico me videre aut cernere equū

album, perinde est ac si dicerem, Equus quem video, vel cerno, est albus. At hoc nunquam Scepticus, quatenus est Scepticus, dixerit. hoc enim esset ab ipsa sceptices professione desciscere, quæ est ὐδενὶ συγκατατίθεσθαι, & περὶ ἑκάστου ἀφασίαν ἄγειν, i. nihil assertione approbare, sed πόθεν παντὸς ἐστὶ χάος. adeò vt quo quidque colore aut quo sono sit, se nescire dicturus sit, sed tantùm sentire affici se velut ab hoc vel illo colore, & tanquam ab hoc vel illo sono. Qua etiam de causa inducit Lucianus quendam huius secte philosophum se μήτε ἀκούειν μήτε ὁρᾶν profitentem. Et hoc alij quoque passim illis exprobrant, quòd videlicet sensus eripiant, vt loquitur Cicero. Atque adeò Gellium paulò antè audiuimus ita loquentem de illis, Ac ne videre quoque planè quicquam nec audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. Quod tamen mera calūnia erat. sed huius ansam præbuit Sceptica loquendi forma, talis qualem modò proposui. Denique si verum est quod Sextus dicit, Φαντασίαν tantundem valere quod Φαινόμενον, qui Φαντασίαν interpretabitur visum, eodem modo & Φαινόμενον interpretari queat. At consideremus in vno quopiā Sexti loco, exempli gratia, quàm incommoda sit (nequid grauius dicam) illa interpretatio. Quum ita scribit, ὅταν δὲ ζητῶμεν εἰ τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑποκείμενον ὁποῖον φαίνεται, τὸ δὲ ὅτι φαίνεται οὐ ζητοῦμεν, ζητοῦμεν δὲ οὐ περὶ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου λέγεται περὶ τοῦ φαινομένου. si hîc Φαίνεται) vertas videtur, id est cernitur, planè à vsitato auctorum discedis, eiusque sententiam pernertis. Quare quòd verbum videtur ambiguum sit, malui Φαίνεται vbique vertere Apparet. Et quum dico, Hoc apparet album, non intelligo, Manifestū est hoc esse album sed perinde est ac si dicam, Hoc speciem albedinis meæ oculis obiicit. Accipio autē speciem sicut Cicero, quū dicit, Eadē est in somnis species eorum quæ vigilātes videmus. Animaduerte enim eum non dixisse visio, sed species: & ita distinxisse ac si Græcè dixisset, ἃ αὐτὰ ὄντα φαντασία καθ' ὕπνους, vel ὅταν, ὧν ὁρῶμεν ὕπαρ. vel ἃ αὐτὰ ὄντα φαντασία καθ' ὑπνους ὁμοίως ἐκείνων ὧν ἐγρηγορότες ὁρῶμεν. At Sceptici discrimen hoc tollunt, dicētes se nescire veri assentiendum sit. Clarum autē erit quod docere volo, ex hoc loco Galeni, ἐπισκεπτέον ἐνία μὲν οἰόμεθα ἢ βλέπειν, ἢ ἀκούειν, ἢ ὅλως αἰσθάνεσθαι, καθάπερ εἰ ὀνείροις ἢ μανίαις· ἔνια δ' οὐκ οἰόμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ὁρᾶν ἢ ὅλως αἰσθανόμεθα· ταυτὸ δὲ τὰ λοιπὰ πάντες ἄνθρωποι, πλὴν Ἀκαδημαικῶν τε καὶ Πυῤῥωνείων, εἰς βεβαίαν γνῶσιν ἡμῖν νομίζουσιν, ἃ δ' ὅταν ἢ παρεμπίπτωμεν ψυχὴ φαντάζεται, ταῦθ' ὑπάρχειν. εἰ δὲ καὶ συγχωροῦσιν αὐτοῖς ἔνιοι τῶν ἰατρῶν ἐξαλλάττειν εἰς οἷς γράφουσι μήτε τὰ μαινομένοις τὰ φρονοῦντα, μήτε τὰ νοσοῦντα τὰ ὑγιαίνοντα, μήτε τὰ κοιμωμένοις τὰ ἐγρηγορότα πῶς ὕστερον ἐπάρχειν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων γνῶσιν. Obseruandum hîc est desipientibus non ὁράματα sed φαντάσματα tribui. secundùm vulgò receptam opinionem, at secundū Scepticos vtrisque pariter Φαντάσματα seu Φαντασίας tribui, vtpote non discernentibus quod ad sensum attinet, cum qui sanæ sit mentis, ab eo qui mente alienatus sit. Qua de re ipse quoque Cicero in eo loco, vnde verba quæ paulo antè citaui deprompta sunt, disputat. Sed iam satis superque meam sententiam explicuisse mihi videor de interpretatione nominis Φαντασία. Addo etiam hoc, Si quis respondeat Φαντασίας apud Scepticos posse verti Visa vel Visiones, modò visa accipiamus pro iis quæ nobis videre visi sumus, is nequaquam nodum planè solaerit. nam quum Φαντασίαι non appellentur sōlùm quæ nobis videre visi sumus, sed etiam quæ audire, denique generaliter quæ aliquo nostrorum sensuum percipere nobis visi sumus, durum nimium foret hæc κατάχρησις appellationis visorum ad reliquos omnes sensus accommodatorum. Sed quoniam nouus sum qui aduersus tantum virum, quantum scimus fuisse Marcum Tullium, certamen instituere vel ausim, vel possim, hæc περὶ τῶν Φαντασίας, id est, Ἀνάμνησις περὶ τῶν Φαινομένων, dicta existimentur κατὰ τὸ Φαινόμενον. Ego certè nusquam apparentiam aut apparitionem interpretatus sum, ne audaculus iudicarer, sed potius imaginationem. Ita enim malui quàm cum Quintiliano imaginem vertere. quem miror, quum vno in loco dixisset Φαντασίας esse per quas imagines rerum absentium repræsentantur, postea ipsasmet imagines Φαντασίας vocari dixisse. Nam quo alio nomine hunc actum repræsentandi imagines quàm imaginationem appellare possis? Et fateor quidem diuersas esse à Sceptcorum phantasiis eas quas ibi Fabius describit, sed quia tamen interpretationem inde mutuemur & cum illis communicemus, nihil obstat. Certè tum præsertim quum καταληπτικὴ ad Φαντασίαν addunt, imaginationis nomen valde mihi conuenire videtur, vt καταληπτικὴ φαντασία dicatur comprehensiua imagi-

imaginatio potius quàm visum comprehensium. Porrò quod imaginẽ vocat Quintilianus, id Φάντασμα esse videtur potius quàm Φαντασία. Et quoniã sæpe istud nomen occurrit in hoc libro, de toto eius comitatu (vt ita loquar) dicendũ mihi arbitror, vt melius eius vis cognosci à nobis ac percipi possit. Prius autem admoneo, Φαντασία planè mihi videri à τῷ φαίνεται tertia persona verbi Φαίνομαι esse deriuatũ: vel potius verbũ Φαντάζομαι à τῷ Φαντασται originem habere, à cuius prima præteriti persona τῷ φάντασμαι sit Φάντασμα, à secũda τῷ φάντασαι sit Φαντασία, à tertia autẽ τῷ Φαντασται sit Φαντασόν. ideoque miror cur Plutarchus in placitis philosophorum Φαντασίαν appellarit ἀπὸ τοῦ φωτὸς dixerit, nisi fortè hunc respexerit quòd verbũ Φαίνομαι, à quo derivatum est Φαντασία, ἀπὸ τοῦ φωτὸς deductum sit. Sed quid vetat primùm ex eodem Plutarcho nominis Φαντασίας & cognatorum definitionẽ sumere? Imò verò operæpretium, vt opinor, fuerit. Audi igitur illum, sed Latinè, Budæo interprete, loquentem: Chrysippus differre inter se ait quatuor hæc. Φαντασία quidem igitur affectio est in anima facta, quæ sui quoque efficiẽs præfert: veluti quum oculis perspicimus album, affectio est in anima per visum facta, huicque affectioni dicere possumus subesse album quod cieat. perindeque erit si per tactum aut odoratũ huiusmodi affectio fiat. Dicta est igitur Græcè Φαντασία à lumine. vt enim lumẽ & se & ea quæ collustrat demõstrat, ita phantasia ipsa se demonstrat, & sui quoque efficiens. Φαντασόν est phantasiæ efficiens, vt album, vt frigidũ, & omnino quicquid animam citare potest, id est Φαντασόν. Φαντασιωτὸν insanis est attractus, affectus, inquam, in anima à nullo phãtasto factus, veluti accidit in umbratilem pugnam exercentibus, manuque inaniter intentantibus. Proinde visio subiacet visi quiddam cõficiens, inani autem visio non item. At Φαντασμα est ad quod rapimur phantastico & inani attractu, cuiusmodi in mente capta furoreque percitis fiunt. Hæc Plutarchus. Vide & Damascenũ de iisdem. Verba autem sunt Φαντάζομαι & Φαντασιῶμαι. De verbi Φαντάζομαι passiua significatione dictum fuit iam antea, sed & Φαντάζω voce activa reperitur pro Imaginem seu speciem præbeo, Repræsento, Apparere facio, vt ὃ δὴ φαντάζοντα ὡς κατ' ἀλήθειαν. Sed & compositum ἀναφαντάζω, in eadem significatione. itẽ pro phantasia seu phantasia afficio, vt apud Basilium, τὰς οἰνοβαρεῖς κεφαλὰς ἃς ὁ ἐκ θεοῦ πρωτοπάλους ἀναφερόμενος ἀτμὸς ἐπιμανίαν ἀναφαντάζει. At verò à Φαντασία fit Φαντασιῶμαι, idem significans cũ verbo Φαντάζομαι, in activa sine neutra significatione sumpto. (passiuæ autem huius verbi significationis exempla iam protuli) Alex. Aphrod. in 2. De anima, ἡ μὲν αἰσθητικὴ διαφορὰ εἰς τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ φαντασιοῦσθαι, ἢ τὸ μνημονεύειν ἢ τὸ συλλαλεῖν δηλοῖ. Hic quidem absolutè, pro Phãtasias seu imagines animo cõcipere, Imaginari. At cum accusatiuo, vt apud Plutarchum, φαντασιοῦσθαι δαιμόνιόν τι. Sic & Φαντάζεσθαι cum accusatiuo, vt φαντάζονται τὴν χροιὰν, apud Alex. Aphrodiseũ. Sed à Φαντασία fiunt etiam Φαντασιάδης, Φάντασιαστὴς, & θεοφαντασίωτος. Plutarchus, φαντασιαστικοὺς καὶ κατόχους ποιεῖ τοὺς προφήτας. Quintilianus lib. 6. cap. 3. has (Φαντασίας) quisquis bene conceperit, is erit in affectibus potentissimus. hunc quidam dicũt θεοφαντασίωτον, qui sibi res, voces, actus secundũ verum optimè finget. Habet autem & alias significationes Φαντασία, sed quæ huius loci non sunt. At hoc prætereundũ non est, nostrates omnia ferè quæ enumeravimus verba in vulgarem linguam transtulisse, Phantasie, Phãtasier, Phãtausme, Phantastique, vsi tamen aliquantum diuerso: præsertim quum dicunt aliquem esse magis phantasticum quàm malam Papæ.

V. dogma) Συγκατάθεσιν Cicero assensum, item assensionem, necnõ approbationem interpretatur. Alibi autem hæc duo posteriora copulat, vt in Lucullo, Nunc de assensione atque approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus. Nec multo pòst, Cuius (virtutis) omnis constantia & firmitas ex iis rebus constat quibus assensa est, quas approbauit. id est, οἷς συγκατέθετο. Idem in eodem libro, paulo antè præcedentem locum, Sed de inconstantia totius illorum sententiæ (si vlla sententia cuiusquam esse potest nihil approbantis) &c. id est, ἡ δὲ τοῦ συγκατατίθεσθαι. Alicubi etiam Assertione approbare dicit. Et paulo pòst assertionem & approbationem copulat. Cæterùm vt assentiri & approbare illis in locis eadem vult esse, sic alibi opinari & assentiri: vt quum scribit sapientem nihil opinari, id est nunquã assentiri rei vel falsæ vel incognitæ. Idẽ, Assensurum autem non percepto, id est opinaturũ sapientem existimem. Idem, Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborẽ exanclatum à Carneade, quòd vt ferax & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionẽ (id est opinationem & temeritatem) extraxisset. Ideo antẽ

Cicero hæc confundit & ex duobus vnum facit, quòd vnum ex altero consequatur, vnde alibi dicit, Opinatione & perceptione sublata, sequatur omnium assensionum retentio. Ideo & Aristocles aduersus eos disputans, dicit. εἰ μὴ ὧν αὐτὴ συγκατατίθενται, ἀλλ' ὅλου δοξάζουσιν. Vbi animaduerte συγκατατίθενται esse Ciceronianum assentiuntur: δοξάζουσιν autem, opinantur. Hinc etiã Scepticise ἀσυγκατάθετοι & ἀδοξάστους profitebantur, eodem teste, sicut ἀπαθεῖς & ἀταραχίας. Sed idem ὑπολαμβάνειν pro δοξάζειν, & ὑπόληψιν ἀντὶ τῆς δόξης vsurpat. Verùm hoc quoque obseruandum est in loco quem paulo antè citaui, Ciceronem dicere opinationem & temeritatem, pro quo alibi dicit opinandi temeritatem. Videtur enim Cicero temeritatem vocare quam Sextus passim προπέτειαν appellat, eam δογματικοῖς exprobrans. Apud eundem Ciceronem vt temeritatem opinãdi, sic & temere opinari legimus. Quinetiã alicubi scribit, Ex animis nostris assensionem (id est opinationẽ & temeritatem) extraxisset. Porrò vt δοξάζειν opinari, & δοξαν opinationẽ, sic τὰ καθ' ὑπόληψιν & τὰ δοξαστὰ ex Cicerone opinabilia interpretari possumus, & ἀδοξάστως citra opinationem.

V. adrem) Dicimus quidem Assentiri aliquam rem, sed quum vtimur nomine Assensus, cogimur hanc constructionem mutare, & aut Assensum ad rem aliquam, aut Assensum alicui rei dicere. Quin etiam Assensum de re aliqua non sine exemplo vsurparemus.

V. voces) Aduerbiũ πάντως verti protinus, accipiens pro Necessariò, & quasi ex necessaria consequutione. Quo sensu dicit Cicero interdum Non continuò. qua in significatione non insolens est apud alios quoque scriptores ὁ πάντως.

P. 408. V. vt hæc) Hic καταλαμβάνω simpliciter pro Arbitratur, seu putat, non pro δοξάζει. in qua tamen significatione accipi ab Aristocle, modò dixi. Quinetiam alibi Sextus vtitur eodem modo quo hîc. Verùm extat etiam locus in quo ἐκ καταλαμβάνω planè sumẽdum videtur pro ὑ δοξάζω, nisi forte (quod suspicor) reponendum est ὑ κατα λαμβάνω. Cæterùm ad hunc locũ pertinet quod scribit Cicero in Lucullo, Sed Antipatro hoc idem postulãti, quum diceret, ei qui affirmaret nihil posse percipi, cõsentaneum esse vnum tamen illud dicere percipi posse vt alia nõ possent, Carneades acutius resistebat. nam tantũ abesse dicebat vt id cõsentaneum esset, vt maximè etiam repugnaret. Qui enim negaret quidquam esse quod percipercetur, cum nihil excipere. ita necesse esse ne idipsum quidẽ quod exceptum nõ esset comprehendi & percipi vllo modo posse.

V. alius) Verti ὁλῶς τῆς ἄλλοις ἑαυτὴν συμπεριγράφῃ, vnà cum alus se circunscribere, ad verbũ: accipiens tamen συμπεριγράφῃν pro συναναιρεῖν. nam apud Latinos Circunscribere, sicut apud Græcos περιγράφειν, ita accipi ex Cicer. patet. Sic & paulo post hæc verba, ita vt quæ possint à seipsis circunscribi, respondent his Græcis, ὡς δυνάμει ὑφ' ἑαυτὴν περιγράφεσθαι. Nihil autẽ aliud esse hîc περιγράφεσθαι quàm ἀναιρεῖσθαι, patet ex collatione loci cuiusdã qui est cap. 28. vbi de iisdem vocibus agens, & idem exprimere volẽs, dicit, ὅπως γε μὴ ὑφ' ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δυναμει, ἐμπεριγραφομένας ἐκείνοις περὶ ὧν λέγονται.

V. gaut) Πρόσκλισιν δόγμασι πολλοῖς verti inclinationem ad dogmata multa. Sed propensionẽ quoque, vt opinor, interpretari potuissem, ex Cicerone. Legitur autẽ hîc πρόσκλησιν posito η pro ι in penult. sed reponi debere πρόσκλισιν cum ι vtrobique, manifestũ est. præterquam quod alibi legimus apud eũ, τὸ, τὸ μὴ ἀπαλλείνειν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐστῆναι, ἄνευ σφοδρᾶς προσκλίσεως καὶ προπαθείας. Huc verò pertinet quod apud Aristoclem habemus de nostris Sceptics, ἀλλ' ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκαταδάστους εἶναι. Cæterùm vtrunque αἱρέσεως definitionem habes apud Diog. Laërtium in proœmij fine (vbi & πρόσκλισιν inuenies) nisi quòd non dicit tantùm ἀκολουθῆσαι, sed addit etiam ἢ δοκῆσαι ἀκολουθεῖν, omittens ἁπλῶς. Itẽ post ἀκολουθίαν ἔχουσι omittit πρὸς ἄλληλά τε καὶ φαινόμενα. vbi & ipse docet nonnullos censuisse Pyrrhoniam sectam vno quidem respectu αἵρεσιν esse, altero autem minimé.

V. fert) Hoc & alibi sæpe profitetur Sextus de Scepticis, quod tamen Aristocles negat. scribẽs, ὁπόταν μέλλοι φῶσι τὸ σοφὸν δεῖν εἶναι, ὅτι δέοι καταλαμβάνοντα φύσει καὶ ζῆν ἕξει ζῆν, μηδενὶ μέντοι συγκατατίθεσθαι, πάνυ τινὲς εἰσὶν θαυμάσιοι. εἰ γὰρ μηδενὶ ἄλλῳ, τούτῳ γοῦν αὐτῷ δέοι ἂν συγκατατίθεσθαι καὶ καταλαμβάνειν ὄντας ἔχειν αὐτό. Sed Aristocli θαυμάσιον scepticis ob illud dictum exprobranti, pro illis respõdebo, aliud esse quod dicunt se ita vivere, quã si dicerẽt se ita debere vivere. At cur ita vivũt? Quia τῆς οἰκείας πάθεσιν ad id impellantur.

V. tuer) Quod hîc dicit Sextus βέβαιον τὴν σύμφασιν (quod ad verbum interpretatus sum firmã persuasionem) id propemodum esse videtur quod Cicero appellat firmam & cõstantem assensionẽ, ita

ita scribens in Lucullo, Et uno nomine omnia quæ essent aliena firmæ & cõstantis assensionis, à uirtute sapientiaque remouebat. Idem in eodem libro, Hæc autem habere dubia, neque his ita confidere ut moueri non possint, abhorrere à sapientia plurimum. Porrò Sextus quod hîc πῖσμα, alibi πιστίθησιν appellat, ubi scribit, ὑπ ἀπαγελτικῶς μετὰ πιστοῦ ἤθους ἀποφαινόμενος.

V. QVI) Cic. in Lucullo, ex Clitomacho refert, Vehementer errare eos qui dicant ab Academia sensus eripi, à quibus nunquam dictum sit aut colorem, aut saporem, aut sonum ullum esse: illud sit disputatum, non inesse in his propriã, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notam. Sed turpiter depravatus hic Ciceronis locus, & pro accusativo ullum, reponendus mihi videtur cõtrarius nullum. Imò verò vix ullum dubitationi superesse locum existimo, cum ex hoc Sexti loco, tum ex aliis multis. siquidem hac in re planè consentiebant Academici cum Pyrrhonis. Quum enim dicerẽt, sibi intuentibus niuẽ, phantasiam albedinis obuici, se gustantes mel, affici dulcedine, nescire tamen an nix verè & natura esset alba, & an mel verè esset dulce: minimè colorem aut saporem tollebant. Idem autem de sono aliisque sensilibus dici potest. Huc pertinet quod à Sexto dicitur cap. 14. circa finem, ὁ πύῤῥων μὲν ἡμῖν διαφέρεται τὸ ὑποκείμενον ἔχομεν λέγειν, ὁποῖον δέ ἐστι πρὸς τὴν φύσιν, ἐφέξομεν.

V. ea) Verba Sexti sunt, τὰ κατὰ τὴν φαντασίαν παθητικῶν ἀξυλήπτως ἡμᾶς ἀποῖα εἰς συγκατάθεσιν οὐκ ἀναξέπτομεν. Et cap. 7. eodem sensu dixerat, τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν καταληπτοῖς πάθεσι συγκατατίθεται ὁ σοφός. Quinetiam caput 20. his claudit verbis, τοῖς δ' κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς καὶ ἀναπαστικῶς ἄτοπον εἰς συγκατάθεσιν ἐκπομπεύειν. Quibus locis hic Ciceronianus respondet in Lucullo, Visa enim ista quum acriter mentẽ sensum ve pepulerũt, accipio, hisque interdum etiam assentior, nec percipio tamen. Nihil enim arbitror posse percipi. Non sum sapiens, itaque visis cedo, neque possum resistere. Sciendum est autẽ esse & aliam lectionẽ in hoc Sexti loco, videlicet παθητικὰ pro παθητικήν. Essent autẽ τὰ κατὰ φαντασίαν παθητικὰ, ea quæ patimur, vel ea quibus afficimur per phantasiam acriter (ut Ciceronianis utar verbis) mẽtem sensúmve pellentem. At si παθητικῶν legamus, ipsam phantasiã (quam Cicero visum appellat) pati seu affici dicemus, contrà quàm ipse Cicero scribit. Neque enim dicit visa pelli (quòd esset πάσχειν, seu παθητικὰ εἶναι) sed ea mẽtem siue sensum pellere. Et pro lectione hac παθητικὰ facere etiã videtur secundus ille locus in quo τοῖς κατὰ φαντασίαν καταληπτικοῖς πάθεσι, non autẽ τοῖς κατὰ φαντασίαν καταληπτικῷ πάθεσι habemus. Existimo autem τὰ κατὰ φαντασίαν καταληπτικὰ πάθη (sicut alibi dicit ἀνάληπτα πάθη) nihil aliud esse quã τὰ κατὰ φαντασίαν παθητικά. Solebant enim dicere non ipsam phantasiam pati seu affici, sed per phantasiam αἰσθητικῶς affici. Cicero de Cyrenaicis, Neque se quo quid colore, aut quo sono sit scire, sed tantùm sentire affici se quodammodo. At Gellius de his ipsis Scepticis, Ac ne videre quoque planè quicquam, neque audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. eáque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctãtur atque insistunt. Hîc autẽ obiter animaduerte Ciceronem verbũ πάσχειν vertere affici, Gellium autem pati & affici copulare, & πάθος affectionẽ vocare. Nã Aristocles de isdem Cyrenaicis philosophis loquens idem testatur, καίπερ γὰρ ἔλεγεν κατὰ τινὰ μὲν γνωρίζειν ὅτι πάσχοιέν τι, πότερον δὲ τὸ καῦσον εἴη πῦρ, ἢ τὸ τέμνον σίδηρος, οὐκ ἔχειν εἰπεῖν. Hîc autem observa exemplum eius quod dicit Gellius, Eáque ipsa quæ affectiones, &c. nã ille qui uritur, ab igni afficitur seu patitur, qui autem secatur, à ferro. At illi dicebant, dum quidẽ urerentur & secarẽtur, agnoscere se aliquid pati, vel se ab aliquo affici: an autem esset ignis qui affectionem illam in ipsis efficeret dum urebantur, & ferrum quod item aliam efficeret dum secabantur, se ignorare.

P. 409. V. percip.) Verti ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, quod ad rationem & intelligentiam attinet: sed datiuum λόγῳ alia significatione hîc accipi posse, & quidẽ rectius, ingenuè fateor. Ita enim scribit Sextus, εἰ δὴ καὶ γλυκύ ἐστιν ὅτι ἐστὶν ἐπὶ τοῦ λόγου, ζητοῦμεν. Vbi si ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ dicamus significare ὅσον ἐπὶ τοῦ λεγομένου (ut alibi loquitur) pro hac interpretatione facit, ut opinor, quod post ζητοῦμεν subiungitur à Sexto, ὃ οὐκ ἔστι τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ πολὺ τοῦ φαινομένου λεγόμενον. Dixerat autem paulo antè, ζητοῦμεν δὲ οὐ πολὺ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ πολὺ ἐκεῖνο ὃ λέγεται πολὺ τοῦ φαινομένου.

V. moueamus) Sextus ita, ἐὰν δὴ καὶ ἄνληπτος κατὰ τὸ φαινόμενον ἐρωτῶμεν λόγος. In quo genere loquendi interpretando mihi non satisfeci, nec quum ἐρωτᾶν λόγον Mouere quæstionem, nec quum Proponere quæstionem verti.

Nam λόγου quæstionem quidem aptè vertimus, respectu verbi ἐρωτᾶν. sed non dubium est tamẽ quin in hac loquutione ratiocinationem potius significet. vt quũ dicitur ἀρτὸς λέγεται, λόγος ἐγκεκαλυμμένος. λόγος περιέχων, λόγες ψευδόμενος. Cicero tamẽ ἀργὸν λόγον vertit ignauam rationem in lib. De fato: item ignauã interrogationem. Sed quomodo tandẽ λόγον ἐρωτᾶν interpretabimur? Certè apud eundem ibidẽ legitur, Sic enim interrogant. In quo Cicero Græcam phrasin imitatus videtur, perinde ac si dixisset, τοιοῦτόν ἐρωτῶσι λόγον. Sed locum illius afferre satius fuerit, in quo ita scribit, Nec nos impediet ignaua illa ratio quæ dicitur. appellatur enim quidam à philosophis ἀργὸς λόγος, cui si pareamus, nihil omnino agamus in vita. sic enim interrogant, Si fatum tibi est ex hoc morbo conualescere: siue medicũ adhibueris, siue non adhibueris, conualesces. Item, Si fatum tibi est ex hoc morbo nõ conualescere: siue tu medicum adhibueris, siue non, nõ conualesces. Et alterutrum fatum est. Medicum ergo adhibere nihil attinet. Subiungit autem, Rectè genus hoc interrogationis ignauum atque iners nominatum est, quòd eadem ratione omnis è vita tolletur actio. Hæc Cicero. Animaduerte autẽ in postremis hisce verbis λόγον (quod interpretatus erat rationem) verti interrogationem. Sed cur qui ita ratiocinatur, ἐρωτᾶν, id est interrogare, dicitur, quũ interrogationem formam nõ habeat eius oratio? Hoc certè existimo dici respectu eius aduersus quem disputantes, ita ratiocinamur, responsum videlicet ad illam exigentes ab eo. responsionem enim præcedat interrogatio necesse est. Certè, quæcunque sit huius dicti ratio, ἐρωτᾶν λόγον, in ea significatione passim Sextus adhibet, etiam συνερωτᾶν λόγον pro eodem vsurpans. vt cap. 13. lib. 2. ἔθεν δ' ἂν δοίη τις συνερωτῶσι λόγον, εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, εἰ μὴ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις. ἤδη δέ τινι ἀπόδειξις, ἢ μὴ ἔστιν ἀπόδειξις. ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις. Subiungit autem, ἀφ' ἧς καὶ αὐτῆς διαφέρειν καὶ οὐδὲν ἐρωτῶσι τὸν λόγον, ὅτις ἀντικ. &c. Certè οὐδὲν ἐρωτῶσι τὸν λόγον, vel συνερωτῶσι, aliud nihil est quàm, Ita ratiocinantur. Vel, argumentantur. Vel, hanc ratiocinationẽ seu argumentationem proponunt. Sic & paulo antè dixerat, ὅτι ἤδη ἀποδείκτικοί εἰσιν οἱ τὸν καλούμενον ἀποδείξεως ἠρωτημένοι λόγοι. Id est, argumenta proposita aduersus demonstrationem.

V. tales) Hîc λόγον verti rationẽ, sed orationem fortasse potuissem etiam vertere.

V. terno) Κριτήριον perinde est ac si dicas iudicatorium. A quibusdam exponitur Vis iudicandi. Ego malim apud hunc auctorem Iudicatorium organum siue instrumentum, aut Iudicandi instrumẽtum interpretari. Cicero vocat id quo omnia iudicantur. Item, Id ex quo omne veri falsique iudicium sit. Quinetiã iudicium simpliciter ea significatione alicubi vsurpasse videtur. Vsu est autẽ frequens huius vocis κριτήριον apud alios quoque philosophos.

V. natione) Verti ἀνενέργητος omnis actionis expertes, imitatus hunc Ciceronis locũ in Lucullo, Quare qui aut visum aut assensum tollit, is omnem actionem tollit è vita. Idẽ, Sublata enim assensione, omnem & motum animorum & actionem rerum sustulerunt. Eodem sensu dicit in lib. De fato, Nihil omnino agamus in vita. id est, ἀνενέργητοι ἂν ὦμεν. Alibi autem breuius vitam euertere dicit, vt rursus in Lucullo, Vel potius etiam totam vitam euertunt funditus, ipsumque animal orbãt animo. Ibidem, Sequitur omnis vitæ ea quam tu Luculle commemorasti, euersio. Vt autem Cicero vitam, sic & Sextus βίον pro vitæ actionibus vsurpat. Sed & vitam communem obseruauit à Cicerone ita poni pro τὰ κοινὰ τοῦ βίου, vel τὰ περὶ τὸν βίον, ea quæ cõmuniter ad omnes homines in vita degenda pertinent. Cæterùm pro eo quod verti paulo pòst, piè agere in vita cõmuni, legitur apud Sextum, θεοσεβεῖν βιωτικῶς. vbi βιωτικῶς malit fortasse quispiã interpretari, Secundum vitam, vel τὴν βιωτικὴν τήρησιν, vt paulo ante loquutus erat. Præterea quum dicat, καθ' ὃ τὸ μὴ θεοσεβῶν παρεγκλινόμενον βιωτικῶς ὡς ἀγαθὸν, aduerbium βιωτικῶς ad vtramlibet verbum referri posse videtur.

P. 410. V. Est) Pro Aut considerantur, potuissem etiam dicere, aut in cõtemplatione versantur. Habet enim Sextus, ἢ θεωρεῖται. Cicero considerationẽ contemplationemque naturæ dicit. Rectè verò additur, Ipsum autem nullius rei causa, αὐτὸ δὲ ἀδιενέκητον. Ita enim Cicero quoque De fin. lib. 2. Nam hunc ipsum siue finem, siue extremum, siue vltimum definiebas id esse, quò omnia quæ rectè fierent referrentur, neque id ipsum vsquam referretur. Quod autem subiungitur à Sexto, ἢ τὸ ἐκβαῖνον τῶν ἐρωτᾶν, idem Acad. quæst. lib. 1. interpretatur Extremum rerum expetendarum. Et in 2. Extremum expetendi. At De fin. lib. 2. Vt is qui finem rerum expetendarũ voluptatem esse dicat.

V. ea) Cicero vocem hanc μεταπόδοσιν exprimere

primere volens, scribit, de veteribus Academicis loquens, Mediocritates illi probant, & in omni permotione naturalem volebant esse quendã modum. Dicitur & μετριοπαθὴς. q.d. μέτριος, vel μετριάζων εἰ τοῖς πάθεσι, id est, Qui mediocriter afficitur, Qui mediocritatem servat in affectibus, Qui modum non excedit in affectibus.

V. sed) Hîc τὴν ἰσοσθενῆ διαφωνίαν appellat quod suprà τὴν εἰ ἀνισομεθέσεις λόγοις ἰσοσθένειαν dixerat, ideoque vertere possumus ex Cicerone, Contrariarũ rationũ paria momenta. Vel, Paria contrariis in partibus momenta rationum.

P. 411. V. fert) Sextus dicit μετριώτερον ἀπαλλάσσ. q.d. Cum moderatiore perturbatione exuit. Vel, Moderatim affectus seu perturbatus discedit. Vel, Facilius perturbatione defungitur. Perinde ac si dixisset μετριοπαθῶς. quod Græcum verbum eleganter expressit Ouidius hoc versu,

Sed te, quæcunque est, moderatè iniuria turbet.

Perinde enim est ac si dixisset uno verbo μετριοπάθ. Cæterùm quod hîc dicit Sextus, ὁ ἢ σκεπτικὸς τὸ πρὸς διοξάζομ ὅτι ὅτι κακὸν τούτων ἕκαστον ὡς πρὸς τὴν φύσιν, πολυπραγμονῶμ, μετριώτερον τῆ εἰ τύχοις ἀπαλλάσσ, huiusmodi est in quo uno nemo non Scepticus tantam felicitatem invidere, & ad eam omni conatu aspirare debeat. Ac sanè si quis eos hac in re à me laudari miretur, audiat celeberrimos comicos hac de re, Menandrum & Philemonem: ac prius quidẽ Menandrum ita in scena loquentem,

Απαντα τὰ ζῷ ὅτι μακαριώταται,
Καὶ τῶν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπου πολύ.
Τὸν ὄνον ὁρᾷμ ἔξεστι πρῶτα τυχεῖν.
Οὕτως κακοδαίμων ὅτιμ ἐμολογημένως.
Τούτῳ κακὸν δ' αὐτὸμ ὑδὲν γίγνεται,
Ἀλλ' ἡ φύσις πέλωνος αὐτῷ, ταῦτ' ἔχ.
Ημεῖς ἢ χωρὶς τοῦ ἀναισχυντεῖμ κακῶν,
Αὐτοὶ παρ' αὐτῶν ἕτερα προσπορίζομθ,
Λυπούμθ' ἂν πάρῃ τις, ἂμ ἔπῃ κακῶς,
Ορτιζόμεθ' ἂν ἴδῃ τις εὐπτιον, σφόδρα
Φθονεμθ' ἂν γλαυξ ἀναπεφθῇ, δυσοίκαμθ,
Αγωνία, δόξαι, φιλοτιμίαι, νόμοι,
Απαντα ταῦτ' ἐπίθετα τῇ φύσ κακ.

Deinde hosce Philemonis,

Ω ξυμπαφρόνια πάντα καὶ τρισόλβια
Τὰ ζῳ, οἷς ὑκ ἔστι πρὸς τούτων λόγος,
Οὔτ' εἰς ἔλεγχομ αὐτῶμ ὑδὲν ἔρχετ,
Οὔτ' ἄλλο τοῦτ' ὑδὲν ὀρ' αὖθις κακὸν
Επακτὸν, ὃν δ' ἂν εἰσενέγκωνται Φύσιν
Εκαστομ, θύουσ & νόμον τιμῶσιν ἔχ.
Ημεῖς δ' ἀβίωτον ζῶμθ ἄνθρωποι βίομ.
Δυσθύμως διέξιμεν, θεσμοὺς νόμους,
Προγόνοισιν, εἰ γένοισιν, ὑκ ἐς ἀτυχῆν
Κακῶν, πρόφασιν δ' ἀεί τιν' ἐξευρίσκομεμ.

Animadverte autem nominatim apud utrunque locos. Eodem pertinent & hæc eiusdem Philemonis,

Μείζω τὰ κατὰ ποιῆσι πάλαι, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὑτοὺς, ἢ πεφύκε τῇ φύσ.
Οἷον, τέθνηκεν υἱὸς ἢ μήτηρ τινί,
Ηνὶ δι' ἄλλω τῶν ἀναγκαίων γέ τις,
Εἰ μὴ λάβῃ σ', ἀποθανεῖ, ἄνθρωπος εἶ μόμ.
Τοσοῦτον γέγονε τὸ κακὸν ἡλίκον πρόσεστιμ.
Βαρὺ δ' ἀβίωτος ὁ βίος, ἡνίκ' ἂμ λάβῃ,
Απόλωλεν· ἐν γ' ἐαυτῷ τοῦτ' ἐὰν σκοπῇ,
Πρὸς οἷς κακοῖς ἔστ' ἕτερα συλλέξ κακά.
Ο δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖ, ἀγαθὸν ἢ λαμβάνει.

V. TROPOS) Hos modos Cicero locos communes appellat. Aristocles quoque horum epoches modorum ab Aenesidemo tractatorum mentionẽ facit, sed novem duntaxat enumerans. Ait enim Aenesidemus (vt ille refert) differre inter se animalia & nosipsos, cunitates, & victus, (seu vivendi genera) & cõsuetudines, & leges: nosque sensibus imbecillis præditos esse, multaque præterea esse quæ extrinsecus corrumpant cognitionem, videlicet distantias & magnitudines, & motus. Præterea ex eo quòd aliter affecti sint iuvenes quàm senes, & vigilantes quàm dormientes, & sani quàm ægroti, & quòd nihil sub sensus nostros simplex & purum cadat: quoniam omnia confusa sunt & ad aliquid dicuntur.

V. cibus,) Sextus dicit ἐπαναβεβηκότας, ξένους & ὑποβεβηκότας. de quarum vocũ significationibus tractatum est suprà.

P. 413. V. videntur) Υπόσφαγμα ita definit Gal. Υπόσφαγμα ἢ λέγουσιν ὅταν ὑπὸ πλευρᾶς ἐαγέντων τῶν εἰ τῷ πρώτῳ χιτῶνι ἀγγείων μεταξὺ αἱ κλωσμοὶ & λοιπὸν ὑπὸ αὐτὸς χιτῶνος αἷμα ὑποπλύθη, ὃ παρεγχύμα μὴ ἐναιμοῦν τὸ χρῶμα & ὀφθαλμῶ, ὕστερον ἢ πελιδνοῦν. Sunt qui putent τοὺς ὑπόσφαγμα ἔχοντας esse quibus Plinius tribuit oculos rubore suffusos. Ego Græcam vocẽ retinere tutius esse existimani, præsertim quum illa ruboris in oculis suffusio latius patere videatur. Dixissem tamẽ melius Qui hyposphagmate laborãt, quàm Qui hyposphagma habẽt. Sed hoc quoque sciendum, in hoc quidem loco habere Sexti exemplaria ὑπόσφασμα, sed in alio simili loco qui extat in sexti modi expositione, rectè ὑπόσφασμα. Vbi ὕφαιμα appellãtur quæ hîc αἱμωπά.

Vide

vide eum locum pag. 426. Quinetiam pag. 422. eandem vocem inuenies.

V. tasias) Huc pertinet quod dicit Aristocles, ἀκριβέστερον ἢ Ἥλιον ἰδεῖν ἀπόντος τὸ ὀφθαλμῷ, ἢ προσόντος ἐγγύτερον, ἢ ἐπιμίξαντος. Item quod Cicero in Lucullo, Itaque Timagoras Epicureus negat sibi vnquam, quum oculũ torsisset, duas ex lucerna flammulas esse visas. opinionis enim esse mendacium, non oculorum.

P. 419. V. laduntur) Reperio quidem quandã πόλιν προσοδείλων appellatam, sed nihil vnde hunc locum suæ integritati restituere possim.

P. 422. V. uersæ) Cicero in Lucullo, Itaque simul experrecti sumus, visa illa cõtemnimus, neque ea habemus vt ea quæ in foro gessimus. At enim dum videntur, eadem est somni species eorũ quæ vigilantes videmus. Plurimum interest. Sed id omittamus. illud enim dicimus, non eandem esse vim neque integritatem dormientium & vigilantium, nec mente nec sensu.

P. 423. V. habitib.) Διὰ δὲ μὴ ἐμοίως δοκεῖσθαι ἐρωτοτρότας καὶ κατακωμύοντας, καὶ ὑγιαίνοντας ἢ νοσοῦντας, vt refert Aristocles ex Aenesidemo.

P. 424. V. prius) Sexti verba sunt, καὶ ὅταν ἐμπίπτωσιν εἰς ἓν διὰ πλειόνων τρόπον τὸ, τι κριτήριον καὶ ἡ ἀπόδειξις. Sciendum est autem, quod attinet ad hoc loquendi genus (cuius frequentissimus erit in sequentibus vsus) id bifariam scribi, interdum τὸν διὰ πλειόνων τρόπον, vt hîc: interdum δι' ἀπείρων τρόπον. sed illo modo frequentius quàm hoc. Apud Diogenem Laertium tamen legitur ὁ δι' ἀπείρων τρόπος, non ὁ διὰ πλειόνων. Id autẽ σωίσεται, vt ait, ὅταν τὸ ὀφεῖλον ἢ ζητούμενον πρᾶγμα ἄνευ βεβαιωτικὸν χρείαν ἔχῃ ἢ ἐκ τοῦ ζητουμένου πίστεως. δι' ὃ καὶ ἄνευ πίστεως ἡ βεβαιοῦ διὰ τὸ ἀπείροις γίνεσθαι, αὐτὸ παραλαμβάνει πρὸς βεβαίωσιν τὸ ἀπείροις γίνεσθαι. Hunc autem Diogenis locum prætuli qualis in vet. cod. extat. quũ in vulg. edi. planè sit mutilus. Sed quid significare velit Sextus hoc loquendi genere, ipsi loci in quibus eo vtitur, satis superque indicant: & ipsemet cap. 15. huius primi libri explicat. Vnum ergo superest, vt videamus quomodo aptã ei possimus apud Latinos appellationem inuenire. Certè quod vulgò dici solet, incertũ per incertius, huic simile est, nisi quòd quum dicitur ἢ δι' ἀλλήλων τρόπος, intelligitur mutua quædam incertitudo, & mutua probatione indigens. id est, quũ dicunt philosophi nos incidere eis τὸν δι' ἀλλήλων τρόπον sive διάλληλον, intelligunt nos incidere in quandam mutuam probãdi necessitatem. id est, probandi prius id cuius alioqui adminiculo vti volebamus ad probandum aliud. Pag. 431. & 432. & alibi διάλληλον alternatorium verti, non quòd planè mihi satisfaceret mea hæc interpretatio, sed quòd aptior nulla mihi occurreret. Quòd si quis obiiciat, vocem illã alternatorium, nisi quid aliud addatur, id quod significare ea volo, non comprehendere: ille ipsi Sexto vtenti nomine διάλληλος obiicere idem cadẽ ratione posit. Quis enim διάλληλος τρόπος ad varia posse accommodari non videt? Respondeo igitur, vt quum dicitur διάλληλος τρόπος, subaudiatur genitivus ἀπορίας, aut aliquis eiusdem, ita quum verto alternatorium modum, subaudire me genitivum Latinũ dubitationis. vt sit διάλληλος τρόπος, alternatorius dubitationis modus. vel, alternãs, si quis nomen alternatorius refugit. Tunc enim verè alternat dubitatio, quum vtri dubium ad alterius dubij probationem affertur. Fortasse etiam εἰς τὸν διάλληλον ἀπορίας ἐμπίπτομεν τρόπον non malè interpretaremur, In dubitationis vicissitudinẽ incidimus. Porrò hunc genitivum ἀπορίας subaudiendũ censui potius quàm alium, quia reperio alicubi apud hunc nostrum textum, κἀνταῦθα ὁ διάλληλος τρόπος τὴν ὑπόστασιν τοῦ λόγου. Sed hoc quoque annotandum est, non solùm διάλληλον τρόπον, sed & λόγον appellare vt libri 2. cap. 8. ἀληθῆ δὲ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι λέγω, εἰς ὃν διάλληλον τε ἐμπίπτει λόγον, καὶ ἀπόδειξιν αὐτὴν ὑπάρχειν, καὶ ἐκείνης ἄλλην, καὶ μέχρις ἀπείρου. Nec hoc silentio prætereundum est, cum alicubi dicere ὁ διάλληλος εἰσάγεται τρόπος, alicubi verò εἰς τὸν διάλληλον ἐμβάλλειν seu ἐμβάλλειν τρόπον. alibi autem (& quidem frequentissimè) ἐνστῆναι seu ἐμπίπτειν εἰς τὸν διάλληλον τρόπον. Iam verò si quis roget vtra potius sequenda sit scriptura ὁ δι' ἀλλήλων τρόπος, an ὁ διάλληλος, ego id ἀδιάφορον esse, & si compositione vti velimus, τῷ διάλληλος, sin ea vti recusemus, τοῦ δι' ἀλλήλων vocandum esse respondebo. Sed τρόπον potius quàm λόγον appellandum censeo.

V. cus) Quod dicit ἀπὸ θατέρας ἀρχῆς (id est, ad verbum, ab altero principio) interpretor, ab altero ingressu, vt melius intelligatur. Fortasse autem possim etiam vertere, ab alterutro ingressu. id est, ab alterutra parte qua ingredimur.

V. media) Cic. in Lucullo, Vidésne nauem illã? stare

ſtare nobis videtur: at iis qui in naui ſunt, moueri hæc villa. Huc autẽ pertinet & quod dicit Ariſtocles, ἄλλαι γάρ εἰσιν αἰσθήσεις εἰ γύθεν καὶ πόῤῥωθεν. Cicero quoque in Luculloſcribit, *Itaque & lumen mutari ſæpe volumus, & ſitus earum rerum quas intuemur, & interualla aut contrahimus aut diducimus.*

V. ſplendidum) Hic locus valde cõfert ad intelligendũ Ciceronẽ ita in Luculloſcribentẽ, Neque verò hoc loco expectãdum eſt dũ de remo inflexo aut de collo columbæ reſpõdeam. Idẽ ibid. aliquot paginis poſt, Tu autẽ te negas infracto remo neq; columbæ collo cõmoueri. Primùm, cur? Nam & in remo ſentio non eſſe id quod videatur, & in colũba plures videri colores, nec eſſe plus vno. Ariſtocles, ἐπὶ δὲ τῆς ἐρέτμου καὶ εἰ τῷ ὕδατι, καὶ τὸ γεγραφῶν, καὶ μυρίων ἄλλων ἃ αἰσθησίς ἐστιν ἃ ἀπατᾶται. διὸ καὶ μεμφόμεθα πάντες ἐπὶ τοιούτων ἃ τὴν ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν φαντασίαν. Quod autẽ attinet ad diuerſitatẽ illã, inflexo remo, & infracto remo, vtranque certè lectionẽ ſuo in loco retinendã cenſeo. Nã licet Sextus κάμπτω καὶ κλάω ſynonyma faciat, i. remũ infractum, dicat, nõ inflexũ, ſcimus tamẽ pro phãtaſiæ diuerſitate, modò infractum, modò inflexum dantaxat apparere poſſe.

V. rectus) De lyncurio & coralio hoc idem teſtatur & Ouidius. De coralio Metamorph. 4.

Nunc quoque coralia eadem natura remanſit,
Duritiem tacto capiant vt ab aëre quodque
Vimen in æquore erat, fiat ſuper æquora ſaxum.

De lyncurio & coralio eiuſdem operis lib. 15.

Victa racemifero lynces dedit India Baccho:
E quibus (vt memorant) quicquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.
Sic & coralium quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit, mollis fuit herba ſub vnda.

Plinius, Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles, exemptæ cõfeſtim durantur & rubeſcunt, quaſi corna ſatiua ſpecie atque magnitudine. Aiunt tacta protinus lapideſcere, ſi vinat. Itaque, etc. Idẽ de lyncurio, Lyncũ humor ita redditus vbi gignuntur, glaciatur areſcitve in gemmas carbunculis ſimiles, & igneo colore fulgẽtes, lyncuriũ vocatas.

V. in tuba) Cicero dicit poſitiones, nõ ſitus: ſed ſitibus in dativo vix dici poſſe exiſtimo: at pagina ſequenti pro In aliqua poſitione, reponere potes, In aliquo ſitu. item Secundum hunc ſitum, pro Secundum hanc poſitionem. Cicero, Et ſitus earum rerum quas intuemur, & interualla aut contrahimus aut diducimus. Cæterũ ad id quod Sextus dicit de imagine, videri queat reſpexiſſe Ariſtoteles, quum ſcribit, ἐπὶ δὲ τῆς ἐρέτμου καὶ εἰ τῷ ὕδατι, καὶ τὸ γεγραφῶν καὶ μυρίων ἄλλων ἃ αἰσθησίς ἐστιν ἃ ἀπατᾶται.

P. 425. V. autem) Sexti verba ſunt, εἰσοχὰς καὶ ἐξοχὰς ἔχειν δοκεῖ. Auſim autẽ propemodũ dicere εἰσοχὰς & ἐξοχὰς ab illo vocari in imagine, quas Cicero in pictura vmbras & eminentiã appellauerit, ita ſcribens in Luculloſ, Quàm multa vident pictores in vmbris & in eminẽtia quæ nos nõ videmus. Idẽ Sextus lib. 1. cap. 7. hæc duo nomina τυπώδη accõmodat, ἀπὸ τῆς σφαιρίσεως ea mutuatus, hæc enim ſunt eius verba, ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμά ἐστι, ἃ λεπομερέσιρόν τε πνεύματός, ὡς φασιν, ἃ δυνήσεται τις τύπωσιν ἐπιδέξασθαι ἐν αὐτῷ, ἃ τὴν καλ' εἰσοχὴν καὶ ἐξοχὴν, ὡς ἐπὶ τῆς σφαίρας ἐρῶμεν, ὅτε, &c. Vbi nihil aliud eſſe videtur εἰσοχὴ quàm depreſſio & quaſi incauatio eius quod impreſſum eſt, ἐξοχὴ contrà, prominentia, vel potius, cum Cicerone, eminentia eius quod impreſſum eſt. Ego tamẽ ibi εἰσοχὴν depreſſionẽ in profundũ verti. ſed in concauũ aptius dixiſſem quàm in profundum. vel, depreſſionẽ & quaſi incauationem. Imò ne hæc quidem mihi planè ſatisfaciunt. ſed nihil melius nunc in mentem venit.

P. 426. V. lida) Rectius, Hypoſphagmate autem laborantibus. Quid verò ſit hypoſphagma, expoſitum fuit ex Galeno paulo antè.

V. quia) Ad hoc quod dicit Sextus, eandem vocem apparere aliam in patentibus locu & planis, aliam in anguſtis & tortuoſis, pertinet quod Cicero lib. De natura Deorum 2. ſcribit, Quocirca & in fidibus teſtudine reſonatur, aut cornu, & ex tortuoſis locis aut incluſis referuntur amplores (ſoni.)

V. nos) Ita Sextus, τὰ γὰρ ὦτα σκολιοπάθειάν ἐστι. Cicero ibidem, de auditu loquens, Flexuoſum iter habet nec quid intrare poſſit, ſi ſimplex & directum pateret. Subiungit Sextus, καὶ στενοπορίαις, καὶ ἀτμώδεσιν ἀποφορήσεσιν, αἱ δὴ ἀπὸ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν φέρεσθαι λέγονται τόπου, πιθολωδίαι. Sunt autem hæ ἀτμώδεις ἀποφορήσεις, quas aurium ſordes idem Cicero nominat, ſubiungens & ipſe, Prouiſum etiam vt ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus aurium tãquam in viſco inhæreſceret. Porrò quod attinet ad vocem ἀποφορήσεις, non dubium eſt quin idem quod ἀποφοραὶ ſignificet. ἀποφορὰν autem ſcimus interdum exhalationem, interdum odorem verti. ſed quia ἀτμὸς quoque eſt exhalatio, malit fortaſſe quiſpiã ἀποφορήσεις odores interpretari. ſed ne hæc quidem interpretatio mihi planè ſatisfacit.

V. tionibus) Sexti verba sunt, ἔθος μὲν τρόπον ἐλέγομεν εἶναι τὸν παρὰ τὰς ποσότητας ἢ συνθασίας τῆς ὑποστάσεως. deinde se explicans subiungit, συνθασίας λέγοντες τοὺς συνθέσεις. Quũ autẽ vocẽ συνθασίας hac in significatione accipiat, satius fortasse fuisset eã retinere quàm constitutiones vertere. Quod si vertenda necessariò fuisset ad verbũ, melius eam interpretaturus fuisse mihi videor structuras aut cõstructiones, quàm constitutiones. A συνθάζω certè deductum συνθασία constat, ipsum autem συνθάζω à σύνθος. Cæterũ quod ad παρὰ attinet (quod hîc annotatũ, non huic tantùm loco sed & præcedẽtibus & sequentibus seruiet) non dubiũ est quin aliter quàm per præpositionẽ Ex verti queat: videlicet per Propter, vel per Pro. vt dicamus, Pro quantitatibus .i. Prout sunt quantitates. Itẽ reddi potest, Pro diuersitate quantitatum.

P. 431. V. qui) Hic dicit, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ εἰς ἄπειρον ἐκπώσεως, &c. At paulo pòst, definiens ὅτι ἐξ ὑποθέσεως τρόπον, dicit, ὅταν εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενοι οἱ λόγοι μαλακοὶ, &c. Itidẽ verò dixerat initio secundũ modum esse τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλοντα. Vnde colligimus eum τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπωσιν appellare τὴν εἰς ἄπειρον ἐκβολὴν, accipiendo nomen hoc passiuè. vt ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενος dicatur εἰς ἄπειρον ἐκπίπτειν. Sic alibi εἰς τὸ ἄλλο τρόπον ἐκπίπτειν legimus apud eum. Sed ne hoc quidem prætermittendum est, interdum εἰς ἄπειρον simpliciter, interdum verò εἰς ἄπειρον τρόπον ab eo poni. vt cap. 16. εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἑτέρου τι καταλαμβάνεται, ἀεὶ ἐξ ἑτέρου καταλαμβάνεσθαι δεήσει, εἰς ὃν ἄλλο τι ἢ τὸν ἄπειρον ἐμβάλλουσι τρόπον. Quo in loco alia quoque duo obseruanda sunt, videlicet ἐμβάλλουσι eodem sensu quo alibi ἐκβάλλουσι. Item, posse nos aliquando indifferenter duos illos τρόπους, nimirum τὸν ἄλλο τι & τὸν ἄπειρον, vsurpare. Porrò in illo proximè citato Sexti loco præpositionem εἰς ante ἄπειρον omissam esse suspicor, vt videlicet legatur ἢ τὸν εἰς ἄπειρον. Dixit enim initio, τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλοντα. & ita non vocabitur ὁ ἄπειρος τρόπος (sicut dicitur ὁ ἄλλος) sed ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβάλων. Sic autem & apud Diog. Laertium habetur, ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβάλων, nõ ἐμβάλλων. Vide infrà, pag. 550.

V. quid) Dicit Sextus simpliciter, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ πρός τι. Gellius de huius sectæ philosophis loquens, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τοῦ πρός τι esse dicunt. Id verbum significat nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam: sed omnia prorsum ad aliquid referri, taliaque videri qualia sit eorum species dum videntur, qualiaque apud sensus nostros, quò peruenerunt, creantur: non apud sese, vnde profecta sunt. Aristocles, ὅλως τε ἡμᾶς ἀπλῶς τὴν ἀκρασιφρῆ ἀντιλαμβάνεσθαι· πάντα γὰρ εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρός τι λεγόμενα. Idem Gellius dixerat paulo antè, Iudicia enim rei cuiusque & syncera proprietates negant posse nosci & percipi.

V. volunt) De vòce hac diallelus dictum paulo antè fuit.

P. 433. V. gmaticis,) Sequutus quidẽ sum Græcũ meum exemplar, in quo Ὀνησίδημος scriptũ est, sed hanc scripturam refellunt alij eiusdẽ exemplaris loci, in quibus Αἰνησίδημος legitur. quæ lectio Aristoclis, Diogenis Laertij, aliorumque testimonio cõprobatur. Cæterùm præter huius Aenesidemi libros, quos ὑποτύπωσιν εἰς τὰ Πυῤῥωνεῖα & Πυῤῥωνείους λόγους à Laertio appellari videmus, ab Aristocle autẽ simpliciter ὑποτύπωσιν, etiam eius στοιχειώσεις ab eodẽ Aristocle memorantur. qui & hæc de eo scribit, ἐχθὲς καὶ πρώην εἰ ἀλεξανδρείας τῆς κατ' αἴγυπτον Αἰνησίδημός τις ἀναζωπυρεῖν ἤρξατο τὴν ὕθλον σκέψιν. Porrò sciendum est pag. quoque 441. Oneſidemum pro Aenesidemo legi.

P. 434. V. dum) Cicero ὑθλῶν μᾶλλον vertit Nihilo magis, ita scribẽs in Lucullo, Nõ eorum qui clamẽt nihilo magis vera illa esse quàm falsa. Gellius libri 11. capite 5. Omniumque rerum fidem veritatemque mistu cõfusisque signis veri atque falsi ita incomprehensibilem videri aiũt, vt quisquis homo est non præceps, neque iudicij sui prodigus, his vti verbis debeat, quibus auctorẽ philosophiæ istius Pyrrhonem vsum esse tradunt, ὑ μᾶλλον ὕτως ἔχει τόδε, ἢ ἐκεῖνως, ἢ ὑδετέρως. Aristocles ex Timone, ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκρασιάντους δεῖν εἶναι, πολλαχοῦ ἐκάστω λέγοντας ὅτι ὑ μᾶλλόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ ἔστι καὶ οὐκ ἔστιν, ἢ τ' οὐκ ἔστιν.

P. 435. V. ta) ἀῤῥεψία est propriè quũ neutram in partem vergimus, seu inclinamus. Nã ῥέπω est vergo. Cicero ea quæ Zeno ὅλως ἀῤῥεψίαν vocabat, videtur interpretari voluisse ea in quibus nihil est omnino momenti.

V. DE) Aristocles ἀφασίαν ponere ἀντὶ τῆς ἐποχῆς videtur, quã ex Timone refert τοῖς ἀδοξάστοις καὶ ἀκλινέσι καὶ ἀκρασιάντοις περιέσεσθαι πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν.

P. 436.

P.436.V. à quib.) Sexti verba sunt, τῆς ἢ κινήσεσιν ἡμᾶς παθητικῶς ἢ ἀναλγησικῶς ἄγουσιν εἰς συγκατάθεσιν εἴημεν. Potes antè pro patimur (si videatur) reponere afficimur, vt ex iis quæ de verbi πάσχειν interpretatione antea diximus, apparet. At si verbũ verbo reddens verterẽ, Mouentibus nos passibiliter, & obscurè & barbarè loquerer. Sed fortasse verborũ Græcorũ vim assequeretur simulq; Latinitatẽ retineret qui ita verteret, Ita enim quæ sensus nostros ita mouent vt afficiantur. Nam & Gellius sensus moueri dicit, sicut Cicero pelli. Ita enim ille in loco paulò antè citato, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominũ mouẽt, τὰ πρός τι esse dicũt, id est, πάντα ἢ πάντα ὅσα τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις κινεῖ. vel, ὅσα τοὺς ἀνθρώπους αἰσθητικῶς κινεῖ. Hîc autem significantius dicitur τοῖς κινήσεσιν ἡμᾶς παθητικῶς, id est, τοῖς κινήσεσι τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν παθητικῶς.

V. De vocib.) Τάχα reddidi fortasse, de quo dictum est in principio harum annotat.

V. DE hac) Ορίζω vertere possumus definio, ad verbum, modò accipiamus definire in ea significatione qua M. Tullius definitum & certum, itẽ definitum & constitutum copulat.

V. ΑΠΟΡΙΣΤ.) Galenus initio libelli qui τοῦ ἀφίσης διδασκαλίας inscribitur, idẽ valere censet ἀπορεῖν & ἀφορίζειν. ita enim scribit, ἀπορεῖν καλοῦντες τὸν ὡς ἂν εἴποι τις ἀφορισίαν, ὅταν ὅλως πόθεν μηδενὸς πρόσωπος ὁρίζωσι, μηδὲ ἀρθήναθαι βεβαίως.

P.437.V. QVVM) Si quis malit interpretari, Omni rationi ratio æqualis opponitur (vel potius, opposita est) ei non magnopere repugnabo. Sed ferri etiam altera interpretatio potest, dummodo oratio intelligatur quæ rationem continet.

P.438.V. nẽ.) Deceptus exemplaris scriptura, ita verti, pro Quũ eas dicamus à seipsis tolli posse. Sic & suprà, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὰς φωνὰς αὐτὰς προφέρει) ὡς δηλαδὴ ὑφ' ἑαυτῶν ἀναιρεθησομένας.

V. gantia) Celeberrimũ est hoc exemplum, quo & alibi vtitur, ita scribens, δύνασθαι δὲ οἱ λόγοι καὶ καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα τοὺς ἐν τῷ σώματι ὑποκειμένους ὕλας ἐκτὸς συνεξάγειν, ὥστε καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις λόγοις τοῖς ἀποδεικτικοῖς εἶναι λεγομένοις καὶ ἑαυτοὺς συμποδίζειν. Ab Aristocle quoque affertur, sed id minimè probãte, imò aptum esse negãte. ἐκεῖνο μὲν καὶ πανταπασιν ὄντως ἀληθὲς. ἐπειδὰν λέγωσιν ὅτι καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα συνεκκρίνει μετὰ τῆς χολῆς μάτων καὶ ἑαυτά, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πάντα ἀξιῶν εἶναι λόγος ἄδηλα, μετὰ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖ καὶ ἑαυτόν. εἰ δὲ αὐτὸς αὐτὸν ἐλέγχοι, ληροῖεν ἂν οἱ χρώμενοι τούτῳ. Addit præterea, nullã similitudinẽ esse medicamẽto purganti ea eorum oratione. illud enim excerni, nec in corpore manere, at orationẽ in animo hærere absque vlla immutatione, & cũ perpetua persuasione debere. Sed non defuerit Scepticus quod Aristocli respondeant. Plutarchum certè eodẽ respexisse videmus, quũ loquens de Socrate, qui se nihil scire profitebatur, de omnibus rebus dubitabat, & nullam in de quibus disserendo affirmationẽ adhibebat, dicit habere solitũ ἐλεγκτικὸν λόγον tanquã καθαρτικὸν φάρμακον. Vbi animaduerte ἐλεγκτικὸν λόγον optimè cõuenire cũ eo quod dicit Aristocl. εἰ δὲ αὐτὸς αὐτὸν ἐλέγχοι. sub. ὁ λόγος.

V. ferenter) Verba Sexti sunt, ὥστε καὶ πρὸς τὸν σκεπτικὸν φωνομαχεῖν. sed pro φωνομαχεῖν mendosè legitur in exemplaribus φαντομαχεῖν. Sic & suprà, πάλιν δὲ εἰ ταῦτα φαντομαχοῦμεν, pro φωνομαχοῦμεν

V. vocibus) Duplex est lectio hoc loco, vna, μηδὲ ταύτας τὰς φωνὰς ἁπλῶς σημαίνειν λέγειν, ἀλλὰ πρός τι, &c. Altera quæ habet εἰλικρινῶς pro ἁπλῶς. Vtra autem alteri præferenda sit haud facilè dixerim, quũ Aristocles eadẽ de re loquens ἁπλῶν cum ἀκραιφνὲς (quod synonymũ est τῷ εἰλικρινὲς) copulet. Ita enim scribit, ὑδρινός τι ἡμᾶς ἁπλῶ καὶ ἀκραιφνῶς ἀναλαμβάνειν. πάντα δ' εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρός τι λεγόμενα. At Gellius idem tractans, ad εἰλικρινὲς seu ἀκραιφνὲς dũtaxat respexit, vbi ait de Scepticis, Iudicia enim rei cuiusque & syncera proprietates negant posse nosci & percipi. Et aliquanto pòst, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τὰ πρός τι esse dicunt. Id verbum significat nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri, taliaque, &c. Qui igitur ἁπλῶς legere volet in hoc Sexti loco, aduerbium simpliciter retineat: at qui εἰλικρινῶς (vt ego malim) leget, pro simpliciter, syncerè in mea interpretatione reponat.

V. Quam) Genitiuus epoches malè in hunc locũ irrepsit, quũ ante vel post accusatiuum modos poni debeat. Sed quis genitiuus accusatiuo mentem iungetur? Nimirũ genitiuus σκέψεως, ex sequẽtibus petitus. vt apparet etiã ex cap. 2. huius lib. Vbi vide & quod annotaui de nomine ἔννοια. Nam hîc quoque ἔννοιαν mallem interpretatus esse notionem, sicut & alibi verti.

P.439.V.quemad) Reponendum esse Aenesidemus admonuimus antea.

V. parere:) Cic. in Lucullo, Nam quum dicunt hoc se vnum tollere, vt quicquã posßit ita videri vt non eodẽ modo falsum etiam posßit ita videri. Quod Sextus ταυτὸν τοῦτο φαίνεσθαι. Idem de Arcesila, Iucubuit autẽ in eas disputationes, vt doceret nullum tale esse visum à vero, vt non eiusdem modi etiã à falso posßit esse. Gellius, Omniumque rerum fidem veritatemque mistus confusisque signis veri atque falsi ita incomprehensibilem videri aiunt vt quisquis, &c.

P.440.V. PROTAG.) Idem testatur & Aristocles, & Diog. Laërtius.

V. sunt) Sexti verba sunt, ὁ διὰ τοῦτο τίθησι τὰ φαινόμενα ἑκάστῳ μόνα. pro quo Aristocles dicit, Protagoræ itidẽ opinionem referens, οἷα γὰρ ἑκάστῳ φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ εἶναι. Cicero autem, Aliud iudicium Protagoræ est, qui putet id cuique verũ esse quod cuique videatur: aliud Cyrenaicorum qui, &c.

P.441.V.Quo) Hæc de re lege Gellium lib.11. cap.5.in fine.

V. rum) Hîc quoque repono Aenesidemum.

P.442.V.ne dic.) Timonis versus ob nimiam depravationem omittere coacti fuimus in nostra interpretatione: nunc autem paulo quidem emendatiores eos habemus, tales tamẽ qui multum adhuc negotij facessere doctis alioqui lectoribus possint. Sed quales quales sunt, eos hîc proferam. Dicit igitur Sextus, ὁ γὰρ πρὸς ἑνὸς δογματίζων, ἢ περιέπων φαντασίαν φαντασίας ὅλως κρίσιν ἢ ἀπιστίαν πολλοῦ τινὸς ἀδήλου, τοῦ δόγματικοῦ γίνεται χαρακτῆρος. ὡς δηλοῖ καὶ ὁ Τίμων διὰ τοῦ πρὸς Ξενοφάνους αὐτῷ λεγομένου. ἐν πολλοῖς γὰρ ἐπαινέσας τὸν Ξενοφάνην, ὡς καὶ σὺ σίλλους αὐτῷ ἀναθεῖναι, ἐποίησεν αὐτὸν ὀλυρόμενον, καὶ λέγοντα, Ὡς καὶ ἐσὼν ὄφελον πυκινῶ νόῳ ἀνδιχολῶσαι Ἀμφότερα βλεπτά, διολὴν δ' ὁδὸν ἐξιπτάμενον, Πρὸς βυσσὸν ἔτ' ἐόν, καὶ ἀπειθέριστος ἀπάσης Σκεπτοσυνίης. ὅπου γὰρ ἐμὸν νόον εὑρύσυμμις Εἰς ἓν ταυτὸν πᾶν ἀνελύεθ'. πᾶν γὰρ ὂν αἰεὶ Πάντα ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἴσαθ' ὁμοῖον.

Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὑπάτυφον αὐτὸν λέγει, καὶ τέλειον ἄτυφον. διὸ φησὶ,

Ξενοφάνης ὑπάτυφος ὁ μεροπηγενὴς ἐπιπλώων
Εἰκὼν ἀπάνθρωπον, ἀτὰρ ἐπλάσατ' ἴσον ἅπαντα

Ασκηλῆ τοιερῷ ἠὲ νόημα.

Ὑπάτυφον μὲν οὖν ἐστὶν ἐν κατά τι ἄτυφον, ὁμηρικῶτερον δὲ ἐπισκώπτων, ἐπεὶ τὸν παρ' Ὁμήρῳ ἀπάτιμον διέσκωπτεν. Hactenus Sextus, cuius exẽplar cum ob alios plerosque locos, tum maximè ob hunc, nanciscì emendatius cupio. Hæc enim adeò mẽdosa proferre me puduit. Quod autem ad ὑπάτυφον attinet, sciendum est citari & à Diogene Laërtio primum illum versum Ξενοφ. &c. eamque ita legi apud illum,

Ξενοφάνην ὑπάτυφον ὁμηρικώτερον ἐπισκώπτων.

Sed nihil iuuare nos potest Diogenis exemplar, nisi ad emendandum Ξενοφάνης, & reponendũ Ξενοφάνης (sicut dicitur Ξενοφόντειος.) reliqua enim verba melius leguntur apud Sextum quàm apud illum. Nã ὑπάτυφον non ὑπότυφον legi debere ostendit ea expositio quam Sextus subiungit, τὸ κατά τι ἄτυφον. Item legendum esse ἐπισκώπτων non solùm ex Sexti explicatione patet, sed & ex iis quæ ab ipso Diogene paulo pòst scribũtur, γέγραφε γὰρ καὶ ἐπῶν, καὶ ἐλεγείας καὶ ἰάμβους καθ' Ησιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπισκώπτων αὐτῶν τὰ πολλὰ σκῶμμα εἰρημένα. Nam hîc fateor quidem in vulg. edit. haberi ἐπικόπτων, sed in omnibus quæ consului vet. exempl. vidi scriptum ἐπισκώπτων. Undemque errorem in alus quoque Diogenis obseruaui locis. Vtrùm autem melius legantur apud Diogenem per accusatiuum illa nomina quàm apud Sextum per nominatiuũ, vix pronuntiare ausim. Cæterùm quod ad ἄτυφον attinet, sciendum est etiam Stoicũ sapientem apud Diogenem in Zenone eo epitheto insignirì, vbi scribit, Φασὶ γὰρ καὶ ἀπαθῆ εἶναι τὸν σοφὸν, διὰ δὲ ἀνέμπτωτον εἶναι. At Timon varius alioqui in locis philosophum τύφον exprobrãs, solum Pyrrhonem hoc epitheto ornat in his qui apud Aristoclem habentur versibus,

Ἀλλοῖον δ' ἄτυφον ἐγὼ ἴδον, ἢ ἀδάμαστον
Πᾶσιν ὅσοις δαμάτου ἅμ' ἀρρήτοις τε φατοῖς τε
Ἀαῶν ἕδεα κῦφα, βαρυτόμενά τε καὶ ἐνθα
Καὶ παθέων, δόξης τε καὶ εἰκαίης νομοθήκης.

Dico autem solum Pyrrhonem hoc epitheto cohonestari à Timone, legens, ἀλλ' οἷ pro ἀλλοῖον. Pyrrhonem autem ipsum sibi hunc titulum vendicasse testatur Aristocles, qui tamen contrà eam τύφον πολυβαλέσθαι dicit, ita scribens, αὐτὸς δ' ὕστερον οὗτον τὸν τύφον πολυβαλέμενος, καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτὸν, ὑδίνει γράφῃ καταλιτεῖν. Cæterùm hic τύφος ab eodẽ Timone alibi vocatur κενεὴ ὄησις, vt in hoc versu,

Ἀνθρω-

Ἀνθρώπους κατεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσχετ.

Alloquitur autē ibi philosophos, sicut & in his, Σχέτλιοι ἄνθρωποι, καὶ ἐλέγχεα, γαστέρες οἷον,

Τοίων ἔκτοθι ἱστίων, ἔκ τε σοναχῶν τε πλαδᾶσι.

V. num) Vel, Quantum ad id quod dicitur. De hoc autem genere loquendi ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ vide quod annotaui suprà.

V. verisim.) Verti πιθανὰς verisimiles. quod reddi etiam potest probabiles, vel (si dici posset) persuasibiles. Sextus tamen etiā præsius huius nominis significationem, quā sequi vult, pag. sequēte vrget. Quod autem ad participium διεξοδευθυμένας attinet, siue διοδευθυμένας (videtur enim vnū pro altero ponere) quomodo reddi Latinè posit apte satis vocabulo, perspicere nequeo. Nam paulo pòst quidem & διεξοδεύσαντα τὰ πολλὰ αὐτὸν, verti, illi qui percurrerit quæ sunt circa ipsum, sed διεξοδευθυμένας itidem interpretari percursas non satis commodum visum est. Imò & pro percurrerit, lubēter alio vsus verbo fuissem: ac fortasse perlustrauerit aptius fuisset. Quòd si cui placuerit itidē διεξοδευθυμένας perlustratas interpretari, per me licet. Sed hoc sciendum est, huiusmodi perlustrationem ad mentem potius quàm ad oculos referri. Sic autem & apud Latinos Mente peragrare legimus, pro eo ferè quod nostrates dicunt discourir. Certè διεξοδεύειν illi Gallico discourir planè respondet.

V. phantasiam) Hìc quoque hæreo. nā ἀπερισπάστους possum quidē interpretari indistractas, sicut & in fine huius pag. πολυσπάω reddidi distrahebatur, sed mihi non satisfacit huiusmodi interpretatio. Verumtamē hæc retineri debet, donec melior cuipiam in mentem venerit.

Ibid.) Post ἀποδιαστατικὸς alterisci notam pòst nēdam censui, quòd hanc locum planè mutilū esse suspicer. Quomodo enim hæc phantasia Herculis ἀπερίσπαστος dicetur, si eius mens πολυσπᾶται (vt Sextī verbū vtar) ἀπὸ τῆς συγκαταθέσεως? Talis est autem mea de hoc loco coniectura, scripsisse Sextum phātasiam illam de fune, esse πιθανὴν καὶ προσοδευθυμένην καὶ ἀποδιαστατικὴν: deinde exemplū proponere voluisse alterius phantasiæ, quæ esset quidem & ipsa πιθανὴ καὶ προσοδευθυμένη, sed non item ἀπερίσπαστος.

P. 443. V. Quanq.) Verbum Græcum πάσχειν (quod parere significat) retinui, quia ipse paulo pòst suo modo id explicat.

V. pugnare,) Sextus dicit, ἄνω σφοδρᾶς πρὸς τὰ λίσσοντα τὸ πρᾶγμα θέας. Fortasse autem malit quispiā πρὸς πάθος affectum erga aliquid hærentem aut animo infixum interpretari, quòd πρὸς πάσχω sit Hæreo siue Adhæreo alicui rei magno affectu, & quasi πάσχω τι πρὸς αὐτῆς. eo sensu quo dicunt προσέχειν πάσχειν ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου, quū eam intuetur, aut eius recordatur. Cicero certè Græcū verbum retinuit, quòd (vt opinor) Latino vocabulo ad exprimendam Græci vocabuli vim idoneo destitueretur. Ita enim scribit ad Att. lib. 1, Ego fortasse τυφλῶς, nimium δὲ καλῶ πρᾶγμα ἐντυθα.

V. de) Lege, Sumptuosè ipsum vinere vult. Pro vult reponi etiam potest iubet.

P. 456. V. tellect.) Ante hæc verba, Aliquibus autem non, deesse quædā videntur. Cæterùm hoc, Id de quo quæritur arripiunt, est quod dicit Sextus τὸ ζητούμενον συναρπάζεσθαι. Hoc antē quid valeat, cum ex aliis plerisque locis, in quibus vtitur, manifestum est, tum ex sequentis pag. v. quantibus. Nam & ibi verti, Id de quo quæritur arripient, pro eo quod Sextus habet, τὸ ζητούμενον συναρπάζεσθαι. nisi forte legendum est συναρπάσεσθαι. Sic Lucianus in Ione tragœdo, Αὐτό τοι τὸ ζητούμενον ὦ Τιμόκρατες συναρπάζεις. Quod malè vertit interpres, Tu quæstionē discerpis. Dicitur enim τὸ ζητούμενον συναρπάζειν, qui arripit & quasi per vim aufert alicui quod concedere non vult, & eo tanquam confesso vtitur, de quo aliquis quæstio est.

P. 457. V. in ipso) Repone & per depr. pro, nec per depr. deque hac interpretatione vide annot. in pag. 425.

P. 458. V. dam) Post Habendam esse, plusculā verba deesse suspicor.

V. bat,) Hæc verba, vt dicat non omnes phantasias fidem mereri, non bene cum præcedentibus cohærent, nec dubium est quin depranatus sit hic locus. Nam ita legitur in Græco exemplari, καὶ πολυπραγμονῶν ὁ λόγος εἰς ἃ μὴ εἶναι πάσας τὰς φαντασίας, ὥστε καὶ κατ' αὐτάς, &c. Vbi manifestum est deesse adiectiuum quod iungatur cum substātiuo φαντασίας, videlicet πιθανὰς, aut aliud huiusmodi. Verrò quod attinet ad hoc loquendi genus πολυπραγμονῶν ὁ λόγος sciendum est dici πολυπραγμονεῖν τὸν λόγον quando aduersarij dictum in ipsum retorquemus, & suo veluti gladio eum iugulamus. Dicitur etiam καὶ πολυπορεῖν τὸν λόγον, item ἐν πολυπόροις. vt quum ita scribit, Ἆρα ἀπροσδιαλεκτοί εἰσιν οἱ καὶ ἀπροσδιαξέως ἠρωτημένοι λόγοι, ἢ οὐκ ἀπροσδιαλεκτοί. καὶ εἰ μὴ οὐκ ἀπροσδιαλεκτοί, ἀ δύναται τις διηνυσθαι ὅτι οὐκ ἔστιν ἀποδιάξεις. εἰ δ' ἀπροσδιαλεκτοί εἰσιν, αὐδὶ ὅτοι τὴν ὑπόστασιν οὐκ ἀπροσδιεξέως

ξεως ἐν τοῖς ξυγκεκριμένοις. Alioqui πολυξέστατος est exercitatissimus. vnde συμπολυξέστατος, simul exercitatissimus. vt quum dicit, ἀλλ' ἐξέστη ἡμῖν ἡ αἰτίων ὑπόστασις, ὃ ἐν πάσχον συμπολυξέστατο, μὴ ἔχον ὑπὸ ὅτου πάθη. Sic & actionum συμπολυξέπειν. vt μόνον τὸ ἄλλῳ ἔκδοτον ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἐκείνοις συμπροξεπεῖ, perinde ac si dixisset, συναναιρεῖ.

P. 477. V. *in illos*) Si est demõstratio, est demonstratio: si non est demonstratio, est demonstratio. Atqui aut est demonstratio, aut nõ est demonstratio. Est igitur demonstratio. Ita debet intelligi (meo quidẽ iudicio) hæc argumentatio, si per demonstrationem probatus non esse demonstrationẽ, certè est demonstratio. nam vosipsi ea vtimini. At si non vtimini demonstratione ad id probandum, quicquid alioqui affertis ad nostram demonstrationem labefactandã & euertendam, nullius momenti est, eáque nihilominus semper illabefacta manet. Itaque, siue ratiocinatio qua vtimini, sit demonstratio, siue non, hoc manet, esse demonstrationem.

V. *purgatiua*) Latinius, purgantia medicamenta quàm purgatiua.

V. *& hæc*) Gellius in fine cap. 5. lib. 11. Academici quidem ipsum illud Nihil posse comprehendi, quasi comprehendãt, & Nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij, ne id quidem vllo pacto videri verũ dicunt, quòd nihil esse verum videtur.

P. 502. V. *neque*) Plato in Timæo, Ἐστι ταῦτ' οὖν δὴ κατ' ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον τάδε, τί τὸ ὂν μὲν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνόμενον μέν, ὂν δὲ οὐδέποτε. Id est, Cicerone interprete, Quid est quod semper sit, neque vllũ habet ortum? & quod gignatur, nec vnquam sit? Quem sequendo, vertendum hîc esset, Corpora quæ gignuntur quidem, nunquam autem sunt.

P. 507. V. *quod*) ἀποκληρωτικὸν vix queat aliter quàm periphrasi longiuscula exponi. ἀποκληροῦν enim est attribuere aliquid alicui pro potestate & velut assignare, proprie autẽ aliquid quod sorte obtigerit. Hinc fit ἀποκλήρωσις & ἀποκληρωτικός. Vocat igitur ἀποκληρωτικὸν Sextus Quod nobis dicentibus credi volumus tanquam pro nostro iure, nullam rationem afferentibus. siue, Quod locũ habere & recipi quasi pro iure nostro volumus, nullam alioqui probationẽ adhibentes. Potest quidem ἀποκληρωτικὸν aliud quoque significare (sicut verbum ἀποκληροῦν aliam quoque significationem habet) & ipsemet alibi aliter interpretatus sum. sed hanc interpretationẽ doctissimus quibusdam viris (quos consului) magis placere comperi. quorum iudicio lubenter acquiesco.

P. 514. V. *fuisse*) Diximus antea quid sit συναπάρχειν τὸ ζητούμενον. hîc autem pro συναπάρχειν τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν τῷ ζητουμένῳ dicit συναπάρχειν τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν μὴ διαιρουμένῳ αὐτόθεν. Notandum est autem aduerbium αὐτόθεν, quod vertì Ex ipsa. Potest etiam reddi, Per se. id est, Ita vt non indigeat probatione. Concedunter autem αὐτόθεν quæ aut ipsa εὐαργείᾳ enuncuntur, aut quæ necessariò consequuntur. vt quum dicit, καὶ ἄλλως, εἰ δοθείη τοῦτο ἔστι τὸ σῶμα εἶναι τὸ χρόνον, τοῦτο ἢ καὶ τὸ ἔλαττον ἀσώματές ἐστιν, αὐτόθεν δοθήσεται ἢ τοῦ χρόνου ἀϊδιότης παρεῖναι. παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν ἔνεστι δεικνύναι ἔτερον. q. d. Ex eo ipso cõcedetur, nec alia probatione opus erit. Plato in Gorgia, Τί δαί, συγχωρούμενος ἂν γνοίης, ἄλλως δὲ αὐτόθεν γιγνώσκεις ὅτι θέλουσι μονεῖ. Vbi significare videtur, Primo aspectu, seu intuitu.

P. 524. V. *do, ad*) Sexti verba sunt, πρὸς ὃ μήτε ὁρμὴ μήτε ἀφορμὴ γίνεται. Cicero ὁρμὴν variis modis interpretatur, Appetitionem, vel appetitum animi, Naturalem appetitionem, Animi motum. Quum autem ἀφορμὴν esse sciamus contrariam ὁρμῇ, vt ὁρμὴν animi appetitũ seu appetitionẽ, sic ἀφορμὴν inappetentiã verti posse existimaui. Si tamen longiuscula periphrasi vti licuisset, multo libentius vertissem motũ animi appetitioni contrarium, vel potius auersationem ex naturali animi motu proficiscentem. Fortasse autẽ ὁρμὴν & ἀφορμὴν hoc quoque modo non malè reddiderimus, Naturalem animi motum seu impulsum quo aliquid sectamur, & quo aliquid refugimus. Dico autem sectamur, vt ex opposito ei respondeat refugimus. Galenus, οἱ δ' ἔμψυχον μὲν εἶναι φασι τὸν λέοντα, βλέφασθαι δὲ καὶ αὔξεσθαι αὐτὸ ὥσπερ τὰ φυτὰ, ὁρμὴν δὲ καὶ ἀφορμὴν οὐκ ἔχειν ὥσπερ τὰ ζῶα. Id est, neque naturalem animi vim appetitricẽ, neque vim auersatricem. Quid si etiã ὁρμὴν animi vim impulsricem, & ἀφορμὴν contrà animi vim repulsricem, interpretemur? Certè, vt ingenuè fatear, per inappetentiam nõ bene significationem Græci vocabuli expressisse mihi videor.

V. *Nos*) Reclius, Nos ad notionem appellere nõ fecerunt, vel Non adduxerunt. Propriè, Non stiterunt nos.

P. 526. V. *Quæ sit*) Vide Diogenem Laërtium.

P. 531. V. *punire*) Vide Xenophontem de hac Lacedæmoniorum consuetudine.

Hîc

Hic finem hiſce annotationibus imponere me cogunt quæ paſſim occurrunt in Græco exemplari menda, quæ etiam in cauſa fuerunt cur & in præcedẽtibus multos locos intactos reliquerim, in quos alioqui annotaſſe aliquid oportuerat. In mea quidem certè interpretatione me cum depravatione illius exemplaris luctantem, in eruendo ex quibuſdam locis ſenſu multum laboraſſe fateor: nunc autem, non conſulto meliore quopiam codice, aliquid in illos annotare, incerta incertis addere, & iudicium meum non ſatis prudenter periclitari eſſet.

IN PYRRHONIS VITAM EX DIOG. LAERTIO EIVSDEM HENR. STEPHANI ANNOTATIONES.

P.543.V.audiuit,) Ariſtocles, Ὁ μὲν οὖν Πυῤῥῶνα Ἀναξάρχου τινὸς ἐγένετο μαθητὴς, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἦν ζωγράφος ὑπ' ὀνειδῶν δ' ὧν ἔτυχεν, ἔπειτα τοῖς δημοκρίτου βιβλίοις ἐντυχών, χρησὸν μὴ οὐδὲν ὄντα θεῶν, οὔτε ἔργα ἄνθρωπος. ἀνὴρ δ' ὕστερον σεμνὸς καὶ τύφου πολεμαλόωλος, καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτὸν, οὐδὲν εἰ γραφῇ κατέλιπεν. Id eſt, Pyrrho igitur Anaxarchi cuiuſdam diſcipulus fuit, qui primò quidẽ pictor erat, non adeò fœlix artifex, deinde verò quum Democriti libros legiſſet, nihil boni nec excogitauit, nec ſcripſit, ſed omnes Deos & homines maledictis proſequutus eſt. Ipſe verò quum hunc faſtum aſſumpſiſſet, quanuis vocaret ſe ἄτυφον (id eſt à faſtu alienũ) nihil literarũ monumentis mandauit.

P.544.ventiã) Ariſtocles ex Antigono Caryſtio, Φιλίσης ὁ καὶ ἀδελφὴς αὐτῷ θυόσης, ἔφασκε τῷ Φίλωνι τινὸς ὑποχομένου τὰ πρὸς τὴν θυσίαν, καὶ μὴ παραγομένου, τὸν μέν τινα Πυῤῥῶνος πελαμένου δ' ἀχαναπλήσαντος, ἐπιδιήσαι ὁ Φίλος ἔλεγεν ὡς ὁ ποιήσων σύμφωνα τοῖς λόγοις, οὐδ' ἄξια τῆς ἀπαθείας, εἰ πεῖν αὐτὸν, εἰ γὰν γυναικὶ οὐ δεῖ τὴν ἀπόδειξιν αὐτὸν ποιεῖσθαι. Id eſt, Quum autẽ Philiſta ſoror eius ſacrificaret, & quidam ex amicis ea quibus ad ſacrificiũ opus erat pollicitus, promiſſis non ſtetiſſet, ſed ipſe Pyrrho ea emiſſet, eoque nomine indignaretur, quũ amicus diceret eum facere quæ ſuis dictis minimè conſentanea adeoque apathia indigna eſſent, reſpondiſſe eum, Certè quidẽ erga mulierem eius ſpecimen edi nõ debere. Hæc Ariſtocles. Cæterùm vox ἀπόδειξις revocat mihi in memoriam Ciceronianum quendam locum in Lucullo, Zenoni ſummũ bonum eſt in his rebus neutram in partem moueri, quæ ἀδιαφορία ab ipſo dicitur: Pyrrho autẽ ea ne ſentire quidem ſapientẽ, quæ ἀπάθεια nominatur. Ita enim legi debet, nõ (vt in multis habetur editionibus) quæ ἀπαθῆ nominãtur. Docet autẽ nos hic Ciceronis locus melius ἀπάθειαν dicere Ariſtoclem, quàm Diogenem ἀδιαφορίαν.

V.indiff.) Hoc autẽ factũ ita refert idem Ariſtocles ex eodẽ Antigono, Τὸν Πυῤῥῶνα διωκόμενον ὑπὸ κυνὸς ἀπαφυσεῖν ἐπί τι δένδρον, σκωπτόμενον δ' ὑπὸ τῶν παρόντων, εἰπεῖν ὡς χαλεπὸν ἐστὶν ἄνθρωπον ἐκδῦναι. i. Pyrrhonẽ quũ eum canis perſequeretur, ad quãdam arborẽ confugiſſe: quod factũ quum illi qui aderant probro verterẽt, dixiſſe, difficile eſſe hominẽ exuere.

P.545.V. Quin) Planè peruertit hìc interpres verſus Homerici ſententiam, qui eſt huiuſmodi,

Ἀλλὰ φίλος τάνε θ' σύ. τίη ὀλοφύρεαι ἄυτως; Hoc igitur aut ſimili modo debuerat reddi,

At cade tu quoq; amice. quid hæc ſuſpiria fundis?

Vel, frustra hæc ſuſpiria fundis.

Sunt autẽ hæc apud Hom. Iliad. Φ. verba Achillis ad Lycaonem, qui illi dixerat,

Μίμνε φίλος, ἐπεὶ οὐχ ὁμοτάσιος ἔκτορι θ' εἰμί.

V.Et medit.) Melius verſum Græcum ita interpretaremur,

Nõ hominũ implicitum turba, ſibimetq; loquentẽ.

P.546.V.Qualem) Peruertit hìc quoque poetæ ſententiã. nõ enim intelligit talẽ eſſe mentem qualem Iuppiter mittit in dies, ſed talem eſſe mentem qualem diẽ Iuppiter mittit. Quare pro accuſatiuo plurali dies reponendus facrit ſingularis diem: vt ſit, In diem mittit, pro Immittit diem. quod tamen nimis durum videtur. Porrò ſumpſit Archilochus hanc ſententiam ex Homero, ita canente,

Τοῖος

Τοῖος γὰρ νόος ἔστιν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

V. Sentire) Paulo dignior eſt venia interpres in peruerſa horum carminum quàm in præcedentiũ interpretatione, quòd mendoſos eos in codice Græco legerit. videlicet ita,

Τί δῆτα τύτυς οὐ παλαιπάρυς φρονεῖν
Βροτὺς λέγωσι; σὺ γὰρ ἐξερτήμεθα,
Ἀρῶμέν τοιαῦτ' ἄρ' οὗ γε τυγχάνις θέλων.

At ita legi debent,

Τί δῆτα τύτυς οὐ παλαιπάρυς φρονεῖν
Βροτὺς λέγωσι σῷ γὰρ ἐξερτήμεθα.
Ἀρῶμέ τι τοιαῦθ' ἃ σύ γε τυγχάνις θέλων.

Et hoc aut tali quopiam modo verti,

Quid mente hiſce prædicant mortalibus
Ineſſe? nam pendemus à nutu tuo,
Et agimus omne quod tibi cunque allubet.

V. tem) Potius dicendum fuit, Sunt autem cauſa atomi & vacuum. Sed ſciendum eſt Sextum eadem Democriti verba citantem pro ἀιτίη legere ἐτεῇ, quod ipſemet exponit ἀληθείᾳ, ſeu κατ' ἀλήθειαν. id eſt, veritate, verè. Non dubium eſt autem quin itidem ἐτεῇ in proximè ſequenti loco legerit, ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴσμεν, id eſt, Veritate nihil nouimus. Quod verò ſequitur, ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια, à Cicerone exponitur, In profundo veritatem eſſe demerſam.

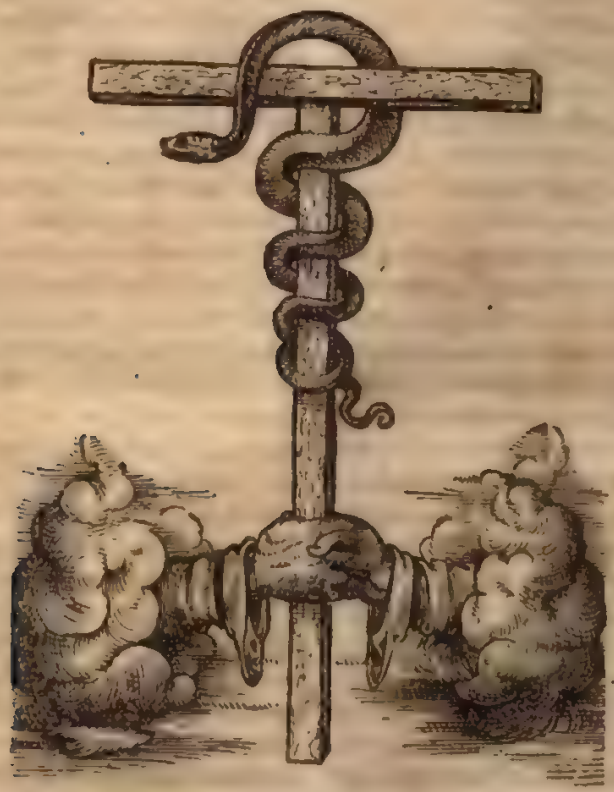

EXCVDEBAT PARISIIS MARTINVS IVVENIS, ANNO M. D. LXIX. SEXTO CALENDAS IVNII.

IN SEXTI EMPIRICI ADVERSVS MATHEMATICOS, ET PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN LIBROS,

Index alphabeticus.

A

A Denario non aufertur vnitas. 298.
Α. ι. υ. non sunt cõmunia elementa. 21.
Ἄβαξ, nomen proprium. 30.
ablatio ab iis quæ cadũt sub mensuram, nulla est. 299.
ablatio & additio. 508,30.
ablatio nulla est. 294.
absurda oratione proposita, quomodo assensus retinendus. 490,20.
abusio locum habet in communi consuetudine, non in indagatione naturæ. 203.
abusio quam catachresin vocant, in multis nominibus, ibidem.
academiæ nouæ alumni. 442,13.
academiæ plures tribus. 441,13.
Academici in partes ambas contrarias disputabant. 556,26.
in accentibus quàm sint quædam absurda. 20.
accidentia diuersa sunt ab iis quibus accidũt. 450.
accidentia inseparabilia. 346. non inseparabilia. ibidem.
accidentia quæ tempus sequitur. 345.
accidentium alia inseparabilia, alia separabilia. 157.
accidentium communium consideratio. 485,35.
accliue & decline idem, sed diuersa ratione. 162.
Achilles iratus oblectabat se musica. 108.
Achillis erga Patroclum amor. 528,32.
ἄκρις, locusta. 27.
acta aliquid esse vel potentia. 485,9.
acuta vox cur dicatur. 112.
ad aliquid esse. 427,18.
quæ ad aliquid sunt, coëxistunt. 496,37.
ad calculum vocare, quid. 557,36.
eorum quæ sunt ad aliquid, alterum cum altero comprehenditur. 464,20.
additio fieri qui possit. 510,10.
additio in aliquibus corporibus potest esse vnio. 81.
additionem non esse in dictionibus quæ proferuntur per synalœphan. 29.
additio nulla est. 299.
adiutrix causa. 495,5.
Admetus. 154.
admirabilium rerum causa est magis admirabilis. 273.
aduersantia seu opposita quæda vocẽt Stoici. 196.
aduersus Grammaticos. 8.
adulterium vbi licitum. 429,37.
adulterorum punitio alibi, alibi impunitas. 30,31.
Aegistus amandato cantore corrupit Clytæmnestram. 108.
æmulatio & inuidia vnde existat. 381.
Æneſidemus quomodo probet nõ esse verũ. 189.
æquale & inæquale est principium eorũ quæ sunt ex repugnantia. 352.
æquale non aufertur ab æquali. 297.
æqualis oratio alteri quæ dicatur. 437,37.
æqualitas reducitur ad vnum. 353.
æquum seu æquale dicitur duobus modis. 85.
aër ambiens est particeps rationis. 335.
in aëre non est generatio. 361.
Aeschines aduersus Ctesiphontem. 61.
ætas in nobis iudicium mutat. 422,37.
ætas non est attendenda in iudicio veritatis. 164.
Aethiopes scorpios edentes. 419,7.
ἀετὸς, aquila. 27.
aetiologicorum euersio. 433,23.
affectio aliena, oratione expugnari non debet. 255.
affectio nulla est communis, sed est cuiuslibet propria affectio. 146.
ex affectione non fit certa & stabilis adnotatio. 171.
affectiones & impatibilitates, nempe dolores & voluptates, sunt accidentia nõ absq; tẽpore. 346.
affectiones non multitudo consentientiũ spectanda est in disceptatione veritatis. 191.
affectiones persuadent ad fines. 146.
affectiones primariò contiguæ. 488,11.
affectiones sequimur, attendentes euidentiam & finem. 146.
affectiones sunt indices, & veræ. 145.
affectionum diuersitates. 146.
affectionum sunt omnium indices & fines. ibid.
in affectionibus non erramus. 145.
affricare naturam matris. 529,31.
αι & ει & ου sunt elementa. 21.
ἀϊδιοντὰ. 406,25.

ἀιχρρεγεῖν, detestabile apud nos. 329,36.
Agamemnon cantori suam commisit uxorem. 108.
ἀγαθὸν unde dictum. 524,1.
ἀγαθὸν πάθος. 526,1.
ἀναναταλαιπῶ, quid. 437,25.
ἀναταλαίπωρος Φαντασία. 536,36.
Alcæus & Anacreon accendunt amatores & ebriosos. 51.
Alcestus. 154.
Alcestus ab inferis per Herculem reducta. 442, 34.
Alexini cum Zenone conflictatio de mundo ratione prædito. 273.
Alexander Aetolus tractauit res cœlestes. 214.
Alexander liberalis in Pyrrhonem. 48.
ἀληθὲς cur dictum verum Græcè. 285.
ἀλήλοφθαι, unctus est. 40.
aliquid, omnium generalissimum. 460,22.
allium ubi vetitum. 532,25.
alterationum alia est ex affectione, alia ex subiectis mutatione. 172.
alterum potest esse in altero, & tamen non erit alterum ex altero. 288.
Amazonum consuetudo. 531,16.
ambiguitatum distinctio. 491,5.
amicos non esse, si fortuna non sit secunda. 48.
amictus muliebris alibi probrosus, alibi decorus; 529,18.
amor quid sit. 152.
amor, causa movens, & ea quæ sunt concilians. 257.
an sit aliquid alicuius causa. 425,13.
Anacharsis Scytha tollit omnem comprehensionē. 123.
analogia quid sit. 35.
analogia nō habet stabilia & fixa exempla. 40.
analogia non est valida, nisi eam confirmet usus. 35.
etiam in analogia sequenda est consuetudo. 34.
analogiam non posse consistere. 32.
ex analogia loqui, ridiculum. 34.
Anaxagoras in physicis diligentissimus. 128.
ancipites non sunt vocales. 19.
ἀνδιαλογοποίησις Platonis. 526,37.
anima dicitur duobus modis, nempe & tota, & pars quæ tenet principatum. 151.
anima incomprehensibilis est. 450,37.
anima simul multas recipit alterationes, ut aëris percussiones. 151.
animam non esse, Dicæarchi Messenij opinio. 451, 1.
anima eadem, quæ dæmones. 267.
animam non esse ostendit Sextus in commentario de anima. 114.
animæ aluntur exhalatione ex terra. 267.
animæ non feruntur deorsum. 267.
animæ per se permanent. ibid.
animæ sitiunt sanguinem. 49.
si animal aliquod est animalium præstantissimum; id sit Deus necesse est. 270.
animal aliud alio præstantius. ibidem.
animal animatur per harmoniam. 90.
animal est accidens hominis. 157.
animal non est homo. ibidem.
animal nullum irrationale. 450,5.
animalia absque coitu genita. 548,17.
animalia non occidenda, nec sacrificanda. 275.
animalium diuersorum diuersus pastus. 412,34.
animalium generationes differentes. 412,19.
animantia in aere. 269. bis.
Anaxarchus & Monimus res quæ sunt assimilant adumbratæ picturæ. 128.
anguli definitiones reprehenduntur. 86.
antecedens quidnam sit. 200.
ἀντίθεος, id est Deo similis. 116.
ἀνυμφίλεα, quæ. 434,14.
ἀντικείμενον. 37.
Antiochi academia. 441,17.
ἀντίστροφοι, id est ἰσόστροφοι. 116.
antitypia. 499,6. & 500,19.
Ἀοριστία quæ sit. 436,37.
ἀπαλήλυθαν, abierunt. 36.
Apelles spongia fortuitò spumam equi ut expressérit. 430,26.
apemphasis improbabilitas. 141.
ἀπόδειξις & phantasia. 442,33.
apes ex tauris. 412,27.
aphasia quid. 435,30.
apertum, id est verum & notum. 122.
ἀπλοπαθεῖς sensus. 512,10.
apotelesticum & temerarium. 507,29.
ἀπόκλιμα seu declinatio quid sit. 95.
apocrises & epicrises. 502,1.
ἀπορευτικὴ. 527,14.
ἀπορευτικὴ. 406,11.
ἀπορευτικὴ philosophia. 545,29.
ἀπορευτικὸς, id est dubitator. 443,34.
apotelesmatum seu eorum quæ sunt eventura, differentia. 98.
apparens, criterium scepticæ. 409,21.
apparentiáne aliqua vera sint. 460,32.
apparentia ut fiant qui comprehēdatur. 433, 36.
apparentium unumquodque nobis sensibilium varium sub sensus cadere. 421,6.

quæ apparent, exagitant Stoici per comparationẽ. 239.
quæ apparent, confirmantur ex oratione, non contra. ibidem.
quæ apparent, nõ sunt principia vniuersorum, sed ea quæ constituunt illa quæ non apparent. 349.
quæ apparẽt, quòd appareant ostendunt, nõ quòd sint res subiectæ. 240.
appetenda quæ sint natura. §27,28.
appetenda & fugienda alia alijs videntur. 419, 24.
appetere ipsum, bonúmne sit. §25,14.
Archilochus & Hipponax accendunt iracundos. §1.
Ἄρης, Mars. 40.
aqua ex hydria non semper fluit æqualiter. 102.
aqua non sit calida nec frigida. 361.
aqua pluuia oculis vtilis. 420,36.
aqua quanto in pretio habenda. 428,25.
aqua vna & vnius generis aliàs in aliud vertitur. 413,18.
in aqua non est generatio. 361.
sub situla Aquarij natus nauem frangit. 105.
aræ misericordiæ apud Athenienses. 283.
Arcesilæ academia. 441,14.
Arcesilaus mediæ academiæ præses. 443,18.
Arcesilaus negat comprehensionem esse id quod iudicat inter scientiam & opinionem. 139.
Archimedis sphæra. 273.
ἄρχων, magistratum gerens. 40.
Arcturus & Canis non eodem tempore apparent omnibus. 104.
arenæ simul collectæ molles apparent, separatæ asperæ. 425,26.
Areopagitarum senatus non admittebat patronum. 67.
In senatu Areopagitarum non adhibebatur patronus. ibidem.
ἀρέσκει, placet. 40.
argenti ramenta seorsum nigra apparent, & cæt. 426,23.
Aristarchus mathematicus existimauit terrã moueri. 339.
Aristoteles reprehenditur, qui dixit in pariete intelligi posse longitudinem absque latitudine. 80.
Aristoteles reprehensus. 311.
Aristotelis de Dijs opinio. 259.
Aristotelis definitio de tempore confutata. 340.
Ἄριστον, nomen proprium. 31.
Aristo Chius solam moralem tractauit philosophiam. 117.
Aristoxenus cur dictus musicus. 107.
ἀρρεψία. 434,16. §47,8.
ars cuiusmodi sit. 150.
ars quæ sit. §26,31.
ars quid sit. 14. & §7. & 388.
ars an aliqua sit. §18,23.
ars & scientia omnis constat ex iis quæ artificiosè & scienter fiunt. 388.
ars debet consistere ex principijs. 32.
ars est inutilis iis qui ea vti non possunt. 390.
ars habet finem firmum & stabilem, aut qui est vt plurimum. §7.
ars medendi quid sit. 388.
ars nulla est. ibidem.
ars omnis consistit ex proportione. 131.
ars quæ circa naturam an indatur hominibus. §37,17.
ars quæ circa naturam an doceri possit. ibidem, 30.
ars circa vitam an sit. §35,6.
ars quæ circa vitam, an sit vtilis eam habenti. §41, 15.
ars vitæ agendæ quænam sequenda. 387.
ars vitæ agendæ nulla est. 388.
ars vitæ agendæ nullum habet opus. 389.
ars vitæ agendæ non potest doceri. 93. & 396.
artis cuiuslibet est bene dicere, non solius Rhetoricæ. 63.
artis quæ versatur in iis quæ apparent, est propria quædam contemplatio. 227.
arte carens est similis ei qui cæcus est à natiuitate. 396.
arte carens non docet arte carentem. 6.
Artemidis Orthosiæ ara cruenta Lacedæmone. §30,7.
artes cur inuentæ. 10.
artes ostendunt esse signa. 225.
artes sunt multæ vitæ agẽdæ, cùm sint multæ sectæ philosophorum. 387.
artes vtiles non expelluntur à ciuitatibus. §8.
artium aliæ veræ, aliæ professione tantùm, & nõ re veræ. 32.
artibus nõ sunt subiecta quæcunq; dici possunt. 141
artifex neque arte carentem docet, nec artificẽ. 6.
artificis propria & communia opera distinguuntur æquatione & ordine. 392.
quod artifici & ignaro artis commune est, non est artificiosum. 390.
artificiosa affectione distinguuntur opera prudentis ab imprudenti. 390.
artificiosè iudicans, nec est imperitus, nec artifex. 123.
artificiosum non potest doceri. 395.

artificiosus omnis habitus refertur ad aliquem finem. 64.
ἀεθοφόριον, area panaria. 39.
Asclepiades medicus dicebat iuuenes senibus praestare ingenij acumine. 164.
Asclepiades medicus tollebat principē animæ partem. 147.
Asclepiades negabat principem animæ facultatē. 173.
Asclepiades tribus hypothesibus probat accessionem febris. 72.
Asclepiadis de fuluo & nigro sententia. 129.
asinis iudicium non permittendum. 560,32.
aspectus stellarum. 58.
assensus vbi retinendus. 489,10.
assensus vt retinendus in absurdis proponendis. 490,25.
assensus retentio Scepticorū. 400,30. & 411,8.
assentiendum non esse semper maiori numero. 420,10.
astrologiæ iudiciariæ methodus. 94.
astrologorum prædictiones sunt vel inutiles, vel impossibiles. 99.
astronomia, obseruatio in iis quæ apparent. 93.
asynactos oratio. 470,36.
ἀταξία. 406,23. & 407,5.
Athenagoras Argiuus ex scorpionum ictu non lædebatur. 419,3.
Athenienses musicam docebant suos liberos. 108.
athei. 265. & 531,26.
athletarum studium. 430,25.
atoma, quæ. 429,12.
atomi non sunt æternæ. 350.
atomos & inane esse. 136.
atomos & vacuum esse omnia, quidam dicens. 449,30.
auditionum diuersitas. 413,33.
auditus ludibria. 455,7.
auditus spiritus. 502,3.
aues sermonis enunciatiui non expertes. 418,9.
auferri non potest aliquid ab aliquo. 29.
augmenti & minutionis consideratio. 508,10. & deinceps.
ἀυλεῖ, canit tibia. 40.
aures vt variè audiant. 426,4.
auum esse iucundissimum & acceptissimum. 48.
australes partes frigidæ. 495,24.
Austri graues. 113.
axioma an consistere possit. 463,20.

B

Balneum cur dicatur ἀνδρεῖον. 63.
barbarismus quid sit. 36.
beatus quis sit & fœlix. 378.
beatum quid sit. 493,30.
beatitudo quid sit. 367.
beatitudo ex eo existit, quòd nihil sit natura bonum nec malum. 379.
benenolos auditores quænam reddat oratio. 67.
binarius habet rationē causæ patientis, id est, materiæ. 353.
binarius numerus nihil est. 92.
binarius lineæ & longitudinis. 89.
binarius quomodo rerum principium. 351.
βῶλος, gleba. 26.
bona fortuna. 85.
bonum quod sit. 388.
bonum, quid. 522,37. 523,10. & deinceps.
bonum quid dicatur Platoni & Xenocrati. 367.
bonum aliquid & malum esse Academici asserūt. 442,18.
bonum cur alind alii videatur. 365.
bonum cur Græcè dicatur ἀγαθὸν. 375.
bonum à quo & ex quo licet iuuari. 366.
bonum & eligendum nullum est ex iis quæ sunt in nobis. 375.
bonum non capitur ratione. 374.
boni definitiones non docent quid sit bonum, sed quid bono accidat. 368.
boni aliquot definitiones. 367.
boni differentia non capitur per euidentiam. 373.
bonum debet esse omnibus commune. 373.
bonum esse & malum & indifferens, quomodo probet Xenocrates. 363.
bonum est, quod prodest. 368.
bonum ideæ, & bonum ideæ particeps nullam habent comprehensionem. 367.
bonúmne sit aliquid natura. 529,31.
bonum per quod accidit vt iuuemur. 366.
bonum propria ratione debet esse eligēdum. 374.
bonum quod potest iuuare. 366.
bonum quomodo definiant Stoici. 366.
bona quæ dicuntur, sunt etiam malorum efficientia. 380.
bona persequentes & possidentes non carent malis. 381.
bonorum differentia quomodo cognoscatur. 370.
bonorum genera tria dicunt Peripatetici. 369.
Stoici item. ibidem.
bonorum tria genera. 525,5.
per bonorum assecutionem non liberamur à perturbationibus & molestiis. 380.
bonorum & malorum alia sunt ex opinione, alia ex necessitate. 383.
βοῶν, clamans. 40.

βορχύχοιν, profundus in iuncis. 53.
brutа habent rationem quæ profertur. 226.
brutа non esse expertia prudentiæ. 225.
brutа non occidenda. 275.
brutа non boni consideratione decertăt vsque ad mortem. 377.
brutа sermonis enunciatiui non expertia. 418,2.
cum brutis est nobis aliqua coniunctio. 275.

C

Cancri motus. 322.
canu significata inter se diuersa. 367.
canina caro vbi vetita, vbi permissa. 532,29.
canis Homerici prudentia. 416,31.
canis vilis, at sensu nos antecellit. 416,5. & dein.
canes cur se dixerint philosophi quidă. 417,22.
canes habent signi intelligentiam. 223.
caprini cornu ramenta alba apparent. 426,21.
Carneades quid in phantasiæ comprehẽdentis definitione reprehenderit. 177.
Carneadis academia. 441,15.
caro inuulnerabilis non potest cogitari. 310.
caro semper hanc habet proprietatẽ, quòd sit vulnerabilis. 79.
carnes suas edere quenquam, non esse alienũ Stoici dicebant. 530,4.
per casum nihil sciri sed per opinionem, Democriti opinio. 137.
categorici syllogismi Peripateticorum. 473,12.
catulorum carnes ægrotis datæ. 532,32.
quod causa est alicuius, à materia quæ patitur non potest separari. 291.
causa est relatiuum. 285.
causa mente cogitatur, non est autem. 286.
causane sit aliquid alicuius. 495,13.
causa non habet id cuius est causa. 286.
causa non habet multas vires. 290.
causa non habet vnam vim efficiendi. 290.
causa quæ mundum mouet & ornat, mundũ persuadet vt nos persuadet anima. 268.
causa quorúmnam sit causa. 286.
causa sine per se agat & absolutè, sine opus habeat materia, sequuntur absurda. 289.
causa vt subuertatur. 552,337.
causæ consideratio. 494,20. per tot.
causam esse probatur ex semine. 284.
& multis alijs. ibidem.
causam nõ esse dicens, quomodo causam adstruat. 285.
causam non esse, quomodo probent Sceptici. ibid.
causam vt cognoscere queas. 495,32.
cepæ vbi vetitæ. 532,23.
Ceres cur dicta δημήτηρ. 284.
Chaldæi, Mathematici, Genethliaci & Astrologi iidem sunt. 24.
nullus ad Chaldæos accedens perfectè obseruauit tempus natiuitatis. 304.
Chaldaica, Aruspicina & extispicina sunt veræ artes. 32.
chaos quid sit. 514,18. vnde natum sit. 318.
locus omnia continens. 317.
Chares architectus cur sibi mortem conscisiuit. 131.
χάρης, Chares, nomen proprium. 40.
Charmidas. 58.
χαρτῆς, charta. 40.
χελιδὼν, hirundo. 27.
Chiorũ legati Lacedæmone in annonæ caritate. 59.
χώρα ἀπὸ τοῦ χεῖν. 315.
χώρα quæ dicatur. 515,1. & 516,40.
χρᾶσθαι, vti. 34.
χρημάτων pro πραγμάτων. 440,25.
χρῆσις, vsus. 34.
χρῆσθαι. ibidem.
chroma quid sit. 113.
χρῶς ἔνιημΘ. 215.
Chrysippus dicebat phantasiam esse per mentis alterationem. 172.
Chrysippi absurda quædam. 536,30.
Chrysippi politia turpis. 529,33.
Chrysippo non vbique parendum. 251.
cibus idem concoctus aliàs in aliud commutatur. 414,15.
cibus largior nonnunquă corpus purgat. 426,38.
cicuta animalibus quibusdam commoda. 414,38.
cicutæ vescens anus Attica. 418,36.
cicutæ succi cotyla vna decem cotylis aquæ mixta. 502,33.
Cilices prædatores. 530,35.
circulus non potest secari bifariam. 295.
circulum in partes æquales diuidere reprehẽditur. 88.
circulum non esse quomodo probatur. 87.
circunstantiæ efficiunt vt non semper iisdem vtamur phantasijs. 144.
Clitomachus & Academici immorantur in refellendis singularibus. 256.
clypeus an abiiciendus. 531,12.
Cleanthes dicebat phantasiam esse in anima impressionem. 172.
Cleanthis de Deo opinio. 269. & dein.
Clitomachus. 58.
cœlum non est in loco, sed ipsum in seipso. 319.
cœlum esse suiipsius locum, ridiculum. 320.
de cogitatione, & vbi ea sita, sunt variæ philosophorum sententiæ. 168.

cogitatio nec corporis molẽ, nec sensuũ, nec seipsam cognoscit. 161.
cogitatio licet accipiat sensuum affectionem, non cognoscit externa. 169.
cognitio per cogitationem ducit ad indicium veritatis. 137.
cogitatio seipsam non cognoscit. 168.
cogitatio sitne idem quod sensus, sed non eadẽ ratione. 162.
cogitatio verum non cognoscit. 168.
cogitatio quomodo fiat in anima. 150.
cogitatio nec parte nec per partem cognoscit seipsam. 162.
cogitatio non apprehendit totum corpus. 161.
nec partes corporis. ibidem.
cogitatio non comprehendit sensus. 161.
cogitatio seipsam non cognoscit totam. 162.
cogitatio sensus ministerio externa non apprehendit. 169.
cognitionis duæ species. 137.
de cogitationis & intelligentiæ loco dißident philosophi. 163.
cognitio est animæ & par externis subiectis. 375.
coitus in publico. 430,6.
coitus cum muliere publicus vbi indifferens, nec turpis. 528,35.
colligitur & manifestum, vt non manifestum. 225.
Colossus Rhodius. 131.
color cernitur, non ipsum solidum. 147.
cometa non tam admirandus quàm Sol. 428,14.
commonefactorium signum. 462,30.
complexum falsum quale sit. 202.
complexum pronunciatum qualénam sit. 202.
composita alia quàm separata. 426,21.
compositio & separatio phantasias variant. 426, 18.
compositio non est sensus, sed rationalis cogitationis. 4.
comprehendens phantasia non est semper fide digna. 154.
comprehendens phantasia quænam habeat vim iudicandi. 180.
comprehendens phantasia habétne vim iudicandi eius quod cadit sub phãtasiam, & suiipsius. 181.
comprehendentẽ phantasiã definientes Stoici, incidunt in eum modũ qui dicitur alter per alterum. 180.
à comprehendẽte phantasia non comprehendũtur vera & falsa. 179.
comprehendere quid sit. 445,36.
comprehendere & comprehensibile, quid. 537,5.
quod comprehendit, cum loco comprehendit. 161.
vt comprehendatur quidque. 483,6.
comprehẽsionem omnem tollit Anacharsis Scytha. 123.
compunctum notis esse. 529,8.
concauum & connexum idem, sed non eadem ratione. 162.
conceptus quænam sunt signa. 101.
conclusio non sequitur ex malis fundamentis. 73.
conclusio orationis vera. 474,10.
concausales causæ. 454,38.
de concubitu quid dicant Stoici. 389.
coniugata tria, quod significatur, quod significat, & contingens. 185.
connexúmne aliquod sit verum. 200.
connexum non potest diiudicari. 252.
connexum quale sit probum & rectum. 251.
connexum quando verũ, & quando falsum. 200.
connexum rectũ hactenus non est diiudicatũ. 248.
complexum rectum pronũciatum quódnã sit. 202.
connexorum consideratio. 463,20. & deinc.
consensui multorum an credendum. 453,4.
consequens quidnam sit. 200.
consilij capiendi virtus non est in Deo. 280.
consonantia in quatuor numeris. 129.
consonantes soni. 112.
conspicua sequitur Pyrrho. 555,4.
consuetudo opposita instituto. 430,5.
consuetudo quænam sit sequenda. 39.
consuetudo consuetudini contraria. 429,34.
consuetudo quæ sermonem indicat, non opus habet arte. 321
consuetudines multæ. 39. variæ, ibidem.
consuetudines consuetudinibus oppositæ. 429,15.
contemplatiuæ aliorum artis nulla est contemplatio. 227.
contentio & amicitia, quatuor elementis annumeratæ. 257.
contignatio quid sit. 301. 511,4.
continens quis sit. 279.
continentia quid sit. 279.
contingens quid sit. 186.
contraria contrariorum sunt remedia. 488,9.
controuersa quæ sunt, incerta sunt. 476,24.
coralium in mari molle, in aere durum. 424,37.
Coracis historia. 69.
corpus quod sit. 74.
si corpus dicatur constare ex longitudine, latitudine & profunditate, quot sequantur absurda. 306.
corpus est quod habet tres dimensiones. 305.
corpus est quod potest pati vel agere, secundum Pytha-

Pythagoram. 305.
corpus comprehendi non potest. 450,27.
corpus nõ comprehẽdit sensus & cogitationẽ. 159.
corpus non potest doceri. 4.
corpus non docetur secundum Stoicos. 394.
corpus non est sensile. 4.
corpus non esse solidum, sed habere meatus probatur. 230.
corpus non intelligitur nisi cum proprietate resistendi. 80.
corpus non esse intelligibile. 5.
corpus non est sensile. 314. nec intelligibile. ibid.
corpus non potest esse causa corporis. 286. & 287.
corpus non potest separari à corpore. 297.
corpus non resistens non potest mente concipi. 311.
corpus non separatur à dimensionibus. 306.
corpus, quædam animi imago. 419,20.
corpus solidum non esse habens tres dimensiones. 84.
corpus quod mouetur, non conficit vno simul & eodem tempore spatium diuisuum. 332.
corporis pars quælibet attribuitur alicui signo. 96.
in corpore quod regitur secũdum naturam, est aliquid quod dominatur. 274.
corpora compacta quæ sint. 268.
corpora an comprehensibilia sint. 498,36.
corpora ex distantibus & coniunctis. 268.
corpora hominum inter se quum tam differãt, animi etiam inter se differunt. 419,17.
corpora intelligibilia præcedunt corpora sensilia. 350.
corpora mortua non sentire scit vniuersa vita hominum. 49.
corpora quotuplicia sint. 268.
corpora vnita continentur vel ab habitu vel à natura, &c. 269.
corpora vnita quæ sint. 268.
corpora nascentia, nunquam existentia. 502,27.
corporum alia sensibilia, alia intelligibilia. 5.
corporum mortuorum cura. 532,38.
in corporibus vnitis est affectio per cõsensum. 269
crasis an possibilis sit. 503. per tot.
Cratis impudentia publicè coëuntis cum Hipparchia. 430,16.
credens nihil esse naturâ bonum aut malum, vitâ agit tranquillam. 381.
Cretensis legislator Creta expulit rhetoricam. 58.
criterium à quo. 451,23.
criterium per quod. 453,34.
criterium secundum quod. 457,22.
criteriũ quid, eiusq; cõsideratio. 447,37. & deinceps.
criterium scepticis. 409,14.
criterium triplex, à quo, per quod, secundum quod. 449,10.
critice, id est, iudicandi facultas quomodo diuidatur. 420.
criticus differt à grammatico. 14.
crocodilus solus animalium superiorem maxillam mouet. 479,16.
Critolaus. 58.
cuius partes simul non sunt, illud non est. 195.
cuius participatione intellectum est vnum, id est vnum & multa. 354.
culices. 412,23.
Cyclopum aut Læstrygonum politia. 537,10.
ex cylindro probatur lineam non carere latitudine. 313.
Cynicorum impudentia. 528,34.
Cyrenaica institutio. 440,12.
Cyrenæi non versantur in sola morali philosophia. 317.
Cyrenaicorum secta à Socrate orta est. 145.

D

Dæmones qui & animæ. 267.
Dea. 95.
decadis an sint partes. 483,13.
decadis vnitas auferri an possit. 509,20.
decem, primus quaternio. 129.
definitio differt sola constructione ab eo quod est in genere & vniuersale. 364.
definitio est vitiosa, quæ multis rebus congruit. 152.
ad definitionem non possunt omnia cõcurrere. 158.
definitionum euersio. 481,17.
delphini delectantur tibiis. 111.
Demades orator apud Philippum in conuiuio. 51.
Demades non erat peritus artis dicendi. 58.
Demetrius Lacon insignis inter Epicureos. 237.
Democritus quid de Dijs sentiat. 259.
Democritus in quo conueniat cũ scepticis. 439,36.
Democritus quid hominem esse dixerit. 156.
Democritus voci Ionis assimilatus. ibid.
Democriti sententia, similia congregari cum similibus tam animata quàm inanima. 133.
demonstratio constat aut ex voce, aut ex iis quæ dicuntur. 234.
demonstratio cuius rei possit esse. 244.
demonstratio cùm sit ex iis quæ referuntur ad aliquid, illatio est extra demonstrationem. 243.
demonstratio dicitur à Stoicis comprehendentis phantasiæ comprehensio. 244.
demonstratio differt à magistro exercendorum puerorum. 246.

demonſtratio eſt aliquid incertum, & nõ euidens. 233.
demonſtratio eſt ex iis quæ referuntur ad aliquid. 252.
demonſtratio eſt tantũ in mentis cõceptione. 252.
demonſtratio ex quo ſit genere rerum. 231.
demonſtratio eſt eorum de quibus dubitatur. 211.
demonſtratio eſt ex iis quæ referũtur ad aliquid. 233.
demonſtratio eſt incerta ratione materiæ. 234.
demonſtratio eſt ſignum ex genere. 224.
demonſtratio eſt genere ſignum. 211.
demonſtratio firma ac ſtabilis non poteſt haberi. 237.
demonſtratio in genere non demonſtratur à demonſtratione in genere. 236.
demonſtratio incidit in modum qui dicitur alterũ per alterum. 244.
demonſtratio nihil eſt. 71.
demonſtratio non eſt grammaticæ, ſed philoſophiæ. 47.
demõſtratio nõ eſt incipienda ab hypotheſi. 240.
demonſtratio non poteſt agere. 245.
demonſtratio non poteſt eſſe quod conſtat ex ſolis propoſitionibus. 243.
demõſtratio nõ poteſt haberi firma ac ſtabilis. 237.
demonſtratio nulla eſt phantaſia. 245.
demonſtratio omnium non eſt poſtulanda. 240.
demonſtratio quæ dicatur. 469,34.
demõſtratio qualis eſſe debeat. 230. quid ſit. 231.
demonſtratio quid ſit, 229.
demonſtratio vt euertatur. 550,33.
demonſtratio vt non eſſe probetur. 415,20.
demonſtrationis conſideratio ſit nécne. 468,10. & deinceps.
demonſtrationis impreſſio quomodo fiat, eſt maximè dubium. 245.
demõſtrationis non poteſt eſſe in mente conceptio. 242.
demonſtrationis nõ vitioſæ conſideratio. 464,38.
demonſtrationis propoſitiones non poſſunt diiudicari. 251.
demonſtrationis vnius non poſſunt eſſe duæ illationes. 243.
per demonſtrationem in genere, nihil demonſtratur. 236.
à demonſtratione in ſpecie, non conſtituitur demonſtratio in genere. ibidem.
demonſtratione in genere ſublata, tolluntur omnes ſpecies demonſtrationis. 235.
demonſtratione probari poteſt & eſſe & nõ eſſe demonſtrationem. 256.
pro demonſtratione tuenda quid dicant dogmatici. 253. & quid pro ea infirmanda reſpondeant ſceptici. 254.
Demophon ad Solem ſtans algebat. 439,1.
Demoſthenes pro Ctefiphonte. 61.
denarius eſt cõgeries ſingularum vnitatum. 298.
denarius non eſt alius à ſingularibus vnitatibus. ibidem.
depreſſiones ſtellarum. 97.
Deus ſit nécne. 493,10.
Deus cognoſcitur ex ea quæ in nobis eſt imagine. 271.
Deus eſt animal. 277.
Deus eſt optima & præſtantiſſima natura, quæ mundum adminiſtrat. 269.
Deus & materia expers qualitatis, duo principia. 258.
ſi Deus habet virtutem, erit Deo aliquid melius. 281.
Deus nec eſt incorporeus, nec corpus. 282.
Deus nec vocalis nec mutus. ibidem.
Deus non eſt corpus. 278.
Deus nõ eſt exiſtimandus qui vitæ prodeſt. 262.
Deus non eſt infinitus. 278. bis.
Deus non eſt res incorporea. 278.
Deus non habet artem. 281. nec virtutem. ibid.
Deus ſi nõ eſt finitus nec infinitus nõ eſt Deus. 278.
Deus ſitne finis cœli. 320.
Deus ſitne omnium locus. ibidem.
Deine prouidentia conſtitutus ſit homo. 226.
Deum eſſe, à mundi motu probant Stoici. 273.
Deum eſſe & communis notio, & omnium hominum conſenſus. 265.
Deum eſſe natura bonum, quomodo probet Plato. 373.
Deum eſſe probat mundi ordo & ornatus. 267.
in Deum cadúntne virtutes omnes. 278.
ſi in Deum cadant virtutes, quot ſequantur abſurda. 279.
Deum malè agentes non latere, ne vulgus quidem ignorat. 49.
de Deo alij aliter ſentiunt. 492,25.
de Deo qualis ſit in hominibus notio. 262.
Dij adulteria committentes. 430,29.
Dij Aegyptij. 531,38.
Dij an erga nos affecti. 430,13.
Dij qui fuerint primi. 258.
Dij ſenſibus ſunt præditi. 277.
Dij ſi ſentiunt, quot ſequãtur abſurda in vnoquoque ſenſu. 277.
ſi Dij nõ ſunt, nõ eſt religio. 274. nec eſt ſanctitas. 275. tollitur ſapientia. ibid, nõ eſt iuſtitia. ibid.

Deorum notionem omnes habent, sed non eodem modo. 261.
Deorum notiones vnde sumantur. 59. & dein.
Deorum scelera ac flagitia ab Homero & Hesiodo descripta. 50.
in Deos cadit interitus, non sunt ergo Dij. 277.
Deos dicit Democritus simulachra hominibus appropinquantia. 259.
Deos esse negant quidam. 531,26.
Deos esse quatuor modis probatur. 265.
Deos non esse sorite probat Carneades. 282.
qui aliquos in Deos retulerunt, de Dijs prius aliquam habebant notionem. 261.
in Deos qui seipsos retulerunt, habiti sunt contemptui. 262.
de Dijs nihil traditur firmum ac stabile. 260.
de Dijs varia fuit opinio. 258.
de Dijs qualis sit hominibus notio. 261.
de Dijs opiniones variæ. 531,28.
dialectica quid sit. 389.
dialecticæ definitio. 451,35.
dialecticæ imperiti signant & obseruant. 223.
dialecticæ particeps cum. 416,36.
dialectici labanti vitæ communi auxiliantes. 486,14.
dialecticorum diβidiũ de rectitudine cõncxi. 201.
diallelus modus in epoche. 431,29.
διαλληλος, id est, alternatorius. 432,12.
diallelus modus. 498,16.
διαστασις μὸς, id est, diuulsio. 459,34.
diastases tres. 515,7.
diastemaron interuallum. 113. diapente. ibidem. diapason. ibidem.
diatonos quid sit. ibidem.
διαβιβάζει Zenonis impuræ. 536,20.
dicere quid sit. 195.
dicere & differere differunt. 56.
dicibile an sit aliquid. 463,35.
id quod dicitur, quod λεκτὸν vocant, quale dicant esse Stoici. 193.
dictio composita non consistit. 204.
dictio per se nec est bona nec mala. 64.
dictionẽ bonã struere quomodo dicatur aliquis. ib.
eorum quæ dicuntur, essentia non potest demonstrari. 222.
dies & nox accidentia ambientis aëris. 346.
dies dicitur duobus modis. 341.
dies non potest consistere. 340.
diesis. 113.
differentia rerum triplex, &c. 351.
ex differentia quænam sint res. ibidem.
quæ ex repugnantibus. ibidem.
dimensiones quot sint. 210.
dimensiones sunt sex. 305.
si dimensionum coacernatio est corpus, corpus est incorporeum. 305.
Diocles medicus caninas carnes non auersatus. 532,32.
Diodorus Cronus disserendi peritissimus. 540.
Diodorus sophista luxato humero irrisus. 489,50.
Diodori Croni sophisma. 329.
Diodoro Crono placebat nihil moueri. 540.
Dionysius Thrax. 11.
Dionysius Thrax constituebat sex partes grammaticæ. 42.
Dioscuri, boni dæmones, seruatores nauium. 269.
διπλᾶ, quid. 414,17.
discendi modus an sit. 540,4.
discens & docens euertuntur. 538,2.
disciplina nulla est. 393.
disciplinæ modus est dubius. 356.
disciplinarum euersio. 553.
discipulus & doctor euertuntur. 548,32.
discipuli Pyrrhonis. 545,47. & deinceps.
disiunctum quando sit verum. 225.
disiunctorum altero posito, alterum tolli. 473,8.
disputando aduersus singularia, extra methodum procedit argumentatio. 235.
dissensio de quo sit. 232.
diβẽsio philosophorũ aufert notitiã veritatis. 171.
diβentia, epoches modus quidam. 431,13.
dissonantes soni. 112.
distantia quid sit. 302.
distinctio in ambiguitatibus commoda. 421,15. & deinceps.
diues est solus sapiens. 386.
diuinam rationem per inspirationem attrahentes efficimur intelligentes. 135.
diuinatio non est, si non sint Dij. 276.
quicquid diuiditur, pars aliqua eius metitur. 343.
diuisio quadrifariam fit. 482,32.
diuisio bonorum & malorum & indifferentium, non rectè facta. 365.
diuisio perfecta vim habens vniuersalẽ, constructione differt ab vniuersali. 364.
diuisio recta est generis in propinquas species. 365.
diuitiæ primas partes sibi vendicant. 370.
diuitiæ sunt efficientes anaritiæ. 380.
diuitias bona existimantibus quot eueniant perturbationes & incommoda. 383.
docẽdi alterũ per alterũ est modus vitiosissimus. 86.
docendi nullus est modus, nec discendi. 72.
docens & discens an sit. 538,40.
doceri quod possit, an sit aliquid. 537,5.

doceri non posse aliquid. 3.
doctor & discipulus eucrunt ir. 538,32.
doctrina existit aut operatione aut oratione. 7.
doctrinæ genus optimum. 556.10.
dogma quid. 407,30.
dogma omne controuersum est. 233.
dogmata quare sustulerunt Sceptici. 407,23.
dogmatica curiositas inutilis. 489,12.
dogmatica opinio, quæ. 429,10.
dogmaticæ opiniones inter se contrariæ. ibid. 30.
dogmaticus nunquam erit beatus. 379.
dogmatici, qui. 405,22.
dogmatici sibi placentes de iudicio suo. 420,18.
dolorus aliorum nõ possumus nosse proprietatem. 280.
dolorem natura fugit omne animal, voluptatẽ autem persequitur. 376.
domus stellarum. 97.
dormiens in somno ambulans. 549,6.
dos ex meretricia arte collecta. 529,5.
δρέπανον, falx. 31.
duo tempora simul esse non possunt. 23.
duplicare Colossum. 131.
duplex rhetorica, bona & mala. 62.
duplices non sunt literæ. 19.
duplus numerus quis sit. 90.
duplus semitonij. 113.
dyadis consideratio. 520,1. 522,8.
δύναμις quæ. 406,29.

E

Ea quorum est scientia, cogitantur ante scientiam. 388.
effectus mutantur secundũ ea quæ patiuntur. 291.
effectus nõ magis sit à causa quàm à materia. ibid.
efficientia affectionum non indicant, & possunt esse falsa. 145.
eidothea essentia quæ vertitur in species. 257.
eiusdem stellarum habitudinis & conformationis sæpius non potest esse obseruatio. 105.
ἐλίλυθαν & ἀπελίλυθαν, dictio Alexandrina. 36.
ἐλίλυθαν, venerunt. ibidem.
elementũ indicatur ex sono vnico et incõposito. 21.
elementum tribus modis dicitur. 18.
elemẽta mundi, numeri sunt Pythagoricis. 519,242
elementa quadraginta tria. 21.
elementa quatuor nõ comprehendit Epicurus. 235.
elementorum seu literarum diuisio. 18.
ἁλιάζεσθαι, aptari. 37.
elleborum innoxiè bibens Rufinus quidam. 419,8.
elleborum vt innoxium sumi possit. 426,28.
elenationes stellarum. 97.
elephantes ex formicis. 495,21.
elephas arietem fugit. 415,8.
eligẽdum nihil est ex iis quæ sunt in corpore. 375.
nec ex iis quæ sunt in anima. ibidem.
eligere ipsum sitne eligendum. 374.
Empedocles cur se Deum vocarit. 52.
Empedocles primus monit rhetoricam. 116.
emphasis probabilitas apud Academicos. 141.
ἐμπὶς, culex. 27.
ἔνδειξις quæ dicatur. 445,1.
ens an mutari possit. 511,30.
ens genus transcendẽs sitne verum aut falsum, aut vtrunque simul. 188.
ens in summo genere non est verum. ibid.
ens in supremo genere non est falsum. 189.
entium alia sensibilia, alia intelligibilia. 500,36.
εἰτελέχεια & ἔνδελεχῆ μᾶλλον sunt vocabula scientiæ. 54.
enũciatiui sermonis nõ expertia irrationalia. 418,4
eodem tempore nascentium varia vita & varius exitus. 104.
epagoges consideratio. 480.37.
ἐπαναφορὰ quid sit. 95.
ἐφεκτικὴ philosophia. 545,33.
ephodenticæ orationes. 469,20.
ephori punierunt adolescentem qui apud exteros didicerat rhetoricam. 59.
Epicurea hæresis. 59.
Epicurei dicebant omnia desinere in individua. 335.
Epicurei initium sumunt à logicis. 118.
Epicurei non admittunt musicam. 110.
Epicurus indoctus. 1.
Epicurus Deos non esse sensit. 265.
Epicurus inimicus disciplinarum. 9.
Epicurus non sumpsit ab Homero, summam voluptatem esse doloris ablationem. 48.
Epicurus quam logicam recusarit. 118.
Epicurus probat grammaticam docentem connectere elementa. 9.
Epicurus qua occasione se ad philosophiam contulerit. 318.
Epicurus quid totum vocat, & vniuersum. 301.
Epicurus ex notione probat esse demonstrationẽ. 234.
Epicurus sensile firmum dixit ac validum. 218.
Epicuri de sensibus & visis opinio cõfutata. 193.
ἐπίκω quid sit. 436,17.
ephectica philosophia. 447,15.
ephectice. 406,10.
ἐπιφορὰ καὶ συμπέρασμα. 468,25.
ἐπυχὴ. 405,38.

ἐπί-

εὐλογία. 235.
ἐποχή. 405,22. & 407,4. & 556,15.
epoches modi decem. 411,33.
equus an Deo sacrificetur. 532,10.
equum vt intellectu percipias. 492,23.
Eratosthenei. 76.
Erophili medici festiuum apophthegma. 489,2.
eruditus irridetur apud imperitos, & imperitus apud eruditos. 40.
esse quæ habent, differentia sunt inter se. 428,2.
esse quomodo accipiendum. 437,2.
essentia demonstrari eorum quæ dicuntur non potest. 222.
essentiæ per se consistunt. 345.
essentiæ quæ aliquo modo se habent sunt verũ subiectarum. 348.
essentiæ tres, sensilis, intelligibilis, composita & opinabilis. 138.
est, duo significat, & essentiam, & apparitionem. 365.
est, quid significet. 427,18.
est in tempore, non autem est tempus, &c. 340.
ἑτεῖ pro ἀληθείᾳ. 440,8.
ethicæ partis philosophiæ consideratio. 522,30. & deinceps.
ἦθος quædam modulatio mores efficiens. 113.
ἔθος quid sit. 429,3.
in etymologia attendenda consuetudo. 40.
εὔχάλινον, bonum habens frænum. 30.
Euhemerus ἄθεος quid de Diis senserit. 258.
euidens nihil est. 170.
euidentia est basis & fundamentũ omnium. 149.
euidens est commune sensus & intellectus. ibid.
euidens nullam admittit dissensionem. 232.
euidentiæ quænam sit adtestatio. 148.
euidentiam vt consequamur, ratio habet sensum adiutorem. 138.
euidentia non docetur aliquid. 396.
euidenter apparẽs sensibus aut intellectui. 559,12.
eunuchus non est continens. 392.
eunuchus rerum venerearum continens non est. 541, 27.
εὐωδία, bonus odor. 30.
euphorbium, oculis molestum. 420,34.
Euripides nescit quem precetur. 49.
Eurylochus Pyrrhonis discipulus. 545,17.
ex differentia quænam res esse dicantur. 207.
ex eo quod est, nihil potest fieri nec generari. 360.
ex eo quod non est, nihil potest generari. 360.
ex eo quod manet in seipso, nihil gignitur. ibid.
ex iis quæ sunt, alia bona, alia mala, alia indifferentia. 363.
ex immutabili nihil gignitur. 360.
ex mutato nihil gignitur. ibid.
ex non ente nihil fieri. 519,20.
ex pluribus non fit id quod gignitur. 30.
ex seipso aut ex alio cõprehẽditur quidque 433,6.
ex vero sequitur verũ, ex falso falsum, & quandoque verum. 241.
ex vno nihil potest oriri seu generari. 360.
ex vno non fiunt duo, & sic in infinitum. 287.
ex vno non gignitur amplius. 287.
per exceptionem multa dicuntur. 256.
exercendorum puerorum magister qualiter illos instruat. 246.
exhortationes nihil auxilij afferunt iis qui aliquid natura dicunt bonum aut malum. 380.
exomis Diogeni assiduè gestabatur. 430.7.
experientia quid sit. 11.
experientia cõsulenda in vita degenda. 489,10.
experientia medica an eadẽ sit cum scepsi. 444,17.
expetendum quod sit, vbi sit. 526,7.
exuperatio & defectus reducitur ad binarium. 353.
exuperatio & defectus eorum quæ referũtur ad aliquid. 352.
expetẽda & fugienda alia aliis videtur. 439,23.
expetibile, bonúmne sit. 525,36.
expetita & fugita animalibus aliis atque alius alia & alia. 414,27.

F

Fabrorum instrumenta aliquot. 559,1,2.
fabula continet in se repugnantiam & impossibilitatem. 266.
fabulæ de inferis. ibidem.
fabulæ poëticæ plenæ impietate. 283.
fabulosa fabulosis contraria. 429,26.
fabulosa persuasio quid. 429,8.
falsum consequitur falsum. 489,35.
falsum non docetur. 396.
falsum esse & fallere ac mentiri differunt. 122.
falsum magis delectat quàm verum. 514.
falsum non est. 395.
falsò quod dicitur, ex affectione non autem prolatione indicandum est. 122.
in falsa dicentes, quod dicunt, in eos retorquetur. 191.
Fauorinus philosophus cõfutatus. 559,22. & 560,25.
febricitantium signa, non similiter omnibus apparent. 215.
fieri potest scepticum. 436,6.
figura, magnitudo & color non constituunt molẽ corporis. 160.

figuræ nec ſolidæ nec plana ſunt principia. 351.
figuræ probæ & rectæ, & contrà. 249.
finis quis dicatur. 410,33.
finis rhetoricæ diuerſus à diuerſis ſtatuitur. 64.
finis ſceptice. 411,2.
finis ſcepticorum, ſtatus animi paſſionibus carens. 551,30.
fluere quid ſit. 76.
fluida humana ſubſtantia. 513,27.
fluminis curſus materia noſtra comparata. 513,30.
fœlicitas. 53,21.
forma malæ orationis. 471,31.
formæ hominum diuerſæ. 418,26.
fortitudo quid ſit. 279.
fortitudo ſeu magni animi virtus primas ſibi vendicat. 371.
vir fortis ſcit quæ ſunt ſibi grauia, non aliter proximo. 279.
formicæ aliter homines atque vrſos afficiũt. 415,3
fortaſſe, vbi vſurpandum. 436,6.
fortunæ & mores hominum ab aſtris non dependent. 105.
fricare matrem. 356,20.
fumus, ignis ſignum. 463,5.
funis contortus & conuolutus nonnunquam colubri putatur. 442,29.
furari probroſumne ſit. 531,40.

G

Γαστρίζειν, in ventre ferire. 37.
genus eſt demonſtrandũ vt credatur ſpecies. 137.
genus Stoici eximunt à bonis. 369.
genera quænam ſint. 190.
genera ſintne tot quot ſpecies. 484,5.
generatio & corruptio euerſæ. 512,17.
generationis euerſio. 553,27.
generationes animalium diuerſæ. 412,19.
geometria vnde ſic dicta. 9.
γεραῖας. 322.
Germani Venere maſcula vſi. 528,28.
gignuntur ſeu fiunt res ex vno per mutationẽ, ex pluribus per compoſitionem. 369.
globus tangit tectum, & globus tetigit tectum, vtrunque eſt verum. 329.
gloria eſt efficiens ambitionis. 380.
gloria in malis habenda. 430,27.
γνωσθὲν quid appelletur. 156,30.
Gorgias Leontinus quomodo tollat indicatorium. 125.
grammatica quid ſit, an experientia. 11.
grammatica dicitur multis modis. 8.
grammatica duplex. 9.
grammatica gloriatur ſupra omnes ſcientias. 8.
grammatica idem promittit quod Sirenes. ibid.
grammatica non eſt ars coniecturalis. 13.
grammatica non eſt ars eorum quæ ſubiecta ſunt artibus. 14.
grammatica quæ docet connectere elementa, eſt vtilis. 9.
grammaticæ definitio quã tradit Aſclepiades. 14.
grammaticæ definitio Demetrij Chlori. 15.
grammaticæ perfectæ definitio, quam tradit Charres. 14.
grammaticæ quot ſint partes. 16.
grammaticæ vtilitas. 10.
grammaticus in quo differt à plebeio. 12.
grammaticus nec res ſubiectas nouit, neq; dictiones, nec vtrunque. 52.
grammaticus ponens exemplum ſolœciſmi, ſolœciſmum non admittit. 122.
grammatici nec epigrammata quidẽ intelligũt. 54
grammatici nomina non intelligunt. 54.
grammaticorum iactantia. 17.
grauis vox cur dicatur. 312.
γραῦς, anus. 40.
guſtabilia partim ſimiliter partim diſſimiliter guſtum mouent. 112.
guſtatus ludibria. 451,5.
guſtus diuerſitas. 414,17.
guttæ ſanguineæ Ionis. 430,36.

H

Habitus ſeu diſpoſitio in nobis iudicium mutat. 422,5. & demceps.
hæreſes philoſophicæ. 59.
harmonia conſiſtit in tribus conſonantiis. 90.
harmonia quid ſit. 113. & 129.
hegemonicum, ſpiritus eſt ſecundũ Stoicos. 526,33.
Helena vera, & eius ſimulachrum. 143.
helleniſmus propter duo, nempe vt dilucidius explicemus, & iucundius. 34.
helleniſmi duæ ſunt differentiæ, nempe ex analogia, & ex conſuetudine. 31.
Heracliti opinio de iudicio ſenſus ac rationis. 135.
Heraclui philoſophia differt à ſceptica. 439,40.
Hercules dictus Alcæus. 261.
Herculis effœminatio. 430,22.
heroës veteres. 260.
heroas commendaſſe ſuas vxores cantoribus, fabuloſum. 110.
Heſiodus Homerum multis præceſſit ſeculis. 35.
himicus eſt equi accidens. 368.
ἱππάζεσθαι, equitare. 37.
Hippocratis modus loquendi. 123.
hippocentauri. 430,38.
hiſtorica grammaticæ pars trifariã diuiditur. 42.

Homerus

Homerus cur Pyrrhoniæ sectæ putatus. 546,4.
Homeri poësis. 35.
Homeri versus Pyrrhonem delectantes. 545,6.
Homericus usus minimè sequendus. 35.
homicidium vetitum. 430,20.
homicidia in alios hominibus puniri, in gladiatoribus honorari. 510,37.
homo an Dei providentia sit constitutus. 226.
homo non potest comprehendi. 158. bis. & 450,25.
homo quid dicendus. 449,23.
homo quid sit secundum Epicureos. 1,6.
homo ex corpore constat & animo. 418,23.
homo quare à brutis differt. 224. & 226.
homo est mensura omnium. 124.
homo & asinus nati sub eodem cœli themate, non eundem habent vitæ exitum. 105.
homo omnium rerum mensura. 440,24.
homo quomodo sit in nobis ex notionibus. 304.
homo res iudicare non potest. 451,17.
hominis definitio. 450,4.
hominis definitio, animal rationale, mortale, &c. est definitio non hominis, sed accidentium. 156.
hominis non potest haberi notio. ibidem.
in hominis definitione collectáne omnia faciant hominem, cùm singula non faciant. 157.
homines alia alio tempore percipere. 440,36.
hominis definitio Platonica. 158. & 450,15.
hominem exuere, grave. 544,35.
hominem non esse indicatorium à quo. 451,26.
hominem non esse participem rationis scripsit Heraclitus. 226.
hominem Saturno immolantes. 530,8.
homines primi orti è terra, cæteris præstantiores. 260.
honestum non est solum natura eligendum. 377.
honor qui Dis exhibetur, probat esse Deos. 276.
hora est accidens aëris. 345.
hora una non potest consistere. 341.
horizon sæpe fallit visum. 103.
horoscopus quid sit. 95.
horoscopus statui non potest ex partu. 101.
horoscopi signũ ab astrologo nõ potest inueniri. 99.
horoscopi signum non idem est omnibus. 103.
horoscopi vniuscuiusq; nativitatis à Chaldæis observandi ratio. 97.
horoscopium non est certum & minimè aberrans astrologis. 101.
horoscopium sumi non potest à dejectione seminis aut conceptione. 100.
hospites Artemidi immolãtur apud Scythas. 530,9
humanarum carnium esus. 536,34.
humanas carnes edere. 529,38.
humani corporis pulchritudo admiranda. 428,21.
humores diuersi diuersas etiam formas faciunt. 418,27.
ὑποσκέλισμ, scabellum. 41.
Hyrcani canibus vorãdos mortuos exponũt. 533,3.
hypospagmaticorum visa. 426,1.
hypothesis quæstio finitorum. 72.
hypothesis quot modis dicatur. ibidem.
ex hypothesi aliquid sumere, quale sit in philosophia. 240.
ex hypothesi sitne sumendum aliquid. 72.
ex hypothesi nihil sumendum. ibidem.
hypotheticus modus. 431,850.
hypotheticus epoches modus. ibid. 264.

I

Ictericorum passio. 412,38.
ictericorum visa. 425,38.
ictericis mel amarum. 422,18. & 439,14.
ἰχθυοφάγοι. 533,2.
id quod est, ex quo esse probetur. 368.
ideæ non sunt rerum principia. 350.
idiosyncrisiarum differentiæ. 418,33.
ἴγδις & Δυσὰ, mortarium. 39.
ignis non est magis causa vstionis quàm materia. 292.
ex igne ortum esse mundum. 358.
illatio quid sit. 209.
Imperator falsum dicit, nec tamen fallit aut mentitur. 122.
imperitus dialecticæ signant & obseruant. 223.
imperitus artis an doceri possit. 539. per totum.
impressio quomodo fiat in principe animæ parte, 246.
inane & atomos esse. 336.
inane, natura ab omni corpore deserta. 315.
inane infinitum. 301.
inane vt probetur Epicuro. 148.
inane vt definiatur à Stoicis. 315.
inaures gestare viris vbi honorificum. 529,10.
in centro esse quomodo dicantur stellæ. 98.
de incertis quærẽtes sunt ijs similes qui in tenebris ad scopum tela iaciunt. 232.
incertu solis reluctantur Pyrrhonij. 544,35.
incertitudo rerum. 232.
incomprehensibilia esse omnia, quomodo intelligendum. 435,18.
incorporeum comprehendi non posse. 501,35.
incorporeum manere non posse. 553,37.
incorporeum neque agit neque patitur. 222.
incorporeum nihil esse Basilides Stoicus existimabat. 221.

incorporeum nihil gignit. 75.
incorporeum non auferetur ab incorporeo. 295.
incorporeum non est causa corporis, nec corpus incorporei. 287.
incorporeũ non est efficiens causa incorporei. 286.
incorporeũ non potest auferri aut separari à corpore. 297.
incorporeum non potest doceri. 5. & 295.
incorporea etsi sint ante corpora, non ideo sunt rerum principia. 350.
incorporea præcedunt intelligibilia. ibid.
incorporeorum quatuor species. 345.
ex incorporeis constituuntur corpora intelligibilia. 350.
quod ex incursione cognoscitur, vnde sumatur. 192
indemonstrabilis dicitur tribus modis. 216.
indemõstrabiles nõ simplices orationes, quæ. 217.
indemõstrabiles orationes. 472,10. & 479,32.
indemonstrabilium aliæ sunt simplices, aliæ non simplices. 217.
indere iudici quam vult opinionem, sine fine rhetoricæ. 68.
indifferens quid dicatur. 524,15.
indifferens quot modis dicitur. 371.
indifferentium differentiæ. 372.
indifferentium diuisio. 527,13.
Indorum impudentia in coitu. 429,19.
inductio subuersa. 480,38. & dein.
infantes sopiuntur susurro. 111.
infœlicitas vnde existat. 378.
infans nõ editur cùm paritur, sed in apertum profertur. 561.
de Inferis habent omnes communem notionẽ. 266
infinita nõ est oratio, quòd dicatur rogata in mala figura. 251.
infinitiuus pro imperatiuo. 438,11.
infinitum est inanimum. 278.
infinitum non mouetur. ibidem.
infinitorum non est experientia. 12.
infiniti nulla est methodus. 15.
in infinitum delapsio epochen inducit. 431,19.
ingenuos homines perdere, vetitum. 530,28.
ingeniosiores sæpe non veritatem defendunt, sed falsum. 164.
in sensilibus nihil est quod non habeat spatium ac dimensionem. 75.
inseparabilia quænam sunt accidentia. 346.
insipientia non est natura malum. 376.
institutum quid sit. 428,38.
institutum instituto contrarium. 429,24.
intellectuale, ad aliquid est. 432,35.
intellectuale an sensile iudicet. ibid. 6.
intellectus in rerũ iudicatione an sequẽdus. 415,19
intellectus vt variet. 426,9.
intellectus differentia apud diuersos philosophos. 455,35.
intelligendi quot modi per transitum ab euidentibus. 77.
intelligentia omnis oritur à sensu, aut non sine sensu: & aut ex incursione, aut non sine incursione. 191.
intelligere per applicationem euidentium, & aliis modis. 309.
intelligi quomodo dicatur vnumquodque. 308.
intelligitur aliquid duobus modis. 77.
intelligibilia sola esse qui dicit, hoc non potest probare. 193.
intelligibilia sola esse vera, dicunt Democritus & Plato. 185.
intelligibilium substantiæ imaginandæ. 492,22.
interit nihil. 362.
interrogatio ex minimo. 13.
interuallum quid. 511,30.
interualla consonantia. 113. dissonantia. ibidem.
inuenire quæ dici possunt in causa, sine fine rhetoricæ. 67.
Iocastæ & Oedipodis factum. 536,30.
iocus in definitionum euersiones. 482,8.
Ion de Lacedæmonijs. 59.
Ion grammaticus quid dicat de Lacedæmonijs. 59.
irrationalia animalia inter se differere. 417,32.
ἰσοσθένεια, quid. ita enim legendum, non ἰσοσθένεια. 407,1.
Iudæus suillam non gustat. 532,16.
index veritatis non est dicendus, cui plures communi sententia ferunt testimonium. 165.
index veritatis non potest esse vllus dogmaticus. 163.
an sui iudicandi aliquid habeat facultatem. 184.
iudicandi vis an natura insit homini. 558,22.
iudicatoriũ commune nullũ est in hominibus. 145.
iudicatoriũ de essentia dicitur tribus modis. 110.
iudicatorium duplex. ibidem.
iudicatorium in euidentia & ratione statuebant Platonici. 146.
iudicatorium logicum dicitur tribus modis. 120.
iudicatorium non habet qui dicit se iudicare veritatem. 166.
iudicatoriũ nullum esse, Carneadis sententia. 140.
iudicatorium sensilium, & iudicatorium intelligibilium. 142.
iudicatorium signum. 462,34.
iudicatoriúmne signum aliquod sit. 466,2.
iudicatorium veritatis non potest esse inter philosophos

ſophis qui inter ſe diſſentiunt. 163.
iudicatorium, veritatis ſenſus. 146.
iudicatorium qui ſuſtulerint. 122.
de iudicatorio magnæ ſunt philoſophorum diſſenſiones. ibidem.
de iudicatorio quid Empirici obijciant Dogmatici. 183.
iudicatoria tria, ex Diotimi ſententia. 137.
iunci ſemen confert ad coitum. 53.
Iupiter mortalibus mulieribus cõmixtus. 430,33.
Iupiter in Saturnum. 530,17.
Iouis lachrymæ ob Sarpedonis mortem. 430,36.
Iouis fabuloſi variæ appellationes. 429,28.
iuſtitiæ particeps canis. 416,24.
iuſtitiam homines habere cum Dijs, quid ſit. 276.
iuſtitia non intercedit nobis cum brutis, vt neque cum plantis. 275.

K

Κάνθαρος, ſcarabæus. 27.
κάθεδρα, poſſidere. 34.
καταπεριμίζεσθαι, præcipitare. 37.
καταληπτικὴ Φαντασία. 557,2.
κατάληπτον, id eſt, comprehenſibile. 556,30.
κάτω μερὶς, id eſt, pars inferior. 95.
κεφαλὴ, caput. 41.
κλίνη, lectus. 27.
κώβιος, gobius. 294.
κόνωψ, culex. 27.
κόραξ, corvus. 27. & 70.
κριτήριον. 405,37.
κλείνεται, occiditur. 40.
κλῆσις, poſſeſſio. 34.
κύων, canis. 34.

L

Labor an natura malum. 528,14.
labor & diligẽtia par eſt eorum qui quærunt veritatem. 164.
labor non eſt omnino fugiendus. 375.
λαμπαδίσαι Pyrrhonis. 543,28.
Lacedæmonij muſica vtebantur in bello. 108.
Lacedæmoniorũ legatus apud Tiſaphernem duabus lineis depinxit rhetoricam, & brevem orationem. 59.
Lacedæmoniorum conſuetudo in furibus. 531,7.
Laconæ virile dictum. 531,10.
latitudinis perfecta ablatio eſt interemptio longitudinis. 310.
Laus vnde ſit ducenda. 70.
λευκὸν, quid. 463,20.
λεχεποίης, herboſus. 53.
λήμματα ἐπιφορά. 73.
legiferæ Deæ fruges quoq; dedere hominibus. 60
legiſlatores vndenam in Deorum venerint notionem. 260.
leo gallum gallinaceum fugit. 415,8.
λέων, leo. 40.
lex quid ſit. 429,2.
lex legi oppoſita. 429,20.
leges ſunt vincula ciuitatis. 60.
liber homo non palſandus. 430,17.
libido portentoſa Aegyptiorum. 529,4.
licet, ſcepticum. 436,6.
λιμὸς, fames. 27.
linea quid ſit. 75.
linea conſideratur ex ratione binarij. 353.
linea non eſt. 76.
linea eſt expers latitudinis, ſi cylindrus per rectã lineam tangat planiciem. 83.
linea non cognoſcitur per analogiam. 78.
linea non eſt expers latitudinis, ſi obliquum latus quadrati metiatur parallelogrammũ planũ. 82.
linea non eſt multa ſigna per ſeriem poſita. 308.
linea non eſt ſignum extenſum. 307.
linea intelligi non poteſt per compoſitionem. 78.
linea nõ intelligitur per incurrentẽ euidentiã. ibid.
lineæ definitio reprehenditur. 85.
lineam datam ſecare bifariam iubẽtes mathematici ſtultè loquuntur. 295.
lineã nõ eſſe longitudinẽ expertẽ latitudinis, ſi vertens omnibus ſuis partibus deſcribat circulos. 81.
lineam obliquã deductã per latus quadrati, etc. arguit lineam non eſſe expertem latitudinis. 313.
lineam rectam datam in duas partes ſecare reprehenditur. 87.
linguarum varietas. 414,8.
Linus ante Homerum. 35.
litteræ quænam dicantur. 9.
locus bifariam dicitur. 506,26. & 514,8.
locus vt definiatur à Stoicis. 315.
locus eſt qui largè dicitur, & locus eſt qui circumſcribitur. 317.
locus quid ſit ſecundum Peripateticos. 319.
loca & interualla phantaſiam mutant. 424,27.
locus manet ſublato corpore. 317.
locus, natura à corpore comprehenſa. 315.
locus non eſt corpus. 318. *non eſt inane.* ibidem. *non materia.* ibidem.
locus non eſt forma. 319. *nec interuallum quod intercedit inter fines.* ibidem.
locus non probatur à corpore quod in eo eſſe dicitur. 317. *nec ab eo quod eſt natura leue & natura graue.* ibidem.
locus qui eſt finis corporis, nec eſt corpus, nec res incorporea. 320.

à loci partibus locum probare, puerile est. 317.
locum esse vnde probetur. 316.
locum esse probatur à partibus loci. 316.
locum qui largè intelligitur, præcedit locus exactè sumptus. 330.
in loco comprehendi, duobus modis sumitur, nempe largè & exactè. 328.
logica est prima pars philosophiæ, & quare. 119.
logicam partem solam quinam tractarunt. 117.
logos incorporeus. 502,13.
λογος quid significat, & quid λογικὸς. 157.
λόγῳ πάντα λόγοις ἴσος ἀντίκειται. 437,30.
longitudo nulla datur expers latitudinis. 308.
nec cogitari quidem potest eiusmodi. ibid.
longitudo nulla est. 307.
longitudo nulla est expers latitudinis nec in sensilibus nec in intelligibilibus. 76.
lõgitudo nulla est quæ caret omni latitudine. 79.
longitudo nullo modo potest intelligi absque latitudine. 309.
Luna ab Ægyptiis assimilatur reginæ. 96.
λύχνος. i. lucerna, ab eo quòd soluat noctem. 41.
Lycurgus tulit legem vt Spartæ doceretur rhetorica. 59.

M

Magi Persarum vxores ducũt matres & sorores. 529,26.
magis quomodo capiatur. 547,35.
magister exercendorum puerorum quomodo illos doceat. 246.
maius non aufertur à minori. 297.
malum bono contrarium, nempe noxa. 368.
malum natura debet esse omnibus malum. 373.
mali alicuius efficiens est fugiendum vt malũ. 380
mali cerui malum omnium. 70.
mali opinio sæpe magu perturbat, quàm ipsum malum. 385.
qui mali habet opinionẽ, conduplicat dolorẽ. ibid.
qui mala aliqua natura existimat, iis angitur si adsint, &c. 381.
in malis quæ accidunt ex inuolantaria affectione, quomodo se gerat scepticus. 384.
manens non est causa mansionis manenti. 288.
quod manet, mouetur. 349.
mansio non est in tempore. 339.
mansionis consideratio. 513,25.
manifestæ res quæ sint, & quæ nõ manifestæ. 205.
maris contuitus admirandus. 428,21.
masculæ veneris vsus. 528,28.
masculina & fœminina nomina quæ dicuntur natura. 26.
materia, fluxilis. 440,32.
materia in qua versatur orator. 62.
materia qualitatis expers, prodigiosa. 497,29.
mathematicorum stulta. 295.
matri concumbere. 430,2.
matrem aut sororem ducere in vxorem, vbi licitũ. 522,25.
medicamẽtorum simplicium compositio si exceedat, noxia est. 427,7.
medicina cur Græcè dicatur ἰατρικὴ. 9.
medicinæ particeps canis. 417,50
medicus de medicis sophismatibus melius iudicat. 482,35.
medicus falsum dicit quandoque, non tamẽ fallit aut mentitur. 121.
medicus methodicus vt dirigatur. 444,23.
medici esse opus proprium. 391.
medium cœli quid sit. 95.
medio cœli oppositum. ibidem.
mel an dulce. 409,50.
mel dulce linguæ, oculis ingratum. 420,31.
mellis sapor alius alius. 439,43.38.
μέλας, niger. 40.
memoria est affectionis insensu. 149.
memoria & phantasia habet proportionem cum vestigio. ibidem.
μεμισωμένον opus quid sit. 107.
μεμισῶσθαι quid sit. ibidem.
μένον, manens. 40.
mens est principium agens, Empedocli. 257.
mentis turbatio vt impediatur. 410,10.
mentem homo non haberet, nisi mũdus esset mente præditus. 27.
mensura, & quicquid indicat, est ex numeris. 130.
mensura si nõ stet, nec id quod cadit sub mensuram. 249.
Mercurius furacissimus Deus. 531,6.
meretricia arte collecta dos. 529,5.
methodicus medicus. 444,32.
μεταβιοπάθεια. 410,6.
mille, pauca. 179.
mistio qualitatum fieri ne possit. 503,25.
mistio variat phantasiam. 425,22.
modi stabiles apud Tragicos. 109.
modales orationes. 450, 29.
μοῖραι. i. partes, quas vocant gradus. 94.
ex monade dyas fieri an possit. 521,37.
μονομοιρία, vnica sors, seu Deus. 95.
moralis philosophiæ consideratio. 522,30. & deinc.
morborum declinationibus varia adhibenda victus ratio. 487,30.
moritur nemo. 293.
mors an horrenda sit. 531,14.

mortem

mortẽ ad nos nihil esse demõstrauit Epicurus. 49.
mortale esse sumitur ex recordatione. 158.
mortui vt sepeliendi. 536,38.
mortuorum condendorum mos varius. 532,38.
mortuũ esse, non accidit, sed accedit homini. 157
mortuũ non esse Socratẽ quomodo probetur. 362.
Monimus dicebat nos nescire quidem nos nihil scire. 128.
mos non est vnus in vnaquaque lingua. 16.
Moschus quidam Phœnix inuexit atomos. 305.
motus consideratio. 303,20. & dein.
motus corporis minimi & indiuidui in eodem loco, nempe in orbem. 323.
motus est res sensilis. 324. non est res sensilis, sed comprehenditur recordatione. 324.
de motu dubitantes, confutantur euidentia. 324.
motus adharet tribus, nempe corporibus, locis, & temporibus. 332.
motus admirabilis eius qui in nane quæ fertur, à prora ad puppim fert aliquid. 329.
motus definitio. 312.
motus & mansio sunt accidentia corporum non absque tempore. 346.
motus ex sinceritate quisnam sit. 331.
motus ex dominatu quisnam sit. ibid.
motus mutationis quid sit. 320. & dein.
motus transitus quid sit. 321.
motus per quid intelligitur. 324.
motũ esse Cynicus quidã ambulando probauit. ib.
motum esse qui philosophi senserint. 321.
motum fieri non simul, sed priorem in priore spatio secundum in secundo. 335.
motum non esse probatur ex eo quòd motus fiat in tempore præsenti. 332.
motum non esse quinam senserint philosophi. 321.
motum non magis esse quàm non esse sentiunt Sceptici. 322.
motum non esse si aliqua secentur in infinitum, aliqua desinant &c. 337.
motum nullum esse, si omnia desinãt in indiuidua, secundum Epicureos. 335.
de motu tres fuerunt sectæ. 321.
quicquid mouet, aut trudens, aut trahens, aut tanquam vecte pellens mouet. 326.
mouetur aliquid in loco in quo continetur. 328.
quod mouetur, ab alio non mouetur. 325. nec à seipso. 326.
quod mouetur, intelligitur cum loco à quo mouetur, & cum loco ad quem mouetur. 328.
quod mouetur, non est infinitum. 278.
quod mouetur, suũ efficit motum aliquo modo affectum & passum ab eo quod mouet. 325.
quod mouetur, transire à loco in quo est, id alterũ locum, stare non posse. 330.
moueri aliquid in eo quo est loco, sine verum in sphæra &c. 329.
magicus non ostendit bonem. 308.
multa eo se afficiunt, quod alia faciunt. 256.
multine potius sint sequendi. 453,17.
mulieres aliquæ tardius, aliquæ citius, imò etiam eædem aliquando tardius, aliquando citius concipiunt. 100.
mundus administratur per harmoniam. 90. 354.
non administratur per harmoniam. 111.
mundus animal animatũ secundum Platonẽ. 273.
mundus continens seminarias rationes animalium ratione præditorum, est particeps rationis. 272.
mundus continetur ab optima natura &c. 269.
mundus est corpus vnitum. 268.
mundi causa est cæteris magis admirabilis. 274.
de mundi constitutione diuersæ Physicorum sententiæ. 357.
mundũ esse animatum & intelligẽtia præditũ, & ideo Deum, quomodo probet Xenophon. 270.
Musæus ante Homerum. 35.
musica dicitur tribus modis. 107.
musica quid sit. 389.
musica impedit ne virtus appetatur. 111.
musica lætos delectat, mœstos consolatur. 109.
musica non est vitæ vtilis. 109. & 110.
musica vetus erat virilis, 109.
musica recens fracta & effœminata. 109.
musica non sedat animum, sed tantum ad tempus abstrahit. 109.
musicæ diuersitas. 414.21.
musicæ laus. 107.
musicæ vituperatio. 109.
musico est sapiens similis, vt vult Plato. 108.
non modi musici animum excitant aut sedant, sed nostra opinio. 109.
musici habent tempora rationis expertia. 23.
musici non maiorem accipiunt voluptatem quàm imperiti qui eos audiunt. 111.
musicis ab Heroibus custodiendæ relinquebantur vxores. 108.
mutatio naturalis subuersa. 511,20.
mutatio nulla est. 173.
mutatione delectatur seculum. 15.
mutus homo nõ propterea irrationalis est. 417,27
μυγάλη, mus araneus. 27.
μυκτηρίζω, in naso ferire. 37.
μῦς, mus. 27.

N

Naribus perforatis annulos gestare. 529,13.

natura bonum aut malum nihil esse. 553,30.
natura divina gignit homines. 258.
natura fert multa quæ vni speciei conueniũt. 38.
naturæ iudicium, omnium præclarissimũ. 559,30.
naturæ non sunt curæ leges. 384.
naturam matris affricare non esse abhorrens, Zenonis dictum pudendum. 522,31.
in naturam, non in nos culpa est cõferenda, si mala patimur. 384.
natura quæ mouẽt, eodẽ modo omnes mouẽt. 524.
natura sua, ignis nec vrẽdi nec liquefaciendi vim habet. 213.
naturalis instructio. 409,32.
naturalem & logicam quinam sint persecuti. 117.
quinam naturalem & moralem. ibidem.
naturalem solam philosophiæ partem quinam constituunt. 116.
nauium seruatores Dioscuri. 269.
Nausiphanes cur pulmo dictus. 1.
Nausiphani cũ Epicuro intercedebãt inimicitiæ. 1.
nec est qui doceat, nec qui discat. 395.
nec sensus nec intelligentia ad aliquid se applicat, nisi id phantasticè alteretur. 171.
negationis participatione non plus habet pronunciatum quàm quod non habet negationem. 197.
vñus ἐις Deæ quædam Sicula. 305.
nihil certò sciri posse. 556,28.
nihil esse Gorgias dixit. 455.
nihil esse quomodo probetur. 125.
nihil mouetur in loco in quo est, nec in eo in quo nõ est. 348.
nihil mouetur, sed motum est, vt vult Diodorus Cronus. 327.
nihil potest augeri aut minui. 360.
nihil seipsum probat ac confirmat ex iis quæ quæruntur. 239.
nihil est verum, oratio seipsam euertens. 477,33.
nihil interit. 362.
nihilo magis etiam posuinè dictum. 547,10.
nihilo magis Scepticum. 434,34.
nihilo magis, vocis vsus. 431,17.
nihil mutatur & alteratur absque affectione. 252
nihil minus. 546,8.
nix vt probetur nigra. 411,19. & 488,28.
noctu cernentia animalia. 413,9.
νοητὰ. 406,26.
nomen quod iudicatur ex etymologia, in quid desinat. 41.
nomina quomodo significent. 483,3.
νοῦς, intelligens. 40.
non est aliquid pars sui. 303.
non licere. 436,7.
non magis, Scepticum. 434,24.
non magis vbi vsurpetur. 440,2.
de non manifesto est dissensio. 232.
nõ si consequẽs est verum, verũ est antecedẽs. 74
νουμηνίαι quæ. 406,19.24.
nosse seipsum, propositũ ab Apolline Pythio. 156.
notio quid sit. 150.
notio non est comprehensio, nec rei essentia. 235.
notio, sciẽtia, ars, quomodo sint ex cogitatione. 250
absque notione anticipata neque dubitare licet, neque quærere. 366.
absque notione nec quærere nec dubitare licet, vt vult Epicurus. 11.
nonæ leges quotidie seruãtur, vbi est rhetorica. 61.
à nouenario non auferetur vnitas. 298.
nox non consistit. 341.
nullum est bonum & eligendum ex iis quæ sunt extrà. 374.
nullum est omnium commune bonũ & malũ. 373.
numerabilium nihil est vnum. 354.
numerorum consideratio. 519,20.
numerus non est sensilis, nec apparet. 356.
numerus non potest intelligi ex additione aut ablatione vnitatis. 92.
numerus plurimus & minimus. 13.
numerus principium substantiæ vniuersorũ. 129.
numerus quomodo cõtineatur in numero. 483,14.
numer⁹ sine doctore à nobis nõ apprehẽditur. 356.
numerus situe memoria cognitus per additionem & compositionem aliquorum. 356.
numero non fit additio. 300.
numero sunt omnia similia. 131.
de numero quid sentiat Plato. 356.
ex numero maiore non est sumendum argumentum. 410,10.
numeri quomodo nascãtur ex vno & binario. 353
numerorum præclara. 130.
numeris plurimum tribuunt Pythagorici. 89.
ex numerorum quatuor rationibus intelligitur & corpus & incorporeum. 130.
numeros Pythagorei ponunt elementa & principia vniuersorum. 349.
ex numeris terra, aqua & ignis. 354.
ex numeris musicæ sunt harmoniæ. ibidem.
νύξ Θ, nox. 41.

O

obscœna & impia plurima dixerũt Stoici de vita agenda. 389.
observatio vitæ cõmunis Sceptica proposita. 534.
otiosum signum, seu principium mortis. 95.
oculorum nostrorum tunicæ & humiditates variant phantasias. 425,35.

odoratus diuersitas. 413,37.
Ocellus Lucanus & Aristoteles addiderunt quatuor elementis quintum corpus quod mouetur in orbem. 358.
oculorum pupillæ variæ quid efficiant. 413,18.
oculis quorundã animaliũ fulgorem inesse. 413,7.
ὀινόμελι. 112.
oleum hominibus vtile, apibus noxium. 417,29.
olfactus ludibria. 455,8.
ὀλμισκός. 322.
ὄμβριμος, grauis, validus. 30.
omnia incomprehensibilia esse, quomodo intelligendum. 437,18.
omnis homo est animal, ex particularibus probanda. 479,10.
Onesimus Plutarchi seruus. 556.
opera quæ sua sponte mouentur, sunt admirabiliora iis quæ non sponte mouentur. 273.
circa opinabilia imperturbatus animi status. 410, 12.
opinio quid sit. 150.
opinione sunt omnia tenus, & ad aliquid. 534,33.
opinionum aliæ veræ, aliæ falsæ. 548.
opponi orationem orationi, quid sit. 437,38.
oppositæ orationes quæ dicantur. 406,37.
oppositæ apparentibus apparētia, intellectualibus intellectualia. 411,10.
oppositiones multimodæ. 411,10. & dein.
oratio quid sit. 229.
oratio an possit existere. 470,5.
oratio aut significat, aut non significat. 7.
oratio aduersus demonstrationem est solum probabile. 255.
oratio infinita inuenitur in primo & secundo modo. 250.
oratio colligens nulla est. 248.
oratio colligens quomodo indicetur. 247.
oratio constat ex iis quæ nobis incurrũt, id est, ex sensilibus. 128.
oratio demõstratiua quando differat à vera. 248.
oratio, & eius axiomata. 468,23.
oratio incipiens à disiuncto, est infirma. 328.
oratio incipiens à disiuncto, non est infirma. 330.
oratio indemonstrabilis. 216.
oratio est infinita quatuor modis. 249.
oratio infinita non potest cognosci. 250.
oratio infinita quòd rogata sit in mala figura. 249
oratio infinita per diremptionem. 249.
per redundantiam. ibid. per defectum. 250.
oratio infinita non est per defectum. 251.
oratio perfecta non potest inueniri. 251.
oratio praua propter redundantiam. 227.
oratio rhetorica aduersatur persuasioni, 66.
oratio synactica & asynactos. 470,10. & 16.
oratio vera inuenire nequit, 474,33.
oratio vera & falsa quomodo indicetur. 232.
oratio vera quomodo indicetur vera. 247.
orationis nullæ sunt partes, nec oratio. 25.
orationi omni oratio æqualis opponitur. 437,32.
orationem nullam esse. 27.
orationes colligentes quænam sint. 229.
& non colligentes. ibidem.
orationes possunt consistere ex vna propositione. 251.
orationes συναπλυναὶ & ἀσύναπλοι. 468,29.
orationes tres inter se comungatæ, collectiua, vera, & demonstratiua. 247.
orationes vitiosæ quæ. 473,32.
orationes vnius propositionis non placebant Chrysippo. 251.
orator contrarias exercet orationes. 62.
orator Byzantinus, Byzantinorum legem dixit se habere vt ipse vellet. 61.
orator est etiam qui nescit rhetoricam. 58.
orator contrarias exercet orationes. 62.
orator irridetur, qui domi ita loquitur vt in foro & iudicio. 64.
orator non potest laudare. 7.
oratoris ad politicum eadem est ratio, quæ pharmacopolæ ad medicum. 61.
oratoris rhetorica abutentis, & pugilis patrem verberantis comparatio. 62.
oratores comparantur iis qui ludunt calculis. 61.
oratores similes nutricibus. 62.
ordo idem seruari non potest. 392.
quod oritur & interit, nec in tempore in quo est, nec in tempore in quo non est, oritur atque interit. 362.
non oritur quod est, neque quod non est. 359.
ὁρμὴ & πρόληψις. 506,1. & 524,16.
Orpheus ante Homerum. 55.
orthographiam probatur esse inanem ex dissensione & ex effectis. 30.
ortus & interitus non cadit in tempus. 343.
ortum non esse vnde probetur. 359.
in ortu rerum & generatione dogmatici confugiunt ad euidentiam. 361.
ὀστοῦ motus. 322.
ὅ pro vtrum apud scepticos. 435,3.
ὅ κατὰ λῆμμάτων. 437,26.
ὅλως μᾶλλον. 407,34.
ὅ μᾶλλον scepticorum vox. 434,28.
ὅλως μᾶλλον vbi vsurpetur. 435,23.
ὅλως ὁρίζω. 407,35.

ὅλλεν ἐρίζω, quid. 436,26.
ὅλλεν ὁρισέον, scepticorum vox. 434,28.
ouilla caro vbi vetita. 532,18.
onum in aue molle, in aëre durum. 424,35.

P

Pancratiastæ sanguinarij. 430,18.
papauere vescens Lysis. 418,37.
παχρηστὴ bifariam dicitur. 487,36.
Parcæ tres, quid. 139.
parentũ curã liberi vbi gerãt, vbi iugulẽt. 530,15.
paries nunquam interit. 362.
Parmenides posuit indicatorium rationẽ quæ est ex scientia. 131.
Parmenidis versus de indicatorio. 132.
partium & totius consideratio. 510,33.
pars diuersa à toto & idẽ secundũ Heraclitũ. 301
pars sui nihil est. 503.
pars totum tangens, illi vnitur. 292.
partes animæ, nẽpe rationis particeps, & expers rationis, sintne separatæ an non. 170.
partes grãmaticæ non sunt inter se omnino diuersæ. 17.
partes medicinæ non sunt inter se diuersæ, & quænam sint. ibidem.
partes nec sunt tota, nec diuersa à totis. 366.
partes orationis sintne partes totius. 303.
partes totum non complent. 302.
particula duobus modis dicitur. 301.
passionum coactus. 409,33.
paternis bonis renuncians, Romæ non soluebat patris nomina. 429,21.
pati nihil potest. 293.
patriæ esse vtile & sibi, differunt. 51.
pauci participatione non fit aliquid magnũ. 197.
peccata esse æqualia vndenã motus dicebat Zeno. 180.
πεῖθεσθαι variis modis dicitur. 443,31.
peregrini Artemidi apud Tauros Scythiæ immolabantur. 429,23.
πολυσκέλα. 80.
πολυωδυμία phantasia. 442,33.
perisphyrium mulierum Ægyptiarum. 529,4.
periti & artifices ijdem. 11.
permistæ facultates diuersæ, diuersus habent motiones. 170.
per intensionem minuere latitudinem quomodo dicantur geometræ. 79.
in iis quæ per se consistunt, considerantur accidentia. 345.
per se consistunt essentiæ. 345.
Persæ post mortem regis quinque dies viuunt sine legibus. 60.
Persarum vestitus. 429,17.
persuadent multa præter orationem. 56.
persuadere non est proprius finis oratoris. 66.
persuasio vt fiat. 552,3.
phænomena an tollant scepticí, 408,34.
Φαινόμενα quæ sint. 406,19.
phantasiæ definitio. 151.
phantasiæ definitio Stoicorum reprehẽditur. 152.
defenditur. ibidem, bis.
phantasiæ diuisio. 144.
phantasia, animæ alteratio. 151.
phantasia nihil est, si sit mentis alteratio. 172.
phantasia comprehendens quænã sit. 153. & 177.
phantasia comprehendens nulla est. 388.
phantasia comprehendens non est magis comprehendens quàm aliæ. 180.
phantasiæ comprehendentes, & non comprehendentes. 153.
phantasia discurrens seu vtens circuitione. 143.
phantasia est sensilis, quòd affectionem sensui ingenerat. 149.
phantasia est impressio & alteratio animæ vt in anima. 151.
phantasia, impressio in hegemonico. 457,24.
de phantasiæ impressione dissident stoici. 245.
phãtasia neque omnis vera, neque omnis falsa, nec aliqua vera nec falsa. 174.
phantasia nihil est, si ea sit impressio. 172.
phantasia omnis non est vera propter conuersionem. 174.
phantasia omnis si est vera, tollitur omnis doctrina, & ars, & virtus, & demonstratio. 175.
phantasia omnis si sit vera, nihil est incertum & non euidens. ibidem.
phantasia probabilis sitne vtilis ad vitam traducendam. 182.
phantasiæ probabiles & improbabiles &c. 153.
phantasia quænam sit affectio in animali. 140.
phantasia quid sit apud stoicos. 150.
phantasia vera quæ sit, quæ falsa. 141.
vt phantasia sit vi sentiendi prædita, quænã concurrant ex Stoicorum sententia. 180.
phantasiã dicit Epicurus esse perpetuò verã. 147.
phantasiam omnem veram esse, falsum esse ostenditur ex eo quòd oratio est vera & falsa ex rerum consequentia & repugnantia. 175.
omnem phantasiã esse veram, est præter euidentiam. 175.
phantasiæ nostræ phãtasiis animalium irrationalium non præstant. 418,13.
phantasiæ veræ & falsæ, & neque veræ neque falsæ. 153.

phantasiarum multæ differentiæ. 152.
phãtasias indifferentes ad fidẽ faciendã. 442,14
phantasiarũ variandarum modi. 548. & dein.
phantasias an habenda fides. 458,22.
Φάσις duobus modis dicitur. 435,26.
Philonis & Charmidæ academia. 441,16.
philosophãdi rationes tres generalissimæ. 405,25.
philosophiæ definitio secundum Epicurum. 386.
philosophia quid sit. 258.
philosophia assimilatur aræ. 118.
philosophia est vtilis, quæ discernit quæ dicuntur à poëtis. 48.
philosophia quo similis. 118.
philosophia similis animali, vt vult Posidonius. 118
philosophiæ quasdam hæreses ejecerunt quæ dã ciuitates, non omnem philosophiam. 59.
philosophiæ quot partes. 115. & 447,30.
philosophiæ tres sunt partes. 118.
philosophiæ trium partium quæ sit prima. ibid.
philosophi oratio à bono dehortans vt aliud bonum persequatur, affert morbũ pro morbo. 382.
philosophi Sodomitæ. 528,34.
philosophorum de principiis opiniones variant. 497,23.
philosophorum nemo scit se veritatem apprehendisse. 123.
Phœnix Arabicus. 548,18.
Phrynes pulchritudo plus persuasit iudicibus, quã oratoris oratio. 56.
Φθόγγος, sonus musicus. 112.
physica Deos esse censet. 266.
physiologiam an tractet scepticus. 408,25.
piper quibusdam noxium. 429,11.
πιθανὸν quid. 443,11.
πλατεῖα ὁδός. 435,1.
Plato & Aristippus apud Dionysium Siciliæ tyrannum. 529,18.
Plato & Critolaus vituperarunt rhetoricam. 57.
Plato qualis philosophus fuerit. 441,18.
Plato rationem censet esse iudicatorium cum euidentia sensuum. 177.
Plato tribuit Socrati omnẽ partẽ philosophiæ. 117.
Platonis academia. 441,23. 32.
Platonicorum secta à Socrate orta. 145.
Pleuritide laborantes tussiendo bilosum sputum educunt. 53.
pluralitas vxorum quibus permissa. 530,31.
in poëmatibus non habemus opus grammatica. 55.
pœna & mala fortuna. 95.
poësis est vitæ noxia. 51.
poetæ antiqui, Homerus & Hesiodus. 283.
poëtæ inter se pugnant. 48.
poetæ modos acceperunt à musicis. 109.
poetæ vitæ inutiles. 51.
poetarum versibus, finitimorum compositæ controuersiæ. 47.
poetis multa sunt malè dicta. 48.
poetica, motuum animi arx & propugnaculũ. 51.
poetica nihil præclarum edit, in quo non sit Deus. 266.
poetica reddit affabiles. 47.
poetica potest esse vtilis, etsi musica sit inutilis. 110
è poetica sumptũ testimoniũ prosit ne vitæ patriæ. 50
porcus vbi Diis immoletur. 532,6.
poeticis testimoniis quinam vtantur. 48.
pori an intellectu percipi possint. 465,16.
positiones & interualla iudicium seu phantasiam mutant. 424,27.
posterius non est causa prioris. 289.
potentia & actu esse, nihil est. 361.
potentia vel actu aliquid esse. 485,9.
prædari, vbi gloriosum. 530,32.
præterita perfecta possunt esse vera, etiamsi sint imperfecta falsa. 38.
præterita perfecta si vera sunt, vera sunt etiam imperfecta. 328.
præsens, præteritum & futurũ. 517,32. & dein.
præstigatorum fascinatio. 413,10.
præstigiatorum ludibria. 490,4.
principia cognosci ex iis quæ sunt similia principiis, eo tidem numero. 134.
principiorũ alia sunt agentia, alia materialia. 257.
principiorũ materialiũ cõsideratio. 497,20. et d.
principia scepticæ. 407,14.
de principiis verum diuersæ philosophorum sententiæ. 304.
priuantia non sunt in subiecto. 310.
prius non est efficiens causa posterioris. 285.
probabile dicendúmne sit esse verum. 191.
probabile quot modis dicatur. 65.
probabile dicitur tripliciter. 142.
probabilene sit verum quod multis persuadet. 191
probabile sequitur scepticus in vita agenda. 140.
probabilis phãtasia, habeatne vim iudicandæ veritatis. 182.
probabiliter dicere quomodo intelligatur. 212.
prodesse quid dicatur. 308.
Prodicus Chius de Diis quid dicat. 258.
προγυμνάσια. 527,14.
pronunciatum quid sit. 186.
pronunciatum connexum quódnam sit. 200.
pronunciatũ definitũ non potest esse verum. 198.
pronunciatũ esse verũ, non potest probari. 196.
pronunciatum nullum est. 195.

pronunciatum nullum esse per se perfectum. 191.
pronunciatum nullum verum aut falsum. ibid.
pronunciatum vt verum aut falsum sit, quid requiratur. 194.
pronunciatum simplex quidnam sit. 197.
pronunciata duplicia. ibidem.
pronunciata quæ sint. 194.
pronunciata simplicia definita quænam sint. 198.
indefinita, quæ. ibidem.
pronunciata non simplicia. 200.
eadem propositio ad vera accedens, ea efficit falsa: ad falsa autem, vera. 199.
propositio eadem aliis philosophis videtur vera, aliis falsa. 233.
propositiones demõstrationis ex sensilibus sunt intelligibilibus incredibiles sunt & infirmæ. 238.
ex propositionibus non colligitur illatio. 233.
propositiones apparentes non efficiunt vt demonstratio sit firma ac stabilis. 238.
propositiones indubitabiles magis sunt optabiles quàm re vera possint haberi. ibidem.
proportio in arte statuaria. 151.
proportio est ex numero. ibidem.
προσκεφάλαιον, cervical, pulvinar. 41.
prostitutio mulierum vbi honorata. 529,2.
Protagoras Abderitanus. 263.
Protagoras Abderitanus verum esse dicebat id quod cuilibet videbatur. 124.
Protagoræ institutio. 440,23.
Proteus apud Homerum prima efficiens causa. 257.
providentiam negantes vnde moueantur 411,16.
providentia Dei an sit, & quæ. 493,31.
prudens habendus qui sit. 452.
prudentis opus omne est etiam commune non prudentis. 390.
prudentia est ars vitæ agendæ. 386.
prudentia non potest contemplari imprudentiam. 397.
prudentia quid sit. 378.
psenes vermiculi. 412,26.
Psyllorum natura. 419,30.
pulchritudo persuadet. 56.
de pulchritudine dissident homines. 369.
pulmo cur dictus Nausiphanes. 1.
pugnus quid sit. 302.
punctum, linea, superficies. 499,7.
punctus est signum & finis lineæ, & eam implet. 75.
punctus fluens non facit lineam. 76.
punctus habet dimensionem. 75.
punctus quid sit. 74.
punctus non est. 75.
purgantia medicamenta vt purgent. 438,24.
purgationum medicamentorum vsus. 477,30.
Pyrrhonis vita. 543. per totum.
Pyrrho à Timone assimilatur Soli, & quámuam ob causam. 53.
Pyrrho cur Homeri poesim legerit. 48.
Pyrrho nullum reliquit opus. 554,6.
Pyrrhonis securitas in tempestate maris. 545,14.
Pyrrhonei cur cõtradicant aduersus disciplinas. 2.
Pyrrhoneos commentarios scripsit Sextus Empiricus. 114.
Pyrrhonia institutio. 406,16.
Pyrrhonij quàm variè dicti. 545,29.
πυρίβια animalia. 548,18.
Pythagoras iubens tibicinem canere spondeũ melos, petulantes iuuenes reduxit ad moderationem. 107.108.
Pythagorei iurabant per Pythagoram. 89.
Pythagoreorum secta duplex. 354.

Q

Quæ cogitantur, non sunt ea quæ sunt. 127.
quæ comprehẽduntur, nõ possunt alteri enunciari. 127.
quæ sunt in eadem materia, non eandem habent naturam. 170.
quærendum est primum quid sit. 55.
qualitates an inter se misceantur. 503,25.
qualitates sensibilium considerandæ. 421,8.
& deinceps.
quantum continuum. 89. discretum. ibid.
quaternio numerus perfectissimus. 89. & 129.
quaternio pyramidis & corporis solidi. 89.
quaternio radix & fons æternæ naturæ à Pythagora dictus. 130.
qui doceat nullus est, neque qui discat. 6.
qui iudicat artificiosè, nec est imperitus nec artifex. 123.
quicquid apparet, non est verum. 186.
quicquid patitur, patitur vel per additionem, vel per &c. 294.
quinquaginta, panca. 179.
quod manet, non est causa motus ei quod mouetur: neque quod mouetur, ei quod manet. 288.
quod mouetur, non est causa motus ei quod mouetur. 288.
quod non est, non docetur. 393. bis.
quod ostenditur, non docetur. 7.
quod placet omnibus, est fide dignum. 136.
quod separatur, est veluti pars eius à quo separatur. 297.
quod significat quod sit. 185.

quod significatur, quid sit. 185.
quod videtur extra solidũ, mutatur in spatio quod intercedit. 147.
quorũ singulariũ perfecta sunt vera, vera quoque sunt imperfecta. 329.

R

Rarẽta sæpe alia apparẽt quã ipsa solida. 426,21
rara, pretiosa. 428,23.
ranæ. 412,24.
raritas pretium rerum facit. 428,29.
rarò aut crebrò contingentia. 428,11.
ratio communis est iudicatorium. 136.
ratio deducitur à phantasia. 141.
ratio est iudicatorium intelligibilium, sensus qui est ex scientia sensilium. 138.
ratio habet quandã cum natura cognationẽ. 129.
ratio in iudicanda veritate proficiscitur ab euidentia. 138.
ratio opinabilis est iudicatorium, vt vult Xenocrates. 131.
ratio per sensum accipit phantasiam. 138.
rationẽ esse quæ iudicat, dicit Anaxagoras. 129.
rationem quæ accedit à disciplina, esse iudicatoriũ dicunt Pythagorei & Philolaus. 129.
ratione prædita esse omnia censebat Empedocles. 226.
ratiocinari & esse capax scientiæ, etiam in Deo cadunt. 157.
ratiocinari & scientia esse præditum, homini accidunt, sed non semper. 157.
ratiocinãtis facultatis est aliquid cum aliquo componere. 160.
recta & obliqua quomodo iudicentur. 121.
rectã lineam omnibus suis partibus conuersam describere circulum, vt volunt Geometræ, non potest procedere. 312.
rectè factum quid sit. 140.
rectè, vt accipiatur. 408,19.
regio, natura per quam transeunt corpora. 315.
regionem seu χώραν quid vocent Stoici. ibid.
relata ad aliquid percipiuntur intelligentia, non sunt autem. 189.
relatio ad aliquid epochen inducens. 431,14.
relationum quomodo definiatur. 252.
relatiua suscipiunt mutationem in alterum absque affectione. 252.
si relatiua sunt, quænam sequantur absurda. 253.
relatiua sunt seiuncta ab iis ad quæ referuntur. ab.
relatiua non esse quidam sunt opinati. 235.
repetitio in artibus discendis. 557,33.
ex repugnantia quæ sunt, quomodo differãt à relatis. 351.
repugnantia non possunt simul consistere. 203
res ad aliquid relatæ. 208.
res ex differentia. 207.
res natura incertæ quænam sunt. 231.
res non manifesta ad tempus. 205. non manifesta natura. ibid. omnino. ibidem.
res nulla incerta esse potest & apparere. 467,16
res quæ sunt, assimilantur adumbratæ picturæ, ex Anaxarchi & Monimi sententia. 128.
rerum aliæ bonæ, aliæ malæ, aliæ indifferẽtes. 363.
rerum aliæ certæ, aliæ incertæ. 462,11.
rerum aliæ sunt manifestæ, aliæ nõ manifestæ. 204
res incertæ per homonymiam, quæ. 231.
resolutionum syllogismorum theoremata. 217.
rhetorica non est ars. 57.
rhetorica est aduersus leges. 61.
rhetorica habet vim persuadẽdi præcipuè in verbis. 56.
rhetorica, malum artificium. 62.
rhetorica non probat bonam dictionem. 63.
rhetoricæ malæ artes. 61.
rhetorica inutilis ciuitatibus. 60.
rhetorica non est vtilis ipsis oratoribus. ibid.
rhetorica non est ars. 57.
rhetorica non rectè coti comparatur. 58.
rhetoricæ definitio secundum Xenocratem. 56.
qui rhetoricæ diu dederunt operam, non implent partes oratoris. 58.
rhetoricæ falsa sunt theoremata. 57.
rhetoricæ partium diuersi sunt fines. 68.
rhetoricæ quænam sint partes. ibid.
rhetoricæ Aristotelica definitio. 57.
rhetoricæ Platonica definitio. 56.
rhythmus seu numerus nihil est. 114.
Romanorum leges de patria potestate. 530,22.

S

Satellites seu stipatores stellarum. 98.
Saturnus filios manducans. 430,9.
Saturnus in Iouem, & contrà 530,16.
de Saturno fabulæ. 429,9.
succo florum tincta & talaris vestis. 529,15.
sacrificia paganorum varia. 532,25.
sub aculeo Sagittarij natus, occidetur. 105.
sanguine humano lætare. 530,1.
sanitas primas partes sibi vendicat. 371.
sanitas situe bonum. 370.
sanitas secundum Stoicos non bonum, sed indifferens. 371.
sanitatem non esse præcipuum indifferens. 372.
sapiens cùm non possit inueniri, neque verum inueniri potest. 382.
sapiens est solus pulcher. 386.

ſapiens habendus qui ſit. 452,7.
ſapiens nunquam fallit, etiamſi falſum dicat. 121.
ſapiens non opinatur. 180.
ſapienti non prodeſt prudentia. 392.
ſapientem ſuſtinere aſſenſionem etiam ſecundum Stoicos. 139.
ſapientia quid ſit. 258.
Sarpedonis morti illachrymatus Iupiter. 430,36.
Σερεὼν, ſtrepens. 40.
ſcarabei, ex aſinis. 413,25.
ſcepſis ab academica philoſophia quid differat. 441,10.
ſcepſis quid ſit. 406,17.
ſcepſis vt differat à Cyrenaica inſtitutione. 440,13.
ſceptica diſciplina in quo differat à Democriti diſciplina. 439,35.
ſceptica inſtitutio ab Heracliti philoſophia differt. ibidem, 3.
ſceptica tractatio duplex. 405,28. & 34.
ſceptica finis. 410,1.
ſceptica tractationis appellationes. 406,8.
ſceptica voces vt accipiendæ. 438,17.
Scepticus quis dicatur. 407,15.
Scepticus ab actione non ſe remouet &c. 385.
Scepticus non omnino quietus eſt &c. 410,32.
Scepticus tolerantius fert dolorem quàm Dogmaticus. 384.
Sceptici modeſtia ac prudentia in ratiocinationibus ſuis proponenda. 542,20. *per totum.*
de Scepticis ſcripſit librum Sextus Empiricus. 5.183
Sceptici non magis eſſe quàm non eſſe Deos aſſeruunt. 265.
Sceptici cur de Dijs ſuam ſuſtineant aſſenſionem. 283.
Sceptici viuunt abſque metu & ſolicitudine. 363.
Scepticorum animi tranquillitas. 534,16. & *deinc.*
Scepticorum de Deo opinio. 492,20.
Scepticorum mos, ea quæ non credantur defendere. 183.
Scepticis vita eſt longe facillima. 378.
Sceptici non aduerſantur vitæ communi. 463,6.
σκιθιασίκα. 426,18.
ſcientia aliter à Xenocrate, aliter accipitur à Stoicis. 56.
ſcientia vinculum non definitorum & interminatorum. 15.
ſcientia vitæ agendæ nulla eſt. 388.
ſcriptores qui ſint. 11.
Scytharum immanitas in hoſpites. 530,9.
ſemen aliquando citius aliquando tardius deiicitur in fundum matricis. 100.
ſcientia cuiuſmodi ſit. 150.
ſcnipes. 412,24.
σκόρπιος, ſcorpius. 27.
Σκόπας, Scopas, nomen proprium. 40.
qui ſecatur, dolorẽ ſæpe fert conſtantius quàm qui eum afficit dum ſecatur. 385.
ſectam an habeat Scepticus. 408,11.
ſemitonium. 113.
ſeminiri ſacerdotes matris Deûm. 531,20.
ſenes experientia antecellunt iuuenibus, non ingenio. 164.
ſenſile à quo iudicetur. 432,1.
ſenſile apprehenditur ſenſu, ſignum mente. 214.
ſenſile diuerſi generis non poteſt indicari à ſenſili diuerſi generis. 215.
ſenſile eiuſdem generis non poteſt indicari ab eo quod eſt eiuſdem generis. 215.
ſenſile externum neque eſt totum neque pars. 303.
ſenſile intelligitur ex differentia. 214.
ſenſile mouet omnes ſimiliter & eodẽ modo. 212.
ſenſile nihil eſt natura, vt vult Democritus. 185.
ſenſile non docetur. 4.
ſenſile non eſt alicuius indicans. 214.
ſenſile non poteſt doceri. 214.
ſenſile non poteſt ſeipſum indicare. 215.
ſenſilis rei idem eſt effectus. 212.
ſenſilis rei quomodo fiat comprehenſio. 297.
ſenſilem eſſentiam ſuſtulit Democritus. 238.
ſenſilia apprehenduntur abſque doctore. 356.
ſenſilia nõ directò vera, ſed per relationem ad intelligibilia ſecundum Stoicos. 185.
ſenſilia omnia ad aliquid. 432,25.
ſenſilia omnia eſſe vera, & phantaſiam verã, & ſenſus veros, dicebat Epicurus. 192.
ſenſilia omnia eſſe vera volebat Epicurus. 185.
ſenſilia ſemper gignuntur, nunquam ſunt. 185.
ſenſilium aliqua vera eſſe, aliqua falſa. 211.
ſenſilia talia eſſe qualia in ſenſum inuertunt, & nunquam fallere. ibidem.
ſenſus diſcernit animal à non animali. 277.
ſenſus eſt ordine primum indicatorium, mens autẽ poteſtate. 149.
ſenſus eſt ſemper verus, vt vult Epicurus. 185.
ſenſus non poteſt cogitationi ſuam oſtendere affectionem. 159.
ſenſus contrariè mouentur ab externis. 454,19.
ſenſus diuerſæ conſtitutiones diuerſè nos afficiunt ab iiſdem ſenſilibus. 146.
ſenſus hominem non comprehendunt. 159.
ſenſus inter ſe differunt. 420,28.
ſenſus locum tenet inſtrumenti, intelligentia artificis. 150.

sensus molem corpoream non apprehendunt. 160.
sensus non potest cum alio compungere. 168.
sensus quisnam sit ex scientia. 138.
sensus non esse fide dignos quomodo probetur. 128
sensus non esse iudicatoria censet Empedocles. 134
sensus non sinit cogitationem externa apprehendere. 168.
sensus sensilia apprehendentes accedunt ad sensilium speciem. 134.
sensus sensilia tantùm apprehendunt, non subiecta sensilium. 167.
sensus opus habent intelligentia & memoria ad apprehendenda subiecta. 168.
sensus seipsos non apprehendunt. 160.
sensus tollentes, & sensilia perimentes res confundunt. 191.
sensus quilibet suum sensile apprehendit, sensile autem non est moles corporis. 160.
sensus videndi diuersitas. 103.
sensus se inter se non apprehendunt. 161.
sensus solùm patiuntur & instar cerae figuram suscipiunt. 159.
sensus sunt fallaces. 168.
sensuum iudicium quale habendum. 454,2. & d.
ex sensilibus nihil apparere dicit Democritus. 136.
sententiam non semper esse suspendendam. 558,5.
Sepiae atramenti & aeruginis commistio quid efficiat. 413,10.
septem planetae agunt in vnumquodque eorum quae in vita accidunt. 94.
de sepultura quid dicant Stoici. 390.
sepulturae quibus vtendum in parentibus. 536,38.
sermonis non expertia irrationalia. 418,2.
sermone vtendum tanquam nomismate. 31.
sero didicisse melius est quàm nihil didicisse. 108.
sesquialter numerus quis sit. 90.
sesquitertius numerus quis sit. ibidem.
sex esse à quibus veritas indicatur. 133.
sexagenarios maiores vt tractentur à barbaris quibusdam. 533,9.
Sextus Empiricus scripsit librum de quaestionibus Pyrrhonis. 48.
Sextus scripsit commentarios medicos. 147.
si est aliquid, id ab homine non potest indicari. 127.
sin iudiciali finis sit iustum, quaenam sequantur absurda. 68.
signacula annulorum assimilantur phantasiae comprehendentes. 154.
signatum non potest diiudicari, seu sit manifestum seu non manifestum. 223.
significatu quod significat, & quod significatur. 14
signi definitio. 462, 38. & 463, 19.
signum aliquod esse, ex oratione efficitur, quae probat nullum esse signum. 225.
signum boni daemonis. 95.
ad signum comprehendendum alio signo opus est. 210.
signum cùm sit incorporeum, nihil significat. 222.
signum dicitur communiter & propriè. 205.
signum duplex, in memoriam reuocans, & indicans. 206.
signum est incertum & non manifestum, cùm nesciatur sitne sensile an intelligibile. 221.
signum est praesentis, non praeteriti nec futuri. 221.
signum est vnius rei indicans & vniforme. 213.
signum & indicium quidnam profitentur. 176.
signum & signatum si sunt relatiua, vtrunque est à seipso comprehensibile. 224.
signum & signatum simul sunt, si signum sit pronunciatum. 223.
signum, cùm sit sensile, pro diuersitate eorum quae ipsum apprehendunt, res diuersas indicat. 212.
signum non est sensile. 211.
signum non esse pronunciatum, ostenditur ex euidentia. 223.
signum docetur cum multo labore. 214.
signum habet rationem vnitatis. 353.
signum indicãs differt à signo reuocante in memoriam. 214.
signum mali daemonis. 95.
signum non comprehendi. 208.
signũ non est ex iis quae referũtur ad aliquid. 208
signũ non est intelligibile, nec pronunciatum. 222.
signum non similiter monet eos qui sunt similiter affecti. 212.
signum nullum est carens partibus. 307.
signum nullum est eorum quae non possunt comprehendi. 212.
signum nullum esse subiectum &c. 211.
signum omne est aequè opinabile atque signatum. 228.
signum probari non potest demonstratione. 211.
signum refertur ad aliquid. 214.
signum sensilene sit, an intelligibile. 210.
signi habet intelligentiam, qui notionem habet consequentiae. 214.
signi non est idem effectus. 212.
quae aduersus signum afferuntur rationes, significant non indicando, sed in memoriam reuocando. 226.
signo quaenam res opus habeant. 206.
de signo quomodo disputant sceptici. 207.
in signo sustinendo assensio vnde probetur. 228.

ſigna apparentia ſolùm, aut incerta. 466,20.
& deinceps.
ſigna aſcendẽtia nõ poſſunt exactè obſeruari. 103.
ſigna dominantia in vniuſcuiuſque natiuitate ſunt quatuor. 95.
ſigna febricitantium non ſimiliter omnibus apparent. 215.
ſigna quæ in memoriam reuocant, propter legem datam plura indicant. 213.
ſignorum aliqua maſculina, alia fœminina, alia bicorporea, alia non. 94.
ſignorum partes non poſſunt exactè definiri. 102.
ſignorum diuiſio. 462,29.
ſignis cur animalium nomina impoſuerint veteres. 105.
ſilentes philoſophi. 417,26.
Silenus Aeſopicus. 199.
σίλλοι, *id eſt, ſales.* 265.
ſimile alicui eſt ſimile ei quod cognoſcitur. 78.
ſimile comprehenditur à ſimili. 129.
ſimilia cum ſimilibus congregari. 133.
ſimilia ſimilibus cognoſcuntur. ibidem.
ſimilia ſunt alia ab iis quibus ſunt ſimilia. 169.
ſimilibus ſimilia cognoſci, antiquum dogma. 52.
quod ſimul eſt, non poteſt eſſe cauſa eius quod eſt ſimul. 289.
ſimulachra quæ fingit Democritus, non ſunt Dij. 262.
ſingularium fundamenta ſunt euertenda, non ſingularia. 257.
ſingularibus refellendis immorantur Clitomachus & Academici. 256.
σμίλιον, *ſcalpellum.* 30.
σμύρνα, *myrrha.* ibidem.
Socrates oſtendi non poteſt, nec eius partes. 198.
Socrates an mortuus. 512,35.
Socrates dubitabat quidnã eſſet, & quemadmodum ſe haberet ad vniuerſitatem. 156.
Socrates ignorat an ſit homo. 449,19.
Socrates qualisnam philoſophus. 441,21.
Socrates ſenex didicit muſicam à Lampone. 108.
Socrates ſoli morali philoſophiæ operã dedit, 116.
Socratica hæreſis. 59.
Sol & Luna præſunt ſeptem ſtellis. 97.
Sol quàm cometa magis admirandus. 428,14.
Sol Regi & dextro oculo aſſimilatur ab Aegyptiis. 97.
Solis diuturnior contuitus quid in oculis efficiat. 413,5.
ſolida figura, vtpote pyramis, cõſideratur ex quaternario. 353.
ſolœciſſantes orationes. 486,27.
ſolœciſmus & barbariſmus iudicandus ex conſuetudine. 37.
ſolœciſmus quid ſit. 36.
Solon ad tibiã & lyram iubebat inſtrui aciẽ. 108.
Solonis lex inhumana de occidendis ſuis cuique liberis. 530,20.
in ſomnis quæ videantur. 422,33.
ex ſomniis, Deorum nationes. 259.
ſonus ſimplex quomodo diſcernatur à cõpoſito. 21.
in ſono audiendo longior eſt mora. 102.
ſophiſtis infeſtiſſimus Pyrrho. 545,21.
ſophiſmata conſiderant dialectici. 486,15.
ſophiſma Diodori Croni. 329.
ſororibus iugantur Aegyptij. 430,3.
Soſtratus Antiochi ſaltator vtilis patriæ. 50.
Soſtratus à Ptolemæo miſſus ad Antiochum, verſibus quod petebat eſt conſecutus. 47.
ſpecies vnaquæque an ſit particeps ſui generis. 484,23.
cum ſpecie non tollitur genus, ſed cum genere tollitur ſpecies. 2354
ſpecies quænam ſint. 190.
ſpeculorum factura varia varias oſtendit figuras. 413,20.
ſphæra Archimedis. 273.
ſphæræ motus. 504,37. & 506,12.
ſponſioni damnum adiacet. 546,8.
σπυρίδιον, *quid.* 522,38.
σκυφίον & ἀμίδιον, *vrna, matella.* 39.
σόμφος, *vena.* 33.
σόμφος, *ſtagnum.* 26.
ſtatus non eſt in iis quæ mouentur à natura. 326.
ſtellarum figuræ eadem conformatio poſt quàm multos annos fiat. 106.
Stratonis Phyſici definitio temporis. 340.
Stoici primum locum dicunt tenere logica. 119.
Stoici præcipiunt quæ ſunt contra leges. 290.
Stoici veteres. 153.
Stoicorum de veritate ſenſuum & intelligibilium ſententia reprobata. 193.
Stoicorum obſcœna & impia. 389.
Stoicorum impudicitia. 529,6.
ſtultus ſi ignoret omnia, quid ſequatur. 182.
στύλος, *columna.* 17.
ſubiectum nullum eſſe eorum quæ percipere videmur. 454,6.
in ſubiecto externo erramus omnes. 145.
ſuccus in herba non oritur, ſed à loco tranſit ad locum. 362.
ſuilla caro Iudæis vetita. 532,16.
ſumi natura nihil ex ſe poteſt, ſed ſumuntur omnia ex affectione. 170.

ſuper-

ſuperficies conſideratur ex binis trio. 353.
ſuperficies quid ſit. 75.
ſi ſuperficiem faciat fluens linea, quot ſequantur abſurda. 83.
ſuperficiei finem non eſſe longitudinem expertem latitudinis. 311.
ex ſuperficie probatur lineam non conſiſtere nec eſſe expertem latitudinis. 80.
ex ſuperficie probatur non eſſe corpus. 314.
ſuppoſitio quatenus admittenda. 432,16.
ſuſceptinum non eſt id quòd ſuſcipitur. 19.
ſyllaba non eſt breuis. 22.
ſyllaba quomodo ſit longa. *ibidem.*
ſyllaba non poteſt eſſe longa. 23.
ſyllogiſmi Peripateticorum. 473,12.
in ſyllogiſmorum reſolutionibus theoremata. 217.
vt ex multis ſymptomatibus iudicant medici, ita ex multorum viſorum cõcurſu iudicant Sceptici. 143.
ſynactica oratio & aſynactos. 470,10, & 15. & deinceps.
ſynetios cauſa. 495,3.
ſynartheſis quæ ſit. 464,27.
ſynemphaſes, quæ ſimul cum aliquo aliud oſtendunt. 152.
ſyneroteſis ſyllogiſmorum. 480,31.
συνήθεια quid ſit. 429,3.

T

Tactus ludibris. 455,10.
Tænarei lapidis natura. 426,25.
tangens aliquid, quomodo illud tangit. 293.
tangere & tangi nihil poteſt. 292.
Tantali fabuloſum ſupplicium. 267.
τάριχος, ſalſamentum. 33.
Tauriſcus auditor Acratetis. 42.
tecta oratio. 178.
temperantia quid ſit. 281.
temperatio an poſſibilis ſit. 503,6.
temporis conſiderativo. 517. *per totum.*
temporis definitio per Epicurum & Demetrium Laconem. 345.
tempus ab Aſtrologis eſt exactè ſumendum. 104.
tempus conſtat ex iis quæ non poſſunt eſſe. 342.
tempus eſſe corpus dixit Aeneſidemus ex ſententia Heraclitii. 345.
tempus eſt aliud, & aliud motus mundi. 339.
tempus eſt incorporeum. 345.
tempus eſt viſum diei ſimile. 340.
tempus quid ſit. 339.
tempus quid ſit ex Ariſtotelis ſententia. 340.
tempus nihil eſt. 115.
tempus non eſt corpus, vt vult Heraclitus. 347.
non eſt aër. ibid. nec corpus. *ibidem.*
tempus non eſt finitum. 341. *nec infinitum.* *ibidem.*
tempus non eſt indiuiduum. 342.
nec diuiduum. *ibidem.bis.*
tempus non eſt in tempore. 339.
tempus non eſt magis menſura motus & manſionis, quàm motus & manſio menſura temporis. 340.
tempus non eſt minimum. 22.
tempus non eſt perpetuò idem. 339.
tempus nullum eſt. *ibidem.*
tempus non eſſe probatur ex eo quòd in ipſum non cadit ortus & interitus, & cadat. 343.
tempus non eſſe probatur ex eo quòd nec ſit præſens, præteritum, nec futurum. 342.
tempus non eſſe probatur ex eo quòd ſit finitũ aut infinitum. 341.
tempus non eſſe probatur ex eo quòd non ſit tempus diuiduum nec indiuiduum. 342.
tempus præſens non eſt finis præteriti &c. 343.
tempus vt definiat Plato & Ariſtoteles. 346.
& Strato Phyſicus. *ibidem.*
termini ſtellarum. 98.
ternarius ſuperficiei & latitudinis. 89.
terræ motus quibus mirandus videatur. 428,19.
terram eſſe omniũ principium & elementũ. 304.
terram moueri Ariſtarchus mathematicus exiſtimauit. 339.
terrena habent ſympathiam cum cœleſtibus. 94.
terrenorum non eſt ſympathia cũ cœleſtibus. 98.
Thales primus introduxit θεώρημα, id eſt, conſiderationem in iudicatorio. 128.
Thebani Sodomitæ. 528,30.
Thebæ Aegyptiacæ non infeſtæ imbribus aut niuibus. 495,32.
theſis ex ſeipſa ponitur firma & valida. 73.
Theodorus ἄθεος. 263.
Θέων, Theon, nomen proprium. 40.
theoremata in ſyllogiſmorum reſolutionibus. 217.
θέσις & ἀφή. 501,3.
θόλος, tholus. 26.
Τί pro cauſa apud Scepticos. 435,4.
Tiberius Cæſar in tenebris cernebat. 419,15.
tibicines plus poſſunt ad mores corrigendos quàm philoſophi. 110.
tigris tympani ſonum fugit. 415,9.
timiditas an natura appetenda. 527,31.
Timon Phliaſius de Protagora. 265.
Timon nõ diſſentit à Pyrrhone ex grãmatica. &c.
Timonis ſententia de bonis & malis. 365.
timor pallidus. 313.
Tithoreus Stoicus dormiens in ſomnis ambula-

bat. 549,6.
Tityi supplicium fabulosum. 266.
tonitru quale sit secundum Epicurum. 109.
torpedonis marinæ vis. 420,30.
totius & partis consideratio. 510,33.
totum quid sit. 301.
totum est, cuius nulla pars abest. 302.
totum est partes. ibidem.
totum est sua parte melius. 278.
totum & pars quomodo differant. 301.
totum & pars sunt relativa & sunt in nostra recordatione. 303. & 304.
totum & vniuersum differunt. 301.
totum non est diuersum à partibus, nec ab eis separatum. 302.
totum non esse, vt probetur. ibidem.
totum tangens totum, non contactum efficit, sed vnionem. 292.
totum vt dicatur diuidi in partes. 483,12.
transcendens est genus vnum eorum quæ per se sunt. 352.
transitorius motus. 304,29.
transpositio quid sit. 300.
Τράπεζα, mensa. 36.
tres Parcæ tria significant indicatoria. 139.
tres philosophiæ partes Plato virtute ac potestate statuit, expressè Xenocrates & Peripatetici. 118
tria bonorum genera Peripateticis. 369.
triplex obseruatio eorum quæ ad vitam communem pertinent. 409,29.
tria indicatoria eorum quæ ponderantur. 121.
tria indicatoria, ex Diotimi sententia. 137.
tria indicatoria Stoicorum. 139.
tria indicatoria, scientia, sensus, opinio. ibidem.
Troglodytarum mos in mortuis fuit. 533,5.
turpia & non turpia varia habentur ab hominibus. 528,26.
Tydeus cerebrum hostis edit. 530,3.
Tyndaridæ vsurparunt gloriam Dioscurorũ. 261.
typhona quid vocet Monimus Cynicus. 184.

V

Vacuum. 514,35. & 15,24.
Venus mascula. 429,36.
Veneris masculæ vsus. 518,28.
Venus præpostera. 430,29.
Venus promiscua patris cum filia &c. 529,34.
veri à veritate discrimen. 450,15.
veritas in quo differat à vero. 121.
veritas à sex indicatur, Empedocles sententia. 133.
veritas assimilatur populo, verum cini. 121.
veritas rem considerat ex scientia. ibid.
veritatis criterium. 459,12.
veritatis criterium an sit aliquod. 448,23.
veritas non comprehenditur, nisi quantum humana ratio consequitur. 134.
versum non fieri partitionẽ, aut mensuram. 28.
verum cum carnibus arripiens Eurylochus coquum in forum vsque persequitur. 545,19.
verum cur Græcè dicatur ἀλυθές. 185.
verum quid sit & quid falsum, secundum Stoicos. 185.
verum & falsum quid dicat Epicurus. 185.
verum & falsum non est in voce. 203.
verum quid dicant Stoici. 393.
verum dicere non semper adhæret veritati. 121.
verum est in iis quæ sunt. 136.
verum est incorporeum. 121.
verum est vniforme, & simplex natura. ibidem.
verum non est intelligibile. 190.
per quod verum inueniatur nihil est. 167.
verum non docetur. 6.
verum neque est ex iis quæ sunt natura, neque ex iis quæ sunt relata. 189.
verum non est in motu cogitationis. 204.
verum non est simul sensile & intelligibile. 190.
verúmne sit aliquid natura. 460,1.
verum non esse, quomodo probetur à Stoicis. 186.
verúmne sumatur ex alia causa quàm quatenus apparet veritas. 190.
verum esse quod cuique videatur, Protagoræ Abderitani sententia. 124.
verum solis sensibus apprehendi non potest. 167.
veri aliquid habens, & aliquid falsi, non magis est verum quàm falsum. 202.
de vero philosophorum dissensiones. 184.
vera esse quæ communiter apparent omnibus, falsa autem contrà. 185.
verorũ alia esse apparentia, alia incerta. 461,29
verum esse ex iis quæ referuntur ad aliquid, Anthydemi & Dionysidori opinio. 125.
vespæ ex equis. 412,27.
vestis muliebris gestamen. 430,15.
vestis tincta & talaris vbi deceat. 529,15.
vincere sine finis rhetoricæ. 62.
vinum & somnus non solunt dolorem, sed differunt. 109.
vini copones ex modica gustatione totum vinum probant. 25.
vini Lesbij potus choleram mouens quibusdam. 418,35.
vini vsus varius variè corpus afficit. 426,30.
vipera vt vertigine opprimatur. 415,6.
vir bonus & amicus nõ diuersi ab vtilitate. 366.
virtus sola in genere est bonum. 367.

Virtus est vtilitas. 366.
Vis aliqua æterna est, quæ mouet materiã. 268.
Vis efficiendi non magis in faciente quàm in patiente. 290.
Visa forma & figura, similia non sunt comprehendentia. 178.
Visionum diuersitas in animalibus. 413,29.
Visa furentium & somniantium eadem quæ eorũ qui sunt sanæ mentis, & vigilantium. 177.
Visorum alia credibilia, alia incredibilia censent Stoici & Academici. 177.
Visa multa falsa, & quæ non possunt comprehendi. 179.
Visorum sunt differentia. 176.
Visus quid sit proprium. 148.
Visus errat in superficie. 160.
Visus habet speciem lucis. 129.
Visus ludibria. 455,4.
Visus non comprehendit aliquid. 178.
Visus non comprehendit figuram. 179.
nec motum. ibidem.
Visus non comprehendit colorem hominis. 178.
Visus non fallitur, sed fallitur opinio. 148.
Vita communis, quadruplex. 444,17.
Vita & mors est & dum viuimus, & dum morimur. 533,26.
Vitæ agendæ quæuis scientia à philosophis tradita, est humanorum malorum propugnaculũ non auxilium. 388.
in vita agenda sequitur scepticus probabile. 140.
nos semper viuere quomodo probet Cronus. 54.
Vnguentum hominibus gratum, scarabeo intolerabile. 414,28.
Vniuersè, & vt plurimum differunt. 38.
ex vniuersalibus non possunt in grammatica indicari omnia nomina singularia. 37.
Vniuersum quid sit. 301.
Vnitatis consideratio. 520,30.
Vnitas est rerum principium. 351.
Vnitas & binarius sunt omnium principia. 353.
Vnitas non aufertur à denario. 298.
Vnitas habet rationem causæ agentis. 353.
Vnitas habet rationem puncti. 89.
Vnitatis ab vnitate non fit ablatio. 298.
Vnitatem cur masculum appellent Pythagorei, binarium verò fœminam. 94.
Vnius idea quæ à Platone est data, refellitur. 91.
Vnum est genus transcendens eorum quæ per se sunt. 352.
Vnum & binarius constituunt mundum, & quæ in ipso sunt. 353.
Vnum & multa per participationem. 90.
Vnio non sit in omnibus corporibus. 311.
Vnum quid vocet Plato. 90.
Vnum vocatur participatione vnius. 354.
si vnius participatione vnũ dicatur & multa, ex singularibus hominibus nullus erit homo. 355.
Vnius sitne idea vna, an plures. ibidem.
Vocales pauciores septem. 21.
Voluptas carnis. 370.
Voluptas est efficiens flagitiosæ libidinis. 380.
Voluptas in quo consistet. 280.
Voluptas falli non potest. 146.
Voluptas natura appetenda, Epicureorum sententia. 527,35.
Voluptásne bona sit. 525,12.
Voluptas non est omnino eligenda. 377.
Voluptas primas partes sibi vendicat. 471.
Voluptatem Epicurus dicit bonum. 373.
Voluptatem non cognoscit qui nõ est expertus dolorem. 280.
Voluptatem non esse natura, Cleanthes dixit. 373
de voluptate variæ opiniones. ibidem.
Vox alia cum tenui aëre, alia cum crasso. 425,32.
Vox, & quod dicitur, differunt. 28.
Vox habet speciem aëris. 129.
Vox quid sit. 112. eius diuisio. ibidem.
Vox neque est corpus, nec incorporea. 114.
Vox nec est longa, nec brevis. ibidem.
Vox non est. 203.
Vox nulla est. 114.
Vox nulla, vt vox, est significatiua. 203.
Vox non est in effectu, neque in substantia, sed in generatione. 114.
Vox quæ significet, proferri non potest. 195.
Vox qui variat. 426,2.
Vox quænam audiatur, nempe quæ nostrum sensum incurrit. 147.
Voces Scepticorum. 408,4.
Voces irrationalium animalium inter se ipsa intelligere. 417,32. atque eas esse alias atque alias aliter atque aliter affectorum. ibid. 35.
Vsus index hellenismi. 32.
Vsus in loquendo sequendus, non præceptio. 37.
Vsus Homericus minimè sequendus. 35.
Vtile sitne finis rhetoricæ. 68.
Vtile est finis omnium artium. ibidem.
Vtilitas, probi pars. 523,4.
Vxore vnica contentum esse, & alibi plures habere. 530,30.
Vxores communes esse voluit Plato. 529,35.

X

Xeniades Corinthius dicebat omnia esse falsa, & omne visum & omnẽ opinionem fallacem. 122.

Xeniades Corinthius dixit nihil esse verum. 184.
Xeniades dicebat omnia visa esse falsa. 176.
Xenophanes de verum incertitudine. 232.
Xenophanes de Homero & Hesiodo. 283.
Xenophanes sentit omnia esse incomprehensibilia. 122.
Xenophanis dogma. 442,5.

Y

Ὑπομνηστικα, commonefactoria. 462,27.

Z

Zeno familiaris Parmenidis auctor dialecticæ. 116.
Zeno Citticus pugno assimilat dialecticam, manui extensæ rhetoricam. 17.
Zenonis Cittici probrosa opinio. 529,31.
Ζητητικὴ. 406,8.
Ζητητικὴ philosophia. 545,30.
Ζεὺς & Ζὴν Iupiter. 31.
Zodiacus circulus quomodo fuerit diuisus. 96.
Zodiacus quomodo diuidatur. 94.
Zodiaci sexta pars est linea quæ ab oculo emissa pertingit vsque ad orientem. 53.
Zoophyta. 412,23.

FINIS.

Digitized by Google